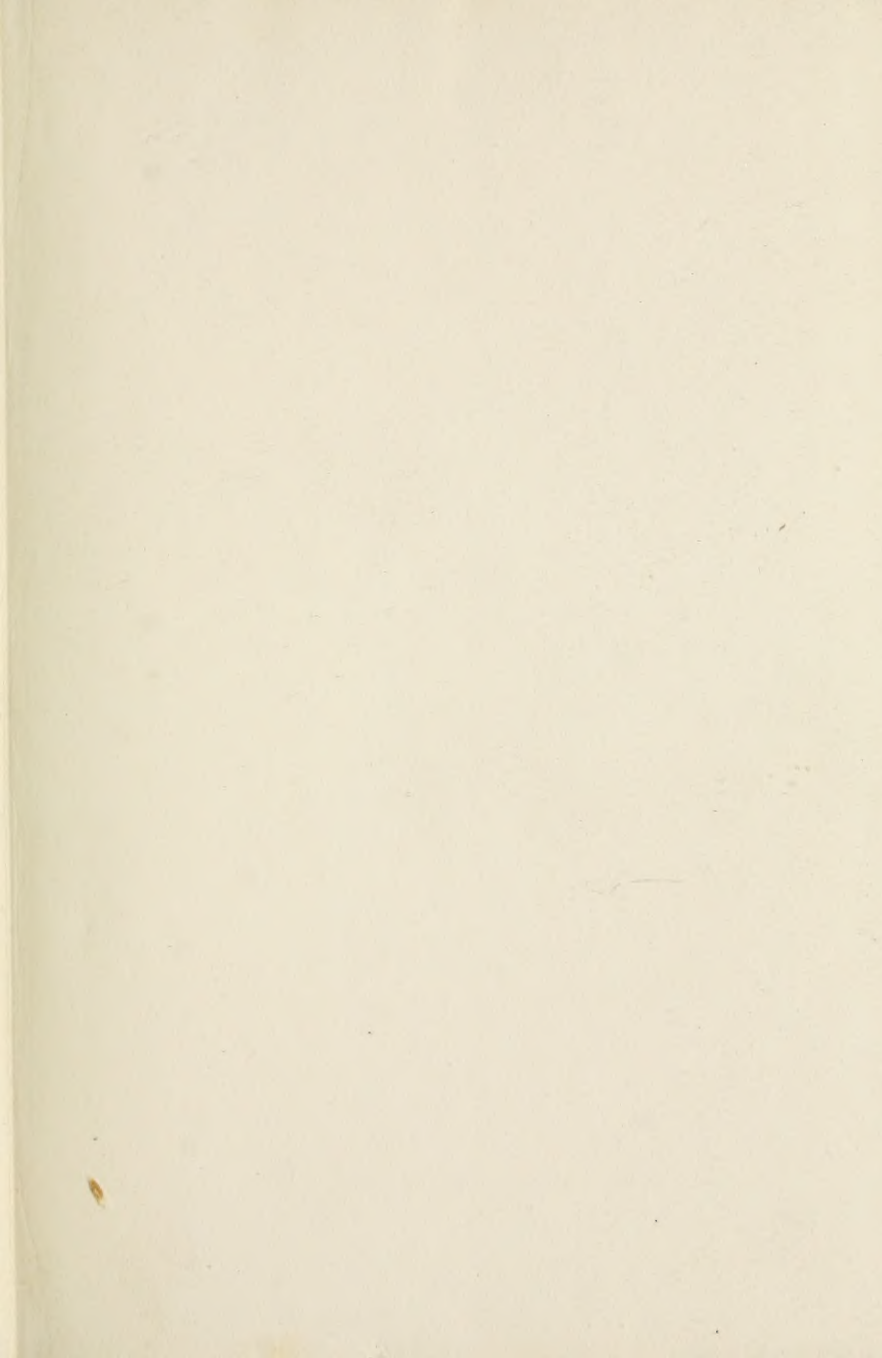

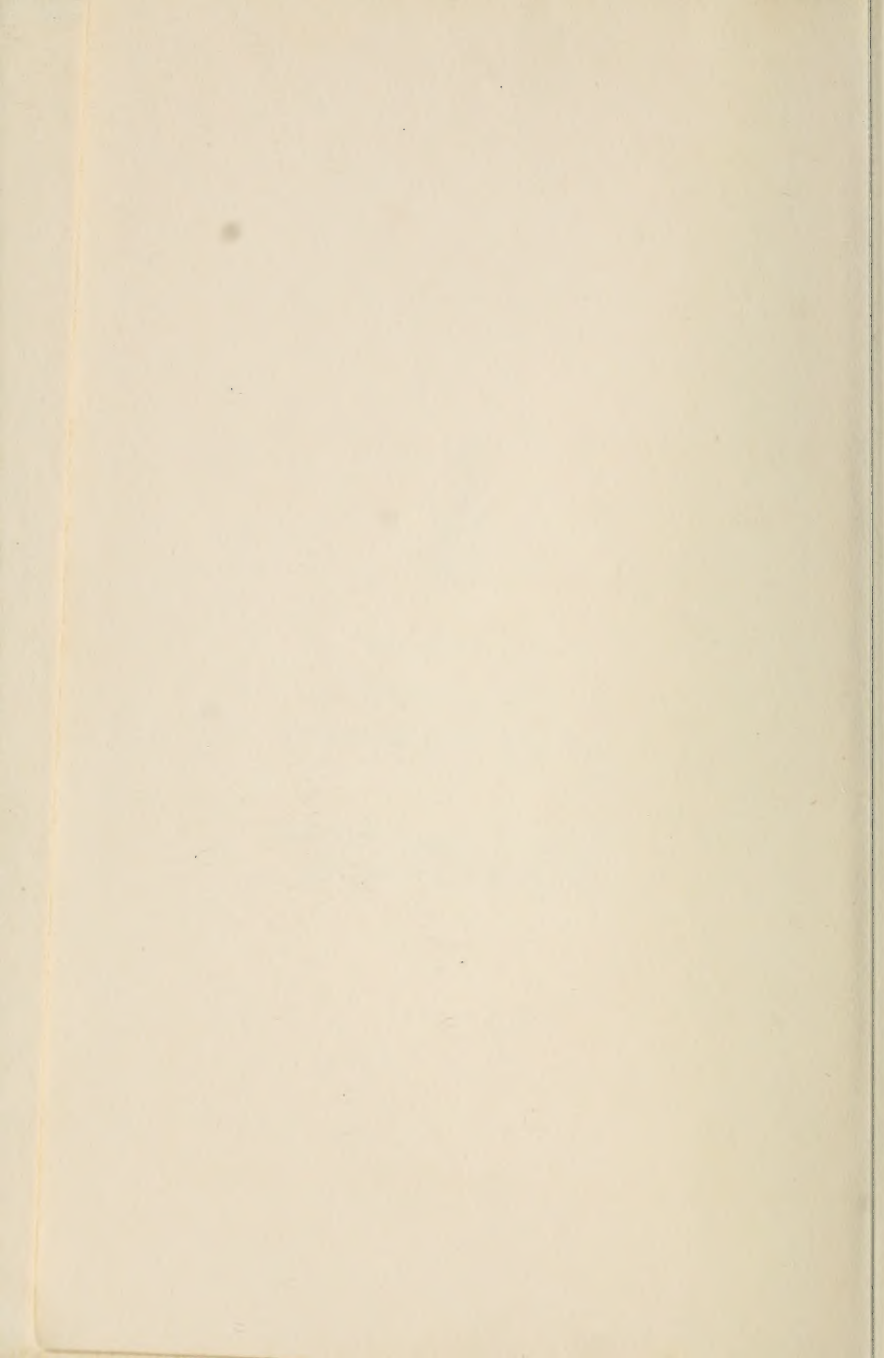
3 1761 0466133 2

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by
**MULTICULTURAL HISTORY
SOCIETY OF ONTARIO**

באלד ערשיינט

א צווייטע עדישאַן

פּוין

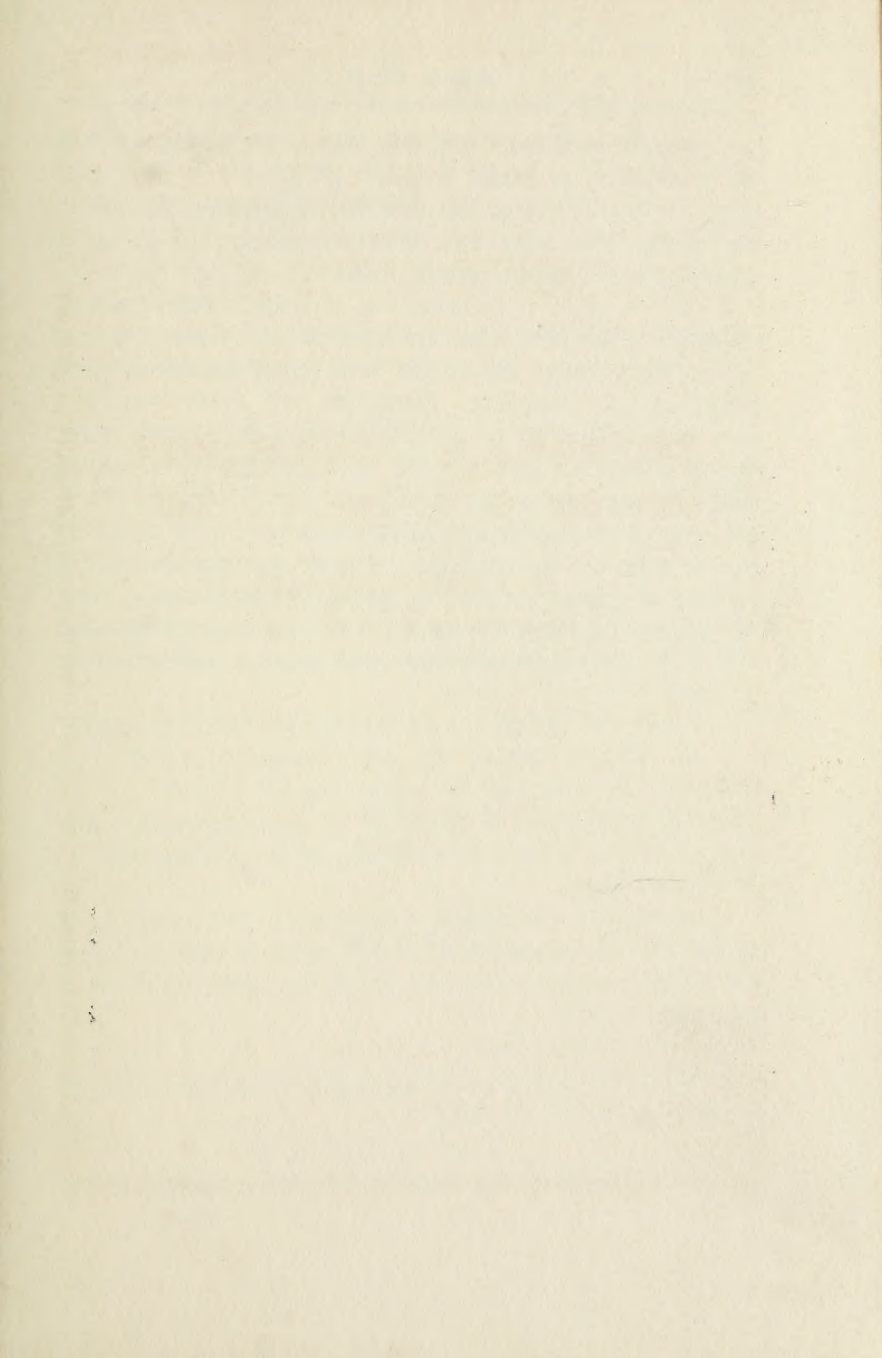
שרום אש'ם

ערצעהלונגען.

דיזעלבע ערצעהלונגען וועלכע זיינען ערשיענען אין
1911. אין דריי בענדער וועלען אין קורצען
ערשיינען אין איין פראכטפאלען באנד.

ארויסגעגעבען פון

„פארזוערטס“

פאר דער אויספאָרשונג, האָט פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאר כוואסטאוו גע-
לאָזט רופען צו זיך חנה'לען מיט איהר פאָטער און זיי שרעקליך גע-
זידעלט און געסטראַשעט, געשראָקען מיט איינזעצען, ווען זיי וועלען
נישט ביי דער אויספאָרשונג אלעס אָפּלייקענען וואָס מאַטקע האָט
פערטרויעט זיין כלה, און זאָגען, אז דאָס האָבען זיי אויסגעטראַכט
אויף איהם אזא בלבול.

און טאָקע ביי דער אויספאָרשונג האָט חנה'לע פאר'ן ריכטער גע-
לייקענט, אז מאַטקע האָט איהר ווען עס איז עפעס פערטרויעט, און
נישט נאָר חנה'לע, נור פּאָלקאָוויניק כוואסטאוו האָט אָפּגעגעבען
איבער מאַטקע'ן אזא גינסטיגען בעריכט, אז דער ריכטער האָט איהם
געוואָלט גלייך בעפרייען. נאָר פּלוצלונג האָט זיך מאַטקע אויפגע-
הויבען און אלעס וואָס ער האָט פערטרויעט חנה'לען האָט ער איבער-
דערזעהלט אויף די אויספאָרשונג, בעשריעבען קאנאָריק'ס מאָרד מיט
אזעלכע איינצעלהייטען, אז עס איז מעהר קיין ספק ניט געווען אין זיין
שולד. דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאר איז דערביי געזעסען א בלייכער,
נאָר מאַטקע האָט מיט קיין איין וואָרט ניט דערמאָהנט די דראַמען־גע-
הערין. ער האָט די גאַנצע שולד גענומען אויף זיך.

— פאר וואָס? — ניין, ניב זיך ניט ארויס, ווער דארף דען
וויסען דערפון?

— אוי, חנה'לע! — האָט עס געגעבען אַ שפּראַך ארויס פון זיינע
אויגען, און דער יונג האָט זיך געגעבען אַ וואָרף צו חנה'לעס פּיס און
אַנגעהויבען איהרע פּיס צו קושען.

חנה'לע האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי האָט איהם גע-
גלעט מיט איהרע הענד איבער זיין קאָפּ. און דער יונג האָט געכאַפּט
איהר האַנד, געקושט און געקושט מיט אזעלכע בעטענדיגע אויגען
ווי אַ הונד:

— חנה'לע, וועסט מיט מיר חתונה האָבען?
— געוויס וועל איך מיט דיר חתונה האָבען. מיר זיינען דאָך
חתן-כלה.

— און וועסט אלעס פּערגעסען, אלעס?
— געוויס וועל איך פּערגעסען. דיין מזל איז דאָך שוין מיין מזל.
— חנה'לע! ... דער יונג האָט שוין גאָר ניט מעהר געקענט רעדען,
נאָר איינגעראַבען זיין פנים אין איהר קלייד און געוויינט, ווי אמאָל,
ווען ער איז געלעגען אַ נאַקעטער אין אַ ווינקעל קעלער און געזעהן ווי
די מאַמע נייט איהם די הויזען...

זי האָט איהם געגלעט מיט איהרע קאַלטע הענד איבער זיינע האַר-
נאָר פּלוצלונג האָט זיך די טהיר אויפגעפּענט, און עס זיינען
אריין צוויי סטראַזשניקעס מיט פּיסטאַלעטען אין די הענד. זיי זיי-
נען גענאַנגען פאַמעלאַך, אז מאַטקע זאָל זיי ניט בעמערקען, און פּלוצ-
לונג זיך געגעבען אַ וואָרף אויף מאַטקע'ן און איהם אויפגעוועקט פון
זיין ליבעס חלום.

מאַטקע האָט זיינע קלאָהרע קינדישע אויגען אויפגעריסען, ארומ-
געקוקט זיך מיט פּערוואונדערונג אויף די סטראַזשניקעס, זיך מאַכט-
לאַז איבערגעגעבען אין זייערע הענד און געפּרעגט מעהר מיט די אויגען,
ווי מיט די ליפען:

— חנה'לע פאר וואָס?...
דאָס מיידעל האָט ארויסגעפּלאַצט אין אַ וויינענדיגען קוויטש און
איז אריין אין אַ צווייטער שטוב.

קינער ווייסט ניט פאַר וואָס און פאַר ווען. נאָר אייניגע מענ-

— נאָט מיינער, האָסט מיך אזוי דערשראָקען וואָס דו ביזט נע-
קומען אזוי פריה היינט... אומגעריכט... וואָס איז עפעס געשעהען?
— חנה'לע, עס איז נאָר ניט געשעהען — האָט מאַטקע אָנגע-
הויבען צו שמייכלען פאר נחת, זעהענדיג חנה'לען. — וואָס האָסטו
זיך אזוי דערשראָקען?

אז חנה'לע האָט בעמערקט, אז מאַטקע ווייסט נאָך פון נאָר ניט,
האָט זי צוריקגעקראָנען איהר רוה און געזאָגט:

— נאָר ניט, אז מען ריכט זיך ניט, און מען קומט פלוצלונג —
יא, וואָס איז געשעהען? — עס האָט דאָך יאָ עפעס געמוזט גע-
שעהען — — —

מאַטקע האָט אויסגעמייטשט איהר אונרוהיגקייט פון דעם וואָס
ער האָט איהר געכמען אלעס דערצעהלט, און זיך פּעראַנטוואָרטליך
געמאַכט פאר דער שרעק וואָס ער האָט אויף איהר געוואָרפען. ער
האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד, זי האָט זיך געלאָזט קאלט און שרע-
קענדיג, ער האָט זי געגלעט מיט זיין האַנד איבער די האָר און געפרעגט:
— חנה'לע, דו שרעקסט זיך נאָך פון געכמען? — חנה'לע, זאָג
מיר, איך וויל פון אלעס וויסען, עס געפעלט דיר שוין ניט דער שידוך
מיט מיר? זאָג מיר, איך וועל גאָר ניט טהאָן. איך וועל אזוי לאָנג
וואַרטען ביז דו וועסט וועלען, ביז דו וועסט זיך אויפהערען צו שרעקען
פאר מיר.

— איך שרעק זיך ניט פאר דיר, — פאר וואָס זאָל איך זיך שרע-
קען פאר דיר? און פלוצלונג האָט דאָס מיידעל פארשטעלט איהר פנים
אין איהרע ביידע הענד און איז ארויס אין אַ געוויין: נאָט, איז דאָס
אלעס וואָהר?

מאַטקע'ן האָט עס געשניטען ביים האַרצען, ער האָט זיך געוואָלט
אָוועקלעגען א טוידטער צו איהרע פיס, ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו
זאָגען. פלוצלונג האָט ער זיך אויפגעכאַפט און אויסגעשריען:

— חנה'לע, איכ'ל אלעס דערצעהלען דער פאָליציי. אז דו ווילסט,
וועל איך זיך אליין ארויסגעבען, אליין אלעס דערצעהלען דער פאָ-
ליציי. ווילסטו?

נאָר חנה'לע האָט זיך נור געהאַט פּערלאָרען אויף איין מינוט. —
זי האָט זיך כאלד געפונען, און געזאָגט:

זיך אזוי פריה אויף מאַטקע'ן נישט געריכט. דער פעטער וועלכער האָט פון אלעס געוואוסט, האָט צוזאמען מיט חנה'לעס פאָטער צוגעגרייט מאַטקע'ס פאָנגען ערשט אויף שפעטער, ווען מאַטקע קומט, ווי תמיד, פארנאכט, און חנה'לע האָט געזאָלט פון הויז אוועקגעהן פריהער, און פאָליציי האָט בעדארפט דאָרט וואַרטען. דער פעטער איז צומישט געוואָרען, דערוועגענדיג מאַטקע'ן. אָבער ער האָט זיך באַלד געפונען און פערשטעלט זיך פאר מורא און פאר כיטרעקייט ווי ווייט ער האָט געקענט.

— וואָס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט ?

— איך האָב עפעס איבערצורעדען מיט חנה'לען. חנה'לע איז דאָ ?

— וואו דען זאָל זי זיין ? — האָט דער פעטער געשמייכלט און

גערופען אין צווייטען צימער אריין.

— חנה'לע, חנה'לע, זעה נאָר וואָס פאר אַ אונגעריכטען גאַסט

דו האָסט.

חנה'לע האָט געהאַלטען אין מיטען אָנטהאָן זיך, און געהערט

אז מאַטקע איז דאָ, האָט זי ניט געוואָלט ארויסגעהן.

— זי טהוט זיך אָן דאָרטען, זי קומט באַלד ארויס — ווארט נור

אַ מינוט, איך קום באַלד ארויף — האָט דער פעטער זיך אָפגערופען.

— לאה, לאה, גיב אַריין אַ גלעזעלע טהע, זעה וואָס פאר אַ גאַסט מיר

האַבען — האָט ער גערופען צו דער ווייב, בעפאָר ער האָט די שטוב

פערלאָזען.

מאַטקע איז אליין איבערגעבליעבען אין דער עס־שטוב, ער איז

געווען אונטרוהיג, דערשראָקען. ער האָט אַריינגערופען אין דער טהיר

פון דער שטוב, אין וועלכע חנה'לע האָט זיך אָנגעטהאָן :

— חנה'לע, חנה'לע, ביזט באַלד פארטיג ?

— אָט שוין, האָט חנה'לע זיך אָפגערופען פון דער צווייטער שטוב,

און פערצויגען דאָס ארויסקומען :

— וואָס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט ? עס איז עפעס

געשעהען ? — האָט זי געפרעגט פון דער צווייטער שטוב.

— ניין, עס איז נאָר ניט געשעהען, איך וויל דיר עפעס זאָגען.

לאַנג פערוויילען האָט זי ניט געקענט. צום סוף האָט זי געמוזט

ארויסגעהן. זי איז געווען דערשראָקען. דאָס פנים בלייב, און איהרע

הענר האַכען געציטערט :

פאר דיר ניט גוט? — האָסט דאָך אַזעלכע טהייערע אויערינגען אין די אויערען, און אונטער די אויגען...

— מאַנטקע, געדענק אין גאָט, עס איז ניטאָ קיין צייט צו רעדען.

— איך וויל דיר ניט אַוועקנאַרען. איך וויל, אז דו זאָלסט זיך ראַטע-ווען און זאָלסט מיך ראַטעווען — כּוואַסטאָוו ווייסט פּון אַלעס — חנה'לע האָט איהם אַלעס דערצעהלט.

— שווייג, זאָג איך דיר, וואָרים איך פּאַטש דיך אויס אין מיטען

דער גאס. — איך געה שוין ארויף צו חנה'לען, איך וועל זי אַלעס פרע-גען. פרעגען אויב זי האָט דערצעהלט.

— וואָס טהוסטו? — ביי חנה'לען ווארט דאָך אויף דיר די

פּאָליציי.

— שאַדט ניט, אז חנה'לע וויל, אז איך זאָל זיך איבערגעבען דער

פּאָליציי, וועל איך זיך איבערגעבען דער פּאָליציי. איך האָב קיין מורא.

אז דו האָסט מיך נאָר ניט ארויסגעגעבען, האָט מיך קיינער נישט ארויסגעגעבען און חנה'לען לאָז אָב, איך בעט דיך, וואָרים די חאָלערע וועט דיך כאַפען אויפ'ן אָרט. העי, דראָזשקארזש! — האָט ער צו-גערופען א דראָזשקע.

— וואוהין ווילסטו פּאָהרען?

— דאָס איז ניט דיין עסק, דו פּאָהר צו כּוואַסטאָוו'ען. גיב מיך

ארויס, אז דו ווילסט — אויף וואָס פאר א שטיקעל זי איז געפאַלען! מיט וואָס פאר אַ סטראַשונקעס זי האָט מיך געוואָלט אַפּשלאָגען פון חנה'לען!

— העי, דראָזשקארזש, אויף די פּאוויא גאס!

עס האָט ניט געהאָלפּען, וואָס די קונצען מאַכערין האָט איהם

פּערשטעלט דעם וועג, געוואָרפען זיך צו זיינע פּיס אין קאָררידאָר אויף

פּאוויע גאס און געבעטען זיך ביי איהם, אז ער זאָל זיך ראַטעווען דאָס

לעבען, זיינס און איהר'ס און זאָל אַנטלויפען מיט איהר שוין גלייך.

אַבער וואוהין וועט ער אַנטלויפען אָהן חנה'לען? — וואָס איז די

וועלט און דאָס לעבען אָהן חנה'ען? — ער האָט זי אַפּגעשטויסען פון

זיך, געשלאָגען זי, און געשריען:

— איך געה ארויף צו איהר, איך האָב ניט קיין מורא. אַז זי וויל

מיך איבערגעבען אין דער פּאָליציי, לאָז זי מיך איבערגעבען.

ביי'ס פעטער, וואו חנה'לע האָט זיך אויפּגעהאַלטען, האָט מען

איבערלייגען און איבערעדען מיט חנה'לען. און ווי אזוי זי וועט איהם
עצה'נען, אזוי וועט ער טהאן.

נאָר אזוי ווי מאַטקע איז אָנגעקומען מיט זיינע פּערד אויפ'ן
גרויטיבאָוו צום סוּחַר, האָבען איהם זיינע חברים, די פּוהר-יונגען, דער-
צעהלט, או עפעס א נקבה, פון די „ריכטיגע נקבות“ אין א דראָזשקע,
האָט זיך געפרעגט אויף איהם און זוכט איהם ארום. מאַטקע'ן איז
געווען א וואונדער, וואָרים צייט ער האָט אריינגעגעבען די דראָטען-
געהערין אין שאַנטאָן „אקוואַריום“ האָט ער זי ניט געזעהן. און דאָס
קען דאָך ניט זיין קיין אנדערע ווי מאַרי, ער האָט אויסגעשפיגען און
געזאָגט „א בייזער חלום אויף איהר קאָפּ“ און ווייטער זיך גענומען צו
דער ארבייט, אויסלאָדענען די פּיש. ערשט א דראָזשקע איז צוגע-
פּאָהרען צום וואָגען, ביי וועלכען ער איז געשטאַנען, און מאַטקע האָט
בעמערקט א בעקאַנט פנים שטאַרט ארויס פון די דראָזשקע און ווינקט
צו איהם.

— א בייזער חלום אויף דיין קאָפּ! — האָט ער זיך געטראַכט,
דערקענענדיג מאַרי'ן — וואָס וויל זי פון מיר? און ער איז צוגעגאַנגען
צו דער דראָזשקע געוואָהר ווערען, וואָס זי האָט צו איהם.
ראַטעווע דיר דאָס לעבען ווי אַם שנעלסטען! — פּאָליציי זוכט
דיך, כּוואַסטאָוו ווייסט פון אלעם.

מאַטקע איז בלייב געוואָרען, פּערביסען מיט די ליפּען און גע-
פרעגט רוהיג:

— וואָס, דו האָסט מיך ארויסגעגעבען?

— איך נייט, דיין כּלח, חנה'לע, איז געווען נעכטען מיט איהר
פּאָטער ביי כּוואַסטאָוו'ן און איהם אלעס דערצעהלט.

— וועמען דערצעהלטו מעשיות? — לאָז דיר אַ פּייער אין
דיינע אויגען אריין! חנה'לע האָט געזאָגט? אז דו האָסט גאָר ניט
געזאָגט, האָט קיינער ניט געזאָגט.

— אָבער געדענק אין גאָט, פּאָליציי זוכט דיר! כאַפּ אַ דראָזשקע
און פּאָר נאָך מיר, איך האָב ביי מיר געלד, מיר מוזען ארויס ווי אַם
געשווינדסטען פון דער שטאָדט.

— אַהא, אזוי מיינסטו? איך פּערשטעה דיינע שטיק, ווילסט מיך
אוועקנארען פון חנה'לען? אַנטלויפען מיט דיר? יעצט דארפסטו שוין
מעהר ניט זאָגען, יעצט ווייס איך שוין אלעס. וואָס, כּוואַסטאָוו איז

.17

חנה'לע פאר וואס?...

מאָטקע האָט זיך אויפגעכאַפּט דעם מאָרנען א פרישער און א נעץ זונטער. דאָס וואָס ער האָט נעכטען געעפענט זיין הארץ פאר חנה'לען, און זי ווייס שוין אלעס, אז ער איז ניט קאנאריק, נאָר מאָטקע — דאָס האָט איהם געמאַכט ווי ניי געבאָרען. אפילו עס זאָל איהם אלעס קאָסטען, האָט ער זיך געטראַכט, אפילו אז זי זאָל ניט מעהר מיט איהם וועלען א כלה זיין און אָפּלאָזען דעם שידוך, נאָר דאָס וואָס זי ווייסט שוין פון אלעם — דאָס האָט איהם גליקליך געמאַכט. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ערשט צייט נעכטען, צייט ער האָט זיך פאר איהר מתודה געווען, איז ער מיט חנה'לען א התן געוואָרען. צוערשט איז קאנאריק א התן געווען, קאנאריק איז מיט חנה'לען שפאצירען גער גאַנגען. פון נעכטען אָן האָט ער קאנאריק'ען צוריק אריינגעוואָרפען אין טייכעל, וואו ער איז געלעגען און מאָטקע איז מיט חנה'לען א התן. מאָטקע וועט מיט חנה'לען התונה האָבען און דאָס איז ער, מאָטקע.

מיט דעם געזונטען ווילען פון א מענשען וואָס מאַכט זיך זיין צוקונפט מיט זיינע אייגענע הענד האָט זיך מאָטקע פריהער אויפער כאַפּט היינט ווי אן אַנדערס מאָל צו דער ארכייט. ער האָט איינגע- שפּאַנט זיינע פערד און אַרָאָפּגעלאָזט זיך צו דער באהן אָפּגעחמען א וואַנגן געפרוירענע פיש, וואָס זיינען געקומען פון רוסלאַנד פאר א סוחר. עס האָט איהם היינט געשמעקט די ארכייט און ער האָט גע- קלעהרט וועגען דעם ווי ער וועט פארנאכט געהן צו חנה'לען און זי בע- טען, אז זי זאָל שרייבען א כריעה צו זיין מאַמען, אז זי זאָל קומען קיין ווארשא. אָבער ניין, „אפשר איז בעסער איד זאָל אליין אין קליי- נעם שמערטעל פאָהרען און אַרויסקריגען א פּאַס פון נאַטשאַלסטוואָ פאר גע'ר'“, האָט ער געטראַכט. ער האָט זיך געוואָלט וועגען דעם אלעס

בלייכע העלזער פון לאבענדזשעם, האָבען זיך געשלענגעלט איינער אין אנדערען. די פיס האָבען געהאלוט, געליעכט, געגלעט און געקושט ווי הענדר... אזוי האָט זי זיי אָכגעאלטען א גאַנצע נאַכט, ביז אין גרויסען טאָג אריין, און האָט זיי אָכגעלאָזט שכור פון וויין, לייעבע און רייץ.

קיים האָט זי נור כוואַסטאָוו'ן ארויסגעלאָזט פון איהרע אָרעמס, אין וועלכע זי האָמ איהם געהאלטען איינגעוויענט ביז'ן שפעטען מאָרגען אריין, איז זי ארויס אויף דער גאס, געכאַפט א דראַשקע און געלאָפּען זוכען מאַטקע'ן .

אין דער היים אויף זיין וואָהנונג האָט זי אים שוין ניט געפונען...

— דאָס איז גוט. איך וועל איהב שוין דאָרט ביי דיר אָבוואַר-
טען מיט מיינע לייט. אי לייכט וועט עס זיין, אי אָהן סקאַנדאַלען.
פּערשטאַנען?

— פּערשטאַנען, — האָט דער איד געענטפּערט.

— געה אהיים, און דערצעהל קיינעם קיין וואָרט ניט, און דו
וועסט פון מיר בעלזוינט ווערען דערפאַר.

מאָרי האָט גוט אויסגעשפּיצט די אויערען, אז קיין וואָרט זאָל
איהר ניט פּערלוירען געהן פון דעם וואָס דער קאַמיסאַר רעדט מיט מלך
קאַפּע-מאַכער. זי האָט שוין אלעס געהערט און פון אלעס געוואוסט.

— אַ וויכטיגע זאַך, אַ אינטערעסאַנטע זאַך, — האָט דער קאָ-
מיסאַר געזאָגט צו זיינע געסט — בעדאַרף געהן, דאָס געזעץ רופּט,
נור דאָס האַרץ לאָזט ניט, — ווייזט ער אויף מאָרין — געמאַכט אזוי,
אז אי דאָס האַרץ איז רוהיג און אי דאָס געזעץ וועט ניט ליידען. קאָפּ
דאַרף מען נור האַכען, דאָס איז אלעס. נו, יעצט, טיין קעצעלע, דאָס
טאַנץ. מיר קומט...

— יא, ער האָט רעכט, איהם קומט, — האַכען אלע מיטגעשטימט.

— ער האָט נאָך צייט, זאָל ער טרינקען. מיר אלע האַכען גע-
טרינקען, ווען ער האָט געהאַט צו טהאָן מיט עסקים.

— דאָס איז וואהר, כּוואָסטאָוו; דו האָסט מול, זעהסט ווי זי
זאָרגט וועגען דיר.

— דאָס איז אלץ מיין האַרץ שולדיג. אַ גוטע האַרץ — זאָגט
ער אליין אויף זיך.

אין אַ שמונדע אַרום זיינען זיי שוין אלע געווען שכור. דאָס
„געזעץ“ און די „גערעכטיגקייט“ אין די געשטאַלטען פון קאַמיסאַר
כּוואָסטאָוו און פון דעם ריכטער האַכען געקניעט פאַר דער דראַקטען-
געהערין, און זי האָט געגאַסען וויין אויף זייערע ביידענס פליכען, פאַר
וואָס דאָס „געזעץ“ און די „גערעכטיגקייט“ האַכען איהר די הענד גע-
קושט.

דערנאָך האָט זי אויסגעפיהרט דעם שלאַנגען-טאַנץ, וועלכער איז
בעשטאַנען אין דעם, וואָס דאָס מיידעל האָט זיך געשטעלט אויף די
הענד מיט די נאַקעטע פיס אין דער הויף, און איהרע פיס, ווי צוויי

— און איך וועל ניט פריהער געהן, ביז דו וועסט ניט טאנצען —
שפארט זיך כוואַסטאָוו — און — געה צום טיוועל! — שרייט ער
צום דיענער, וועלכער איז אריינגעקומען אויף זיין רוח.

— און איך וועל ניט טאנצען אז דו וועסט דאָ זיין, — רייצט
זיך אלץ מיט איהם די דראַטען־געהערין. — כוואַסטאָוו, געה דערלאנג
מיר א קישעלע! — בעפעהלט זי איהם מיט א געביעטערישען טאָן.

כוואַסטאָוו האָט איהר דערלאנגט א קישעלע און געבליבען שטעהן.
— און יעצט געה ארויס, געה צו דינע פליכטען.

— איך וועל ניט געהן, איך וועל דאָ זיין, — האָט ער זיך איינ־
געשפּאַרט.

— אויב אזוי, שיק דינע אידען צום טיוועל און זעץ זיך אוועק
ווי א מענש. האָסט געסט פערבעטען, און יעצט לאָזטו מיך אליין מיט
זיי, א שעהנער קאוואליער ביזטו, — נעהמט זי איהר זיידען געשטיקט
טיכעל צו די אויגען.

— דאָס איז רעכט, זי האָט רעכט, כוואַסטאָוו, — האָט דער ריכ־
טער און דער אָפיציער צוגעשטימט — געה בעט זי איבער.
— איך וויל ניט, איך וויל ניט! — האָט מארי געשריען.

— זעהסט וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, כוואַסטאָוו, מיט דינע
אידען? זי האָסטו בעליידיגט און אונז האָסטו דעם אבענד פערשטערט.
— שולדיג! — האָט זיך כוואסטאָוו געקלאַפט אין הארץ — דאָס
געזעץ פערלאנגט, און די פליכט רופט. זאָל זי צוואַנגען, אז זי וועט
טאנצען דעם שלאַנגען־טאַנץ, שיק איך די אידען צום טיוועל און איך
בלייב.

אין א פּאָאר מינוט ארום איז כוואַסטאָוו געשטאַנען ביי דער
טהיר און גערעדט מיט מלך קאפע־מאכער. ער האָט גערעדט הויך,
כרי דער ריכטער און דער אָפיציער זאָלען הערען, אז עס איז א וויכ־
טיגע זאך:

— דו געה אהיים, און זאָג קיינעם, קיינעם קיין וואָרט ניט דערפון.
מאַרגען, ווען קומט ער צו דיר, צו דיין טאָכטער?

— ער קומט יערען פארנאכט נאָך דער ארכיטט. אזוי ארום
זעסט א זיינער.

אויף דעם יונגען אפיציערס שוים. זי האָט איהם גענלעט מיט איהרע פיס, און דער יונגער אפיציער האָט זי געקושט אין די פיס.

באַלד איז אריינגעקומען דער פּאָלקאוניק־קאָמיסאַר א רויטער, אן אַבגעקאָכטער, גערדעהט זיך די וואַנצעס און גערעדט ווי צו זיך: — זעהר א וויכטיגע זאַך, אינטערעסאַנט... אינטערעסאַנט... מען דארף באַלד אָנהויבען צו טהאָן...

מאָרי האָט איהם ניט געהערט. זי האָט מיט איהרע נאַקעמע פיס אַרומגענומען דעם יונגען אפיציער ווי מיט צוויי לייכטע הענד.

— וואָס געהסטו טהאָן? זעהסט, דאָ האַלט עס מיט דיר אין סכנה — ווייזט דער ריכטער אויף מאָרי'ס פיס...

— ברודער, די פפליכט רופט... אַלערערשמענס דאָס געזעץ, דער נאָך דאָס פּערגעניגען. זעהר אינטערעסאַנט. אַוואָ, א וואוילער חתן, זאָגט דער קאָמיסאַר פאר זיך און קלינגט נאָכ'ן דיענער.

— וואָס, ביזט משוגע געוואָרען? וואוהין געהסטו? און דו לאָזט זי איבער דאָ מיט דעם? איך, ברודער, בין דאָ אן איבריגער. אז זיי זיינען ביידע, זעהען זיי מיך נאָך ניט, — זאָגט דער ריכטער.

— זאָל ער געהן, זאָל ער געהן, און איך וועל פאר אייך, מיינע העררען, דאָ אויספיהרען דעם שלאַנגען־טאַנץ, וואָס דער רעזיסיסער האָט מיך אויסגעלערענט. ווארט אביסעל, זאָל ער פריהער אַוועקגעהן, — רופט זיך אָן מאָרי. געכאַפט דעם יונגען אפיציער'ס גלאָז, גע־טרונקען פון זיין גלאָז און דערנאָך עס איהם געגעבען אין מויל אריין.

— שעהן זעהסטו אויס, כוואַסטאָוו! הפנים מיר זיינען ביידע אַלט. מיר ביידע טויגען שוין אויף טויזענד כפרות, — האָט געלאַכט דער ריכטער, וועלכער איז שוין האַלב־שכור'לעך געווען.

— אויב אזוי, געה איך ניט ביז דו וועסט ניט אויספיהרען דעם שלאַנגען־טאַנץ. פאר מיר האָסטו איהם נאָך ניט געמאַנצט; פאר זיי געהסטו איהם שוין טאַנצען!

— און איך וועל ניט פריהער טאַנצען, ביז דו וועסט ניט אַוועק־געהן, געה, געה!...

— א, שעהן, שעהן, כוואַסטאָוו, א בראַך נאָך דיינע יאָהרען! — האַלט אַלץ אין איין לאַכען דער אַלטער ריכטער.

דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר. זי האָט געלאַכט און געוויזען איהרע קלייד-
נע שאַרפע ווייסע צייהנדלאַך, פון וועלכע דער ריכטער איז שיער ניט
פון זינען אראָב.

פלוצים האָט זי דערהערט פון דעם צווייטען צימער, וואוהין דער
פּאָלקאָוויניק איז אריין, א געוויין פון א יונג מיידעל. די דראַטען-
טענצערין, וועמען עס איז בעקאַנט פאַרגעקומען אי די שטימע, אי
דער געוויין, איז געבליבען זיצען ווי פערנאפט. זי האָט זיך אויפגע-
הויבען, לייכט אונטערגעשפרונגען צו דער טהיר, פאמעלאַך זי אויפ-
געפענט און אריינגעקוקט. זי האָט געזעהן ווי חנה'לע שטעהט א
וויינענדיגע פאר'ן פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר און פּערהילט זיך מיט אַ טי-
כעל די אוינען. און דער פאָטער שטעהט איבער איהר און שרייט :

— דערצעהל אלעס דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר, ווי פאר א פאָר-
טער דערצעהל איהם אלעס, וואָס דער חתן דיינער האָט דיר געזאָגט.
אזוי ווי דו האָסט מיר דערצעהלט אין דער היים.

די דראַטען־געעהרין האָט שוין פון אלעס געוואוסט. זי איז בלייב
געוואָרען, דערשראָקען. באלד האָט זי צוגעקלאַפט די טהיר און איז
צוריק אוועק צו די געסט.

— ווי א פרוי איז נייגעריג! דערהערט א פרוי א שטימע, איז
זי שוין דאָ.

— דאָס איז זי אויפּערויכטיג אויפ'ן פּאָלקאָוויניק, ער זאָל זיך
קיין אַנדערע ניט געהמען, ניט וואָהר? — האָט דער ריכטער זי אָנג-
גענומען ביי דער האַנד.

— וואָס דען, אויף דיר זאָל איך זיין אויפּערויכטיג, מיט דיין
פלייך אויפ'ן קאָפּ? — האָט זי געפאָטשט מיט איהר האַנד אויפ'ן
ריכטער'ס קאָפּ און געלאַכט.

זי האָט געוואוסט, אז דרינען האַנדעלט זיך וועגען מאַטקע'ן. און
איין זאך איז איהר מיט אַמאָל קלאָר געוואָרען — זי מוז מאַטקע'ס
לעבען ראַטעווען. די ערשטע זאך אויפהאלטען דעם קאָמיסאַר ביז
טאָג, ביז מאַטקע וועט פון דער היים אוועק, אז מען זאָל איהם שוין
ניט געפינען.

זי האָט געכאַפט א פלאַש שאַמפאַניער, אָנגעגאַסען די גלעזער,
און געשריען צו די הערען: טרינקען! און נדי דעם פּאָלקאָוויניק
אויפּערויכטיג צו מאַכען, האָט זי איהרע נאַקצטע פיס אוועקגעלעגט

דאָך, אז דו ביזט א פרויען־פרעסער און דו האָסט ליעב שעהנע מיידלאַך.
נאָך דערצו אירישע.

דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאר האָט זעהר אָנגעשמעקט דער קאָמפּלי־
מענט. ער האָט זיך אָנגערופען מיט א פּערנגיגענדען שמייכלע:

— עפעס א שעהנע טאָכטער האָט ער, דער איד?

— זעהר א שעהנע מיידעלע, א זשידאָווקעלע, א נעשמאָקע.

— אויב אזוי, פיהר זיי דאָ אריין.

— ניין, ניין! ניט דאָ. געה דו ארויס צו זיי. דאָ איז א דאָמע

דאָ. — האָט זיך דער ריכטער אָבגערופען, וויזענדיג אויף דער טענ־
צערין — אפשר איז עס פאר איהר אונאָנגענהם.

— איך האָב מורא אייך צו לאָזען דאָ אליין מיט מיין שעהן פויר

נעלע — האָט זיך דער פּאָלקאָוויניק אָבגערופען — איהר קענט דאָ אויף

מיר פאר איהר שלעכטס אָנרעדען. פאר דיר האָב איך שוין ניט קיין

מורא אַלטער תּרח, — האָט דער פּאָלקאָוויניק געזאָגט צום ריכטער —

נור אַט פאר דעם יונגען שנעק — ווייזט ער אויפ'ן יונגען אָפיציער —

זיי נעהמען ביי אונז אלע פּויגעלעך אוועק, די יונגע שנעקעס.

— אויב אזוי, פאָני פּאָלקאָוויניק, קענט איהר זיי דאָ עמפּאָנגען

— ווייזט דער דירעקטאָר אויף א צווייטען צימער מיט גלעזערנע

שויבען, וואָס האָט זיך אָנגעשלאָסען ביים קאָבינעט — אי דער קאָ־

מיסאר וועט זיין נאָהענט צו זיין פּויגעלע, און אי ער וועט קענען די

אידען עמפּאָנגען.

— פיהר זיי דאָרט אריין אהין! — האָט דער פּאָלקאָוויניק בע־

פּוילען דעם בעדיענטען.

דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאר איז אריין אין דער צווייטער שטוב צו

די אידען, וואָס מען האָט איהם אריינגעבראכט, און דער עולם איז גע־

ווען פּערנומען מיט טרינקען. דער דירעקטאָר איז גענאָגען ברענגען

עפעס א נייע מאַרקע שאַמפּאָניע, און „קרוּמאַשאַטקאַ“ איז גע־

גאַנגען האַנדלען אין די אַנדערע קאָבינעטען. די דראָטען־טענצערין,

וועלכע איז איצט געווען די קעניגין פון די צוויי הערען, וואָס זיינען

איבערנעבליבען מיט איהר, האָט מיט ביידע קאָקעטירט, און האָט ביי־

דע נערייצט, ניט פאר לוסט, נור אויס געוואָהנהייט און צו ערנערען

באלד האָט זיך דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר מיט זיינע פּריינד, א שטאַבס־אָפּיציר און א ריכטער און נאָך עפעס א ציווילנער, נעפונען אין זייער קאַבינעט, וואו זיי האָבען מיט בלומען און שאַמפּאַניער אין די הענד אָבגעווארט די דראַטען־געהערין. באלד האָט „קרומאַשאַט־קאָ“, דער שעהנער יונג, וואָס האָט פּערקויפט ציהרונג צו זי שאַנסאָד־נעטקעס, זי אריינגעטראַגען אויף די הענד און דער פּאַן „דירטקטאָר“ איז נאָכגעלאָבען שווער אָטהעמענדיג. די געזעלשאַפט האָט זי עמפֿ־פּאַנגען מיט א הורא. דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר האָט אנידערנע־קניעט פאַר איהר און זי האָט א לייכטען שפרונג געגעבען, געשטעלט זיך מיט איהרע נאקעטע פיס אויף זיין פליך און א שפרונג געטהאָן אויף די ווייכע זאָפּא ארויף.

— נו, קרומאַשאַטקאָ, ווייז וואָס דו האָסט! — האָט זיך דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר אָנגערופען.

— צוויי טהייערע רינגען מיט רויטע שמאַראַנדען, אויסגעקויפט פון פעטערברוגער לאַמבאַרד, וואָס די „קעניגין פון די פּעריל“ האָט פּערזעצט.

— ווייז אַהער.

און דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר האָט מכבד געווען מיט די רינגען דעם שעהנעם יונגען שטאַבס־אָפּיציר, וועלכער האָט אנידערנע־קניעט און אָנגעטהאָן די רינגען אויף די צוויי דיקע פינגער פון דער דראַטהען־טענצערינס פיס.

דענסטמאָל האָט דער דיענער וויעדער געמעלדעט דעם פּאַלקאָוו־ניק־קאָמיסאַר:

— פּאַני פּאַלקאָוויניק, דער איד וויל ניט אוועקגעהן. ער איז דאָ מיט זיין ווייב און זיין טאָכטער. זיי זאָגען, אז זיי האָבען איך מיט־צוטהיילען זעהר א וויכטיגע זאַך.

— וואָס ווילען די אידען האָבען פון מיר? איך האָב דאָך זיי געזאָגט, אז זיי זאָלען קומען מאַרגען אין צירקעל.

— זיי זאָגען, אז עס איז א זאַך, וואָס איהר דארפט היינט, שוין, וויסען, — האָט אָבגעענטפּערט דער דיענער, וועמען מלך קאפּע־מאַ־כער האָט געגעבען טרינק־געלד.

— אפשר ווילען זיי דיר די טאָכטער פּערקויפען. זיי וויסען

וועלט. די ביהנע איז געווען פון הינטען אויס בעלויכטען רויטליך. און דאָס קליידעל עקסטרא שוואַרץ, כדי די העלקייט פון די פיס זאָל זיך בולט'ער אָנועהן. און די דראָט איז געווען אין דער הויך, כדי אלע זאָלען קענען זעהן די פיס. די דאָמען און די אָפיציערען — אלע זיי — זען געווען פּערכאָפּט פון די ווייכע סאַמעטענע מוויקליניע, פון דעם ערעלען נעכוי פון די פיס וואָס האָבען זיך געגאַסען ווי וויין אויס א בעכער. דורך די ווייסקייט פון די פיס האָבען זיך ארויסגעצויגען די בלויע אָדערען, וועלכע האָבען אין דער בלוט-רויטער בעלויכטינג אַז גענומען א רויטליכען קאָליר, און די אָדערען זיינען געווען ווי שנירלאַך בלוט, וואָס ציהען זיך איבער די ווייכע ווייבערשע ווייסקייט פון פוס... אלע זיינען געווען ענטזיקט פון די רויטליכע אָדערען; די דאָמען נאָך מעהר פון די העררען, און אלע האָבען מיט א פריידענס-קרעכץ אויסגעשריען, ווען די דראָטען-טענצערין האָט פּלוצלונג געגעבען א שפרונג אויף פון דער דראָט אין דער לופט און עס האָבען זיך איהרע פיס געשלענגעלט ווי צוויי ווייכע לאַבענדזש-העלזער. אין א סעקונדע איז זי ווידער שטעהן געבליבען אויף דער דראָט. אלע האָבען גע- כאָפּט די שאַמפּאַניער גלעזער אין די הענד און געבויען צו איהר און גערעכצט פאר פרייד, און זי האָט אָנגעענטפערט מיט א בויג פון איהר נאָקעטען שעהנעם פוס...

דענסטמאָל האָט מען דעם פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר, וועלכער איז געשטאַנען נעבען דער ביהנע און געגעסען די דראָטען-געהערין מיט די אויגען, אָנגעזאָגט, אז עפעס א איד מיט אַ טאַכטער ווילען איהם זעהען. ער האָט זיי געשיקט צום „טייוועל“, און ווייטער געווען פּער- נומען מיט די קונצען-מאַכערין.

אָבער מלך קאפּע-מאַכער איז ניט אָבגעטראַטען.

— אַ גאַנצע נאַכט וועל איך דאָ וואַרטען. — האָט ער געזאָגט. ער האָט מורא געהאַט, אז טאַמער זעט ער אהיים געהן און אָבלעגען אויף מאַרגען, וועט דער יונג שוין פּערשווינדען און וועט נור טראָגען א האָס אויף איהם. און עפעס אַן אונפּערשטענדליכע נקמה האָט דעם אידען אַרומגענומען, דוקא מאַטקע'ן צו פאַקען נאָך היינט ביינאַכט, יוען ער שלאָפּט און ריכט זיך גאַרניט דערויף. עס איז שוין ביי מלך דעם קאפּע-מאַכער געוואָרען אַן אַמביציע, אַ נקמה-געפיהל און ער האָט עס געוואָלט גלייך אויספיהרען.

מלך קאפע-מאכער, ניט געפינענדיג דעם קאמיסאר ניט אין דער היים און ניט אין צירקעל, האָט געשלעפט די טאָכטער אין שאַנטאָן „אקוואַריום“ און אז דאָס ווייב האָט געפרוואווט אָברעדען, אז מען זאָל עס אָבלענען אויף מאָרגען, האָט דער איד גע'טענה'ט:

— נאר איינער, וואָס פריהער איז בעסער פאר אונז. ביז מאָרגען ווער ווייס וואָס עס קען זיך מאַכען. אפשר וועט ער זיך איבערלעגען, חרטה האָבען וואָס ער האָט זיך מודה געווען, אַנטלויפען, אָדער אונז נאָך שלעכטס טהאָן — אונז אויף אריינשלעפען... אויף די הייסע שעה, אז ער ריכט זיך גאָר ניט דאָרויף, דארף מען איהם פאַקען. און אז חנה'לע האָט געוויינט, האָט דער איד דער אידענע אייני-גערוימט אין אויער:

— מען קען נאָך כאַפען פאר אזא מעשה געלד אויף. קאָנאָט טשייסטוואָ בעלוינט פאר אזא זאך, מיט אַ הונדערטער און אַמאָל מיט אַ פּאָאר. זי קען קריגען נדן דערפאַר.

געגען דעם לעצטען אַרגומענט האָט די אידענע ניט געקענט ביי-שטעהען, און האָט זיך אָנגעהויבען בייזערען אויף דער טאָכטער:

— חנה'לע, וואָס ווילסטו אונז אונגליקליך מאַכען? דיך און אונז אויף — מיר מוזען ווי אַם שנעלסטען דאָס פעקעל פון זיך אַראָב-וואַרפען.

אָבער אין שאַנטאָן „אקוואַריום“ האָט מען זיי ניט אריינגעלאָזט. דער פּאָלקאָוויניק-קאָמיסאר איז געווען פערנומען. עס האָט פונקט אויפ-געטרעטען אויף דער ביהנע „דאָרמטהעא“. זי איז געגאַנגען אָנגעהאָן אין אַ שוואַרץ זיידען קורץ שאַנטאָן-קלייד מיט קליינע בלישצענדע פּעריל בעזעצט. מיט נאַקעטע פיס, מיט צופלאַשעטע שוואַרצע האָאר האָט זי געטאַנצט אויף אַ ווייכע דראָט, וואָס איז געווען געצויגען איבער דער ביהנע. די מוזיק האָט אויפגעהערט צו שפּיעלען. אין זאאל איז האַלב טונקעל געווען, און דער עולם האָט זיך אויפגעשטעלט פון די פלעצער, און די דאַמען מיט די אָפיציערען פון זייערע לאַדזשען. און אלעמענס בליקען זיינען געווען צוגעצויגען צו דער ביהנע, וועלכע איז געווען רויט בעלויכטען ווי מיט אַ בלוט-בעלויכטונג. די דראָטען-טענצערין האָט זיך גענליטשט מיט איהר קליין שוואַרץ שירעמעל איבער דער דראָט און געבויגען אזוי איהר בויגזאמען שלאַנגענדיגען קערפער, אז זי האָט געקענט ארויסווייזען די „שעהנסטע פיס“ אין דער

.16

מסמקע האט א גוטען שטיין-מלאך...

מלך קאפע-מאכער האָט די טאָכטער געשלעפט מיט געוואלד צום פּאָלקאָוויק-קאָמיסאר און שוין, ביינאָכט. "ניט איבערנעכטיגען זאָל עס ביי מיר!" האָט ער געשריען, אימיסט האָט חנה'לע געוויינט זיך געבעטען ביים פּאָטער — דער איד האָט זי געשלעפט, און חנה'לע איז געגאנגען.

זיי האָבען אָבער דעם פּאָלקאָוויק-קאָמיסאר ניט געטראָפען, ניט אין צירקעל און ניט אין דער היים. דער פּאָלקאָוויק האָט פּערבראכט די אָבענדען אין קאפע-שאַנטאָן „אַקוואַרום". וואו עס איז אויפגעטרעטען די בעריהמטע שפּאַנישע דראַמאַטישע צענדערין „דאָראַטהעא", וועגען וועלכער די וואַרשאַווער צייטונגען און די גאַנצע וואַרשאַווער „קאָואַלעריע" האָבען געשריעבען און גערעדט. אז זי האָט די שעהנסטע פּיס אויף דער וועלט... און פּאָלקאָוויק-קאָמיסאר כּוואַסטאָוו איז געווען מיט דער שפּאַנערין א גאַנצער מחותן. ניט איינער פון די אַפּיר ציערען-וועלט האָט איהם מקנא געווען די שלאַנג-בויגענדע שפּאַנערין מיט איהרע בלייבע דינע פינגער און אויבגעאיידעלטע פּיס, וועלכע גיסען זיך אין איהרע זיידענע זאָקען, זיי און אויסגעטאָקטער בעכער מיט וויין... און מען האָט זיך געהאַלטען אין איין סוד'ען פון וואַגען די שפּאַנערין קומט, און פון וואַגען פּאָלקאָוויק-קאָמיסאר כּוואַסטאָוו איז מיט איהר אַזאָ מחותן... דאָס סוד'ען זיך אָבער און דאָס אָרט, וואָס מען האָט אָנגערופען פון וואַגען „די שעהנסטע פּיס" קומען, האָט דער שפּאַנישער דראַמאַטישע צענדערין נאָך מעהר רייטיג געגעבען. אלע האָבען דעם קאָמיסאר מקנא געווען און איהם בעגליקווינסט מיט „אזא נומער". און פּאָלקאָוויק-קאָמיסאר כּוואַסטאָוו איז אויף זיין „נומער" זעהר שטאַלץ געווען.

— צום פאלקאוניק־קאָמיסאַר כוואַסטאָוו — אלעס זאָלסטו
איהם דערצעהלען, אזוי ווי דו האָסט מיר דערצעהלט. אלעס!
— טאַטע! ...

— מיט געוואַלד וועל איך דיר שלעפען, מוזט דיר ראַטעווען.
מיין קינד, וואָס קעהר ער זיך אָן מיט דיר? ער האָט דען חתונה געהאַט
מיט דיר? אויס מחותנים'שאַפט! ... א פּרעמדער איז ער. וואָס געהט
ער אונז אָן? קום!

— וואָס זאָל איך דיר זאָגען, מאַמע־לעבען? איך האָב דיר שוין אלעס געזאָגט.

— האָט ער דיר נישט געטהאָן קיין שלעכטס?

— ווער, מאַמע?

— מאַטקע.

— ניין, מאַמע־לעבען, ער איז אומגעגאָנגען מיט מיר ווי אַ חתן, ווי אַ פיין לערן־קינד, ער האָט מיר בלוז געגלעט איבער'ן קאָפּ און מיר געזאָגט אז ער האָט מיך ליעב, זעהר ליעב. אלעס וואָס איך האָב געוואָלט האָט ער געטהאָן. ער איז געגאָנגען מיט'ן פעטער אין בית המדרש אריין דאוונען יעדען שבת. ער האָט זיך שוין נישט גע'חבר'ט מיט יונגען. אלעס האָט ער געטהאָן פאר מיר, ווייל ער האָט געוואָלט ווערען אַן אָרענטליכער מענש, אז איך זאָל איהם ליעב האָבען און דאָס האָט ער מיר אויך דערצעהלט, אז איך זאָל שוין פון אלעס וויסען, אום ער זאָל שוין גאָר ניט האָבען צו בעהאַלטען אין זיין האַרצען פאר מיר. דערפאר האָט ער עס מיר געזאָגט.

— און ווייטער האָט ער דיר גאָר נישט געטהאָן? זעהסטו, מיין

קינד, איז ער שוין מיט דיר אזוי נאָהענט אז אלעס איז שוין פאר פאלען, וועלען מיר זיך מוזען קנייפען אין די באַקען און שווינגען, איז עס שוין אונזער שאַנדע, מוז מען שטעלען אַ חופּה...

— ניין, מאַמעלע, איך האָב דיר שוין געזאָגט, אז ער איז זיך

בעגאָנגען מיט מיר אזוי איידעל, אזוי שעהן ווי ער וואָלט נישט געווען דאָס, נור אַ לערן־קינד. ער האָט געזאָגט אַז גאָט וועט איהם העלפען און ער וועט שוין האָבען די זכיה צו שטעהען מיט מיר אונטער דער חופּה, וועט ער זיין דער גליקליכסטער מענש.

— ער וועט שוין די זכיה האָבען, ער וועט שוין... גליקליך ביזטו

מיין קינד וואָס דו האָסט זיך ניט געלאָזט פערפיהרען פון איהם. מלך

— רופט זי אריין דעם מאַן — וואָס האָסטו געפלאַצפּעלט, וואָס האָסטו געוואָלט פון דער מיידעל? — ווי אַ לערן־קינד איז ער זיך בעגאָנגען מיט איהר, ער האָט זי איידעל בעהאַנדעלט.

— אויב אזוי, זאָל דאָס אלעס אויסגעהען צו זיין קאָפּ! — זיין

גען בייר ריין דערפון. קום מיין קינד — די מינוט קום מיט מיר.

— וואוהיין, טאַטע?

אויסגעלאָזט. דו ביזט גאָר ניט זיינע און ער איז ניט דיינער, תנאים
איז גאָך ניט תּוּנָה, ער איז אַ פּרעמדער מענש.

חנה'לע האָט פון דעם אלעס געוואוסט, אָבער עס האָט איהר שוין
געהאַט געצויגען צו מאַטקע'ן. מאַטקע איז געווען דער ערשטער מאַנס-
פארשוין וואָס האָט זי געקושט.

— מיר מוזען, טאָכטער, פון זיך דאָס פּעקל אַרָבּוואַרפּען אום
מיר אליין זאָלען נישט אַרײַנפּאַלען, מיר מוזען אַרויסקומען פון דעם,
מיר האָבען דערמיט גאָר ניט צו טהאָן.

אז חנה'לע האָט דערהערט דאָס דער פּאָטער פּערלאַנגט פון איהר
אז זי זאָל מיטגעהען מיט איהם צום פּאַלקאָוּניק-קאָמיסאַר און איהם
אלעס דערצעהלען וואָס מאַטקע האָט איהר פּערטרויעט, איז זי אַרויס
אין אזא געוויין, אז פּאָטער און מוטער האָבען זיך דערשראָקען, אויב
חנה'לע קעהר מאַטקע'ן ניט אָן מעהר ווי אַ כּלָה... דאָס מיידעל האָט
אַיינגעגאַרעט איהר פנים אין איהרע הענד און זיך אַיינגעגראָבען אין
גאַנצען אין קישען — און ניט געוואָלט קיינעם זעהען און קיינעם
הערען.

— הינדעל, איך האָב מורא, איך האָב מורא אז מיר זיינען דער-
אינען! דער יונג האָט אונז אונגליקליך געמאַכט.

— וואָס פּאַלט דיר איין אויף מיינע שונאים'ס קעפּ? אַ אונד-
שולדיג קינד און דער יונג איז געווען צו איהר ווי אַ לערן בחור, ווי
אַ רב'ס אַ קינד, אזוי איז ער זיך בעגאַנגען מיט איהר.

— איך האָב מורא אז מיר מוזען שוין שווייגען, עס איז שוין
אונזער אונגליק. זעה, ווי די מויד וויינט, זעה.

— מלך בענקארט, געה אוועק פון מיר! לאָז מיך מיט'ן קינד
אליין.

— ווער געוואָהר, הינדעל, ווער געוואָהר וואו מיר האַלטען. איז
עס שוין גאָך אלעמען, מוזען מיר שווייגען, איז אונזער בראָך,
ווער געוואָהר — האָט דער איד געזאָגט, אַרויסגעהענדיג אין אַ צוויי-
טע שטוב אַרײַן.

— טאָכטער לעבען, זאָג מיר, קינד, שעהם זיך נישט, איך בין
דאָך דיר אַ מאַמע, קינד מיינס — האָט די מוטער גענומען דער טאָכ-
טער'ס קאָפּ אויף איהר שוים.

— מלך, וואָס רעדסטו!

— וואָס דו הערסט. וואָס ווילסטו, אז דער פּאַלקאָוויניקאָף מיסאר זאָל עט געוואָהר ווערען אָהן דיר און דערנאָך זאָל ער דײַך און די כלה אויך אריינציהען מיט'ן חתן? — אין גאָט ווייסט וואָס עס קען זיך אויסלאָזען.

— וואָס שרעקסטו מיך איבער? וואָס זיינען מיר שולדיג?

מיר האָבען געוואוסט?

— זעהסטו שוין, דורך דעם איז גלייכער אז מיר זאָלען ארויפֿ-

געהן צו איהם, צום קאָמיסאר הוואָסטאָו און איהם אלעס דערצעהלען: פּאַני, אזוי און אזוי איז געווען. מיר האָבען ניט געוואוסט, די טאָכטער אונזערע איז א כלה געוואָרען פאר איהם. ווען מיר זיינען געוואָהר גע- וואָרען אזא זאך, זיינען מיר די ערשטע צו דיר געקומען צולויפען דער- צעהלען, מיר זיינען ניט שולדיג.

— איך וויל נישט זיין דערביי, נישט פון אונזערע הענד זאָל ער

פּאַלען — בעט זיך דאָס ווייב.

— און אז דו וועסט עס איהם ניט זאָגען, מיינסטו, וועט ער

עס ניט געוואָהר ווערען? ער וועט עס געוואָהר ווערען אָהן דיר. עס וועלען זיך שוין געפינען אזעלכע וואָס וועלען איהם דערצעהלען, אז זי ווייסט, ווייכען עס אנדערע אויך. דער שטריק קומט פאר יעדען גנב. און אז עס וועט ניט זיין היינט, וועט עס זיין און א יאָהר, אין צוויי, ווען דו וועסט שוין זיין משפּחה מיט איהם און מען וועט דײַך אויך אריינשלעפען און הנה'לען אודאי, זיין ווייב געווען — געוואוסט און ניט דערצעהלט. איך וועל ניט לאָזען אונגליקליך מאַכען מיין טאָכ- טער. איך וועל אויף גאָר ניט קוקען, איך נעה שוין אריבער צו איהם, אָט יעצט, און דערצעהל עס איהם גלייך, איך וויל דערמיט ניט האָבען צו טהאָן, זיי זאָלען גאָר נישט קענען האָבען גענען אונזער קינד.

די לעצטע ווערטער האָבען די אידענע איבערצייגט אז עס איז נייטזענדיג ארויסצוגעבען מאַטקע'ן, כדי צו ראַטעווען זייער קינד. זי האָט שוין גאָר נישט געזאָגט נור שטיל געוויינט.

מען האָט אריינגערופען הנה'לען, זי איז געווען בלייך און דער- שראָקען און האָט ניט געוואוסט וואָס עס איז געשעהן און וואָס עס טהוט זיך מיט איהר.

— פּאַכטער, וויין נישט — דאַנק גאָט וואָס עס האָט זיך אזוי

.15

אױם מחותנים' שאפט מיט מאַטקע'ן.

אז חנה'לע איז געקומען אהיים, האָט זי א דערשראָקענע, א צור-
טראָגענע אריינגערופען פאָטער און מוטער אין א צווייטע שטוב אריין
און מיט א ציטערענדיג האַרץ און אן ערשראָקענעם לשון דערזעהל'ט
דעם סוד וואָס מאַטקע האָט איהר פערטרויעט: אז ער טראָגט אַן
אַנדערע'ן'ס נאָמען, פון אַ מענשען וועלכען ער האָט גע'הרג'עט. מ'ק'ך
קאפּע-מאָכער, דערהערענדיג אזא ירעקליכע זאָך, מיט וועמען זיין
טאָכטער איז אַ כלה געוואָרען, איז ער אויך פערציטערט געוואָרען.
די ערשטע פאָר מינוט האָט ער גאָר נישט געקענט רעדען, דאָס ווייב
האָט זיך געבראָכען די הענד און איז ארויס מיט א געוויין.
— שווייג, געדענק אין גאָט, מען וועט הערען! — האָט ער איהר
געזאָגט.

אז די ערשטע איבעראשונג איז אריבער, האָט מען אָנגעהויבען צו
איבערקלעהרען וואָס צו טהאָן.

א לאַנגע צייט האָט זיך טאַטע-מאַמע אָנגעקוקט שטום מיט
בליקען, ביז חנה'לע איז פּלוצלונג ארויס מיט א גרויס געוויין.

— וואָס וויינסטו, מיין קינד? דאַנק גאָט, אז ער האָט עס דיך
יעצט געזאָגט — וואָס וואָלסטו געטהאָן הלילה נאָך דער חתונה?

מען האָט געטרייסט חנה'לען און מען האָט זי אריינגעפיהרט אין
א צווייטע שטוב אריין.

— די ערשטע זאָך וואָס מיר דארפען טהאָן איז בעהאַלטען חנה'-
לען פון איהם — האָט די מוטער געזאָגט, ווען זיי זיינען אליין גע-
בליעבען.

— די ערשטע זאָך דארפען מיר ארויפגעהן צום פאָלקאָוויניק-
קאָמיסאר און איהם אלעס דערזעהלען, איהם אלעס זאָגען, האָט זיך
דער פאָטער אָנגערופען.

איך מורא האָבען? איך האָב זיך נאָר געהאַט דערשראָקען.
 — חנה'לע, חנה'לע, וואָס רעדסטו? — האָט זיך מאַטקע אַראָב-
 געלאָזט אויף דר'ערד און אָנגעהויבען איינגראָבען זיין פנים אין איהר.
 — קום, קום, — האָט חנה'לע געזאָגט — עס איז שוין נאַכט, די
 מאַמע וועט אונרוהיג זיין. זי וועט ניט וויסען וואו מיר זיינען.
 שוואַרץ און פעם איז געלעגען די פרייהלינגס-נאַכט אין דער לופט
 און איבער'ן הימעל און אויף דער ערד. אין די נאַכט איז אָנגעקומען צו
 פליסען די שמילע ריחות פון די פערבאָרגענסטע בליהעכטסען, וואָס
 האָבען אויפגעפענט זייערע יוגענד-מוואַלען, און מען האָט געהאַט דאָס
 געפיהל ווי הונדערט נאַקעטע כלות זיינען איינגעשלאָסען אין אַ פער-
 מאַכטען גאַרטען און זיי בע'שכור'ען די לופט מיט דעם יונפרוידע-
 יטמאַק, וואָס יאָגט פון זייערע יונגע לייבער ארויס... און אין דער לופט
 פון דער נאַכט האָבען זיך געטראָגען פערבאָרגענע שוואַרצע פֿלעקען אין
 דער לופטען, ווי שאַמענס פון ניט געזעהענע געשטאַלטען וואַלטען
 פארביי שפּאַציערט פאר זייערע טריט. אין דער נאַכט און אין דעם
 דופט זיינען חתן-כלה צוריק אין שטאָרט אריין און האָבען צווישען זיך
 קיין וואָרט נישט אויסגערעדט...

איך בין געבוירען. איך וועל געבען די סטראזשניקעס א סך געלד און וועל ארויסנעהמען א פאס אויף מיין אייגענעם נאָמען. איך וויל מיך רופען ווי מיין מאַמע האָט מיך גערופען: מאַטקע! איך וויל הייסען מאַטקע...

דער יונג האָט אָבגעהאַקט אין מיטען און חנה'לע איז געוועסען ווי איינגעטונקט אין אַ וואַלקען. איהר האַרץ און איהרע געפיהלען זיינען געווען פער'חלש'ט. און עס האָט זיך איהר געדאַכט, אז זי שלאָפט, אז זי חלום'ט...

— שוין, יעצט ווייסטו אלעס, אלעס — האָט מאַטקע אָבגע-
זיפצט — זאָג, זאָג, ווילסטו נאָך מיין כלה זיין? זאָג, אַ כלה מיט
מאַטקע'ן, ניט מיט קאַנאַריק'ען. קאַנאַריק איז געשטאַרבן, ער איז
טויט... בעגראָבען... איך האָב איהם גע'הרג'עט, מיט מיינע הענד
צורושעט... איך בין מאַטקע... מאַטקע... זאָג, ווילסטו מיט מאַטקע'ן
א כלה זיין? האָב ניט קיין מורא, אז ניט, בין איך נישטאָ, געה איך
אוועק, זעהסט מיך מעהר ניט.

דאָס מיידעל האָט זיך פלוצים אויפגעכאַפט פון די לעצטע ווער-
טער. זי האָט זיך ארומגעקוקט. די נאַכט איז שוין געלעגען איבער'ן
ברייטען פעלד. פון דערווייטענס האָט זיך געלויכטען דאָס ליכט פון
דער שטאָרט, און פלוצים איז איהר בעפאלען אן אימה צו זיין מיט
איהר חתן איינע אליין אין פעלד ביינאַכט. האָט זי אָנגעהויבען צו
שרייען מיט אן אונמענשליכע שטימע:

— מאַמע! מאַמע! מאַמע!...

מאַטקע האָט זיך דערשראָקען פאַר איהר קול. ער האָט זיך אויפ-
געכאַפט און געזעהען וואָס ער האָט געטהאָן, אז ער האָט זיך ארויס-
געגעבען. עס האָט איהם ניט באַנג געטהאָן דערפאַר, פערקעהרט, ער
איז צופריערען געווען, וואָס יעצט האָט ער שוין נאָר ניט אויפ'ן
געוויסען.

— וואָס שרייסטו? מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען. קום,
איך וועל דיך צוריקפיהרען אין שטאָרט אריין. האָב ניט קיין מורא,
איך וועל דיר נאָר ניט טהאָן.

— פארוואָס זאָל איך מורא האָבען? — האָט דאָס מיידעל זיך
שוין געהאַט געפונען, און איבערלעגט זיך, אז עס איז בעסער ווייטער
צו שפיעלען די כלה — דו ביזט דען ניט מיין חתן? פאַר מיין חתן זאָל

פיהלמ, אז מאַטקע געהט איהר פערטרויען עפעס זעהר וויכטיגעס פון זיין לעבען. זי האָט זיך געשראָקען דערפאר. נור זי האָט געוואָלט וויסען דעם גורל, מיט וועלכען זי פערבינדעט זיך.

— חנה'לע, זעהסט, אז דו האָסט פריהער אזוי גערערט וועגען מיין מאַמען, האָב איך געזעהן, אז איך אין דו זיינען משפּחה, איך קען דיר אלעס פערטרויען. האָרד אויס, חנה'לע. איך טראָג אַ פרעמדען נאָמען. פון אַ מענשען, וואָס איז שוין ניטאָ. וואָס לעבט שוין ניט. דער מענש האָט מיר שלעכטס געטהאָן, זעהר פיעל שלעכטס געטהאָן, און דער מענש האָט געהאַט אַ נאָמען אין איך האָב ניט געהאַט קיין נאָמען. איך בין אַנטלאָפּען פון דער היים, ווען איך בין אַ קליינער אינגעל געווען, אָהן אַ נאָמען בין איך אַנטלאָפּען. זי האָבען מיר געשלאָגען. האָב איך צוריק געשלאָגען, האָט מען מיר געזוכט, גע- וואָלט מיר איינזעצען, בין איך אַנטלאָפּען. קיין פּאָס האָב איך ניט געהאַט, און אָהן אַ פּאָס איז אָהן אַ נאָמען. דו קענסט זיך אין דער וועלט ניט ווייזען — און דער מענש האָט יאָ געהאַט אַ נאָמען, און אַ פּאָס, איך האָב איהם מקנא געווען און געקלעהרט, ווי אזוי פון איהם דעם נאָמען מיט דעם פּאָס צוצונעהמען — — געקלעהרט, גע- קלעהרט, ביז איך האָב עס געטהאָן...

חנה'לע איז געזעסען, איהר האַרץ האָט הויך געשלאָגען. זי האָט ניט געפיהלט דעם נאָסען הויך, וואָס פּאַלט אויף איהר, זי האָט נור געפיהלט מאַטקע'ס גרויסע אויגען, וואָס האָבען אָנגעצויגען איהרע אויגען און איהר פנים ווי אַן עלעקטרישע שוואַם, און זי האָט געפיהלט מאַטקע'ס וואַרימע האַנד און אַטהעם.

— און אַמאָל, אז ער האָט מיר זעהר, זעהר שלעכטס געטהאָן — ער מיט זיינע חברים האָבען מיר געשלאָגען, ביז איך בין קראַנק גע- וואָרען, האָב איך געוואוסט, אז ער געהט אַנטלויפּען מיט נאָך אימיר צען, האָב איך זיך מיט יענעם אַבגערערט, אַבגעוואַרט איהם אין מיטען וועג ביינאַכט, און געמאַכט אזוי — אז ער זאָל פערשווינדען, פער- שווינדען פון דער ערד, און איך טראָג יעצט זיין פּאָס אויף מיין האַרץ, און איך רופּ מיר מיט זיין נאָמען. האָב ניט קיין מירא, ער וועט שוין קיינמאָל ניט צוריקקומען. ער איז גוט בעהאַלטען אין אַ טיף מיט אַ שטיין אָנגעבונדען... קיינער ווייסט ניט. נור זיין נאָמען וויל איך מעהר ניט טראָגען. איך וועל פּאָהרען אין מיין שטעדטעל אריין, וואו

וועמען דען זאל איך ליעב האָבען? זי איז דאָך דיין מאַמע, איז זי דאָך
מיין מאַמע אויך.

האָט מאַטקע פּערקרימט די ליפען פאַר וועהטאָג און האָט אזוי
געזאָגט:

— מאָרנען שרייב איך אהיים א בריעף און שיק געלד, אז די
מאַמע זאל קומען.

— איך וויל דורכאויס, אז די מחותנת'טע מיט מיין מאַמען זאלען
מיך פיהרען אונטער דער חופּה, אז ניט וועל איך האָבען א געשטערטע
חתונה.

האָט מאַטקע שוין געפיהלט, אז ער איז מיט איהר משפּחה, אז
חנה'לע איז געבוירען געוואָרען מיט איהם, און אז זי איז ניט זיין כלה,
נור זיין משפּחה, זיין נאָהענמע משפּחה — ווי זיין מאַמע.

און אז חנה'לע האָט זיך אָנגערופּען:

— אהרון ליב, איך האָב פאַר דיין מאַמען אָנגעגרייט א שעהנע
מתנה, א שייטעל מיט א שוואַרצען קארעקאָווען טוך — האָט זיך
מאַטקע אוועקגעזעצט און אָנגענומען חנה'לעס האַנד און געזאָגט אין
דער שטיל:

— חנה'לע, איך הייס ניט אהרון ליב, איך הייס מאַטקע. רופּ
מיך מאַטקע, איך בעט דיך.

— מאַטקע! — לאַכט דאָס מיידעל פּרעהליך — געה שוין, געה
שוין, די לאַכסט אויס מיר, וואָס פאַר א נאָמען איז מאַטקע? מאַטקע
פאַסט פאַר א ננב.

— איך לאַך ניט, חנה'לע, איך טראָג א פּרעמדען נאָמען.

— ווי הייסט די טראָגסט א פּרעמדען נאָמען? וועלכער מענטש
טראָגט דאָס א פּרעמדען נאָמען? די טרייבסט שפּאַס.

— איך טרייב ניט קיין שפּאַס, האָרף אויס, חנה'לע, איך האָב
דיר שוין לענגסט געוואָלט זאָגען, חנה'לע, דיר בעדארף איך אלץ
זאָגען. איידער איך געה מיט דיר חתונה האָבען, וויל איך אז די זאָלסט
אלץ וויסען, פונקט אזוי ווי מיין מאַמע, איך וויל די זאָלסט זיין מיין
מוטער פון היינט מאָל אָן. אלעס זאָלסטו וויסען.

דאָס מיידעל איז שטיל געוואָרען און דערשראָקען. זי האָט דער-

איז מאַטקע אויסגעגאַנגען מיט זיין כלה שפּאַציערען. חנה'לע האָט דענסמאָל געהאַט געמאַכט אויף יום טוב א נייע קליידעל מיט אַ וועס־טעלע ווי אַ אינגעל, און אַ ווייכען ווייבערשען קראַגען — וואָס איז דענסמאָל זעהר אין מאָדע געווען. האָט זי מאַטקע געזעהן אין נייעם קליידעל מיט דעם אינגעלשען וועסטעל און מיט דעם ווייבערשען קראַגען, האָט ער געמיינט אז ער ווערט פּערכאַפּט; אזוי שעהן און טהייער האָט זי אויסגעזעהן אין דעם נייעם קליידעל. און מאַטקע איז אויך געווען אין אַ נייעם אַנצונג, וואָרום עס האָט שוין געהאַלטען נאָהענט פאַר דער חתונה, און מען האָט געהאַלטען אין איין איינקויפּען אויס־שטייער. זיינען זיי ביידע ארויס פאַרנאַכט שפּאַציערען, ווי געוועהנט־ליך, צום ציטאַדעל צו. אַ שבועות־טאָג איז דענסמאָל געווען. אַ גן־עדן. די בוימער בעקליידעט מיט בעז — עס האָט פשוט פּער־כאַפּט דעם אטהעם. אַרונטערגעקומען צום ציטאַדעל צו, ביי די גרינע טאַפּאַלען, האָט זיך פאַר זיי געעפּענט אַ גרויסער הימעל איבער'ן גרינעם פעלד. איין האַלבער הימעל איז געווען נאָך אין דער זון און דער אַנדער האַלבער הימעל האָט זיך שוין געבאָדען אין בלויען. און אָט איז דאָס בלויעכטס אַריינגעשוואומען אין די זון און אָט איז די זון אַריינגעשוואומען אין דאָס בלויעכטס. און ביים עק אויף יענער זייט ווייכסעל איז גאָר געווען אַ רויטער קאָכענדיגער טייך — אַ גיהנום. און אזוי ליכטיג און פריי איז געווען איבער דער וועלט, אז די פיס זיינען געוואָרען פליגעל, און עס האָט זיך געגלומט צו טאַנצען. זיי־נען זיי אָנגעקומען צו לויפּען צו זייער בעליעבט אָרט — צו דער גרינער לאַנקע. וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער די טאָפּאַלען, האָבען זיך דאָרט אוועקגעזעצט און אָפּגעשפּיעגעלט זיך אין'ם בלאַטיגען טאָר־זומפעל, וואָס איז הארט צווישען די טאָפּאַלען; האָבען נע־רעדט וועגען זייער חתונה, וועגען זייער צוקונפטיגען לעבען; האָבען געלאַכט און געפּרעהט זיך, ווי יונגע חתן־כלה. פּלוצים האָט זיך חנה'לע אָנגערופּען אזוי:

— אהרון ליב, פאַרוואָס שיקסטו ניט נאָך דער מאמען? איך וואָלט געוואָלט זעהען ווי די מחותנת'טע זעהט אויס.

האָט זיך מאַטקע אָנגערופּען מיט האַרצקלאַפּען:

— האָסט ליעב מיין מאמען, חנה'לע?

— געוויס האָב איך זי ליעב, וואָס פאַר אַ פּראַגע איז דאָס?

און מעהר זיך גע'חבר'ט מיט די בעל־הבתים פישערס, וואָס דאָס איז מעהר כבוד און יחוס געווען. וואָרום אזוי האָט חנה'לע געוואָלט. און וואָס חנה'לע האָט געוואָלט האָט מאַטקע געטהאָן. וואָרום זי האָט עס געמאַכט אין דער שטיל, כלה־אַרטיג, ציערליך־מאַניערליך, און האָט אזוי געזאָגט צו איהם :

— זעהען זי, אהרון ליב, זי זיינען דאָך שוין א חתן, עס פאַסט דאָך ניט.

— „זי“ זאָנסטו מיר גאָר, חנה'לע... — האָט זי מאַטקע אָנגענור־מען ביי דער האַנד.

— נו, זאָל שוין זיין „דו“, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט קאָקע־טיש, אראַבגעלאָזט די אויגען און גערויטעלט זיך.

און אַט פאַר די „אַראַבגעלאָזענע אויגען“ און דאָס רויטלען זיך פון חנה'לען, און פאַר דעם „דו“ וואָס איז ארויסגעגאַנגען פון איהר קליין מייכלעל און נאָך קלענערע צייהנדלעך — פאַר דעם אַלעס איז מאַטקע געווען אזוי ענטציקט, אז ער וואָלט אַלעס, אַלעס פאַר איהר געטהאָן.

נור הייסען הייסט ער נאָך ביי איהר „אהרון ליב קאַנאַריק“ און ניט מאַטקע. און ווען זיי געהען שפאַציערען איינזאַם צווישען די טאָפּאַלען ביי דער וואַרשאַווער ציטאַדעל צו דער ווייכסעל צו, פאַר־נאַכט, ווען די זון געהט אונטער, רופט זי איהם „אהרון ליב לעבען“. קרענקט עס איהם, און עס דאַכט זיך איהם, אז ניט איהם מיינט זי, נור קאַנאַריק'ען, און ער איז נור קאַנאַריק'ס שטעלפערטרעטער, און באַלד וועט זיך קאַנאַריק אויפהויבען פון טונקלען טייכעל, וואו ער האָט איהם אריינגעוואָרפען, און קומען אהער, און אָננעהמען חנה'לען ביי דער האַנד — און ער וועט ווערען דער חתן. און זעצען זיי זיך אוועק אויף דער גרינער לאָנקע, וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער'ן ציטאַדעל, נעהמט זי זיין קאָפּ צווישען איהרע קאַלטע הענדלאַך און לעגט איהם אוועק אויף איהר שוים, און קושט מיט איהרע קאַלטע ליפען און קאַלט נעזעל, און זאָגט „טהייערער אהרון ליב“, „האַרציגער אהרון ליב — מיינער, מיינער“. מאַכט מאַטקע צו די אויגען און זאָגט אין דער שטיל, פאַר זיך, קוים, קוים מיט די ליפען : „מאַטקע“... „מאַטקע“... „מאַטקע“...

איינמאָל, אין אַ שבועות פאַרנאַכט, דעם ערשמען טאָג יום טוב,

.14

מאָסקע איז זיך מתודה פאר זיין כלה.

א גאנצע וואָך האָבען זיך חתן-כלה ניט געזעהען. דערפאר זיי-
נען זיי שבת א גאנצען טאָג געווען צוזאַמען. שבת האָט מאָסקע גע-
נעסען ביי חנה'לעס פעטער און חנה'לע איז דאָרט געווען א גאנצען
טאָג שבת. זיי זיינען אינאיינעם אויסגעגאנגען שפּאַציערען, ניט אין
זאקסישען גאָרטען, וואו אלע האָבען געקענט מאָסקע'ן, נור הינטער
דעם אידישען האָספיטאל צום ציטאָדעל צו, וואו עס שטעהען די טאָג-
פּאַלען, און וואו עס געהען די איינזאַמע פּאַארלאַך אין וואַרשא, וואָס
האָבען עטוואָס צו רעדען צווישען זיך און ווילען ניט אנדערע זאָלען זיי
שטערען... אין זאקסישען גאָרטען און אין אידישען טהעאַטער האָט
חנה'לע נאָך ניט געוואָלט געהן מיט איהם. זי האָט מורא געהאַט,
מען זאָל דאָרט מאָסקע'ן ניט דערקענען.

דורך די פּאַר וואָכען, וואָס זיי זיינען געווען חתן-כלה, זיינען זיי
אזוי נאָהענט געוואָרען איינער צום אנדערען, אז די כלה האָט מאָסקע'ן
געלערענט, ווי מען לערענט א קליין קינד, ווי ער זאָל זיך פיהרען, און
מאָסקע האָט זי אין אליץ געהאַרכט, אבי ער זאָל ווערען אַן אַנשטענ-
דיגער מענש. זי האָט שוין אזוי ווייט געבראַכט, אז מאָסקע איז יעדען
שבת געגאנגען מיט חנה'לעס פעטער אין די חברה אריין דאווענען.
מאָסקע האָט זיך אָנגעהויבען צו קליידען ווי א חתן-בחור — לענגליך.
חנה'לעס א פּאַרטערט, איינגעפאַסט אין מעדאַליאָן, האָט מאָסקע גע-
טראָגען אין לאַטץ, און נאָך א פּאַרטערט האָט ער געטראָגען אנגע-
קניפט אין די גאָלדענע קייט צום זיינער, וואָס חנה'לע האָט איהם
געגעבען א מתנה. און פון די בעל-עגלה-יונגען, וואָס האָבען גע-
האַלטען די פערד אויף גרושיבאָוו, האָט ער זיך געהאַלטען פון דער-
ווייטענס. ניט געגאנגען מיט זיין אין שענק אריין ביער טרינקען.

אהרון ליב קאנאריק.

— מזל-טוב, אהרון-ליב, מזל-טוב! — האָט מען מאַטקע'ן צו-
נעוואונשען פון אלע זייטען.

נור א וואונדערליכע זאך. צום ערשטען מאָל איז איהם דער נאָר-
מען אזוי פרעמד פאָרנעקומען, און ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אז
ניט ער, נאָר קאנאריק איז א חתן געוואָרען פאר חנה'לען, ווייל מען
האָט זיין נאָמען אונטערגעשריעבען אונטער די תנאים...

(די מוטער האָט עס איהר געהייסען אזוי זאָגען, כדי מאַטקע'ן בעסער צו מאַכען. נור דאָס מיידעל האָט ווירקליך מורא געהאַט פאר מאַטקע'ן — און טרעהרען האָבען זיך איהר געוווּזען אין די אויגען). מאַטקע האָט גאָר נישט געקענט ענטפערען. געוואָלט האָט ער זיך דאָ אַנידערלעגען צו איהרע פיס און איהר אלעס דערצעהלען. דערצעהלען ווי מען דערצעהלט פאר גאָט, פאר א גרויסען רב, פון זיין יונגער — און אלעס וואָס ער האָט כעהאַלטען אין זיין האַרץ, אז ער הייסט ניט קאַנאַריק נור מאַטקע, און אז ער האָט א מענשען גע'הרג'עט וועמענס נאָמען ער טראָגט. ער האָט געפיהלט, אז ער בעדאַרף איהר אלעס דערצעהלען — נור עס האָט איהם געשטערט, וואָס אין די צווייטע שטוב זיינען מענשען. האָט ער געניסען די ליפּען, די הענד האָבען זיך ביי איהם געטרייסעלט, און געשטאַמעלט אונטערשמענדליכע ווערטער...

— חנה'לע... איך'ל שטאַרבען פריהער... א טויט זיך אָנמאַכען... אין וואסער זיך וואַרפען איידער דיר שלעכטס טהאָן... אויף אזוי פיעל שלעכטס טהאָן... איך'ל דיר זיין א געטרייער מאַן, חנה'לע, וועסט זעהען... און דער יונג האָט זיך צורוווינט.

דאָס מיידעל האָט אויף איהם רחמנות געקריגען:

— וויינען זי נישט, איך גלויב איהן, אז איך וואָלט איהן נישט געגלויבט וואָלט איך דאָך מיט איהן נישט קיין כלה געוואָרען... מאַטקע האָט פלינק די אויגען אויסגעווישט און בעהאַלטען די טרעהרען, ווייל פון דער צווייטער שטוב האָבען זיך טריט געהערט. — געפעלען זיך?

חתן כלה האָבען געשוויגען.

אין אָבענד זיינען געווען די תנאים, די תנאים האָט מען גע'מאַכט אין דער שטיבל, נור מיט א מנין געבעטענע אידען, דער מחותן האָט ניט געוואָלט האָבען, אז מען זאָל שוין וויסען אויף דער „אַלטער שטאָרט“ אז חנה'לע איז א כלה געוואָרען פאר קאַנאַריק'ען. און אייגענליך האָט ער געוואָלט נאָך די תנאים אָבלייגען, גאָר דער חתן האָט זיך זעהר געבעטען, אז מען זאָל באלד די תנאים שרייבען. אז ס'איז געקומען צום אונטערשרייבען, האָט דער שרכן פאר'ן חתן אונטערגעשרייעבען:

מאָטקע האָט געקלעהרט וועגען דעם און איז טרויעריג און שטיל געוואָרען.

— לאָז מען זיי אליין לאָזען, — ווינקט דער שדכן צום מחותן מיט די מחותנת'טע.

— יונגע-לייט, אפשר ווילען זיי זיך עפעס זאָגען וואָס מיר טהאָרען ניט הערען. — קומטס, קומטס — האָט די מוהמע גערופען די געסט אין אַן אנדער שטוב אריין, פערשמעהענדיג פון מאָטקעס שווייגען, אז מאָטקע וויל מיט דער כלה אליין זיין.

אז מאָטקע איז מיט דער כלה אליין געבליבען, איז ער נאָך שטילער, בלייבער און דערשראָקענער געוואָרען. דער יונג וואָס האָט צודריקט מיט זיינע פיס מענשען-לעבענס, איז היילפלאָז געוואָרען בלייבענדיג מיט דער מיידעל אליין, און ניט געוואוסט קיין וואָרט אויסצורעדען, חנה'לע איז אויך דערשראָקען געוואָרען. ער האָט גע-הערט ווי איהר האַרץ קלאַפט הויך. נור דאָך האָט זי פריהער געפונען ווערטער ווי ער. זי האָט זיך אָנגערופען :

— מן הסתם איז דאָך מיר שוין בעשערט אזוי, אז איך זאָל פאר איהן א כלה ווערען. מען זעהט דאָך, עס איז א גאָט'ס זאָך.

— און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? פרעגט מאָטקע בע-שיידען.

— איך וועל אלעס טהאָן וואָס דער טאָטעשי און די מאַמעשי הייסען מיר. זיי ווייסען בעסער וואָס איז גוט פאר מיר, — זאָגט חנה'לע מיט די אויגען צו דר'ערד.

— און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? — פרעגט מאָטקע נאָך אַמאָל איבער.

— איך'ל איהן זאָגען דעם ריינעם אמת. איך האָב זעהר מורא, מיין האַרץ שרעקט מיר זעהר.

— פאר וואָס האָבען זי מורא? — פרעגט מאָטקע דערשראָקען.

— זי ווייסען שוין פאר וואָס איך האָב מורא. איך האָב מורא, אז זי זאָלען נישט געהן אויף דעם זעלבען וועג וואָס זי זיינען געגאנגען. גאָס טויג מיר שוין אזא לעבען. איז דאָך גלייכער אז פון אונזער שידוך ווערט גאָר נישט, איידער מיר געהן זיך פארבינדען פאר גאָס און פאר לייט.

זיך בעקענט מיט'ן חתן. דער מחותן האָט געוואָלט וויסען, מיט וועמען ער איז זיך משרד, ווער זיין מחותן איז, — אויב דער חתן האָט נאָך אַ פּאָטער, אַ מוטער.

— איך האָב אַ מאַמע, אַ טהויערע מאַמע, אזא נומע מאַמע!
ווען איך בין אַ קליין אינגעל געווען — אָט אזא קליינער יאָט — האָ-
בען זיי מיך געוואָלט שלאָגען — האָט מיך די מאַמע נישט געלאָזט
שלאָגען... און זי האָט מיר....

— און אַ טאַטען האָט ער אויך? האָט דער מחותן פלינק איבער-
געהאַקט מאַטקעס רייד, וואָס זיינען ניט שעהן געווען פאר די געכט
ביים טיש.

— אַ טאַטען האָב איך אויך, נאָר איהם האָב איך ניט לייעב.

— וואו וואָהנען זיי?

— זיי וואָהנען אין אַ קליין שטעדטעל, אין ווארשעווער נובער-
ניע, אין זשאַבלין.

— און ווי רופט מען דעם חתן מיט'ן אידישען נאָמען? איך
מיין, ווי הייסט ער? פרעגט דער שרדן.

— איך הייס מאַטקע.

— מאַטקע? — איך הער עס צום ערשטען מאל.

— ניין. ווען איך בין געווען אַ קליין אינגעל האָט מען מיך גע-
רופען מאַטקע — האָט זיך מאַטקע פלינק צוריקגעכאַפט. איך הייס —

אהרון ליב קאנאַריק. איך האָב אַ פאָס, אָט דאָ האָב איך איהם. און
מאַטקע האָט ארויסגענומען דעם פאָס.

— אהרון ליב, אַ גאַנץ אידישער נאָמען — האָט ר' ברכיה
שרדן געזאָגט צום מחותן.

נור מאַטקע'ן האָט עס עפעס געגעבען אַ ריס אין האַרצען. דאָס
ערשטע מאל האָט ער דערפיהלט אז ער טראָגט אַ פרעמדען נאָמען פון
אַ פרעמדען מענשען, און זיינעם האָט ער בעגראָבען... און דעם ער-
שטען מאל האָט ער אָנגעהויבען צוריק צו בענקען נאָך זיין נאָמען —
קינמאַל נאָך האָט ער נישט געפיהלט דאָס בעדערפעניש נאָך זיין
נאָמען ווי יעצט, ווען ער געהט אַ חתן ווערען...

דאנען, אז קיינער זאל נישט וויסען ווער דו ביסט געווען, ווען און וואָס. — פערשטעהסט, האָט איהם ר' ברכיה גע'עצה'ט אויף מלך קאפּע-מאכער'ס וואונק, און מאַטקע האָט געפּאָלגט.

ערשט נאָכדעם ווי מאַטקע איז שוין געווען א שטיקעל צייט אוועק פון „אַלטען מאַרק" און אלע האָבען געהאַט פּערגעסען אין איהם — און מאַטקע איז געוואָרען דער פּישער יונג אויפ'ן גרשיבאָוו — דענסמאָל ערשט האָט מען מאַטקע'ן צוזאַמענגעפּיהרט ביים הנה'לען, אז חתן כּלה זאָלען זיך בעקענען. אָנגעפּיהרט דעם שידוך האָט טאַקע ר' ברכיה, און יעצט האָט מאַטקע געהייסען „א פּישער פון גרשיבאָוו, א געזונדער יונג, פריי פון מיליטער, מיט אַ פּאָאר הונדערט רובעל זיין אייגענס — האָט אַ וואָגען מיט אַ פּאָאר פּערד". מלך קאפּע-מאכער מיט זיין ווייב האָבען זיך געלאָזט רעדען דעם שידוך, און אויס-געפּרעגט זיך וועגען חתן, ווי ער וואָלט געווען א פּרעמדער, וואָס זיי האָבען איהם קיינמאָל נאָך נישט געזעהן... מען האָט אָבגעויערט דאָס „זעהעכץ" אויף שבת. און שבת נאָך מיטאג זיינען זיך התנ-כלה מיט די מחותנים צונויפגעקומען אויף די פּאוויז גאַס צו דער כּלה'ס פּעטער, ביי וועלכען מען האָט טאַקע הנה'לען געהאַט בעהאַלטען פּאר מאַטקע'ן. מאַטקע איז געזעסען א בלייכער, א דערשראָקענער, אין א נייעם קאָר-טענעם אַנצוג, ווי א חתן בהור און מורא געהאַט צו ריהרען מיט אַ אכר, מיט אַ האַנר, אז ער זאָל נישט עפעס צוברעכען אויפ'ן טיש. געגען איבער איהם איז געזעסען הנה'לע, אויך א בלייכע און דערשראָ-קענע, אין א נייע קליידעל אָנגעטהאָן. פּערפּלאַכטען די האָר אין צוויי צעפ, און א רחמנות, און אַ הן האָט גערוהט אויף איהר קאָפּ.... מאַטקע האָט געקוקט אויף איהר און זיין האַרץ איז איהם אויסגעגאַנגען פּאר רחמנות אויף איהר... עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז זי איז אַ קליין, קליין פּייגעלע, וואָס האָט נאָך נישט קיין פּעדערען, ווי ער פּלעגט אַראָבנעהמען פון די נעסטען פון די בוימער, ווען ער איז נאָך אַ קליינער יאָט געווען... און דאָס קליינע פּויגעלע ציטערט אין זיינע הענד פּאַר קעלט... און קלאַפט מיט די קליינע פּלינגעלעך... און ער געהמט עס און לעגט עס אריין צי זיך אין בוזים, אז עס זאָל זיך אָנ-וואַרימען... אזוי האָט ער אויך געוואָלט זי אריינגעהמען צו זיך אין נאַקעטען בוזים אריין...

דאָס געשפּרעך איז אָנגעגאַנגען וועגען היימישע זאַכען. מען האָט

— א יונג מיט א פאָאר הונדערט רובעל, ווער דארף דען וויסען, וואָס ער איז געווען, — וואָס איז ער, א מיידעל איז ער? א שלעכטען נאָמען קריגען? א מיידעל טאָר ניט — א יונג מעג אַלעס.

— קיין קינד אין די שיר'ן האָט ער ניט אהיים געבראַכט — לעגט די אידענע צו — און אזא איינער, אז ער ווערט א אַנשטענדיגער מענטש, איז ער א פיינערער מענטש. ער קען נאָך ווערען א שעה נער בעל הבית. און חנה'לען האָט ער ליעב ווי דאָס לעבען, די אויגען וואָלט ער זיך געלאָזט ארויסנעהמען פאר איהר.

— און, דער עיקר, פארנעם ניט, אז ער האָט זיינע אייגענע די שעהנע פאָאר הונדערטער, און אזא יונג נעהמט זיך צו עפעס. ווער דארף וויסען פון וואַנען ער האָט זיין געלד? — אין פאָס שטעהט עס ניט פארשריבען, — און געלד שטינקט ניט, מיין ווייב.

נאָר דער איד האָט מיט מאַטקע'ן ניט גערעדט דאריבער, חלילה, ער האָט זיך אפילו מיט איהם ניט געזעהן, אז קיינער זאָל גאָר ניט וויסען, אז קיינער זאָל נאָר ניט מערקען צי וואָס מאַטקע ציעלט. ער האָט אָבער שוין געהאַט זיינע מענשען, בעקאנטע און פריינד וואָס האָבען מאַטקע'ן געפיהרט, געלערענט וואָס ער זאָל טהאָן. געווען איז עס טאָקע ברכיה דער קרעמער, דער חזן פון דער אַלטער שוהל, צו וועלכען מאַטקע איז גענאָנגען בעטען רעדען איהם א שידוך מיט חנה'לען.

— אזא יונג ווי דו, האָסט א פאָאר שעהנע הונדערט רובעל, וואָס דרעהסטו זיך ארום אין גאס און טהוסט גאָר ניט — מען קען זיי פער'לעבען, פער'שכור'ען מיט גוטע ברידער, גוטע ברידער פעהלען ניט. האָט איהם ר' ברכיה איינמאָל מוסר געזאָגט, ווען מאַטקע איז וויעדער אין קרעמעל אריינגעקומען צו איהם, אז ער זאָל נאָך אַמאָל אהין געהן ריידען איהם דעם שידוך מיט חנה'לען, נאָך דעם ווי מאַטקע איז אויס קאָדעט געוואָרען.

— האָט ניט קיין מורא, איך וועל נישט טרינקען. חנה'לע זאָל אזוי לעבען. איך'ל נישט טרינקען, גוט הימען דעם נראָשען.

— ווילסט דאָך א חתן ווערען — דארפסטו זיך צו עפעס נעה-מען. נעהט מען אויפ'ן נרשיבאָוו, מען זוכט א שותף, מען קויפט זיך א פערד, א וואָגען — וואָס טהוסטו דאָ? — דו דארפסט אוועק פון

.13

מאטקע זוערט א חתן.

מאטקע איז אוועק אין גאנצען פון דער „אלטער שטאָרט“ און זיך אויפגעטראָרט אויפ'ן גרשיבאָוו ביים אייזערנעם טויער צווישען די פיי שערס, וואָס ברענגען געפרוירענע פיש פון טיעף ראָסיי. אויף'ן גרשיבאָוו האָט מאטקע געהאט בשותפות מיט נאָך אַ יונג אַ וואָגען מיט פערד, וואָס האָבען איבערגעפיהרט די פיש פון די סטאַנציע אין דער שטאָרט אריין. צווישען די פוהרמאַן־יונגען איז גוט בעקאַנט געווען מאטקע'ס נאָמען פון די „אלטע שטאָרט“, און מען האָט מורא געהאט באַר איהם. דורך דעם האָט מען איהם באַלד אין די חברה „פייטערס“ אריינגענומען, צוגעלאָזט איהם צום וואָגען. נאָר געשעהטט האָט מען זיך שוין ניט מיט איהם. מען האָט באַלד פערגעסען זיין פראָפעסיע, אַ חוץ דאָרט ביי אַ קריעג האָט מען איהם אויפגעמישט זיין „יחוס“. נאָר מיט „יחוס“ האָט זיך ניט געהאט וואָס צו שעהמען קיינער פון די פישער־יונגען, און מאטקע איז באַלד געוואָרען אזאַ אַנגעזעהנער מענש אויפ'ן „גרשיבאָוו“ ווי ער איז געווען אין דער „אלטער שטאָרט“. מאטקע האָט שוין געהאט זיינע פאָאר הונדערט רובעל שמעהן ביי פישער בעלי הבתים, און עס האָט געהאַלטען איהם צו נעהמען אין שותפות אריין צו די פיש.

דאָס אלעס האָט מאטקע געטהאָן אויפ'ן וואונק פון מלך קאפע מאַכער, חנה'לעס פאָטער. צייט מאטקע האָט געקראָגען די פאָאר הונדערט רובעל פון די מיידלאַך וואָס ער האָט פערמויפט קיין בועד נאָם איירעס, האָט איהם שוין דער איד ניט אָפגעלאָזט פון אויג. גער זעהן, אַז מאטקע סטאַטיקט זיך און וויל ווערען אַן אָרענטליכער מענש — האָט זיך דער איד איבערגעליינט דאָס מיט די אידענע, אַז מאטקע וואָלט נאָר ניט געווען אַזאַ שלעכטער חתן פאר חנה'לען :

שוין פיהרען. אין „אקוואריום“. אין קאפע שאנטאן אקוואריום. א שאנסאָנעמקע וועסטו ווערען. וועסטו כאָמטש האָבען עפעס פאר דיין ארבייט. ניט פאר מיר, ניט פאר מיר. איך דארף ניט דיין געלד. נאָר פאר דיר, דו הערסט, זאָלסט צו עפעס קומען, נישט זיך ארומוואַלגען רען אין הייזלעך.

ער האָט פלינק איינגעפאַקט איהרע זאכען אין קאסען אריין. אריינגעוואָרפען די זיידענע וועש, די געוואשענע און ניט געוואשענע, די זיידענע קאפּטאנעס, די זאָקען, העטס און קאמאַשען, אין געשלעפט זי נאָך דעם זעלבען אָבענד אין קאפע שאנטאן אקוואריום, וואו ער האָט זי פערקויפט דעם „דירעקטאָר“, ווי מען פערקויפט א טהייערען הונד אָדער א לייב־פּערד — צוויי הונדערט און אכטציג רובעל האָט ער אָבגענומען פאר איהר.

פאר'ן אוועקגעהען האָט ער זי אָנגענומען ביי דער האַנד און גע־קוקט איהר אין די אויגען אריין, און דאן איהר געגעבען דאָס אָבגענו־מענע געלד:

— נא, געהס עס צו, איך וויל דערפון נאָר ניט האָבען. פאר דיר, קויף דיר קאפּעליושען.

די מויד האָט דאָס מעהר פערדראָסען, ווי ווען ער וואָלט זי גע־שלאָגען. זי האָט איהם צוריקגעוואָרפען דאָס געלד אין פנים אריין: — איך בין דיין נקבה, דו האָסט מיך פערקויפט — עס איז דיין געלד. וואָס גיסטו עס מיר?

מאָטקע האָט בעהאַלטען דאָס געלד אין טאַש אריין, און געוואָנט צו איהר אין דער שטיב.

— מיין לעבען איז אין דיין האַנד: אז דו ווילסט, גיב מיך ארויס. האָב איך זאָרג — וועל איך געהן נאָך סיביר, אויף קאטאַרוזשנע. די מויד האָט געשוויגען, נאָר פערביסען מיט איהרע אויסגעטאַקט מע שאַרפע צייהן אויף איהרע רויטע פערפיהרערישע ליפען...

צו שלאָגען. אָפּטמאָל האָט ער געקלעהרט דערפון אזוי צו טהאָן. גע-
 קלעהרט און ניט געוואַגט צו קלעהרען. טיעף אין זיך האָט ער דאָס
 געמראַכט, און יעצט זאָגט זי איהם די געדאַנקען אַרויס. ער האָט גע-
 שוויגען, אין זיין האַרץ האָט געקעמפּט דער יצר־טוב און דער יצר־
 הרע.

— איך וועל זי אָנרעדען, איך ווייס שוין ווי אזוי מיט איהר צו
 רעדען; איך וועל שוין אזוי מאַכען, אז זי וועט בעשטעהען, דו וועסט
 זעהן זי וועט בעשטעהען... — האָט די הישפּאַנערין פּאַרטגעזעצט.

ער האָט מיט אַמאָל דערזעהען זיין מאַמע, די רויטע זלאַמע, ווי
 זי זיצט און פּערריכט איהם די הויזען. און ער ליעגט א נאַקעמער אין
 ווינקעל פון קעלער. מען האָט איהם געשלאָגען, צוביילט. ליעגט ער
 און וויינט, און קוקט אויף דער מאַמע, ווי זי נעהט איהם די הויזען. ער
 האָט יעצט געזעהען איהר פנים ווי דאַמאָלס, ווי עס רינען טרערען פון
 איהרע אויגען אויף איהר איינגעשרומפּען, אויסגעהאַקט ווי א זויל גע-
 זיכט, און ווי די ליפּען זיינען פּערטריקענט און די אָדערען פון איהר
 הויטיגען האַלז ציהען זיך און ציהען זיך, ווי ביי א הוהן. און זי פּער-
 גלויזט די אויגען פונקט אזוי ווי א הוהן, וואָס דער שוחט האָט אריינ-
 גענומען אין זיינע קניען, איינגעבויגען דעם האַלז און געהט עס
 שחט'ען... און ער ווייסט ניט ווי אזוי דאָס איז געוואָרען — חנה'לע
 איז געוואָרען זיין מאַמע, און זיין מאַמע — חנה'לע. ביידע עפעס אין
 נפש, איין מענש, און וועט ער חנה'לען שלעכטס טהאָן — וועט עס
 פונקט אזוי זיין, ווי ער וואָלט דער מוטער שלעכטס געטהאָן. זיין
 מוטער שלעכטס טהאָן... דיעזער געדאַנק האָט איהם אזוי אויפגעקאַכט,
 אז ער האָט אָן אלעס פּערגעסען. ער האָט געוואוסט, אז זיין לעבען
 איז אין מאַר'ס הענד — נור ער האָט ניט געקוקט דאָרויף, און מיט א
 געשריי האָט ער געגעבען א טאָפיע מיט'ן פּוס:

— שווייג! — וואָס מיינסטו, חנה'לע איז דו? ! די מינוט קום...

קום... קום! — האָט ער בעפוילען.

— וואוהין? — האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט אימה.

— וואָס איז דיין עסק? וואָס האָסטו צו פּרעגען? וואָס מיינסטו,

כ'וועל דיך דאָ לאָזען מיט אַ פּאַלקאָוויקקאָמיסאַר, וואָס זאָל פון דיר
 דאָס נאַנצע געלד אוועקנעהמען. קום, די מינוט קום. איך וועל דיך

— יא, — האָט מאַסקע געענמפערט.

— פארוואָס?

— איך ווייס ניט. איך מוז. איך וויל. איך קען ניט אַנדערש.
דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט. דער פערלאנג נאָך חנה'לען
איז געלעגען אין זיינע אויגען. זיינע אויגען זיינען איהם בעטרערט
געוואָרען, דאָס מויל אויסגעקרימט און די נאָז בלייב. דאָס מיידעל
האָט איהם ליעב געהאַט. זי האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און
האָט זיך געוואָרפען אויף איהם און אריינגעביסען זיך אין זיינע ליי-
פען מיט איהרע קרומע, שארפע צייהנדלעך:

— מאַסקע, לעבען, איך וועל דיך ליעב האָבען — וואָס דו זאָלסט
ניט טהאָן.

— האָב מיך יא ליעב, האָב מיך ניט ליעב. איך ווייס, מיין לע-
בען איז ביי דיר אין די הענד. דו קענסט מיך ארויסגעבען צום פּאַל-
קאוויניקקאָמיסאַר, אז איך האָב קאַנאַריק'ען גע'הרנ'עט, און איך הייס
אן אַנדער נאָמען, און איך האָב א פּאַלשען פּאַספּאָרט. גיב מיך ארויס,
אז דו ווילסט. נאָר חתונה האָבען וועל איך מיט חנה'לען, אפילו אז
איך זאָל וויסען יונגערהייד אין דר'ערד צו פוילען. איך וועל חתונה
האָבען מיט איהר, דערנאָך קענסטו מיך קיין סיביר אויף קאַטאַרשנע
ראַכאַטע שיקען, אז דו ווילסט. נאָר חתונה האָבען מיט חנה'לען וועל
איך.

עס האָט זי ארומגענומען אן אייפערזוכט אויף מאַסקע'ס ליעבע.
די אייפערזוכט אויף חנה'לען האָט יעצט געברענגט אין איהר האַרץ,
אין איהר אינערליכעס, ווי אן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיך אין
איהר אָנגעצונדען. זי האָט געביסען מיט איהרע קליינע צייהנדלעך
אויף איהרע דינע ליפען, געבילט די הענד און אָנגעלעגט זיך פאר
שוואַכקייט אויף מאַסקע'ן:

— פארוואָס קענסטו מיך ניט האָבען מיט חנה'לען? ננב'ע זי
אוועק. די נאָכט ננב'ע זי, און גיב זי אין א הייזעל אריין. מיר ווע-
לען אינאיינעם זיין אין איין „הייזעל“ — מען וועט דיר א סך געלד
געבען פאר איהר, מיר וועלען דיך ביידע ליעב האָבען; ביידע... אר-
בייטען פאר דיר....

מאַסקע איז בלייב געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען

חנה'לע זיצט אין „קאפע ווארשאווסקי“ און בעדיענט אזעלכע מענ-
שען, וואָס קומען דאָרט אהין אריין. מאַטקע האָט מיט אמאָל דער-
פיהלט דעם גאַנצען עקעל פון געסעל און פון „קאפע ווארשאווסקי“,
און ער האָט געוואָלט אז חנה'לע, זיין חנה'לע, זאָל זיין פון דערוויי-
טענס פון דאָרט. ער האָט געוואָלט, אז די מוטער זאָל זי בעהאַלטען
ביים פעטער, ווי מען האָט זי געהאַט בעהאַלטען פאר איהם... און קיי-
נער זאָל ניט קענען צוקומען צו איהר, קיינער זאָל ניט וויסען וואו זי
איז. אפילו ער זאָל ניט וויסען וואו זי איז.

א שדכן צו חיים קאפע־מאַכער, צו חנה'לעס פאָטער, האָט ער
נאָך ניט געוואָלט שיקען. עס איז איהם נאָך געשטאַנען אין וועג די
הישפּאַנערין. די שוואַרץ־חנ'עוודיגע דראַטען־געהערין האָט זיך נאָך
געפונען אין דעם „הייזעל“, אין וועלכען אלע אָבענד איז געקומען דער
פאָלקאָוויסקאָמיסאַר. מאַטקעס האַרץ איז צוריסען געוואָרען צוויי-
שען די ביידע מיידלאַך — צווישען חנה'לען און די הישפּאַנערין. ער
האָט זי ניט געקענט פּערקויפּען אזוי לייכט ווי די אנדערע מיידלאַך.
יענע מיידלאַך זיינען ביי איהם געווען סתורה. די דראַטען־געהערין
איז געווען משפּחה. א לעבעדיגער מענש — זיינס א מענש. ער
האָט עס געפיהלט, און גערעכענט זיך מיט דעם געפיהל, אָבער ער האָט
געוואוסט, אז חנה'לען וועט ער ניט קענען האָבען סידען נור ער וועט
פּטור ווערען פון די הישפּאַנערין, אויסרייסען זי פון זיין לעבען. און
חנה'לען האָט ער געוואָלט האָבען מעהר פון זיין לעבען. דאָס איז יעצט
געווען זיין אַמביציע, זיין שטאַלץ, צו האָבען א ווייב, אן אייגען ווייב,
און אן אייגענע מוטער, ווי יעדער מענש האָט — דערפאר יואָס אלע
האָבען זיך פּערנומען אויף איהם. און צו חנה'לען האָט ער געוואָלט
קומען מיט א ריין האַרץ און ריינע הענד.

לאַנג האָט ער געקעמפּט מיט זיך, ביז איינמאָל איז ער געקומען
צו דער הישפּאַנערין און איהר אַלץ פּערטרויט. ער האָט גערעדט
צו איהר ווי א ברודער צו אַ שוועסטער, ווי אַ מענש צו אַ מענש. ער
האָט צו איהר אזוי געזאָגט:

— מאַרי, מיר מווען זיך צושיידען. איך געה אוועק פון דאנען.

— וואָס רעדסטו, מאַטקע! — האָט דאָס מיידעל איהם אָנגעקוקט

און געזאָגט מיט שרעק — דו געהסט חתונה האָבען? יע?

איז די „אלטע שטאָדט“ געוואָהר געוואָרען, אז מאַטקע האָט געלד, אז מאַטקע האָט געכאַפּט די „שעהנע אפּותיקא“ פּון די בוענאָס איירעסער סוחרים פאר די פּערקויפּטע מיידלאַך, אז מאַטקע איז געוואָרען א „מענש מיט מענשען גלייך“, האָבען אלע אויפגעהערט זיך פאר איהם צו שרעקען, מורא צו האָבען פאר איהם. געשעמט האָט מען זיך נאָך מיט איהם. עס וואָלט קיינער פּון די שעהנע בעלי תּבתיים איהם ניט אָבגעשטעלט און גערעדט מיט איהם. נאָר עס איז אַראָב פּון איהם יעדער געהיימניס, וואָס האָט איהם געהאַט איינגעהילט, ווען ער איז געדערט דער בעל הבית איבער די מיידלאַך, ווען יעדער מענש אין געסעל האָט געציטערט פאר קאַנאַריק'ען, און אז מען האָט איהם געזעהן אויף איין זייט טראָטואר איז מען אריבער אויף דער צווייטער זייט. יעצט האָט מען איהם שוין ניט אויסגעמיעדען. אז ער איז אריינגעקומען אין א געשעפט קויפּען, איז מען שוין ניט אנטלאָפּען פּון איהם. מאַטקע איז געוואָרען אן איינוואָהנער פּון דער „אלטער שטאָדט“, און מענטשען האָבען איהם געהאַלטען גלייך מיט זיך.

אין „קאַפּע ווארשאַווסקי“ איז מאַטקע ניט אריינגעקומען צייט ער האָט זיך געשניטען אויף אן אַרענטליכען מענשען. דאָך האָט ער חנה'לען ניט אָבגעלאָזט פּון אויג. ער האָט זי אָבגעווארט אין די אָבענדען, ווען זי האָט די ברידערלאַך געגעבען צו עסען אין קיך, און אריינגע'גנב'עט זיך אין הויף אריין, און אריינגעקוקט דורף'ן פענסטער. האָט ער נור דערזעהען דעם שוואַרצען קאַפּ איהרען, מיט די לאַנגע שוואַרצע האָאר, וואָס לאָזען זיך אַראָב איבער איהר אַקהעל, האָט איהם ארומגענומען א ריינקייט און עס איז איהם געווען א פּערנילסטונג פאר אַלעס וואָס ער טהוט פאר איהר. ער האָט אין דעם שוואַרצען קאַפּ האָאר איהרען געזעהען זיין גאַנץ לעבען, וואָס ער האָט זיך אויס'גע'חלום'ט ווי עס וועט אויסזעהען אין דער צוקונפּט — און דער קאַפּ איז געוואָרען פּערבונדען מיט נאָך עפעס, וואָס איז איהם זעהר טהייער געווען פּון זיין פּערגאַנגענעם לעבען. חנה'לעס קאַפּ האָאר האָט איהם דערמאָהנט אין זיין מאַמעס פּנים. ער האָט איבערהויפּט זיך ניט געקענט פאַרשטעלען חנה'לען אָהן דער מאַמען. די צוויי נפשות — חנה'לע און זיין מוטער — זיינען ביי איהם געוואָרען איינס. און ער האָט זיי לייעב געהאַט ווי איין פּערזאָן.

און א וואונדערליכע זאך — מאַטקע'ן האָט פּערדראָסען וואָס

געדאכט, ווען זי וואָלט אוועקגעגעבען דעם אויסשטויער-וועש — וואָלט זי אוועקגעגעבען די האָפנונג אמאָל אנדערש צו לעבען, אמאָל חתונה צו האָבען און צו פיהרען אן אנשטענדיגען לעבען. דער קאכט טען ריינע וועש, די לייליכער, האנדטיכער, טישטיכער און איבערציערס איז געוואָרען ביי דער מיידעל דער סימבאָל פון איהר ריינקייט... פון איהר האָפנונג... און זי האָט דעם קאָרב וועש געהיט און מיטגעפיהרט די אונבעפלעקטע וועש דאָרט אַהין, אין דעם שוואַרצען קעניגרייך, וואו זי האָט זיך געקליבען ווערען א קעניגין, א פירשטיין פון א שוואַר-צען פרינץ.

— אז איהר וועט נור בשלום אריבערקומען די גרענעץ, למען השם א קארטעל, מיר און די קינדערלאַך, — האָט זיי די קראַנקע פאפיראַסען מאַכערין צום לעצטען מאָל נאָכגעשריען. און די קינדערלאַך זיינען געפאלען אויף זייערע העלדער, ארומ-געכאַפט זיי, און בעוויינט מיט אמת'ע קינדישע טרעהרען די גוטע „מוהמעס“.

און דאָס גאַנצע געסעל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפונען האָס „היי-זעל“, האָט בעגלייט מיט רחמנות'דיגע בליקען די אַבפאַהרענדע מייד-לאַך. אלע האָבען געוואוסט וואוהין מען פיהרט זיי. און פיעל האָבען זיי בעדויערט, ניט איבער דעם שרעקליכען גורל, וועלכער איז זיי בע-שערט אין דער ווייטער מדינה, נאָר איבער די לאַנגע ריווע איבער'ן גרויסען ים, פאר וועלכע אלע האָבען מורא געהאט. פיעל האָבען זיי מקנא געווען, און געוואונשען זיך צו זיין אויף דעם אָרט פון די מייד-לאַך, וואָס פאָהרען אָב אין א לאַנד וואו „מען שאַרט גאָלד אין די גאסען“, און געוואָלט פאָהרען, אז זיי וואָלטען נור אויף הוצאות גע-האַט... און אלע האָבען געוואונשען, אז זיי זאָלען בשלוב דערגריי-כען דאָס לאַנד פון די שוואַרצע הערשאפט...

מאָטקע איז דערווייל אויס „קאָדעט“ געוואָרען, און איז דער „אנשטענדיגער מענש“. ער קליידעט זיך שוין „ציווילנע“, נישט „פאָ קאָדעטסקו“. ווי יעדער יונגער מענש: אין א נייעם אַנצוג, א קראַנען מיט א שניפס און א גאָלדענעם זייגער, און שפאַציערט איבער די געס-לאַך פון דער „אַלטער שטאָרט“. און א וואונדערליכע זאַך — קוים

.12

מאָסע זוערט אַ סטאַטיק.

עס איז געקומען די צייט ווען די „סחורה“ האָט בעראַדפֿט עקס־
פּעדירט צו ווערען איבער'ן ים — האָט זיך די „סחורה“ צואוויינט און
אַנעהויבען זיך צו געזעגענען מיט די פריינד און בעקאַנטע וואָס זי
האָט געהאַט אין דער גאַנצער שכנה'שאַפֿט. ביי דעם פּאפּיראַסניק אין
הויז איז געווען יום־טובֿ. די מיידלאַך זיינען אַרויסגעקומען געזעגע־
נען זיך מיט'ן קראַנקען ווייבעל. די מיידלאַך האָבען געוויינט, און
מען האָט איינער דעם אנדערען אָנגעוואונשען אַל־דאָס גוטס :

— עטץ זאָלט מיך ניט פּערגעסען אויף יענער זייט יבֿ. אז עטץ
וועט בשלום אהין קומען זאָל עטץ געדענקען מיך דאָ מיט מינע
קינדער.

— אייך פּערגעסען, גנענדעלע... איהר זיינט דאָך אונז בעסער
געווען ווי אַ לייבליכע מאַמע, ווי אַן אייגענע שוועסטער, — האָט זיך
די „סחורה“ פּונאַנדערגעוויינט. קיינמאָל ניט אייך פּערגעסען.
— גנענדעל, לעבען, בעהאַלט דאָס פּאַר די קינדערלאַך, — האָ־
בען די מיידלאַך איהר אַריינגעטראַגען זייערע וועש און קליידער, און
אוועקגעגעבען אלעס וואָס זיי האָבען ניט מיטגענומען.
נור איינע האָט גאָר ניט אוועקגעגעבען. דאָס איז די „לאָווי־
טשערין“, וואָס האָט זיך געזאַמעלט איהר אויסשטייער און געהאַלטען
איהר קאַסטען וועש.

— וואו וועסטו מיטנעהמען אזא קאַסטען וועש איבער דער גרע־
נעץ? וואָס טויג די וועש איבער דער גרענעץ? וואָס דאָרט, אויף יעד־
נער זייט, קריעגט מען וועש שפּאַט ביליג, — האָבען איהר די מיידלאַך
אויסגערעדט.

זי האָט אָבער ניט געוואָלט הערען. „וועש קומט איבעראַל צוניץ“.
ניט געוואָלט פּערקויפּען, ניט געוואָלט אוועקגעבען. עס האָט זיך איהר

— נעה. ער גיט דאָך אויף דאָס געשעפט. ער געהט דאָך א חתן
ווערען מיט חנה'לען.

— זי וויל דאָך איהם ניט.

— יעצט וועט זי איהם שוין וועלען, אז דער יונג האָט נאָר געלד
געקראָגען, וועט זי איהם שוין וועלען.

— און וואָס האָט ער געמאַכט מיט די הישפּאַניערין?

— ער האָט זי אויך געוואָלט פּערקויפּען, נאָר דער רויטער וועל-
פיל האָט נישט צוגעלאָזט. ער האָט מורא פאַר'ן פּאָלקאָוויקאָמיסאַר
— האָט אַנאַנדערער פּערזויכערט. — ער האָט זי ניט געוואָלט פּער-
קויפּען. מ'האָט איהם אָנגעכאַטען א סך געלד. ער האָט נישט געוואָלט.
אזוי האָט מען גערעדט אין „קאַפּע ווארשאַווסקי“ און אויף דער
גאַנצער אַלמער שטאָדט וועגען מאַטקע'ן און וועגען זיינע כּלּוּת. און
אלע זיינען גליקליך געווען. אלעמען האָבען די ארנענטינער סוחרים.
„גדליה דער גלעזער“, גליקליך געמאַכט. מאַטקע האָט געלד געקראָגען.
דער רויטער וועלפיל האָט שעהן פּערדיענט, נאָר אַס מעהרסטען איז
גליקליך געווען די לעבעדיגע סחורה אליין וואָס מען האָט זיי פּערקויפּט,
די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. אלע זיינען זיי בלאַנד געווען אַכגע-
פאַרבט און העל אָנגעטהאָן, און זיינען שוין מעהר ניט ארויס אויף דער
גאַס געלד פּערדיענען. זיי האָבען זיך געגרייט אין א זויטען וועג
אריין, וואו עס ווארטען אויף זיי שוואַרצע פירסטען, וועלכע האָבען
זעהר לייעב בלאַנדע אידישע מיידלאַך. זיי וועלען זיך אין די מיידלאַך
פּערליעבען, און יעדע האָט גע'חלוּס'ט א פּרינצעסין, א פּירסטין צו ווע-
רען פון „אַ שוואַרץ קעניגרייך“...

עלטערען, און מאכען חתונה זייערע שוועסטער. זיי האָבען גאָלדענע צייהן און פּוצען שטענדיג זייערע צייהן מיט גאָלדענע שטעקעלאך... לעגענדען געהען ארום אין די "הייזלאך" ווענען מיידלאך וואָס זיינען אוועק קיין בוענאס איירעס, און עס האָבען זיך פּערליעבט אין זיי שוואַרצע פּירסטען, שוואַרצע סולטאַנען, און זיי לעבען איצט ווי קע-נינינס.

צוליעב דעם גארען אלע מיידלאך פון די "הייזלאך" פּערקויפט צו ווערען קיין בוענאס איירעס. און ווען די סוחרים קומען פון ארגענטיניען אויפקויפען "סחורה", ווערט יום טוב אין דער אלטער שטאָדט, אלע מיידלאך פארבען זיך אָפּ אויף בלאַנדע, טהוען זיך אָן העלע קליי-דער, ווייל די סוחרים קויפען גיכער בלאַנדע, ווארום די שוואַרצע נע-געס אין בוענאס איירעס האָבען נור לייעב בלאַנדע...

נור אם מעהרסטען איז געווען פּרעהלאך אין רויטען וועלפּיל'ס "הייזעל" צווישען קאַנאַריק'ס כלות. "קאַנאַריק פּערקויפט אלע זיינע מיידלאך", האָט מען גערעדט אין דער אונטערוועלט. און טאַקע זיינען אלע קאַנאַריק'ס כלות געווען אָבגעפאַרבט אויף בלאַנד, און מאַסקע האָט זיי אלע פּערקויפט מיט א ליכט האַרץ. איהם האָט מען נישט צוגעלאָזט אין דער "רעזורע" צו "יענקעלע שעהרער", וואו דער מאַרק איז געווען. ער איז נאָך ניט געווען קיין סטאַטיק, קיין אָנגענומענער סוחר, אז מען זאָל איהם צולאָזען צו די "ארגענטיניער" סוחרים אָדער צו "גדליה גלעזער", ווי מען האָט זיי גערופּען אין געהיים. ער האָט אפילו נישט געוואוסט, וואו דער מאַרק איז, דאָס געשעפט איז געמאַכט געוואָרען דורך וועלפּיל דעם רויטען. סיי ווי סיי, ווי עס זאָל ניט זיין, האָט מאַסקע געקראָגען א "טאַש מיט הונדערטער", ווי מען האָט גע-רעדט אין די "אונטערוועלט". א יונג האָט א ביזו מזל, פונקט ווען ער וויל פּערקויפען זיין סחורה קומען אָן די אַרגענטיניער סוחרים, "גדליה גלעזער" איז אַרָפּגעפאלען אויף קאַנאַריק'ס ביזו מזל. דאָס גאַנצע "אַלטע שטאָדט" האָט גערעדט דערפון, אז קאַנאַריק איז רייך געוואָר-רען, געכאַפט א גרויסע אפּותיקא, און מען האָט איהם מקנא געווען.

— אָבער וואָס וועט ער טהאָן אָהן סחורה?

— זאָרנ דיך פאַר איהם ניט. ער וועט שוין קריגען אַנדערע

סחורה.

ווייל מען וויל צו א הויכען — הייסט מען זיך עס פארווייזען. דענס-
מאָל פערשווינדען אלע, אום קיינער זאָל גאָר נישט בעמערקען, וואָס
דאָ געהט פאָר. די „מאמע“ מיט'ן „זוהן“ בלייבען. פלוצלונג עפענט
זיך די טהיר און עס ווייזט זיך א מיידעל.

— דאָ וואָהנט נישט גדליה גלעזער? — פּרעגט די מיידעל.

— יא, דאָ וואָהנט גדליה גלעזער. קום נור אריין, מיין קינד.

די „מאמע“ מיט'ן „זוהן“ בעקוקען די מיידעל, ווינקען זיך דורך
מיט די אויגען אלעס וועגען „גדליה גלעזער“.

כאָטש דאָס מיידעל ווייס גאנץ גוט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך,
און כאָטש דאָס מיידעל אליין וויל זעהר פערקויפט ווערען צו די
סוחר'טע, דאָך רערט מען אלעס וועגען „גדליה גלעזער“.

און פאר מעהר פאָרזיכטיגקייט לינגט א טאָס קארטען אויפ'ן
טיש. טאָמער בעפאלט פאָליציי, הייסט עס, מען האָט געשפיעלט אין
קארטען...

נור זעהר זעלטען פּרעגט מען זיך אויף „גדליה גלעזער“. מעהר-
סטען פערלאָזט מען זיך אויפ'ן וואָרט. קיין געשעפט ווערט ניט גע-
פיהרט אויף אזוי פיעל צוטרויען צווישען די סוחרים מיט די קונים, ווי
דאָס געשעפט פון „לעבעדיגע סחורות“. דאָ וועט קיינער נישט אָפּנא-
רען. מען האַנדעלט אויפ'ן וואָרט, און אלע היטען דאָס געשעפט, ווי
דאָס אויג אין קאָפּ, און ניט נור די סוחרים, נאָר אפילו די סחורה.
מעהר פון אלע פּרעהען זיך מיט דעם געשעפט די מיידלאך אַליין.

דאָס לעבען פון די מיידלאך אין די הייזלאך וואָס איז איינטאָ-
ניג, ווערט זיי אזוי לאַנגווייליג, אזוי דערעסען, אז זיי בענקען נאָך
עפעס; נאָך א געשעהניש, וואָס זאָל ארויסנעהמען פון די עננע
שטיבלאך און ברענגען זיי אין די גרויסע וועלט. און בוענאָכ איירעס,
אָרענטנינען, געהט ארום ווי א ליכטיגע לעגענדע צווישען די מיידלאך
אין די „הייזלאך“. דאָרטען, אין בוענאָס איירעס, זיינען די מיידלאך
פריי, פּערדיענען פיעל געלד ביי די שוואַרצע, קריגען דערנאָך זעהר
לייכט חתנים און ווערען אליין בעל הבית'טעס פון „הייזלאך“. אָט
די אלע רייכע סוחר'טעס וואָס קומען פון בוענאָס איירעס זיינען אליין
געוועזענע מיידלאך פון די „הייזלאך“. פיעלע פון די מיידלאך, וועלכע
זיינען אוועק, שרייבען צו זייערע חבר'טעס בריעף, און עס הייסט אז זיי
ווערען אזוי רייך, אז זיי שיקען געלד אהיים, מאכען גליקליך זייערע

און מיט די יונגען, מעהרסטענס רעדען זיי נור צווישען זיך, און די ער שטע זאך אויף וואָס זיי פרעגען זיך, אז מען ניט זיי אן סחורות, איז אויב דאָס בעטרעפענדע מיידעל, וועלכע מען וויל זיי פערקויפֿען, איז אַ בלאַנדע. קוים איז זי אַ בלאַנדע, דינגען זיי זיך ניט און בעצאָהלען וויפיעל מען הייסט זיך געבען. פאר זיי אויפ'ן טישעל ליענט אָנגעלעגט אַ גאנצער הויפֿען מיט פּאָטאָגראַפיען פון מיידלאך, אַראָפּגענומען אין פערשיעדענע פּאָזעס, טהייל אין אַנשטענדיגע, ווי אַנשטענדיגע אידישע כלה-מיידלאך, טהייל אין אויסגעלאסענע נאקעטע פּאָזעס... די מאַמע מיט'ן זוהן בעקוקען די פּאָטאָגראַפיען גלייכגילטיג, לאָזען זיך אויס-ריהמען פון די פערקויפֿער די מעלות פון די מיידלאך, שאַקלען צו מיט'ן קאַפּ. די מאַמע מיט'ן זוהן קוקען זיך איבער, וואַרפען צווישען זיך אַ וואָרט אין אַ אונפערשטענדליכע שפראַך, אין אַ שפּאַניש אָדער טער-קיש, און דאָס געשעפט ווערט אָפּגעמאַכט.

דער הויפּט מעקלער פון די סחורה, איז „יענקעלע שעהרער“, אַ ברייטביינערדיגער איד, אָבגעשאַרען ווי אַ קאַטאַרינאַרזש, מיט אַ גרויסען בויך מיט צוויי אויסגעקושטע פעטע חן-גריבעלאך אין די באַ-קען. ער רופט די סוחר'טע „מוהמע“ און דעם יונגען מאַן „קאָזין“. מיט איהם בעראַטהען זיך די סוחרים, אויף זיין וואָרט טרויען זיי, איהם גלויבען זיי, און צו איהם האָבען זיי צוטרויען, ווייל ער איז אַ משפּחה. און יעדעס מאָל קומט די אידענע ארויף מיט אַ טאַץ איינ-געמאַכטס, אַ פלעשעל שנאַפּס אָדער אַ פּאָאר פּאַמעראַנצען, און זאָגט מיט אַ נוט שמייכעלע:

— לאָז די „מוהמע“ עפעס נעהמען אין מויל אַרײַן. לאָז זיך דער „קאָזין“ דאָס האַרץ דערבאַפֿען.

און אז יענקעלע יאָגט זיי אַראָפּ, ענטפערט די אידענע:
— וואָס ווילסטו? פון דער פריה אָן ריידען זיי, האַנדלען. דאָס האַרץ ווערט דאָך זיי אָפּגעשוואַכט.

די סוחר'טע ניט אַ גענאָדיגען שמייכעלע צו דער אידענע און פערזוכט פון איינגעמאַכטס און רוקט עס צו צום זוהן, זאָגענדיג עפעס צו איהם אויף טערקיש.

נור מעהרסטענס האָט מען ניט קיין צייט צו אועלכע קלייניגקיי-טען, ווען דער מאַרק נעהט אָן. מען איז פערטהאָן אין געשעפט. אַ טהייל „סחורות“, אויף וועלכע מען קען זיך ניט אויסגלייכען אין פרייז,

מורא, אז די גרויסע „סוחרים“ זאלען חלילה ניט אריינפאלען. און דאָס גאַנצע געשעפט זאל ניט אונטערנעהן.

נאָר זיי האָבען זיך ניט וואָס צום שרעקען. פּאָליציי אליין היט די „סוחרים“. פּאָלקאוויניק-קאָמיסאר כוואַסטאָוו, וואָס ווייכט גאַנץ גוט ווען די „טערקישע“ סוחרים קומען, שיקט צוויי פון זיינע געמייסמע גאָראָדאָויעס צו היטען די געסעל, ווען דער יאָרד געהט אָן. די גאָראָדאָויעס דרעהען זיך איבער דעם טראָטואַר פון דער אלטער שטאָדט, וואו יענקעלע'ס „רעזורע“ איז, און היטען אָפּ אז דאָס „געשעפט“ זאל חלילה ניט געשמערט ווערען.

און ביי יענקעלע'ן אין „רעזורע“ איז היינט לעבעדיג. די אידינע האָט זיך געפּעדערט נאָנץ פריה אין מאַרק און אויפגעקויפט די בעסטע פיש און פעסטמע גענזלאַך. אין קיך ברענט עס, און דער ריח כּוּן גע-בראָטענס טראָגט זיך איבער'ן מאַרק. דאָס בראָט מען גענזלאַך פאר די „סוחרים“.

אין א קליין שטיבעל, נאָך דער „רעזורע“, פון וועלכען מען קען אַראָפּגעהן מיט הינטער-טרעפּען און די פענסטער געהען ארויס אויף א גרויע וואַנד, זיצען די „סוחרים“ אויף די צוויי פּול מיט בעטגעוואַנד בעלייגטע בעטען. די „סוחרים“ זיינען: א דיקע עלטערע פרוי אין די פּופציגער יאָהרען, זעהר רייך אָנגעטהאָן, אין זיידענס, מיט בריליאַנט טען און פּעריל בעלייגט אויף די פעטע דיקע פינגער, און אויף דעם גראָבען, פעטען בעלייגטען האַלז וואָס לאָזט זיך שווער אַראָפּ איבער איהר הויכע, גרויסע ברוסט. נעבען איהר זיצט א יונגער מאַן, אויך רייך אָנגעטהאָן, אויך מיט בריליאַנטען בעפּוצט, זעהט אויס א קראַנט קער צו זיין, ווי א סוכאַטישנער, מיט געשפיצטע פינגער, קוקט זיך נערוועז אום יעדעס מאָל, רויכערט ציגארען און האַלט זיך אין דרעהען די קליינע וואַנצעלאַך נערוועז, קראַנקהאַפט. דאָס איז די „סוחר'טעס“ א זוהן. צווישען זיך רעדען זיי א שפּאַנישען זשאַרגאָן געמישט מיט טערקישע ווערטער און אויך מיט ווערטער פון אלערליי שפּראַכען וואָס ווערען נור גערעדט אויפ'ן גאַנצען קאָנטינענט, כדי די אַרומיגע זאלען ניט פּערשטעהען, און מיט די פּערקויפּער רעדען זיי אויף איריש, כאַטש די פרוי מיט'ן יונגען מאַן זעהען שוין ניט אויס ווי קיין אידען, נאָר זעהר אַרענטאַליש, מיט ברזינע געזיכטער און מיט שוואַרצע רויטע אויגען. זיי רעדען זעהר וועניג מיט די בעלי הבתים פון די „הייזלאַך“

.11

דער מענשען-מאָרט.

אין שכנות מיט וועלפיל'ס „הייזעל“ אויף די אלטע שטאָרט האָט געוואָהנט א פעלדשער „יענקעלע שעהרער“. צו איהם אין „רעזורע“, אזוי ווי אין „קאפע ווארשאַווסקי“ זיינען זיך צונויפגעקומען די וואוי- לע יונגען — די האַלטערס און די קאָרעמען מיט די אלע בעלי הבתים פון די „הייזעל“, וואָס האָבען זיך געפונען אויף דער אלטער שטאָרט. נור ווען אין „קאפע ווארשאַווסקי“ איז מען זיך צונויפגעקומען צו פער- ברענגען, איז ביי „יאַנקעלע שעהרער“ אין „רעזורע“ געווען די „בירזע“ פון די „הייזלאך“. דאָרט האָט מען געהאַנדעלט, דאָרט האָט איין פאַט- ראָן פערקויפט אַ צווייטען, אָדער אַבנעלאָזט, אָדער אויסגעטוישט — א לעבעדיגען מענשען. דאָרט האָבען די בעלי הבתים געקויפט און די יונגען האָבען פערקויפט זייערע „סחורות“. און ניט איינמאָל האָט אַ קאָדעט אריינגעפיהרט א „סוחר“ אין „קליינעם שטיבעל“ אריין, וואָס דער שעהרער האָט געהאַט גאַנץ בעזונדער, אויף אנדערע טרעפלאך ארויפצוגעהן, צו ווייזען איהם אַ לעבעדיגען מענשען, נאָקעט, בעקוקען איהם, אויב ער איז ווערטה דעם פרייז, וואָס מען בעט פאַר איהם... נאָר היינט איז ביי יענקלע'ן אין דער „רעזורע“ דער גרויסער יאָריד, סוחרים זיינען געקומען, די גרויסע סוחרים מיט די פיעלע בריליאַנטען, וואָס קויפען אויף די סחורות פאַר ווייט-זווייט... און בעצאָהלען מיט הונדערטערס. אויף דעם יאָריד וואַרטען אלע, סאי די יונגען, און סיי די מיידלאך פון די „הייזלאך“, דאַמאָלס ווערען פיעלע פון זיי ערלייזט פון די „אַלטע שטאָרט“ און געהען אין די גרויסע יעלט, ווייט איבער ימים „רייך“ צו ווערען... נור שטיל זיינען אלע היינט, מען זעהט קיין מיידעל ניט אין גאַס. די יונגען דרעהען זיך וואָס ווע- ניגער איבער דעם טראָטואַר, אלע הימען דאָס „געשעפט“. אלע האָבען

סען־העקער, ביליג וועט ער מאכען : וויפיעל ער וועט געבען, וועט ער
 געהמען. צונויפגעהמען די פאָר הונדערט רובעל, און ארומקוקען זיך
 וועגען א געשעפט : ער וועט אפשר קויפען א פערד און וואָגען, און
 אפשר וועט ער אָנהויבען צו האַנדלען מיט שטיוועל — ער וועט שוין
 זעהן מיט וואָס ער וועט האַנדלען. נור אלעס וועט ער מאַכען, אז
 מאַטקע זאָל האָבען אן אייגען ווייב, א היים און א מאַמע, ווייל „זייל“
 ווילען ניט.

און מיט דעם אימפעט, וואָס ער איז געווען געוועהנט צו טהאָן זא-
 כען, וואָס זיינען איהם אויסגעקומען רעכט, איז ער געגאָנגען אויספיהר-
 רען זיין בעשלוס : אן אנשמענדיגער מענש צו ווערען — להכעיס דער
 וועלט.

איין די פאָדלָאָגע. נאָר די מאַמע וואָס וואָהנט מיט זיי אינאיינעם קומט ארויס, דערלאנגט איהם א בעקען מיט הייס וואסער אָבצואוואַ-שען זיך.... ער האָט דערפיהלט דעם טעם פון פיש, וואָס קאָכען זיך אין דער קיך; דעם ריח פון חלה וואָס שמעקט אין שטיבעל, און זיך געזעהען דעם בעל-הבית... ער, מאַטקע, געהט מיט א סידור אין שוהל אריין דאוונען.... ער שמייכלט אויף זיך אליין....

און וויעדער האָט איהם די פאסטע געכאַפט. ווער לאָזט ניט, ווער שטעהט און לאָזט ניט? פארוואָס האָט מען דאָס געמאַכט אויס איהם וואָס ער איז? און ווער האָט עס געמאַכט? אלע האָבען עס געמאַכט: אלע מענשען האָבען געוואָלט אז מאַטקע זאָל זיין א נב; מאַטקע זאָל קאנאָריק'ען הרג'ענען און מאַטקע זאָל זיך ארומשלעפען מיט נקבות אויף דאָס נאַנצע לעבען און ניט טאָרען האָבען קיין ווייב פאר זיך, ניט קיין מאַמע פאר זיך, נור א „הייוועל“ פאר א היים און א „נקבה“, צו וועלכער עס קומט יעדע נאַכט א פאָלקאוויקקאָמיסאר, פאר א כלה. ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אן עולה, וואָס די נאַנצע וועלט, אלע, די זונן, דער הימעל, די ערד און די מענשען זיינען בעגאַנגען געגען איהם, וואָס זיי האָבען איהם גענויט צו זיין דאָס וואָס ער איז.... אלעמען האָט ער בעשולדיגט, נור ניט זיך. זיך האָט ער געזעהען ריין, ער איז ניט שולדיג. און איינגעשפּאַרט האָט ער זיך דערפאר טאַקע, וואָס זיי וויי לען אז מאַטקע זאָל ווייטער אזוי זיין, ארומשלעפען זיך אין „הייוועל“ און ניט טאָרען האָבען קיין ווייב חנה'לען, וואָס זאָל שבת מאַכען, וועט ער ווייזען, אז ער האָט אלעמען אין דר'ערד, אז ער וויל — קען ער אלעס אויספיהרען... ניט פאר זיי וויל ער ווערען אן אנשטענדיגער מענש! אלע זיינען זיי ננכים! נור פאר זיך, ער וויל האָבען אן אייגען ווייב, אן אייגענע מאַמע און אן אייגענע היים און זאָלען זיי צו-פלאַצט ווערען... און „קאנאָריק“ זאָל ליגען און פוילען אין וואסער, אז עס געפעלט איהם ניט.

ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט, אזוי ווי קאנאָריק וואָלט געווען א לעבעדיג נפש, וועלכער ראַנגעלט זיך מיט איהם. מאַטקע האָט גע-כאַפט שטיינער, גרויסע שטיינער און געוואָרפען אין דער ווייכסעל אריין, ווי ער וואָלט ווארפען אויף קאנאָריק'ס קערפער, וועלכער לינגט אין וואסער ביי א שטיין אָגעבונדען. די דראַטהען-געהערין פערקויפט ער נאָך היינט, און די איבריגע מיידלעך לאָזט ער אָב שלמה'לע שלאָ-

נעם לייב, וואָס וואַלנערט זיך דאָ אויף דער זאָפּע ארום מיט די היש-
פּאַנערין. און מאַסקע האָט שוין מעהר ניט געקענט זיצען אויף דער
זאָפּע... ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערמאָהנט אָן חנה'לעס שוואַרצען
קאָפּ האָאר און די רייניקייט וואָס לינגט אויף איהר, און ער האָט גע-
בענקט נאָך דעם שוואַרצען קאָפּ איהרען...

ער האָט שוין מעהר ניט געקענט זיין אין שטיבעל. ער האָט זיך
אָנגעטהאָן און איז אַראָבעגאַנגען. אין קאפּע-הויז האָט ער זיך גע-
שעהמט אריינצוקומען. ער האָט זיך געשעהמט צו קוקען חנה'לען אין
די אויגען אריין. ער האָט נור אריינגעוואָרפען אַ בליק דורך דער שפּאַ-
רע פּון אַ פענסטערל פּון דער קיך און דערזעהען חנה'לען. זי איז
געשטאַנען און האָט דערלאָנגט איהרע ברידערלאַך עסען, און האָט עפעס
נערעדט צו זיי. ער האָט געזעהן איהר שוואַרצען קאָפּ האָאר, ווי זי
פּערקעמט זיך אין אַ שרינט ביים שייטעל. ער האָט געזעהן איהרע
הענד, ווי זי רוקט צו דעם טעלער איהר ברודער'ל, און זי רעדט עפעס
צו איהם מיט אַ חנ'עוודיג שמייכלע. מעהר האָט ער ניט געקענט
זעהן און ניט געוואָלט. דאָס האַרץ האָט איהם פּערקלעמט — איז
ער אוועק. לאַנג איז ער גענאַנגען איבער די גאַסען, ביז ער איז אָנגע-
קומען צו דער אייזערנער בריק צו, האָט ער זיך אַרונטערגעלאָזט און
אוועקגעזעצט זיך אויף די שטיינער ביי דער ווייכסעל און געקוקט אין
וואסער אריין. לאַנג האָט ער געשווינגען, דערנאָך האָט איהם אַ כעס
אַרומגענומען. ער איז ביז געוואָרען אויף וועמען, און מיט אַמאָל האָט
זיך איהם געדאַכט אז ער איז ביז אויף קאַנאַריק'ען וואָס לינגט אַ
טויטער דאָרט אין טיף אין וואַלד. ער האָט גענומען שטיינער און
אריינגעוואָרפען אין וואסער אריין, ווי ער וואָלט געוואָרפען שטיינער
אויף קאַנאַריק'ען: „אלעס איז ער שולדיג, וואָס איך האָב איהם
גע'הרג'עט! אלעס ער!“

ער האָט פּלוצים אָנגעהויבען צו שמייכלען. ער האָט געזעהען ווי
חנה'לע גרייט צום טיש שבת פאַרנאַכט. ער, מאַסקע, איהר מאַן, איז
נאָר וואָס אהיים געקומען פּון וועג — אַ פּוהרמאַן איז ער — און ער
ברענגט פּאַסאַזשירען שפּעט אין פּרייטאג אין שטאָרט אריין, איז ער
אריינגעקראַכען מיט די שמוציגע שטיוועל אין שטוב אריין, און דאָס
שטיבעל איז שוין צוגעדאַמט, אויסגעקערט, אויסגעשיט מיט זאַמד
אויף שבת, און חנה'לע בייזערט זיך אויף איהם, פאַרוואָס ער שמוצט

און ער האָט זי אויף זיינע קניען גענומען און זיי האָבען אָנגעהוי-
בען געלעכטער צו מאַכען פון דעם „פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַו“, און פון
דער גאָס מיט מענשען וואָס האָבען אזוי מורא פאר איהם. און האָבען
אויסגעארבייט פלענער ווי אזוי דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר שפּיצלעך
אַכצוטאהן און דערנאָך צו אַנטלויפען.

— קום, מאַטקע לעבען, לאָמיר נאָר אוועק פון וואַרשא, ברענען
זאָל זי. מיר וועלען צוריק ווערען קונצען־מאַכער ווי געווען... עס
בענקט זיך נאָך די שטריק... געדענקסט ווי אַלע פּריצים זיינען מיר
נאָכגעפּאָהרען אין די שטעדטלעך און די מערק ארום, ווען איך בין אויף
דער שנור געגאַנגען, א קונצענמאַכערין געווען? וואָס האָסטו געמאַכט
פון מיר, מאַטקע? ! — האָט דאָס מיידעל אָנגעהויבען צו וויינען.

— שווייג, נאָר, איכ'ל דיך אריינגעבען אין א קאַבאָיעט, אין א
גרויסען צירק, אָדער דאָ ערגעץ־וואו, דו וועסט ארבייטען פאר רייכע
מענשען. וועסט א סך געלד פארדינען; איכ'ל דיך אַנטהאַן, וועסט
זעהן, מאַרי.

— מאַטקע האַרציגער, מאַטקע געטרייער....

נאָר פּלוצים האָט זיך געהערט א שטימע פון א מיידעל אין קאָרי-
דאָר רופען: „חיים'ל, משהלעבען, קומט'ס אראָב עסען, מ'דאַרף דאָך
באַלד אין חדר געהען“. מאַטקע איז בלייב געוואָרען. ער האָט זי
דערקענט. עס איז געווען חנה'לעס שטימע. (מען האָט שוין געהאַט
חנה'לען צוריקגעבראַכט. קאַנאַריק האָט זיך בערוהיגט, האָט עס גע-
הייסען און ארויסגעשלאָגען זיך דעם „חתן“ פון קאָפּ ארויס). מאַטקע
האָט זי נאָך ניט געהאַט געזעהען, נאָר צום ערשטען מאל האָט ער דער-
הערט איהר שטימע, און די שטימע האָט אין איהם ערוועקט א קוואַל
פּין געפּיהלען און עראינערונגען. דעם יונג האָט מיט אַמאָל אָנגער-
הויכען באַנג צו טהאָן פאר עפעס. ער האָט זיך געפּיהלט שמוציג, און
עס איז איהם אן עקעל אָנגעגאַנגען פאר'ן וויין מיט דעם קאַניאַק, מיט
די נאַקעטע הישפּאַנערין, פאר זיך, און פאר זיין נאַצעס לעבען... נור
ער האָט געלאַכט, און געאַרבייט מיט זיך ניט צו קלערען דערפון. ער
האָט אויסגעטרונקען א גלעזעל קאַניאַק און געקושט די הישפּאַנערין
אויף די בריסטען. נאָר עס האָט איהם שוין געעקעלט דאָס לייב וואָס
יעדע נאַכט ריהרט עס אָן אַן אַנדערער... ער האָט מיט אַ מאָל דער-
זעהען דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר א נאַקעטען, מיט א נעשוואַלע-

ליענט קאנאריק. מיר האָבען איהם אַרײַנגעוואָרפֿען און מיר זײַנען אוועקגעגאַנגען. ער האָט געוואָלט אוועקגעהן מיט דיר, בין אײַך מיט דיר אוועקגעגאַנגען. ער האָט געהײסען קאנאריק; אײַך הײַט קאנאריק. דאָ אויף דער ברוסט טראָג אײַך זײַן פּאַס. און אײַך בין ער. אײַך האָב קײַן מאַמע נײַט, קײַן טאַטען נײַט, נור אײַך בין קאנאריק. פונקט אזוי ווי ער. קאנאריק איז מיט דיר אוועקגעגאַנגען און האָלט זײַך מיט דיר. מיר מוזען זײַך האָלטען אײַנאײַנעם, צוזאַמען אָט אזוי — קלאַפּט ער מיט בײַדע הענד צו — פונקט אזוי ווי מיר וואָלטען דענסטמאָל חתונה געהאַט. וואָס עס זאָל נײַט זײַן.... אז נײַט, איז נײַט גוט. אז אײַך וועל אויפהערען צו זײַן קאנאריק. האָב אײַך מורא וועט ער צוריק־קומען, אויפהויבען זײַך פון טײַכעל און צוריקומען אהער. פון מיר נקמה נעהמען, און דײַך צונעהמען אײַך. דורך דעם האָלט דײַך, מאַרי, וואָס עס זאָל נײַט זײַן צווישען אונז, האָלט דײַך. אײַך בין קאנאריק און דו אַ דראַטע־געהערין. טױזענדער זאָל מען מיר געבען, וועל אײַך דײַך נײַט פּערקויפֿען; מען האָט מיר שוין געוואָלט געבען אַ סך געלד פאַר דיר.... דײַך נײַט פּערקויפֿען — נײַט פּערקויפֿען. מיט דיר חתונה געהאַט אויף שטענדיג.

און זײַ האָבען זײַך בײַדע צוגערוקט אײַנס צום צווייטען, געקוקט זײַך אײַן די אויגען ארײַן. אײַן זײַער בליק איז געלעגען די שרעק פאַר'ן טױט, וואָס זײַ האָבען בײַדע דורכגעלעבט, דער סוד פון ד' זינד וואָס זײַ זײַנען בײַדע בעגאַנגען, און עס איז געווען ווי די זינד וואָלט זײַ פּערבונדען אײַנאײַנעם. קײַן וואָרט האָבען זײַ נײַט גערעדט, נור לאַנג און טײַעף זײַך געקוקט אײַן די אויגען ארײַן און נאָכאַמאָל איבערגעלעבט דאָס וואָס זײַ האָבען אַמאָל, אײַן וואַלד, ווען קאנאריק איז געלעגען אײַן טײַכעל, איבערגעלעבט, און ער האָט געהערט זײַן נאָמען רופֿען....

— מאַטקע לעבען, פיהר מײַך אוועק פון דאַנען, געדענק אײַן גאָט, אײַך וויל איהם נײַט אָנקוקען, דעם פּאָלקאוויק־קאַמיסאַר.

— נאַר אײַנער, אײַך וועל שוין מאַכען אזוי, אז ער וועט שוין אוועקגעהן. אײַכ'ל מײַך ארײַנגעב'ענען ווען ער איז דאָ, פּערשטעלט דאָס פנים, צונעהמען איהם דעם רעוואָלווער, און ארויסאַגען איהם אויף דער גאַס אײַן די גאַטקעס. וועסט שוין זעהען וואָס אײַכ'ל מאַכען. — ווי דעם פּאָלאַק דענסטמאָל, געדענקסט, ווען דו ביזט נאָך

געווען אזא קלײַנער יאַט, — האָט די קונצע־מאַכערין געלאַכט.

אז אזוי טהוט זי אויך פאר'ן פאלקאווניק, איז מאַטקע אייפערזיכטיג
געוואָרען און מיט כעס שוין אויסגעשריען :

— און ווי טיטולירט מען א פאלקאווניק־קאָמיסאר ?

— יעוואָ פּרעוואַסכאָדיטעלסטווא פאלקאווניק־קאָמיסאר וואַסיל
ניקאָלאַיעוויטש כוואַסטאָוו !

— מאַטקע קאנאַריק ! — האָט מאַטקע געגעבען א שריי אים.

— מאַטקע ! — האָט דאָס מיידעל אויסגעשריען מיט שרעק, דער-

הערענדיג זיין גאַנצען נאָמען און דעם נאָמען פון טויטען. עס האָט
איהר פאר די אויגען געגעבען א שיינ יענע נאַכט, און עס איז איהר
געווען ווי ווען א ווייבעל דערמאָהנט זיך די נאַכט פון התונה.

— און דו האָסט לייעב א קאָמיסאר א נוי ! א נאָלערע ! א

כוואַסטאָוו, א טשאַרט. און אזוי מאַכסטו פאר איהם יעדען טאָג...

געה ! — האָט ער איהר געגעבען א שטופ אָב פון זיך מיט פּעראַכטונג.

— מאַטקע לעבען, איך האָב איהם דען לייעב ? עס עקעלט דאָך

מיד. וואָס זאָל איך טהאָן ? ער האָט זיך צוגעטשעפעט צו מיר און

קריכט צו מיר. נעהם מיך ארויס פון דאנען. פיהר מיך אוועק, זאָל

ער מיך ניט געפינען.

— דיך אוועקפיהרען ? אזוי לאנג קרענקט ער. מאַטקע אַנטלויפט

ניט, פאר מאַטקע'ן אַנטלויפט מען. איך וועל שוין מאַכען אזוי, אז

ער וועט מעהר ניט קומען, דיין פאלקאווניק־קאָמיסאר.

— ווי מיט קאנאַריק'ען, הע ? קאנאַריק איז אויך געווען א פאַל-

קאָווניק־קאָמיסאר, — לאַכט די הישפאַנערין.

— מאַטקע איז בלייב געוואָרען און פּערהאַלטען איהר מיט'ן

האַנד דאָס מויל.

— קאנאַריק'ען לאָז אָב, שווייג ! ער האָט דאָס זייניגע געקראָגען.

ער איז טויט, און פון קיין טויטען זאָלסטו ניט לאַכען, דו הערסט,

וואָרים איך וועל זיך אָננעהמען פאר איהם. איך הייס נאָך איהם....

קאנאַריק.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט און ניט פּערשטאַנען. מאַט-

קע איז מיט אַמאָל ערנסט געוואָרען און זיך פּערטראַכט.

— וואָס איז דיר, מאַטקע לעבען ? — האָט זי זיך צוגעפיעשט-

שעט צו איהם מיט לייעבע.

— האָרד מיך אויס, מאַרי. דו ווייסט, אז דאָרט אין טייכעל

געזעסען די הישפאנערין. זי איז געווען אָנגעטהאָן אין דעם שעהנ-
 סטען זיידענעם קלייד, מיט די שפיצען בעפוצט, אין ווייטען טיעפען
 דעקאָלטע, מיט די נאָקעטע הענד און מיט די נאָקעטע ברוסט, און
 געטראַגען די גרויסע רויטע רובינען-אוייערינגלאַך מיט בריליאַנט-
 טען בעזעצט, וואָס דער פּאָלקאָוויק האָט איהר געשאַנקען, ווי אַלע
 שאַנסאַנעסקעס געהען אָנגעטהאָן. און מאָטקע האָט איהר אליין אָנגע-
 טהאָן דאָס גאָלדענע רינגעל מיט בריליאַנטען, וואָס ער האָט געקויפט
 פאר חנה'לען. שכור'לעך איז מאָטקע געווען פון טהייערען וויין און
 ליקער, האָט ער אַוועקגעיאָגט פון זיך אַלע מיידלאַך, וואָס ער האָט
 זיי פריהער אריינגערופען צו ווייזען זיי אז די הישפאנערין איז וויעדער
 די קעניגין, אז זיי זאָלען צוזעצט ווערען פון קנאה (אזוי האָט די היש-
 פאנערין געוואָלט), דערנאָך האָט ער זיי ארויסגעטריבען און איז גע-
 בליעבען מיט איהר אליין. זי האָט שוין געטאַנצט פאר איהם, זי
 האָט זיך שוין אויסגעטהאָן נאָקעט פאר איהם, און זי האָט אלעס גע-
 מוזט מאַכען פאר איהם, ווי זי טהוט פאר'ן פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר...
 זי האָט זיך אויסגעטהאָן נאָקעט, נאָר אין די שוואַרצע שטרימף און
 רויטע רובינען אין די אויערען מיט די הישפאנענישע קאַמען אין די האַר
 — האָט זי איהר נאָקעט לייב געבראַכען פאר איהם און געוויזען יעדע
 גליעד בעזונדער... מאָטקע איז געלעגען ווי א קעניג און געזופט דעם
 ליקער און בעטראכט זיין אייגענטהום. זי האָט איהם געמוזט רופען
 פּאָלקאָוויק. ער האָט זיך איינגערעדט, אז ער איז דער פּאָלקאָוויק-
 קאָמיסאַר, און אלעס וואָס מאַרי די הישפאנערין האָט געטהאָן פאר'ן
 פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר, האָט זי געמוזט טהאָן אויך פאר איהם.

— ווער בין איך? — האָט מאָטקע געפרעגט.

— פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר פון 9טען צירקעל אין „גאראד“

ווארשא.

— און ווי אזוי גיט מען אָב טשעסט (עהרע) א פּאָלקאָוויק-קאָ-

מיסאַר? — האָט מאָטקע נאָכגעמאַכט דעם קאָמיסאַר.

— אָט אזוי, — האָט זיך די הישפאנערין אוועקגעשטעלט א נאָ-

קעטע פאר איהם מיט דער האַנד הינטער דעם שמערן.

איהר שמאָלצער שוואַרץ-חנ'עוודיגער קערפער, אין די שוואַרצע

זיידענע שטרימף מיט די רויטע רובינען אין די אויערען, שטעהענדיג

ווי א זעלנער פאר איהם האָט איהם גערייצט און דערמאָהנענדיג זיך,

.10

מאטקע בענקט.

ביי דעם רויטען וועלפעל אין „הייזעל“, אין דעם קליינעם שטיבעל ביי דער קונצענמאכערין, איז היינט געווען א באל. דאָס האָט זיך מאַטקע א באל געמאַכט פאר זיך און פאר זיינע כלות, די מיידלאך. פרוכטען, וויין און וועליקאטעסען זיינען געווען פיעל, כיד המלך. דאָס האָט דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר צוגעשטעלט, אריינגעשיקט יעדען טאָג פון די געשעפטען וואָס ער האָט אונטער זיין קעניגרייך, און די זאַפּאַ-סען זיינען געווען אזוי פיעל, אז צייט דער פּאָלקאָוויניק האָט אָנגע-הויבען פערקעהרען צו די הישפאנערין האָבען די פּאַפּיראַסען־מאַכע-דינ'ס קינדערלאך, וואָס האָבען געוואוינט אין שכנות, נאָר אַנדערש, גע-זינטער און פרישער אויסגעזעהן. די גאַנצע שכנה'שאַפט האָט געלעבט פון די עסענוואַרג און מאַטקע האָט זיך יעדען טאָג געקענט מאַכען א באל. נור היינט איז געווען א גרויסער באל. היינט איז חנה'לע צו-ריקגעקומען אהיים צו דער מאַמע אין קאַפּע־הויז אריין, און מאַטקע האָט געוואָלט איהר מיט דער מאַמע ווייזען, אז ער האָט זיי אין דר'ערד; אז ער איז געווען א יאָלד וואָס ער איז זיך געגאַנגען שדכנ'ען צו א נאַריש מיידעל, און זי האָט געוואגט קאַנאַריק'ען אַכצושלאָגען. ער האָט געוואָלט ווייזען, אז קאַנאַריק בעדאַרף קיינעם ניט, אז קאַנאַ-ריק האָט פאר קיינעם קיין מורא ניט, אפילו פאר'ן קאָמיסאַר־פּאָלקאָוו-ניק. ער טרינקט אויס זיין וויין, וואָס ער שיקט אריין פאר זיך, ער וועט איהם אוועקנעהמען די הישפאנערין און זי ערגעזוואו אוועקפיה-רען. און מיט איהם וועט זי געהן. פאר איהם וועט זי אכילו אוועק-ווארפען א פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר.

מאָטקע, האַלב־אויסגעטהאָן, איז געלעגען אויסגעשפּרייט ווי א קעניג איבער'ן בעט, פאר איהם אויפ'ן טיש זיינען געשטאַנען אויסכע-שטעלט די וויינען, ליקערען, קאַניאַקס, און ביי איהם צו רעכטען איז

צו איהם מיט לייב און לעבען. זי האָט זיך געפיהלט, אז מאַטקע איז
איהר בעשערטער, איהר מאַן, איהר ברודער און איהר הערשער, וואָס
קען טהאָן מיט איהר אלעס וואָס ער וויל און פיהרען זיך ווי אזוי עס
געפעלט איהם.

נור יעצט איז געשטאנען דער „פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר“ אין וועג
און זיי האָבען ביידע געקלערט ווי אזוי פון איהם פטור צו ווערען.

צו דערמאָהנען די נעכט אין די וועלדער, ווי זי האָט זיך אַרויסגע'ננב'ט צו איהם פון דער בויה, און פאַר די אויגען איז איהם שטעהן געבלי- בען דאָס בילד פון יענער נאָכט אין וואַלד, ווי ביידע, ער און די קונד צענמאַכערין שלעפען קאַנאַריק'ען אַ נאַסען און אַ שווייגעדיגען אין טייכעל אַרײַן...

מאָסקע האָט ניט געוואָלט זיך דערמאָהנען אן דער סצענע. ער האָט זיך געפיהלט פּריקע יעדעס מאָל ווען ער האָט געקלערט דערפון. כאָטש ער האָט ניט פּערשטאנען און ניט געפיהלט די שולד און די שרעקליכקייט פון דער טהאַט. עס איז ביי איהם געווען אן אונאַנגענעהמע עראינערונג פון אַ חוב, וואָס ער האָט געמוזט טהאָן. נור יעדעס מאָהל, ווען ער האָט געקלערט דערפון, איז איהם די קונצענד מאַכערין פאַרגעקומען אזא נאָהענטע, ווי ער וואָלט מיט איהר אין יענער נאָכט חתונה געהאט און זי איז געוואָרען זיין ווייב אײַף שטענדיג, אָדער ווי ער וואָלט מיט איהר צוזאַמען דאָן געבוירען געוואָרען און זי איז זיין שוועסטער; און ער האָט זיך געפיהלט מיט איהר אזוי פּער- בונדען, אז ער האָט געפיהלט, אז וואָס עס זאָל ניט געשעהן, אָבער מיט איהר מוז ער שטענדיג זיין. נור צייט חנה'לע איז איהם געפּעלען און ער האָט זיך אין קאָפּ אַרײַנגענומען, אז ער מוז חתונה האָבען מיט חנה'לען, איז איהם די קונצענמאַכערין געוואָרען גלייכנילטיג. אָבער קוים איז איהם חנה'לע פּערשוואונדען פון אונטער דער האַנד און ער האָט געכאַפט פון איהר מוטער דעם פּסק, האָט ער זיך געוואָלט אַרויס- שלאַגען פון קאָפּ די גאַנצע געשיכטע מיט חתונה האָבען און זיד דער- מאָנט אָן די הישפּאַנערין. נאָך מעהר האָט איהם צו דעם אײַפּגערייצט דער „פּאַלקאָוויק'קאַמיסאַר“. זיינע אָפּטע בעזוכען, די גאַנצע נעכט וואָס ער האָט פּערבראַכט אײַנגעשלאָסען מיט דער הישפּאַנערין און די מתנות, וואָס זי האָט געקראנען פון איהם, האָט איהם אזוי אײַפּער- זיכטיג געמאַכט אויף דער ערשטער געליעבטער זיינער, אז ער האָט זיך מיט אַמאָל דעם גאַנצען חתן-ווערען פון קאָפּ אַרויסגעשלאָגען און אָנגעהויבען זיך וויעדער צו דערנעהענטערען צו דער קונצענמאַכערין.

שווער איז עס איהם אויך ניט אָנגעקומען. ביי די ערשטע ווער- טער זיינע, ביי זיין פּערלענען שמייכעלע און ביי דעם אָנגעהמען זי ביי דער האַנד, האָט זי איהם אַלעס מוחל געווען. זי האָט ווידער געהערט

פון זיינע סחורות, און די מיידלאך פון די „הייזלאך“ האָבען זיך גע-
פיהלט געהרט און געהאלטען זיך פאַר עפעס בעסער פון די חבר'טעס
פון די אַנדערע „הייזלאך“.

דאָס זעלבע גליק האָט אויך געטראַפּען די הישפּאַנערין. און
קוים האָט דער „פּאָלקאָוויק“ דערזעהן די קונצענמאַכערין, האָט ער
זיך אזוי איינגעליעבט אין איהר, אז ער האָט זי יעדע נאַכט בעזוכט.
ער איז געקומען צו איהר, דוקא אין דעם בלינדען וועלפּיל'ס „הייזעל“.
און דוקא אין אָבענד, ווען די מיידלעך זיינען ארויס אין גאַס. דאָרט
אהין, צו וועלפּיל'ן אין „הייזעל“ האָט דער „פּאָלקאָוויק“ געהייסען
אַריינשיקען פון די געשעפטען וויין, גערויכערטעס עסענווארג און
פּרוכטען. די אָרימע קינדער פון דער גאַנצער שכנ'שאַפט האָבען
אָנגעהויבען בעסער אויסצוזעהן פון די עסענווארגס וואָס זיי האָבען
געקראָגען צוטהיילט פון די מיידלעך, און אַלע שכנים האָבען גענאָסען
דערפון. אין אָבענד פלעגט ער אַהין קומען און איינשליסען זיך מיט
דער הישפּאַנערין ביי איהר אין צימער'ל, אָנ'שכור'ען זיך און מאַכען
אָרניעס. ער פלעגט אַלעס צוהאַקען, וואָס האָט זיך געפונען אין שטי-
בעל, און כאַטש דער רויטער וועלפּיל האָט פון „פּאָלקאָוויק'ס“ קומען
אין „הייזעל“ נור היזקות און שאַדען געהאַט, דאָך איז ער זעהר שטאַלץ
געווען דאַרויף, געפיהלט זיך געהערט, און די איינוואָהנער פון געסעל
האָבען שוין אָנגעהויבען צו קומען צום רויטען וועלפּיל בעמען ביי איהם
טובות, „אַ גוט וואָרט“ ביים קאַמיסאַר, ביי וועלכען דער רויטער וועל-
פּיל איז פּלוצים געוואָרען א גאַנצער „מאַכער“...

צוערשט איז מאַטקע'ן די מעשה מיט'ן קאַמיסאַר אויף אזוי פיעל
אָנגעגאַנגען אויף וויפיעל דער קאַמיסאַר האָט איהם קאַליע געמאַכט
די פּרנסה, וואָס ער האָט געצויגען פון דער הישפּאַנערין. די הישפּאַ-
נערין איז גאַנצע נעכט געווען פּערנומען מיט'ן „פּאָלקאָוויק-קאַמיסאַר“
און מאַטקע האָט פון איהר וועניג-וואָס געהאַט. אָבער שפעטער האָט
עס איהם שוין אָנגעהויבען צו פּערדריסען, און איינמאָל, ווען דער
„פּאָלקאָוויק“ איז געווען איינגעשלאָסען מיט דער הישפּאַנערין
אין איהר צימער'ל, און דורך דער פּערמאַכטער טהיר האָט זיך פּער-
נומען דער קלאַנג פון גלעזער, פון דעם וויין וואָס זיי האָבען געטרוכ-
קען דאָרט, איז מאַטקע געוואָרען אייפּערזיכטיג. ער האָט זיך אָנגעהוי-
בען צו פּערבענקען נאָך דער הישפּאַנערין. ער האָט זיך אָנגעהויבען

מען — שמעקט עס איהם אָן. געהט ער אַרײַן אין געשעפט, און אַלע, דער סוחר, זײַן ווייב מיט זײַן שעהנע טאָכטער קומען אַרויס צו בע-דיענען דעם „פּאָלקאָוויק“. און ער לאָזט זיך ווײַזען פֿון פֿרישען קאַ-וויאַר, פֿון די פֿיש און די פֿרוכטען און בעפעלט עס איהם אהיים צושיקען. דער סוחר, מיט זײַן ווייב מיט זײַן שעהנע טאָכטער שטעהען פֿאַר איהם מיט אונטערטהעניגקײַט, בויגען זיך פֿאַר איהם, און מיט דעם אַנגסטײַגען שמײַכעלע אויף די ליפען ערפֿילען זײ דעם וואונש פֿון „פּאָלקאָוויק“. און באַלד טראָגט אַ גאַראַדאָוואָי איהם שוין נאָך פֿון פֿרישען קאַוויאַר, פֿון די גערויכערטע פֿיש און פֿון די שעהנע פֿרוכטען. דערזעהט ער אין אַ שוײַפענסטער שעהנע פּוטער־וואַרג אַרויס-געשטעלט, שמעקט עס איהם אָן און באַלד טראָגט אַ צווייטער גאַראַד-דאָוואָי אַן אַנדער פעקעל נאָכ'ן „פּאָלקאָוויק־קאַמיסאַר“.

אַזױ שפּאַציערט יעדען פֿריהמאָרגען דער זעלבסט־הערשער איבער זײַן קעניגרייך. און ביז דער „פּאָלקאָוויק“ קומט אָן צו זײַן היים, זײַנען די הענד פֿון גאַראַדאָוואָיעס שוין בעלעגט מיט פעקלעך פֿון אַלעם שעהנסטען און בעסטען, וואָס ער האָט נור געזעהן אויף זײַן וועג.

מיט די הייזלאַך וואָס ער האָט געהאַט אין זײַן צירקעל. האָט ער געפונען ניעדריגער פֿון זײַן כבוד צו בעשעפטיגען זיך. די „הייזלאַך“ האָט ער איבערגעלאָזט פֿאַר די קלענערע טשינאָוויקעס, וואָס זײַנען געשטאַנען אונטער זײַן רשות — פֿאַר די גאַראַדאָוואָיעס און פֿרי-סטאַוס. ער האָט זיך נאָר אָבגעגעבען מיט דעם קאַפּע־שאַנטאַן „אַקוואַריאַום“ אין מיט אַנדערע אַריסטאָקראַטישע פרעהליכע הייזער, וואָס האָבען זיך געפונען אין זײַן קעניגרייך. נאָר דאָך האָט יעדער פֿריסטאַוו און גאַראַדאָוואָי געהאַלטען פֿאַר זײַן פֿפליכט דעם „פּאָל-קאָוויק“ מיטצוטהײלען פֿון יעדער אויסערגעווענהליכער נקבה, וועל-כע האָט אַמאָל, דורך אַ צופאַל, זיך בעווײזען אין די „הייזלעך“. דענסטמאָל איז דער „פּאָלקאָוויק“ אַליין אַראַבגעקומען אין „הייזעל“ אַרײַן, בעקוקען די אויסערגעווענהליכע סחורה און זעהן אויב זי איז ווערטה אַז ער זאָל זיך מיט איהר אָבגעבען.

און יעדעס מאָל ווען דער קאַמיסאַר האָט זיך בעווײזען אין אַזאַ „הייזעל“, איז עס געווען אַן אונגעווענהליכער פּאַל. דער בעל־הבית פֿון „הייזעל“ האָט דערמיט שטאָלצירט און געריהמט זיך מיט דעם שם

נור פלוצים איז די הישפאנערין אויפגעהויבען געוואָרען צו אזא
 גדולה, אויף וועלכער מ'האָט געמוזט אויפמערקזאם ווערען, און ער האָט
 אָנגעהויבען צו ווערען אייפערזיכטיג. צו דער הישפאנערין אין היי-
 זעל אריין האָט אָנגעהויבען צו קומען ניט קיין אנדערער ווי דער קאָ-
 מיסאַר פון ניינטען צירקעל, דער אליין־הערשער איבער דער אלטער
 שטאָדט וואַרשוי, דער גרויזאַמער וואַסיל ניקאָלאַיעוויטש כוואַסטאָוו.
 דער קאמיסאַר כוואַסטאָוו האָט געהאַט זיין אייגענטהום דאָס
 גאַנצע פערטעל פון די אלטע שטאָדט וואַרשוי. אלע געשעפטען האָבען
 געהערט צו איהם — אלע וויין־קראַמען, שניט־לאָדענס און טראַקטירען,
 די עפענטליכע הייזער און די קאפּע שאַנטאַנען. אז ער איז אין דער
 פריה אַרויס שפאַצירען איבער זיין צירקעל, האָבען די קרעמער און
 די בעלי־הבתים פון די הייזער געציטערט פאַר שרעק: „וואו וועט
 ער אַריינפאַלען? אויף וועמען וועט ער וואַרפען זיין אויג?“ ער
 איז געווען אָנגעטאהן אין יום־טוב־דיגען פאַראַה, מיט גלאַנצענדיגע
 שטייוועל, וועלכע האָבען געסוויסטשעט צעהן איילען פאַר איהם; די
 קנעפּ האָבען געבליסטשעט אויף זיין מאַנטעל. זיין קאַרק איז געווען
 דיק און רויט, זיין געזיכט — רויח. די באַרד פערשפּרייט אין צוויי
 שפיצען איבער זיין ברוסט, פון וועלכער עס האָט אַראַבגעגלאַנצט אַ
 לאַנגע שערענגע מיט אַרדענס. ער איז געגאַנגען געלאַסען, רוהיג איר
 בער די גאַסען פון זיין קעניגרייך און אומגעקוקט זיך מיט זיינע פינ-
 קעלדיגע אויגען פון אלע זייטען אויב אלע סטראַזשניקעס גיבען איהם
 אַב „טשעסט“, צו אלע בעלי־הבתים נייגען זיך פאַר איהם און נעהמען
 אַראַב דאָס היטעל. און קוים געהט איינער דורך, וואָס נייגט זיך ניט
 פאַר איהם, נעהמט ניט אַראַב דאָס היטעל מיט אַ נייג, קומט ער איהם
 פאַר פערדעכטיג און ער גיט אַ וואונק צו די צוויי סטראַזשניקעס וואָס
 געהן איהם נאָך פון הינטען, דעם „כונטאָוניק“ אַכצושטעלען און פרוי-
 גען איהם אויף אַ פאַס. נור זעהר זעלטען טרעפט זיך אזא סקאַנדאַל,
 אז עס זאָל ווער דורכגען און דערזעהן דעם „פּאָלקאָוניק“ (ווי ער
 האָט לייעב געהאַט זיך צו טיטולירען) און ניט אַראַבכאַפען דאָס היטעל
 פאַר איהם. אלע זיינען געטרייע אונטערטהאַנען, אלע דינענען געטריי
 דעם קייסער און דעם „פּאָלקאָוניק קאמיסאַר“. געהט ער דורך פאַר
 אַ דעליקאַטעסען געשעפט, וואו עס שמעהען אין פענסטער ארויסנע-
 שטעלט דער פרישער קאוויאַר, די גערויכערטע פיש, די שעהנע פרוכ-

טיג ווי משונע. זי האָט געהאַט דעם געפיהל, אַז מאַטקע וואָס זי אָב-
גענאַרט. ער איז געגאַנגען מיט איהר אַ שטיק וועג צוזאַמען, יעצט
לאָזט ער זי שטעהן אין מיטען און געהט אליין ווייטער. און געשוואַרען
האָט זי ביי זיך אין האַרצען מאַטקע'ן ניט צו לאָזען ווייטער געהן...
אַלעס צו טהאָן, און איהם מיטשלעפען אין דעם גרוב, אין וועלכען ער
האָט זי אריינגעבראַכט.

דערווייל האָט ער זי יעדעס מאָל ערניעדריגט און דערצו נאָך אין
די אויגען פון די אַנדערע מיידלעך. ער האָט זי געיאָגט אויף דער גאַס
מיט די אַנדערע מיידלעך צוגלייך, און אָבגענומען דאָס געלד. און
אַמאָל ווען זי איז געוועסען מיט יוספ'ל מאַלפּע אין קאַפּע-הויז, האָט
מען עס איהם דערצעהלט, האָט ער זי פאַר אַלעמען אין די אויגען
געפאַטשט. די מיידלעך, קרעכצענדיג אונטער מאַטקע'ס יאָך, האָבען
זיך כאַטש געטרייסט מיט דעם, וואָס מאַטקע בעהאַנדעלט זי הישפּאַ-
נערין אויך ניט בעסער, און זיי האָבען פון איהר געלעכטער געמאַכט:
— ער איז אַ קלוגער, קאַנאַריק, וואָס טויג איהם אַ „יאַטישע“,
אַז ער קען קריגען אַ בעל-הבתּיש קינד פון אַ מאַמעס אַ היום, —
האָבען די מיידלעך געזאָגט, איבערווינקענדיג זיך אויף די הישפּאַ-
נערין.

און די הישפּאַנערין האָט אַלעס אַראָבעשלאַנגען און געשוויגען.
זי האָט אויסגעהאַלטען די קלעפּ וואָס מאַטקע האָט איהר געגעבען,
און זי האָט זיך ניט-וויסענדיג געמאַכט. נור זי האָט זיך זעהר גע-
פּוצט און געוואָלט געסט געפעלען. זי האָט זיך געקויפט הישפּאַנישע
קעמעלעך און גאָר ניי-מאָדנע פּערקעמט די האָאר, מיט דריי נעקריי-
זעלטע לאָקען אויף'ן ניעדעריגען שטערען, וועלכע האָבען איהר דער-
גרייכט ביז צו די אויגען, און אַ דרייבייגעל צאָפּ, אַלט-מאָדיש מיט
אַ גרויסע שפּאַנישע קאַס. שטענדיג איז איהר דער שטאַניק ניט
צוגעגאַנגען און מען האָט אַרויסגעזעהן איהר נאַקעטען רוקען. די
הישפּאַנערין האָט געקראָגען אַ שם אויף דער אַלטער שטאָרט, און
וועלפּיל'ס הייזעל האָט פּלוצים בעקומען גאַנץ פיינע, אָנגעזעהענע
געסט. צו וועלכע דער רויטער וועלפּיל איז גאָר ניט צוגעוועהנט געווען.
נאָר מאַטקע האָט דאָס אַלעס ניט געזעהן. מאַטקע איז געווען פּערנו-
מען מיט חנה'לען, און בעהאַנדעלט די הישפּאַנערין ווי איינע פון זיינע
„כלות“.

.9

דער פאלקאוויניק קאמיסאר כוואסטאזן.

די מיידלעך, וועלכע האָבען געהערט צו מאַטקע'ן, האָבען געדערעכצט אונטער דעם יאָך פון זיין שווערע האַנד, זייט ער האָט זיך גע'שדכנ'ט צו חנה'לען. ער האָט זיי בעהאַנדעלט ווי טויטע סחורה, וואָס געהערט אויסשליסליך צו איהם, און האָט ניט געפיהלט אז ער טהוט אַן עולה. קיין גוט וואָרט האָט ער זיי ניט געגעבען. ער האָט פון זיי ארויסגעצויגען יעדען גראַשען, וואָס זיי האָבען פֿיז אַ גאָסט געקראָגען, און געיאָגט זיי צו דער „אַרבייט“, ווי מען יאָגט שקלאַפען... די מיידלעך האָבען ניט געוואוסט וואָס ס'איז געוואָרען מיט איהם, און זיי האָבען געבענקט נאָך אַן אויסלעזער, וואָס זאָל קומען און בע-פרייען זיי פון מאַטקע'ן און זאָל זיי פון זיין רשות צונעהמען. זיי האָבען שוין אפילו מקנא געווען שלמה'לע שלאַסען-העקע ר'ס כלות. דאָך פיהרט ער זיי אַמאָל שבת אויפ'ן שפּאַציער אַרויס; דאָך רופט ער צו אַ מויד און רעדט מיט איהר. מאַטקע אָבער, צייט ער האָט אָנגעהויבען קלעהרען וועגען חתונה האָבען מיט חנה'לען האָט קיינעם ניט געזעהן, נור זיך. קארג געוואָרען, געזאַמעלט אַ גראַשען צו אַ גראַשען און ניט זיי קיין גוט וואָרט ניט. שרייט און בעפעהלט, ווי זיי וואַלטען זיינע דיענסטען געווען.

ג, זיינען שוין די מיידלעך צוגעוועהנט געוואָרען צו אונטער-וואַרפען זיך אונטער דער לוינע און געמיטה פון זייער הערשער, אָבער מאַרי, די קונצענמאַכערין האָט זיך צו דעם ניט געקענט צוגעוועהנען, איהר האָט אַם מעהרסטען געקרענקט מאַטקע'ס בעהאַנדלונג. זי האָט זיך נאָר געהאַט פרייוויליג אונטערגעוואַרפען אונטער מאַטקע'ס הער-שאפט, ווייל זי האָט איהם ליעב געהאַט און פאַר-ליעב גענומען אַלעס פון איהם. נור צייט מאַטקע האָט זיך אָנגעהויבען שדכנ'ען צו חנה-לען, האָט זי איהם פיינד געקראָגען. עס האָט זי געטאַכט אויפערזיכ-

אין שוהל אריין, וועלען זיי צוזעצט ווערען..."

— "די רויטע זלאטקע"? דו הערסט ווי זי הייסט?— זי איז פון די ריכטיגע. — האָבען די יונגען געלאכט אין די פויסטען מיט אַ פערשטיק־טען געלעכטער.

נאָר מאָטקע האָט שוין געקוקט אויף אַ טיש, ארום וועלכען עס איז ליידג געווען, און ווי ער האָט דיקטירט די ווערטער, "זאָלסט אָנגרייטען אַ שעהנעם יום טוב פאר אונז", האָט ער געכאַפט דעם טיש ביי צוויי פיס, אַראָבעגליטשט אלעס וואָס איז געשטאַען אויף איהם און אריבער־געוואָרפען דעם טיש איבער די יונגען'ס קעפּ.

— ווער האָט געלאַכט אויס די רויטע זלאַטקע?

אין אַ מינוט ארום האָט ער שוין געהאַלטען אין דער האַנד יוסף'ל מאַלפּע אַ צו'הרג'עמען און אַ צובלוטיגמען, וואָס האָט געציטערט אין זיין האַנד, ווי אַ פּיש.

— דאָס האָסטו געלאַכט אויס די רויטע זלאַטקע, יא? — האָט ער דעם יונג געשלאָגען אין פנים, — בויג דיך אַראָפּ אויף דער ערד, אָט אזוי, — האָט ער אונטערגעקאַפּיעט דעם יונג אין די קניען, ביז דער יונג האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד. "דאָ", האָט ער אָנגע־ווּזען אויף די שמוציגע פּאָדלאָגע "איז די רויטע זלאַטקע'ס פּוס. איז די רויטע זלאַטקעס... קוש די רויטע זלאַטקע'ס..." האָט ער געשלאָגען דעם יונג אין קאָפּ, ביז יוסף'ל מאַלפּע האָט אויסגעשטעקט די נאָז און די ליפּען און אָנגעהויבען צו וואַלגערען זיין פנים אין די שמוציגע פּאָד־לאָגע.

— אויס די רויטע זלאַטקע לאַכט מען נישט, און ווער עס לאַכט

אויס איהר, קושט איהר אזוי די פיס!...

און געבענדיג נאָך אַ טראַסק דעם יונג, איז ער צוריקגעגאַנגען און האָט ווייטער דיקטירט דעם בריעף צו דער מאַמען:
 "—און איך וועל דיר מיטברענגען אַ געבראָטענע גאנז און לעבע־דיגע פּיש, און זאָלסט אונז אָנגרייטען אַ יום טוב.... פאר מיר, מיט מיין כלה...."

באלד תאָט א יונג אריינגעכראכט א בויגענדיג בריעף-פאפיער, פון געוועלבעל געגענאיבער, וואו מאַסקע האָט אריבערגעשיקט. חיים'ל האָט פון שטוב אריינגעטראַגען א טינטער און פּעדער, און די לאווי-טשערין האָט געטונקט די פּעדער און געפרעגט:

— וואָס זאָל איך שרייבען?

— שרייב אזוי, — האָט מאַסקע הויך דיקטירט, אז אלע זאָלען הערען, און ארויף און אראָפּ געדרעהט זיך איבער'ן קאפּע-הויז — שרייב אזוי: „צו מיין טהייערע, ליעבע מאַמע.“ האָסט שוין אָנגעשריעבען? יא! שרייב ווייטער: „איך שיק דיר פינף און צוואַנציג רובעל“, און מאַסקע האָט ארויסגעכאַפּט פון דער קעשענע א פינף און צוואַנציג נער און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן טיש מיט א קלאפּ, „פינף און צוואַנציג רובעל, און קויף דיר א שייטעל, א פּאַר שיק, און א טוך. דעם טאָט מען זאָלסטו גאָר נישט קויפען, ווייל ער האָט מיך געשלאָגען, ווען איך בין געווען א קליינער יונג. נאָר דאָס גאַנצע געלד פאַר דיר, איך בין אין וואַרשא, א בעל מלאכה, א קאמאשען שטעפּער, און פּערדיען א סך געלד, און געה א חתן ווערען. איך נעהם א שעהן מיידעל, פון א פיין הויז ארויס, און, אז איך וועל מיט איהר א חתן ווערען, וועל איך מיט איהר אהיים קומען צו גאַסט, און וועל דיר מיטברענגען מתנות... — אוי וועה מיר, — קרעכצט די אידענע הינטער'ן בוגעט, כאָט פּענדיג זיך פאַר'ן פנים — הערענדיג ווי מאַסקע דיקטירט דעם בריעף צו דער מאַמא.

ביי אן אנדער טישעל זיינען געזעסען שלמה'לע שלאָסען-העקערס שלאָסען-שמשים, יוסף'ל מאַלפּע, דער ממזר און נאָך חברה. זיי האָבען שוין לענגסט אָבגעשאטעוועט מאַסקע'ן און געלאכט אויס איהם. זיי האָבען אויסגעהערט דעם בריעף, וואָס מאַסקע דיקטירט, און האָט בען זיך געקנייפּט איינס דאָס צווייטע פאַר געלעכטער. די יונגען זיינען געזעסען מיט די פנים'ער איינגעקופיעט ארום טישעל און האָבען וויצען געמאַכט איבער מאַסקע'ס מאַמא. מאַסקע האָט דיקטירט דעם בריעף, אָבער הינטער'ן קאַפּ האָט ער גוט פּערנומען דאָס לאכען און חזק מאַכען אויס זיין מאַמען. ער האָט גאַנץ גוט געהערט, וואָס די יונגען זאָגען, נאָר ער האָט זיך איינגעהאַלטען און ווייטער דיקטירט די „לאָוויטשערין“:

— און אז מענשען וועלען זעהן ווי די רויטע זאָסקע געהט שבת

מאָטקע איז געשטאַנען. ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן און וואָס צו זאָגען. עס האָט איהם געקרענקט פאר די אידענע'ס רייד, און ער האָט זי נישט געוואָלט דערזערנען. פאר די אויגען האָט ער שטענדיג געזעהען חנה'לען מיט די שווארצע צעפ; אין הארצען האָט ער געפיהלט א בענקשאפט נאָך איהר. ער האָט אָבער פלוצלונג רחמנות געקראָגען אויף זיך, אויף זיין מוטער, וואָס מען האָט זי בעליידיגט, האָט ער גענעבען א קלאפ אין בופעט מיט די האַנד, אז אלעס האָט גע- ציטערט, און געשריען.

— וואָס מיינען זי, איך בין א ממזר? איך האָב אויך א מאמע!
די אידענע האָט זיך דערשראָקען פאר זיין צאָרן, האָט זי זיך אָנגע- געהויבען צו בעמען:

— ווער זאָגט דען עפעס אויף איהנס מאמא, חלילה, געוויס האָבען זי א מאמא, וועלכער איד האָט דאָס ניט קיין מאמא, זאָל זי לעבען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר.

— איך האָב געמיינט... עס וואָלט נישט גוט געווען, וויי - וואָל- טען געווען עפעס גערעדט אויף מיין מאמא. עס וואָלט נישט גוט גע- ווען... — האָט מאָטקע איהר געוויזען א פאָר פויסטען, אז די אידענע האָט זיך איינגעקארטשעט.

מאָטקע האָט זיך אוועקגערעהט פון דער אידענע, א מינוט עפעס געקלעהרט, ער האָט געוואָלט עפעס טהאָן, אז אלע דאָ אין קאפע הויז זאָלען וויסען אז מאָטקע האָט א מאמע. און שוין אויפ'ן שטעל האָט ער גערופען פון דער גאס אריין די „לאָוויטשערין“.

— גנענדיך, קום נור אריין.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען פון גאס, אין נאכטקאפּטען, מיט די אָבגעפארבטע ליפען און באַקען, און געפרעגט דערשראָקען:
— וואָס איז?

— זען דיך אוועק, אָט דאָ, — האָט מאטקע אָנגעוויזען אויף אַ מישעל, — זען דיך אוועק, נעהם א פעדער, פאפיער, און שרייב מיר אַ בריעף צו מיין מאמען.

די „לאוויטשערין“ האָט געקענט שרייבען אידיש, און זי איז געווען די בריעפען-שרייבערין אין „הייזעל“. צו איהר האָבען זיך אלע געווענ- דעט וואָס האָבען געטראָגען עפעס אויפ'ן הארצען, און זי האָט פאר אלע די בריעף געשריבען.

רעדען, דער עולם האָט איהם נאָכגעקוקט, און מאַטקע איז אריינגע-
 גאַנגען אין אלקעריל און האָט ארויסגערופען חיים'לען, דאָס פינף יאָהר-
 ריגע אינגעלע, וואס האָט, איבעריגענס, אויך מאַטקע'ן זעהר ליעב גע-
 האָט. ער איז צו מאַטקע'ן ארויסגעלאָפּען מיט פרייד. מאַטקע האָט
 איהם עפעס געפרעגט. באַלד האָט א יונג געגעבען א וואונק צו דער
 אידענע, חנה'לעס מוטער, וואָס איז יעצט געשטאַנען הינטער'ן בופעס
 אנטשאַט חנה'לען. די מוטער האָט באַלד געגעבען א רוף חיים'לען:
 — חיים'ל, וואָס טהוסטו דאָ? געה אין שטוב אריין.

דאָס אינגעל איז אוועקגעגאַנגען. מאַטקע'ן האָט עס כערדראָסען,
 איז ער צוגעגאַנגען צו דער אידענע, געזאָגט מיט א'ן איינגעהאַלטענעם
 כעס, אויף וויפיעל ער איז נור בכח געווען זיין כעס איינצהאַלטען:
 — וואָס יאָגט איהר איהם אזוי, וואָס, איך'ל איהם אויפגעסען?
 — ניין, קאַנאַריק, ווער זאָגט דען עפעס? נאָר עס איז דאָך א
 אַ אינגעל, ער מוז דאָך אין שטוב ויין, — האָט די אידענע אָנגעענט-
 פערט, בלייך ווערענדיג פאר שרעק.

מאַטקע האָט א מינוט געשוויגען, דאן האָט ער זיך פליצלונג אָב-
 גערופען:

— וואו איז חנה'לע?

די אידענע איז בלייך געוואָרען, ווי א ליילאַך. מורא האָט זי
 געהאַט פאר מאַטקע'ן, דאָך האָט זי ניט געקענט זיך איינהאַלטען, אז
 זי זאָל ניט מאַטקע'ן איינמאָל פאר אלע מאָל ארויסווייזען די גאַנצע
 פּעראכטונג וואָס זי פיהלט צו איהם. זאָל איהר דאָס קאָסטען, וואָס
 עס זאָל ניט זיין, אבי דער יונג זאָל זיך חנה'לען פון קאָפּ ארויסשלאָגען.
 — וואָס האָבען זי זיך עפעס צו פרעגען אויף חנה'לען? — האָט
 די אידענע געפרעגט מיט געבייזער.

מאַטקע האָט שטיל געשוויגען און האָט די אידענע אָנגעקוקט.
 — זי האָבען זיך נישט וואָס צו פרעגען אויף מיין קינד. מיינען
 זי נישט דערפאר וואָס איך האָב אזא פינסטערע פרנסה, מעג שוין
 יעדער איינער מיט מיין קינד האָבען צו טהאָן, מיינען זי נישט. מיין
 קינד איז נישט פון אזעלכע מענשען ווי זי זיינען, און ווי דאָ קומען
 אריין. — מיין פינסטערע פרנסה, נעבאָך. נאָר וואָס וועט מיר העל-
 פען — האָט די אידענע אָנגעהויבען צו וויינען, און געווישט איהרע
 טרעהרען מיט'ן פארטוך.

פרעמדער, שטרענגער נאך געוואָרען צו זיי, ווי שלמה'לע שלאָסען-הע-
קער, און געוויזען די אידענע פון קאפע הויז, אז ער האָט מיט זיי קיין
פאמיליאַרנע בעציהונג נישט, נאָר אז "דאָס איז זיין פרנסה". אז די
אידענע איז געווען האָט זיך קיין מויד אין קאפע הויז נישט געמאָרט
בעווייזען. ער האָט באַלד גענומען שרייען:

— וואָס טהוסטו דאָ? פארוואָס געהסטו נישט אויף דער גאס

ארויס?

אָבער זיין "פלייסגיטיט" זי צו בערוהיגען האָט איהם גאָר נישט
געהאָלפֿען. די אידענע האָט איהם געזעהן אויסצומיידען און דאָס גאָר-
צע הויז פון "קאפע-מאָכער" האָבען געציטערט פאר איהם.

מאָטקע האָט געבענקט נאָך חנה'לען. ער איז ארומגעגאָנגען א
צומישטער פאר בענקשאפט, און כאָטש געוואָלט מיט איהרע ברידער-
לאַך רעדען. ער האָט לייעב געקראָגען איהרע ברידערלאַך, די צוויי
אינגלאַך, דעם צוויילינג, און ווען זיי זיינען פון חדר אהיים געקומען האָט
זיך מאָטקע מיט זיי געשפיעלט, געטהיילט זיי געלד און געפיהרט זיי
אין געוועלבעל אריין, וואו מען קריגט צו קויפען צוקערלאַך. ער האָט
זיך ביי די קינדער געפיהלט ווי אין איהר נאָהענטקייט. דאָס פנים'ל
פון אינגעל, וועלכער איז געשלאָפֿען מיט חנה'לען, האָט איהם דערמאָנט
אָן יענע סצענע ביינאָכט, און ער האָט דורך דעם קינד זיך געפיהלט
נאָהענט צו חנה'לען. אָבער חנה'לעס מוטער האָט מורא געהאָט פאר
די קינדער אויך, און אז מאָטקע פלעגט זיך נור בעווייזען אין קאפע הויז,
איז ווי פון א שלעכטען גייסט האָט זי באַלד די קינדער אין דער שטוב
אריינגעטריבען: "משה'לע, אריין!" "חיים'ל, אריין!" האָט זי גע-
שריען אויף די קינדער. מאָטקע האָט שוין לאַנג געוואָלט רעדען מיט
די אידענע און איהר פרעגען, וואָס זי יאָגט איהם אזוי פון זיך. ער האָט
זי ניט געוואָלט אָבער דערצערנען. ער האָט געוואָלט מיט איהר גוט
אומגייען, האָט ער גאָר נישט זיך וויסענדיג געמאָכט.

איינמאָל איז ער אין קאפע הויז אריינגעקומען. עס איז געווען
אין אבענד, די ליכט האָט זיך ערשט אָנגעהויבען אָנצינדען, און די
"געסט" האָבען זיך אָנגעהויבען צוזאמענצוקומען. פון דרויסען האָט
מען דערהערט דעם רעש פון די געסט און מ'האָט געזעהען דאָס ליכט
פון די לאַמפען. ביי מאָטקע'ס אריינקומען אין קאפע הויז איז שאַ-
שטי'ל געוואָרען. עס זעהט זיך אויס, מען האָט געהאַלטען אין עפעס

.8

מאטקע שרייבט א בריוועל צו דער מאמען.

באלד זיינען אלע, וועלפיל דעם רויטענס „הייזעל“, דאָס קאפע הויז „ווארשאווסקי“ און דאָס גאנצע געסעל פון דער אלטער שטאָרט געוואָהר געוואָרען אז מאַטקע שדכן'ט זיך צו חנה'לען און וויל מיט איהר א חתן ווערען. איז וואו מאַטקע איז נישט געגאָנגען האָט ער גע- הערט הינטער זיך א געלעכטער: „דער חתן געהט“. איהם האָט זיך געדאכט, אז מען שטעקט הינטער איהם א צונג ארויס, און אויף יע- דענס פנים האָט ער בעמערקט א שמייכלען. ער האָט ניט פערשטאַ- נען פארוואָס מען לאַכט איהם אויס, דאָס האָט איהם צונערווירט, און ער האָט זיך שוין צו אייניגע יונגען געטשעפעט, די פנים'ער אויסגע- שלאָגען און געשריען: „די כאַלערא וועט אייך פאקען. וואָס איז, איהר מעגט חתנים ווערען און איך נישט?“ מען האָט מורא געהאט פאר איהם, און מען האָט איהם אויסגעמיעדען. אָבער מאַטקע איז גע- וואָרען דאָס געשפרעך פון גאַנצען געסעל, און אלע האָבען געהאט ווע- גען וואָס צו לאַכען.

חנה'לע איז פערשוואַונדען. די בעל-הבית'טע פון קאפע הויז האָט זי מורא געהאט צו האַלטען אין קאפע ווארשאווסקי פאר מאַטקע'ן. האָט זי די מאַמע אוועקגעשיקט אויף א פאָר וואָכען צו א מוהמע אויף די פאוויאָנאס. דאָס האָט מאַטקע'ן געקרענקט מעהר פאר אלעס. ער האָט געפיהלט די גאַנצע פעראכטונג און אימה וואָס מען האָט צו איהם. מען האָט זי בעהאַלטען, כדי ער זאָל איהר קיין שלעכטעס נישט טהאָן. ער האָט אין אָנהויב געגלויבט, אז מען האָט זי בעהאַלטען, ווייל מען גלויבט איהם נישט, אז ער מיינט ערנסט מיט איהר א חתן צו ווערען, נאָר ער וויל זי אריינגארען און מאַכען אויס איהר איינע פון די „מיייד- לאַך“. ער האָט געקלעהרט עצות ווי אזוי ער זאָל ערוועקען צו זיך צו- טרויען. ער האָט שוין בעהאַנדעלט אלע זיינע כלות ווי סחורה, ווי א

פאפירעל, געקנייטשט דאָס אין זיין גרויסע שטארקע האַנד, און אָנגע-
הויבען צו שטאַמלען, בלייד-ווערענדיג :

— חנה'לע, איך'ל איהנען עפעס זאָגען.

דאָס מיידעל איז דערשראָקען געוואָרען פאר די ערנסטקייט און
בלייכקייט פון דעם יונג. צום ערשטען מאָל האָט זי איהם געזעהען
אזעלכען ; מאָסקע שטאַמעלט, מאָסקע ווערט בלייד, זי האָט זיך דער-
שראָקען און אויפגעהויבען זיך פון אָרט.

— איך האָב שוין לאַנג געוואָלט זאָגען, נור ניט געקענט. יעצט
וועל איך זאָגען.

דאָס מיידעל האָט געזוכט מיט די אויגען א טהיר. זי האָט ניט
געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי איז רויט געוואָרען און דערשראָקען.

מאָסקע האָט אויפגעוויקעלט פון פאפיער דאָס גאָלדענע זיינעריל,
וואָס ער האָט געטראָגען אין א טעשעל אויפ'ן האַרץ און געזאָגט מיט אַ
האַלב-פערשטיקטע שטימע :

— איך וויל מיט איהן א חתן ווערען.

דאָס מיידעל איז אין איין סעקונדע בלייד און רויט געוואָרען, זי
האָט געעפענט דאָס מויל צו שרייען מאַמא, און דאָס וואָרט איז פער-
שטיקט געוואָרען פון איהר שרעק. זי האָט מיט רחמנות-בעטענדיגע
אויגען געקוקט אויף מאָסקע'ן, און מאָסקע האָט געמיינט, אז ער דישיעט
א יונגע טויב, פון דעם בליק וואָס זי האָט געשיקט אויף איהם. ער
האָט געוואָלט עפעס זאָגען און ניט געוואוסט וואָס, האָט ער געזאָגט :
— חנה'לע, איך מיינ נישט אזוי... איך וויל א חתן ווערען, מיט
איהן א חתן, זי זאָלען מיינ כלה זיין.

דאָס מיידעל האָט זיך צוריק געפונען. דאָס לעצטע וואָרט האָט
ארויסגערופען ווי אַ שמייכעל אויף איהרע ליפען, וואָס מאָסקע האָט
עס גאַנץ גוט בעמערקט.

— וואָס דארפען זי מיר, זי האָבען שוין אזוי פיעל כלות ?

און חנה'לע איז אריין אין דער צווייטער שטוב.

מאָסקע איז געשטאַנען מיט'ן גאָלדענעם זיינעריל אין דער האַנד,
און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן....

א נכבה ווי אלע אנדערע), זיי האָבען שוין געוואוסט דערפון, און ארויס-
געקומט ווי געפאנגענע שבת פון די פענסטערלאך פון די הייליגע, אָדער
זיי זיינען געזעסען ביים קראנקען פאפיראַסניק'ס ווייב, מאַטקע איז
שוין געווען פערנומען מיט אנדערע זאַכען.

ער האָט אָבערווארט, אז עס זאָל קיינער ניט זעהן, און איז אריין
אין קאפע הויז, אין אלקעריל האָט ער געטראָפּען חנה'לען. זי איז גע-
זעסען ביים וואַרימען אויווען און געלעזען דאָס ביכעל, בעלויכטען פון
דעם ליכט וואָס האָט אריינגעדונגען אין די געפרוירענע שויבען פון
קאפע געוועלכ. מאַטקע האָט זיך אויסגעהוסט, געשמייכעלט, און גע-
דרעהט זיך אויף די פאָדקאוועס פון די שטיוועל. חנה'לע האָט ניט
אוועקגענומען דעם בליק פון ביכעל ארויס. זי האָט געזעהען מאַט-
קע'ן, נאָר ניט געמאַכט זיך דערויס און ווייטער געלעזען.

— געפעהלט איהן מיין נייער אנצוג, חנה'לע? האָט מאַטקע גע-
פרעגט מיט אַ שמייכעל, און געוויזען זיין ראָק.

חנה'לע האָט ארויסגענומען איהרע אויגען פון ביכעל, געוואַרפען
א בליק אויף מאַטקע'ן, און גענלעט מיט איהר בליק אויף זיין אנצוג,
און געזאָגט מיט אַ שמייכעל „גוט“ און ווייטער געלעזען.
דאָס שמייכעלע האָט מאַטקע'ן דרייסט געמאַכט, און חשק גע-
געבען. — רופט ער זיך אָן :

— וואָס לעזען זי, וויעדער די מעשה מיט'ן יתום?

— ניין, אַן אנדערע מעשה.

— אויך אַ שעהנע?

— יא, אַ שעהנע.

— און די מעשה מיט'ן יתום, זי האָבען מיר געזאָלט דערצעהלען.

זי וועלען מיר דערצעהלען?

— געהען זי שוין, וואָס דארפען זי אועלכע מעשות.

אויף איהרע ליפען האָט אָבעשיינט יענער שמייכעלע, וואָס מאַט-
קע האָט געקענט פון איהר שלאָף, און ווידער האָבען זיך די הערלעך פון
איהרע אויגען צוגעשלאָסען, ווען דאָס מיידעל האָט אַראָבעבויגען איהר
בליק אין ביכעל אריין, און מאַטקע'ן איז דאָס אַלעס אזוי בעקאַנט
פאָרגעקומען, ווי עס וואָלט שוין זיינס געווען. ער האָט עפעס גע-
זוכט ביי זיך אין טאַש, ארויסגענומען עפעס, איינגעוויקעלט אין אַ

וועל אייך בעצאָהלען ווי א רייכער וואָס קומט צו אייך, — כאַפּט ער די האַנד צו דער קעשענע.

— איהר זעהט, דאָ האַנדעלט זיך, איך מײן. נלאָט אזוי אריבער-
נעהן... האָט איהר שוין מיט'ן מיידעל געשמעסט? — איז דער איד
געפאלען אויף א המצאה, קלעהרענדיג ווי אזוי ארויסצומאַכען זיך פון
דעם עסק.

— מיט'ן מיידעל האָב איך נאָך נישט גערעדט, נור איך מײן, אז
זי וועט וועלען, איבריגענס איז עס נישט אייער עסק — רעדט מיט
ר' מלך'ן, און זאָגט איהם, אז איך האָב אייך געשיקט.

— פערשטעהט איהר מיך אזוי, א התן פון דער היינטיגער וועלט,
איהר זיינט דאָך א יונגער-מאַן פון דער היינטיגער וועלט — האָט ר'
ברכיה דערווייל זיך אָבגעקויפט מיט א קאָמפלימענט — רעדט צו-
ערשט מיט דער כלה, דערנאָך שיקט מען א שדכן, איהר פערשטעהט
דאָך אליין.

מאָסקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איבוייגענס
האָט איהם דער קאָמפלימענט „א התן פון דער היינטיגער וועלט“ זעהר
פערשמעקט — האָט ער זיך געלאָזט איבערלייגען, און טאקע איינגע-
זעהען, אז ער בעדארף צוערשט רעדען מיט חנה'לען.

— אז דאָס מיידעל וויל איז שוין גאָר אַן אַנדער זאַך. זעהט
איהר, דענסטמאָל קען מען שוין דעם טאַטען איבעררעדען, די מאַמען
איבעררעדען.

מאָסקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איז ער אוועק
און אָבגעמאַכט ביי זיך צוערשט איבערצורעדען מיט חנה'לען.

ער האָט אָבגעלייגט אויף שבת. שבת נאָכמיטאָג, ווען דער בעל-
הבית מיט דער בעל-הבית'טע שלאָפען און חנה'לע זיצט און לעזט דאָס
מעשה ביכעל, וועט ער מיט איהר רעדען. ער האָט מיט האַרץ קלא-
פונג געווארט אויף שבת. אָבגעגאַלט זיך, אָנגעטהאָן זיך אַ קראַגען מיט
א קראוואט און דעם נייען שבת'דיען אַנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט
פאַר צוואַנציג רובעל, מיט די שעהנע גלענצענדיגע שטיוועל, האָט זיך
מאָסקע אַרומגעדערהט פאַר דעם טראָטואַר פון הייזעל. בחינם האָ-
בען שוין די מיידלאַך געווארט אויף איהם, מאָסקע איז שוין מיט זיי
שבת נישט געגאַנגען שפּאַציערען. (מאָסקע האָט שוין אפילו געהאַט
די שפּאַנערין געמאַכט פאַר אויס געליעבטע. זי איז שוין געוואָרען

אין שכנות האָט געוואָהנט א איד וואָס האָט געהאַט א לעדער קרעמעל. נור מאַטקע האָט געוואוסט אז נישט דאָס איז דעם איד'ס פרנסה. דער איד איז געווען אַ חזן אין שוהל'עכיל פון קרעטשמער'ס הויף, א מוהל, און אז עס איז געקומען פאר סכות זיינען די לעדער פערשוואונדען פון דעם קראָס, און אויף זייער אָרט האָבען זיך געוויזען אתרוגים און לולבים. און גלאַט איז האָס געווען א שעהנער איד, מיט א שעהנער באָרד, און אלע איינוואוינער פון דער אַלטער שטאָרט האָבן בען אין זיין קראָס אריינגעזאָגט „גוט מאָרגען“. דעם אידען האָט מאַטקע אויסגעקליבען פאר'ן שרכן, ער האָט געוואוסט אז ער איז א בכבוד'ער איד און פאר אַזא בכבוד'ע זאָך בעדאַרף מען א בכבוד'ען מענש. מאַטקע האָט געהערט, אז דער איד פיהרט אויס שרוכים אין די פיינע הייזער, און ער האָט געוואָלט צו חנה'לען שיקען א פיינעם שרכן, ניט קוקענדיג וויפיעל געלד עס זאָל איהם קאָסטען. ער האָט איהר גע'וואָלט אימפּאָנירען מיט'ן שרכן.

אַז מאַטקע האָט זיך געוויזען צו דעם אידען אין געוועלבעל, איז דאָרט געוואָרען א כהלה ווי אַ שרפה וואָלט געוואָרען. דער איד איז בלייב געוואָרען דערזעהנדיג מאַטקע'ן אריינקומען אין געוועלבעל, און די אידענע מיט די קינדער האָבען זיך געוויזען אויף דער שוועל פון דער טהיר, מורא'האָבענדיג פאר'ן פאָטערס לעבען... מאַטקע האָט נישט פערשטאַנען, פאַר וואָס זיין ערשיינונג האָט ארויסגערופען אַזא כהלה, האָט ער זיך פערוואונדערט אומגעקוקט. און אז ער האָט נאָך געזאָגט, אז ער בעדאַרף מיט ר' ברכיה (דער איד ווי יעדער בכבוד'ער איד האָט געהייסען ר' ברכיה) צו רעדען אליין אונטער פיער אויגען, האָט דאָס נאָך מעהר שרעק ארויסגערופען. און די אידענע האָט געזאָגט „זי וועט זיך דאָס לעבען איינשטעלען“ און ניט אוועקגעהן. נור מאַטקע האָט זי באַלד בערוהיגט. ער האָט זיך אומגעקוקט, און געזאָגט גאַנץ נאָהוויז: — איך וויל, ר' ברכיה, איהר זאָלט אריבערגעהן צו ר' מלך'ן פון „קאפּעהויז“ און רעדען מיר א שידוך מיט חנה'לען.

אז דער איד האָט דערהערט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך, איז איהם אָנגעגאַנגען א געלעכטער, נור ער האָט מורא געהאַט צו שמייכ'לען, וואָרום עס האָט געשמעקט מיט'ן לעבען. דער איד האָט זיך ערענסט פערקלעהרט, און געשוויגען.

— וואָס קלעהרט איהר? אויף געלד וועל איך נישט קוקען, איך

— דאָס איז דער קליינער ננב, מאַסקע, וועלכער האָט פון די קינד-
 דער די זעמעל און די ביינעל פון די הענד ארויסגעכאַפּט?
 — דאָס איז ער, דער ננב, צוליעב וועלכען מען האָט קיין קינד
 אין נאם ניט געקענט ארויסשיקען. דאָס איז ער דער רויטער זלאַטקע'ס
 זוהן. — ניט נאָר א קוק, וואָס פאר א יונג עס איז אויסגעוואקסען, אוי
 מאַמעלע קרוין, וואָס א גרויסע שטאָרט מאַכט פון א מענשען!
 — און ווי שעהן איז דאָס, א יונג האָט זיך אָן דער מאַמען דער-
 מאַהנט, שעהנע מתנות איהר געבראכט.
 — לאָז אן אַרימאן אויך אַמאָל נחת האָבען. זי האָט עס, נעבעך,
 כשר פערדיענט, וויפיעל צרות מען שטעהט אויס איידער מען ערציהט
 אזא יונג.

אזוי וועלען די ווייבער רעדען, זיצענדיג פאר דער טהיר שבת
 פארנאכט, ווען ער וועט מיט דער כלה שפּאַצירען. און ער וועט זיך
 נאָר נישט מאַכען דערפון. ער וועט נאָר אויפהויבען דעם ראָק און
 צייגען די גאָלדענע קייט וואָס ער טראָגט אין דער וועסט און חנה'לע
 וועט טראָגען א הוט „פּאַרוואַרשאַווסקי“. פופּצעהן קערבלאך וועט ער
 פאר א הוט בעצאהלען. אין דער גאַנצער שטאָרט איז נאָך ניטאָ אזא
 שעהן מיידעל ווי חנה'לע, און זאָל געהן אזוי אָנגעטהאָן ווי זי, און דאָס
 איז זיין כלה, מאַסקע גנב'ס כלה, און זאָלען זיי צופלאַצט ווערען.
 דער יונג האָט זיך געבאָדען אין דעם נחת וואָס ער האָט זיך אויס-
 געפאַנטאַזירט וועגען חנה'לען. נור ווי אזוי קומט מען צו צו איהר?
 זאָל ער צוגעהן צו איהר און איהר זאָגען, אז ער וויל פאר איהר א
 חתן ווערען? האָט ער מורא, אז זי זאָל זיך ניט דערשרעקען פאר איהם
 און אנטלויפּען. ער וואָלט איהר דאָס וועלען זאָגען איידעל, זעהר
 איידעל, אז זי זאָל פּערשטעהן אז ער מיינט עס טאַקע ערנסט, מיט
 דעם גאַנצען רעכטען אמת, פאר איהר א חתן צו ווערען.
 קיין פריינד, קיין מענש האָט ער ניט געהאַט צו פּערטרויען זיין
 האַרץ, און איז ארומגעגאַנגען מיט זיך. ער האָט גאָר בעשטימט צו
 שיקען צו איהר א שדכן, וועלכער זאָל קומען צו ר' מלך ליכטענשטיין
 (חנה'לעס פאָטער). (עס איז איהם מיט אַמאָל געפּעלען גאָר דאָס וואָרט
 ר' מלך, ווי ער האָט איהם אַמאָל געהערט רופּען פון שמש פון שוהל-
 כּעל, ווען ער איז געקומען מאַהנען געלד פאר אן עליה). צו איהם וועט
 ער שיקען א שדכן, וועלכער זאָל איהם ריידען דעם שידוך.

— לאז דיר דעם קאָפּ ניט דארען פאר מיינעט ווענען. אז דו וועסט לעבען, וועסטו זעהן, אז די לייז וועלען דיר פריהער ניט אויפֿ-עסען, — איז געווען דער אַנטוואָרט.

און ווירקליך איז מאַטקע'ן נישט געווען צו פערשטעהן. מאַטקע האָט זיך געמאַכט א פיינעם אַנשטענדיגען אַנצוג, שבת זיך אָנגעטהאָן ווי א געוועהנליכער מענש, און דרעהט זיך פאר דער קאפּע „ווארשאַוור סקי“. קיינער ווייסט ניט וואָס איז מיט מאַטקע'ן, און מאַטקע קלעהרט ווי אזוי צוצוקומען צו חנה'לען, ווי אזוי צו רעדען מיט איהר.

ווארום אז מאַטקע האָט זיך עפעס אונטערגענומען, איז ער גע-וואָהנט געווען עס גלייך אויספיהרען. און ער האָט ניט געהאַט קיין צייט צו ווארטען און געמיינט האָט ער אויך, אז אָט באַלד וועט חנה'לע פאר איהם אַ כלה ווערען. וואָרום מאַטקע האָט זיך גאָר ניט גע-קענט פאַרשטעלען, אז מען זאָל איהם אָבזאָגען. פאר וואָס? „איז ער ניט אזא שעהנער ווי אן אנדערער, און א גראַשען קען ער אויך פער-דיענען.“ נור ווי אזוי קומט מען צו איהר?

ער האָט איהר שוין געקויפט א זייגעריל, און א גאָלדען פינגעריל אויך מיט א בריליאַנט, פינף און פערציג רובעל אָבגעצאָהלט דערפאר אין האַלט עס אויפ'ן האַרצען, איינגעכונדען אין א שמאַטקע. גאָר ווי אזוי ניט מען איהר דאָס, אז עס זאָל אויסזעהן פיין, או זי זאָל וויסען אז ער מיינט מיט איהר אויף אן אמת א חתן צו ווערען?

ער האָט שוין אפילו גאָר געקלעהרט ווי אויף יום טובים וועט ער מיט חנה'לען גאָר אהיים פאָהרען צו דער מאַמען. ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָהנט אָן דער מאַמען, און געוואָלט איהר פערגניגען אָנ-טהאָן. דעם טאַטען נישט, גאָר דער מאַמען. איהר וועט ער א שעה-נע מתנה קויפען. א שייטעל איהר קויפען, אַ מאַנטעל מיט ברעגען און אַ פאַטשיילע, און אויף יום טוב וועט מאַטקע קומען מיט דער כלה אהיים. מאַטקע וועט ארויסגעהן מיט חנה'לען שפאַציערען איבער די גאַסען פון שטעדטעל, עס וועט זיין א געיעג צו די פענסטער, ווייבער וועלען זיך סוד'ן אין די אויערן, און פרעגען איינע די צווייטע:

— ווער איז דאָס?

— דו דערקענסט איהם ניט, דאָס איז דאָך מאַטקע, דער רויטער

זלאַטקע'ס זוהן, געקומען מיט דער כלה צו דער מאַמען צו גאַסט.

.7

מאָטקע זײַל א חתן זוערען.

מאָטקע האָט זיך אָנגעהויבען גאָר אַנדערש צו פיהרען, צו דער פער-
וואונדערונג פון אלע זיינע פריינד און בעקאנטע. ווי שלמה'לע שלאָ-
סען־העקער האָט ער אָנגעהויבען צו בעהאַנדלען זיינע נקבות. ער האָט זיי
אָנגעהויבען צו בעטראכטען ווי א סחורה און קיינע פאמיליערע בע-
ציהונגען מיט זיי מעהר ניט געהאַט. ער איז שוין מיט זיי ניט גע-
זעסען ביי איין טישעל אין קאפּע־הויז „ווארשאַווסקי“, ער האָט זיי
שוין ניט אזוי אָפט ארויסגעפיהרט אויף א שפּאציער שבת נאָך מיטאג,
מאָטקע האָט אָנגעהויבען צו שפּאַרען א גראָשען און ניט ווי זיין גע-
וואָנהייט האָט ער זיך גאָר גענומען דינגען מיט זיי איבער די קלייד-
לאך, שיף און העסט וואָס זיי האָבען פּערלאַנגט פון איהם, און ווי
שלמה'לע שלאָסען־העקער פלעגט ער טענה'ן צו זיי, אז זיי זיינען גע-
קומען צו מאַכען געלד.

— גיב גאָר א קוק, יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג א נייעם העט.

דו קענסט געהן אין דעם.

קיינער האָט ניט געוואוסט וואָס איז געוואָרען מיט מאָטקע'ן.
ער פלעגט שוין א גאַנצע נאַכט אָבזיצען אין קאפּע־הויז, אָדער ארומ-
דרעהען זיך אין דער גאס און אַכטונג געבען אויף זיין סחורה. און
קוים פלעגט א מויד ארויסקומען פון א גאַסט, האָט ער זי בעזוכט, אויב
זי האָט ניט פּערשטעקט קיין קליין־געלד אין זאָק אריין... ער איז געוואָר-
דען א ביטערער יונג. זען גומע ברידער האָבען צוגעזעהן ווי ער רייסט
א וועלט איין, שפּאַרט א גראָשען — און ווארפט שוין ניט רובעלס,
האָבען זיי הינטער איהם דאָס געלעכטער געמאַכט, און חיים'ל ממזר
האָט אפילו געוואגט איהם אין די אויגען צו זאָגען:

— וואָס איז, קאַנאַריק — געהסט חתונה האָבען, וואָס דו זשאָ-

לעוועסט אזוי א גראָשען?

ארוים, און זיך פאָרגעשטעלט ווי ער וואָלט איהר מאַן געווען. ער איז
 אהיים געקומען שפעט ביינאַכט פון א יריד. א דערפרוירענער, פון דער
 פייכטער, קאַלטער נאַכט אין וועג, און קריכט אריין צו איהר, צו זיין
 ווייבעל אין בעט אריין, און זי דערוואריכט איהם מיט איהר יונגע גע-
 זונטע לייב, דאָ אין בעט צווישען די קישענס און פּעדערען. א גוט
 שמייכלע איז איהם אדורך געגאַנגען איבער די ליפען. עס איז איהם
 גוט געווען אזוי צו קלעהרען און ער האָט גאָר אין גאַנצען פּערגעסען
 צו וואָס ער איז דאָ אריינגעקומען. ער האָט שוין יעצט קיין השק ניט
 געהאַט אויסצופיהרען זיין ווילען. עס איז איהם גוט געווען צו קניען
 פאר איהר בעט, צו קוקען אין איהר שלאָגענדע איינגעשלאָמערטע
 ברוסט, צו פיהלען איהר אַטהעם און ווארימקייט און צו פאנטאַזירען
 וועגען דעם, אז זי זאָל זיין ווייב ווערען, זיין אמת איינציג ווייב.
 מיט מעהר פאָרויכטיגקייט ווי ער איז אריינגעקראָכען, איז ער פון
 איהר שטיבעל ארויסגעקראָכען. נישט זי און נישט איהר פאָטער אויפֿ-
 צוואוועקען, כדי זיי נישט צו דערשרעקען. די נאַכט איז מאַטקע שוין
 נישט געשלאָפּען רהיג. ניט די נאַכט און ניט די אַנדערע נעכט. ער
 האָט געקלעהרט וועגען דעם, ווי אזוי זיין פאנטאַזיע וואָהר צו מאַכען.
 אז חנה'לע זאָל זיין ווייב ווערען. ניט איינע פון די מיידלאך, וועלכע
 זיינען איהם שוין יעצט גאָר ניט אָנגעגאַנגען, נור זיין אמת ווייב, צו
 וועלכע ער זאָל אין בעט אריינקריכען, אָנצוואווארימען זיך פון דעם
 קאַלטען, נאַסען נאַכט־וועג, ווען ער קומט פון יריד אהיים....

האנד און אריינקריכען צו איהר אין בעט אריין. אז ער איז אין שטיי
בעל אריינגעקומען האָט איהם אַ ווארימקייט און א דומפיגקייט ארום
גענומען פון די שלאָפענדיגע אַטעמס וואָס האָבען זיך געהערט אין
שטיבעל. דאָס הארץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאַפען, און ביי דעם
קאָרגען שיין פון לעמפעל האָט ער געזוכט חנה'לעס בעט. עס איז גע-
ווען א שלאָף־באַנק. א קאָסטען וועלכער דיענט בייטאָג פאר א באַנק,
בייאַכט פאר א בעט. דער קאָסטען איז געווען אויסגעבעט מיט קיי-
שענס, אלע פּעדערען פאר חנה'לעס אויסשטייער, געשליסענע און נישט
געשליסענע, זיינען אויסגעלעגען אין קאָסטען. צווישען די קישענס
איז געלעגען חנה'לע, נעבען איהר, איהר יונגער פינף יעהריגער ברוד-
דעריל, וועלכער האָט זיך ווי א קינד צוגעפיעשטשעט צו די שוועכ-
טער'ס נאָקעטע יונגע ברוסט. מאַטקע איז פּערכאַפט געוואָרען פון
בילד. ער האָט נישט אויסגעלאָשען דאָס לעמפעל, נור קניענדיג פאר'ן
בעט האָט ער זיך איינגעקוקט אין חנה'עס שלאָפענדע געזיכט. ער
האָט געהערט איהר אַטעהעמען וואָס האָט זיך געטראַגען פון איהרע נאָז-
לעכער און אָפענעם מויל, און געפיהלט די ווארימקייט וואָס האָט גע-
שלאָגען פון איהר צו ווארימטען קערפּער. די שוואַרצע קודלעס האָאָר
וועלכע האָבען זיך איצט צופלאַשעט און געווען בעזיט מיט פּעדערען,
זיינען געלעגען ארום איהר פנים, פּערשפרייט איבער איהרע נאָקעטע
ארימס און נאָקעטע הענד, און זיי האָבען זיך בעוואויגען און געהויבען
אין איינעם מיט דעם שלאָגען פון איהר ברוסט. די ברוסטען צוואַמענ-
געקנייטשט, ווי זי וואָלט וועמען ארוםהאַלצען, איז זי געלעגען מיט
איהרע יונגע הענד ארוםגענומען איהר קליין ברודעריל. די אויגען האָט
זי געהאַט פּערמאַכטע, נור אונטער די פּערמאַכטע הייטלעך האָט זיך
ארויסגעזעהען בולט דאָס אויג, און די שוואַרצע שטייפע הערלעך פון
די הייטלעך האָבען זיך פּערשלאָסען, ווי פּערמאַכטע פליעגעלעך פון
פייגעלעך, און אָבגעהיט דאָס אויג, און ארום איהרע ליפּען איז געלע-
גען אויסגעגאַסען יענער הין־עוודיגער שמייכלע וואָס האָט מאַטקע'ן
„דרך ארץ“ געלעהרענט, וואָס האָט מאַטקע'ן געמאַכט הילפּלאָז, און
ווי א קינד איהם געמאַכט יעדעס מאָל ווען ער האָט געוואַנט צוצוגעהן
צו איהר און צו רעדען מיט איהר. מאַטקע האָט געקניעט פאר'ן בעט,
האָט בעטראַכט חנה'לען, געהערט און געפיהלט איהר ווארימקייט און
איהר אַטהעם און געזונדקייט וואָס האָט געשלאָגען פון איהר בעט

הינטער דער אלקער זיינען געווען צוויי פינסטערע שטובען, איינס פון זיי האָט נישט געהאט קיין פענסטער נור אן אָפענע טהיר אין א צוויי-טע שטוב וואָס האָט יאָ געהאט פענסטער. מאָסקע האָט געוואוסט, אז אין יענע שטוב אָהן פענסטער שלאָפט הנה'לע און צו איהר זיך אריינ-צו'גנב'ענען מוז ער אדורך די ערשטע שטוב מיט'ן פענסטער, אין וועלכען עס שלאָפט דער „קאפע-מאכער“, דאָס הייסט דער בעל-הבית פון קאפע-הויז מיט די אידענע. נור ער האָט זיך פאר דעם אויך נישט געשראָקען. ער האָט זיך פערלאָזט אויף זיין געשיקטקייט און פראַקטיק.

א גאַנצען טאָג און א גאַנצען אָבענד און נאַכט, אין וועלכע ער האָט בעשטימט דאָס זייניגע אויסצופיהרען, האָט ער זיך נישט גע-וואָלט בעגעגענען מיט הנה'לען און ניט קוקען איהר אין די אויגען אריין. שפעט אין דער נאַכט, ווען די „מיידלאך“ זיינען שוין פערשוואונדען פון דער גאַס, און נור אין דעם קאפע-הויז האַלטען זיך אויף די לעצטע געסט — האָט ער זיך געוויזען. אין „קאפע ווארשאַווסקי“ איז שוין טונקעל געווען. די בעל-הבית'טע איז אַ שאַד געווען נייע צוואַנציג קאָפעקען אריינצואווארפען אין דעם נאד-אויטאָמאט, און די לאַמפען האָבען זיך טאַקע געברענט מיט דעם אויסגעהענדען ליכט, פון די לעצטע כחות. אין א ווינקעל זיינען געזעסען א פּאַר מיידלאַך וואָס עס האָט זיי ניט געלונגען צו פריגען קיין געסט „אויף א גאַנצע נאַכט“ — און אויסגערעדט זיך די הערצער. אין הויז זיינען שוין אלע געשלאָ-פען. מאָסקע איז אריין אין קיך. זי איז פערשפּאַרט געווען מיט א ברעט. ער האָט קונציג דאָס ברעט אונטערגעהויבען, עס זאָל ניט פאַ-לען און אָנמאַכען א גערודער. אויף אלע פיער, בעלויכטען נור מיט דעם קאַרגען נאַכט-לעמפעל וואָס האָט זיך געברענט אין חנה'לעס צי-מער, איז ער אדורך געקראַכען די שטוב אין וועלכער דער בעל-הבית מיט די אידענע זיינען געשלאָפען. פון דער טונקעלהייט האָט זיך פערנומען א הויך שנאָרען פון פערשיעדענע ווינקלען, און שאַטענס זיינען גאַכעקראַכען נאָך מאָסקען, וועלכער האָט זיך ווי א קאַטץ גע-גליטשט אין חנה'לעס שטוב אריין. אין חנה'לעס שטוב האָט א לעמ-פעל געברענט. די ערשטע זאך האָט ער געקלעהרט אויסצוגעפינען, אין וועלכען בעט חנה'לע ליענט. דערנאָך דאָס לעמפעל אויסצולעשען, צוצוקריכען צו חנה'לעס בעט, דאָס מויל איהר פערשטעלען מיט די

.6

מאָסקע וויל זיך אַנוואַרײַמען.

מאָסקע האָט ניט געוואוסט וואָס מיט זיך צו טהאָן. וואָס א טאָג איז איהם חנה'לע מעהר געפעלען און ער האָט זיך איינגעליעבט אין איהר, און ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעדען צו איהר. דער יונג וועלכער האָט געהערשט איבער פיער לעבענס אין ווארשא, וואָס איז געוואָהנט געווען צו בעפעהלען און מען זאָל איהם פאָלגען, און וואָס גאָרנישט האָט עקזעסטרט זיין ווילען צוריקצוהאַלטען, נישט קיין גאָט, נישט קיין געזעץ און נישט קיין געוויסען — דער יונג איז היילפלאַז געוואָרען און ווי א קינד זיך בענומען, ווען ער האָט זיך בע-געענט מיט דער קליין חן־עוודיגער מיידעל, וואָס האָט צוויי לאַנגע שווארצע צעפ און אויגען וואָס קוקען דרייסט אָהן שרעק אין יענעמס פנים אריין, און וואָס האַלט זיך פון דערווייטענס פון אלע „געסט“ פון דעם קאָפּע־הויז, טהוט איהר ארכייט ווי א פליכט, און „געהט זיך איהר וועגס“. און נאָך איינס. דער יונג איז פערשעהמט געוואָרען אין איהר געגענווארט. צייט ער האָט גערעדט מיט איהר שבת ביים ביכעל לעזען, קען ער איהר גלייך אין פנים נישט קוקען, אז ער זאָל זיך ניט ישעהמען... ער האָט זיך פיעל מאָל פאָרווירפע געמאכט, אז ער איז א „פרייער“ וואָס ווערט פערקאפט פון א ליאדע מיידעל און עס פאסט נישט פאר א יונג א „קאדעט“, ער זאָל זיך לאָזען פיהרען פון א נאָרישע „קאפּע־מיידעל“, פון א „פריטיץ“, א גאָר נישט, און כדי זיך אליין איינמאָל פאר אלע מאָל צו ווייזען ווער מאָסקע איז, און מיט מאָסקען שפיעלט מען זיך נישט, האָט ער בעשטימט, זיך אריינצו־גנב־ענען צו איהר בינאכט אין שטוב און „פערטיג“ זי מאַכען... פאר גאָר נישט, נור גלאַט אזוי, ווייל ער וויל אזוי, און לאָז איהם ווער פראווען עפעס טהאָן.

ער האָט שוין גאנץ גוט אויסגעשפירט דאָס אָרט וואו זי שלאַפט.

שלמה'לע האָט אויסגעמירדען זיין בליק און איהם ניט געוואָלט זעהן.
 מאַטקע האָט ניט לאַנג פּערבראכט אין גאַרטען. ער האָט געד
 פיהרט זיינע כלות אין אידישען טהעאַטער אויף קאראווע גאַס. דער
 יונג וואָס פּערקויפט בילעטען אין דער קאַסע האָט קאַנאַריק'ען גוט
 געקענט. איבערהויפט איז מאַטקע געווען אן אָנגעלעגטער גאַסט אין
 אידישען טהעאַטער. ער האָט בעצאָהלט מיט רובעלס פאַר בילעטען
 פאַר זיך מיט זיינע כלות, וואָס מען איז עס גאַרניט געוואהנט געווען
 אין אידישען טהעאַטער. דער וויצע־דירעקטאָר, א דיקער יונג, מיט
 אַ פּאַר שוואַרצע צייהן און א גאַלדענע האַרפע אין דעם לאַץ פון זיין
 ראַק איז איהם אַנטקעגען געלאָפּען און אלע אָנגעשטעלטע זיינען איהם
 אַנטקעגען געלאָפּען און אָנגעוויזען איהם די פּלעצער און גערעדט צו
 איהם פּויליש „פּראַשע פּאַנאַ“. אין אידישען טהעאַטער האָט מען געד
 שפּיעלט אַ שטיק, וואָס מען האָט א סך געזונגען און אינגלאַך האָבען
 קדיש געזאָגט. מאַטקע'ס כלות האָבען דערביי געוויינט און געווישט
 זיך די טרעהרען מיט די זיידענע טיכלאַך פון די אָנגעפּוידערטע באַר
 קען. מאַטקע איז ארויס אין בופעט און געקויפט זיינע כלות טשאַקאָד
 לאַדס, און געהייסען געבען א יונג פון טהעאַטער, אן אַקטיאָר, אָדער
 א וויצע־דירעקטאָר, א טרונק בראַנפּען ביים בופעט, אוועקגעזעצט זיך
 ערנסט און צוגעהערט זיך צו די ליעדלאַך וואָס זיינען איהם זעהר
 געפּעלען.

נור אם מעהרסטען איז איהם געפּעלען דער קאָמיקער און די
 אינגלאַך וואָס האָבען קדיש געזאָגט. ער האָט זיי געהייסען ארויפשיקען
 אויף דער ביהנע טשאַקאָלאַד.

און די מיידלאַך זיינען גליקליך געווען. אלעס איז זיי געפּעלען
 און האָבען איינגעליבט זיך אין אלע אַקטיאָרען. אַ גאַנצע וואָך האָבען זיי
 געזונגען די ליעדלאַך וואָס זיי האָבען געהערט אין טהעאַטער, דער
 צעהלט צו אַנדערע מיידלאַך און דעם קראַנקען פּאַפּיראָסניק'ס ווייב,
 און חנה'לען, ווי די אינגלאַך האָבען קדיש געזאָגט נאָך זייער געשטאָר
 בענע מוטער, און ווי דאָס קינד האָט די הענטלאַך אויסגעשטרעקט, און
 זיי האָבען געווארט מיט אונגערולד אויפ'ן צווייטען שבת, ווען מאַטקע
 וועט זיי נאָך אַמאָל פיהרען אין טהעאַטער.

אָבער מאַטקע איז עפּעס וואָס מיט זיך ניט צופריעדען געווען,
 צייט ער האָט זיך שבת בעגעגענט מיט חנה'לען.

מיט אלע מיידלאך שפאציערען. עס איז ניט שעהן, זאגט ער, מיט פיער, נור מיט צוויי און צוויי. אז ער האָט זיך שוין געהאַט אָנגעטהאָן, האָט ער איבערגעקוקט די מיידלאך, און צום ערשטען מאל עפעס איז איהם ניט געפעלען ווי זיי געהען אָנגעטהאָן, געהייסען אַרפּאָרטיסען די גרויסע פּעדערען פון די קאַפּעליושען. די מיידלאך האָבען איהם אָנגעקוקט ווי משוגע. נור פּערפאלען. ער האָט געהייסען. ער האָט זיי געפיהרט, ניט ווי תּמיד, פיער אין איין שערענגע, נאָר צוויי און צוויי, ווי גענו, אין זאַקסישען נאַרטען אריין. די „אָוויצאָווע אלעע“ אין נאַרטען איז פול געווען מיט שפּאציערענדע. יונגען און מוידען, פיעל אויף אלע בענק, צווישען די בוימער און אויפ'ן ברייטען וועג. מאַטקע איז פאַרביי מיט זיינע כלות. די מיידלאך זיינען געווען שטאַלץ, גרויס ביי זיך וואָס מאַטקע פיהרט זיי.

מאַטקע האָט געהאַלטען די הענד אין די הויזען קעשענעס, דעם הוט פּערוואָרפען אן א זייט און געבויגען דעם בליק צו דר'ערד. פון דער אָפּענער וועסט האָט זיך ארויסגעריסען דאָס ווייסע געפּרעסעטע העמד, וואָס די מוידען האָבען עס אזוי שטייף אויסגעפּרעסט ווי א ברע-טעל. קיין קראגען האָט ער ניט געטראָגען, דערפאַר א רויטען, שמאַל לען, לאַנגען קראַוואַט, וואָס א מויד האָט איהם אויסגענעהט פון א רויטען באַנד, און זיינע גלענצענדיגע האַליאַוועס האָבען געפינקעלט פון דערווייטענס.

דער עולם האָט איהם געקענט און איין יונג האָט געשטופּט דעם צווייטען: „זעהט, זעהט, קאַנאַריק געהט מיט זיינע כלות!“ די מיידלאך האָבען געוואוסט, אז מען קוקט זיי נאָך און זיי זיינען שטאַלץ געווען דארויף.

אויפ'ן שפּאציער האָט ער זיך אָנגעטראָפּען מיט שלמה'לע שלאַס סעניעהקער. יענער איז אויך געגאנגען מיט זיינע כלות, נאָר קאַנאַריק'ס כלות זיינען געגאנגען שעהנער אָנגעטהאָן און זיינען געווען שטאַלצער, און יענע מיידלאך האָבען זיי מקנא געווען, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז קאַנאַריק פיהרט זיינע נקבות אין טהעאַטער און שלמה'לע שלאַסען-העקער זשאַלעוועט א גראַשען, זאַמעלט זיך א פּערמעגענס התונה צו האָבען.

די יונגען האָבען זיך אָנגעקוקט. מאַטקע האָט אויפּגעהויבען די אויגען און געקוקט אויף שלמה'לען מיט א שפּאַטישען געלעכטעריל, און

דורך דעם איז איהר אזא וואונדער געווען, וואָס מאַטקע האָט זיך פֿלוצ־
לונג אָבגעשטעלט און אריינגעקוקט זיך אין איהר לעזען, וואָס ער האָט
עס קיינמאָל ניט געטהאָן.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט, אָבגעענטפערט :
— א ביכעל. — און האָט ווייטער געלעזען.

מאָטקע איז ווייטער געשטאַנען און געפרעגט :
— וואָס פאר א ביכעל, א מעשה ?

— יא, א מעשה, דאָ האָבען זי, זעהען זי — האָט איהם דאָס
מיידעל געשטעקט דאָס ביכעל אין האַנד אריין.

מאָטקע האָט געהאַלטען דאָס ביכעל אין האַנד קאַפּויער, רויט
געוואָרען, ווי א התן־בחר און געזאָגט מיט א פארשעהמטען שמייכעל :

— איך קען נישט לעזען. עפעס א שעהנע מעשה ?

— יא, א שעהנע מעשה, יאָסעלע — הייסט זי.

— וואָס פאר א מעשה ?

— א מעשה מיט א יתום, ווי ער האָט ניט געהאַט קיין טאַטען,

קיין מאַמען און זיך ארומגעוואָלגערט ביי פּרעמדע מענשען און מען
האָט איהם געשלאָגען אויך, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט און א טרעהר
האָט געגעבען א בליץ אין איהר אויג אויף דעם העלד פון דער מעשה
וואָס זי האָט געלעזען.

מאָטקע האָט זיך א מינוט פּערקלעהרט. דאָס פנים זיינס איז גע-
וואָרען אונשולדיג ווי ביי א קינד און די אויגען ריין, און ער האָט אָב-
געענטפערט מיט א פּערלעגען שמייכעלע :

— אוי, איז עס דאָך א שעהנע מעשה, איך וואָלט זי געוואָלט
הערען.

— איך וועל זי איהן אַמאָל פּערצעהלען.

— זי וועלען זי מיר פּערצעהלען ?

— יא — שאַקעלט דאָס מיידעל מיט'ן קאַפּ.

— גוט.

— חנה'לע, חנה'לע ! קום נאָר אריין ! — האָט די מאַמע גערופּען

פון די וואָהן־שטוב, מורא האָבענדיג פאר מאַטקע'ן.

מאָטקע איז אוועק צו די מיידלאך. ער איז ניט גוט געווען דעם
היינטיגען שבת צו זיי. עס איז איהם ניט געפּעלען דאָס העמד וואָס
זיי האָבען איהם אויסגעפרעסט, און דערנאָך האָט ער ניט געוואָלט געהן

געזיידט. מאַטקע האָט אריינגעקוקט אין פינסטערן אַלקעריל און האָט בעמערקט הנה'לע איז געזעסען ביים פענסטער און האָט געלעזען א ביכעל. זי האָט זיך שטאַרק פּערוואונדערט וואָס קאַנאַריק טהוט יעצט, אין אזא צייט, אין קאפּע הויז, ווען קיינער איז ניטאָ, נאָר זי האָט זיך ניט געמאַכט זעהען קאַנאַריק'ען און ווייטער געלעזען אין איהר ביכעל. מאַטקע האָט זיך גערדעהט אין אַלקעריל, אריינגעקוקט אין קאפּע הויז, ווי ער וואָלט וועמען געזוכט. דאָס מיידעל האָט איהם ניט גע- פרעגט וואָס ער וויל, ער איז געווען א היימישער, און ער האָט געקענט אריינקומען ווען ער האָט געוואָלט.

מאַטקע האָט זיך אונגעקוקט: די בעל הבית'טע איז ניטאָ. די בעל הבית'טע מיט דעם בעל הבית זיינען געשלאָפּען אין דעם שטיבעל, די ברידערלאך זיינען אויך ניט געווען, נור הנה'לע אליין איז געזעסען און געלעזען.

דער יונג האָט זיך געמאַכט האַרץ, אויסגעהוסט זיך און געמאַכט א טריט צום מיידעל, אוועקגעשטעלט זיך פון דערווייטענס און גע- זאָגט מיט א פּערשעהמטע מינע:

— וואָס לעזען זי, הנה'לע? א ביכעל?

דאָס מיידעל איז נישט געוועהנט געווען, אז ווער פון די יונגען זאָל זיך ווענדען צו איהר מיט אַנדערע זאכען א חוץ צו דערלאנגען טהעע אָדער נעהמען בעצאָהלט. און געוואָהנט איז זי געווען, אז אלע, סיי די יונגען, און סיי די מיידלאך, זאָלען זיך פּערהאַלטען צו איהר אַנשטענדיג. אין די בעל הבית'טעס געגענווארט האָבען זיי זיך ניט געשעהמט צו רעדען די אויסגעלאָסענסטע רייד, אָבער ווען הנה'לע איז אריינגעקומען און די מיידלאך האָבען גערעדט די מיאוס'טע רייד, האָבען זיי באַלד איבערגעהאַקט און געזאָגט איינע צו די אַנדערע: „שא, א מיידעל איז דאָ...“ זי האָט געוואוסט די פרנסה, מיט וועלכע די מיידלאך פאַרנעהמען זיך, נאָר זי איז שוין אזוי צוגעוועהנט געוואָר- רען דערצו אז עס האָט אויף איהר קיין בעזונדער איינדרוק ניט גע- מאַכט. עס האָט ניט געוועקט איהר מיידעלשע פאַנטאַזיע, און ניט געבראַכט, אז זי זאָל וועגען עפעס נאָכקלעהרען. זי האָט געהאַלטען די מיידלאך פון די „הייזלאך“, ווי אלע שכנים, פאַר „אונגליקליכע“, נאָר וואָס זאָל מען טהאָן? קיינעמס פרנסה קומט ניט אָהן גרינג. אין זי האָט זיך בעצויגען צו זיי איינפאַך ווי צו אלע אַנדערע מענשען.

מיט אן אָרענטליכען מענשען, און זי האָט געהאַלטען אין איין זאמ-
לען וועט אויף א אויסשטייער. זי האָט דאָס געהאַט א בעזונדערע ליע-
בע צו דעם פאפיראַסניק, צו זיין פאמיליע, און אז עס איז געקומען שבת,
האָט זי ליעב געהאַט צו הערען ווי ער לייענט פרק, עס האָט זי דער-
מאָהנט אן פאָטער אין דער היים, און אפשר אן איהר אייגענעם לעבען,
וואָס האָט איהר טהיילמאָל אויפגעשיינט פאַר די אויגען ווי א חלום...
דערווייל האָבען זיך אלע מאַטקע'ס נקבות פערזאמעלט אָנגע-
טאָנענערהייד ביי דער „שפּאַנערין“ און געווארט אויף מאַטקע'ן.

עס זיינען געווען פיער מיידלאך: די שפּאַנערין און נאָך דריי
וואָס מאַטקע האָט זיך „ערוואָרבען“ און געהאַלטען זיי אין פערשיע-
דענע הייזלאך אין דער שכנה'שאַפט ארום. זיי זיינען אלע אריינגע-
קומען צו די „שפּאַנערין“, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז מאַטקע האַלט
די „שפּאַנערין“ פאַר זיין הויפט נקבה, און זי איז מעהר מיוחסת פאַר
זיי אלעמען, ווייל זי געהט נישט אויף דער גאס, נאָר אין האַטעלען,
און מאַטקע קויפט איהר שעהנערע אנצוגען ווי אלע אַנדערע.

עס איז שוין געווען שפעט און מאַטקע איז נאָך נישט געווען.
שלמה'לע שלאַסענ-העקער איז שוין דאָ געווען, און האָט צוזאַמענגע-
נומען זיינע מיידלאך: די גאַסטענינערין, די „יאטילע“ און די „בלאָנ-
דע ראָזע“. (די „לאָוויטשערין“ האָט נישט געוואָלט געהן. זי איז א-
בערגעבליעבען ביים פאפיראַסניק און איינגעהערט זיך ווי ער זאָגט
פרק מיט דעם גמרא נגון). די מיידלאך, מאַטקעס כלות האָבען אונגע-
דולדיג ארויף און אראָב געדריעהט זיך, געקוקט פון די פענסטער, פון
די שטיגען און אָנגעגרייט איהם די העמד, דעם אנצוג, די שטיוועל,
דעם קראוואט, אָבער מאַטקע געהט ניט. די „שפּאַנערין“ האָט אויס-
געטהאָן דעם הוט מיט די רויטע רויזען, און האָט זיך געשוואָרען אפילו
אז ער זאָל צוזעצט ווערען, וועט זי אויך שוין ניט געהן מיט איהם
שפּאַצירען.

— וועסט דיך לאָזען איבערבעטען. אז ער וועט דיך בעטען,
וועסט געהן — האָבען די אַנדערע מיידלאך געזאָגט, ניט אָהן קנאה,
וואָס זי איז די „געליעבסטע“.

דערווייל איז מאַטקע אריינגעקומען אין קאפע הויז. אין קאפע
הויז איז קיינער איצט נישט געווען, און איינמאל פאַר א גאנצע וואָך
האָט דער סאַמאָוואַר וואָס איז געווען איינגעמיערט אין א קעסעל נישט

קייט, האָבען זיי אונטערגעהאלטען זיין האַנדעל מיט די געהיימע פאר-
פיראָסען און פערקויפט צו די געסט וואָס זיינען געקומען צו זיי. די
טובות האָבען געפיהרט צו פריינדשאַפט, נישט קוקענדיג אויף די פראַך
פעסיע וואָס זיי פערנעהמען. איבריגענס ביים פאָפיראָסניק אין שטוב
האָט מען גאָר געהאט פערגעסען מיט וואָס די מיידלאַך פערנעהמען זיך.
זיי האָבען זיך אויפגעפיהרט ווי גוטע שכנ'טעס און ווי אַנדערע גע-
וועהנליכע מענשען. און דער פאָפיראָסניק איז מיט דער צייט דערצו
אזוי געוואָהנט געוואָרען, אז ער האָט אויך פערגעסען, אז די מיידלאַך
זיינען „טמאות“. אָפטמאָל האָט ער בעשטימט צו וועקסלען די וואָה-
נונג, כדי פטור צו ווערען פון די שכנות'שאַפט. נאָר קיין געלד איז
נישט געווען אויף איבערצוציהען זיך. קיין אַנדער וואָהנונג האָט זיך
נישט געמאַכט, און מען איז שוין פשוט געווען צוגעוועהנט צו די
טובות....

נאָר שבת האָט עס איהם פערדראָסען מעהר ווי אן אַנדערס מאָל,
ווען ער זאָגט פרק, קומען זיי, די „טמאות“, אריין. האָט ער זיך פער-
דרעהט, און איינגעטונקט זיך אין סדור און געזאָגט מיט אַ זינגענדיגען
נאָן.

„על שלשה דברים העולם עומד“, אויף דריי זאַכען שטעהט די
וועלט....

און די מיידלאַך האָבען זיך צוגעהערט צו דעם בעקאַנטען היימי-
שען נאָן און האָבען זיך גוט געפיהלט ווי אין דער היים.

אם מעהרסטען האָט די „לאָוויטשערין“ שבת נאָכמיטאָג ליעב גע-
האָט צו פערברענגען ביים פאָפיראָסניק. זי איז געווען א פרוימע טאָכט-
טער פון דער היים. איהר פאָטער איז נאָך ביז היינט אַ מילד אין
לאָוויטש. זי האָט זיך געהאט פערליעבט אין א פרויזרער, דער פאָטער
האָט זי דוקא געוואָלט חתונה מאַכען עפעס דאָרט פאר א אויסגעוויקד
מען אַרים בחור פון בית-המדרש. פערדיענט האָט זי געלד פאר זיך,
א זאָקען-מאַכערין געווען. האָט זי דער פרויזרער געהאט אַנגערעדט
און זי איז אַנטלאָפען מיט איהם קיין לאָדז. דאָרטען האָט ער זי ער-
געען וואו אריינגעגעבען, פון וואנען זי איז דאָ אַהער געקומען אין „היי-
זעל“. היינט בעדויערט זי שוין נישט און נישט זי פּרעהט זיך. יעדער
האָט זיין אונגליק, און קיינעם קומט נישט אָן די פרנסה גרינג. נאָר
זי האָט געהאָפט אַמאָל נאָך פון דאנען ארויסצוקומען און חתונה האָבען

טער און דאָס האַרץ זיך דערכאַפּט מיט שאַלעכץ פּון אַ פּאַמעראַנין. די קינדערלאַך פּערשמוצט די פּנימ'לאַך און די נעזלאַך מיט דעם שבת'דיגען עסען אין די נייע שבת'דיגע קאַשקעסלאַך זיינען געוועזען אויף דער ערד און האָבען זיך געשפּיעלט אין ביינדערלאַך. און מ'לך פּאַפּיראַס-ניק, וועלכער איז אליין געווען אַמאָל אַ חסיד'ישער יונגעראַן, נאָר היינט פּאַריאַנט אַ גאַנצע וואָך אין פּרנסה, האָט שבת זיך אַבגערוהט, געזעסען אין די גאַסקעס און האָט געזאָגט פּרק.

די מיידלאַך זיינען אריינגעקומען אָנגעטהאָן אין בלויע קארטען-קלידלאַך מיט אַטלעסנע אונטערפּאַלדען, און געוווּזען דאָס קראַנקע ווייבעל די העטס מיט די פּיעלע פּעדערען און בלומען, די נייע קאַמאַ-שען, און געבעטען אויף זיך מבינות זאָגען. דאָס קראַנקע ווייבעל האָט דערפּון הנאה געהאַט. אליין נאָר נישט געהאַט וואָס אָנצוטהאָן און איז שוין ניט געווען אין דרויסען זייט יאָהרען, האָט זי גרויס הנאה גע-האַט צו רעדען פּון מאָדעס, אין וועלכע זי איז אַמאָל מיידעלווויז גע-ווען אַ גרויסע בריה'טע, מבינות געזאָגט, אז דאָס שטעהט ניט גוט, און די קאָלירען פּאַסען נישט און אליין זיך נישט געשעהמט אָנצופּרוּבירען די העטס אויף איהר שבת'דיגען שייטעל און געל פּנים און געטראַכט ביי זיך מיט קנאה: ווען זי האָט אזוינס אָנצוטהאָן, וואָלט זי נאָך היינט געווען אַ שען ווייבעל און וואָלט אין גאס ארויס שפּאַצירען כּאָמט קראַנקערהייט.

— די פּאַלדען זיינען דאָך צו ברייט, רייזעלע, זאָגט זי צו אַ מיידעל, וועלענדיג כּאָמט אַ שטאָך געבען יענע וואָס זי איז צו דין.
— אַ, היינט טראָגט מען אזוי. אלע פּאַניעס אויף די מאַרשאַל-קאָוסקי גאס טראָגען אזעלכע.

דער איד, מ'לך פּאַפּיראַסניק איז ביז געווען וואָס די „טמאות“, די מיידלאַך פּון די הייזלעך פּערקעהרען ביי איהם אין שטוב און זיין ווייב האָלט זיך אונטער מיט זיי. אָבער ער האָט זיך נאָר נישט גע-קענט העלפּען. ער האָט געוואָהנט מיט זיי אין שכנות, הויז ביי הויז, און די מיידלאַך האָט עס געצויגען צו איהם אין שטוב אריין וואו זיי קענען אריינקומען אלס שכנות און פּריינד. עס איז נישט געווען פּאַר זיי די טהיר צו פּערמאַכען. און אָפּט מאָל האָט מען פּון זיי אַ טובה געהאַט. אַ חוץ וואָס זיי האָבען די קינדער געטהיילט צווייערס אָדער געקויפט געבעקס און פּלעגען דאָס ווייבעל העלפּען אין בעליהבתיש-

.5

זיי מען בעדיענט מאַטקע'ן.

יעדען שבת איז מאַטקע ווי דער מנהג איז געווען ארויסגעגאנגען שפּאַציערען מיט זיינע „נקבות“ איבער'ן שטאָרט, געפיהרט זיי אין זאָקסישען גארטען, אָדער אין אידישען טהעאָטער, ווען דאָס אידישע טהעאָטער האָט געשפיעלט איינע פון די גוטע שטיקער, וואו קינדער האָבען געזונגען א סך ליעדלאך, און וואו מען האָט פיעל מאָל קדיש געזאָגט. דעם שבת ווי יעדען אַנדערען, האָבען די מיידלאך, מאַטקע'ס נקבות, פאַרבערייטעט זיך צום שפּאַציער. וואָרום שבת ביי טאָג איז געווען דער פרעהליכסטער אדן פרייעסטער טאָג פון זייער לעבען, ווען זיי געהען אויט אויף דער ליכטיגער וועלט, ניט געלד צו פערדיענען, נאָר פאר פערגעניגען, און טהוען זיך אָן נישט צוליעב פרנסה נאָר פאר זיך און גוטע פריינד.

אין רויטען וועלפיל'ס „היוזעל“ איז פון דער פריה אָן שבת געווען א גרויסע בעוועגונג. די מיידלאך האָבען זיך פארבערייטעט צום שפּאַציער, זיי האָבען געפרעסט די בלוזקעס, אויסגעזוכט זיך די שעהנסטע קליידער און בעראַטהען זיך איינע מיט די אַנדערע וואָס אָנצוטאהן. נאָר מעהרסטענס האָבען די מיידלאך פאַרבערייט מאַטקע'ן צום שפּאַציער. איינע האָט איהם א העמד אויסגעפרעסט, די צווייטע האָט איהם די היוזען אויסגעפרעסט. אן אַנדערע די סאמעטענע וועסט גערייניגט, און נאָר אן אַנדערע די שטיוועל איהם אָפגעפוצט, וואָרום וואָס שעה נער און עלעגאַנטער מאַטקע איז געגאַנגען אָנגעטהאָן ווען ער איז מיט זיי ארויס אויפ'ן שפּאַציער, אלס בכבוד'ער איז עס געווען פיר זיי, אלס שטאַלצער האָבען זיי זיך געפיהלט.

אז די מיידלאך זיינען שוין געווען אָנגעטהאָן, זיינען זיי אריין צו די קראַנקע פּאַפיראָסען-מאַכערין, אז זי זאָל זיי בעקוקען און מכינות זאָגען. די פּאַפיראָסען-מאַכערין איז ווי תמיד געזעסען ביים פענס-

שבת'דיגע האָר. האָט געזעהן די צוויי שוואַרצע צעפּ וואָס פלעכטען זיך אַראָב איבער איהר רוקען און די שרעק און די ריינקייט אין איהרע אויגען. לאַנג קוקען אויף איהר האָט ער ניט געקענט. ער האָט דעם בליק געבויגען צו דר'ערד, א גוטער שמייכל האָט זיך צוגאַסען איבער זיין מויל און וואַנצעס, געקראַצט זיך מיט אַ האַנד אונטער אַן אויער און זיך אָנגערופען צו די „דראָטען-געהערין“:

— קום, נינא.

גענומען די דראָטען-געהערין און געוואַרפען אַ פּעראַכטענדען בליק אויף שלמה'לען און געברומט אונטער'ן נאָז:

— כאַפט איהם די שוואַרצע יאָהר. און איז ארויס פון קאפּע-הויז.

אלע האָבען זיך פּערוואונדערט פארוואָס קאַנאַריק האָט דאָס גע-

טהאָן.

צוויי געשטאנען איינער גענען אנדערען און געקוקט אין די אויגען אריין, ווי צוויי מיגערס, איידער זיי ווארפען זיך איינער אויפ'ן אנדער-רען.

אין קאפע הויז איז געווען שטיל, אז מען האָט געהערט די פליע-גען זשומען ארום די קעזיקבלאָך. די יונגען זיינען אלע געבליעבען זיצען אויף זייערע ערטער, מורא געהאַט זיך ארוינצומישען, נאָר די „לאָוויטשערין“ האָט זיך ארויסגעכאַפט פון טישעל און געגעבען אַ געשריי אויף דער בעל־הבית'טע: „קומט אריין, זעהט וואָס דאָ טהוט זיך!“

דער בעל הבית פון קאפע הויז, א הויכער, שמאַלער אידעל, וואָס האָט ערנעציוואו געהאַט נאָך א געהיים געשעפטעל, די בעל־הבית'טע די ווארשאווער אידישע דיקע ווירטהין און חנה'לע, אלע שבת'דיג אָנגעטראָן, זיינען געבליעבען שטעהען אויף דער שוועל פון דער קאפע. זיי האָבען געזעהען ווי די צוויי יונגען שטעהען איינער געגען דעם אנדערען און קוקען זיך אין די אויגען, און אן עלעקטרוישער שטראָם ציהט זיך צווישען זייערע אויגען ווי א פייער. קיינער האָט ניט געדוואנט צוצוגעהן צו זיי; יעדער האָט זיך אינסטינקטיוו אָבעגרוקט און געווארט אויף דעם שטורם, ווען ער וועט אויסברעכען. נאָר פּלוצלונג האָט זיך חנה'לע, די אַכצען־יעהריגע מיידעל, מיט דעם גלאַנציגען, פריש־אָבגעוואשענעם שווארצען קאַפּ האָר אויף שבת, ארוינגעלאָזט זיך צווישען די צוויי, זי איז אויפגעוואַקסען ביי מאַסקע'ן, אויפגעוויבען די הענד און די אויגען צו איהם און געזאָגט מיט איהר מיידעלשער שטימע, בעטענדיג זיך:

— קאַנאַריק, וואָס טהוען זיע? מען וועט אונז דאָס געשעפט שליסען. דער פריסטאָוו דרעהט זיך אויף דער גאַס; קאַנאַריק, איך בעט איה'ן!

אין איהר שטימע האָט זיך געהערט דאָס קלאַפען פון איהר האַרץ. אלע האָבען מורא געהאַט פאַר איהר, אז זי זאָל ניט פאַקען א קלאַפּ. די מוטער האָט געשריען: „חנה'לע, געה אוועק, געדענק אין גאַס!“ נאָר חנה'לע איז אַליץ געשטאַנען און געבעטען זיך:

— קאַנאַריק, טהוט דאָס ניט!

און פּלוצלונג האָט קאַנאַריק אוועקגענומען זיינע בליקען פון שלמה'לע שלאָסען־העקער, און געווענדעט זיי אויף חנה'לעס געוואַשענע

— וואָס טהוט איהר דאָ? וואָס געהט איהר ניט אין גאס ארויס?

— אָט שוין, נאָר געוואָלט א גלעזעל טהעע טרינקען — רופט זיך אָן די „גאסטעניגערין“, און הויבט זיך אויף.

— זיצען בלייבען! — האָט קאנאָריק געגעבען מיט'ן פויסט אַ קלאַפּ אין טיש, אז די מויד און אפילו שלמה'לע זיינען בלייך צוריקגע-טרעטען אויף א טריט. די מויד האָט זיך צוריקגעזעצט.

— וואָס איז דאָס? בענקארט! — האָט זיך שלמה'לע געשטעלט איהם אין די אויגען אריין.

קאנאָריק האָט אָבער ניט געקוקט אויף איהם, נאָר געווענדעט זיך צו די מיידלאַך:

— די קעפּ וועל איך צושפּאַלטען, ווער עס וועט פון דאנען אוועק געהן! דאָ זאָלט איהר זיצען, ביי מיר, ביים טיש! איך וועל זעהן ווער עפּ וועט איך יאָגען פון דאנען!

— אזוי? — שרייט אויס שלמה'לע און אין זיינע אויגען איז גע-לעגען א כעס און אן אימה — די מינוט ארויס אויפ'ן גאס! די מינוט אָדער איך צושפּאַלט די קעפּ!

די מוידען האָבען זיך מיט שרעק ארומגעקוקט, ניט געוואוסט וועמען צו פּאָלגען; זיי זיינען שוין געשטאַנען, נאָר קאנאָריק'ס א בליק האָט זיי צוריק אַנידערגעזעצט.

אַ מינוט האָבען אלע געשוויעגען, נור שלמה'לע איז בלייך געוואָר-רען. די נאָזלעכער האָבען זיך איהם געעפענט און ער האָט די צייהן פון מויל ארויסגעשטעקט און די אויגען האָבען איהם אָנגעהויבען אָנ-צוצינדען זיך ווי א פייעריל און ער האָט געפרוואווט כאַפען קאנאָריק'ס בליק.

אָבער קאנאָריק האָט גאָר נישט געקוקט אויף איהם, ווי ער וואָלט גאָר ניט געשטאַנען נעבען איהם.

— וואָס טרינקסטו ניט די קאפע? — ניט ער א שאר צו א גלאָז צו א מויד.

— דו ממזר איינער, — האָט שלמה'לע זיך געגעבען א ריק אויף קאנאָריק'ען.

ווי אַ שלאַנג איז קאנאָריק פּלוצלונג אויפגעשפרונגען און טיעף אריינגעקוקט שלמה'לען אין די אויגען. אזוי זיינען זיי ביידע א מינוט

די געסט אין קאפע הויז זיינען נייגעריג געוואָרען וועגען סקאַנ-
דאַל, וואָס דאָ וועט ארויסקומען. זיי זיינען געבליעבען זיצען אויף
זייערע ערמער און פון דרויסען זיינען אַנדערע געקומען, נייגעריג צו
וויסען וואָס דער סוף וועט זיין.

— עסט, טרינקט! — האָט קאַנאַריק בעפּוילען די מיידלאַך. די
מיידלאַך זיינען אָבער געבליעבען זיצען מיט האַרץ-קלאַפעניש און אָנ-
געהויבען זיך בעטען:

— קאַנאַריק לעבען, וואָס ווילסטו האָבען? האָו אונז געהן,
שלמה'לע וועט דאָך אונז ממית'ן.

— האָט ניט קיין מורא, איך בין דאָ. לאַמיר זעהן, אז ער זאָל
איך וואַגען אָנריהרען! דעם קאַפּ וועל איך איהם שפּאַלטען!

די מיידלאַך האָבען זיך אינערליך געפרעהט אויף קאַנאַריק'ען.

— עסט, טרינקט, איך הייס — האָט קאַנאַריק בעפּוילען מיט די
אויגען.

די מיידלאַך האָבען דאָס געטהאָן מיט אַנגסט און האַרץ-קלאַפעניש
און געשוויגען אין ערוואַרטונג. באַלד איז אַריינגעקומען שלמה'לע
שלאָסען-העקער. ער איז שוין געווען אַן עלטערער יונג, די געשטאַלט
פון אַ איד אין די פּערציגער, אַ ברייט-בייניגער, מיט אַ בויך, מיט אַ
רויטען קארק. די גאָלדענע קייט האָט הויך געבאָמבעלט אויף זיין בויך
פון זיינע שווערע טריט, נאָר דאָס פנים, כאַטש שוין פּערעלטערט, מיעד
און אויסגעלאָשען, דאָך האָט עס נאָך געהאַט אין זיך וואויל אינגלישע
שפורען, קורצע וואַנסעלאַך און גרויסע ברעמען, מיט אַ פּאַר גרויסע
אַבגעשטאַנענע אויערען און ער האָט געוואָרפען אַ שרעק פון דערוויי-
טענס. שטיל איז געוואָרען אין קאפע הויז ביי זיין אַריינקומען, ווי
פאַר אַ שטורם. די מיידלאַך, די „לאָוויטשערין“ און די „גאַסטעניגע-
רין“ האָבען זיך איינגעקאַרטשעט און בעהאַלטען די פנים'ער אין די
גלעזער טהעע, אז זיי זאָלען איהם ניט זעהן. שלמה'לע שלאָסען-הע-
קער, מיט איין האַנד אין די הויזען-קעשענע און די אַנדערע פּערלענט
אויפ'ן רוקען, האָט גלייך געשפּרייזט צו קאַנאַריק'ס טישעל, צועדשט
זיך שטילשווייגענד אַרומגעקוקט, ווי ער וואָלט עפעס געזוכט, און אז
ער האָט ענדליך בעמערקט די צוויי נקבות זיינע, האָט ער געפרעגט מיט
פּערוואַונדערונג:

מוידען, אויב זיי פיהרען אהיים די געסט, אָדער זיי דרעהען זיך אין גאס. אז די מיידלאך האָבען איהם דערזעהען, האָבען זיי זיך גערשאַקען פאר איהם ווי פאר א שפּיָאָן, און אָנגעהויבען מיט הוצפה צו שלעפען געסט, ווייזענדיג אז זיי ארבייטען גוט.

ווי קאַנאַריק איז געזעסען מיט זיין „שפּאַנקע“ ביי א טישעל אין קאַפּע הויז, און נעבען זיי איז אויך צוגעקומען די „לאוויטשערין“ מיט די „גאַסטענינערין“, איז אריינגעקומען יוסף'ל מאלפע און מיט די כּיט-רע אויגעלאך ווי ביי א קאץ האָט ער זיך אומגעקוקט אין קאַפּע הויז און, דערזעהענדיג אז קאַנאַריק זיצט מיט שלמה'לע שלאָסען-העקער'ס נקבות, איז ער פערשוואונדען ווי א ווינד. עס איז אייגענטליך געווען געגען דעם אָנגענומענעם געזעץ פון דער אונטערוועלט, אז א קאַדעט א גוטער ברודער זאָל זיצען מיט נקבות פון אן אנדערען. דאָס איז שוין געווען א סימן, אז יענער וויל די נקבות אָבשלאָגען און שאַפען זיך „א פּראָטענציע“. די מיידלאך האָבען אָבער ניט בעמערקט, אז יוסף'ל מאלפע האָט זיי נאָכגעשפּירט, און זיי זיינען ווייטער געזעסען. באַלד זיינען זיי געקומען אָנוואַגען דערפון אַנדערע מיידלאך, ווארום איינע האָט די אַנדערע אָבגעהיט.

— שרה'לע, געדענק אין גאָט! די מאלפע איז דאָ געווען און האָט אייך געזעהן זיצען מיט קאַנאַריק'ען!
 — וועה איז מיר! — האָבען די מיידלאך אויסגעשריען ערשראָ-קענע, און געכאַפט די טיכער אויפ'ן קאָפּ און געוואָלט פלינק ארויס. אין מאַטקע'ן האָט זיך ערוועקט דער ווילען צו הערשען און ווייזען ווער עס איז שטאַרקער, האָט ער אויסגעשריען:

— זיצען! איך הייס זיצען!

די מיידלאך זיינען בלאס געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. געוואָלט האָבען זיי בלייבען און אין האַרצען זיך געפרעהט, וואָס קאָ-נאַריק געהט זיי איבערנעהמען אונטער זיין רשות, אז זיי זאָלען גע-הערען צו איהם, אָבער זיי האָבען מורא געהאַט פאר שלמה'לע שלאָסען-העקער און פאר'ן סקאַנדאַל, וואָס וועט ארויסקומען, נאָר קאַנאַריק האָט בעפוילען מיט אזא שטרענגען טאָן זיצען, אז זיי זיינען זיצען געבליע-בען בלאס, טוידט און אין שרעק.

— ניט דאָ אהער קאַפּע, קעזיקלאך! — האָט קאַנאַריק בעפויל-

לען.

און דאָס מאָל איז אויך די „לאָוויטשערין“ און די גאסמענינערין אריינ-
געקומען פון גאס אין קאפע הויז, און דערזעהענדיג קאנאריק'ען מיט
די „שפּאַנקע“, זיינען זיי צוגעפאלען צום טישעל און זיך געפרעהט מיט
זיי.

די לאָוויטשערין און די גאסמענינערין האָבען אָבער געהערט צו
שלמה'לע שלאָסענהעקער. שלמה'לע שלאָסענהעקער איז געווען אַ
יונג, פאר וועלכען ס'האָט אַמאָל דער גאַנצער זשיבאָוו און אייזערנער
טהויער געצימערט. מען האָט דערצעהלט פון איהם גבורות, אז ער
שלאָנט זיך מיט צעהן סטראַזשניקעס און ברעכט אויף שלעסער ווי
דורך א צויבער וואָרט. אָבער דאָס איז אלעס געווען אַמאָל, היינט לעבט
שלמה'לע שלאָסענהעקער מעהר מיט די לאָרבער-קראַנצען פון זיין
פערגאַנגענהייט איידער מיט די געגענווארט. ער טרינקט צופיעל
ביער, און פון דעם האָט ער געקראָגען א גרויסען בויך און איז געוואָרען
שווער-פעלטיג, און גלאט אזוי איז ער שוין אלט געוואָרען. און זייט
דער „נייער שנעק, וואָס איז געקומען פון אלדע-שוואַרץ-יאָהר“ (קאַנאַ-
ריק) האָט איהם אזוי די באַקען אונטערגעהאַקט, דאָן, ווען
שלמה'לע שלאָסענהעקער האָט איהם געוואָלט די „שפּאַנקע“ אָכשלאַ-
גען, און דער יונג איז אָפּגעלעגען א פּאַר וואָכען אין בעט — האָט
שלמה'לע שלאָסענהעקער פּערלאָרען פון זיין אוישטערליכען רוהם,
און דער אויפגעהענדער שטערען איז געוואָרען קאַנאַריק-מאָטקע. נאָך
דאָך שרעקט נאָך שלמה'לע שלאָסענהעקער מיט זיין פּערגאַנגענהייט,
און חברה ווילען זיך נישט טשעפען צו איהם.

יעדער פון די גרויסע שטערען האָבען ארום זיך משרתים'לאַך,
שאלאטען שמשים רופט מען זיי, ווי א קעניג זיינע מיניסטאָרען.
קאַנאַריק האָט נאָך נישט געהאַט זיינע, ער איז נאָך געווען צו יונג, און
נישט פּערשטאַנען די בערייטונג פון די שאלאטען-שמשים, האָט ער זיי
געיאָנט פון זיך. אָבער שלמה'לע שלאָסענהעקערס'ס רעכטע האַנד
איז געווען יוסף'ל מאַלפּע. דאָס איז געווען א קליינער יונג, א הויקער,
מיט א גרויסע, קרומע נאָז, וועלכער האָט געדיענט שלמה'לען אזוי
געטריי ווי א הונד, און איז אין גאַנצען געווען פּערנומען מיט זיין
רבין'ס לויב און שטאַרקייט. שלמה'לעס „פּאַטריאַט“ איז אין אָבענד
ארוםגעגאַנגען איבער דעם טראַטואַר פון די אלטע שטאָרט און האָט
אַכטונג געגעבען אויף שלמה'לע שלאָסענהעקער'ס גוט, אויף זיינע

אין טאש ניט אַרָבֶלֶאָזען. דאָס היטען די גוי'ע קומט פאר עפענטליך. די גוי'ע ווייסט דערפון. די געסט ווייסען אויך דערפון, און אלע היטען זי, און זי זאָל דעם פירער, אָדער זעקסער, וואָס זי נעהמט אָב פאר א גלעזעל טהעע גלייך אריינלעגען אין קאסע אריין. און זי טהוט עס.

ביי איינעם פון די טישלאך איז געזעסען קאנאריק מיט זיין "שפאָר-נערין", די דראַטען-געהערין. די דראַטען-געהערין איז ניט גענאָנגען ווי די אנדערע מיידלאך אויף דער גאס. מאַסקע האָט זי ניט געלאָזט. זי איז נאָר געווען פאר בעסערע געסט, אין די האַטעלען צו פיהרען, אָדער פאר אָפיציערען, וואָס פלעגען אַרָבֶלֶאָזען אין דער "אַלטרע שטאָרט". דורך דעם איז זי אין אבענד נישט געווען אָנגעטהאָן אין באַטיסט ווי די אנדערע מיידלאך, נאָר אין מעהר "אַנשטענדיגע" קליין-דונג, אין א זידען ווייסען בלוזקעלע, מיט א סיעף אויסגעשניטענעם האַלז און הענד, און מיט א סך שפאַנישע קעמעלאך אין די האַר.

קאנאריק האָט א חוץ איהר געהאַט זיך שוין "ערוואָרבען" אנדער-רע מיידלאך, וואָס האָבען געארבייט אויף איהם. אָבער מעהרסטענס זיינען די אנדערע מיידלאך געווען עלטערע שוין, ביליגע סחורות, וואָס זיינען געווען אין גאס, און מיט יענע איז איהם ניט אָנגעשטאַנען צו געהן, אָדער צו זיצען מיט זיי ביי איין טישעל. איבעריגענס האָט שוין דאָס גאַנצע קאפּע הויז און די "הייזלאך" פון די גאַנצע אומגעבונג גע-וואוסט די פראַפּאָזיציע וואָס מען האָט געמאַכט די שפאַנקע, און אז דער "דירעקטאָר" פון "אַקוואַרום" איז זי געקומען אַנגאַזשירען אין זיין קאפּע שאַנטאָן. די "שפאַנקע" איז מיט אַמאָל געוואָרען א גרויסע מיוחס'טע אין דער אונטערוועלט.

און צו דאָס פּאַר'ל, צו קאנאריק מיט די "שפאַנקע" האָבען זיך געשאַרט די מיידלאך פון די "הייזלאך". אלע האָבען זיי מקנא געווען די שפאַנקע, און אלע האָבען זיי געוואָלט קומען אונטער קאנאריק'ס הערשאַפט. ערשטענס, איז קאנאריק געווען א יונגער, געזונטער יונג, וואָס אלע צוהאַלטערס און וואוילע יונגען האָבען מורא געהאַט פאר איהם, און צו זיינס א נקבה וואָנט זיך קיינער נישט צוטשעפען און, צווייטענס, האָט קאנאריק גוט בעהאַנדעלט זיינע נקבות. ער האָט זיי אָפּט ארויסגעפיהרט שפאַציערען, ער פלעגט זיי נעהמען אין טהעאַטער, אין די גארדענס, און פלעגט זיי קויפען שעהנע זאַכען צום אָנטהאָן. דורך דעם איז שטענדיג ביי זיין טיש געווען פול מיט מיידלאך.

אָרדנונג. נאָר אָפּטמאָל האָט זיין מענשליכעס גוכר געווען זיינע ערנד סטע פליכטען, און דער „היטער פון געזעץ“ איז אליין פערשוואונדען מיט א טולענעם ווייסען פערפיהרערישען פלעק אין די טונקעלהייט פון א לאברנטישען קאָררידאָר....

דאָס קאפּע הויז „ווארשאַווסקי“ איז יעצט אין אָבענר בעלעבט. אויפ'ן בופעט זיינען אויסגעשטעלט די פערשיעדענע געבעקס, אייער-קיכלעך און אנדערע גוטע זאכען, וואָס מען האָט בייטאָג בעהאַלטען פון די פליעגען, און הינטער'ן בופעט זידט הויך דער גרויסער סאַמאָד-וואַר. די טישלאַך אין קאפּע הויז זיינען אויך בעזעצט, און א דינער רויך פון פּאַפּיראַסען און ציגאַרען הילט אַיין ווי א פערשלייערטער וואַלקען די אַנוועזענדע. די מעהרסטע געסט אין קאפּע הויז זיינען די „פּאַטראָנען“ פון די פערשיעדענע „הייזלאַך“, וואָס זיינען אין די אומ-געבונג. דאָך געפינט זיך אויך א גרויסע צאָהל גלאַט אַזוי געסט, וואָס קומען אַריין אין אַבענר קאפּע טרינקען און א דאַמינאַ שפּיעלען. אָדער א פּרעמדער, אן אַראַבעפּאַלענער.

אין הינטער גרונד זיטצען אויך א פאָר מיידלאַך, אָנגעטהאַן אין שטאָפּען פון אויפּפאַלענדע קאָלירען, מיט נאַסע פערשאַרטע, פערקאַמ-טע האָאַר, און א געשמעק פון ביליגען פערפיום און פּאָדער לאָזט זיך הערען פון דאָרטען. דאָס זיינען מעהרסטענס פון די מיידלאַך, וואָס כאַפּען זיך אַריין פון דער גאַס אַברוהען זיך אַביסעל, צו זעהן א פּאַטראָן אָדער א בעל הבית פון א „הייזעל“ און מיט איהם עפעס איבער-צו-רעדען.

הינטער דעם בופעט שטעהט נישט היינט ווי אַלע מאָל חנה'לע, אָדער די בעל הבית'טע פון קאפּע הויז. עס איז היינט פּרייטאַג אין אָבענר. און דער בעל הבית פון קאפּע הויז, וואָס איז א גאַנצע וואָך פערנומען ביי זיין געשעפט, איז אהיים געקומען, זיצט זיך מיט זיין פאַמיליע אין דער קיך און ריכט אָב שבת.

פון דער קיך רייסט זיך טאַקי ארויס דער געשמאַק פון פיש און א פערשלאָפּענער נגון פון זמירות. הינטער דעם בופעט שטעהט א קריס-טין, די סטרוזשקע פון הויז, וואָס מען שמעלט זי אָן איבער שבת, אום נעלד פון די געסט אַבצונעהמען, און נעבען איהר אַזוי דער וואָך שטעהט אַ אינגעל, איינער פון דעם צוויילינג, וואָס זיינען פריהער פון חדר אהיים געקומען, און היט אָב, אז די גוי'ע זאָל דאָס קליין געלד צו זיך

פריי און אָפען זיך אויסגעלייגט אויף דער גאס. צו שעהמען זיך איז ניט געווען וואָס. איינער האָט דעם צווייטען נישט געקענט. און אלע-מען האָט די נויטה געטרעבען צו לעגען זיך אויף דער גאס אויסגעבעט אויף קישענס. און פאר גאָט און פאר'ן שימערענדיגען הימעל האָבען זיי געלאָזט זייער ליבער-לוסט פריי, ווי זי האָט געוואָלט...

פרייטא, צי-נאָכטס איז עס געווען, און אידישע ווייבער האָבען אָבעקאָכט עסען אויף דעם גאַנצען שבת'דיגען טאָג, און דאָס געשמאַק פון די אָבעקאָכטע פיש און דער ריח פון די געדעמפפטע פריישען האָט זיך ארויסגעריסען פון די הייזער אויף דער גאס ארויס און פער-כאַפט מיט זיין פעפערדיגען געשמאַק די דורכגעהענדע און די ליגענע-דע פאַרלאך...

וואָס אַמאָל זיינען די טראַטוארען פון דער „אַלטער שטאָרט“ געדיכטער געוואָרען מיט שפּאַציערענדע. דאָס זיינען געווען די אראָב-געקומענע „געסט“ פון די אַנדערע טהיילען שטאָרט צו די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. פערשיעדענע יונגע לייט און עלטערע, אין פשוט'ע מענשליכע קליידונג און אין אָפיציעלע, זעלנער און אָפיציערען, בע-אַמטע און ציווילע, אלע זיינען דאָ געווען גלייך. אלעמען האָט די ליבער-לוסט געבראַכט צושלעפען אין דער „אַלטער שטאָרט“ און באַלד האָבען זיך אויסגעמישט די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“ מיט די געסט. די פערבאָטענע ליבערע אין איינעם מיט די על פי חופה וקדושין ערלויבטע.

צווישען זיי האָבען זיך געדרעהט מוטערס מיט זויגענדע קינדער, און סטרוזשעס מיט דיענסטען, און קינדער פון פערשיעדענעם עלטער האָבען זיך געפלאָנטערט אונטער די פיס, און אלעמען האָט בעלויכטען דאָס האלב-פערפיהרערישע, האַלב סודות'דיגע גראָהע גאַזליכט, וואָס האָט זיך געגאַסען איבער די ערנסטע בלאַהליך-פערשאַטענטע ווענד. און די גרויסע „קולטורעלע“ שטאָרט ווארשא איז מיט אַמאָל גע-וואָרען פערוואַנדעלט אין א „פיקניק“ פון אור-אַלמע מענשען אין א אור-אַלטען וואַלד, ווען די מענשען האָבען זיך ניט געשעהמט צו ליבענען איינער פאר'ן אַנדערען...

און אין דעם יאהר-מאָרק פון ליבערע פלעגען פון צייט-צור-צייט דורכמאַרשירען אויף די טראַטוארען די היטער פון אַרדנונג, א כטראַזשניק אָדער א פריסטאָוו, און נאָכקוקען אויב אלעס איז אין

4

אין דיא נעבעלדיגע אבענדען.

די אלטע שטאָרט האָט אָנגעצונדען איהרע לאַמפען אויף די עקען גאסען צו איהר נאכטליכעם לעבען. באלד האָבען די שוויפענטער אין די ביליגע קינעמאָטאָגראפען אָנגעהויבען ארויסצוגיסען זייערע געלע און גראָהע גאז ליכט. דאָס ליכט האָט זיך געגליטשט איבער די אלטע מויערען, און בלאָהליך־שאַטענדיג בעלויכטען די ערנסטע אלע ווענד פון די הייזער. אין די טונקעלע לאברייטישע קאָררידאָרען האָבען זיך אָנגעהויבען צו בעווייזען די מיידלאך פון די „הייזלאך“, אָנגעטהאָן אין זייערע פערפיהרערישע צוציהענדע באטיסטינע ווייסע נאכט־קאָפֿ־טענס, מיט די רויטע בענדער בעפוצט. און פון די האַלב־שאַטענדיגע טונקעלהייט האָבען ארויסגעבלישצעט זייערע פינקעלדיגע אויגען און קרענקליך־פערפיהרערישע געזיכטער, געקוקט שטיל, ליידענשאַפטליך, ווי בעטענדיג אנטהייל צו נעהמען אין דער לאסט פון זייער קרענק, אין וועלכער זיי שטעקען, און מען האָט עס געטהאָן....

באלד האָבען זיך אויך בעווייזען די סטרוזשעס מיט זייערע גע־ליעכטע אין די ארימס און געשפיעלט מיט זייערע האַרמאָניקעס. וויי־בער מיט קינדער אויף די הענד האָבען זיך אויסגעזעצט אין די אויס־געטריקענטע רינשטאָקען, געכאַפּט פרישע לופט, און מיט זייערע ענט־בלויזטע, אויסגעדארטע ברוסטען געקאָרמעט זייערע קינדער, ווי יע־דעם לעבעדיגע בעשעפעניש טהוט עס און שעהמט זיך ניט. ווארום עס איז געווען א זומער נאכט. לופט האָט געפעהלט אין די ענגע, שמאָלע הייזער פון דער אלטער שטאָרט, וואָס האָבען קיין הויפען נישט, און די דורשט נאָך לופט האָט דאָרום ארויסגעוואָרפען די איינוואָהנער פון די אינעווענינסטע וואָהנונגען אויף דער גאס ארויס.

און דאָס אינטימע מענשליכע לעבען, וואָס שפיעלט זיך תמיד אָב אין די סודות־דיגע בעהעלטענישען פון די וואָהנונגען, האָט דאָס מאָל

אז זיי זיינען אריינגעקומען אין שטיבעל אריין האָט דאָס מיידעל
איהם ביי דער האַנד אָנגענומען :

— קאַנאַריק, וואוהין ווילסטו מיך פיהרען ?

— וועסט שוין זעהן.

זי האָט זיך געהענטער צונערקט צו איהם, און מיט שרעק איהם
געקוקט אין די אויגען אריין.

— ווער זיינען דאָס געווען די פרעמדע לייט ?

— וואָס איז דיין עסק ? !

זי האָט איהם אָנגענומען ביי ביידע הענד און צוגערריקט זיך צו
איהם און געקוקט איהם אין די אויגען אריין.

— מאַטקע, וואָס ווילסטו טהאָן מיט מיר ?

דער יונג האָט פערביסען די ליפּען, מיט שרעק זיך אומגעקוקט
אויב קיינער האָט ניט געהערט זיין נאָמען, געביילט אַ פאָר פויסטען :

— וואָס האָסטו געטהאָן, עס האָט דאָך ווער געקענט הערען. איך

וועל דיר די צייהן אויסהאַקען.

— שלאָג מיך, שלאָג מיך וויפיעל דו ווילסט. טהו מיט מיר וואָס

דו ווילסט. נאָר גיב מיר ניט אוועק צו פרעמדע מענשען. פערקויף

מיר ניט, פערקויף מיר נישט. מאַטקע, מיין איינציגער טהייערער

מאַטקע ! — און דאָס מיידעל האט זיך געוואָרפען צו זיינע פיס, ארומ-

גענומען זיינע פיס און צוגעקלעמט זיך צו איהם. זי האָט שוין ניט גע-

רעדט קיין וואָרט, נאָר געקוקט אויף איהם מיט אזעלכע זשאַדנע אוי-

גען, ווי אַ שטומער הונד קוקט אויף זיין הערר, אז ער זאָל איהם ניט

אוועקטרייבען.

— טהו דיך אָן, איך וויל דיך פיהרען צו אַ גאַסט אין אַ האַטעל

אריין — האָט מאַטקע געזאָגט זי צו בערוהיגען.

— אָט שוין בין איך באַלד פערטיג — איז זי אויפגעשפרונגען.

מיט אַ דאַנקבארען בליק אַ קוק געטהאָן אויף מאַטקע'ן און געכאַפט

זיך פלינק אַנטהאָן...

שילטען, האָט זי זיך געפיהלט, אז זי געהערט צו איהם, אז זי האָט
א היים — און א פאָטער.

דורך דעם האָט דער בעזוך פון די געסט, וואָס האָבען זיך אזוי
מאָדנע געהאַלטען צו איהר, ארויפגעוואָרפען אויף איהר א שרעק. זי
איז ניט געוואָהנט געווען, אז זי זאָל אן אנדערען הערען, ווי מאָטקע'ן.
זי האָט געהאַט אַ מאָדנעם געפיהל עפעס, און, ווי תמיד, יוען די מייד-
לאַך האָבען עפעס געהאַט אויפ'ן האַרצען, פלעגען זיי אריינקומען צו
די פאפיראַסניציכע און אוועקוועצען זיך פאר איהר בעט און פאר
איהר פערטרויען זייערע הערצער, אזוי האָט דאָס מאַרי איצט אויך
געטהאָן.

— אוי, לאַה לעבען, געקומען צו מיר אזעלכע רייכע מענשען
און האָבען מיך עפעס אזוי מאָדנע בעקומט, גאָר נישט געוואָלט פון מיר
נאָר אזוי טיף בעטראַכט, ווי זיי וואָלטען מיך געגאַנגען קויפען. אוי,
וואו איז קאַנאַריק, דאָס האַרץ שרעקט זיך מיר אזוי, וועלפיל האָט
זיי אריינגעפיהרט, — האָט זי דערצעהלט פאר דער אידענע אין בעט
אריין.

— געה שוין, נאר איינער, קאַנאַריק ווייס אודאי דערפון, אָהן
קאַנאַריק'ען וואָלט זיי וועלפיל ניט געוואַנט ארויפצושיקען. און אז דו
האַסט קאַנאַריק'ען האָסטו שוין פאר קיינעם וואָס מורא צו האָבען —
האַט איהר די אידענע געטרויסט.

— פאר קאַנאַריק'ען האָבען זיי אלע מורא. ער איז שמאַרקער
פאר זיי אַלע, הע — האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט שטאַלץ.
— וואָס דען, ניין? אז דו האָסט קאַנאַריק'ען, נאר! — האָט
דאָס ווייבעל אָבגעענטפערט. און מאַרי איז שטאַלץ געווען און רוהיג
געוואָרען.

נאר באלד האָט זיך קאַנאַריק געווייעזען אין טהיר:

— נינא!

נינא האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון א דונער.

— אָט שוין, קאַנאַריק! — און איז ארויס אין קאַרידאָר.

— געה, סהו דיך אָן, איך האָב ערגעץ מיט דיר צו געהן.

— קאַנאַריק!

— יואָס שטעהסטו, מאַך עס פלינקער, איך האָב קיין צייט.

לעבען דורכצופיהרען. און קיינעמס פרנסה קומט ניט אָן גרינג. האָבען זיי ניכער די מיידלאַך בעדויערט אידער פּעראַכטעט. נאָר בעדויערט אָפּטמאָל אויף ניט. זיי זיינען שוין צוגעוואָהנט געוואָרען צו זיי און פּערטראָגען זיך מיט זיי ווי גלייכע מיט גלייכע, און אָפּטמאָל זעהר בעפריינדעט זיך צווישען אַנאַנדער.

מאָרי די קונצענמאַכערין, מאָטקע'ס נקבה, האָט זי אויף ווי די איבעריגע מיידלאַך בעפריינדעט מיט דעם פּאפּיראַסניק'ס ווייב און פּלעגט דאָרטען פּערקעהרען, העלפּען די קינדער אין בעל הבית'ישקייט און שמועסען מיט די קראַנקע אידענע, וואָס פּלעגט זיצען אָפּט ביים פּענסטער און לופּט כאַפּען. האָס לעבען דאָ אין דעם „הייזעל“, וואו כּאָטקע האָט זי אַרײַנגעבראַכט, איז איהר גאָר נישט געפּעלען. ניט צוליבע די אונאַנשטענדיגקייט פון דער פרנסה. נאָר עס איהר פּשוט לאַנגווייליג געוואָרען. צוערשט, ווען זיי זיינען נאָר אַרײַנגעקומען קיין וואַרשא, האָט זי אינטערעסירט וואַרשא. יעצט האָט זי שוין אַביסעל וואַרשא געקענט. געווען שוין אויף די מאַרשאַלְקאָווסקי גאַס, אין זאַקשישען גאַרטען, אין אידיש טהעאַטער — און זי האָט געדענקט נאָך דער בויד, וואו זי פּלעגט מיט די קונצענמאַכערס אַרומפּאַהרען פון שטאָדט צו שטאָדט. זי וואָלט שוין לאַנג פון דאַנען אַנטלאָפּען, נאָר זי האָט מורא געהאַט פאַר מאָטקע'ן. מאָטקע איז געוואָרען ניט בלויז איהר הערשער, נאָר אויך איהר בעשיצער. ווי אלע אַנדערע מיידלאַך האָט זי אויך צו מאָטקע'ן געפּיהלט דאָס געפּיהל פון ליעבע און אונטערטענהיגקייט. מאָטקע איז פאַר איהר געוואָרען אין דער גרויסער שטאָדט וואַרשא איהר פּאָטער, איהר עלטערער ברודער, דער איינציגער מענש, וואָס זי פּערמאַנט. און אלעס וואָס ער טהוט איז גוט, און מען בעדאַרף איהם הערען בלינדערהייט און פּאָלגען אלעס וואָס ער הייסט. די טהאַט וואָס ער איז בעגאַנגען מיט קאַנאַריק'ען אין וואַלד, האָט איהם געשטעלט אין איהרע אויגען ווי אַ גאַס. און די אימה פאַר איהם איז פּערוואַנדעלט געוואָרען אין ליעבע. זי האָט זיך גאָר ניט געקענט פּאַרשטעלען ווי זי וואָלט געקענט אַ טאַג עקזעסטירען אַהן מאָטקע'ס אויבערהערשאפט איבער איהר. און ווען מאָטקע פּלעגט קומען און בייזערען זיך אויף איהר, אוועקנעהמען דאָס געלד, דאָס טרינק געלד, וואָס זי האָט געקראָגען פון די געסט און גוט אויס-

מאָסקע האָט זיך אויפגעכאַפּט ביי דעם וואָרט ווי א גערייזטער הונד, נור די בעל־הבית'טע האָט פון דער צווייטער שטוב אָנגעענט פערט, אז חנה'לע איז ניטאָ און זי איז אליין ארויסגעקומען אויף דער שוועל. דער „דירעקטאָר“ האָט געהערט, אז חנה'לע איז נישטאָ, האָט ער פערלאָזט מיט „קרומאשאַטקאָן“ דאָס קאפּע הויז. וועלפיל איז צוגעגאַנגען צו מאָסקע'ן איבעררעדען מיט איהם.

אין שכנות מיט די מיידלאך, וואו עס איז געווען די „הייזעל“, האָט געוואָהנט אין דער צווייטער שטוב א איד, א פאפיראָסניק, אן ארים, מאַגער אידעל, וואָס האָט געהאַט א סך קינדערלאך. דאָס ווייב זיינס האָט נאָר געבוירען צוויילינגס. און פון דעם פיעל קינדלען איז זי תמיד געווען א קראַנקע און איז תמיד געלעגען אין בעט. דער פאפיר־ראָסניק פלעגט א גאַנצען טאָג אין די קליינע האָטעלען ארומלויפּען פּערקויפּען זיינע פאפיראָסען. די מאמע איז קראַנק געווען און די קינדער פלעגען איבערבלייבען אויף גאָט'ס בעראָט. נאָר די פרנסה פון דעם אידען איז ניט געווען די פאפיראָסען, נאָר דאָס ווייב, וועלכע איז אַמאָל געווען אַ נייטהעריין, האָט נאָך ביז היינטיגען טאָג אויפגע־האַלטען א ווערקשטאַט, דאָס הייסט, קליינע מיידלאך, אויף דער לעה־רע, זיינען געזעסען און האָבען גענייהט קינדער־קליידלאך. די שוואכע קינדערדיגע אידענע האָט די קליידלאך צוגעשניטען און די קליינע מייד־לאך האָבען זיי גענייהט. מיט די סחורות פון די קליידלאך פלעגט מען דערווייל די בעטען צודעקען, די טישען גרייטען אָדער די היידער צו דעקען ביי גאַכט. צו דער אידענע מיט די קינדערלאך פלעגען די מייד־לאך פון „הייזעל“ אָפט אריינקומען. בייטאָג, ווען זיי האָבען גאָר נישט געהאַט צו טהאָן, פלעגען זיי פּערקעהרען ביי די קראַנקע אידע־גע. איינע פלעגט העלפּען די קינדערלאך וואשען, אויסקעמען. אן אַנדערע — דאָס געפּעס וואשען; גאָר אַנדערע האָבען געהאַלפּען די מיידלאך די קליידלאך ניהען. איבערהויפּט האָט עס די מיידלאך פון די „הייזלאך“ געצויגען צו די שכנים. זיי פלעגען ליעב האָבען געפינען פריינד צווישען די איינוואָהנער פון הויז. און די שכנים האָבען קיין בעזונדער געפיהל און בעציהונג ניט געהאַט ניט צו די מיידלאך און ניט צו זייער פּראָפעסיאָן. יעדער איינער האָט זיך זיין פרנסה ווי זיין

פון זיין ברוסט־קעשענע די ברייטע, גרויסע טאש, כאפט ארויס א פינף־און־צוואנציגער און לעגט עס אויפ'ן טיש פאר מאַטקע'ן. — דאָ האָסטו דערווייל פינף־און־צוואַנציג קערבלאָך האַנד־נעלד, און אז דו וועסט איהר ברענגען אויף דעם אדרעס, אויף וועלכען מען וועט דיר הייסען, קרינסטו דיינע הונדערט און פופציג קערבלאָך.

מאַטקע'ן האָט דאָס בלוט געגעבען א שלאָג אין פנים אריין, דער־זעהענדיג דאָס נעלד אויפ'ן טיש. עפעס א געדאנק און א האָפנונג האָט איהם געגעבען א לייכט אויף אין די אויגען אריין און דער נעלד דאנק האָט עפעס נעהאט א שייכות מיט חנה'לען. פארוואָס, האָט ער ניט געוואוסט. ער איז מילדער געוואָרען. דאָס נעלד האָט ער ניט צוגענומען, געלאָזט עס ליעגען, נאָר געזאָגט מיט אַ ציטערנדע שטימע: — איך'ל מיר איבערלעגען.

— וואָס וועסטו זיך איבערלעגען, נעהם צו דאָס געלד, נאָר — ווינקט צו איהם וועלפיל — וואָס? עס פעהלט דיר מוידען? קענסט דיר אָבשלאָגען די לאָוויטשערין און די זשאַכלינערין, וואָס האָסטו מורא פאר שלמה'לע שלאָסען־העקער? ווי קומט ער צו זיי? דו ביסט אזא גוטער מחותן צו די נקבות ווי ער.

— מורא האָב איך ניט — זאָגט מאַטקע געלאסען — נאָר איך וועל זיך איבערלעגען.

— גוט — זאָגט דער „דירעקטאָר“ — לעג זיך איבער, און דאָס געלד קענסטו דערווייל צענעהמען. איך האָב ניט מורא וועסט עס מיר בעהאַלטען. און אז דו וועסט זי וועלען אהין פיהרען וועט דיר וועלפיל געבען דעם אדרעס. און אויף נעלד וועל איך זיך אויך ניט דינגען; וועסט זי בריינגען קרינסטו די נאנצע צוויי הונדערט, נאָר איך מוז זי האָבען ביז זונטאג פיער. אזייגער, שפעטער בעדארף איך זי ניט. קום, „קרומאַשאטקא“, איך מוז שוין נעהן — האָט זיך דער „די־רעקטאָר“ אויפגעהויבען און איבערגעלאָזט דאָס געלד ליעגען פאר מאַטקע'ן.

מאַטקע איז געבליבען זיצען, געקוקט אויפ'ן געלד. ער איז רויט געוואָרען, האַלב דערשראָקען, און געשוויגען. דער „דירעקטאָר“ מיט „קרומאַשאטקא'ן“ האָבען נאָך עפעס גע־רעדט ביי דער סהיר מיט וועלפ'ען. פלוצלונג האָט וועלפיל אריינגע־רופען אין שטוב אריין חנה'לען.

איינע האָט די אַנדערע מקנא געווען, ווען חנה'לע האָט זיך מיט יענע מעהר אָבגעגעבען און גערעדט מיט איהר.

אָהנע צו וויסען האָבען די יונגען זיך געפּוצט פאר חנה'לען און געוואָלט איהר געפּעלען. מאַטקע האָט דאָס געטהאָן ווי די אנדערע יונגען, ניט קלעהרענדיג דעריבער. דעם „דירעקטאָר'ס“ רייד האָבען איהם ניט נאָר דערצאָרענט וואָס דער „דירעקטאָר“ וואַגט צו קלעהרען וועגען איהר ווי וועגען א נקבה, נאָר זיי האָבען מאַטקע'ן צורודערט און מאַטקע אליין האָט עפעס אָנגעהויבען צו קלעהרען וועגען חנה'לען, וואָס ער האָט געהאַלטען ביי זיך ווי אַ וויכטיגע ענדערונג, און ער האָט זיך געוואונדערט, פארוואָס ער האָט ביז איצט וועגען דעם נאָר נישט געטהאָן.

אזוי פערטהאָן אין זיינע געדאַנקען, האָט איהם וועלפיל דער רויטער געקלאַפט איבער'ן פלייצע און צוגערופען איהם צום טיש, וואו דער „דירעקטאָר“ מיט דעם הויכען, שעהנעם יונגענמאַן, וואָס מען האָט גערופען „קרומאשאַטקא“, זיינען שוין געזעסען ביים טישעל און געווארט אויף איהם.

— הער אויס, מאַטקע, דו קענסט דאָ פערדיענען א שעהנעם גראַשען, אזא, וואָס דו האָסט נאָך אין דיין לעבען ניט אָנגעזעהען. — רופט זיך צו איהם אָפּ וועלפיל — און אז דו וועסט זיין אַ קלוגער יונג, קענסטו נאָך געלד פערדיענען.

— פארוואָס און פאר וויפיעל? — פּרעגט מאַטקע קורץ.

— דער „פּאָן דירקעטאָר“ וויל פון דיר די שפּאַנקע אָבקויפּען. אָבקויפּען אויף איינמאַל, אז דו זאָלסט אויף איהר מעהר קיין פּרע-טענזיעס ניט האָבען — האָט זיך אָנגערופען דער הויכער יונגענמאַן, וואָס מען האָט גערופען „קרומאשאַטקא“.

מאַטקע האָט געשוויגען און איז געבליעבען זיצען בלאַס. ער האָט געקלעהרט נאָך אַ מינוט אום זיך אויפצוכאַפּען און דעם „דירעקטאָר“ מיט דעם שעהנעם יונג מיט וועלפיל'ען — אלעמען די צייהן און די אויגען אויסצוהאַקען. ער האָט שוין געביילט אַ פּאָר פּויסטען אויף זיי. דער „דירעקטאָר“ רופט זיך אָן:

— און ביי מיר איז באלד געלד, ביי מיר איז ניט גערעדט. איך האָב ניט קיין מורא, אז דו וועסט מיר דאָס געלד צונעהמען. מיר בע-האַלט מען קיין געלד ניט — זאָגט דער „דירעקטאָר“ און נעהמט ארויס

3

קיינעמס פרנסה קומט נישט אן גרינג.

מאטקע איז איבערגעבליעבען אין קאפע-הויז און איז געווען צוריר-דערט. דעם „דירעקטאָרס“ בליקען אויף חנה'לען און זיינע רייד אויף איהר האָבען איהם געמאכט אונרוהיג. ביז איצט איז איהם גאָר ניט אין זינען אריינגעקומען חנה'לע, אַנדערהאַלבען יאָהר, צייט מאַטקע איז געקומען קיין וואַרשאַ מיט מאַרין און האָט זי אַריינגעגעבען אין דעם „הייזעל“ אין „קאפע וואַרשאַווסקי“, קען ער חנה'לען אלס די בעל-הבית'טעס מיידעל, וואס בעדיענט די געסט.

צוערשט איז איהם אויף א וואונדער געווען, וואָס צו חנה'לען רעדט מען אנדערש, צו חנה'לען בעציהט מען זיך אַנדערש, און אלע, סיי די יונגען, וואָס האָבען צו זאָגען איבער די גאסען-מיידלאך און סיי די געסט, וואָס קומען דאָ ביינאַכט אַריין, ווייסען צו מאַכען אן אונטערשיעד צווישען חנה'לען און די אַנדערע מיידלאך. קיינער וועט ניט וואנען זיך צו איהר טשעפען, צו איהר רעדען אַנדערע ווערטער, ווי צו הייסען איהר דערלאנגען טהע, קאפע, געבעקס און בעצאָהלען איהר. כאַטש חנה'לע האָט זיך אַרומגעדערעהט האַלבע נעכט אין קאפע און צוגעזעהן די אלע ווילדע סצענעס, וואָס די געסט גיבען אָן מיט די מיידלעך, דאָך איז עס עפעס אזוי געווען. דערנאָך איז ער שוין גע-וואָהנט געוואָרען דערצו, ווי אלע אַנדערע, און געוואוסט, אז חנה'לע איז אַ בעל-הבית'יש מיידעל און די אַנדערע — נקבות. און פונקט אזוי ווי אלע אַנדערע יונגען, האָט ער עפעס געהאַט אַ געפיהל פון אַ פליכט אַבצוהייטען חנה'לען, און וועה וואָלט געווען דעם גאסט, וואָס וואָלט זיך געוואנט אַנצוריהרען איהר. נאָך מעהר: אפילו די מיידלאך, וועלכע האָבען גערעדט צווישען זיך די אויסגעלאַסענסטע רייד, האָ-בען זיך געהאַלטען פיעל אַנשטענדיגער, ווען חנה'לע איז געווען אין קאפע הויז. אלע האָבען געוואָלט געווינען איהר פריינדשאַפט, און

מיידעל זיך אָבשטעלען אין מיטען נאָנג, די הענד אויפהויבען אין דער הויך, בעוועגען זיך. דאָס מיידעל האָט געפאָלגט אויס געוואָהנהייט.

— נו, האָב איך דעם „פאן דירעקטאָר“ גענאָרט? האָט „קרומאַ-שאַטקא“ געזאָגט אין דער שטיל צום „דירעקטאָר“.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין לערנען — האָט דער „דירעקטאָר“ אָבגעענטפערט צופריעדען און וויעדער גענומען טהיילען פאפיראַסען.

— ווער האָט זי אָהער געבראכט? — האָט דער „דירעקטאָר“ גע-פרעגט אין דער שטיל וועלפיל'ען, דעם בעל הבית.

— דאָס איז דער יונג, ער רופט זיך קאנאריק. ער האָט זי גע-בראכט פון דער פראָוויניץ. ערגעץ וואו זי דערטאָפּט אין א צירק. א, גענוג קלעפּ און מעסער-שטעך האָט ער געקראָגען איידער מען האָט איהם אין די חברה אריינגענומען. מען האָט זי איהם געוואָלט אָפּ-שלאָגען. ער האָט זיך נישט געלאָזט. ער איז א ביטערער יונג. א ליאָדע וואָס שטעכט ער באלד, און חברה האָבען מורא פאר איהם יעצט. זי איז זיין נקבה, ער נעהמט פאר איהר דאָס געלד אָב, מיט איהם דארף מען זיך דורכרעדען. מיט איהם איז נישט גוט צו האָבען צו טהאָן. ער איז א בייזער יונג.

— אויב אזוי קומט רעדען מיט'ן יונג. מיט איהר איז דאָך ניט דאָ וואָס צו רעדען — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט און איז ארויס.

תמיד, אז דער „פאן דירעקטאָר“ איז צופריעדען געווען פון עפעס, האָט ער זיך בעלעקט מיט זיין קליין צינגעל, און די אויגעלעך האָבען זיך איהם געקנייטשט, און ער האָט יעצט אויך ארויסגעכאַפּט די גאָלדענע פּאַפּיראַסען טאַש און אָנגעהויבען פּאַפּיראַסען צו טהיילען.

— פּאַנע דירעקטאָרשע, דאָס איז אונזער שוואַרצע שפּאַניערקע — ווייזט אויף איהר אָן וועלפּיל, דער בעל־הבית, מיט שטאַלץ.

דאָס מיידעל האָט זיך אומגעקוקט און דערזעהן ווי דער „דירעקט־טאָר“ בעטראַכט זי פון אַ זייט מיט זיינע אינגעקאָרטשעטע אויגעלעך, האָט זי זיך ווי עפעס פּערשעהמט. גערויטעלט זיך אביסעל, און אונטערנעכאַפּט די שוואַרצע שווערע לאָקען האָאַר, וואָס זיינען איהר איבער'ן דינעם האַלז געפאַלען און אויפגעהויבען זיי און פּערשפּיעלעט מיט האָר נאָדלען.

— איך זעה, איך זעה, — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט, און גע־טהיילט פּאַפּיראַסען.

— קענסט געהן אויף אַ לאַם, נינאָ? — האָט זי וועלפּיל געפּרעגט.

— יא, איך האָב געאַרבייט אין אַ צירק אויף דער פּראָווינץ.

— און טאַנצען שפּאַנישע טענז קענסטו?

— איך ווייס נישט. מען האָט מיר אַמאָל געלערענט — האָט

דאָס מיידעל געשמייכלעט.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שאין אויסלערנען, זאָל זי

זיך נאָר אויפהויבען און געהן איבער דער שטוב.

דאָס מיידעל, וועלכעס איז געוואָהנט געווען אז די געסט וואָס

קומען צו איהר זאָלען זיך מיט איהר אַנדערש בענעהן און אנדערע

זאכען פּערלאַנגען, איז יעצט ביי די מאָדנע פּראַנעס און ביי דעם אַנט־

שטענדיגען האַלטען זיך פון די פּרעמדע, דערשראָקען געוואָרען, און

זיך גערויטעלט ווי אן אונשולדיג מיידעל פאַר פּרעמדע מענשען. נור

אויס געוואָנהייט צו פּאָלגען מאַנספּערשוניען, האָט זי יעצט אויך גע־

פּאָלגט, אויפגעהויבען זיך און געגאַנגען איבער דער שטוב.

דער „דירעקטאָר“ מיט „קרוּמאַשאַטקאַן“ האָבען זיך געשמעלט

אין אַ ווינקעל און בעטראַכט ביידע דאָס מיידעל'ס נאַנג, איהר פיגור

און דעם ריטם פון איהרע טריט און האָבען ווענען דעם גערעדט צוויי־

שען זיך אין דער שטיל ווי פּערד־סוחרים רעדען צווישען זיך, בעקור

קענדיג א פּערד וואָס מען געהט קויפען. זיי האָבען געהייסען דאָס

מענש געפעלט מיר נישט. אז ער וויל ארויפגעהן זעהן די שפאניע-
 רין, זאָל ער געהן. אויבען איז אן אָפען הויז, און ווער עס וויל געהן
 ארויף, קען געהן. נאָר קוים וועט ער וועלען עפעס דאָ טאָכען מיט
 חנה'לען, דו הערסט, — געהט ער פון דאנען קיין לעבעדיגער ניט ארויס.
 — וואָס פאלט דיר איין? — ביזט משוגע געוואָרען?
 — גענוג, איך האָב שוין געזעהען. יעצט קען ער געהען. איך
 וועל דאָ וואַרטען.

— אפשר וויל ער נישט, אז איך זאָל ארויפגעהן, וועל איך נישט
 געהען. „קרומאשאטקא“, קום — זאָגט דער „דירעקטאָר“ צום שעה-
 נעם, הויכען מאן, וואָס מען האָט איהם אין די אונטער-וועלט גערופען
 „קרומאשאטקא“. דאָס איז געווען א יונג א גבור, וואָס דער דירעקט-
 טאָר האָט איהם מיטגעפיהרט מיט זיך צום בעשיצען.

דער דירעקטאָר, „קרומאשאטקא“ און וועלפיל זיינען ארויפגעגאנגע-
 גען צו די שפאניעריין. זיי זיינען געגאנגען איבער א פינסטערען טרעפ,
 דער „דירעקטאָר“ האָט זיך בעלויכטען מיט א עלעקטרישען לעמפעל.
 אויף די טרעפ האָבען זיי אָנגעטראָפען קליינע קינדער, וועלכע זיינען
 געזעסען און געשפיעלט זיך אין דער פינסטער. פון ערגעץ וואו האָט
 זיך א טהיר אָפגעעפענט און א אידענע האָט דעם קאָפ ארויסגע-
 שטעקט, און פון שטוב האָט זיך געהערט א קינדיש געוויין.

באלד זיינען זיי אָנגעקומען פאר א טהיר: וועלפיל איז א פריהער
 אריין. דערנאָך האָט ער דעם קאָפ ארויסגעשטעקט און אריינגערופען
 דעם „דירעקטאָר“ מיט „קרומאשאטקא'ן“.

זיי זיינען אריינגעקומען אין א קליין שטיבעל, וועלכע איז גע-
 ווען פארהאנגען טהיר און פענסטער מיט פערשטויבטע, רויט סאמעט-
 נע פאָרהאנגען. אויף א געבעט סאָפקעלע איז געזעסען א מיידעל אין
 א לייכט-באטיסמען נאכט-קאפטענדעל, גערויכערט א סיגארעטעלע און
 געפוצט זיך די נעגעל מיט א מעניוקור, עפעס געפיפט, און געקוקט
 האַלב-פערוואונדערט אויף די אריינגעקומענע געסט.

דער „דירעקטאָר“ האָט די אויגעלעך פערקנייטשט און דורכגע-
 געבערט דאָס שוואַרץ-בעח'עוומע מיידעל מיט זיין בליק, געקנייטשט
 די אויגעלעך און געקוקט מיט איבערלענונג, ווי ער קוקט אויף דעם
 בריליאַנט, וואָס ער טראָגט אויף זיין קליינעם פינגער. עס זעהט זיך
 אויס, אז דאָס מיידעל איז איהם געפעלען צו זיין צוועק, וואָרום ווי

און האָט נישט ליעב געהאַט וואָס דער „דירעקטאָר“ האָט געוואָגט. דורך דעם האָט ער געשוויעגען און גאָר נישט אָבגעענטפערט.

— כאַפּט נישט, לויפט נישט, לאָמיר זי א פריהער זעהען. איך ווייס וואָס דאָס איז? — האָט דער דירעקטאָר געוואָגט גלייכגילטיג.

— דער „פּאָן דירעקטאָר“ קען זי זעהען. וואו איז זי, קאַנאַריק?

— זי איז אויבען ביי זיך אין שטוב — האָט מאַטקע ביז אָפּ-געענטפערט.

— טאָ וואָס וועלען מיר באַלעמוטשען, קומט לאָמיר זעהען די שפּאַניערין פון בערדיטשעוו, — האָט דער „דירעקטאָר“ געוואָגט אונט-עדורלינג.

— חנה'לע, חנה'לע, — האָט וועלפיל זי גערופען.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען.

דער „דירעקטאָר“ האָט ארויסגענומען א גרויסען דיקען ברוסטעך-טאַש, צוערשט דאָרט געזוכט און דוקא געפרעגט, אויב זי האָט נישט פון קיין הונדערטער רעשטע צו געבען.

אַלע האָבען געלאַכט. דערנאָך האָט ער א פּרעג געגעבען — פון א פינף און צוואַנציגער? צום סוף האָט ער געפונען א רובעל, וועל-כען ער האָט דער מיידעל אין האַנד אריינגעגעבען מיט א טיעפען בליק פון די צוואַמענגעקנייטשטע אויגעלעך. קיין רעשטע האָט ער ניט געוואָלט נעהמען.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף גאָט'ס וועלט און טהוט גאָר נישט. — האָט דער „דירעקטאָר“ נאָך אַמאָל געוואָגט פאַר זיך. איהם איז געפעלען די חכמה, און ווי אַ מענש, וואָס האָט זיך זעהר ליעב געהאַט. האָט ער ליעב געהאַט אָפּט צו דערמאָהנען זיינע חכמות.

אז אלע האָבען זיך אויפגעוויבען גרייט שוין צו געהן, איז מאַטקע געבליבען זיטצען.

— וואָס יצט דו קאַנאַריק? דו געהסט נישט מיט?

— קום נור אהער וועלפיל, — האָט מאַטקע גערופען דעם בעל-הבית פון הייזעל אין א ווינקעל אריין.

— ווער איז דער? — פּרעגט ער אויפ'ן „דירעקטאָר“.

— דאָס איז דאָך דער „דירעקטאָר“ פון קאַפּע שאַנמאַן „אַקוואַר-יום“.

— כ'ווייס נישט, יא דירעקטאָר אָדער נישט דירעקטאָר, נאָר דער

בריליאנטען און סואווענירס און טהיילט ארום די זיצערנע מיט פא-
פיראָסען.

— הער אויס, קאנאָריק, — דער „פאן דירעקטאָר“ האָט געהערט
פון דיין נקבה, די שפּאַניערין, אז זי קען געהן אויף א דראַט און מאַך
בען אַקראַבאַטישע קונצען. ער וויל זי זעהען.

— דאָס מיידעל, אָט די, דעם בעל־הבית'טעס טאַכטער געפעלט
כיר, — האָט דער דירעקטאָר זיך פּלוצלונג אַבגערוּפּען.

— דער „פאן דירעקטאָר“ האָט נאָך נישט געזעהן יענע, די שפּאַ-
ניערען, פּאנע דירעקטאָרשע. זי איז גוט. א שוואַרץ־בלוטטיגע ברוד-
נעטקע, גאַנץ שפּאַניש, און נאָך גאָר פּריש. קוים, קוים, — האָט דער
יונגערמאַן, וואָס איז געווען דער מכין אויף די סחורות, געריהמט פּאָר
דעם „דירעקטאָר“ די סחורה.

— איך בין אן עהרליכער מענטש — רופט זיך אָן וועלפּיל צו מאַט-
קען, זעהסט, ווען דער „פאן“ (ווייזענדיג אויפ'ן יונגען מאַן) איז גע-
קומען צו מיר און געמאַכט מיט מיר א שמועס וועגען די שפּאַניערין,
האָב איך איהם באַלד געזאָגט: די שפּאַניערין איז קאנאָריק'ס נקבה.
ער האָט זי צו מיר אריינגעבראַכט, ער האָט זיך צוליעב איהר געשלאָג-
גען מיט שלמה שלאָסען־העקער. ער האָט צוליעב איהר אין די זייטען
געשטאַכען געקראָנען. דאָס איז זיינס. וואָס מיינס איז מיינס, און
וואָס זיינס איז זיינס. קיין סקאַנדאַלען און מעסער־שטעף האָב איך
נישט ליעב. דיין נקבה, — דארף מען מיט דיר רעדען. דער „פאן
דירעקטאָר“ קען מאַכען פון איהר א לייט, און דו קענסט כאַפּען אַ
שעהנעם גראַשען — ווילסט דו זי אַפּלאָזען דעם „פאן דירעקטאָר“?

מאָסקע איז געזעסען די גאַנצע צייט און האָט געשוויעגען. עפעס
וואָס טיעף אין זיך געקלעהרט און געצויגען א האַלבע וואַנכע און גע-
קויעט. אויפ'ן דירעקטאָר האָט ער שוין געטראָגען א כעס, אין בעס-
טען פאַל וואָלט ער איהם גאָר געוואָלט גאָר די אויגען אונטערהאַקען.
פאַר וואָס ווייסט ער נישט. עס איז איהם נישט געפעלען געוואָרען
ווי דער „דירעקטאָר“ האָט געקוקט אויף חנה'לען. וואָרום כאַמטש
מאַסקע איז געווען אַ פאַטראָן פון נקבות, און א נקבה איז ביי איהם
געווען גערעכענט פאַר א סחורה, אַבער ער האָט געוואוסט דעם אונטער-
שיער פון א נקבה ביי צו חנה'לען וועלכע איז אן אונשולדיג מיידעל.

— דאָס איז דער „פּאָן דירעקטאָר“ פון קאָפּע שאַנטאָן „אַקוואַר-
יום“. דו ווייסט וואָס דאָס הייסט?

— ניין, איך ווייס נישט, — האָט וויעדער טאָסקע אָבגעענט-
פּערט ביין.

— צו דעם מענשען אין שאַנטאָן קומען אַרײַן אזעלכע געסט.
ווי דער פּאָליצמייסטער. די העכערע נאַטשאַלסטוואָ קומען דאָרטען
אַרײַן, דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט?

— דער פּאָליצמייסטער אַלײַן? און דער גובערנאַטאָר נישט?
אַלע העכערע אָפּיציערען מיט די פּאָלקאָוויקעס, דער גאַנצער וואָאינ-
סקי שטאַב קומען אין „אַקוואַריום“ טרינקען שאַמפּאַניער און זעהען
די שאַנסאַנעטקעס אַרבייטען — האָט געזאָגט מיט שטאַלן דער שעה-
נער יונגערמאַן.

דער „פּאָן דירעקטאָר“ וועגען וועלכען עס איז דער געשפרעך גע-
גאַנגען האָט גאַנץ גלייכגילטיג אַרײַנגעקוקט אין בריליאַנט אַרײַן פון
זײַן קלײנעם פינגער.

— ביי דעם „פּאָן דירעקטאָר“ אַרבייטען די גרעסטע אַקטריסעס.
די גרעסטע מענצערײַנס פון דער וועלט. פאַרשטעהסט? און ביי איהם.
אז עס טאַנצט אַ שאַנסאַנעטקע, קרײַגט זי אַ נאָמען איבער דער
וועלט, און קען קרײַגען טויזענדער דערנאָך. די גרעסטע שאַנסאַנעט-
קעס קומען צו פּאָהרען קײַן וואַרשאָ און בעטען זיך ביים „פּאָן
דירעקטאָר“, אז ער זאָל זײַ ערלױבען צו טאַנצען אין זײַן שאַנטאָן.
כדי זײַ זאָלען קרײַגען אַ נאָמען.

חנה'לע האָט דערווײַל אַרײַנגעבראַכט אויף אַ טאַץ טהעע מיט
קעזיקלעך און אוועקגעשטעלט פאַר די געסט.

— נו, דער שאַמפּאַניער איז דאָ? — האָט דער „דירעקטאָר“
געפרעגט און וויעדער גענומען בעטראַכטען חנה'לען מיט זײַנע צו-
זאַמענגעקנייטשטע אויגעלעך, און דאָס מיידעל האָט זיך גערויטעלט
אונטער זײַן בליק און איהרע הענד האָבען געציטערט און איבערגע-
גאַסען די גלעזער מיט טהעע, וואָס זי האָט אַוועקגעשטעלט.

— דרעהט זיך אַרום אַ מיידעל אויף גאַט'ס וועלט און טהוט נאָר
ניט! אַ שאָד! — זאָגט דער דירעקטאָר פאַר זיך מיט אַ זיפּץ און
נעהמט אַרויס פון טאַש אַ גאַלדענע פּאַפּיראַסען-טאַש, בעזעצט מיט

מיידעל. דערנאָך, אז דער דירעקטאָר האָט זיך שוין געהאַט אוועק-
געזעצט אביסעל פון דערווייטענס פון טיש, האָט ער זיך אָנגערופען
מיט אַ גוטמוטהיגען שמייכלעלע:

— אַנו, לאָז זי דערלאנגען אַ פּלאַש שאַמפּאַניער, נאָר אַן עכטע
מייסטער מאַרקע.

— חנה'לע! האָסטו שאַמפּאַניער? — האָט וועלפּיל געפרעגט
מיט אַ שפּאַסהאַפּטען טאָן, וועלענדיג צופריעדענצושטעלען דעם „פּאַן
דירעקטאָר“.

חנה'לע איז געבליעבען שטעהן אין מיטען שטוב און האָט נישט
געוואוסט וואָס מען בעט איהר.

— וואָס זאָל איך געבען? האָט זי געפרעגט ביזו און רויט
ווערענדיג.

— גיב שוין דאָרט דיין טהעע מיט די קעזיקלאַך, וואָס דו
האַסט. — האָט דער יונגערמאַן, דעם דירעקטאָר'ס אדיוטאַנט געזאָגט
מיט אַ בעפעהלענדען טאָן.

— ווער איז דאָס? — האָט דער „דירעקטאָר“ געפרעגט, איינ-
קוקענדיג זיך מיט די קורצע אויגעלאַך אין זיין גרויסען בריליאַנט פון
קליינעם פינגער, ווי ער וואַלט נישט געווען געמיינט חנה'לען. נאָר דעם
בריליאַנט.

— זי איז די בעל־הבית'טעם טאָכטער. די מוטער איהרע האַלט
דאָס דאָ די קאַפּע הויז.

— און זי דרעהט זיך ארום אויף גאָט'ס וועלט און טהוט גאָר נישט.
אַ שאַד, — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט, ווי פאַר זיך.

— יא, זי איז אַ בעל־הבתיש קינר, די מוטער היט זי ווי דאָס
אויג אין קאַפּ, — האָט וועלפּיל ווייטער דערצעהלט.

— נו, לאָז זי איהר היטען. וואָס זיצט מען? — האָט דער
„דירעקטאָר“ געפרעגט אונגעדולדיג מיט אַ קאַפּריוז.

— קאַנאַריק, דו ווייסט, ווער דער פּאַן איז? — ווייזט וועלפּיל
דער רויטער אויפ'ן „פּאַן דירעקטאָר“.

— ניין, איך ווייס נישט, האָט מאַסקע אָפּגעענטפערט ביזו און
צורודערט. די געזעלשאַפט אין וועלכע ער איז נישט געוועהנט גע-
ווען, האָט איהם נערוועז געמאַכט.

דאך האָט ער זיין פּערוואַנדערונג ניט אַרויסגעוויזען. ער האָט נאָר נעקוקט מיט אַ ברוגז'דיגען בייזען בליק אויף וועלפּיל דעם רויטען, וואָס ער האָט איהם גערופּען, און געפרעגט שטום: וואָס איז?

— הער אויס קאַנאַריס: — דאָ איז אַ געשעפט פאַר דיר, אז דו וועסט זיין אַ קלוגער, קענסט דו אַ גראַשען כאַפּען, נאָר דו מוזט זיין קלוג און פּערשטעהן אן עסק.

— וואָס פאַר אַ געשעפט? לאַמיר הערען! — האָט קאַנאַריק געפרעגט. נעמיינט אז ער טהוט דאָס גאַנץ רוהיג, — נור די אונזר-היגקייט און די טשיקאוויגקייט, וואָס האָבען די לייט צו איהם, האָט זיך אַרויסגעוויזען פון זיין בעוועגונג.

דער עלטערער מאַן, דער „פּאַן דירעקטאָר“ האָט קאַנאַריק'ען בע-טראַכט פון אַ זייט און דורכגענומען מיט זיינע קליינע פינקעלדיגע אויגעלאַך, וועלכע ער האָט צוזאַמענגעקנייטשט, ווי ער וואָלט גע-וואָלט דערגעהן אין גאַנצען ווער ער איז. דערנאָך האָט ער זיך אויס-געהוסט, אויסגעשפיגען, ווי עס וואָלט געווען אַ צייכען, אז ער ווייסט שוין, ווער ער איז און האָט זיך אָנגערופּען, אַרומקוקנדיג זיך מיט פּעראַכטונג אויף דעם קאַפּע הויז:

— נישטאָ וואו זיך אוועקצוזעצען, וואָס קען מען דאָ קריגען?
— חנה'לע, חנה'לע, קום נור אַרויס — האָט וועלפּיל אַריינגע-רופּען אין שטוב אַריין, דער בעל'הבית'טעם מיידעל זאָל אַרויסקומען.
— חנה'לע, חנה'ע! האָט מען געהערט פון אינעוועניג רופּען.
באַלד איז אַרויסגעקומען חנה'לע מיט אַ האַנדטוך אויף'ן פלייצע, און געקוקט פּערוואַנדערט און ערשאַקען אויף די פיינע לייט וואָס האָבען בעזוכט דאָס קאַפּע הויז. און די שרעק האָט גערויטעלט איהרע יונגע, פּרישע באַקען און ערציטערט און געלאַנצט איהרע שוואַרצע, יונגע אויגען.

— מאַך אַן אָרט וואו זיך אוועקצוזעצען, זעהסט דאָך ווער עס איז דאָ, — האָט וועלפּיל געריבען פאַר פּרייד זיין פּלאַטשיגע נאָז, וויזענדיג מיט די אויגען אויף די בכבוד'ע געסט.

חנה'לע האָט פלינק מיט'ן האַנדטוך איבערגעריבען דאָס טישעל, אוועקגעשטעלט אַ פּאָר שטוהלען, אַלע האָבען זיך אַרומגעזעצט. דער דירעקטאָר האָט מיט די זעלבע קליינע אויגעלאַך, וואָס ער האָט פּריהד ער בעטראַכט די צוויי זיידען, יעצט דורכגעלעכערט דאָס בעוועגליכע

.2

דער „דירעקטאר“.

קאנאריק האָט אָנגעקוקט די ביידע נייע לייט, וואָס וועלפּי
האָט אריינגעבראכט אין קאפּע־הויז. איינער פון זיי, דער עלטסטער
איז געווען א נידעריגער, א דינליכער, מיט א פּאָר שוואַרצע פינקעלדיגע
אויגען, וואָס האָבען געקוקט אויף אלע און אלעס מיט פּער־
אכטונג און חשד; ווי איינער וואָס איז זיכער אין זיין וועלט, און
האָט אלעס אין דר'ערד. א גראָבען ציגאַר האָט ער געהאַלטען אין
די צייַהן, וואָס זיינען שוואַרץ געווען פון רויכערען. מיט א הייזערני
קול געהוסט יעדען אויגענבליק און געשפּיעגען. נאָר דערפאַר האָט
פון איהם אַראָבעקליצט בריליאַנטען. א בריליאַנטענע האַרפע אין
קרוואַט וואָס האָט צו וויסען געגעבען, אז דער בעטרעפּענדער שטעהט
נאָהענט צו די קונסט. גרויסע בריליאַנטענע רינגען אויף די קורצע,
דינע פינגער. נאָר דעם גרעסטען בריליאַנט אין פּלאַטין איינגעזעצט
האָט ער געטראָגען אויפ'ן קליינעם פינגער, וואָס ער האָט געהאַלטען
אויס געוואָנהייט אין איין איבעררייבען אין זיין סאַמעטנע רויכ־
שרייענדע וועסט און איינגעקוקט זיך מיט האַלב־פּערמאַכטע אויגע־
לאַך אין זיין גלאַנץ.

דער צווייטער איז געווען א פּיעל אינגערער, א שענהער הויכער
יונגערמאַן, אָנגעטהאָן אין א עלעאַנטען אַנצויג, אויף מיט בריליאַנטען
בעפּוצט די הענד, נאָר קלענערע. און ער האָט געהאַלטען אין איין
קאָקעטירען מיט די שוואַרצע קורצע וואָנסעלאַך, וואָס זיינען געווען
אָכגעשניטען ענגליש־דזשענטעלמעניש.

דער אינגערער האָט געקוקט מיט גרויס דרך ארץ אויפ'ן עלטערען,
און ער האָט איהם געהאַלטען אין איין טיטולירען: „פּאָן דירעקטאר“.
כאַטקע האָט זיי שווייגזאַם בעטראַכט, געוואָרען אביסעל אונרו־
חיג, וואָס אועלכע וואושנע לייט האָבען עפעס צו איהם א געשעפט.

ער האָט זיך גלייכנילטיג די אויגען אויסגעווישט מיט די הענד, און ארומגעקוקט זיך א פערוואונדערטער, ווי ער וואָלט דאָ פלוצלונג אריינגעפאלען, און געפרעגט מיט א יונגע קלאָהרע שטימע, וועלכע איז געווען פון א שטאַרקע ברוסט ::

— ווער רופט מיר ?

אין דער שטימע האָט מען איהם דערקענט, עס איז געווען „מאָטקע ננב“.

— גיב נור א קוק, ווי זי האָט מורא, איך וועל איתג אַ שטיק אָפּבייסען. — קרימט זיך די זשאַכלינערין און קראצט זיך אונטער אַ ברוסט.

דאָס אינגעל האָט נאָך מיט בלישצענדע אויגען געקוקט צום צווייער, וואָס די לאַוויטשערין האָט געהאלטען, און האַלב מיט גע- וואַלד אַוועק פון שטוב.

נאָר אין קאפּע הויז איז וויעדער געוואָרען אַ בעוועגונג. עס זיינען אַריין צוויי פרעמדע מענשען און לויט זייער אנשטענדיגעס אויסזעהן און אנשטענדיגע קליידונג, זיינען זיי, קענטליך, געווען זעהר זעלטענע געסט אין קאפּע הויז. די מיידלאַך האָבען זיך צוריק געצויי- גען אין אַ ווינקעל, אַ טהייל פון זיי האָבען זיך פּערריכט זייערע פּריוורע און זייערע קליידער, און געקוקט מיט בלישצענדע אויגען. די בעל-הבית'טע איז אויך אַריינגעקומען פון קיך, גלייך געמאַכט זיך די האַר און איז אַנטקעגען געגאַנגען די פרעמדע אונגעוועהנליכע געסט. די בעל-הבית'טע איז בלייב געוואָרען און אביסעל דערשראָך קען געוואָרען פאר די פרעמדע מענשען. נאָר באַלד האָט זיך צוויי- שען זיי געוויזען אַ בעקאַנט פנים. וועלפּיל דער רויטער האָט מיט זיין הייזעריגע באַס שטימע אַריינגערופּען אין טונקעלען ציטער אַריין :

— קאַנאַריק איז נישטאָ ?

די מיידלאַך און די בעל הבית'טע האָבען זיך בערוהיגט דער- הערענדיג וועלפּיל דעם רויטענס, דעם בעל הבית פון הייזעל'ס בע- קאַנטע שטימע, און האָבען אָבגעענטפּערט :

— יא, דאָ איז ער, ער שלאָפּט, — און געוויזען אויף אַ טונ- קעל ווינקעל פון קאפּע הויז, וועלכער איז אין גאַנצען געווען איינ- געוויקעלט אין פינסטערניש, און האָבען אויסגערופּען :

— קאַנאַריק! קאַנאַריק! מען רופּט דיך!

פון אַ זאָפּע איז אַראָבגעקראָכען אַ הויכער יונג, אַרויסגעקומען פון דער פינסטערניש. די לאַקירטע האַליאָוועס פון זיינע שטיוועל האָבען געבלישצעט נאָך אין די טונקעלהייט. זיין שוואַרצע גרווע איז געווען צורודערט, און אַ פנים האָט ער געהאַט אַ זויערס, כאַטש אַן אויסגעשלאָפענס, אַ חוטרע, מיט צוויי קליינע שוואַרצע וואַנסעלאַך.

— און פאר מיר אויך — האָבען זיך געלאָזט הערען שטימען פון אלע זייטען, וואו די מיידלעך אין די נאכטהעמדער זיינען נור געדעסען, און הנה'לע האָט אָנגעלעגט דעם קינד אין טוך אריין קענדיגן קיבלאך וויפיעל זי האָט נאָר געקענט דערטראַגען.

— זעה נור, אז דו זאָלסט ניט פאלען מיט'ן קינד, — שרייט איהר נאָך די זשאַכלינערין.

— געה פאמעלאך, דו הערסט, — זאָגען אנדערע מיידלאך.

— א רחמנות דעם פאפיראַסניק. דאָס ווייב קרענקט שוין דעם זיבעטען חודש, און א פולע שטוב מיט קינדערלאך. דאָס האָט מען פון חתונה האָבען, זאָגט די זשאַכלינערין, און ווישט זיך אָפּ פון פנים מיט א טיכעל דעם נעכטיגען פודער.

— ניט אלע מענער זיינען דאָך אועלכע שלים-מזל'ניקעס ווי דער פאפיראַסניק, — רופט זיך אָפּ אין א ווינקעל די לאוויטשערין, וועל'כע לייגט צונויף איהר וועש.

באלד האָט זיך די טהיר פון קאפע הויז אויפגעפּענט מיט רעש און א פאָר אינגלאך, ווי א צוויילינג, האָבען געגעבען א שפרונג אריין, געוואָרפען מיט די הענד, מיט די קאפּאַטעס, מיט די קאשקעטלאך, און מיט סידורים וואָס זיי האָבען געהאַלטען אין די הענד.

— מאַמא, גיב אונז עסען! — האָבען די אינגלאך אויסגעשריען, נאָך זייענדיג ביי דער טהיר.

— שלמה'לע, קום נאָר אהער, — רופט צו א אינגעל די לאָוויטשערין.

— ניין, שלמה'לע, קום צו מיר, אָט האָסטו א צווייער, אז דו וועסט אהער געהן — זאָגט די זשאַכלינערין, און נעהמט ארויס א צווייער פון זאָק.

— שלמה'לע, איך וועל דיר קויפען א מעסעריל, אז דו וועסט אהער געהן.

דאָס אינגעל איז געשטאַנען אין מיטען, מיט'ן סידור אין דער האַנד, האַלב רויט געוואָרען פון ווארימקייט, וואָס ער איז געלאָפּען און געקוקט מיט די בלישצענרע אויגעלאך און ניט געוואוסט וואו צו געהן — נאָך'ן צווייער צי נאָך'ן מעסעריל.

— שלמה'לע, קום עסען, — האָט איהם פלוצלונג אָנגענומען חנה'לע ביי דער האַנד און האַלב מיט געוואלד אין קיך אריינגעשלעפּט.

טשייניק און ארוינגערעדט מיט א הייזעריגע שטימע, וואָס קומט פון אַ פערשטאַפּט נעזעל מיט א בעליינטען האַלז, אויף אן עכט ווארשעווער לשון, וואָס האָט געקלונגען ווי געזונגען :

— פאר א צווייער געזאָטען וואסער !

— חנה'לע, חנה'לע, א קונה איז דאָ ! — האָט איינע פון די האַלב נאַקעטע מיידלעך ארוינגערופען אין קיך אריין, וואו די בעל־הבית'טע איז געווען.

פון דער קיך איז ארויסגעקומען א מיידעל פון א יאָהר אַכט־צעהן, ניינצעהן, אָנגעטהאָן געוועהנליך ווי יעדער אַנדער לעבעדיגער מענש, נאָר דאָ צווישען די האַלב־נאַקעטע מיידלעך, וועלכע זיינען געועסען אין זייערע נאַכט־העמדער און שלאָפ־דעק, האָט דאָס מיידעל, וועלכעס מען האָט גערופען חנה'לע, אין איהר רויט־בלויען קארטענעם סטאַניקעל מיט די גלאטע פארקעמטע האָאר, מיט די צוגעפלאַכטענע צעפ, און מיט דעם פרישען, נאַטירליכען פנים, אויף וועלכען עס איז נישט געלעגען קיין פּערהאַרטעווער, געבראַכענער פּודער, ווי ביי אַנדערע מיידלעך, זיך אויסגענומען ווי אוננאַטירליך און מאָדנע. זי האָט אויסגעזעהען ווי אַ אָנגעטהאַנענע צווישען נאַקעטע, חנה'לע איז ארוינגעגאַנגען אין קאַפּע הויז, און האָט גענומען פון דעם קינד, וואָס האָט געהאַלטען נאָך אַ קלענער קינד אין האַנד, דעם בלעכענעם טשיי־ניק און האָט אָנגעגאַסען געזאָטענע וואַסער פון זודיגען סאַמאָוואַר.

— וואָס מאַכט די מאַמע ? — האָט געענדיל די זשאַכלינערין געפרעגט די קליינע מיידעל.

— איך ווייס נישט, די מאַמעשי ליענט אין בעט און דער טאַמעשי איז נישטאָ — האָט דאָס מיידעל וויעדער געזאָגט אין אַ קינדערשען געזאַנג מיט אַ הייזעריגע שטימע.

— גיב איהר, חנה'לע, א קעזיקעל, דאָ האַכטו א פירער — זאָגט די זשאַכלינערין, ארויסגעהמענדיג א בייטעלע פון איהר זאָק און אוועקלעגענדיג אַ קופּערנע מטבע אויפ'ן טיש.

חנה'לע איז צוגעגאַנגען צום שוויפּענסטער, אין פענסטער איז געוואָרען א רעש פון די אַנטלאָפענע פליעגען, וואָס חנה'לע האָט דערשראָקען מיט איהר האַנד, ארויסגענומען אַ קעזיקעל און דער־לאַנגט דער מיידעל, און דאָס מיידעל האָט עס צוגענומען אָהן ווערטער. — און פאר מיר אויך.

געטשעפעט אָן מיר? לאָז זי זיך דאָס גאנצע געוועלכ אויסקויפּען. —
 און די בעל־הבית'טע איז צוריק אריין אין קיך.
 — וואָס וועסט דו טאקע טהאָן מיט די טישטיכער און סערווע־
 טען, וועסט דו דאָס ניצען? אַך, איך האָב דאָרט ליעב אַ שעהנעם קאַ־
 פעלוש און אַ שעהנע פּאָלערינע, דאָס איז פאר מיר. — אָבער אויסגע־
 האַפטענע טישטיכער, דאָס איז גוט פאר אַ בעל־הבית'טע וואָס פיהרט
 אַ היים, נישט פאר אונזער איינע — האָט זיך אָנגערופּען יענטע'לע
 דער ממזר.

די מיידלעך האָבען אונטערגעשטייכעלט. זיי האָבען געוואוסט
 פון די לאוויטשערניס שוואכקייט צו קויפּען זיך בעל הבתישקייט,
 טהייערע וועש פאר דעם אָכגעשפּאַרטען גראָשען וואָס זי גיט ניט אויס
 אויף קיין קלייד, אויף קיין שיד, און ווי זי קען נור פון אַ גאַסט ציהען
 אַ גראָשען — גיט זי עס אויס פאר אַ בעל הבתישקייט, כאָטש דאָס
 בעל הבתישקייט האָט געפוילט ביי איהר אין קאַסטען. אפשר האָט
 זי געהאַט נאָך אַ האָפּנונג אַמאָל עס צו בענוצען, ווען זי וועט חתונה
 האָבען און פיהרען אַ אנשטענדיג לעבען, ווי עס איז די האָפּנונג פון
 די מעהרסטע פון אזעלכע מיידלעך, און אפשר האָט זי די האָפּנונג
 שוין אַלײן אויך גיט געהאַט, נאָר עס איז ביי איהר געווען אַ מיין
 שפיעל, ווארום, אז קיינער איז ניט געווען בייטאָג, פלעגט זי ליעב
 האָבען ארויסנעהמען די אָנגעקויפטע זאכען פון קאַסטען און אויפ־
 ראכען איהר שטיבעל, ווי זי וואָלט געהאַט אַ מאַן און געווען גע־
 פיהרט אַ בעל הבתיש לעבען. זי האָט אויף איהר קליינעם טיש אויס־
 געלעגט אַ ריין טישטוך, אויפגעשטעלט דעם נייעם קופּערנעם סאַכאָ־
 וואַר, אָנגעהאַנגען די בילדלאַך אויף די וואַנד, אַ אויסגעהאַפטענע
 זיידענע קאַפע אויף'ן בעט, און פארנאכט, ווען מען האָט זיך אָנגע־
 הויבען גרייטען אויף געסט, האָט זי די זאכען צוריק אויפגעפאַקט און
 בעהאַלטען אין קאַסטען אריין...

נאָר באלד איז דער שמועס איבערגעהאַקט געוואָרען. אין קאַפע
 הויז איז אריינגעקומען אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט, ארוםגעהילט אין
 אַ גרויסען שאַל, וואָס אַ האַלבער האָט זיך איהר נאָכגעשלעפּט אויף
 דער פּאָדלאָגע און פון דעם אנדערען האַלבען האָט ארויסגעשטאַרט
 ווי אַ קליין חי'ה'לע דאָס קעפעל פון אַ קינד, וואָס דאָס מיידעל האָט
 געהאַלטען. אין דער צווייטער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ בלעכענעם

פרייה אויך גענומען בעטראכטען די פרישע נלאַנצענדיגע טישטיכער און האַנדטיכער. ווי א טיכטיגע ווארשעווער ווירטהין האָט די בעל־הבית'טע נישט געקענט גלייכגילטיג זיין צו וועש, און מען האָט די טישטיכער אויסגעצויגען אויף די טישען, אויף די בענק, אויפ'ן בעט וואָס איז דאָרטען געשטאנען, געמאָסטען זייער לענג און געפרופט טרעפען זייער ווערטה.

— וואָס וועסט דו טהאָן מיט אזוי פיעל וועש, דאָכריש? —
האָט די בעל־הבית'טע געפרעגט די לאוויטשערין מיט א בעהאלטען שמייכעלע אין די פעטע פאלדען פון איהר גרויסע געזיכט און מיט א וואונק צו די אנדערע מיידלעך, וואָס האָט אויסגעדריקט אי שפאָס אי א ביסעל קנאה אויף די וועש. — האָסט דאָך שוין אזוי פיעל, אז די וועש פוילט דאָך ביי דיר אין קאסטען. דו ניצט דאָך זי נישט.

— שאַרט נישט, זאָל זי פוילען. עס וועט קומען אמאָל א צייט, אז איך וועל זי ניצען אויך.

— הלואי פאר מיינעט וועגען. — האָט די בעל־הבית'טע פון „קאפע ווארשאווסקי“ געזאָגט, וויעדער מיט דעם זעלבען שמייכעלע. און געוואָלט אריינגעהן צוריק אין קיך אריין. אָבער עס האָט זי אכנע-שמעלט געענדעל די זשאַכלינערין'ס שטימע:

— גיעב נור א קוק ווי עס אַרט איהר ווען אונזער איינע קויפט זיך וועש. זיי אליין מעגען זיך נור קויפען אויסשטייערס, בעל־בית'ש-קייט. שאַרט נישט, דאָכריש. ניין זי געזונדערהייט.

די בעל־הבית'טע פון קאפע הויז איז ניט געווען די בעל־הבית'טע פון „הייזעל“, צו וועלכען די מיידלעך האָבען געקערט. די מיידלעך האָבען געקערט צו אנדערע בעלי־ביתים. אין דעם קאפע זיינען זיי נור אריינגעקומען, ווייל דאָרט איז געווען זייער „בערזע און זיי פלעגען דאָרט פערבריינגען ביי טאָג, ביז מען טהוט זיך אָן פאר דער דער נאָכט. און פאר געענדעל די זשאַכלינערין האָט די בעל־הבית'טע פון קאפע הויז מורא געהאט. ערשמענס האָט די זשאַכלינערין א גרויס מויל, און צווייטענס, האָט זיך אין שכנות'דיגען הויז אויפגעפענט אנאָנדער קאפע הויז, א קאָנקורענט. און מיידלעך פון אנדערע הייז לעך האָבען דאָרטען אָנגעהויבען צו פערקעהרען.

— איך מײן דען עפעס, פון מיינעט וועגען, וואָס האָט זי זיך אָנ-

ווער וואסער נימפע, וואָס שטעהט אין דעם אויסגעטריקענטען ברור
נען, האָט שוין געזעהן ניט איין נאָקעטען קערפער. און ווען זי וואָלט
נישט געווען געמאכט אויס קופער און מעטאַל, וואָלט זי זיך גערוי-
טעהט פאַר שאַנדע פון פערשיעדענע סצענעס וואָס עס קומט איהר
אויס צוצוזעהן.

אין „קאָפּע וואַרשאַווסקי“ איז יעצט שטיל. איינזאַם זידט דער
גרויסער סאַמאָוואַר אין אַ ווינקעל פון קאָפּע און די פליעגען עסען זיך
רוהיג די קעז און קיכעלעך מיט די אַנדערע געקעכטס, וועלכע ליגען
אויסגעלייגט אין שוויפּענסטער. אין קאָפּע אליין ווייזט זיך קיינער
נישט, נור אין אַ הינטער־שטיבעל וואָס האָט קיין פענסטער נישט,
נור אַ קליינעם לופטיק, וועלכער געהט ארויס אין אַנאַנדערן צימער,
(וואָס יענער האָט יאָ פענסטער און בעלייכט גאַנץ מאַט מיט אַ פאַר-
נאַכטליכען שימער דאָס שטיבעל). ביי אַ וויסען לאַנגען טיש,
ביי וועלכען אַ מיידעל שטעהט און וועלגערט אויף אַ ברעט אַ טייגעל,
זיצען אַ פאַר אַנדערע מיידלעך, צו ווייבלעך, און טרינקען טהיי. אַ
טהייל פון זיי זיינען נאָך אין נאַכט קליידער, כאָטש עס איז שוין אַ
שטיק נאָך מיטאָג. איינע אין אַ העמד, די צווייטע אין אַ שלאָפּראָק,
אַ טהייל מיט צולאָזטע האָר, וועלכע זיי טרינקענען אין דער לופט,
— אין שטוב פיהלֶט זיך אַ ריה פון פודער און שלעכטע „פאַרפוימען“.
די „לאָוויטשערין“ האָט אַראָכגעבראַכט פון דער הויך פון איהר צי-
מער, וואו זי וואהנט, אַ האַלב טויז באַטיסטענע העמדער, מיט די
זשוראַדאָווער טישטיכער און האַנדטיכער, וואָס זי האָט געזאַמעלט אין
איהר קאַרב און האָט געוויזען די שעהנע דעסענס אין וועלכע עס איז
געווען איהר נאָמען אויסגעהאַפּטען. די מיידלעך האָבען בעטראַכט די
אַרבייט, געפרופט טרעפען וויפיעל די לאָוויטשערין האָט בעצאַהלט
פאַר די לייליכער מיט די טישטיכער, און די וועש איז אַרומגעגאַנג-
פון איין האַנד אין דער צווייטער.

דאָס נייעס, אז די לאָוויטשערין האָט זיך וויעדער געקויפט נייע
וועש, האָט אַרויסגערייצט די בעל־הבית'טע פון די קיך אַרויס — וואו
זי איז געשטאַנען און האָט געקאָכט מיטאַג פאַר די קינדער יואָס דאַר-
פען באַלד פון חדר אַהיים קומען. די בעל־הבית'טע איז אַרויסגעקומען
פון קיך מיט אַ צופלאַמט פנים פון פייער, אַ דיקע, פעטע וואַרשע-
ווער אידענע מיט אַ פעטען האַלז און פעטע פינגער. זי האָט מיט

ווארשאווסקי". די אינגערע און די שעהנערע לויפען אדום אויף די טראַטואַרען, לאָזען פליהען זייערע צולאָזטע האָר, לאָזען ארויסווייזען זייערע נאָקעטע הערצער און ברוסטען און זייערע געטאָקטע שטאַרקע קורצע פיס, וואָס הויבען זיך פון די קורצע קליידלעך, און כאַפען אָן די דורכגעהערס ביי די אָרימס.

און די גאס איז דענסטמאָל בעלעכט, פאר פיעלע אזעלכע אַלטע ערנסטע הייזער ברענען רויטע לאַמטערנעס און בעלייכטען די אַלטע סימנים פון די פארצייטיגע צעכען. פאר פיעלע טהירען פון אזעלכע קאָפען זיצען אויסגעוועצט מיידלעך אין אזעלכע מאָדנע שלאָף־ציי מערדיגע קאָסטיומען, און פיעלע יונגע לייטלעך, און עלטערע מענער שעהן, ציווילנע און רעגניערונגס־לייט אין פערשיעדענע פאָרמען, יונגע און אַלטע, בעלעכען אין די אבענדען די טראַטואַרען פון דער אַלטער שטאָרט. אָפטמאָל שפיעלט אַ קאָטערינקע פאר אַ הויז און קינדער טאַנצען נאָך'ן טאַקט פון דער קאָטערינקע, אָפטמאָל הערט זיך אַ האַרר מאַניקע שפיעלען. דאָס זיצט דער סטרוזש פאר'ן הויז מיט אַ שיקסע אין די אָרימס און שפיעלט זיך פערגעניגענד אַ מעלאַנכאָלישע פוילישע מאַזורקע און „היט דאָס הויז“, אז קיין גנבים, און קיין אונגעמאָל־דענע מענשען זאָלען אין הויז ניט אריינקומען. נור ער לאָזט אריין די מיידלעך מיט די געסט וואָס זיי פיהרען פון דער גאס און ווערען פערשוואַנדען אין פינסטערען לאַבירינט פון אזא הויז.

דאָס איז אלעס אין אָבענד. יעצט איז אָבער טאָג. דער מאַרק פון די אַלטע שטאָרט איז פול מיט סוחרים און קונים. אלעס איז דאָ אַ סחורה, אלעס פערקויפט מען און מ'קויפט דאָ. עס שמעהט אַ זעלנער מיט רָזעוואַנע ברויט, אַנאַנדערער מיט קאַזיאָנע לייווואַנד צו פערקויפן פען, אַ איד מיט אַלטע שירמס און אָבגעניצעוועטע קראַגענכס, אַ אידענע מיט אַלטע ווייבערשע קליידער. און דער מאַרק איז פול מיט קונים, און מען קויפט און מען טהוט אָן די געקויפטע זאכען באַלד אויף'ן אָרט. טהייל מאַכען אַ טויש. לאָזען איבער די אָבגעטראָגענע זאכען פאר אַ ברויט, פאר אַ פעקעל פאַפיראַסען, און אָפטמאָל געהט איינער אוועק פון דעם מאַרק אין גאַנצען אָהן אַ ראָק, פאר אַ טרונק בראַנפֿען, אזוי ווייט ווי די באַרנעשריעבענע אַנשטענדיגקייט לאָזט צו. געהט אָן דער האַנדעל, ד. ה. ביז צו די הויזען. (אָהן הויזען קען מען זיך אין מאַרק ניט אַרומדרעהען לויט פאַרשריפט). און די נימפע, די וואַרשע־

ברונען, וואָס איז אמאָל געווען דער שטאָלץ פון וואַרשא, שטעהט די וואַרשעווער וואַסער־נימפע, האַלב פרוי, האַלב פיש, דער סימבאָל פון דער וואַרשעווער שטאָדט. אַרום איהר, אַרום די וואַסער־נימפע, וואָס איז גיכער אַ סימבאָל פאַר די וואַרשעווער פערפיהרערישע פרוי, איי־דער פאַר דער שטאָדט, שטעהען אין ענגשאפט די הייזער ווי אַלטע, אַלטע זיידעס, הויכע און שמאָלע ווי סוכאָטניקעס. יעדעס איינע אין אַטאַנדער קאָליער אָבגעפאַרנט מיט די צייכענס פון די אַלטע צעכען אויף זיי. אין מאַרק זיינען אויפגעשטעלט בוידען און שטעלען, און ווי עס פאַסט זיך פאַר אזא אַלטע טהייל שטאָדט, איז דאָ דער מאַרק פון אַלט־וואַרג. איהר קריגענט דאָ צו קויפּען פון אַלטע אָבגעניצעווע־טע לעכעל ביז א פאָאר אַלטע שטיוועל. און נישט איינער קומט דאָ אַרײַן אַן אָבגעריסענער און געהט אַרויס א בעקליידעטער מיט א פאָאר שטיוועל וואָס זיינען גענויהט געוואָרען פאַר פינף יאָהר אין פאַרײַ, מיט א ראָק וואָס איז געמאַכט געוואָרען אין א ניו יאָרקער שאַפּ, און מיט אַ העט וואָס איז געקויפט געוואָרען אין א בערלינער קראָם, און דאס אַלעס האָט ער געקויפט פאַר קליין־געלד, פון וועלכע עס איז איהם נאָך איבערגעבליעבען אויף מיטאג.

אין איינע פון די הייזער, וועלכע האָט געטראגען דאָס שטאָל־צען נאָמען „דער שיף אַנקער“ און איז טאַקע געווען בעצייכענט מיט אַ שיף וועלכע איז געווען גרין אָבגעפאַרנט אויף אַ רויט פעלד, האָט זיך געפונען דאס טהייהוויז „קאפע וואַרשאַווסקי“. ביינאכט איז די „קאפע וואַרשאַווסקי“ בעלויכטען מיט צוויי רויטע לאַמיטערנעס, וועל־כע ברענען זיך אונטער דעם שילד מיט דער גרינער שיף. און אויף דריי פיער שטוהלען וועלכע שטעהען אין דרויסען פון דער „קאפע וואַר־שאַווסקי“ זיצען אויסגעזעצט מיידלעך, יונגע און עלטערע און אַ מאָד־נע נעגליזישע, האַלב אויסגעטהאָן, האַלב אָנגעטהאָן, אין ווייסע קאַפּ־טענדלעך און ווייסע ספּאַרניצעס, אָפּט קורצע, און ווייזען אַרויס די רויטע, בלויע, שוואַרצע סטרימפּף און די וואַרשעווער געטאַקטע שײ־כערעך. ביי א טהייל פון זיי האָבען זיך די האָר צולאָזט, ביי א טהייל זיינען די האָר אַרומגענומען מיט רויטע בענדער, און ביי די עלטערע און דיקע האָבען זיך די קאַפּטענדלעך אויפגעשפּילעוועט און צופעליג ווייזט זיך אַרויס אַ לייבליכע געהויבענע ברוסט. די עלטערע זיצען גור אזוי שווער און אונגעוועגליך אויף די שטוהלען פאַר דער „קאפע

דריטער טהייל

סאטקע אין ווארשא.

1

די אלטע שטאָדט.

אין אַ ווינקעל פון דער גרויסער ווארשא אין נאָך איבערנע-
 בליבען אַ רעשט פון דער מיטעל־אלטערישער שטאָדט. די אלטע
 שטאָדט אין ווארשא בעשטעהט פון הויכע, שמאַלע, אלטע הייזער, וואָס
 אונזערע זיידעס פאר הונדערטער יאָהרען האָבען זיי אויפגעשטעלט.
 איין הויז איז אָנגעמויערט אין צווייטען און קוים ריהרט מען איינס,
 וועלען זיך די אנדערע צופאַלען. זיי האָבען קיין הויף, קיין פענסטער,
 קיין ליכט, נור יעדעס הויז איז ווי אַ לאַבירינט. לאַנגע פינסטערע קאָ-
 רידאָרען פיהרען דורך געהיימניספּאַלע וועגען אין די שטובען פון די
 הייזער. און די וועגען ווייסען נור די אלטע איינוואָהנער פון די היי-
 זער, וועלכע זיינען אין זיי געבוירען און ערצויגען געוואָרען. אונזער
 איינער, אז ער פאלט אריין אין אזא הויז, מיינט ער, אז ער איז פער-
 בלאַנדזשעט געוואָרען אין אלטען קלויסטער, וואָס פון די ווענט
 שמעקט די אינקוויזיציע, און אַ שרעק בעפאַלט איהם פון די הויכע
 רונדיגע באלקענס, וועלכע בויגען זיך ארום זיין קאָפּ, פון די שווארצע
 ערנסטיגע ווענט וואָס רינגלען איהם ארום, און ער בלייבט שטעהן
 אין מיטען וועג פאר פינסטערניש און שרעק.

און נישט נור די הייזער — די גאנצע טהייל אלטע שטאָדט מאַכט
 אזא איינדרוק. אין מיטען מארק, אין אַן אלטען אויסגעטריקענען

געכאפט און ארויסגעקוקט פון וואסער ביי דעם נאָמען קאנאָריק —
וואָס האָט זיך געהערט אין וואַלד.

מאָטקע און מאַרי האָבען נישט געהערט דאָס ציטערען אין וואַסער.
זיי האָבען זיך ביידע ביי די הענד אָנגענומען און געגאָנגען מיט פלינ-
קע טריט צו די נאָהענטסטע סטאָציע, צו פאָהרען נאָך וואַרשוי, אויף'ן
דעם אַדרעס, וועלכע מאַרי האָט צווישען די ברוסטען געהאַט פער-
שטעקט.

זאָלטו מיך רופען שטענדיג, דו הערסט, זאָלסט נישט פּערגעכען —
האָט מאַטקע געזאָגט צו דער מוויד שטרענג.

— און איך הייס חנה דבורה זילבערשטיין.

— וואָס, פון ווען ?

— קאנאָריק האָט מיר געקויפט אַ פּאַס פון די קאטאָרינאַרושעס
און האָט מיר איהם היינט געגעבען, ווען איך בין אוועק מיט איהם.
גערענק!

— דאָס איז גוט.

די נאַכט איז געווען אַ קאַלטע און מאַרי האָט גאָר ניט געהאַט
אויף זיך גאָר איהר לייכט טיולענעם קאַפּטענדעל און אַ קליידעל אויפ'ן
נאַקעטען לייב, מיט דעם טוף האָט זי פּערבונדען קאַנאָריק'ס פנים.
זי האָט דערפיהלט מאַטקע'ס וואַרימע לייב וואָס איז צוהיצט וועוען פון
אויפּרעגונג און פון דעם בלוט וואָס האָט זיך גענאַסען אויף זיינט הענד
— האָט זי זיך איינגעקאָרטשעט און איינגעקאַטען אין מאַטקע'ן.
מאַטקע האָט זי צוגענומען מיט איין האַנד און פּעסט זי געדריקט צו
זיך. דער פּרישער ציטער, וואָס איז דורכגעגאַנגען דורך איהר קער
פּער פון די נאַכט־קעלט, האָט איהם געקיהלט, און עס איז איהם גוט
געווען. באַלד זיינען זיי ביידע געלעגען איינגעקעטען איינער אין
צווייטען אין פייכטען גראָז הינטער אַ בוים, די נאַכט ראָסע האָט גע-
וואַשען זייערע האַלב־נאַקעטע לייבער, און דער נאַכט ווינד האָט גע-
קיהלט זייער צוואַואַרימט יונג בלוט, און מאַרי האָט זיך אַ ינגעקאָר-
טשעט ווי אַן ערשראָקענער יתומה'דיגער פּויגעל הינטער מאַטקע'ס
יונגע שטאַרקע ברוסטען, און זי האָט זיך געבעטען :

— מאַטקע, מאַטקע איינציגער, שלאָג מיך, טרעט מיך מיט די
פּיס, און איך וועל דיינע הענד קושען. טהו מיט מיר וואָס : דו ווילסט.
איך וועל דיר אַלין, אַלץ האַרבען.

— ווי הייס איך ? — האָט זי מאַטקע געשלאָגען מיט די פּויסט
אין פנים אריין — ווי הייס איך ? האָט פּערגעכען ?

— קאָ— נאָ— ריק ! מיין ליובאַווניק קאָ— נאָ— ריק !

אין וואַסער וואָס איז געווען ניט ווייט פון זיי האָט זיך ווער בער-
וואייגען — דאָס וואַסער האָט אייפּגעציטערט און געפאַטשט אונזר-
היג צווישען דעם גרינס, און די קוויטשערס, ווי עס וואָלט זיך ווער אויפ-

דענסטמאָל איז מאָטקע געקומען צו זיך. ער האָט אויסגעזוכט דאָס פעקעל, וועלכע קאנאָריק האָט געטראָגען אויף די פלייצעס, ווען מאָטקע איז איהם אונטערן אָרים בעפאלען, געגעבען עס כאַרין צו האַלטען. דערנאָך האָט ער אָנגענומען קאנאָריק'ען ביי אַ פּוּס און צוגעשליעפּט איהם צום טייכעל. דאָרט האָט ער איהם בעזוכט, ער האָט גאָר נישט געפונען, ער האָט איהם אָנגעבונדען דאָס טוּך פון פנים — געמאַטערט זיך ניט אַרײַנצוקוקען איהם אין פנים אַרײַן, האָט איהם אויפגעריסען ראָס העמד. אויפ'ן לייב אָנגעבונדען האָט קאָר נאָריק געהאַט אַ זעקעל, אין וועלכען עס איז געלעגען פאַפיער געלד און אַ פאַס איינגעוויקעלט אין אַ שטיקעל פאַפיער, אויפ'ן פאַס האָט זיך מאָטקע מעהר געפרעהט ווי אויף דאָס געלד, בעהאַלטען עס, האָט ער אויסגעזוכט די שטיינער וואָס ער האָט אָנגעגרייט נאָך פון פאַר נאַכט, אַרומגעבונדען קאנאָריק'ען מיט מאַר'ס טוּך און אַרײַנגעשטופּט די שטיינער אין טוּך אַרײַן, האָט ער איהם אַרײַנגעקוליעט אין וואַסער אַרײַן צווישען געמויזעכטס און קאנאָריק איז פערשוואַנדען פון דער וועלט.

אַבגעוואַשען זיך ביים וואַסער, האָט ער בעפוילען די מויד, אַז זי זאָל זיך אויך גוט אַרומוואַשען אין וואַסער. דערנאָך האָט ער אויסגעטהאָן זיין צוריסענעם ראָק מיט די שטיוועל, געמאַכט דערויס אַ פער קעל און אָנגעלייגט מיט שטיינער און אַרײַנגעלאָזט אין וואַסער. אין קאנאָריק'ס פאַס האָט ער געפונען זיינע נייע שטיוועל מיט די לאַד קירטע כאָליאוועס וואָס קאנאָריק האָט איהם אויסגעצויגען אין דער שענק, און קאנאָריק'ס נייעס אַנצוג. ער האָט זיך אויסגעפּוצט אין דעם שפיעגעל פון דעם שטערען בעלויכטען וואַסער, אין וועלכען קאָר נאָריק איז יעצט געלעגען. האָט זיך אָנגעטהאָן קאנאָריק'ס נייעס אַנצוג, די סאַמעטרויטע אויסגעשניטענע וועסט און אָנגעהאַנגען זיך זיין זייגער מיט די גרויסע זילבערנע זעלנערישע קייט. אַז מאָטקע איז שוין געווען אָנגעטהאָן האָט ער נאָך גענומען אַ פּאַָר שווערע שטיינער און אַרײַנגעלאָזט אין וואַסער, אויף דעם אָרט אויף וועלכע, קאנאָריק איז געלעגען. גענומען קאנאָריק'ס פאַס אויף די פלייצעס, די מויד ביי דער האַנד און איז געגאַנגען.

— זאָלסט געדענקען, אַז איך הייס מאיר אהרן קאנאָריק און אזוי

האסטיג: „רעד ניט הויך — מען קען הערען“, און עס איז מאַטקען אַ וואונדער געווען וואָס קאנאָריק קען רעדען. מאַטקע איז געלענען אונטערן בוים אָהן אָטהעם און די שטימען און די טריט האָבען זיך געהערט וואָס אַמאָל געהענטער, באַלד איז עפעס פּערביי געפּלויגען פאַר איהם ווי אַ שוואַרצער שאַמען און ווי אַ ווינד. מאַטקע האָט לכתחילה פּערגעסען וואָס ער האָט צו טהאָן. ער האָט זיך באַלד דערמאָהנט, און געגעבען אַ שטילען פּיף. ער האָט שוין געוואָלט געבען אַ העכערען פּיף, און ער הערט עפעס אַ גערודער, און קאנאָריק'ס שטימע, זעהר קלאָהר, ווי ער וואָלט געשטאַנען פאַר איהם:

— וואוהין געהסטו, מאַרי! ווער פּייפט?

און מאַטקע האָט פאַר זיך געזעהן אַ שוואַרצען פּלעק, און דער פּלעק איז ביי איהם געווען אַ טויטע זאַך. דער שוואַרצער פּלעק האָט אויסגעשריען:

— אוי, מאַמע!

מאַטקע איז דערציטערט געוואָרען פאַר דעם וואָרט „מאַמע“, און ער האָט זיך פּערוואונדערט וואָס דער שוואַרצער פּלעק קען רופּען „מאַמע“. באַלד האָט איהם דער שוואַרצער פּלעק געגעבען אַ כאַפּ אָן ביים האַלז, און דאָס האָט איהם געגעבען ענערגיע און מוטה, אז ער זאָל זיך שלאָגען מיט דעם שוואַרצען פּלעק.

באַלד האָט ווער אַרומגעוויקעלט דאָס פנים פון שוואַרצען פּלעק, און אַ געשרוי איז האַלב דערשטיקט געוואָרען צווישען די בוימער אין וואַלד, און האַלב אין אַ טוף. אז דער „שוואַרצער פּלעק“ האָט שוין נישט געקענט אַרויסגעבען פון זיך קיין מענשליכע געשריען „אוי, מאַמע“, נור עפעס ווילדע כאַרכלען — האָט מאַטקע געקענט אַרייַן שטעבען אין דעם ווייכען וואַרימען פּלעק ווי אין אַ טויטע זאַך. ער האָט זיך געוואונדערט, וואָס פון דעם ווייכען וואַרימען שטראַמט אַרויס עפעס וואַרימעס, פּעטעס, און דאָס בעניסט זיין האַנד, און עס איז אַנגענעהם ווען דאָס פּעטע וואַרימע גיסט זיך אויף דער האַנד. ער האָט קיין צייט נישט געהאַט צו קלענערען דערפון, נור ס'איז ביי איהם דורכגעלאָפּען ווי אין אַ הֹלוב. באַלד האָט דער שוואַרצער פּלעק שוין נישט אַרויסגעגעבען פון זיך קיינע כאַרכלען, און איז אומד געפאלען און איינגעקאָרטשעט זיך, און עס איז געבליבען ליגען אַ טויטע זאַך.

פויגעל רופען אין וואַלד, האָט ער אויפגעהערט צו רייבען דאָס מעכער און איינגעהערט זיך צום פויגעל, געוואַלט דערגעהן וואָס פאַר אַ פּויר געל רופט, איז עס אַ "קוקו" אָדער אַ האַלץ פויגעל וואָס קלאַפט מיט זיין שנאָבעל אין די שאַל פון בוים...

עס איז איהם קאלט געוואָרען און עס האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז עס איז שוין זעהר שפעט. די נאַכט איז געווען אַ פעטע געדיכטע אלול נאַכט, און ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אז דער וואַלד איז אָנגע-שטאַפט מיט עפעס אזעלכע מיני ברואים וואָס שטעהען נור ביינאַכט אין וואַלד. ער האָט ניט מורא געהאַט פאר זיי, און זיי זיינען איהם נישט אָנגעגאַנגען אויך, נור ער האָט פערדרוס געהאַט וואָס עס ציהט זיך אזוי לאַנג און זיי קומען נישט, איז בייז געוואָרען אויף די מויד. געמיינט אז די מויד איז אַלעס שולדיג וואָס זי פערשפעטיגט זיך אזוי, (ווארים אַז קאַנאַריק זאָל זיין די סיבה, האָט ער נישט גערעכענט, קאַנאַריק האָט שוין אויפגעהערט צו עקזיסטירען אין זיין מה אַלס אַ לעבעדיגע זאך, וואָס קען אפשר ווערען אַ סיבה, און מען קען דערויף בייז זיין). ער איז אייניגע מאָל ארויסגעגאַנגען אויפ'ן וועג, דער הימעל איז געווען פערוואַלקענט און טהיילמאָל האָט זיך ענטפּלעקט אַ שטיק הימעל מיט שטערען, האָט מען געזעהן אַ שטיק וועג. נור אָפּטמאָל איז דער הי-מעל פערשטעלט געווען, און עס האָט זיך געדאַכט אז די גאַנצע לופט איז אָנגעפילט מיט אַזאַ שטאַף וואָס פערשטעלט אַלעס פון די אויגען. אויפ'ן וועג האָט ער גאָר ניט געזעהען, קיין מענש איז ניט געגאַנגען, קיין פוהר איז ניט געפאָהרען. עס איז געווען אַ הינטער וועג, אַ פּויר ערשער, מיט צואַקערטע זאַמד, און מעהר ווי אין דאָרף האָט ער ניט געפיהרט. אַרום פאַרנאַכט האָט ער יאָ געהערט אַ פוהר דורכפאָהרען, אַ גויה האָט אַ קוה געטריבען אויפ'ן וועג — נור ווען די זונן האָט זיך געזעצט האָט ער שוין גאָר ניט מעהר געהערט.

פּלוצים האָט איהם אָנגעהויבען זיין האַרץ צו קלאַפען — עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער דערהערט מענשען רעדען, געהען האַסטיג און רעדען הויך. ער איז אַריין אין וואַלד, און אַוועקגעלייגט זיך אונטערן בוים, און געוואַרט, פון נעבעל האָט זיך וואָס אַמאָל דיימליכער דערהערט שטימען. באַלד האָט ער דערקענט מאַרי'ס שטימע. די מויד האָט מיט אַ כיון הויך גערעדט, כדי מאַטקע זאָל דערהערען, אַז זיי געהען. באַלד האָט ער אויך געהערט קאַנאַריק'ס קול, ווי ער זאָגט

וואָס מען דאַרף טהאָן, איז הרג'ענען היינט אין אָבענד קאַנאַריק'ען, ער האָט איהם שוין נישט פיינד געהאַט, נור בעטראַכט איהם פאַר אַ זאָך וואָס געהער צו איהם, און דאָס דאַרף מען טהאָן, כדי מאַטקע זאָל האָבען אַ היים, זאָל האָבען וואו אַריינצוגעהן און ניט דאַרפֿען בלייבען דאָ אין פייכטען וואַלד.

איז איהם קאַנאַריק געוואָרען גלייכגילטיג, גאַנץ גלייכגילטיג, ער האָט איהם קיינמאָל נישט געזעהן, קיינמאָל ניט געקענט, — קיינמאָל זיך ניט געשלאָגען מיט איהם. נור קאַנאַריק איז אַ זאָך וואָס מען בעדאַרף געהמען און אַריינוואַרפען אין וואַסער, און צוואוואַרפען מיט שטיינער, אַז עס זאָל קיינער נישט וויסען, אַז דאָרט אָדער טרגעץ אַנ-דערשוואו ליגעט „אַ קאַנאַריק“, און כדי קאַנאַריק זאָל נישט קענען שרייען, אַז מענטשען זאָלען זיך צוזאַמענלויפען — דאַרף מען קאַנאַ-ריק'ען שטעכען אונטער'ן אָרים, פלוצלונג, טיעף אין דער ריפ אַריין, אַז ער זאָל גאָר קיין צייט נישט האָבען צו שרייען. און דאָס דאַרף מען אויספיהרען געשיקט, שטייל, כדי קיינער זאָל נישט בעמערקען, קיינער זאָל נישט וויסען, דער אַלטער „קאַטאַרינאַרוש“ און די „אַלטע מבשפּה“ זאָלען מיינען, אַז קאַנאַריק לעבט און איז ערגעץ וואו אַוועק מיט דער מויד, און די „אַלטע מבשפּה“ זאָל שילטען קאַנאַריק'ען, און קאַנאַריק וועט זיך דערווייל ליגען דאָ טיעף אין וואַסער, צווישען די גרעזער פערשטעקט, און מאַטקע וועט פאָהרען מיט דער באַהן קיין וואַרשו, וועט האָבען די מויד, און וועט האָבען אַ פולע טאַש מיט געלד, און וועט האָבען אַ פּאַס און וועט הייסען „קאַנאַריק“.

ער האָט אַרויסגעצויגען פון דער כאָליאַווע דאָס מעסער, וואָס מאַרי האָט איהם אַמאָל געשאַנקען, צו שטעכען קאַנאַריק'ען, און וואָס ער האָט עס געהאַט בעהאַלטען די גאַנצע צייט אין כאַמאַנט פון פּערד. דאָ איז געווען אַ קאווקאַזער קינזשאַל, מיט אַ ביינגערנעם הענטעל, און עס איז געלעגען אין אַ שיידעל. דאָס מעסער איז געווען האַלכ פּער-ראַכטעט. אָהנע צו טראַכטען וועגען עפעס דערביי, האָט מאַטקע אַרייַג-געשטעקט דאָס מעסער אין דער ערד און אָנגעהויבען אָבצורייבען די פּערראַסטעטע שטיקער זאַמד. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז כּל זמן דאָס מעסער וועט ניט שיינען אין דעם ליכט פון די שטערן — וועט ער דערמיט ניט קענען שטעכען קאַנאַריק'ען. ער האָט ענערניש געריבען דאָס מעסער אין די ערד, ווען עס האָט זיך פלוצלונג געהערט אַ

13.

זוי אזוי פון „מאָטקע'ן" זוערט „קאנאַריק"

מאָטקע איז אריין אין וואַלד, אויסגעזוכט דעם בוים, נעבען וועלכען ער האָט זיך געמאַכט א צייכען, און אוועקגעלייגט זיך. די זון האָט אָנגעהויבען אונטערצוגעהן, דער וואַלד בעגאַלדעט, דאָס וואסער בעד-הויכט און מאָטקע האָט זיך געפונען אונהיימיש. פיעל האָט ער דורכ-געקלעהרט, נור אַלץ איבער אזעלכע זאַכען, וואָס האָט נאָר נישט קיין שייכות געהאַט מיט דער טהאַט וואָס שטעהט איהם פאָר. ער האָט געדענקט נאָך די מוטער און געוואָלט זעהן וואָס זי טהוט. דאָס פרייע פעלד און דער וואַלד און דאָס וואסער האָט איהם דערמאָנט אָן די יאָהרען, ווען ער האָט געלעבט אויף'ן פעלד ביי זיך אין שטעדטעל. און ער איז גליקליך געווען, וואָס ער איז פריי, און געהערט נישט מעהר צו די קאָטאַרינאַרוזשעס. דאָס וואָס שטעהט איהם פאָר, האָט ער פער-נעמען נאָר איז גאַנצען און געפיהלט זיך ווי אַמאַל אין די יונגע יאָהרען. ער האָט געגעסען פון ברויט וואָס די „אַלטע מכשפה" האָט איהם מיטגעגעבען אויפ'ן וועג. און עס האָט איהם גוט געשמעקט. ער האָט זיך געוואָלט מאַכען אַ פייער'ל אין וואַלד, נור דערמאָהנט זיך, אז עס איז נישט גוט, אז מען וועט איהם בעמערקען. ער איז צוגעגאַנגען צום וואַסערי, געוואָלט זיך באַדען, נור אַריינגעקוקט אויפ'ן גרונד און געדעהן דאָס גרינע געמוזעכטס וואָס שווימט ארום אין וואַסער, האָט ער זיך אָן עפעס דערמאָהנט... ער האָט זיך שוין ניט געוואָלט באַדען, איז אַוועק און פערשטעקט זיך צווישען די בוימער.

עס איז נאָכט געוואָרען, און מאָטקע'ן איז געווען נאָס און אונד בעקוועם צו ליגען. אין די טונקעלהייט האָט ער מעהר געקלעהרט וועגען „קאנאַריק'ען", וועגען מאַרי'ן, וועגען די נאָכט וואָס קומט אָן, מאָטקע איז ערענסט געוואָרען. ער האָט אָנגעהויבען צו אַלעהרען, אז ער האָט נישט קיין היים, און ער האָט נישט וואו אהין צו געהן. און

„טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נור איין־איינציגען
פּערגעסען קען איך ניט“.

מאָטקע איז ארויס פון בויד מיט א פּעקעל אויף די פלייצעס, געד
מאכט זיך שוואַך געהען, מיט א טרויעריגען אַראָבגעלאָזענעם קאַפּ. די
אַלטע איז ארויס אויף די טדעפּלעך פון בויד, און איהם נאָכגעקוקט מיט
געוויין. דער אַלטער האָט אויך אונטערדריקט א טרעהר צווישען זיינע
געדיכטע הערלעך אויף די אויגען־הייטלעך, און געזאָגט מיט א כלי־
פּענדער שטימע:

— אזוי איז עס, מאָטקע, געה צווישען מענשען, ווער א שוסטער,
אפּשר וועסטו אויך א מענש ווערען.
קאַנאַריק האָט איהם צוגעוואָרפען א זילבערנעם האַלבען רובעל
און געזאָגט פון דער הויך:
— נא, נעהם צו!

מאָטקע האָט געלאָזט פאלען דעם האַלבען רובעל און גוט זיך איינ־
געקוקט צום לעצטען מאָל אין קאַנאַריק'ס פנים. און אן ערנסטקייט איז
געלעגען אין זיין בליק, ווי ער וואָלט וועגען עפעס געקלעהרט, און ער
איז אוועק אויפ'ן וועג צום שטערטיל צו.

מארי האָט דעם קאַפּ ארויסגעשטעקט פון א פענסטער פון ביידעל,
און מאָטקע האָט לאנג געהערט איהר שטימע הינטער זיך:
„נור איין־איינציגען

פּערגעסען קען איך ניט“

ער האָט שוין יעצט געוואוסט ווער דער „אין־איינציגער“ איז
און האָט געשמייכלעלט.

ער האָט זיך פּערקירעוועט אָן א זייט און זיך פּערנומען אין וואַלד
אריין.

וועט אוועק, וועט קאנארק זיך בערוהיגען. די מויד וועט בלייבען ביי איהם, און עס וועט זיין ווי פריהער.

דער „אלטער תרח“ האָט זיך אָנגערופען :

— אז דו ווילסט געהען, וועל איך דיך דאָך ניט איינהאלטען. נור קיין פּאָס פאַר דיר האָב איך ניט. איך דארף דעם פּאָס פאַר אן אנדער רען, וואָס איך וועל צונעהמען אויף דיין אָרט. קיין געלד קען איך דיר אויף ניט געבען. דו האָסט מיך אָבעקאָסט א סך געלד. איך האָב בער צעהלט פאַר דיר פינף-און-אַכציג רובעל, וואָס די מויד האָט פון גוי גע'גנב'עט. נאָר אַ פּאָר גילדען נא דיר דאָך, אז דו זאָלסט האָבען אויף די ערשטע שלעכטע צייט, און זעה דיר אליין צו העלפען. — האָט דער אלטער ארויסגענומען זילבער-געלד און געגעבען מאָטקע'ן.
מאָטקע האָט צוגענומען דאָס קליין-געלד, איז אריין אין בויד צו זאמעננעהמען זיינע זאכען.

— אלטע, גיב איהם אַ פּאָר העמדער, — מיינע גיב איהם אוועק!
— שרייט דער „אלטער תרח“ דער ווייב אין דער בויד. ער האָט רחמנות געהאט אויפ'ן יונג.

קאנארק האָט דערהערט, אז מאָטקע געהט אוועק, איז ער נאָך מעהר צופריעדען געווען. עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז פאַר זיין פּלאַן צו אנטלויפען מיט מאַרין איז עס ווי געוואונשען. ווייל דער „אלטער תרח“ וועט ניט וויסען מיט וועמען די מויד איז אנטלאָפּען, און וועט ניט וויסען וועמען צו זוכען. האָט ער מיט א געוויסע רחמנות'דיגע צופריעדענע שטימע אריינגערופען אין דער בויד אריין :
— מיינס א העמד גיט איהם אויך מיט, און א פּאָר אלטע הויזען ! כאַפּט איהם דער שוואַרץ יאָהר.

מאָטקע האָט דערווייל די זאכען זיך איינגעפּאָקט, וואָס די אלטע האָט איהם צוגעוואָרפען, געמאַכט זיך אַ פעקעל, און געוואונקען צו מאַרין, וועלכע איז געלעגען אין אַ פּאָק בעטגעוואַנד און געשפיגעלט זיך און געקעמט זיך די האָאר.

— איך ליעג אין וואַלד, הערסט אַ פייע, טהו גאָר ניט — נור לויף אין וואַלד אריין. גוט ?

— גוט, — האָט די מויד צוריק געוואונקען מיט די אויגען — און האָט זיך לוסטיגער געקעמט די האָאר, און אָנגעהויבען צו זינגען מיט א פּרעהליכע שטימע, ווי א פּויגעל, דאָס רוסישע ליעד :

געווען. ער האָט אויסגעפויפט א לייער אין איז צוריקגעגאנגען צו די קאטארינשטיקעס — אן איינגעבויענער, א טרויעריגער אין א שוואר כער, ווי ער וואָלט נאָך געווען געליטען פון די קלעפ, וואָס ער האָט גער קריגען. אָנגעקומען צו די קאטארינשטיקעס האָט מאַטקע געקראַצט זיך אין קאָפּ און עפעס געברומט אונטער דער נאָז.

— וואָס איז דיר, ממז'וק? — פּרעגט איהם דער „אַלטער תּרח“ וועלכער איז געזעסען אויף א קאסטען פאר דער בויך און געוואַרעמט זיך אין דער שפּעטער הערבסט־זון.

— איך געה אַוועק פון אייך, — זאָגט מאַטקע שטיל.

— וואָס? וואוהין וועסטו געהן?

— סיי ווי סיי קען איך שוין ניט ארבייטען. די יונגען האָבען מיר געשפּאַלטען דעם קאָפּ. וואָס וועל איך זיצען ביי אייך אָרײַפּעסען די ביינער? איך וועל מיר געהן.

— וואוהין וועסטו געהן? ווער וועט דיך צונעהמען, אזא הרג ווי דו ביזט? זעהט, וואָס זיי האָבען אויס דעם יונג געמאַכט.

— איך וועל מיר געהן אין שטאָדט אריין. איך וועל מיך אויסלערן גען א מלאכה. א שוסטער וועל איך ווערען, ווי מײַן טאַטע איז. ביי אייך קען איך שוין סיי ווי סיי ניט זיין.

אין א מינוט ארום איז דאָס גאַנצע לאַגער געוואָר געוואַרען, אז מאַטקע געהט אַוועק פון די „טרופע“. די „אַלטע מכשפה“ איז אַרויס געקומען פון דער בויך, אן איינגעריכטע אין סאַזשע פון דער קיך, ביי וועלכע זי האָט געקאָכט. דערהערט, אז דער יונג געהט אַוועק, איז זי אַרויס מיט א געוויין, געווישט זיך דאָס פנים מיט דעם שמוציגען פארטוך, מיט וועלכען זי האָט דאָס אויסגעשמירטע פנים נאָך מעהר פערשמירט, און אָנגעהויבען צו שעלטען קאַנאַריק'ען און די יונגען, וואָס זיי האָבען אויס מאַטקע'ן געמאַכט, און בעוויינט איהם, ווי מאַט קע וואָלט שוין געווען א טויטער.

דער „אַלטער תּרח“ איז טרויעריג געוואַרען. ער האָט געזעהן זיין כײַף, אז קאַנאַריק וועט געוועלטיגען איבער איהם, אָדער ער וועט איהם גאָר לאָזען שטעהן אויף די אַלטע יאָהרען און אַוועקגעהן פון איהם. העלפּען האָט ער זיך ניט געקענט. ער האָט זיך ניט געוואָלט צורויסען יעצט מיט קאַנאַריק'ען איבער דעם יונג, און געמיינט, אז ווען מאַטקע

געפאלען און זי האָט ניט געוואָלט ארבייטען. דער „אלטער תרח“ איז ביז געווען, געפאקט די זאכען אויף די בויד און זיך צוגעאיילט אוועק צופאָהרען פון יאהרמאָרק פריהער ווי אַן אַנדערס מאָל, ווייל ער האָט נאָך געוואָלט אריינכאַפּען א פּאַאַר שטעדטלעך איידער דער ווינטער קומט.

אין א קליין שטעדטעל, וואו זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט נאָכ'ן יאהרמאָרק, איז מאָטקע געוואָהר געוואָרען, אז קאנאריק האָט געהייסען מאַרין ארויס'גנב'ענען איהר קאָרב זאכען פון בויד און איהם גע' בען אוועקצוטראָגען. מאָטקע האָט זיך דערפרעהט. די לאַנג ערוואַר' טעטע צייט איז אָנגעקומען. ער האָט געהאַלפּען מאַרין ארויס'גנב'ענען דעם קאָרב, און געהייסען איהר נאָכגעהען זעהן וואו קאנאריק שטעלט איהם. קאנאריק האָט געטראָגען דעם קאָרב אין א נאָהענט דאָרף אריין, צו א גוי, ביי וועמען ער האָט געדונגען א פוהרעל מיט א פּערד, און בעשטעלט זיך מיט מאַרין, אז ביינאַכט, ווען ער וועט געבען א פיף, זאָל זי ארויסשפּרינגען דורך דעם פענסטעריל פון בויד. ער וועט שוין וואַרטען אויף איהר אויפ'ן שאַסע, און ער וועט זי אוועקפיהרען אין דאָרף אריין צו א גוי. פון דאָרט וועלען זיי ארויספּאָהרען מיט א פוהר צו דער נאָהענטער באַהן'סטאַנציע.

נאָך דעם זעלבען סאָג האָט זיך מאָטקע געמאַכט א שפּאַציער צום דאָרף צו, וואוהין קאנאריק האָט אוועקגעטראָגען מאַרין'ס קאָרב. אויס' געקוקט דעם וועג און געפונען, אז נאָהענט נעבען א וואַלד, ניט ווייט פון א וועג אראָב, געפינט זיך א קליין שוואַרץ טייכעל, וועלכער גיסט זיך צווישען בעוואַקסענע קוסטען מיט גרינס. ביי דעם טייכעל האָט זיך מאָטקע אָבגעשטעלט און עפעס געקלערט. ער האָט אויסגעקליבען אַן אָרט, וואו עס איז געווען געדיכט בעוואַקסען מיט גרינס און גרעזער, געמאַכט זיך א סימן ביי א בוים, נעבען וועלכען עס איז געלעגען א קופּע שטיינער. לאַנגווייליג האָט ער בעקוקט דעם בוים, די שטיינער, דעם וועג, און נאָכאַמאָל צוגעגאַנגען צום טייכעל און אריינגעוואַרפען א בליק. דער גרונד פון טייכעל האָט געמוזט זיין בעדעקט מיט גע' מייזעכטס און שליען, ווייל שטיקער ווילדע וואסער'גראָז האָבען ארומ' געשוואומען איבער'ן טייכעל. ער האָט דערזעהן, אז ביים ברעג פון טייכעל איז דאָס וואסער בעוואַקסען מיט הויכע גרינסען, קוויטשערס און שטעכערס, און עפעס געקלעהרט וואָס איז איהם ניט אנגענעהם

געהאט פאר קאנאריק'ען, אז ער זאל איהם ניט שלאָגען, געשוויגען און זיך איינגעקוקט אין זיין פנים.

און ביינאכט, ווען מאַרי איז צוגעקראַכען צו מאַטקע'ן, איהם גע-
קושט, געהאלזט און געוויינט אויף זיין צו'הרג'עטען קאָפּ, האָט דער
יונג איהר געשושקעט אין אויער אריין :

— געה אוועק, מאַרי. געה אוועק — קאנאריק וועט זעהן.

— זאל ער מיך הרג'ענען. איך וויל ניט אוועקגעהן.

— געדענק, מאַרי, וואָס איך האָב דיר געזאָגט. דו געדענקסט ?

— איך געדענק.

— שווייג, און רעד אָן קאנאריק'ען, אז ער זאל אַנטלויפּען מיט

דיר. רעד איהם אָן, און זאָג איהם, אז דו האָסט איהם ליעב, אז נור

איהם אליין האָסטו ליעב, און דו ווילסט אַנטלויפּען מיט איהם.

וועסטו איהם אָנרעדען ?

— יא, מאַטקע.

— און ווען ער וועט זיין פערטיג מיט דיר אוועקצוגעהן, קום און

זאָג מיר אָן.

— יא, מאַטקע.

— נור שווייג, מאַרי, שווייג, אז דו ווילסט מיך און דיך רעטען —

שווייג.

— יא, מאַטקע.

— און געה אוועק יעצט, געה ; און געדענק וואָס איך זאָג דיר.

— איך געדענק.

דער הערבסט איז אריבערגעגאנגען, מיט די בויד ארוםפאָהרען

האָט מען שוין ניט געקענט, צו קאלט געווען. און ווי יעדע ווינטער

האָט דער „אַלטער תּרה“ פאָרגענומען זיין רייזע אין א קליין שמעדטעל

אריין צו א פריינד, א קאטארינאָרוש, וואו מען האָט איבערגעווינטערט.

דער גרויסער לאָוויטשער יאָהר-מאַרק איז געווען דער לעצטער יאהר-

מאַרק פון זומער-סעזאָן און פון דאָרט איז מען געפאָהרען איבער-

ווינטערען. דער היי-יאָהריגער יאהר-מאַרק האָט זיך ביים אַלמען קאַטאַ-

רינאָרוש ניט איינגעגעבען — ווייל מאַטקע איז געלענען אַ קראַנקער

און די מויד האָט אויך שלעכט געארבייט. די מויד איז אַ פאָאר מאָל

אָנגעהויבען סטראַשען, אז ער וועט געהן ברענגען פּאַליציי, אז מען האָט איהם דעם יונג אוועקגע'הרג'ט צוליעב קאַנקורענציע, ווייל ער איז אַ גוטער „בעל־מלאכה“. קאַנאַריק האָט איהם ניט געהערט און ניט געמאַכט זיך אויס זיינע רייד. וואָרום נאָכדעם ווי ער האָט אָנגע־לערענט מאַטקע'ן, האָט ער ניט בלויז געקראָגען די ממשלה איבער דער מויד, נאָר ער איז געוואָרען דער „מאכער“ אין דער טרופּע, און דער „אַלטער תּרח“ האָט אין געהיים מורא געקראָגען פאַר קאַנאַריק'ען, אז ער זאָל ניט ווערען עלטסטער, און אויף די עלטערע יאָהרען וועט דער „אַלטער“ מווען ארבייטען ביי איהם.

אין אַ פּאָר טעג ארום האָט זיך מאַטקע אליין אויפגעהויבען פון זיין געלענער און איז אליין אריינגעקראָכען אין דער בויו' אריין. מאַטקע האָט זיך געשמירט די וואונדען. נור עז איז געווען שוואַך, און געהאַרכט און געטהאָן אלעס וואָס קאַנאַריק האָט איהם בעפוילען. ער האָט געזעהן ווי קאַנאַריק רעגיערט איבער דער מויד, און ווי מאַרי קויפט איהם. ער האָט געזעהן, ווי קאַנאַריק שיקט די מויד עיגענ־וואו, וואוהין זי וויל ניט געהן. ער שלאַגט זי, אז זי זאָל געהן — און זי געהט. מאַטקע האָט געשוויגען.

נור ער האָט זיך אָנגעהויבען גוט איינקוקען אין קאַנאַריק'ס פנים, ווי ער וואָלט עס געוואָלט גוט געדענקען ווי אזוי עס זעהט אויס, אַ לאַנגע, לאַנגע צייט דערנאָך. ער האָט זיך אָנגעהויבען איינצוקוקען צו קאַנאַריק'ס בעוועגונגען, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך אויסלערנען נאָכ־צומאַכען קאַנאַריק'ען, ווען קאַנאַריק וועט שוין ניט זיין. ער האָט איהם געוואָלט געדענקען.

דערווייל איז דעם יונג בעסער געוואָרען. ער האָט שוין אָנגע־הויבען אליין ארומגעהן און צו שפּאַצירען פאַר דעם הויז. קאַנאַריק האָט געשריען אויף איהם וואָס ער דרעהט זיך ארום לעדיג.

— געהם די בעמבע און געה אין גאַס אריין.

די „אַלטע מכשפה“ האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטען ביי קאַנאַריק'ען אויף מאַטקע'ן:

— לאָז איהם אָב, זעהסט דאָך, קוים ער ריהרט זיך.

— די כאַלעראַ וועט איהם ניט פאַקען. בחנם וועט ער דאָ פרעסען — זאָל ער געהן פערדיענען.

מאַטקע איז בלייב געוואָרען, איינגעבויגען זיך ווי ער וואָלט מורא

12

מאטקע פערלאזט די קאטארינסטישקעס.

מען האט מאטקע'ן אהיים געטרעגן, אזוי ווי קאטאריק האט גע-
 זאגט, „אין א ליילעך“ און איהם אוועקגעלעגט אויף די לאַנקע פאר'ן
 געצעלט. דער „אלטער תרה“ האט געשלאָטען און איז ביז געוואָרען
 פארוואָס מען האָט דעם יונג דאָס „רעכט“ געטהאָן פאר'ן יאהרמאָרק,
 און מען האָט איהם צושטערט א גרויס פערדיענסט, וואָס ער וואָלט
 געקענט מאַכען מיט'ן יונג. אָבער טהאָן האָט ער גאָר ניט געקענט.
 דערווייל איז קאטאריק געבליבען אויבערהאָנד, און אויך איז איהם
 ניט זעהר פיעל אָנגעגאנגען מאַטקע. „דער הונד איז ווערטה געווען
 דעם שמעקען“ און מען האָט מאַטקע'ן בעדארפט לערנען ווי צו עהרען
 אן עלטערען קאטארינאָרוש און ניט אויסכאַפען קיין נקבות.
 דערווייל איז מאַטקע געלעגען און האָט זיך ריהרען ניט געקענט.
 מען האָט נור געהערט פון איהם א שטיל אַטעמען. א פעלדשער רופען
 צו איהם, האָט מען מורא געהאַט. עס איז ניט געווען די געוואָנהייט
 פון די קאטארינסטישקעס ארוינצולהאָזען אן אויסערליכען מענשען אין
 זייערע געשעפטען, כדי מען זאָל גאָר ניט געוואָהר ווערען וואָס ביי זיי
 טהוט זיך. האָבען איהם די ווייבער, מיט די „אַלטע מיכשפה“ אין דער
 שפיץ, אָבגעוואַשען די בלוט, פערקלעבט איהם די לעכער פון קאָפּ
 מיט אַזא מין וואַקס וואָס היילט, און אויסגעשמירט איהם דאָס צור
 האַקטע, צובלוטיגטע לייב מיט אַזא מין גנב'ישען אויל, וואָס זיי
 אליין האָבען צוזאַמענגעשטעלט און זיי היילען דערמיט קראַנקע פערד.
 מאַטקע איז געלעגען א פאָךר טעג אויף איין אָרט, זיך ניט געריהרט,
 פערקלעבט די אויגען און שטיל געהעשקעט. די ווייבער האָבען איהם
 צוגעטרעגן מיך און וואַכער, טיילמאָל האָט ער געטרונקען און
 טהיילמאָל האָט ער געלאָזט שטעהן, און מען האָט ניט געוואוסט צי ער
 וועט בלייבען לעבען צי ער וועט שטאַרבען. דער „אלטער תרה“ האָט

די אויגען אריין און איהר געזאגט א פאָר ווערטער, וואָס מיר קענען
דאָ ניט איבערגעבען. דערנאָך האָט ער זי צוגעפיהרט צו מאַטקע'ן
וועלכער איז געלעגען אין א ווינקעל, ווי א פערבלוטיגטע שמאטע און
זיך נישט געקענט ריהרען, און געזאָגט צו איהר אזוי:

— זעהסט ווי ער ליגט, ווילסטו אויך אזוי ליגען? — זאָלסטו
געהן מיט קאָנאָריק'ען, זאָלסטו איהם אוועקגעבען דאָס געלד וואָס דו
פערדיענסט. ער איז דיין חתן (ווייזט שלמה אָן אויף קאָנאָריק'ען)
און זיינע ביזטן. און איהם זאָלסטו אוועקגעבען דאָס געלד וואָס דו
פערדיענסט, אז דו ווילסט זיך נישט אזא שוואַרץ יאָהר אויסריכטען,
ווי ער דאָ.

נאָר מאַרי האָט איהם נישט געהערט. קוים האָט ער זי נאָר נאָכ-
געלאָזט, האָט זי זיך געגעבען א וואָרף אויף מאַטקע'ן. מיט די שטיי-
צוריסענע טוף וואָס זי האָט אויף זיך געהאַט, האָט זי אָנגעהויבען
אַבצואווישען דאָס בלוט פון מאַטקע'ס פנים, און געוויינט אויף איהם:
— מאַטקע, מיין טהייערער מאַטקע, וואָס האָבען זיי דיר געטהאָן?
— געה אוועק... געה אוועק... א כאַלערע, — האָט דער יונג
קוים אַרויסגעקריצט פון די צייהן.

נאָר מאַטקע האָט זי ניט געדאַרפט יאָגען. באַלד האָט זי א
יונג געגעבען א כאַפּ אָן ביים צאָפּ און א שלעפּ אוועקגעגעבען פון
מאַטקע'ן און מיט דער גאַנצער קראַפט האָט ער זי געגעבען א שטופּ
צו צו קאָנאָריק'ען — וועלכער איז געזעסען א ברוגז'ער. ער האָט פון
זיך די מויד אָבגעוואָרפען. און צוויי פעטש האָבען אָבגעפייערט הינ-
טען-אַרום אויף איהרע באַטען.

אונמענשליכער שטימע, אז מען האָט עס דערהערט ווייט אוועק פון דעם שענק.

— פערשטאַפּ איהם דאָס מויל — מענשען וועלען זיך נאָך צו-זאַמענלויפּען.

זיי האָבען מאַטקע'ן געכאַפּט, און געוואָרפּען איהם אין אַ ווינ-קעל. מאַטקע איז געלעגען ווי אַ גע'הרג'עטער, ער האָט זיך שוין נישט געריהרט, נור שווער געאַטהעמט. שטיקער בלוט זיינען פּערגליווערט געלעגען איבער זיין פנים, איבער זיין קאַפּאַטע, איבער דער פּאַדלאַגע, און מען האָט נישט געוואוסט מעהר, וועלכעס איז מענש, אַנצוג און וועלכעס איז הילצערנע פּאַדלאַגע.

די יונגען זיינען שוין אָבגעטראָטען פון איהם, נאָר קאַנאַריק איז נאָך געשטאַנען און האָט איהם אַראָבגעצויגען די נייע שטיוועל, וואָס מאַטקע האָט זיך געהאַט געקויפּט אויפ'ן מאַרק. ער האָט איהם אויך געוואָלט אויסטהאָן דעם אַנצוג. דער אַנצוג איז אָבער געווען איינ-געשמירט אין בלוט. ער האָט איהם בעזוכט און געפונען ביי איהם עטליכע און צוואַנציג רובעל פון דאָס געלד, און קאַנאַריק האָט דאָס צו-טהיילט צווישען די חברה. ער האָט גענומען נקמה פאַר זיינע בע-ליידיגטע געפיהלען און געשמילט דעם איבערגעברענטען כעס וואָס עס האָט אזוי לאַנג געקאַכט אין איהם.

— לאַז איהם שוין, — ער וועט שוין גערענקען — האָט וועלוועל כוואַט איהם אוועקגעשלעפּט פון מאַטקע'ן.

אין דרויסען הינטער דער טהיר איז געשטאַנען מאַרי. זי האָט דערהערט ווי דער יונג שרייט, האָט זי אָנגעהויבען נאָך הע-כער צו שרייען.

— געוואַלד, — ראַטעוועט — געוואַלד ראַטעוועט!

— געהט ארויס נאָך איהר, געהט ארויס — מענשען וועלען זיך נאָך צוזאַמענלויפּען.

אַ פּאָר יונגען האָבען זיך אַרויסגעריסען דורכ'ן פּענכטער און איהר געכאַפּט, דאָס מויל פּערשטאַפּט און אַריינגעשלעפּט זי אין שענק. די מויד האָט זיך געריסען, ניט געלאָזען. זיי האָבען אָבגעריסען פון איהר דאָס קלייד — צוריסען דאָס ווייסט און מיט אויסגעפאַטשטע באַקען האָבען זיי איהר אין דעם שענק אַרוינגעבראַכט. שלמה ממזר האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד, געקוקט איהר אין

מען האָט געקוקט אויף איהם. מאַטקע האָט געהייסען; מיט אַ פרעה-ליכער מינע דערלאַנגען דריי גלעזער ביער, און זיי האָבען זיך אוועק-געזעצט ביי אַן אַנדער טישעל. קיינער האָט קיין וואָרט ניט אויס-גערעדט. נאָר באלד האָט זיך פון יענעם טישעל, ביי וועלכען קאנאָריק איז געזעסען, געהערט זיך אַ שטימע:

— דאָס איז דער בחור, וועלכער געהמט אוועק אַ מיידעל פון אַ גומען ברודער? דאָס איז ער?

— יא, דאָס איז ער! האָבען אַנדערע אָבגעענטפערט.

מאָטקע האָט עפעס געזוכט אויפ'ן טיש, וואָס צו געהמען אין האַנד אַרײַן. אויפ'ן טיש איז גאָר נישט געווען. קיין ביער האָט מען נאָך נישט גערלאָנגט. ער האָט געקלעהרט צוצולויפען צום בופעט און כאַפען אַ קופעל אין האַנד, אויף יעדענפאלס. נאָר איידער ער האָט זיך אויפגעשטעלט, איז אויסגעוואַקסען פאר איהם אַ הויכער מאַן, מיט אַ געשפרינקעלטען פנים און אַ פאַר רויטע אויגען, וועלכען ער האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן:

— הער נור, דו, דו קליינער פעמפיק. דו געהמסט אוועק אַ

מיידעל פון אַ קאטאָרינאָרוש, הע?

— איז וואָס ווילסטו? איז וואָס געהט עס דיר אָן? — פרענט מאַטקע נאָך געלאַסען, כאַטש ער איז בלייב געוואָרען און די פינגער האָבען איהם געציטערט פאר וואָס ער האָט גאָר נישט געהאַט עפעס אין דער האַנד.

— וואָס איך וויל? אַ פרעטענזיע וויל איך!

— אַ פרעטענזיע? וואָס איז עס אזוינס אַ „פרעטענזיע“?

— אָט דאָס איז עס! און איידער מאַטקע האָט נאָך צייט געהאַט מיט די אויגען צו פינקלען, האָט ער געקראָגען אזא קלאַפ איבער'ן קאָפּ. אַז דאָס גאַנצע פנים האָט זיך איהם בענאָסען מיט בלוט. די אויגען און די אויערען האָבען זיך איהם פערקלעפט אין בלוט, און ער האָט ניט געקענט זעהן און הערען. אומזיסט האָט מאַטקע זיך געפרובט זיך נואַרפען אויפ'ן הויכען יונג, וויפיעל יונגען עס זיינען געווען אין שענס האָבען זיך גענומען צו מאַטקע'ן, און ער האָט דערפיהלט קלעב וואו ער האָט נאָר אַ שטיקעל לייב געהאַט. צוערשט האָט ער פערשוויגען, געשעהמט זיך צו שרייען. נאָר אז ער האָט געזעהען, אַז ער קען זיך שוין ניט העלפען, האָט ער גענומען שרייען מיט אזא

מאָסטע האָט געזעהן אז זיי טשעפען זיך צו איהם, אז מען וויל
איהם אַרײַנקריגען אין די לאַפּקע — דאָך האָט ער זיך געשעהמט צו-
דיקצוכאַפּען און אַרויסצואווייזען, אז ער האָט מורא, — האָט ער זיך
אַנגערופּען :

— לאָז דיר דער קאָפּ נישט דאַרען פאַר מיר, אז דו ווילסט ביער,
קום אין שענק. און ער האָט אַנגעהויבען פּריהער צו געהן מיט גרויסע
שפּרייזען.

— מאָטקע, געה נישט, געה נישט. זיי וועלען דיר שלאָגען,
מאָטקע! — האָט איהם מאַרי נאָכגעשריען, און איז נאָכגעלאָפּען מיט
א געשריי נאָך די דריי.

— גיב נור אַ קוק ווי די מויד האָט מורא פאַר זיין נפּש! האָב
גיט קיין מורא, קעצעלע, ווער וויל איהם שלאָגען? רופּט זיך אַב דער
בלינדער ממזר.

— געה אַהיים, מאַרי, האָב נישט קיין מורא, האָב נישט קיין מורא,
זיי וועלען מיך נישט שלאָגען — רופּט איהר צו מאָטקע.

ער האָט שוין געזעהען אז ער איז אַרײַנגעפּאַלען. נאָר עס איז
שוין געווען פאַרפּאַלען. צוריקגעהן, אַרויסווייזען אן אימה, — דאָס
האָט ער גיט געמאָרט... ער האָט זיך פּאַרגעברייט, געזוכט אין די
קעשענעס מיט וואָס צו שלאָגען — ער האָט אַבער נאָר נישט געפונען.
עס איז איהם טרויעריג געוואָרען. אַבער ער האָט אויף איין מינוט
נישט פּערלאָרען דעם מוסה, און געשריען אויף מאַרי'ן, וועלכע איז פון
הינטען נאָכגעגאַנגען :

— געה אַהיים, די מינוט געה אַהיים. אז גיט צושלאָגן איך דיר
דאָס פּרצוף.

— אָט אזוי איז גוט — אָט אזוי איז רעכט! וואָס האָט זי זיך
צו מישען, וואָס מאַנספּערשוניען טהוען? האָט וועלוועל געזאָגט.
מאַרי איז נישט אַהיים געגאַנגען.

אז זיי זיינען אַרײַנגעקומען אין דער קריסטליכער שענק אַרײַן,
וואָס איז געווען הינטער דער שטאָרט, האָט שלמה איהם אַרײַנגע-
פּיהרט אין אַ בעוונדער שטיבעל. דאָרטען האָט מאָטקע דערזעהן ווי
קאַנאַריק זיצט מיט אַ פּאַָר יונגען קאַסאַרינאַרזשעס און טרינקען
ביער און רעדען הויך און בעלעכט.

ווען חברה האָט איהם דערזעהען, איז שאַ שטיל געוואָרען — אין

זיין — זאָגט מאַטקע און בעצאָהלט פאַר'ן טוך.

מאָרי וויקעלט זיך דערמיט אַרום און געהט מיט איהם מיט אַ
לאַכענדע מינע פון איין טישעל צום צווייטען. מאַטקע האָט ווידער
דערזעהן קאַמאַשען מיט רויטע אַבצאַסען.

— מאָרי, ווילסט אזא פאָר קאַמאַשען?

בעצאָהלט, גענומען. ער האָט זי געפיהרט צו די שטעלען מיט
קרעלען. אויפ'ן לאָוויטשער יאָהר-מאַרק פּערקויפט מען די שעהנסטע
קרעלען, רויטע און בורשטינענע, און ווענעציאַנער גלאָז-קרעלען,
וואָס די אָרטיגע טיידלעך טראָגען.

ער האָט בעהאַנגען די דראָטען-געהערין מיט שנידען קרעלען און
זי געפיהרט צו די קראָמען מיט פיין-געפאַרבטע וואָלל-שטאַפּען. פאַר-
נאַכט האָט ער אַהיים געפיהרט מאָרי'ן. ער האָט גערויכערט ציגאַר-
רען און געהאַלטען די הענד אין די הויזען-קעשענעס און די נייע כאָר-
ליאַווקעס פון די לאַקירטע שטיוועלעך האָבען געגלאַנצט, און מאָרי האָט
גענאָגט צוקרעלעך און געהאַט פיעלע פעק מיט נייע איינגעקויפטע
זאַכען. די יונגען האָבען איהם אָכגעווארט. דערזעהן מאַטקע'ן, האָר-
בען זיי איהם אַרומגערינגעלט.

— וועסט שטעלען אַ גלעזעל ביער, נייער קאַטאַרינאַרוש? —

פּרעגט וועלוועל כּוואַט.

— מען ווייסט דאָך גאָר נישט צו דו ביסט אַ קאַטאַרינאַרוש,
צי דו קענסט „אַרבייטען“, מען הערט דיר דאָך גאָר נישט, מען זעהט
דאָך דיר גאָר נישט — לעגט צו שלמה'לע ממזר.
מאַטקע שטייבעלט גוטמוטהיג.

— אז איהר ווילט ביער — קומט אין שענקעל אַריין.

— אָט אזוי איז גערעדט, ביזטו אַ כּוואַט! לאָזט איהם אַראָפּ
דער בלינדער ממזר אַ קלאָפּ מיט דער פּלאַטשיגער האַנד, ווי מיט אַ
שפּאַדעל איבער'ן קאַפּ.

מאַטקע האָט איהם אָנגעקוקט, ער האָט ניט געוואוסט, צי ער
מיינט עס ערענסט. נאָר ווען ער האָט געזעהן דאָס געלעכטערעל אויף
דעם ממזר'ס ליפּען, האָט ער אויף געשמייבעלט, כאַטש דער קלאָפּ
האָט איהם וועה געטהאָן.

— וועט זיך דיר גאָר דער קאַפּ ניט פּערדרעהען פון אַ גלעזעל

ביער? — פּרעגט וועלוועל כּוואַט.

און ער לענט „בישקען“ — זאָגט דער „אַלטער תּרח“, איבערשמירענדיג זיך מיט איין האַנד די גראָהע אָבגע'חלב'טע האָאָר, און מיט דער צווייטער האַנד קלאַפענדיג אין דער גאַלדענע קייט, וואָס איז גע' האַנגען אויף זיין דיקען בויך.

— וואָס דערצעהלט ער דיר דאָרט מעשיות! געקומען אונז נאָכצולויפּען פאר א פּאָר יאָהרען, אַ ממזר'ניק, אַן אָבגעריסענער הונד, אַ יתום, אַ גאָר נישט — זאָגט קאָנאָריק.

— נו, איך וועל איהם מאַכען פאר אויס קאָפּעלויש מאַכער — זאָגט וועלוועל כּוואַט.

— האָסט געזעהען, ווי דער קליינער יאָגט פון זיך? — מען דאַרף איהם געבען אַ שנעל אין נאָז — זאָגט דער צווייטער קאָטאָר דינאָרוש פון שלמה'ממזר'ס חברה, — דער יונג וואָס טראָגט די קאָט מערינקע אויפ'ן בויך, און דעם בלאָז פייפּער אויפ'ן רוקען, און מיט'ן פּוס ציהט ער אָן דעם קלומפּיר מיט די צימבעלס וואָס ער טראָגט אויפ'ן קאָפּ.

— מען וועט איהם שוין געבען, מען וועט איהם שוין געבען — בערהיגט איהם מיט דער האַנד וועלוועל כּוואַט. און נעהמט קאָנאָר דיק'ען אין אַ ווינקעל אַריין און סוד'עט זיך מיט איהם.

— לאָמיר זעהן וואָס איהר קענט. — איך האָב מורא, ער וועט זיך געגען אייך אלעמען אן עצה געבען — איז דער „אַלטער תּרח“ שטאַלץ אויף זיין מאַטקע'ן.

דערווייַל פיהרט מאַטקע מאַרין אַרום איבער דעם יאָהר'מאַרק, און ווייס גאָר נישט וואָס דאָ געהט פּאָר. ער שטעלט זיך אָב פאר די בעסקעטס מיט די קאָלירטע בענדער, וועלכע די ווייבער פּערקויפּען אויף אַ טישעל. מאַרין קלייבט זיך אויס אייניגע שטיקער, און בער קוקט זיי. עס געפּעלט איהר.

— קויה דיר, מאַרין, קויה! נא, נעהם דאָס אויך מיט — לענט ער איהר אָן אַ האַלבען שירץ — וואָס קומט אייך, אידענע?

מאָטקע דינגט זיך נישט. ער נעהמט אַרויס אַ האַנד זילכער געלד פון די נייע הויזען-טאַישען, און גיט עס דער אידענע. דערנאָך פיהרט ער מאַרין צו צו אַ טישעל, וואו מען פּערקויפּט קאָלירטע זיי דענע טיכער.

— נו, מאַרין, זעהסט דאָס טויך? נעהם. עס וועט דיר שעהן

לען אין הארצען האָט קאָנאָריק געזעהן ווי מאַטקע פאַרנעהמט זיין פּלאַץ, ווי די מויד קריכט אַרויס צו איהם אין שטאַל אַרײַן יעדע נאַכט און ער קען איהר גאָרנישט טהאָן דערפאַר — מאַטקע בעשיצט זי, און ער האָט מורא פאַר מאַטקע'ן.

יאָ, קאָנאָריק האָט עס געמוזט מודה זיין, אז ער האָט מורא פאַר מאַטקע'ן. און יעצט פערשעהמט ער איהם פאַר די קאָטאָרינאַרושעס, פאַר אַלע קאָלעגען. זיי קענען איהם שוין אזוי לאַנג פאַר אַ קונצען מאַכער, אַ בעל־מלאכה, און דאָ קומט אזאָ יונגער שנעק אַ גאָרנישט, און נעהמט איהם אַוועק די מויד פאַר אַלעמען אין די אויגען! ער וואָלט זיך יעצט געווען געוואָרפען אויף איהם, נאָר ער האָט זיך אָב־געהאַלטען, דערפאַר וואָס ער האָט געהאַט אין זינען מאַטקען אַ "שפּיז־צעל" אָבצוטהאָן.

— ווער איז דער? — זעה, קאָנאָריק, וואָס טהוט זיך מיט דיר? — דו לאָזט דיך אזוי טרעטען מיט די פיס פון אזאָ פעמפּיק? וואָס שווייגסטו? — שרייט אויס וועלוועל כּוואַט, דער יונג וואָס שליינגט איין שווערדען און ציהט דערנאָך פון כּויל אַרויס שטיקער פּייער — דער הויפט קאָמעדיאַנט פון שלמה'לע מימז'ס קאָטאָרינאַרושעס.

— לאָמיר זעהן וואָס דו קענסט, געה דו און שטעל זיך געגען איהם. — אַ בראָך נאָך דיינע יאָהרען! — אָט געה איך צו — און איז אַ מאַמעס אַ אינגעל, און פון זיינעם אַ פאַטש פאַלסטו אויך אַוועק — זאָגט מיט שטאַלץ דער "אַלטער תּרח".

איז אַ מאַמעס אַ אינגעל, און פון זיינעם אַ פאַטש פאַלסטו אויך אַוועק. — זאָגט מיט שטאַלץ דער "אַלטער תּרח".

— וואָס, דער פעמפּיק? — יאָ, דער פעמפּיק — זאָגט געלאַסען נאָר מיט אַ שטאַלצע מינע דער "אַלטער תּרח".

— וואו האָסטו איהם געפאַקט? — אַ גוטער בעל־מלאכה? — פּרעגט שלמה'לע ממזר, וואָס איז בלינד געווען אויף איין אויג, און געהאַלטען זיך אַלס גבור צווישען די קונצען־מאַכערס.

— דאָס, ברודער, האָב איך אַליין אויסגעפונען. איך האָב געד־וואוסט אז ביי אַ מאַמען וואַקסט אויף אַ זעהנדעל, וואָס וועט פּער־שטעהן אַ וועלט, ברודער. ער לעגט דיר — "בישקען" (אַ פּוילישער גבור), וועט איך זיך מיט דיר. איך פיהר איהם אַוועק אין וואַרשוי

אלע קאטארינארזשעס זיינען צוגעקומען בעקוקען מאַטקען און געפרופט טרעפען וויפיעל ער האָט בעצאָהלט פיר די זאכען. מען האָט זיך אין די אויערען גע'סוד'עט, פון וואנען מאַטקע האָט אזוי פיעל געלד גענומען, און דער „אלטער תרח" האָט הויך געקדעכעט און געזאָגט אין דער קופע:

— עס איז פאר מיין גראַשען, מיין שווער אויסגעארבייטען גראַשען. דער יונג האָט גע'ננב'עט, און איך האָב געמוזט בעצאָהלען. צווישען די חברה קאטארינארזשעס איז שוין געווען בעוואוסט, אז מאַטקע האָט צוגענומען פון „קאנאריק'ס כלה" פינף און אכציג רובעל וואָס זי האָט „פערדיענט" פון אַ פוילישען פרייז אין זשאַבלין. און אלע האָבען איהם בעטראַכט אינ'ם נייעם אנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט פאר'ן געלד. די יונגען האָבען געוואָרפען אויגען אויף „קאנאריק'ען" און געלאַכט פון איהם:

— פאר דיין געלד — קאנאריק, האָ?

— שעהן זעהסטו אויס, קאנאריק, די כלה דיינע ארבייט, און אַן אנדערער פערדיענט.

— שטעל בייער, נייער קאטארינארזש. — האָט זיך אַ יונג געווענדעט צו מאַטקע'ן.

מאַטקע האָט געשטייבעלט, ארויסגעמאַכט זיך פון דער חברה, און האָט גערופען מאַר'ן. זי האָט געכאַפט אַ טוף אויף זיך, און מאַכט קע איז מיט איהר געגאַנגען אין מאַרק אַרײַן.

קאנאריק איז בלייב געווארען. ער האָט געביסען די ליפּען פאַר אונבעהאַלפענקייט. עס האָט איהם געשניטען אין גאַרנעל ווי מיט שטריק. ער האָט אַרומגעטראָגען אַ ביזו האַרין אויף מאַטקע'ן זייט ער האָט איהם די דראַטען געהערין אָבגעשלאָגען. ער האָט געהאַרטען אַליז אין איין קלעהרען וואָס צו מאַכען אַזעלכעס, אַז מען זאָל דעם „קליינעם יונג" אַוועק'פּטור'ען.

אָבער ער האָט איהם גאַרניט געקאַנט טהאָן. דער אלטער „תרח" האָט אין דער שטיל געהאַלטען פאַר מאַטקע'ן, ווייל פון מאַטקע'ן האָט ער פיעל ערוואַרטעט, און צווייטענס, קאַסט איהם ניט קיין געלד. ער איז „זיינער" און ער האָט איהם שטענדיג אין דער האַנד מיט דעם פאַס. פאַרקעהרט, קאנאריק האָט גענומען געלד און געקענט אַוועקגעהן פון איהם, און אָכשלאָגען איהם די פרנסה. און מיט נאָר

דער משפט איבער מאַטקע'ן.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, צום הערבסט צו, איז דער „אַלמער תּרח“ מיט זיין טרופע אָנגעקומען קיין לאָוויטש צום גרויסען יאָהר־מאַרק. אין לאָוויטש צום גרויסען יאָהר־מאַרק זיינען אויך צוזאַמענגעפּאָהרען אַנדערע טרופען קונצענמאַכערס, און אַלע האָבען זיי געהייזט אייף אַ גרויס פּעלד הינטער דעם פּערדס־מאַרק, וואו זיי האָבען זיך אויפגע־שלאָגען לייווענטענע ביידלאַך און געוואוינט אין די בוידען. די פּערד האָבען זיך געפּאַשעט אינאיינעם אין וועלדעל. די פייערלעך האָבען זיך געברענט פּאַר די געצעלטען. אין דעם רויך וואָס האָט געשלאָגען פון די קוימענס פון די ביידלעך, פון די פייערלעך, האָבען זיך געשפּיעלט האַלב נאַקעטע קינדער, האָבען זיך געפּאַשעט פּערשיעדענע חיות. עס זיינען געזעסען די אַלטע בכבוד'ע קאַטאַרינאַרושעס און געהאַנדעלט צווישען זיך. ווער עס האָט מיט דעם אַנדערען אַ טויש געמאַכט אויף פּערד, ווער אויף חיות, וואָס שפּיעלען אין צירקען, און ווער אויף מענ־שען וואָס מאַכען קונצען.

מאַטקע האָט דאָרטען דערקענט די גאַנצע קאַטאַרינאַרסקי וועלט מיט זייערע טרופען און אַלע האָבען איהם נייגעריג בעקומט — די נייע קראַפט וואָס איז צוגעקומען.

אַבער מאַטקע האָט זיך וועניג מיט זיי אינטערעסירט. ער האָט שוין געהאַט אָפּגעמאַכט זיין מיינונג אוועקצוגעהן פון זיי. דאָגעגען איז דער „רויטער קאַנאַריק“ געווען אויסגעקאַכט מיט דער גאַנצער הברה. ער האָט זיך מיט אַלע געקענט. אין איינעם געטרונקען ביער מיט די „געזעלען“ פון די טרופען אין דאָרפּישען שענקעל.

זעם ערשטען טאָג פון יאָהר־מאַרק באַגינען, בעפּאָר דעם „אַל־טען תּרח'ס“ טרופע איז נאָך אַרויס אין גאַס שפּיעלען, איז מאַטקע אַהיים געקומען צו די קאַטאַרינאַרושעס אַ בענייטער. ער האָט זיך געקויפט אַ פּאָר נייע שטיוועל, אַ ווייסען טוכענעם אַנצוג און אַ הוט מיט אַ לעדערנעם דאַשעק.

— און געה אריין שאַשטיל און טהו, וואָס איך הייס דיק.
— יא, מאַטקע־לעבען — האָט מאַר'ס שטימע ווי אַ לייכטער
ווינד שטיל, מיט אַ געהיימניספולען פליסטער געבלאָזען אין די לופט,
און איהרע נאָקעטע פיס האָבען געשימערט איבער די שטיינער אין
הויף אין שטערן־ליכט.

— בעהאַלט זי, מאַרי, בעהאַלט זי, דאָס איז גוט, און האָרד מיר אויס. יעצט געה צוריק אַרײַן שאַ, שטיל, עס זאָל קײנער ניט וויסען. אז דו ביזט דאָ געווען בײַ מיר, און צו „קאָנאַריק'ען“ מאַך ווייטער חן'דעלעך און זאָג איהם, אז דו ווילסט אַנטלויפען מיט איהם, אז דו האָסט מורא פאַר מיר, און דו האָסט מיך פּײַנד און איהם האָסטו ליעב, און מיט איהם וועסטו אַנטלויפען. און דו וועסט איהם טאַקע אוועק נאַרען פון אַלטען. איך בעדאַרף עס.

— מאָטקע! — האָט דאָס מײדעל געקוקט מאָטקע'ן אין פנים אַרײַן און געוואָלט אויסגעפּינען וואָס ער מײנט דערמיט. אין איהרע אויגען איז געלעגען אַ שרעק. זי האָט מורא געהאַט, טאַמען שיקט ער זי צוריק צו „קאָנאַריק'ען“.

— האָב ניט קײן מורא. עס איז אַ סוד. איך קען דײַ נאָך ניט זאָגען. איך וויל זעהן אויב דו ביזט אַ געטרייע מויד, וועל איך דיר אַלעס פּערטרויען. יעצט שווייג, און טהו ווי איך הייס דײַ. זיי גוט צו „קאָנאַריק'ען“, און מאַך צו איהם חן'דעלעך, און זאָג איהם, אז דו וועסט אַנטלויפען מיט איהם. איך בעדאַרף דאָס צו עפּעס האָבען. טהו ווי איך הייס. וועסטו טהאָן?

— איך וועל אַלעס טהאָן וואָס דו הייסט מיך. אַלעס, אָבער מאָטקע?

— האָב ניט קײן מורא, מען דאַרף אזוי.

דאָס מײדעל האָט געשוויגען, און אויף עפּעס געוואַרט.

— און יעצט געה צוריק אין שטוב אַרײַן, שאַ, שטיל, עס זאָל קײנער ניט זעהן און ניט וויסען, אז דו ביזט דאָ געווען.

— דאָס מײדעל האָט איהם געקוקט מיט אַ בעמענדע מינע אין די אויגען אַרײַן, ווי אַ הונד... און געוואַרפען זיך צו איהם, און איהם אַרומגענומען:

— מאָטקע...

— נײַן, נאָך ניט היינט — האָט ער זי זאַנפט אַבגעשטופּט פון זיך. עס וועט שוין אַמאָל קומען אַ צײַט. היינט דאַרף קײנער ניט ווײַצען, אז דו ביזט דאָ געווען. געה צוריק, געה אין שטוב אַרײַן.

— יא, מאָטקע.

— אָט אזוי. און ער נעהמט זי אַרום און קושט איהר טיעף אין די לײפען אַרײַן, דאָס מאַל קוקענדיג איהר אין די אויגען אַרײַן.

וואָס איך האָב פון דיר גענומען, נאָ, אָט דאָ איז עס.
און מאַטקע איז צוגעלאָפען, געכאַפט דעם כאַמאָנט, וואָס איז
געלעגען געבען איהם אין דער בויד, אויפגעטרענט און אַרויסגענומען
דאָס געלד, און געגעבן עס מאַרין:

— נאָ, נעהם דיר דאָס געלד און געה דיר געזונטערהייט, איך
וועל דיר גאָר ניט טהאָן. איך וועל דיר ניט שלאָגען. ליעב וועמען דו
ווילסט.

— מאַטקע, וואָס רעדסטו? דיר אליין, דיר אליין ליעב איך נור,
וואָס ניסטו מיר דאָס געלד צוריק? מאַטקע שלאָגן מיך, טהו מיט מיר
וואָס דו ווילסט. פערקויף מיך וועמען דו ווילסט, איך וועל אלעס טהאָן
פאַר דיר, נור ליעב מיך, מאַטקע, ליעב מיך! — און דאָס מיידעל האָט
וועדער איינגעגראָכען איהר פנים צווישען זיינע פיס.

— אויב אזוי טאָ הער מיך אויס — האָט ער אויפגעהויבען איהר
געזיכט און געקוקט איהר אין די אויגען אַרין — ווילסט אַנטלויפען
מיט מיר פון די קאַמאַרינשטיקעס? וואָס וועלען מיר דאָ אויכוזיען
און אַרבייטען אויף די אַלטע? דו פערדיענסט דאָך זיי דאָס גאַנצע
געלד, און קיין קליידעל האָסטו ניט, זעה ווי דו געהסט?

— מאַטקע, מאַטקע־לעבען, מיין איינציגער — און טרערען האָט
בען זיך געשטעלט אין די אויגען פון דעם מיידעל, און זי האָט געכאַפט
זיין האַנד און האָט זי צוגעפרעסט צו איהרע הייסע ליפען און קאַלטע
נאָז.

— שווייג, הער, איך האָב מיר איבערגעלעגט, איך געה אוועק פון
זיי. אז דו ווילסט קום מיט, איך וועל דיר האַלטען, איך וועל דיר ניט
לאָזען קיין שלעכטס טהאָן, פון קיינעם ניט.

— האָרף אויס מאַטקע־לעבען, איך וועל דיר עפעס זאָגען —
פליסטערט די מיידעל — דאָ קומט צופאַהרען אַ איד, אַ סוּדר פון
וואַרשאָ, ער האָט מיר געגעבען אַן אַדרעס. ער האָט מיך שוין לענגסט
צוגערעדט, אז איך זאָל אַנטלויפען און קומען צו איהם קיין וואַרשאָ.
ער האָט אַ געשעפט, זאָגט ער, אין וואַרשאָ, און אז איך וועל דאָרט
אַהין קומען, וועל איך אַ סך געלד קענען פערדיענען. אָט דאָ, האָב איך
די אַדרעס, איך טראָג עס אויף מיין האַרץ. און זי געהמט אַרויס פון
צווישען די בריכטען אַ צוקנייטשטע וויזיט־קאַרט און ווייזט זי
מאַטקע'ן.

מיט איין שפרונג איז דאָס מיידעל געווען אין דער בויד. מאַטקע
האַט זי אַרומגענומען, פעסט צוגענומען צו זיך, און ביי דעם ליכט פון
די שטערן האָט ער געמיהט זיך צו קוקען אין איהרע אויגען.

— דו האָסט מיך לייעב? זאָג. — פרעגט מאַטקע.

— יא, מאַטקע, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט, הייס מיך טהאָן
וואָס דו ווילסט און איך וועל דיך פאַלגען. איך וועל אַלעס טהאָן וואָס
דו וועסט מיך הייסען.

— איך קען דאָך דיר אין די אויגען ניט קוקען צייט איך האָב
דיך געזעהן מיט'ן גוי, נעהמט מאַטקע און גיט זי אַ וואָרף אָב פון זיך.
אַ בלאַסק האָט געשטראַהלט אין איהרע שוואַרצע אויגען. זי איז
גליקליך געווען וואָס דער יונג האָט דאָס געזאָגט, וואָס דער יונג איז
אויפערזיכטיג אויף איהר. זי האָט געכאַפט זיין האַנד און פעסט צוגע-
דריקט צו איהר ברוסט, דער יונג האָט זי אַרויסגעריסען. זי האָט אָנ-
געכאַפט זיינע פיס און געבעטען זיך:

— שלאָג מיך, שנייד שטיקער פון מיר און לייעב מיך, לייעב מיך
— האָט זי זיך געבעטען, איינגראַכענדיג איהר פנים צווישען זיינע
פיס.

דער יונג האָט שוין אויפגעהויבען די האַנד צו איהר און זי גע-
וואַלט שלאָגען. ס'האַט זיך איהם געוואָרפען אין די אויגען דאָס בליאַסק
פון איהרע שוואַרצע האָר, וואָס האָבען געפערלט זיך אין דעם שטערן-
ליכט. האָט ער מיט די פינגער אָנגענומען איהרע האָר, און אַ וויילע זיך
געשפיעלט מיט זיי.

— מאַרי!

דאָס מיידעל האָט אויפגעבליקט צו איהם. אין איהרע שוואַרצע
אויגען איז געלעגען דער פונק, וועלכער עס לייעגט אין די אויגען פון
אַ געטרייען הונד.

— בעהאַלט די אויגען, איך קען דיר ניט קוקען אין די שליפיעס
אריין — האָט ער איהר פערמאַכט די אויגען מיט די האַנד, און שטאַרק
זיך איינגעגעסען מיט זיינע ליפען אין איהרע צייהן.

— קום צו מיר, מאַרי, אָט דאָ — נעהמט ער איהר און ציהט
ארויף צו זיך — קום, זעץ דיך דאָ אוועק, און שווייג. איך האָב דיר
עפעס צו זאָגען, נור הער און שווייג. האָסט מיך לייעב? ווילסט מיט
כיר זיין? זאָג יא, אָדער ניין? אַז ניין, גיב איך דיר צוריק דאָס געלד

צו איהר, און עס האָט זיך ערוועקט ביי איהם אַ נקמה געפיהל, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ פערשטיקטע בעהאַלטענע ליידענשאַפט... און מיט דעם וואָס זי האָט איהם איבערגעגעבען דאָס גילד, וואָס זי האָט גע'גנב'עט ביים גוי, האָט זי זיך איבערגעגעבען אין זיין רשות, און מאַטקע האָט זי שוין בעטראַכט פאַר אַן אייגענטהום וואָס געהערט צו איהם, און זי האָט זיך אויף אזוי בעטראַכט. דאָס איז געווען אזוי זעלבסטפערשטענדליך.

די מידעל האָט געשוויגען אַ וויילע, געקלערט עפעס מיט וואָס איהם צו געהמען. מאַטקע איז דערווייל געלעגען און ווייטער זיך רהיג צוגעפויבט. פלוצים רופט זי זיך אָן :

— „קאנאַריק“ יאָגט מיך נאָך. ער קושט מיר די הענד, אז איך זאָל איהם לייעבען. ער וויל מיר אלעס טהאָן, אלעס מיר איינעקגעבען נור איך זאָל איהם לייעבען.

— פרוּביר עס נור טהאָן, וועל איך דיר מיט איהם אין איינעם די באַקעם אונטערהאַקען.

— ער האָט מיך אַבגעוואַרט אַ גאַנצע נאַכט, אַבגעהיט מיך, אַז איך זאָל צו דיר ניט אַרויסגעהן. איך האָב שוין לענגסט געוואָלט אַרויס-קומען צו דיר, ער האָט מיך ניט געלאָזט. ער האָט מיך געוואָלט שלאַגן גען.

— וואָס ? — ער האָט דיך ניט געלאָזט אַרויסגעהן ? — כאַפּט זיך מאַטקע אויף — וועסט זעהען ווי איך וועל איהם מאַרגען די פיסן קעם איינפאַטשען דערפאַר.

— יא, ער האָט מיר אַבגעהיט. מיט אַ באַטעק האָט ער מיך גע-היט. ער רעדט מיך צו, אז איך זאָל מיט איהם אַנטלויפען פון דער קאַמפּאניע. ער זאָגט אז ער וועט פאַהרען מיט מיר נאָך וואַרשאַ. דאָרט ווייסט ער אַן אדרעס וואו מיר וועלען זעהן פיעל גענד בער-דיענען.

— אַנטלויפען ? — און וואָס האָסטו געזאָגט ?

— זעהסט דאָך, אז איך האָב ניט געוואָלט, איך בין געקומען דיר, דאָס זאָגען.

מאַטקע האָט געקלערט אַ מינוט. מיט אַמאָל האָט זיך זיין שטימע געענדערט, מילדער געוואָרען, שטילער און געהיימיספולער.

— קום נור אַרויף !

— וואָס ווילסטו? — פּרעגט מאַטקע שטרעמ.
 — מאַטקע, דו דערקענסט מיך ניט? — בלייבט שטעהן מאַרי אַ
 פּערשעהמטע.

— ניין, געה צום רויטען „קאנאַריק“, וועט ער דיך דערקענען.
 וועסטו ווערן אזא רויטע סוקע ווי ער.

מאַרי איז געבליבען שטעהן, ווי אַן אַבגעגאַסענע מיט קאַלטע וואַ-
 סער צייט זי האָט איהם דאָס געלד אַרײַנגעשטעקט און דאָס געשלעג
 איז פאַרגעקומען, האָט זי נאָך מיט'ן יונג ניט גערעדט. מאַטקע האָט
 זי אויסגעמיעדען און ער האָט זי ניט געוואָלט זעהן, כאָטש ער האָט
 „קאנאַריק'ען“ ניט געלאָזען זיך צו איהר טשעפען, און ער האָט גע-
 סטראַשעט, אז ער וועט איהם שטעכען, ווען ער וועט זי אָנריהרען —
 דאָך האָט מאַטקע אַליין זי ניט געטשעפעט און ניט גערעדט מיט
 איהר און דאָס מיידעל איז אַרומגעגאַנגען אַ צורודערטע און האָט ניט
 געוואוסט צו וועמען זי געהערט. „קאנאַריק'ען“ האָט ער ניט צוגעלאָזען
 צו איהר, און אַליין ריהרט ער זי ניט אָן. און פּערליעבט איז זי געוואָ-
 רדען אין מאַטקע'ן צום שטאַרבען צייט ער איז בייגעקומען „קאנאַ-
 ריק'ען“. און יעצט איז זי אַליין, צום ערשטען מאַל, געקומען צוגעהן
 צו איהם, כאָטש ער האָט זי פּריהער נאָכגעיאָגט, און זי האָט זיך ניט
 אומגעקוקט אויף איהם. צום ערשטען מאַל און — אזא ברוך הבא...
 זי האָט געוואָלט אוועקגעהן. אַ מינוט האָט זי געקעמפּט מיט זיך, נור
 די „היימלאָזיגקייט“ אין וועלכע זי האָט זיך געפונען צייט מאַטקע האָט
 זי אַבגעשלאָגען פון „קאנאַריק'ען“, האָט זי געהאַלטען אָנגעבונדען יעצט
 צו דעם יונג.

— פאַר וואָס? — האָב איך דיר ניט אוועקגעגעבען דאָס געלד
 וואָס איך האָב אַרויסגעשלעפּט פון פּאַלאַק? וואָס יאָנסטו מיך?
 — און, אז דו האָסט מיר אוועקגעגעבען איז וואָס? — קומט דיר
 אַ שעהנעם דאַנק דערפאַר? האָסטו עס בעדאַרפט טראָגען „קאנאַריק'ען“
 וואָלט ער דיך ליעב געהאַט דערפאַר...“ און אז דו ווילסט עס צוריק,
 אַט, נאַ, עס ליעגט אין כאַמאַנט — נעהם עס דיר און טראָג דיך אָב
 צו „קאנאַריק'ען“.

אַ מאַדנעם געפיהל האָט מאַטקע געקראָגען צו דער מיידעל. צייט
 ער האָט זי געטראָפען מיט'ן פּאַליאַק האָט זי איהם נאך מעהר גערייצט,
 נור דאָס געפיהל פון ליעבע איז אויסגעלאָשען געוואָרען ביי איהם

ליצוי, אז די פאליציי זאל נאָר ניט וויסען און קיין מענש זאָל נאָר ניט וויסען, אז עס איז אמאָל אויף דער וועלט א „קאנאריק“ געווען. נור בלויז ער — מאַסקע — איז קאנאריק. און „קאנאריק“ דארף ווערען אָבנעווישט פון דער ערד. אין וואסער איהם דערטרינקען, א טיפע גרוב אין וואַלד אויסגראַבען, איינגראַבען, אז קיין האָהן זאָל ניט קרעהען.

מאָסקע האָט זיך אויף איין מינוט ניט אָבנעשטעלט, אין עס איז איהם נאָר ניט איינגעפאלען, אז ער קלערט ווענען א שרעקליכע זאָך ווענען א מענטשן צו הרג'ענען. עס איז געווען זעלבסטפערשטענדליך, וואָלט „קאנאריק“ איהם ניט גע'הרג'עט, ווען ער וואָלט עס בעדארפט? אָבער פאר וואָס פונקט „קאנאריק“? יעדער איינער פון דער וועלט האָט זיך מאַסקע'ן אויסגעדאַכט, וואָלט איהם גע'הרג'עט און וויל איהם הרג'ענען — נור ער לאָזט זיך ניט, וויל ער איז שטאַרקער, און עס פאלט איהם נאָר ניט איין צו פרעגען ביי זיך, פאר וואָס עס איז אזוי אָדער צו וויינישען, אז עס זאָל אַנדערש ווערען. עס איז שוין אזוי, וויל עס איז שוין אזוי.

און אזוי האָט ער בעשטימט דארף מען טהאָן. מען דארף „קאנאריקען“ אוועקשאַפען אין דעם פאס צונעהמען און אליין זיך רופען „קאנאריק“. נור מען דארף עס מאַכען קלוג, שטיל און מען מוז אָנווארטען א גוטע געלעגענהייט.

געקומען צו דעם בעשלוס, איז ער רוהיגער געוואָרען. ער האָט זיך אפילו פערנומען צו שלאָפען, נור עס האָט איהם ניט געשלעפערט. איז ער געלעגען און געקוקט אין די שטערן, צוגעפייסט זיך א לייער, און פון צייט צו צייט געלאַכט אליין פאר זיך, דערמאָנענדיג זיך עפעס קאָר מיטעם, וואָס ער האָט דעם נעכטיגען טאָג דורכגעלעבט.

אין דעם דערהערט מאַסקע, ווי אימיצער שלייכט זיך צום בויד. אין דעם ווייסען בלאַסק וואָס עס האָט געגעבען און אין דעם נאַכט ליכען שטערן־שימער האָט מאַסקע דערקענט, אז דאָס איז זי, מאַרי. ער האָט איינגעהאַלטען זיין פייפען און אָבגעוואַרט.

אז די מיידעל איז צוגעקומען צו דער בויד, און אָנגעהויבען שטיל שאַרען אין שמרוי, האָט מאַסקע הויך און ביז אויסגערופען:

— ווער איז דאָרט?

— שאַ, שריי ניט מאַסקע. זיי וועלען הערען, דאָס בין איך, מאַרי.

איז אָנגעבונדען. זאָל ער נור וועלען אַוועקנעהן פון די קאַטאַרינאַרושעס טרעפט איהם דער ערשטער בעסטער סטראַזשניק און פּרעגט איהם אויף אַ פּאַס, און אַרעסטירט איהם. דער אַלטער קאַטאַרינאַרוש האָט איהם שטענדיג אין דער האַנד. און ווען ער וויל קען ער איהם אַרויסזאָגען. „קײן פּאַס בײַ מיר האָסטו אויך נײַט.“ האָט ער גאַנץ נוט געדענקט דעם „אַלטען תּרַח'ס“ ווערטער. אָדער ער קען איהם גאָר לאָזען אַרעס-טירען אַלס אַן „אונבעוואוסטען“.

— נײַן, מען מוז האָבען אַ פּאַס. אָהן אַ פּאַס איז מען קײן מענש נײַט — האָט זיך מאָטקע געזאָגט.

וואו זשע נעהמט מען איהם? צוריקנעהן אין דעם שמעדטעל. פון וואַנען ער קומט, וועט מען איהם אַרעסטירען. אפשר זוכט מען איהם יא, און אפשר זוכט מען איהם נײַט. נור מאָטקע איז פעסט געווען בײַ זיך, אַז קוים קומט ער צוריק אין שמעדטעל, וועט מען איהם אַרעס-טירען. אפילו ווען ער וואָלט גאָר נײַט געווען געטהאָן און ער וואָלט גאָר נײַט געהאַט אויף זײַן געוויסען (דאָס וואָס ער האט אָבגעטהאָן זײַן מילך-שוועסטער רבקה'לען, בעפאָר ער האָט פּערלאָזט דאָס שמעדטעל, האָט איהם גאָר נײַט אויסגעקוקט פּערדעכטיג, אַז צולײכ דעם זאָל מען איהם אַרעסטירען); נור מען וועט איהם גלאַט אַזוי אַרעסטירען אָהן אַ פאַרוואַס, און ער האָט גאָר נײַט געגען דעם געהאַט. אַזוי דאַרף מען... וואָרים מאָטקע האָט זיך געפונען מיט דער וועלט אין קריעגס-צײַטטאַג. דורך דעם, איז אַלעס וואָס ער קען אָבטהאָן דער וועלט, מען ער און דאַרף אָבטהאָן. און אַלעס וואָס די וועלט קען איהם דערפאַר בעצאָהלען מען זי און זי דאַרף. און ער האָט גאָר נײַט געגען איהר דערפאַר. און ער קלערט גאָר נײַט אַמאָל שלום צו מאַכען מיט דער וועלט. אַזוי דאַרף עס זײַן, ווײַל אַזוי איז עס.

און אום בעסער קריעג צו פיהרען מיט דער וועלט בעדאַרף ער האָבען אַ פּאַס. און וואו נעהמט מען איהם? פּלוצלונג פּאַלט איהם אײַן — פאַר וואָס טאַקע נײַט קאַנאַריק'ס פּאַס. ער וועט איהם צו-גנב'ענען און וועט זיך אָנגעבען אַלס „קאַנאַריק“. ער וועט זאָגען, ער איז עלטער מיט אַ פּאַר יאָהר. און וואָס וועט זײַן, אַז „קאַנאַריק“ וועט קומען אין פּאַליצײ און זאָגען, אַז מ'האַט בײַ איהם אַרויסגע'גנב'עט דעם פּאַס און מען וועט אומעטום אָנהויבען זוכען „מאיר אהרן קאַנאַ-ריק“? דאַרף מען מאַכען אַזוי, אַז קאַנאַריק זאָל נײַט קומען אין פּאַר-

10

מאטקע ערקלעהרט קריעג דער וועלט.

מאטקע איז געלעגען אין דער בויד און געהיט די פערד, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן זעלבען הויף אין שטאל. די נאכט איז אַ זומערדיגע, אַ שטילע און אַן אויסגעשטערענטע, און עס האָט זיך איהם ניט געשלאָפּען. אַ טרויער האָט גערריקט זיין געמיטה, וואָס ער האָט פריהער ניט געוואוסט דעם טעם דערפון. זיין גאַנץ לעבען איז דורכגעגאַנגען פאר איהם אין דער שלאָפלאָזער נאכט. ער האָט זיך געוועהן אַלס קליינער יונג, ווי מען יאָגט איהם פאר אַ גנבה, ווי ער ליַעגט צווישען די ברעטער, און ווי ער לעבט איינער אַליין, ווי אַ ווילדער, אין פעלד. עס האָט איהם ניט באַנג געטהאָן פאר זיין לעבען, און ער האָט עס אויך ניט בעדויערט. געמינט אז אזוי מוז עס זיין און אזוי וועט עס ווייטער זיין. נור עס האָט זיך איהם אָנגעהויבען קלעהרען וועגען אַ תכלית. דאָס ערשטע מאָל אין מאַטקע'ס לעבען האָט ער אָנגעהויבען קלערען וועגען דעם מאָרגענדיגען טאָג, אז ער זאָל ניט קומען פּלוצלונג, ווי עס ווילט זיך איהם, נור מיט אויסגערעכענטקייט, אזוי ווי מאַטקע ווינשט עס. איז עס געווען דאָס געלד, וואָס ער האָט געהאַט אין כאַמאָנט איינגענעהט, וואָס האָט איהם געבראַכט צו אַזעלכע געדאַנקען? ניין, ניט בלויז דאָס געלד. מעהר איז דאָס געווען דער „פּאַס“, וואָס דער יונג קאַנאַריק האָט געוויזען דעם סטאַרשי סטראַזשיניק, וואָס עס האָט איהם געבראַכט צו קלערען וועגען אַ תכלית. גוט איז איהם געבליבען איינע געקריצט אין קאָפּ דער פּאַס, וואָס קאַנאַריק האָט געהאַט. „מאיר אהרון קאַנאַריק“ — אַ מענש פאר זיך. און ווער איז ער? און וועמעס איז ער?

ער האָט אָנגעהויבען מקנא צו זיין „קאַנאַריק'ען“ זיין פּאַס. ווען ער וויל און וואוהין ער וויל קען ער פּאַהרען, און ער קען יעדען אויגענבליק אַוועקגעהן פון אַלמען קאַטאַרינאַרוש. און ער, מאַטקע,

ערלויבעניש האָסטו געהאַט צו דעם פון דעם פּאַלקאָוויק־טשין ? פון מיר ? דאָס צווייטע, דו געהסט און בעאנרוהיגסט אַ דאַמע, אַ קונצענ־מאַכערין, וואָס האָט אָרדענס, וואָס קריגט ליעבעס־בריעף פון אַ פּאַל־קאָוויק־טשין. דו ווייסט, אז זי קען אָנגעבען אויף דיר אין כּוּד אַרײַן דערפאַר. און דאָס דריטע, דו זאָגסט מען האָט ביי דיר אַרויסגענומען דאָס געלד. ווער האָט עס אַרויסגענומען ? די דאַמע ? ניין ! איך וועל ניט גלויבען אז אַ דאַמע, וועלכע קריגט בריעף פון אַ פּאַלקאָוויק זאָל ביי אַ פרעמדען מאַנספּערשוינ געלד פון קעשענע אַרויסנעהמען. דאָס אינ־געלד דאָ ? — ווייזט ער אָן אויף מאַטקע'ן — עס איז דאָך נאָך אַ קינד. האָסט געלעזען דעם פּאַס ? זעכצעהן יאָהר אַלט. נו, וועט ער מיט געוואַלד געלד נעהמען פון אַזאַ גרויסען ווי דו ביזט ? וועמען געהסטו דאָס דערצעהלען ? לאָמיר איהם בעזוכען. אנו, קום נאָר אַהער צו מיר, אינגעל — ווינקט ער צו מאַטקע'ן.

מאָטקע איז צוגעגאַנגען מיט שטאַרקע טריט און מיט אַ שמײִד־כּעל אויפ'ן פנים.

— אנו, בעזוך איהם, אָט — האָט ער אָנגעהויבען צו בעזוכען מאַטקע'ן אין אַלע קעשענעס, אויפ'ן לייב, אין העמד, אין די הויזען — נו, וואו האָט ער געלד ? ער האָט ביי דיר ניט גע'גנב'עט קיין געלד. דו טשעפעסט זיך אומזיסט צו אונשולדיגע מענשען, צו מענשען, וואָס האָבען אַלע פּאַפּירען אין אָרדנונג.

— און דאָס פּערטע — זאָגט ווייטער דער פּאַן נאַטשאלניק אין אַ נידעריגען טאָן דעם פּאַלאַק מוסר — אז מען געהט צו אַ נקבה. נעהמט מען ניט מיט קיין טאַש מיט געלד מיט זיך, איז מען פּאָר־זיכטיג. און איבעריגענס — לעגט ער צו הויך אויפ'ן קול, מיט אַ שטרענגע מינע, אָנווייזענדיג אויף די קאַטאַרינשטיקעס — זיי האָבען זייערע פּאַפּירען אין אָרדנונג. אנו, ווייז מיר נאָר אַקאַרשט ; זיינע פּאַפּירען ? ווער ביזטו דאָס אזעלכעס ? אַ פּאַספּאַרט האָסטו ? !

דיג מיט די ליפען — גוט, גוט, מאיר אהרן קאנאריק, אלעס אין אָרד-
נונג, און וואָס האָסטו נאָך?

— דאָס איז אַן ערלויבעניש, אַז איך מעג מאַכען קונצען אין די
גאָס. פון דעם גובערנאָסקען שרייבער, פון סאַמע וואַרשא — ווייזט דער
אַלטער קאַטאַרינאַרוש — עס קאָסט מיך אַ סך געלד, נאָר איך האָב
עס געקראָגען פון גובערנאָסקי שרייבער אליין.

— גוט, זעהר גוט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק“, בעקוקענדיג
דאָס פאַפיער און עסענדיג ווייטער די לעבערלעך — און וואָס האָסטו
נאָך?

— און דאָס איז אַ בריעה פון אַ פּאָלקאַוויניק. ער שרייבט זיך אונ-
טער „טשין פּאָלקאַוויניק“. צו מײן טאָכטער שרייבט ער. „מילאַיאַ
מאַרי“, רופט ער זי. אַז ער איז פּערליעבט אין איהר אַרבייט און איז
פּערליעבט אין איהר, און וועט זעהן אין דער פּאַלאַטא, אַז זי זאָל קרי-
גען אַ מעדאַל, שרייבט ער — ווייזט דער „אַלטער תּרח“ דעם „פּאַן
נאַטשאַלניק“ דעם בריעה מיט אַ טריאומפּירענדע מינע.

— פון אַ פּאָלקאַוויניק־טשין? אַ וואַזשנע זאָך! — זאָגט דער
„פּאַן נאַטשאַלניק“. ער רוקט אַוועק די לעבערלעך און נעהמט דעם
בריעה צום לאָמפּ — וויערנאָ! וואַהר, פּאָלקאַוויניק־טשין. בעהאַלט
דאָס, עס איז אַ וויכטיגער דאָקומענט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַל-
ניק“ און גיט איבער דעם בריעה צום אַלטען קאַטאַרינאַרוש — דאָס
האַט ער געשריבען איהר אַ מעדאַל? — ווייזט ער אויף מאַרי'ן — פאַר-
דיענט, וואַהר! אלעס אין אָרדנונג. נו, וואָס האָסטו געגען זיי, פּאַן?
— ווענדעט ער זיך צום פּאַלאַק, וועלכער איז געשטאַנען אין אַ וויי-
קעלע און געוואָלט ווייזען אַז ער איז ניט קיין חזיר, און רערט ניט
אריין ווען אַנדערע ריידען, אָדער ווען אַנדערע עסען — וואָס האָסטו
צו זיי, זיי זיינען אָרענטליכע מענשען. האָסטו געזעהן וואָס פאַר אַ
בריעה זיי האָבען געקראָגען פון אַ פּאָלקאַוויניק־טשין?

— זיי האָבען דאָך מיך בע'גנב'עט און בערויבט מיך. צונענדיג
מען ביי מיר מיינע פינף־און־אַכציג רובעל. אַט די, דאָ — ווייזט ער
אַן אויף מאַרי'ן און אויף מאַטקע'ן שרייענדיג.

— דאָס ערשטע, ווי קומסטו צו זיי? — שמעלט זיך אויף דער
„פּאַן־נאַטשאַלניק“ צום פּאַלאַק — ווי האָסטו געוואַגט צו געהן צו
אַ דאַמע, צו וועלכער אַ פּאָלקאַוויניק־טשין שרייבט לייעבע בריעה? אַן

קעל אָבגעקאָכטע פּיש — און באַלד האָט חיים שפּאַספּויגעל געמאַכט זיך אַ וועג צווישען דעם עולם און געטראָגען אויף אַ טעלער'ל עפעס אזעלכעס, וואָס האָט אַרויסגעגעבען פון זיך אַ פּאַרע.

— אַה, פּאַן שפּאַספּויגעל, וואָס מאַכסטו עפעס? דיך לאַנג שוין ניט געזעהן — זאָגט דער נאַטשאַלניק.

— פּאַני נאַטשאַלניק, איך הייס דיר פּערזוכען פון די פּיש. אזעל-כע האָסטו נאָך אין דיין לעבען ניט געגעסען. געשמאַק! — מאַכט חיים שפּאַספּויגעל צו מיט'ן קאַפּ.

— פּערזוכען, פּאַני שפּאַספּויגעל, פּערזוכען — טהויט איהם דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ צוליעב און רוקט צו זיך דעם טעלער פּיש — טאַקי גוט, טאַקי גוט — קלאַפּט ער צו מיט די צייהן.

און דערווייל שטעהען אַרום די קונצענמאַכער, אַלע די היטלען אויסגעטהאָן, און דער „אַלטער תּרח“ האַלט גרייט אַלע פּאַפּירען... און פון דער צווייטער זייט, דער פּאַן פּאַלאַק מיט די וואַנצעס, און קוקען זיך צו, ווי דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ עסט די פּיש, און דאָס וואַסער קומט זיי אין מויל אַרײַן.

נאָך די פּיש האָט דבורה'לע פּאַרגעלעגט אַ געבראַמענעם פּופּי-קעל, אַ לעבערעל, און חיים שפּאַספּויגעל האָט אָנגעהויבען צו טראָגען אויף טעלערלעך די „האַניג ביסענס“ און אַלע מענשען איז דאָס שפּיי-עכץ געקומען אין מויל אַרײַן; און די בעליענגלות האָבען מקנא געווען דעם „פּאַן נאַטשאַלניק“ און געשאַלטען איהם, וויפּיעל עס האָט נאָר געקענט אין איהם אַרײַן...

— אַנו לאָמיק זעהן דייע פּאַפּירען — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַל-ניק“, האָבענדיג אויפגעגעסען די פּיש און צורוקענדיג דאָס טעלערעל מיט די לעבערלעך צו זיך.

— אָט דאָס איז דער פּאַס פאַר מיר מיט מיין ווייב מיט מייע צוויי קינדער: גדליה שאַבאַסניק, און דאָס איז מיין טאָכטער חנה שאַבאַסניק, 19 יאָהר אַלט (ווייזט ער אָן אויף מאַרין), און דאָס איז מיין אינגסטער זוהן, נטע שאַבאַסניק (ווייזט ער אָן אויף מאַסקע'ן) און דאָס איז דער פּאַס פון מיין עלטסטען קונצענמאַכער מאיר אהרון קאַנאַריק.

— מאיר אהרון קאַנאַריק — גוט, גוט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ עסענדיג דאָס פעטע, שמאַלצענדיגע לעבעריל און קלאַפּענ-

— וואָס וועט דער פאן נאטשאַלניק דאָ זיך אַנידערזעצן? דאָ
איז ניט בעקוועם. דאָ איז ניט אַנגענעהם. ביטע, לאָז זיין דער ווילען
פון דעם פאן נאטשאַלניק מיט מיר צו געהן אין מיין וואוינונג. דאָרט
וועט דער פאן נאטשאַלניק אויסהערען וואָס ס'איז געווען — זאָגט
דבורה'לע און נעהמט דעם פאן נאטשאַלניק אונטער'ן אָרעם.

— עך, מען קען דאָ אויך ערפילען דאָס געזעץ — זאָגט דער
„פאן נאטשאַלניק“ און הויבט זיך אויף און גיט אַ וואונק צום אַלטען
קונצענטראַכער: „קינדער, נאָך מיר!“

אין פינסטערען קאָרידאָר, דורך וועלכען דבורה'לע האָט געפיהרט
דעם „פאן נאטשאַלניק“, איז צווישען זיי ביידען אַנגעגאַנגען אַ שטיי-
לער געשפרעך, וועלכער איז בעשטאַנען נאָר פון איינצעלנע ווערטער:
— מאַדאַם דבורה'לע, עס געהט ניט, איך קען ניט. געזעץ! דער
פאן איז אַ וואַזשנער מענש, וועט זיך קלאָגען אויף מיר, דאָן זעצט
מען מיך פון מיין אַמט אַראָב.

דערויף האָט דבורה'לע אויך אַבגעענטפערט אין קורצע ווערטער:
— דו ביזט, פאן נאטשאַלניק, דער עלטסטער פון שטאָדט, דו
קענסט אַלעס. מען דאַרף דיך ניט לערנען. איך פערלאָז זיך שוין אויף
דיך.

אין דעם האָט עפעס געגעבען אַ בלישטיש אין דעם „פאן נאטשאַל-
ניק'ס“ האַנד, און דער „פאן נאטשאַלניק“ האָט געפרוואווט טרעפּען אין
דער פינסטער, מיט'ן טאַפּען פון דער האַנד, וויפיעל עס איז. איבער-
צייגענדיג זיך, אַז די טיבע איז אַזעלכע, וועלכע איז ווערטה זיין
עהרע, האָט ער נאָך אַמאָל געזאָגט, אַז ער קען ניט, און זי אַרוינגע-
שטעקט אין זיין הויזען-טאַש.

אַריינקומענדיג צו דבורה'לען אין איהר שטיבעל, וועלכע איז גע-
ווען שעהן אויפגערויכט, מיט צוויי פולע געבעטע בעטען. מיט אַ הוי-
טען הילצערנעם טיש און מיט אַ שענקעל זילבערוואַרג, האָט זיך דער
„פאן נאטשאַלניק“ גאָר אַנדערש געפיהלט. אַוועקגעזעצט זיך ביים טיש,
האָט איהם דבורה'לע פאַרגעשלאָגען, צי ער וועט ניט פערזוכען פון די
פריש-אַבגעקאָכטע פיש. דער „פאן נאטשאַלניק“ האָט זיך אַהגעזאָגט:
— דאָס געזעץ וואַרט אויף מיר, אַלער ערשטענס דאָס געזעץ.

דבורה'לע האָט אַריינגערופען דורך דער טהיר דעם פאַמער:
— טאַטע, דערלאָנג נאָר דעם „פאן נאטשאַלניק“ אַ פריש שטיי-

9

א פֿאַם איז דאָ?

עס איז אָנגעקומען דער סטאַרשי סטראַזשניק מיט דעם פּאָלאַק, דעם גוי, ביי וועלכען מען האָט דעם טאַש מיט געלד אַרויסגענומען. דער גוי, אָהן אַ הוט, אָהן אַ קראַוואַט, מיט טרערען אין די אויגען, האָט דערצעהלט דעם סטאַרשי סטראַזשניק פון דעם אונגליק, וואָס איהם האָט געטראָפּען, ווי אזוי מען האָט ביי איהם דעם טאַש מיט פינף־אויף אַכציג רובעל אַרויסגענומען, און אָנגעוויזען אויף מאַרין און אויף מאַטקע'ן. דער סטאַרשי סטראַזשניק, וועלכער איז שוין געווען אַן על־טערער גוי פון אייניגע און זעכציג יאָהר, א דיקער, מיט אַ רויטען ברייט מען קאַרק, מיט אַ דיקען בויך און אַ בלאַנדע לאַנגע באַרד, וועלכע איז זיך צופאַלען אין צוויי שפּיצען, האָט אויסגעהערט בנעימות, מיט ריר היגקייט, גלייכגילטיג און האָט געשמייכלט צו דבורה'לען:

— נו, וואָס איז שוין וויעדער פאַרגעפאַלען ביי דיר, פּאַני שפּאַס־פּויגעל? אַלע נייעס געשעהט ביי דיר, פּאַני שפּאַספּויגעל, אין האַטעל קרולעווסקי.

— ביי מיר? פּאַני נאַטשאַלניק! — וואונדערט זיך דבורה'לע מיט אַ לאַך און חנ'דעל — דער פּאַן נאַטשאַלניק האָט לייעב צו שפּאַס־סען מיט אַ אידענע. אוי, ווי זעה איך אויס? — מאַכט זי אַ חנ'דעל, פערקעמענדיג זיך די האָר — וואָס בין איך שולדיג, אַז דער פּאַן קומט (ווייזט אָן אויפ'ן פּאָלאַק) און וויל אַ נקבה נעהמען ביי די קאַטאַרינ־שטשיקעס? ביי מיר איז אַן אָפּענער האַטעל. איך קען דעם פּאַן ניט אַבזאָגען. וואָס בין איך שולדיג?

— מיר וועלען שוין שפּעטער זעהן. נאָר ערשטענס, וויל איך זעהן די פעסער, אה! פּאַני עלטסטער קאַטאַרינאַרזש, שטעל מיר צו די פע־סער פון דיר מיט דיין קאַמפּאַניע.

— אַט באַרד, פּאַני נאַטשאַלניק, אַט באַלד — זאָגט דער אַלטער.

נור מאַטקע האָט גאָר ניט געפיהלט וואָס מען טהוט איהם. ער האָט זיך אַרײַנגעקנאָטען אין „קאָנאָריק'ען“ און ביידע יונגען זיינען געווען ווי איין קנויל און מיט די צײַהנער געביסען און מיט די הענד געשלאָגען. עס האָט זיך געהערט „קאָנאָריק'ס“ כאַרכלען און דאָס שווערע אַטהער מען פון אונטער מאַטקע'ס לײב. דבורה'לע, די האַטעל בעזיצערין, האָט די הענד געבראָכען און אויפגעפנענדיג די טהיר האָט זי אַרײַנגערור פֿען אייניגע פון איהרע פֿרײַנד, די בעל־עגלות: „געוואָלד, זיי וועלען מיך אונגליקליך מאַכען, דער סטאַרשי קומט“. די בעל־עגלות האָבען זיי מיט גראָבע שטעקלעך פֿערנאַנדערגעריסען. „קאָנאָריק“ האָט גע־כלוטיגט אין גאַנצען און מאַטקע האָט געהאַט אַ בלויען פנים.

דורך די גאַנצע צײַט פון געשלעג איז מאַרי געשטאַנען און האָט זיך גלײַכנילטיג צוגעקוקט צו דעם שלאָגען פון די יונגען. קיין בע־רועגונג איז ניט געווען צו בעמערקען אויף איהר פנים. נור ווען מאַטקע האָט געלעגט „קאָנאָריק'ען“ און איהם געשלאָגען אין פנים, האָט אַ שוואַכער אונבעמערקבארער שמײַכעל געשײַנט אויף איהרע ליפֿען. זי האָט געוואוסט, אז מיט דעם שלאָגען געהט זי איבער פון איין האַנד אין דער צווייטער און זי איז געווען צופֿריעדען דערמיט.

דערווייל האָבען די ווייבער פֿלינק אָכגעווישט די פּאַדלאָגע פון בלוט, מען האָט זיך געריכט אויפֿ'ן סטאַרשי סטראַזשניק. „קאָנאָ־ריק'ען“ האָט מען געמוזט נעהמען אין קיך אַרײַן, דאָרט האָט מען איהם דאָס פנים בעלעגט מיט קאַלטע האַנדטיכער. מאַטקע איז גע־שטאַנען אין אַ ווינקעל און איז בײַז געווען. און דער אַלטער קאָטאַריני־שטישיק איז צוגעגאַנגען צו מאַרײַן און האָט איהר געוויזען דעם דיכען וואָס ער טראָגט אויף זײַנע הויזען:

— דיר וועל איך שוין שפּעטער בעצאָהלען, אז מיר וועלען פון יִטאַרט אַרויסקומען. אַלעס איז איבער דיר.

נור דעם אַלמען קאָטאַרינישטישיק האָט מאַטקע גאָר ניט געזאָגט. ער מעג שלאָגען, ער האָט זי געקויפֿט, ער האָט זי אויסגעלערענט „אַר־בייטען“, ער האָט אַ רעכט אויף איהר.

— טיש, איך ווייס וואָס פאַר אַ פּיש!

— מאַטקעלע, וואָס רעדסטו, וואָס? — וואָס הער איך פּון דיר?
ווער האָט דיר דאָס דערזעהלט? ברעכט זיך די „אַלטע מכשפה“ אויף
איהם די הענד.

מאַטקע האָט איהר אין פנים אריינגעקוקט און עס איז איהם אַ
געלעכטער אָנגעקומען.

— און אַט דעם האַלערא, אַט דעם קליינעם שמד'ניק, וואָס דרעהט
היהנער דעם קאָפּ אַראָב האָסטו צו זיך אריינגעלאָזט. דו דראָטען-
געהערין, קונצען-מאַכערין, הע! שטעקסט איהם הינטען אַרום געלד
אריין, נכ'עסט און שטעקסט איהם אָב. וואָס? — געהט צו „קאַנאַריק“
צו מאַרי, קוקט אויף איהר מיט בייזע אויגען, און הויבט אייף די האַנד.
דאָס מיידעל האָט זיך אַוועקגעשטעלט און געפּינטעלט מיט די אויגען,
מורא האָבענדיג פאַר אַ קלאַפּ.

— ריהר זי אָן, ריהר זי אָן, לאַמיר זעהען. אַ טויטער ייעסטו ביי
מיר ווערען! ווייזט מאַטקע „קאַנאַריק'ען“ אַ פּויסט.

— וואָס, וועסט כּיך ניט לאָזען? — נא, דאָ האָסטו פאַר איהם
איינעם — פאַטשט ער מאַרי'ן — און דאָ האָסטו דעם צווייטען.

נור איידער „קאַנאַריק“ האָט נאָך צייט געהאַט אַראָבצולאָזען די
האַנד אויף מאַטקע'ן, איז מאַטקע שוין געווען אויף איהם. מיט איין
שפרונג ווי אַ ווילדער הונד האָט ער איהם אָנגעכאַפט מיט ביידע הענד
ביים האַלז און געוואָרנען איהם. ער האָט זיך געגעבען אַ בייס אַריין
מיט זיינע שטאַרקע צייהנער אין דעם גאַנגעל און די אַדערען פּונ'ם
האַלז האָבען זיך אָנגעצויגען און זיינען געשוואַלען געוואָרען און עס
האַט אויסגעוויזען אַז זיי פּלאַצען אַרויס פּון דער הויט. „קאַנאַריק“
האַט זיך געריסען אונטער איהם, אָבער פאַר וועהטאָג האָט זיך ביי
איהם די קניע געבויגען און ער האָט זיך געוואָרפען אויף דר'ערד.
מאַטקע איז אַרויף אויף איהם און געהאַלטען איהם ווי אַ הונד מיט
די צייהנער ביים האַלז און מיט די פּויסטען אין פנים געשלאָגען. די
ווייבער האָבען געשריען, געוואַלט זיי פאַרנאַנדעררייסען. נור זיי האָבן
בען געקראָגען מיט די פיס אין בויך אריין, האָבען זיי זיך אָבגעטראָג
גען. דער אַלטער קונצענמאַכער האָט געכאַפט דעם באַטעק און געשמי-
סען מאַטקע'ן איבער'ן קאָפּ, איבער'ן פנים, איבער די הענד. דאָס
פנים מיט די הענד זיינען מאַטקע'ן אָנגעלאָפען געוואָרען פּון באַטעק.

פערבונדענע צייהן, וועט זי דיר נאך דערפאר געהאקטע פיש מאַ-
כען...

דער עולם לאַכט.

דער אלטער קאטארינשטיק איז אריין אין שטוב מיט "קאנא-
ריק'ען". זיי האָבען ביידע געפיהרט מאַטקע'ן.

— אַט געהט ער, דער ריכטיגער בחור.

דער אלטער קאטארינשטיק האָט געשטופט דעם עולם פון טהיר,
וועלכער האָט זיך שוין אָנגעהויבען אין שטוב צו שפארען. צוגעהאקט
די טהיר נאָך זיי און צוגעשלאָסען.

— הער נור ממזר'וק, גיב אָב דאָס געלד, אז ניט גיב איך דיר
ארויס צו דער פּאָליציי, אזוי ווי איך בין א איד. איך גיב דר ארויס
צו דער פּאָליציי, אז דו ביזט אן אנטלאָפּענער פונ'ם אָסטראָג, קיין
פּאָס ביי מיר האָסטו דאָך ניט, און ווער דיין טאטע איז ווייס איך
דאָך אויך ניט. גיב אָב דאָס געלד און זאָל זיין שאַרשטיל, אז ניט וועט
שלעכט זיין.

— גיט מיך ארויס צו דער פּאָליציי, האָב איך א זאָרג, וועל איך
דערצעהלען, אז איהר האָט די מויד גע'גנב'עט, אז איהר פּערוקויפט זי
צו שכורים פאר געלד און אז ניט, שלאָגט איהר זי, און אז איהר האָט
דעלט מיט גנב'שע זאכען, און אז איהר האָט דבורה'לען אָבגעשטעקט
די זילבערנע לייכטער וואָס מען האָט אונז אין זשאַכלין געגעבען און
אז מיר שטעהען דאָ, ווייל מיר וואַרטען אויף א סוחר פון וואַרשוי,
וואָס וועט אַנקומען נאָך א סחורה וואָס געהט אויף צוויי פּיט, און
נאָך, — וועלען מיר אלע געהן, וועלען מיר אלע זיצען אין איינעם,
וועט אונז היימליכער זיין.

— וואָס זאָגסטו? וואָס דערצעהלסטו פאר מעשיות? ווער וועט
דיר גלויבען? — איז דער קאטארינשטיק געוואָרען א פּערציטערטער
פון די אלע מעשיות. ער איז ערשטוינט געוואָרען, פון וואַנען ווייסט
מאָטקע פון דעם אלעם, מען האָט זיך דאָך געהיט פאר איהם און גע-
מיינט האָט מען אז ער האָט גאָר ניט געהערט און גאר ניט געזעהן.

— וואָס פאר זילבערנע לייכטער? — ווערט דבורה'לע בלייך —
ווער האָט דיר דאָס דערצעהלט? מיינן ברודער האָט דאָך מיר גאר גע-
שיקט פיש פון זשאַכלין דורך זיי. קום אריין וועסטו זעהען — עס
שטעהט דאָך נאָך דער קאסטען.

— א טאש מיט געלד? — וואָס פאַר אַ טאש? — פּרענט מאַטקע פּערוואַנדערט.

— די טאש, וואָס מאַרי האָט אַרויסגע'גנב'עט פּון פּאָליאַק'ס קע'שענע און האָט דיר אונטערגעשטעקט — זאָגט „קאַנאַריק“.

— זי האָט מיר קיין טאש נישט אונטערגעשטעקט און איך ווייס נישט — האָט מאַטקע קורץ אָבגעענטפּערט.

— קום נור אין שטוב אַריין! — שרייען זיי אויס, און נעהמען מאַטקע'ן מיט זיך.

אין „פינסטערען שטיבעל“ איז געשטאַנען דבורה'לע און האָט זיך די הענד געבראָכען, אַז די קאַטאַרינישטיקעס וועלען זי אונגליקליך מאַכען. דער סטאַרשע סטראַזשניק וועט קומען, וועט מען איהר דעם שענק צו'חתם'ענען. מאַרי איז געשטאַנען מיט צופאַסטעלעטע האַר און אַ דין קליידעל אַרויפגעוואָרפען, איהרע נאַקעטע הענד און האַלז און ברוסט האָט זיך אַרויסגעוויזען פּון איהר העמד, אויף וועלכע זי האָט נאָך נישט צייט געהאַט קיין קאַפטענדעל אַרויפצואוואָרפען. זי האָט אויסגעקוקט גלייכגילטיג און געלאָזט זיך בעטראַכטען און אויפּעסען פּון די בליקען פּון די בעלי'עגלות, פישערס און קצבים וואָס האָבען זיך געשפּאַרט אין די אָפּענע טהיר און זיינען געקומען אַהער צולויפּען אויף דעם פּאָליאַק'ס געוואַלדען, אַז מען האָט ביי איהם די טאש מיט פינף און אַכציג רובעל אַרויסגעצויגען. דער פּאָליאַק אַליין איז שוין נישט געווען. ער איז אוועק געלאָפּען אין דער פּאָליציי נאָכ'ן סטאַרשע סטראַזשניק.

— זי איז ווערט דאָס געלד, זאָל איך שוין אַזאַ יאָהר האָבען — זאָגט איינער פּון די קצבים בעטראַכטענדיג גוט דאָס מיידעל, און צום סוף האָט ער אַרויסגעגעבען זיין אַרטעהייל ווי אַ געניטער מבין אויף די זאַכען.

— פאַר דאָס געלד וואָלט איך מיר ליעבער אַ נייע קאַבילע געקויפּט. נור אַ שבת מאַכען וואָלט איך איהר אויך געגעבען — זאָגט לייבעלע דער פּוהרמאַן.

— וויפּיעל טרעפּט אָן דיין שבת? ניין ברודער, נישט פאַר דעם געלד קריגט מען אַזאַ סחורה. סטופּאַי צו דיין טויבע חיה, מיט די

מישפרינע פון פאָרענט. איך וועל זיי ווייזען ווי אַ קאָטאָרינשטיק זעהט אויס.

און וואָס אַמאָל איז איהם מאַרי טהיייערער געוואָרען פאַר דעם וואָס זי האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט דאָס אַלעס צו האָבען, און פאַר דעם וואָס זי וועט איהם נאָך געלד געבען ווען עס וועט זיך מאַכען, און ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אַז זי איז זיינע. זי געהערט צו איהם פונקט אַזוי ווי ער וואָלט אַ פוהר און וואָגען געהאַט. איראיי געדערט זי צו איהם. און עס האָט איהם געוואונדערט וואָס ער האָט ניט געוואוסט דערפון ביז יעצט און געלאָזט דאָס גאַנצע געלד וואָס זי האָט געהאַט „קאַנאַריק'ען“ אוועקגעבען. ער וועט מעהר ניט לאָזען, ניט ריידען און ניט קוקען אויף איהר. ער וועט זיך שלאָגען מיט „קאַנאַריק'ען“. אוי, וועט ער איהם געבען! ער האָט געמאַכט פויסטען.

דערווייל האָט זיך אין דרויסען געהערט אַ גערודער, מען רופט, מען רעדט הויך, און ער הערט שטאַרקע טריט געהען צו צום שטאַהל. אַ שטראַהל פון ליכט שיינט אַריין דורך אַ שפּאַרינע. איהם איז געווען אַלעס גלייך; ער האָט זיך נאָר געוואָלט איצט שלאָגען. ער האָט צוגעדאַכט די אויגען און געוואַרט. באַלד האָט זיך געהערט אַ קלאַפּען אין דער טהיר:

— עפען ממזר'וק, עפען, עפען!

ער איז זיך געלעגען גלייכניגליטיג.

— עפען ממזר'וק, עפען, עפען! — האָט מאַסקע דערהערט דעם אַלטען קונצענמאַכער'ס קול. דעם אַלטען קונצענמאַכער האָט מאַסקע גערן געהאַט און איז איהם דאַנקבאַר געווען וואָס ער האָט איהם צוגעדאַכט אין דער קאַמפּאַניע און איהם אויסגעלערענט „אַרבייטען“. ער האָט געפיהלט אַ דרף־אַרץ צו איהם, איז ער אַרָבֿגעקראָכען פונ'ם געדלענער און אויפגעעפענט.

— וואוהין האָסטו אַהינגעטאַן די טאַש וואָס די מויד האָט דיר אוינטערגעשטעקט? — שרייט „קאַנאַריק“ מיט כעס.

— שריי ניט, לאָז מיך ריידען — בערוהיגט איהם דער זאַלמער. — ממזר'וק — הויבט ער אָן מיט גוטען — גיב אָב די טאַש. דער נוי מאַכט געוואַלדען, לויפט נאָכ'ן סטאַרשע סטראַזשניק און מיר אַלע וועלען זיך אַ שוואַרץ יאָהר אויסריכטען.

נור דאָס בלוט האָט אין איהם געקאָכט און ער איז ביז נעווען אויף זיך. זאָל ער געהן זי שלאָגען, גוט צוהאַקען דאָס פנים און אוועק־געהן? — עס לוינט זיך ניט. זי איז איהם שוין ניט אָנגענאַנגען. נור געלד איז גוט. עס איז גוט אז מען האָט געלד, טראַכט ער זיך. אז מען האָט געלד קען מען פאָהרען וואוהין מען וויל און מען קען זיך קויפֿען וואָס מען וויל.

און דאָס געלד וואָס איז געלעגען אין כאַמאָנט איז איהם מיט אַמאָל טהייער געוואָרען. ער האָט געוואָלט דאָס געלד אַרויסנעהמען און נאָך אַמאָל זיך איינקוקען אין דעם, איבערצעהלען עס. ער האָט אָבער מורא געהאַט אז מען זאָל ניט אָנקומען. האָט ער זיך איינגעהאַלטען. און מיט אַמאָל איז איהם טהייער געוואָרען די דראַמטע־געהערין. „סיי־וויסיי, א גוטע, האָט עס מיר אוועקגעגעבען“. און ער האָט זיך גע־טראַכט, אז ער וועט ניט לאָזען אז זי זאָל „קאָנאַריקען“ דאָס געלד אוועקגעבען, ער וועט עס צונעהמען און מיט „קאָנאַריקען“ וועט ער זיך שלאָגען.

און ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָנט, ווי „קאָנאַריק“ געהט אָנגעטראָן און ווי ער געהט אָנגעטראָן; אז „קאָנאַריק“ געהט אָנגעטראָן אין אַ פאָר שעהנע שטיוועל מיט אָבגעלאַקירטע כאַליאוועס און אַ סאַ־מעטענע וועסטעלע, און ער געהט אָנגעטראָן אין אַ פאָר צוריסענע קאַ־מאַשען וואָס די „אַלטע מכשפה“ האָט אַמאָל געטראָגען, מיט אַ פאָר הויזען וואָס פלאַצט איהם פון הינטען. און „קאָנאַריק“, ווען ער וויל, טרינקט ער ביער, עסט ער צוקער־אייז, און ער האָט קיין גראַשען ניט, נור וואָס ער נבאָעט אין קאַמאַש אריין אַ זעקסער, ווען מען וואַרפט איהם צו, ווען ער שפיעלט מיט דער קאַטאַרינקע, אָדער וואָס די אַלטע ניט איהם אַמאָל אין געהיים וויל ער קראַצט איהר דעם רוקען בעפאָר זי געהט שלאָפֿען. און עס איז איהם אַ וואונדער געווען וואָס ער האָט דאָס ניט געזעהען ביז איצט, און ווי האָט ער זיך ניט געשעהמט אזוי אַרומצוגעהן מיט ווייבערשע קאַמאַשען און צוריסענע הויזען ביז איצט.

— דאָס ערשטע, וועל איך מיר קויפֿען אַ פאָר שטיוועל מיט לאַ־קירטע כאַליאוועס אז זיי זאָלען קוויטשען ווען איך וועל געזין, און אַ פאָר שוואַרצע סאַמעטענע הויזען ווי דער אַלטער קאַטאַרינשטיק האָט, מיט אַ גרויסען באַטעק אין האַנד, און זיך לאָזען וואַקסען אַ

8

דער קאמפף פאר די דראטען-געהערין.

ער איז אריין אין שטאהל און ביים שיין פון די ברענענדע לאמד טערנע האָט ער בעמערקט דעם לעדערנעם טאש, וואָס מאַרי האָט איהם אין האַנד געשטעקט. ער האָט איהם אויפגעפענט, ער איז דערשראָד קען געוואָרען, אַ פאַק פאַפיער-געלד איז אין איהם געווען. ער האָט ניט געוואוסט וואָס דערמיט צו טהאָן. באלד האָט ער זיך דערמאָנט וואָס נתן גנב האָט אַמאָל געטהאָן. האָט ער אויך, ווי ער, געכאַפט דעם כאַמאָנט פונ'ם פערד, אויסגעזוכט אַ לאָך און טיעף אין שטרוי פון כאַמאָנט אַרײַנגעשטעקט די טאַש און צוריק אויפגעהאַנגען דעם כאַמאָנט אויף זיין אָרט.

אַז ער האָט דאָס אָבעטהאָן האט ער זיך אַוועקגעלעגט אויף זיין געלעגער אין שטאהל און האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען. עפעס איז ער געווען ביזו און ער האָט זיך געוואָלט שלאָגען. אויף וועמען איז ער געווען ביזו? אויף אַלעמען, און מעהרסטען אויף זיך. און נאָך מעהר איז איהם אַלעס גלייכגילטיג געוואָרען, און עס איז איהם גאָר ניט אָנגעגאַנגען וואָס דאָ וועט געשעהען. ער איז גרייט געווען אויף אַלעס. אין מיטען דערײַנען איז איהם גאָר איינגעפאַלען אַרויסצונעהמען די טאַש מיט'ן געלד פון כאַמאָנט און אַרײַנצוקריכען אין „טונקעלען שטיי בעל“ דורך דעם פענסטער און דאָס וואַרפען איהם אין פנים אַרײַן, אָדער אַוועקצונעבען עס צו דאָס שעהנע ווייבעל דבורה'לע, די בעל-בית'טע פונ'ם האַטעל, אַז מאַרי זאָל זעהן. נור באלד האָט ער צו זיך געזאָגט: „אַ שאַד דאָס געלד, זאָל דאָס געלד בלייבען פערשטעקט.“ און מאַרי, די דראַטען-געהערין איז איהם שוין ניט אָנגעגאַנגען און ניט „קאָנאַריק“ איז איהם וואָס אָנגעגאַנגען, און עס איז איהם פלוצים אַלעס לאַנגווייליג געוואָרען ביי די קאַטאַרינשטיקעס און ער האָט געקלערט פון אַנטלויפען.

נאך ניט גוט פערשטאנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ. ער איז
נאָך געשטאנען און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דער גוי מיט זיינע
האַרד־בעווינקסענע נאָקעטע פים האָט אויסגעזעהען זעהר אַרים. און ער
האָט געהאַלטען אין איין זוכען די הויזען, וואָס ער האָט זיי ניט גע-
קענט געפינען. דאָס מיידעל האָט איהם בערוהיגט:

— בלייב דאָ, בלייב, ער געהט באלד אוועק — זאָגט זי צום פאָד-

לאַק און צו מאַטקע'ן געפליסטערט אין דער שטיל:

— אַנטלויף און בעהאַלט. עס איז דעם גוי'ס, ער וועט שרייען.

מאָטקע האָט אינסטינקטיוו געפאָלגט. און אזוי ווי ער איז אַריין,

אזוי איז ער אויך אַרויסגעשפרונגען דורכ'ן פענסטער.

ער האָט געהערט הינטער זיך, ווי דאָס מיידעל האַקט דעם לאַד-

דען צו.

נען אין שטוב אריינקוקען. ער האָט זי געפונען. די שפּאַרע איז אָבער
 געווען פּערשטעלט מיט דעם פּאַרהענגעל. ער איז אראָב, אויסגעזוכט
 אַ שטיקעל האָלץ, און מיט דעם האָלץ אָבערשארט דעם פּאַרהאַנג און
 געזעהן וואָס אינוועניג טהוט זיך... דאָס בלוט האָט געקאָכט אין איהם.
 און עס איז איהם געווען אזוי ווי קיינמאָל ניט. ער האָט זיך מיט'ן
 נאַנצען קערפּער אונטערגעשפּאַרט אונטער'ן לאָדען, און דעם לאָדען
 אויפּגעהויבען, אָבער אזוי שטיל, אז מען זאָל אינוועניג גאָר ניט הערען.
 דערנאָך האָט ער די קייטעלעך פון די פענסטער אונטערגעבראַכען.
 מיט זיי האָט ער ניט געהאַט קיין שווערע אַרבייט, זיי זיינען געווען
 פּערראַסטעט פון אַלמקייט, און באלד זיך נאָכגעגעבען. אין מאַטקע
 האָט מיט אַמאָל געגעבען א שפרונג אריין אין שטוב.

מאָרי, וועלכע איז געווען האַלב אויסגעטהאַן מיט צופּלאַשעטע
 חאָר האָט פאַר שרעק געגעבען א שפרונג אויף פון דעם בעט, אויף
 וועלכען זי איז האַלב געלעגען און האַלב געזעסען. דער גוי איז אָבער
 געווען אַ האַלב נאַקעטער און פאַר מאַטקע'ן זיך פּערשעהטט מיט זיינע
 נאַקעטע, האָר-בעוואַקסענע פיס, און אויף זיין פנים איז געלעגען אויס-
 געגאַסען אַ גוטמוטהיגער שמייכל האַלב פון גענוס, האַלב פון שעה-
 מעוודיגקייט, אז מאַטקע האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, און גע-
 שטאַנען אין מיטען שטוב אַ דערשראָקענער און ניט געוואוסט וואָס
 צו טהאָן. דער גוי האָט געזוכט די הויזען, אַ ראָק צו פּערשטעלען דעם
 טהייל פון זיין נאַקעטען לייב.

און מאָרי האָט זיך דערווייל אונטערגעשלייכט הינטער דעם יונג.
 ער האָט געזעהען איהר בריוו נאַקעט לייב פון דער האַנד וואָס האָט
 אַרויסגעקוקט פון דעם זיידענעם צוריסענעם קאַפטענדעל — האָט ער
 איהר געגעבען אַ קלאַפּ אין קאָפּ. דאָס מיידעל האָט ניט געשריען, ניט
 אוועקגערוקט זיך, נאָר עפעס געשפּאַרט אין זיין האַנד אריין. ער האָט
 דערפיהלט אין זיין האַנד עפעס ווייכעס, און ביים ליכט פון דעם האַלב-
 לייכטענדען לאַמפּ האָט ער דערזעהן לעדער. ער האָט פּערשטאַנען,
 אז עס איז אַ לעדערנער טאַש מיט געלד. און האָט עס אינסטינקטיוו
 געשווינד בעהאַלטען.

— בעהאַלט, געה אַוועק, מען וועט דיך כאַפּען... דער גוי וועט
 שרייען.

מאַטקע האָט געהערט הינטער זיך די פליכטערנדע ווערמער און

— איך וויל ניט — זאָגט מאָטקע.

— וואָס ?

דער „אַלטער תּרַח“ איז אויך צוגעקומען. זיי האָבען ניט געוואָלט קיין סקאַנדאַל מאַכען, האָט איהם דבורה'לע אָנגענומען אונטער'ן אָרעם, און געלעט איהם מיט'ן הענטעל אויפ'ן בעקעל, געקוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין, און געזאָגט וויעדער מיט דעם גנב'ישען שמייכעלע:

— מיט וועמען ער וועט ניט געהן, מיט מיר וועט ער געהן, וואָס קען ער פון אייך האָבען. אָבער פון מיר, ווייסט ער, קען ער יא עפעס האָבען — האָט זי געזאָגט אין אזא טאָן, מיט אזא בליק, אז מאָטקע האָט נעמיינט אז זי נעהמט איהם באלד מיט זיך מיט... און ער האָט ניט געקענט ביישטעהן דעם יצר הרע.

מאָטקע האָט צווישן שטייכערס וואוילעריש דער וויבעל אין די אויגען אריין, און איז ארויס מיט איהר.

הינטער זיך האָט ער געהערט מען שליסט די טהיר אויף זיי ביידע, אויפ'ן גוי מיט מאַרין. עס האָט איהם עפעס באַנג געטהאָן, נור ער האָט געפיהלט אויף זיך די וואַרימקייט פון דבורה'לעס פעטען לייב, און דאָס האָט איהם געמאַכט פּערגעסען.

גאָר קוים איז דבורה'לע מיט'ן יונג אין דער שענק אריין, האָט זי פּערגעסען אָן איהם. זי איז באלד צושוואומען געוואָרען צווישען די פיעלע געסט, בעלי עגלות, קצבים און פרעמדע סוחרים, וואָס האָבען געווארט אויף איהר. דאָ האָט זי דערלאַנגט דעם א קופעל ביער מיט אַ שמייכעל אין פנים אריין; יענעם אַ האַלב גענועל מיט אַ גלעט, אז עס זאָל זיין בע'טעס'טער צו עסען; דאָרט גאָר אייַ נעם אַ געהיים גלעזעל בראַנפּען, וואָס יענער האָט אויסגעטרונקען און פּערביסען מיט אַ קניפּ... מאָטקע איז פון דערווייטענט געשמאַנען, צו געקוקט זיך און צומישט געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס עס טהוט זיך מיט איהם. ער האָט זיך דערמאָנט אָן מאַרין מיט דעם פּאַלאַק, וואָס זיינען ביידע אין „פינסטערען שטיבעל“ איינגעשלאָסען. ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון דער שענק, און צו צו דער שטוב. די טהיר איז פּערשלאָסען. דורך דעם טהיר'לעכעל זעהט מען גאָר ניט. דער שליסעל שטעקט. ער איז אַריין אין סעדעל, אַרויפגעכאַפט זיך אויף דעם מויער און אויסגעזוכט די שפּאַרע אין דעם לאָדען, דורך וועלכער ער זאָל קע-

דעל האָט געזעהען ווי ער האָט זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען מיט דעם שעהנעם ווייבעלע, און וויל איהם ניט קענען. ער האָט געזעהן ווי מאַרי האָט זיך מיט אַמאָל אונטערנערקט צום פאן מיט די גרויסע וואַנצעס, און האָט איהם אונטערגעשטעקט קאָרטען, און דערביי האָט זי עס אַזוי געמאַכט, ווי זי וואָלט זיך צוגעלאָסטשעט צו דעם פאן ווי אַ הינטעל, און געגלעט איהם די האַנד. מאַטקע'ן האָט דער טייוועל גע- כאַפט, ער האָט זיך געוואָלט וואַרפען אויף דעם פאן און איהם ווערנען ביים האַלז. ער האָט געקוקט אויפ'ן מיידעל. מאַרי האָט איהם גאָר ניט געזעהן. ער האָט זי געצופט ביים אַרבעל. דאָס מיידעל האָט זיך אומ- געקוקט, געוואָרפען אויף איהם אַ בייזען בליק און ווידער אַרײַנגע- קוקט אין גוים קאָרטען און געלערענט איהם וועלכע צו וואַרפען. און דער יונג האָט געמיינט, אַז עס לעגט איהם אַוועק אַ טויטען אויפ'ן אָרט.

אין מיטען בעסטען שפיעלען האָט זיך דבורה'לע אויפגעכאַפט און געזאָגט, ווי זי וואָלט זיך פלוצים אָן עפעס דערמאָנט, אַז דארטען, אין דער גאַסט-שטוב, וואַרטען פיעלע געסט אויף די קונצענמאַכערס, און זיי קענען פיעל געלד פערדיענען. די געסט ווילען זיי זעהן, און מען האָט זי אַרײַנגעשיקט נאָך זיי, און זי האָט זיך גאָר פערנעכען אין אין די קאָרטען גאָר זיך פערשפיעלט. דער „אַלטער תרה" האָט זיך אויפ- געכאַפט, גענומען אַ בעמבעלע אין דער האַנד אַרײַן און געוואונקען צו „קאַנאַריק'ען": „קום געלד פערדיענען. קום, מאַטקע, מיט". די אַלמע געהט אויף מיט. נור „דאָס קינד", מאַרי'ן, וועט זי ניט לאָזען מיט געהן — ווייל זי איז מער. „דאָס קינד" האָט היינט שווער געאַרבייט — זאָגט זי, און געהמט אַ טוף און געהט אויף. אַלע געהען. עס בלייב בען נור איבער מאַרי און דער גוי, וועלכע שפיעלען אין קאָרטען וויי- טער. און מאַטקע שמעלט זיך אַוועק ביי דער טהיר און וויל ניט געהן. — קום, ממזר'וק, קום געלד פערדיענען — שלעפט איהם דער „אַלטער תרה" ביים פלויצע.

מאַטקע מאַכט זיך אַרויס און בלייבט איבער.

— וואָס איז?

— גאָר ניט — ענטפערט מאַטקע אָב קורץ.

„קאַנאַריק" ווינקט צו איהם מיט די אוינען:

— געה, ממזר, דו זעהסט דאָך, זיי דארפען זיין אליין.

— וואָס ווילסטו ?

— וועסט שפעטער געוואָהר ווערען — האָט מאַטקע אויפגעריי-
סען די טהיר און איז אַריין.

— אַה, דאָס איז דער יונגער שפּאַניער, דער וואָס האָט היינט
דעם וועט געוואונען. זעהר שעהן, זעהר שעהן — האָט איהם דער פּאָ-
לאַק מיט די גרויסע וואַנצעס געפאַטשט בראַוואָ מיט די הענד.

— איך וועל איהם באַלד נאָך וואַרשא נעהמען, אז ער זאָל זיך
ראַנגלען מיט „בישקע'ן“ — זאָגט דער „אַלטער תּרח“, ווייזענדיג אויף
מאַטקע'ען.

— צו וואָס ביזטו אַריינגעקומען ? וואָס זוכסטו ? מען וועט דאָך
די פּערד אַרויס'ננב'ענען — זאָגט ער הינטען אַרום צו מאַטקע'ן.

— זאָל ער געהן — ווייזט מאַטקע אויף „קאַנאַריק'ען“. איך וויל
דאָ זיין.

— לאָז איהם זיין — מאַכט די „אַלטע מכשפה“.

— דער שפּאַניער וועט אפשר אַ גלאָז ביער טרינקען מיט אונז ?
פּראַשע — גיסט איהם אָן דער פּאָלאַק אַ גלאָז ביער.

מאַטקע האָט זיך פּערשעהמט און געמאַכט מיט דער האַנד אויף
ניט — דאָך האָט ער אויסגעטרונקען.

— דאָס איז דאָך דאָס קינד. קוקט אָן די הענטעלעך — ריהרט
איהם אָן זאָכט ביי דער האַנד דבורה'לע, און גיט צו איהם אַ ננב'ישען
וואונק אין די אויגען אַריין.

מאַטקע'ן איז געוואָרען ווי מען וואַלט איהם מיט אויל בעשמירט,
ער איז רויט־פּערשעהמט געוואָרען און ננב'יש צוריק געוואונקען צו
איהר.

דערווייל איז דאָס שפּיעל אין קאָרטען ווייטער געגאַנגען. אָן
מאַטקע'ן האָט מען ווי פּערגעסען. דער וואונק פון דבורה'לע האָט איהם
ווי בערוישט און געמאַכט איהם פּערגעסען אָן דעם גוי און אָן מאַר'ן,
וועלכע איז געוועסען ווי אַ פּרעמדע ביים טיש און צוגעקוקט זיך צום
קאָרטען־שפּיעל. מאַטקע האָט געקוקט אויף דבורה'לען, געוואַלט כאַפּען
איהר'ס אַ בליק, נור דאָס ווייבעל האָט ווי פּערגעסען אָן מאַטקע'ן, און
טיעף זיך אַריינגעלאָזט אין די קאָרטען.

ער האָט אַ קוק געטהאָן אויף מאַר'ן. מאַר'ן איז ביז געווען, זי האָט
ניט געוואַלט קוקען אויף איהם. דער יונג האָט דערפיהלט, אַז דאָס מיי-

א ווינקעל, און דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע אין דער האַנד האָט גוט־
מוטהיג געשמייכעלט און איז ערגעץ־וואו פערשוואונדען. מאַסקע האָט
זיך אָנגעשטויסען וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך... דאָס האַרץ האָט
איהם אָנגעהויבען קלאַפּען, הענד און פיס האָבען איהם נעציטערט,
און עפעס האָט איהם גענאָגט ביים האַלז און אינוועניג אין האַרץ.
אַלעס איז איהם געוואָרען מיט אַמאָל גאַנץ גלייך, אפילו דאָס גאַנצע
הויז מיט אַלע מענשען וואָס זיינען דערינען זאָלען איינגעזונקען ווע־
רען, און ער מיט זיי. נור ער איז נייגיעריג געוואָרען וואָס דאָ וועט
ווייטער פאָרקומען.

דערווייל איז דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע און גוטען שמייכעלע
צוריקגעקומען און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ הויכען גוי מיט אַ פאָר
גרויסע וואָנצעס, וועלכער איז געווען אָנגעטהאָן ווי אַ שררה. דער גוי
האָט זיך אַביסעל געשעהמט. געבויגען זיך און אַלעמען נעגריסט.
דבורה'לע מיט איין רינגעלע אין אויער האָט דעם גוי פערבעטען צום
טיש. דער „אַלטער תרח" האָט צוליעב דעם גוי אַ ראַק אָנגעטהאָן, און
„קאָנאַריק" האָט אויך געשמייכעלט. נור מאַרי האָט זיך ניט געווי־
זען. זי האָט זיך בעהאַלטען ערגעץ־וואו. נור דבורה'לע פיהרט זי אַרויס
פון ווינקעלע (מאַרי לאָזט זיך ניט), און פיהרט זי צו צום טיש, צום
גוי. דער גוי בויגט זיך פאַר איהר, גיט איהר די האַנד, און דבורה'לע
זעצט זיך אוועק מיט מאַרי'ן ביים טיש. באַלד ברענגט מען
אַריין ביער. מען גיסט אָן גלעזער. עמעץ־ווער נעהמט אַרויס אַ טאַליע
קאָרטען און מען הויבט אָן קאָרטען שפיעלען.

מאָסקע האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען. ער האָט
געוואָלט אריינשפרינגען דורכ'ן פענסטער, ער האָט זיך אָבער צוריק־
געהאַלטען. ער איז אַראָב, און איז אריין אין שטוב צו די קינצענמאַד־
כערס. די שטוב איז אָבער געווען פערשלאָסען, האָט ער אָנגעקלאַפּט,
און געטראַכט זיך, זאָל געשעהן וואָס עס וויל.

פון אינוועניג האָט מען איהם געפרעגט: ווער איז דאָרט? האָט
ער געענטפערט אויף אַ הויך קול:

— אַיך, מאַסקע!

פון אינוועניג האָט מען עפעס גערעדט. צום סוף האָט מען איהם
געעפענט. געעפענט האָט איהם „קאָנאַריק", צוהאַלטענדיג די טהיר און
געפרעגט איהם:

— פארוואָס עפעס אין שטאַל אַרײַן? לאָז ער געהן אין שענק
זיך געהמען אַ גלעזעל ביער. אפשר זײַנען דאָרט דאָ געסט, קען זיך
מאכען עפעס צו פערדיענען אויך — זאָגט די „מכשפה“.

— יא, מאָטקע, געהט טאַקע מיט דעם „בעמבע“, אפשר וועט
זיך מאכען עפעס צו פערדיענען. פאַר דיר, פאַר דיר, קענסט דאָס האַל-
טען פאַר דיר — זאָגט דער „אַלטער תרח“.

מאָטקע האָט זיך אומגעקוקט, געוואָרפען אַ בליק אויף מאַרײַן,
געכאַפט דעם הוט און איז אַרויס פון שטוב. ער איז אָבער ניט אַרײַן
געגאַנגען אין שענק. ער האָט זיך אַרונטערגעלאָזט הינטער'ן הויז,
איז אַרײַן אין סעדעל און אויסגעזוכט דאָס פענסטער פון דעם „טונקעלען
צימער“. ער האָט עס באַלד דערקענט אָן דעם גרויען פאַרהאַנג. ער
האַט זיך אונטערגערוקט אין דער שטיל, און ווי אַ קאַץ געקראַכען אויף
דער מויער, אויסגעזוכט אַ שפּאַלט אין לאָדען, און אָנהאַלטענדיג זיך
אָן די הוקס פון לאָדען האָט ער דורכ'ן שפּאַלט אַרײַנגעקוקט און גע-
זעהן וואָס דאָרטען טהוט זיך, צוגעלעגט דעם אויער און געכאַפט אײַן-
צעלנע ווערטער.

וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך האָט ער ניט געוואוסט, כאַטש
ער האָט דערפיהלט — דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט... ער האָט נאָר
געזעהן, ווי „קאַנאַריק“ שרייט אויף מאַרײַן און שרעקט זי מיט דער
האַנד. אז ער וועט זי שלאָגען. און דער אַלטער און די אַלטע ריידען
מיט איהר און טענה'ן מיט איהר עפעס מיט גוטען אײַן, וויזען איהר
געלד, און דאָס מירדעל טופעט מיט די פיס און שאַקעלט מיט'ן קאַפּ
אויף נײַן.

דערנאָך איז אַרײַנגעקומען אין שטוב דבורה'לע, די בעל-הבית'טע
פון האַטעל, מיט נאָך אַ אידעל, וואָס געהט קורץ אָנגעטהאָן און האַלט
אַ שטעקעלע אין דער האַנד. דבורה'לע מיט'ן אידעל האָבען זיך
גע'סוד'עט מיט'ן „אַלטען תרח“ און „קאַנאַריק'ען“ אין אַ ווינקעל
שטוב. דערנאָך איז דבורה'לע צוגעגאַנגען צו מאַרי, האָט זיך געשפּיעלט
מיט איהרע האַר און געשמייכעלט צו איהר, ריידענדיג מיט איהר, און
געקושט זי. דערווייל האָט איהר די אַלטע מכשפה די האַר גלייך גע-
מאַכט, אָן אַנדער קאַפטענדעל אַרויפגעוואָרפען. מאַרי האָט זיך גע-
לאָזט, און איהר פנים האָט געפלאַמט. „קאַנאַריק“ האָט דאָס שטיבעל
צוגערויכט, אַוועקגענומען די פלאַיש כײַט'ן אויף און בעהאַלטען איז

לונג. געווען אַ שעהנע אייננאַהמע. און תמיד ווען דער „אַלטער תרח“ איז צופריעדען נאָך אַן אַרבייטען, טרינקט ער אַ סך טהעע פון רוֹ מישען סאַמאָוואַר, וואָס ער פיהרט מיט זיך מיט אין דער בוידי. אויס־געטהאָן די שטייוועל ליעגט ער האַלב און זיצט האַלב אויף אַ בעט, צוגערוקט דעם טיש צום בעט און איז איינגעהילט אין גאַנצען מיט דער פאַרע וואָס שלאָגט פון דעם הייסען טהעע, וואָס אין דער „טישאַש־קע“ פאַר איהם. הייסע אַנגסטען שלאָגען אַרויס אויף זיין שטערן, ער רויבערט די ליולקע מיט צופריעדענהייט און קיצעלט מיט'ן ציבעק די „אַלטע מכשפה“ הינטער די אַרעמס, ווינקענדיג מיט די אויגען אויפ'ן מיידעל, וואָס זיצט און שמירט זיך אויס די פיס מיט אַזאַ מין עהל נאָכ'ן געהן אויפ'ן דראָט און אויף מאַטקע'ן, וועלכער שטעהט און דערלאַנגט מאַרין די פלאַש צום שמירען.

— אַ שעהנע פאַר, מיר וועלען מיט זיי שעהנע געשעפטען כּאַ-

כען — זאָגט דער אַלטער.

— שווייג, זיי וועלען הערען.

דערווייל איז „קאַנאַריק“ אַריינגעקומען און האָט געשריען אויף מאַטקע'ן וואָס ער געהט ניט אַרויס צו די פּערד, מען וועט די פּערד אַוועק'גנב'ענען. די אַלטע און דער אַלטער האָבען זיך אָנגענומען פאַר איהם, אַז ער זאָל איהם לאָזען אין שטוב זיין, און די פּערד וועט קיי־נער ניט גנב'ענען, זיי שטעהן אין שטאַל.

— דו ווייסט, מאַרי, דער פּריץ וואָס האָט זיך גע'שרכנ'ט צו

דיר אין פּלאַצק איז דאָך דיר נאָכגעפּאָהרען. ער איז דאָ, — זאָגט קאַנאַריק.

מאַרי איז רויט געוואָרען.

— פון וואַנען ווייסטו, האָסט איהם געזעהן? — פּרעגט דער

„אַלטער תרח“ פּעראינטערעסירט.

— איך האָב איהם געזעהן אויפ'ן מאַרק, און ער שטעהט דאָך

דאָ איין אין דעם האַטעל.

— וואָס דו זאָנסט?

— יא — ווינקט „קאַנאַריק“ צום „אַלטען תרח“ און ווייזט מיט

די הענד אויף מאַטקע'ן; אַז ער קען ניט ריידען ווייל מאַטקע איז דאָ.

— געה, ממזר'וק, געה אַרויס צו די פּערד — זאָגט צו איהם

ווייך דער „אַלטער תרח“.

7.

דער „קעניגליכער“ האַטעל.

אין אַ פּאָר וואָכען ארום זיינען די קונצענמאַכער אריינגעקומען אין אַ שמעטעל אריין „אַרבייטען“. די קונצענמאַכער האָבען אין שטאָדט געוואוינט ניט אין דער „בויד“, נור זיינען איינגעשטאַנען אין „האַטעל“, וועלכער האָט געטראַגען דעם שטאַלצען נאָמען „קרולעווסקי“ — קעניגליכער. זיינע בעזיצער זיינען חיים שפּאַספּויגעל מיט זיין טאָכטער, די שעהנע דבורה'לע, אַ יונג פּעט ווייבעל, וואָס קיינער ווייס ניט אויב זי איז אַן אלמנה, אַ גרושה אָדער אַן עגונה. מען ווייסט נור, אַז זי איז אַ ווייבעל און האָט ניט קיין מאַן, און סוחרים און רייזע־אַגענטען האָבען ליעב דאָרט איינצושטעהן, ווען זיי פּאָהרען דורך די שטאָדט. און ניט בלויז פרעמדע. אין די לאַנגע ווינטערדיגע נעכט זיצען דאָרטען די שטאָדט־פּאַצעטען און שפּיעלען אין קאָרטען. און טיילמאָל כאַפּט זיך אויף דאָס שטערטעל מיט אַ נייעם, אַז אַ לייטישער יונגערמאַן האָט דעם נרן פּערשפּיעלט ביי דבורה'לען אין האַטעל, און די ווייבער רוימען זיך אין די אויערען: דבורה'לע האָט שוין וויעדער איינעם אין די הענד אריינגעכאַפּט. ביי דער דבורה'לע אין „קעניגליכען“ האַטעל זיינען אריינגעשטאַנען — דער „אַלטער תּרח“, די „מכּשפה“, „קאַנאַ־ריק“ און די דראַטען־געהערין. מאַטקע איז געשלאָפּען אין דרויסען אויף דער בויד, היטען די פּערד.

נאָכ'ן „אַרבייטען“ זיינען געזעסען די קונצעמאַכער ביי זיך אין צימער. די פּענסטער פּון צימער זיינען אַרויסגעגאַנגען אויף אַ הויף אין אַ הינטער־סעדעל און זיינען תּמיד געווען פּערהאַנגען. אין האַטעל האָט מען דאָס גערופּען „דאָס פינסטערע שטיבעל“. און דאָרט, אין דעם „פינסטערען שטיבעל“ פּלעגען דאָס פּאַרקומען די „שרעק־ליכע זאַכען“, וועגען וועלכע מען האָט גערעדט אויף דבורה'לען. דער „אַלטער תּרח“ איז געווען צופּריעדען פּון דער היינטיגער פּאַרשטע־

צולויפען צו דער מיידעל, וויעדער האָט געבריהט אַ פלעם פון בא-
טעק אויף אַ צווייטע באַק. ער האָט ניט געוואוסט פון וואנען עס
קומט צופליהען, און דאָס מיידעל האָט זיך ארויסגעררעהט פון איהם
ווי אַ ווינד און צוגעפליכטערט אין דער שטיל:

— נאָך ניט יעצט. אז דו וועסט „קאנאָדיק'ען“ דעם האַלז אי-
בערשניידען, וועל איך דיין „ליובאַוויצע“ ווערען.

מאָטקע האָט געהאלטען דאָס מעסער אין דער האַנד, וואָס זי
האָט איהם געגעבען, און געאיילט זיך מיט פלינקע טריט צום יונג.

— שמעה, איך וועל שרייען, — האָט זי איהם נאָכגעשריען.

ער האָט זיך אָכגעשטעלט.

זי איז ווי אַ ווינד אַוועקגעפלוויגען און פערשוואונדען אין דער
נאַכט. מאָטקע איז איהר נאָכגעגאנגען. אז זי איז שוין געווען אין
„בוירד“, געשטאנען ביים פענסטעריל, איידער זי האָט דעם לאָדענדעל
פערמאכט, האָט זי וויעדער געלאָזט פאלען פון זיך דאס טוך, און
מאָטקע האָט וויעדער געזעהן איהר לייב, וואָס האָט געשימערט אין
דער נאַכט פון דעם שמערן-ליכט.

ער האָט בעהאלטען דאָס מעסער אין אַ כאַליאווע פון שטיוועל
און איז געפאלען אויף דער ערד, אויסגעצויגען זיך און געקוקט אין
דער נאַכט אריין, און האָט ניט געוואוסט צי דאָס אלעס וואָס איז
פאָרגעקומען מיט איהם די נאַכט איז געשעהן אין חלום אָדער אויף
דער וואָהר.

ער האָט אָנגעהויבען זיך אונטערצושלייכען. נור קוים איז ער
אָוועק פון איהר דריי־פיער טריט האָט זיך די מיידעל ארונטערגעשאַרט
און אָנגעכאַפט איהם ביי די פיס. ער האָט ניט געהערט איהרע טריט
און ניט געוואוסט ווי אזוי זי איז אונטערגעקומען:

— געה ניט. נאָך ניט איצט.

— לָאָז מיך. ביי מיר איז איינמאָל געזאָגט — איז געזאָגט.

מיין נישט, אַז איך האָב מורא.

— איך ווייס. נאָר נאָך ניט איצט. וועסט מוזען אנטלויפען

פון דאנען, און איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט איצט אנטלויפען פון דאנען.

מאָסקע איז געבליבען שמעהן און האָט ניט געוואוסט וואָס צו

סהאָן.

— קום מיט מיר טיעפער אין וואַלד אריין, וועל איך דיר דאָרט

עפעס זאָגען, רוימט איהם דאָס מיידעל איין.

זיי האָבען זיך ביידע אונטערגעשלייכט און געקראַכען אויף אלע

פיער אין וואַלד אריין, — ביז מען האָט שוין ניט דאָס פייעריל און

ניט די בויד געזעהן.

— בלייב דאָ מיט אונז אין דער בויד. איך וועל צו דיר אלע

נאַכט ארויסקומען. ווילסטו?

מאָסקע שווייגט.

— און אַז דו וועסט דעם „קאַנאַריק“ שמעכען, וועל איך ווערען

דיין ליובאַוויצע. ווילסטו?

מאָסקע שווייגט.

די מיידעל האָט אראָבגענומען פון זיך דעם טוך, אין וועלכען זי

איז געווען איינגעהילט. זי איז אַ מינוט געבליבען נאַקעט מיט נאָר

קעטע הענד און נאַקעטע בריסטען און מאָסקע האָט דערזעהן דאָס

בלייכקייט פון איהר קערפער, וואָס האָט אָבגעשימערט אינ'ם ליכט

פון די שמערען. עס האָט אָבער קוים געדויערט אַ פּאָאר סעקונדען,

ווארים די מיידעל האָט זיך באַלד צוריק פּערהילט מיט דעם טוך.

מאָסקע איז אַ ווילע געבליבען שמעהן אַ פּערכאַפּטער, נאָר

באַלד האָט ער זיך צוגערוקט צו דער מיידעל און געוואַלט זי ארומ־

נעהמען מיט ביידע הענד.

אַ פּלעם פון אַ באַטעק האָט געגעבען אַ ברען איבער זיין פנים.

ער האָט זיך נאָר אויף איין מינוט אָבגעשטעלט און וויעדער געפרוכט

געווען און איך בין שוין ביי איהם זעהר לאנג און ער האָט מיך ער-
צויגען און אויסגעלערענט מיך געהן אויף די דראָט און גרעכען זיך
אין אַ ראָד. ער האָט מיך אויסגעלערענט „ארבייטען“. איך האָב
איהם לייעב.

— שלאָגט ער דיך ?

— יא. נאָר ער מעג. איך האָב איהם לייעב, און איך האָב

לייעב ווען ער שלאָגט מיך.

— פאָרוואָס ?

— ווייל איך וויל אזוי.

פּוּזע. זיי שווייגען. דאָס פייעריל געהט אויס, אלעס איז שטיל
ארום. מען הערט נאָר די „חיות“ גריזשען דעם גראָז, און קאָפּיען
טיילמאָל מיט די פּאָדקאוועס אָן די פייכטע ערד.

— און דו האָסט לייעב, אז מען שלאָגט דיך ? — פּרעגט פּלור

צים די מיידעל.

— ניין. איך שטעף מיט אַ מעסער.

— אַ מענש וועלכען איך האָב לייעב מעג מיך שלאָגען. דו וועסט

מיך אויך מעגען שלאָגען, אז איך וועל וועלען... נאָר „קאָנאָריק'ען“
האָב איך פיינט. וועסט דיך אָננעהמען פאר מיר ?

— יא.

— און אז איך וועל דיך בעטען, וועסטו איהם שטעכען ?

— יא.

— דו קענסט צוגעהן צו איהם אזוי ווי ער לייעגט אצינד ביים

פייער און שטעכען איהם מיט אַ מעסער ?

— האָסט אַ מעסער, וועל איך איהם שטעכען.

— און וועסט גאָר קיין מורא ניט האָבען ?

— ניין.

— לאָמיק זעהן.

— גוט.

— נאָ, דאָ האָסטו אַ מעסער און געה צו און שטעף איהם. —

האָט זי ארויסגענומען אַ לאַנגען דאָלך פון אונטער איהר טוך, אין
וועלכען זי איז געווען אַ נאָקעטע איינגעהילט און געגעבען מאַטקע'ן.

מאָטקע האָט צוגענומען דאָס מעסער, ער האָט זי אָנגעהוקט און

ער האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

- דו האָסט געדיכטע האָאר און שטאַרקע, — רייסט זי איהם
 ביי די קודלעס.
 מאַטקע לאַכט.
 — שווייג, זיי וועלען הערען, — ציטערט די מיידעל.
 — האָב קיין מורא נישט, זאָלען זיי הערען.
 — זיי וועלען אַאונז שלאָגען.
 — וועמען ?
 — מיך מיט דײַך.
 — לאָמיך זעהן.
 — און וואָס וועט זיין ?
 — איך וועל מיט אַ מעסער שמעכען.
 די מיידעל גלעט איהם איבער'ן באַק.
 פּוּזע. אַ מינוט שווייגען זיי ביידע, און מאַטקע הערט זיך צו
 צום קלאַפּען פון זיין האַרץ.
 — וועסט דײַך פאר מיר אָננעהמען ?
 — זיי שלאָגען דײַך ?
 — טהיילמאָל, אז איך וויל זיי ניט פּאָלגען.
 — פארוואָס ווילסטו זיי ניט פּאָלגען ?
 — דערפאר וואָס איך האָב זיי ניט ליעב. ביידע ניט.
 — שלאָגען זיי דײַך ?
 — יא. „קאנאָריק“ מעהר נאָך פאר'ן אלטען. ער וויל, אז איך
 זאָל איהם ליעב האָבען. און איך וויל ניט.
 — פארוואָס ווילסטו ניט ?
 — וויל איך האָב איהם פיינט. ער פייכט מיט דעו' נאָז ווי אַ
 „קאנאָריק“ ווען ער שלאָפט, און ער האָט רויטע האָאר אין שטענדיג
 שוויצט ער. האָב איך איהם פיינט.
 — און ער שלאָגט דײַך ?
 די מיידעל שאַקעלט מיט'ן קאָפּ.
 — און דער אלטער לאָזט ?
 — טיילמאָל שלאָגט ער אויך. נור דעם אלטען האָב איך ליעב.
 ער מעג מיך שלאָגען.
 — וואָס, ער איז אַ טאַטע ?
 — ניין. ער זאָגט, אז ער האָט מיך געקויפט ווען איך בין קליין

אין דער טונקעלער נאכט אריין און געלאָזט זיך פון דער מיידעל טהאָן אלעס, וואָס זי האָט געוואָלט.

און זי האָט זיך אָנגעהויבען צו שפּיעלען מיט איהם ווי מיט אַ הינטעל. זי האָט גענומען זיין פנים אין איהרע הענט, און אויסגע-דרעהט צו דעם פייערעל און גוט איינגעקוקט זיך דערינען, אַבגעלאָזט איהם און געהייסען איהם קוקען אין אַ זייט. מאַטקע האָט געפּאָלנט. דאן האָט זי פּלוצים איהם געפרעגט:

— ביזט טאַקע אַ ננב? ביזטו אַנטלאָפּען פון אסטראָג, יאָ?
מאַטקע האָט קיין מינוט נישט געקלעהרט, און געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ אויף יא.

— פאַר וואָס האָט מען דיך איינגעזעצט, פאַר וואָס? האָסט גע'גנב'עט?

— נישט בלויז גע'גנב'עט, איך האָב גע'הרג'עט. איך האָב זיך געשלאָגען מיט יונגען, האָב איך אַ יונג דערשטאַכען מיט אַ מע-סער, אוועקגעשיקט אויף יענער וועלט. אַה, איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

מאַטקע האָט זיך געוואָלט נאָך גרעסער מאכען:

— און ניט בלויז פאַר אַ ציווילנעם האָב איך קיין מורא נישט. איך האָב שוין אַ סטראַזשניק אויך משלח געווען, אונטער אַ ריפּ איהם אַ מעסער אריינגעשטאַכען. איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

— פאַר קיינעם נישט? — קוקט איהם אָן די מיידעל.

— פאַר קיינעם נישט, — ענטפערט אָפּ זיכער מאַטקע.

— און פאַרן אַלטען?

— פאַר וועלכען אַלטען?

— פאַר'ן תרה, — ווייזט זי אויף דער בויד.

— אַ, לאָז ער זיך נאָר טשעפען מיט מיר, וועל איך איהם וויי-

זען וואָס איך קען.

— פאַר איהם האָבען אלע מורא, אפילו "קאנאריק" ציטערט

פאַר איהם.

די מיידעל האָט אַראָפּגענומען דעם הוט פון זיין קאַפּ און האָט

איהם גענלעט די האַאר לייכט מיט איהרע הענד.

און די מיידעל שטעקט ארויס איהר קאפ. אָט זעהט ער דאָך קלאָר ביי דעם ליכט פון פייער'ל, וואָס פאַלט אויף איהר, דעם גלאַנץ פון איהרע האָר און דאָס בלייכקייט פון איהר פנים. זיין האַרץ הויבט אָן צו ציט טערען, און מאַטקע שפּרינגט אויף, און זעצט זיך צוריק אַוועק ביים פייער'ל פאַר גדולה. און ער האָט מורא דאָרט אַהינצוקוקען. נור ער הערט: סיס-ם! סיס-ם! ער קריכט אַוועק פון פייער'ל און לאָזט זיך אויף אַלע פיער צום פענסטער'ל.

— „קאנאָריק“ שלאָפּט?

מאָטקע שאַקעלט מיט'ן קאָפּ.

— סיס-ם, שווייג, בויג דיך איין.

מאָטקע האָט זיך איינגעבויען און אַ פאַר לייכטע פיס האַכען גע- געבען אַ שפרונג אַרויף אויף איהם, ווי אַ זומער-פּויעגלע וואָלט זיך געשטעלט אויף איהם.

— קום אַוועק פון דאַנען, זיי וועלען אונז הערען — פליכטערט זי איהם אין אויער אַרדיין ווי אַ לייכט ווינטעל, און כאַפּט מאָטקע'ן פאַר אַ האַנד.

זיי זיינען אָפּגעשפרונגען אייניגע טריט צום וועלדעל צו. אין מייכטען גראַז האָט מען זייערע טריט ניט געהערט. זיי האַבען זיך געזעצט אויפ'ן ראַנד פון וואַלד.

— שווייג, אַז זיי וועלען אונז כאַפּען, וועלען זיי אונז ביידען אַ טויט מאַכען, — פליסטערט די מיידעל אין אויער אַרדיין, און פער- שטעלט איהם מיט דער האַנד דאָס מויל, מורא האַכענדיג, אַי דער יונג זאָל פאַר גליק ניט אַרוויסקוויטשען. וואָרים זי האָט עס געכיהלט אין איהם, אַז ער איז עס בכח צו טהאָן.

מאָטקע ווינקט מיט די אויגען, אַז ער פערשטעהט, אַז ער וועט קיין פּיפּס ניט געבען. עס איז אָבער אַ פינסטערע נאַכט און זי זעהט ניט זיינע ווינקען.

זיי זיינען געזעסען ביידע אַ שטיקעל צייט און האַבען קיין וואָרט נישט אַרויסגעערעדט. ביי מאָטקען האָט דאָס האַרץ געקלאַפּט. ער האָט נישט געוואוסט צו ער הלום'ט אָדער עס קומט פאַר אויף דער וואָהר. ער האָט זיך מיט אַמאָל אָנגעהויבען צו שעהמען, געשעהמט זיך צו קוקען דער מיידעל אין פנים אַרדיין, נאָר געזעסען און געקוקט

אלעס געטהאָן, אז ער זאָל זי קענען איצט נאָך אַמאָל זעהן. נאָר ער איז סיי ווי סיי גליקליך געווען, וואָס ער געפינט זיך אזוי נאָהענט פֿון איהר.

ער האָט געקוקט אויף דער בויד און נאָך אַמאָל זיך אונטערנע-
ננב'עט אונטער די לאָדענלעך און געפרופֿט אַרײַנקוקען דורך אַ שפּאַרע,
אַבער ער האָט נאָר ניט געזעהן, נור ער איז צופֿריערען געווען און
פֿאַר שמחה האָט ער געוואָלט אויסשרײַען. ער האָט זיך אַבער אײַנגע-
האַלטען. ער איז צוגעגאַנגען צום פֿייער'ל, אונטערגעוואָרפען אַ פֿאַר
צווייגלעך און ווייטער זיך אוועקגעזעצט.

עס איז איהם קאַלט געוואָרען און עפעס באַנג געוואָרען. ער
האָט זיך פֿלוצים דערמאַנט אָן דער מאַמען, זי געזעהן ווי זי זיצט און
נייהט איהם די הויזען און קוקט אויף איהם. ער האָט זיך דערמאַנט
ווי די מאַמע איז געקומען צולויפען צו דער וואַך, וואו די „בלײַנדע
פֿערל“ האָט איהם געשלאָגען. און געטראַכט ביי זיך, אז ניט אַנדערש,
אז ער וועט האָבען אַ סך געלד, וועט ער אַהיים קומען אין שטעדטעל
אַרײַן און קומען צופֿאַהרען אין אַ קאַטש מיט צוויי פֿערד פֿאַר'ן
„קעלער“, וואו די מאַמע וואוינט, און וועט די מאַמע אַרױפֿנעהמען
אויף דער קאַטש און מיט איהר פֿאַהרען איבער דער שטאָדט און אַלע-
מען ווייזען, אז דאָס איז זײַן מאַמע. ער וועט איהר מיטברענגען
מתנות, טהייערע קליידער, אין וועלכע ער וועט זי אויפֿוצען. דאָס
אלעס וועט ער טהאָן מיט דער מאַמען, אַבער דעם טאַטען וועט ער
נאָר ניט מיטברענגען, ניט אַרױפֿנעהמען אויף דער קאַטש, און אפֿילו
ניט ריידען מיט איהם.

און אז ער וועט אַמאָל רייך ווערען, און קומען צופֿאַהרען אַהיים
צו דער מאַמען — אין דעם האָט ער געגלױבט, אין דעם איז ער געווען
זיכער. און דאָס וואָס ער האָט זיך צוזאַמענגעטראָפען מיט די קאַטא-
רינשטשיקעס און זיי האָבען איהם אויסגעלערענט „אַרבייטען“ — דאָס
האָט איהם נאָך מעהר געשטאַרקט אין זײַנע האָפֿנונגען.

נאָר אין די אַלע האָפֿנונגען האָט זיך מעהר פֿון אַלעס אַבגע-
גלאַנצט דאָס געשטאַלט פֿון דער מיידעל, וואָס ער האָט געזעהן. עפעס
מיט איהר האָט ער פֿערבונדען זײַן גלױבען אין זײַן צוקונפט. פֿאַר-
וואָס און ווי אזוי האָט ער ניט געוואוסט און ניט געוואָלט קלערען.
און פֿלוצים עפענט זיך אַ לאָדען פֿון אַ פענסטער'ל אין דער בויד

6

ביי די ליכט פון די שטערן.

אין א צייט ארום איז מאמקע געוועסען ביים ברענענדיגען פייער'ל אויפ'ן נאקעטען פעלד און האט געפאשעט די פערד פון די קאטארינ'ס שטיקעס. נעבען איהם איז געלעגען „קאנאריק“, איינגעוויקעלט אין א ווארטע קאלדרע און איז שטארק געשלאפען, און מאמקע האט גע' צעהלט זיין שנארכען. דער וואלד האט זיך געשווארצט און די נאכט און די פעלדער זיינען פייכט געווען. מאמקע האט ניט געקענט שלאג' פון פייער'ל, ער האט געקוקט אויף דעם בויד, וואס איז געשטאנען ניט ווייט פון פייער'ל, און האט אויסגעזעהן אין דער נאכט ווי אן איינגעשלאג' פען אלט איינגעפאלען הייזעל מיט פעהאקטע לאדען. ער האט גע' קוקט אויף די פערמאכטע לאדענלעך, אין וועלכע עס האט זיך דורך די שפאלטען דערזעהן א ליכט, און עס האט זיך איהם געדאכט, אז ער הערט דורך די לאדען ווי א קינד וויינט אין דער בויד... ער איז צוגעקראכען אין דער שטיל אויף אלע פיער צו דער בויד און איינגע' הערט זיך דורך די לאדענלעך און געפרופט כאפען א קוק דורך א שפארע... עס האט זיך אבער קיינער ניט געוויזען און פון אינעוועניג האט זיך גאר ניט געהערט. מאמקע איז געלעגען און האט זיך איינגע' קוקט און איינגעהערט אין דער נאכט אריין. אלעס איז איהם ווילד' פרעמד פארגעקומען, און עס האט זיך איהם געדאכט, אז עס איז שוין אזוי ווייט פון דער היים, פון זיין שטעדטעל, אז ער וועט קיינמאל שוין ניט קומען אהיים. עס זיינען איהם אינטערעסאנט געווען די פרעמדע מענשען, ביי וועלכע ער געפינט זיך איצט, נאר ער האט מורא געהאט פאר זיי, — און עס האט איהם געצויגען צו זיי. ער האט געטראכט וועגען דער מיידעל, וואס ער האט געזעהן אפירקומען פון הינטער'ן פארהענגעל. זי איז אזוי שעהן געווען און עפעס אזוי געווען, אז ער האט נאך קיינמאל אין זיין לעבען ניט געזעהן אזעלכעס. ער וואלט

געגעבען אַ בראַך אויס אין אַפּלאַדיסמענטען, אין פּייפּען און געשרייען — איז מאַטקע שיער ניט משוגע געוואָרען פּון גליק. ער האָט גע- טאַנצט אויף איין פּוס, געוויינט פאַר גליק און איז נאָכגעלאָפּען נאָכ'ן אַלמען, ווען דער אַלטער האָט זי געכאַפּט אויף זיינע פּלייצעכ און האָט זי אַרומגעטראָגען אַרום דעם פּובליקום. זי האָט אויפגעפּענט דעם שירעם און דאָס פּובליקום האָט אָנגעהויבען אַריינזאַרפּען געלד אין שירעם. וויפּיעל איינער האָט געקענט, און מעהר ווי מען האָט געקענט. די שררות מיט די דאַמען, וועלכע זיינען געשטאַנען אויף זייערע קאָטשען און צוגעקוקט זיך, האָבען זילבערנע גילדען געוואָרפּען, און די „פּריצים“, וואָס „האָבען ווייב און קינד פּערלאָזט און פּאַהרען נאָך דער שעהנער דראַטען-געהערין“ — האָבען גאַנצע זילבערנע רובעלס געוואָרפּען. די מיידעל אויף דעם אַלמען קאַטאַרינשטיק'ס פּלייצעס האָט דאָס געלד אויפגעכאַפּט אין איהר שירעמעל, און דאָס וואָס איז אויף דער ערד געפאלען איז דאָס מאָל מאַטקע, אַנשטאַט „קאַנאַריק'ען“, נאָכגעגאַנגען (ווייל דער עולם האָט איהם גערנער געהאַט און איהם וועלען זיי מעהר געבען) און אויפגעקליבען. און מאַטקע איז גליקליך און פּערליעכט געווען.

דאָס קליינע זיידענע שירעמעל, האָט זי זיך געשטעלט אויפ'ן רוקען פון דעם אַלטען קאטארינשטיק, וואָס האָט אַנידערגעקניעט פאַר איהר, און מיט דער האַנד אָנגעכאַפט זיך אָן די שנור וואָס האָט אַראָב־געהאַנגען פון דער דראַט־לאַס. אין אַ מינוט האָט זי זיך, לייכט ווי אַ פויגעל, אַרויפגעלאָזט אויף די שנור, אָנגעכאַפט מיט איין האַנד אין דער לאַס, און באַלד איז זי געשטאַנען אויפ'ן דראַט, און פון דאָרט צום עולם קושען אַראָבגעשיקט מיט ביידע הענד. נור קיינער האָט ניט געשמייכעלט. אַלע זיינען געווען פּערכאַפט און געשטאַנען אָהן אַטהעם, וואַרטענדיג וואָס זי וועט דאָ טהאָן. זי האָט אויפגעעפּענט דאָס זיידענע שירעמעל און אָנגעפאַנגען זיך גליטשען מיט איהרע פיס איהר בער'ן דראַט אזוי לייכט, ווי אַ ווינד וואָלט געבלאָזען. מיט איהר שירעמעל רעגולירט זי די וואָג פון איהר לייכטע פיגור, און זי זעהט אויס אויבען אויפ'ן דראַט, אין דער זון, ניט ווי אַ מענש, נור ווי אַ רויטער שעהנער פויגעל מיט אַ מענשען־געזיכט שוועבט אין דער לופטען איהר בער אונזערע קעפּ. און פון אונטען, נאָך דער דראַט זיינען מיט איהר מיטגעגאַנגען דער אַלטער, „קאַנאַריק“ און מאַטקע מיט אויסגעשפּרייטע הענד און פּערזאָרגטע פנים'ער, געקוקט מיט שרעק אויבען אַרויף, גרייט זי אונטערצוכאַפּען, ווען עס זאָל זיך מאַכען, חלילה, אַן אונגליק. נאָר די מיידעל האָט ניט געזאָרגט דעריבער. זי האָט זיך געפיהלט אויפ'ן דראַט ווי אויף טרוקענעם לאַנד. זי האָט געהאַפּט אויף איין פוס, געצויגען אַרום זיך אַ ראָד, געוואָרפען דאָס שירעמעל פון איין האַנד אין דער צווייטער, און געצייגט דעם עולם איהרע הערליכע לייכטע בעוועגונגען, איהר בויגזאַמען קערפּער, איהרע שעהנע הענד און שעהנע פיס, און דער גאַנצער עולם איז געווען פּערליעכט אין איהר, יונג און אַלט. אפילו ווייבער האָבען זיך איינגעליעכט אין דער דראַטען־געהערין, און האָבען מורא געהאַט אַ וואָרט אַרויסצוריידען, הויך צו אַטהעמען, כדי די מיידעל זאָל זיך ניט דערשרעקען און אַראָבפאַלען. מאַטקע האָט זיך אין איהר איינגעליעכט טויענד מאָל מעהר ווי פריהער, און איז טויענד מאָל גרייט געווען די כּפּרה צו ווערען פאַר איהר, און זיין האַרץ האָט איהם געשראַקען, אַז עס זאָל איהר, חלילה, קיין שלעכטס ניט געשעהן, אַזש טרערען האָבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען, און אַז זי איז בשלום אַראָבגעקומען, און דאָס פּובלי־קום, וועלכעס האָט איינגעהאַלטען די בענייטערונג, האָט מיט אַמאָל

אינגערען. מען האָט געפֿיפֿט, נעקלאַטשט מיט די הענד און אַרויסגע-
רופֿען דעם „הישפּאַניער“, נור געוויזען האָט זיך קאַנאַריק. דער עולם
האָט איהם אויסגעפֿיפֿט, גערופֿען דעם „הישפּאַניער“, און „קאַנאַריק“
האָט אויף נאָך ניט געקוקט, ווייטער אַרויסגעקומען. זיך פֿערנוינט,
און מאַסקע איז געווען ערגעץ־וואו פֿערשטעקט, ער האָט זיך געשעהמט
פֿאַר'ן עולם. דער עולם האָט זיך אָבער ניט געוואָלט בערהיגען, ביז דער
„אַלטער תּרח“ איז אַליין ניט אַרויסגעקומען און אַרויסגעפֿיהרט מאַט-
קע'ן ביי דער האַנד, און גענויגט זיך פֿאַר'ן פּובליקום און געוויזען אויף
זיך און אויף מאַסקע'ן. כאַטש קיינער האָט ניט פֿערשטאַנען וואָס
ער מיינט דערמיט וואָס ער ווייזט אויף זיך.

נור סאי ווי סאי, פֿון דענסטמאָל אָן איז מאַסקע געוואָרען אַן
עכטער קאַטאַרינשטיק, וואָס קען „אַרבייטען“, און דאָס פּובליקום האָט
איהם גערן. דאָס האָט אַיינגעזעהן דער „אַלטער תּרח“ און אָנגעהויבען
זיך מיט איהם אַנדערש צו בענעהן, און „קאַנאַריק“ האָט געקריגען אַ
קאַנקורענט.

אויף אַ ווילע איז אַלעס שטייל געוואָרען. די קאַטאַרינקעס האָר-
בען אויפֿגעהערט צו שפּיעלען. עס איז אָנגעקומען דער סאַמע ערנסטער
און וויכטיגסטער טהייל פֿון קונצען מאַכען. די וועלט־בעריהמטע היש-
פּאַנישע (אַלעס וועלט־בעריהמטע ביי די קאַטאַרינשטיקעס קומט פֿון
שפּאַניען) דראַטען־געהערין „מאַרי“, וועט געהן אויפֿ'ן דראַט. דעם
עולם האָט דער אַטהעם פֿערכאַפֿט. מאַרי איז טאַקי געווען בעריהמט
אין דער גאַנצער געגענד, און מען האָט געזאָגט, אַז פֿריצים פֿאַהרען
איהר נאָך פֿון איין שטאָדט אין דער צווייטער זעהען איהרע גבורות ;
אַז פּיעל רייכע לייט האָבען די ווייבער און די פּאַמיליעס פֿערלאָזט און
אַיינגעליעבט זיך אין איהר, גליקליך זי געוואָלט מאַכען, און זי וויל ניט
אַנדערש. נור זיין מיט די קאַטאַרינשטיקעס. כאַלד איז זי פֿאַרנע-
קומען פֿאַר'ן פּובליקום. דער „אַלטער תּרח“ האָט זי אַרוימגעפֿיהרט,
ווי מאַסקע'ן, ביי דער האַנד. זי איז געווען אָנגעטהאָן אין אַ שפּאַ-
ניש רויט שאַנסאַנעמען קלייד, מיט פֿליטערלעך און קרעלען בענעהט.
איהרע נאַקעטע הענד, האַלז און פּיס זיינען געווען אָנגעפּוידערט מיט
ראַזעווע פּוידער, איהרע באַקען און ליפֿען אָנגערויטעלט, די האָר גע-
קרייזעלט אין גאָלדענע לאַקען צוואוואָרפֿען אַרום איהר נאַקען און
בריסט. זי האָט זיך פֿערבויגען פֿאַר'ן פּובליקום, געכאַפֿט אין יער האַנד

— זעהסט, ממז'ז'ק, ווי אזוי מען דארף פאר א פובליקום ארויס-
קומען. דו זעהסט ?

זיי האָבען זיך ביידע אָנגעטהאָן די פּאַסקעס, און אָנגעהויבען זיך
צו ראַנגלען.

נור איידער דער „וועט“ איז פּאַרגעקומען, האָט דער „אַלטער
תּרח“ פּערבעטען אויף דער ביהנע אייניגע פון פובליקום, אז זיי זאָלען
זעהן, אז דאָ איז ניט קיין „אָבענאַרטע זאַכען“. עס האָט אָבער קיינער
פון פובליקום ניט געוואָלט אַרויפגעהן, געשעהמט זיך. צום סוף האָבען
זיך דאָך געפונען צוויי בעלנים. דאָס איז געווען חיים'ל דער פּעלדשער-
יונג, וואָס איז אַן אַמאַטאָר אויף אַזעלכע זאַכען (ער איז אויך אַ פייער-
לעשער) און קאזלאָווסקי, דער פּוילישער שוסטער. זיי ביידע האָבען
זיך אַוועקגעזעצט אויף דער ביהנע, צו זיין די מבינים, ווער עס וועט
געווינען, און דורך דעם האָט מען ביידען אַ נאָמען געגעבען אין דעם
שטעדטעל „די נייע קונצענמאַכערס“. און דער נאָמען איז זיי גע-
בליבען ביז אויף היינטיגען טאָג.

קאַנאַריק האָט אָנגענומען מאָטקע'ן און געוואָלט איהם ווייזען,
אז כאָטש, ווי עס איז אָבערעדט געוואָרען, וועט ער זיך לאָזען לעגען
פון איהם (כדי עס זאָל מעהר עפעקט מאַכען, אז דער איינגערער לעגט
דעם אַלטען), דאָך זאָל ער וויסען, אז דער שטאַרקערער איז ער, „קאַ-
נאַריק“, און ער קען געבען קלעפּ, אז מען וועט דאַרפען. „קאַנאַריק“
האָט אָבער באלד דערזעהן, אז מאָטקע וועט זיך ניט לאָזען לעגען פון
איהם, וואָרים מאָטקע איז שוין אויך אַליין צוהיצט געוואָרען פון פּוב-
ליקום און געוואָלט ווייזען וואָס ער קען. און צווייטענס האָט ער אויך
געוואוסט ביי זיך, אז מיט דעם וואָס ער וועט לעגען „קאַנאַריק'ן“, וועט
ער ווערען מעהר „מאַכער“ ביי דעם „אַלטען תּרח“ און וועט אויך
האָבען אַ רעכט אויף די דראָטען-געהערין, ווי „קאַנאַריק“. „קאַנאַריק“
האָט געוואוסט דערפון, און צווישען זיי איז אָנגעגאַנגען אַ שמילע
מלחמה. מאָטקע האָט זיך צוזאַמענגענומען, און איידער „קאַנאַריק“
האָט נאָך געוואָלט, און אזוי פלינק אז ער האָט זיך גאָר ניט געריכט,
האָט איהם מאָטקע געלעגט... דער עולם, וועלכער איז צוואוואַרעמט גע-
וואָרען פון דעם ראַנגלען זיך, האָט אויסגעבראַכען אין אַ גרויס ענטהער
זיאַמוס פאַר מאָטקע'ן. וואָרים דורך דער גאַנצער צייט פון „וועט“
איז די סימפּאַטיע פון עולם, ווי געוועהנליך, געווען אויף דער זייט פון

קאלאָדאנא. אָט דאָ האָסטו!" — גיט איהם דער אַלטער קאמארינער
שטיק אַ שטיקעל צוקער אין מויל אַרײַן, ווי מען גיט אַ פּויגעל, און
זאָגט צו איהם וויעדער:

— וועסט דײַך גיט נויגען, כּמזר? וועסט גיט שמייכלען, אײַך
וועל דיר די באַקעס אונטערהאַקען, נויג דײַך, נויג דײַך.

מאָטקע האָט שוין גיט געקענט אויסהאַלטען. דאָס געלעכטער
האַט איהם געשטיקט אין דער קעהל, דורך דעם האָט ער מורא געהאַט
זײַך צו בויען, צו שמייכלען, איבערהויפט צו פּערענדערען די פּאַזע,
אין וועלכער ער איז געווען פּערגליווערט, כּדי גיט צו לאַכען. יעצט
האַט ער זײַך שוין מעהר גיט געקענט אײַנהאַלטען און איז אַרויס מיט
אַ גרויס געלעכטער.

דער עולם האָט עס אונטערגעכאַפט און איז אויך אַרויס אין אַ
געלעכטער.

דער „אַלטער תּרח" איז געשטאַנען אַ מינוט פּערווירט, און גיט
געוואוסט וואָס צו טהאָן, באַלד איז ער געפאַלען אויף אַ המצאה.

— ער וויל, אַז אײַהר זאָלט איהם פּאַטשען בראַוואָ. אָט אזוי —
קלאַטשט מיט די הענד, ווענדענדיג זײַך צום פּובליקום — אין הישׁ-
פּאַניע אַז מען וויל מען זאָל פּאַטשען בראַוואָ — לאַבט מען.

דער עולם האָט מאָטקע'ן געפּאַטשט בראַוואָ, און דער „אַלטער
תּרח" האָט געזאָגט צו איהם:

— ס'וועט דײַך שוין אַ האַלערע אַוועקלעגען שפּעטער, דו כּמזר'וק,
אײַך וועל דיר שוין געבען אַ לאַכען.

— אַנו, הויב אויף דאָס הונדערט פּונטשטיק מיט די צייהן, —
מאַכט ער צו איהם פּרײַנדליך פּאַר'ן עולם.

מאָטקע האָט אויפּגעהויבען דאָס געוויכט מיט די צייהן, דער אַל-
טער ווייזט דעם עולם ווי שווער עס איז, און דער עולם קלאַטשט
בראַוואָ.

באַלד האָט געגעבען אַ שפּרונג אַרויס „קאַנאַריק", אויך אין
שוואַרצע מייטקעס מיט אַ סאַמעטענעם רעקעל, און אויך אין מעדאַ-
לען אָנגעטוהאָן. ער האָט זײַך שוין געגעבען אַ פּערנויג פּאַר'ן עולם, אַ
שמייכלעל און אַ טרייסעל מיט זיינע רויטע האַר, און געגעבען אַ
קוויטש: „אינרא, אינרא, אינרא!" וואָס דאָס האָט געזאָלט זײַן אונט-
גאַריש, און געגעבען אַ מאַך צו מאָטקע'ן הינטען-אַרום:

געשטאנען איז ער אויך פערשעהמט, דערשראָקען, און ניט געדוואוסט וואָס צו טהאָן.

דער „אַלטער תּרַח“ האָט איהם ביי דער האַנד אָנגענומען און וויזענדיג אויף איהם, האָט ער זיך געווענדעט צום פּובליקום :
 — איהר זעהט דאָס אינגעל, אַ קינד איז ער נאָך, נאָך ניט קיין צוועלף יאָהר אַלט, און דאָס קינד וועט מיט זיינע צייהן אויפהויבען אַ הונדערט פונט שטיק. אויף איין האַנד וועט ער האַלטען צוויי מענער שעה, און עס איז ניטאָ אין דער וועלט נאָך איינער וואָס זאָל זיין אזוי שטאַרק ווי ער. צוואַנציג אַטלעטען האָט ער שוין געלענט און פון קעניג פון הישפּאַניע דעם מעדאַל געקראָגען דערפאַר — ווייזט ער אויפֿן בלעכעל וואָס מאַטקע האָט געטראָגען. זיין פּאָטער איז געווען דער וועלט־בעריהמטער טשאַמפּיאָן סערווערוס, און זיין מוטער האָט געדוואויגען צעהן פּוד — די דיקסטע פרוי אין דער וועלט. דורך דעם איז ער אזוי שטאַרק, קוקט אָן די האַנד, אָט די האַנד — ווייזט ער אויף מאַטקע'ס אָנגעלאָבענע האַנד, וואָס איז געווען צוויי וואַכען פריהער אונטערנעבונדען, אז זי זאָל האָבען געשוואָלענע מוסקולען — איהר זעהט וואָס פאַר אַ מוסקולען ? איך האָב מורא פאַר איהם ! — איז דער „אַלטער תּרַח“ אָבגעשפרונגען פון איהם מיט שרעק, וואָס דאָס האָט ארויסגערופען אַ געלעכטער ביים עולם.

מאַטקע האָט נאָך ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. ער איז פּער־שעהמט און דערשראָקען געווען פאַר'ן פּובליקום. נור דעם „אַלטען תּרַח'ס“ רייד און דאָס פּובליקום האָבען איהם גערייצט צו לאַכען, און ער האָט מורא געהאַט, אז ער זאָל ניט אויספלאַצען אין אַ געלעכטער. — נויג זיך פאַר דעם פּובליקום, ממזר ; שמייכעל, שמייכעל, ממזר, אַ האַלערע זאָל דיך פאַקען, ווי ער שטעהט ! — האָט דער „אַל־טער תּרַח“ געקריצט מיט די צייהן אויף איהם, און בעת מעשה האָט ער איהם פאַר'ן פּובליקום געגלעט איבער די שוואַרצע גלאַנצעדיגע האָר :
 — ער איז דאָך אַ קינד, די מוטער האָט מיר איהם אָנפּערטרויט. „גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַקאַלאַדאַנאַ“ — האָט פּלוּצלינג דער „אַלטער תּרַח“ אָנגעהויבען ריידען צו איהם פאַר'ן פּובליקום אויף אַן אונפּער־שטענדליכע שפּראַך, איך פרעג איהם, אויב ער וויל שאַקאַלאַד — זאָגט דער „אַלטער תּרַח“ צום פּובליקום — ער פּערשטעהט דאָך ניט אונזער שפּראַך, רייד איך צו איהם הישפּאַניש : „גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַ־

פינף קאָפיקעס האָט דער פּויגעל אַרויסגעצויגען פון קעסטלע אַ בלוֹי קוויטעל, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען אויסגערעכענט דאָס גאַנצע גליק פון אַ מענטשען ביז זיינע לעצטע טעג : וויפּיעל מאָל ער וועט חתונה האָבען, וויפּיעל נדן און ירושה ער וועט געהמען, אַז ער וועט ניט שטאַרבען אויף זיין אייגען בעט, אַ בריעף איז פאַר איהם אין וועג וואָס ענטהאַלט וויכטיגע נייעס און נאָך אַנדערע אַזעלכע גליקען...

נאָך דעם ווי די „אַלטע מכשפה“ איז אַראָב פון דער ביהנע, איז אַרויף דער „אַלטער תּרח“ מיט אַלע מעדאַלען אויף דעם בויך, ער האָט צו וויסען געגעבען דעם פּובליקום אין אַ שפּראַך וואָס איז בעשטאַנען פון רוסישע, פּוילישע און אידישע ווערטער, געמישט מיט ווערטער פון נאָך אַן אַנדער שפּראַך, וואָס קיינער האָט שוין ניט פּערשטאַנען, און עס האָט געקלונגען ווי אונגאַריש אָדער טערקיש, נור עס איז געווען גנבֿ'יש-קאָטאַרינשטיק לשון. ער האָט צו וויסען געגעבען, אַז באַלד וועט דאָס פּובליקום זעהען דעם בעריהמטען שפּאַנישען טשאַמפּיאָן-אַטלעט, וואָס איז נאָך ניט אַלט קיין צוועלף יאָהר און איז שוין וועלט־בעריהמט און געלעגט טויזענדער גבורים ; ער וועט זיך ראַנגלען מיט דעם בעריהמטען, וועלט־בעריהמטען אונגאַרישען טשאַמפּיאָן „קאַנאַריק קאַנאַריקוואָדאָ“. נאָך איידער עס וועט זיך אָנהויבען דאָס „געוועט“ וועט דער בעריהמטער טשאַמפּיאָן, וואָס איז נאָך אַ קינד, וויזען פאַר'ן פּובֿ-ליקום קונצען.

און דער „אַלטער תּרח“ האָט געגעבען אַ וואונק און קאַנאַריק האָט אַרויסגערוקט מאַטקע גנבֿ.

מאַטקע האָט זיך פּערשעהמט און איז געבליבען דערשראָקען, דער־זעהענדיג דאָס פּובליקום פאַר זיך, ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דערווייל האָט איהם דאָס פּובליקום בעטראַכט מיט נייגייעריג־קייט. ער איז געווען אָנגעטהאָן אין אַ פאַר קורצע שוואַרצע מייטקעס, כּדי ער זאָל אויסזעהן יונג. די אַלטע מכשפה האָט איהם שוין פּריהער די האָר שעהן פּערקאַמט מיט אַ שרינט, און מאַטקע'ס קודלעס, וואָס האָבען קיינמאָל קיין קאַס ניט געזעהן, האָבען נאָכ'ן אויסשמירען זיי מיט חזיר־חלב, געלאַנצט און שוואַרץ געווען ווי ראָבעז. אויך איז ער געווען אָנגעטהאָן אין אַ שוואַרץ סאַמעטען רעקעל, וועלכען „קאַנאַ-ריק“ האָט אַמאָל געטראָגען. האָט ער טאַקע אויסגעזעהן ווי אַ יונג אינ־

שווארצע צייכענעס פון סאזשע, און די רויטע האָר קלעפען זיך איהם אויף די ברעמען, זעהט ער אויס ווי אַ טייוועל. נור דער „אַלטער תרח“ איז אָנגעטהאָן ווי אַן אמת'ער קונצענמאַכער: אין אַ רויטען טרויקאָט, מיט נאַקעטע הענד און פיס, און אַ ברייטען סאַמעטענעם באַנד אַרום בויך, אויף וועלכען עס גלימפערען מעדאַלען און אָרדענעס פון אַלע לענד-דער און פעלקער, וואָס ער האָט אָבגעקויפט פון אַלטע אינוואַלידישע סאָלאַדאַטען. אַ טהייל פון זיי זיינען אַזוי גרויס, אַז זיי זעהען אויס ווי בלעכענע שיסלען. אָט אין אַזא הלוך שטעהען די קאַטאַרינשטיקעס און קלאַפען צונויף די ברעטער פון דער ביהנע, ציהען שטאַרק אָן די דראָטען איבער'ן מאַרק, און די גאַנצע וועלט שטעהט אַרום און בע-וואונדערט זיי.

פיער נאָכמיטאָג, ווען די זון האָט זיך אַכיסעל געזעצט, האָט זיך אָנגעהויבען דאָס שפיעל. אָנגעהויבען האָט עס זיך דערמיט, וואָס דער „אַלטער תרח“, „קאַנאַריק“ און דער „שפאַניער“ מיט באַטעקעס אין די הענד זיינען אַרומגעגאַנגען צווישען עולם, געקלאַפט איבער די קעפּ פון געשעצטען פובליקום און אַזוי אַרום געמאַכט אַ ראָד אַרום דער ביהנע, אַז אַלע זאָלען קענען זעהן וואָס עס טהוט זיך אויף איהר. שוין דער ערשטער נומער האָט אַרויסגערופען גרויס בעגייסטערונג צווישען עולם. דאָס איז געווען אונזער בעקאַנטע „אַלטע מכשפה“, דעם אַלטען תרח'ס ווייב. יעצט איז זי גאָר ניט געווען צו דערקענען. אָנגעטהאָן אין אַ קורצען רויטען טרויקאָט מיט אַ פעטען אויסגעבעטען „פאַרנט“ און „הינטען“, דאָס פנים, הענד און פיס זיינען אַזוי דיק געווען „אָב-געפוידערט“ מיט אַזאַ מין ווייס מעהל, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז די אידענע איז ערשט פון אַ ווינד-מיהל אַרויסגעקומען, וואָרים דאָס מעהל איז געווען דיק אָנגעשיט אויף איהר רויטען קאָרסעט. זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד דעם בלויען פאַפּוגאַי, וועלכער האָט געהאַל-טען אין אַיין שרייען „אַלטער תרח“. אָט דער בלויער פאַפּוגאַי איז יעצט געווען אין די הענד פון דער דיקער אידענע, און ער האָט אויף רוסיש אַרויסגעקוויטשעט די ווערטער: „יא טעביאַ לובליוו“, פאַר וועל-כען די „אַלטע תרח'טע“ האָט איהם געקושט אין זיין אָבגעגאַלדעטען שנאָבעל. דערנאָך האָט זי דעם פויגעל געזעצט אויף איהר פלייצע, און זי האָט איהם דערלאַנגט אַ קעסטעלע. אין דעם קעסטעלע זיינען גע-לענען די „גורלות“ פון דעם גאַנצען געשעצטען פובליקום, און פאַר

5.

מאָטקע זוערט אַ זועלט בעריהמטער שפּאַנישער „טשאַמפּיאָן“.

עס איז אַדורך געגאַנגען א שטיק צייט, מאָטקע האָט זיך געפונען ביי די קונצען מאַכערס, אויסגעשטאַנען אַלע מדורי גיהנום פון די בראַך־קונסט. דער „אַלטער תּרח“ האָט אזוי לאנג געשלאָגען מיט'ן באַטקע ביז מאָטקע איז געוואָרען א גאַנצער קונצען־מאַכער און איז שוין ארויסגעטראַטען מיט די „טרופּע“.

פון פּריהמאָרגענס אָן האָט זיך געקאַכט אין מאַרק ווי אין אַ קעסעל. פון אַלע דערפּער אַרום זיינען די פּויערים אָנגעקומען אויף זייערע וואַכעדיגע וועגען און אַכגעאַרבייטע פּערד, די שררות אויף זיי ערע קאָטישען און בולאַנען — זעהן דאָס גרויסע וואונדער, ווי די דראַך־טען־געהערין טאַנצט אויף אַ דראַט. מען זאָגט, אז אפילו פון זיי נאָהער טע שטעדטלעך זיינען זיך פּיעל צוזאַמענגעפּאַהרען אין דער קרייז־שטאָרט ק. וואו די בעריהמטע קונצעמאַכערס האָבען זיך אַכגעשטעלט, — חתן־כלה פּאַר, גלאַט אזוי יונגע ווייבלעך און פּראַנטען, וואָס האָרען בען ניט בעסערס צו טהאָן. אַ דראַט האָט מען געצויגען איבער'ן מאַרק פּונ'ם קיילערס'ס הויז ארויס ביז צו דער קירכע. און פון ברעטער האָט מען אַ ביהנע אויפגעקלאַפט, אויף וועלכער די בעריהמטע אַטלעטען „קאַנאַריק“ און דער יונגער שפּאַניער טשאַמפּיאָן „סערווערוס“ — וואָס דערמיט מיינט מען אונזער מאָטקע גנב — וועלען זיך ראַנגען און קונצען מאַכען. נור דערווייל געהט מאָטקע אַרום פון פּריהמאָרגען אָן אין אַ פּאַר מאָדנע ווייסע הויזען, וואָס דערגרייכען ווי ביי אַ אַר־דענע פון האַלז ביז צו די קניען. און אויפ'ן סאַמע מיטען „הינטען“ האָט ער אַ זייגער אויפגעמאַהלט. און די גאַנצע וועלט לאַכט דערפון יעדעס מאָל ווען ער דרעהט זיך אויס מיט'ן הינטען צום עולם און ווייזט ווי שפּעט עס איז... און ניט ער אַליין געהט אזוי אָנגעטהאָן. נור „קאַנאַריק“ אייך. קאַנאַריק האָט נאָך אָנגעמאַהלען זיין געזיכט מיט

טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נאָר אָן איינעם
קען איך ניט פּערגעסען.

און מאַטקע האָט געהאַלטען אין איין קלערען : ווער קען זיין און
וואו קען זיין "דער איינער" אָן וועלכען זי קען ניט פּערגעסען ?

און אַמאָל איז דער „רויטער קל וחומר“ געווען אויסגעפּוצט מיט אַ בענ־דעלע אין עק און מיט שלייפלעך אין די אויערען און מיט אַ גלעקעלע אויפֿן האַלז און אויף איהם איז געקומען אַרײַנצורײַטען אין צירקוס די וועלט־בעריהמטע פּערד־טענצערין „סאָווינע“, די שפּאַנערין. און געטראָגען האָט ער דענסטמאָל דעם שטאָלצען נאָמען „נערָאָן“. היינט, אויף דער עלטער, איז ער אַרײַנגעפּאלען צום „אַלטען תּרח“ און ער האָט איהם געקרוינט מיט'ן אידישען נאָמען „דער רויטער קל וחומר“, ווייל ער האָט געהאַט צוויי רויטע פּלעקען אויפֿן בויך, וואָס דאָס האָט איהם אַמאָל אַזוי בעריהמט געמאַכט, און מען האָט איהם אויס־געלערענט די קונץ פּון ניסען און שאַקלען מיט די אויערען.

שטעהט ער איצט אַן אַלטער, אַ פּערלאָזטער, און לאָזט זיך אָנ־טהאָן דעם ווייבערישען רויטען צירקוס־קאַפּטען אויף די פּאָדערשטע צוויי פּיס, און אַ יונגער שנעק שטעהט אויף איהם מיט'ן קאָפּ אַראָב, און ער מוז נעביך צומאַכען מיט די אויערען און צוניסען ..

נור דער עיקר פּראָבע מיט מאַטקע'ן איז געווען ראַנגלען זיך מיט „קאַנאַריקען“ אויף „שפּאַנישע“ פּאַסקעס. מאַטקע וועט לעגען „קאַ־נאַריקען“, דאָס הייסט, „קאַנאַריק“ וועט זיך לאָזען לעגען פּון איהם, כדי עס זאָל שעהנער אויסזעהן און מעהר אויפּזעהען מאַכען. אַז דער „קליינער“ האָט געלעגט דעם „גרויסען“. און מאַטקע איז געוואָרען דער וועלט־בעריהמטער שפּאַנישער „טשעמפּיאָן סעווערין סערווערוס“, און ער וועט טראָגען אויף דער ברוסט „מעדאַלען“, וואָס ער האָט גע־קראָגען פּון „קאָנסטאַנטינאָפּאָל“.

צו דעם צוועק האָט מען מאַטקע'ס גאַנצע לייב אויכגעשמירט מיט אַזאַ מין חזיר־שמאַלץ און איהם אַרומגעבונדען ביי ביידע זייטען הענד און פּיס פּעסט מיט האַנדטיכער, כדי דאָס גראָבע פּלייש פּון די הענד און פּיס זאָל ווערען אָנגעלאָפּען און עס זאָל אויסזעהן, אַז ער האָט שטאַרקע מוסקולען.

די האַנדטיכער האָבען געשניטען זיינע הענד און פּיס, און ער האָט מיט פּערגעניגען איבערגעטראָגען די יסורים וואָס ער איז אויס־געשטאַנען ביים לערנען צו ווערען אַ קאַטאַרינישטיק, וואָרים אין פּענ־סטער'ל פּון דער בויד איז געזעסען דאָס מיידעל מיט גאַלדענע לאָקען און האָט זיך געהאַלטען אין איין קעמען די האָר און זינגען דאָס טרוי־עריגזיסע ליעד:

שטעלט אויפ'ן קאָפּ. ער האָט עס אָבער לאַנג ניט געקענט אויסהאַל-
טען. דאָס בלוט איז איהם געקומען אין פנים אריין און די פיס זיינען
שוואַך געוואָרען. ער האָט די פיס אַרָאָבגעלאָזט. אָבער פון ביידע זייטען
זיינען געשטאַנען דער אַלטער קאַטאַרינשטיק מיט'ן רויטען „קאַנאַ-
ריק“ און געשלאָגען מיט די באַטעקעס מאַטקע'ן יעדעס מאָל.
ווען ער האָט פּרובירט די פיס אַרָאָבלאָזען. אָבער ניט דערפאַר האָט
ער אויסגעהאַלטען און געשטאַרקט זיך די פיס אין דער הויף צו האַל-
טען. מיט'ן קאָפּ אויף דר'ערד האָט ער בעמערקט ווי דאָס מיידעל
שטעהט אין פענסטער'ל און קוקט זיך צו ווי מען לֶערנט איהם
אויפ'ן קאָפּ שטעהן, און לאַכט יעדעס מאָל ווען ער כאַפט אַ קלאַפּ
פון באַטעקע. ער האָט געוואָלט ווייזען, אז ער קען אויך די „קונצען“,
און איז געשטאַנען אויפ'ן קאָפּ כאַטש דאָס פנים איז שוין פול געווען
מיט בלוט, און די אויגען האָבען איהם געשווינדעלט און דער רוקען
האָט געבראַכען. ער איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, נאָך אַ מינוט, און
אויסגעהאַלטען ביז דער אַלטער קאַטאַרינשטיק האָט געענדיגט צעה-
לען הונדערט.

די צווייטע פּראָבע איז געווען, אז מאַטקע זאָל עפעס מאַכען אַ
קוניץ אויפ'ן פּערד — דער „רויטער קל-וחומר“. וואָרים אַלעס וואָס איז
געווען ביי די קאַטאַרינשטיקעס האָט געמוזט קענען מאַכען קונצען
און פּערדיענען זיך זיין שטיקעל ברויט מיט „אַרבייטען“. אין די
„חיות“, וואָס זיינען געווען געשפּאַנט צו דער בויד האָבען ניט נור
בלויז געדאַרפט די בויד שלעפען, נור האָבען אויך געמוזט זיין „קונצען“
מאַכערס“ און ווייזען שטיק פאַר'ן עולם. דער „רויטער קל-וחומר“ האָט,
למשל, געקענט ניסען ווי אַ מענש, להבדיל. און אז דער „אַלטער תּרח“
האָט איהם ביים עק אָנגענומען, האָט ער געקענט שאַקלען מיט די
אויערען, און דאָס איז זעהר געפעלען דעם עולם. יעצט האָט מען גע-
קלערט צו מאַכען עפעס אַ קוניץ מיט מאַטקע'ן אויפ'ן פּערד. מאַטקע
זאָל אַרייגרייטען אויף איהם, אָנגעטהאָן ווי אַ לץ, מיט'ן קאָפּ אויפ'ן
פּערד, און דאָס פּערד, פּערשטעלט, זאָל שאַקלען מיט די אויערען און
ניסען.

דער „רויטער קל וחומר“ איז אַרויסגעקומען פון „יחוס“. דער
„אַלטער תּרח“ האָט געמאַכט אַ טויש אויף איהם מיט צוויי קליינע הינט-
לעך וואָס האָבען געקענט געהן אויף אַ דראַט פון אַ צירקמיסטער,

האָט מאַטקען געגעבען א וואונק, אז ער זאָל זיך ארויפכאַפּען אויף דער בויד און מען איז ווייטער געפּאָהרען.

די „בויד“ איז געפּאָהרען איבער'ן וועג. די גלעקלעך האָבען גע- קלונגען, און פון יעדען דאָרף איז מען ארויסגעלאָפּען פון די הייזלעך, אויף זייער „בייז וואונדער“. מאַטקע האָט זיך געפּיהלט גליק- ליך. ער איז מיט די קאטאָרינישטיקעס. איבער'ן גאַנצען וועג האָט ער געהערט דאָס מידעל זינגען :

טויזענד האָב איך געליעכט,

טויזענד האָב איך אויפּגעהערט,

נאָר אָן איינעם

קען איך ניט פּערנעסען.

ער האָט זיך פּאָרגעשטעלט „דעם איינעם“, ווער קען דאָס זיין דער איינער, וואָס זי קען ניט פּערנעסען? ניט אַנדערש, נור אָן אָפּי- ציער פון דער קאוואַלעריע, וואָס האָט אַ פּערד און טראָגט שטיוועל מיט שפּאַרנס — דאָס מוז זיין „דער איינער“ וואָס זי קען ניט פּער- נעסען. און מאַטקע האָט איהם מקנא געווען. און ער האָט איהם גע- זעהן איצט, ווי ער זיצט ערגעץ-וואו אין אַ שטעק און טרינקט ביער און שפּיעלט אין קאָרטען און ווייסט גאָר ניט אז זי, זיין געליעכטע, זיצט איצט אין פּענסטער'ל און זינגט צו איהם אַ טרויעריג לייער.

דער אַלטער קאטאָרינישטיק איז וויעדער געלעגען אויסגעצויגען אויף די ציניינערשע קאָלדרעס, געגעסן די לולקע און איינגעהערט זיך צום געזאַנג. און די „מכשפה“ איז געשטאַנען ביי דער קיך און האָט געקאָכט די היהנער און געזלעך, וואָס מאַטקע האָט פון דאָרף צוגע- ננב'עט. דער רויטער „קאָנאָריק“ איז איינגעשלאָפּען און מאַטקע האָט גענומען די לייצעס און האָט געפּיהרט די בויד.

נאָך מיטאָג האָבען זיי זיך וויעדער אָבגעשטעלט הינטער אַ דאָרף ביי אַ וואַסער'ל, אויסגעשפּאַנט די „חיות“ און זיי געגעבען פּאַשע, און אַליין אויך גענומען עסען. מאַטקע'ן האָט מען נאָך ניט אַרוינגעבעטען אין „בויד“ אַרײַן, נור די אַלטע האָט איהם אַרויסדערלאָנגט אויף אַ שטיק ברויט אַ שטיק היהנדעל, און ער האָט געגעסען מיט אַפּעמיט.

נאָכ'ן עסען האָט מען מאַטקע'ן געגעבען די ערשטע „פּראָבע“ אויסלערנען „אַרבייטען“. קודם כל האָט איהם דער אַלטער גענומען און געהייסען איהם זיך אַוועקשטעלען אויפ'ן קאַפּ. ער האָט זיך אַוועקגע-

צו דער „אלטער תרח“ געה, לאָז זיך דורך הינטער די הייזלעך פון דאָרף. מיר וועלען וואַרטען אויף דיר אויף יענער זייט ביים וועלדעל. מיט חשק האָט מאַטקע זיך געלאָזט אין דאָרף אַרײַן נאָך „פרייה שטיק“, „מיטאָג“ און „נאַכט־עסען“. ער האָט מורא געהאַט, אַז די בויד זאָל איהם ניט איבערלאָזען און אַליין אַוועקפּאַהרען אָהן איהם. אפשר איז עס אַ שפּיצעל וואָס מען טהוט איהם אָב, פּטור צו ווערען פון איהם. ער האָט געוואָרפען אַ בעטענדיגען בליק צו דער „מכשפה“ מיט'ן פּערבונדענעם פנים, אַז זי זאָל אַ מליץ יושר זיין און וואַרטען אויף איהם. צום פּענסטער'ל, וואו דאָס מיידעל איז געוועסען, האָט ער מורא געהאַט צו קוקען, און געלאָזט זיך אויף גאָט'ס חסד אין דאָרף אַרײַן.

ווי עס זאָל ניט זיין, ער האָט זיך געוואָלט אויספּיינען פאַר דער חברה, ווייזען וואָס מאַטקע קען. ווי אַ קאַז איז ער געקראַכען הינטער די הייזלעך פון דערפּעל. און דענסטמאָל, ווען די פּויערטעס מיט די קינדער זיינען אַרויס פון געסעל פון דערפּעל בעוואונדערען די קאַטאַ־רינשטישקעס מיט די פּייגעל, וואָס זיינען פאַרבייגעפּאַהרען דעם דער־פּעל מיט אַ געקלומפּעריי, האָט זיך מאַטקע אַרײַנגעלאָזט אין די הויפּען פון די פּויערים. אין אַ זאַק אַרײַן האָט ער אַרײַנגעוואָרפען הינהער, קאַטשקעס, זיי צוגעדושעט, אַז זיי זאָלען ניט שרייען, נור געזוכט האָט ער יונגע גענולעך, דערטאַפּט, אָנגעכאַפּט ביים העלזעל, און אַרײַן אין זאַק אַרײַן. באַלד איז דער זאַק פול געוואָרען מיט עופות, שווער געווען צו טראָגען, און ער איז געקראַכען אין זומ־פען, איבער פּלויטען און צווישען בעוואַקסענע קוסטען, אַז מען זאָל איהם ניט זעהן. די בויד האָט טאַקע געווארט אויף איהם אויפ'ן וועג, ביים וועלדעל, ער האָט זי דערזעהן, צוגעלאָפּען מיט פּרייד און אַרויס־געשיט פון זאַק די עופות.

די אַלטע „מכשפה“ האָט געטאַנצט פאַר פּרייד און געמאַכט מיט שפּאַט צו „קאַנאַריק'ען“ :

— נו, דו וואָלסט עס אויך געקענט, האַ ? פּרעסער זיינט איהר, „אַרבייטען“ קענט איהר ? גראַבע בייכער.

דער „אלטער תרח“ האָט גאָר ניט געזאָגט, דער יונג זאָל ניט גרויס ווערען ביי זיך, נור עפעס טיעף אַרײַנגעקלערט אין זיינע דיקע וואַג־צעס אַרײַן. זעהט אויס, געהאַט אַ פּלאַן עפעס וועגען יונג. „קאַנאַריק“

באלד זיינען געווען די „חיות“ געשפאנט. פון דער בויד האָט זיך אויפגעפענט אַ לעדענדעל און עס האָט זיך געוויזען דאָס מיידעל אין רויטען טולענעם קאָפּטענדעל, וואָס ער האָט נעכטען געזעהן אין דער בויד.

זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד דעם בלויען פּויגעל מיט'ן אָב-גענאָלדעטען שנאָבעל, און האָט זיך געקעמט די האָר און גע-זונגען אַ ליעד אויף רוסיש.

טויזענד האָב איך געליעבט,

טויזענד האָב איך אויפגעהערט,

נאָר אָן איינעם

קען איך ניט פּערגעסען.

מאָטקע איז אזוי פּערקאָפּט געווען פּון ליעד, אז ער האָט ניט גע-וואוסט וואו די אויגען אַהינצוטהאָן, און האָט נאָך ניט געגלויבט אז מען נעהמט איהם מיט. זיין בעשיצערין, די דיקע אַלמע פרוי, די „מכשפה“, וואָס האָט איהם נעכטען צוגענומען אויף איהר „גוט זאָגען“, האָט זיך ניט געוויזען אין פּענסטער'ל, מען האָט זי אָבער אָנגעזעהן, אז זי געפינט זיך אין דער „בויד“, אָן דעם רויך וואָס איז אַרויסגע-נאַנגען פּון קוימען...

און טאַקע האָט זיך באלד געוויזען איהר פנים פון אַ פּענסטער'ל. זי האָט געהאַט פּערבונדען דאָס פנים מיט אַ טוך און די טוואַרצע קודלעס איהרע זיינען ניט געווען פּערקעמט, האָט זי טאַקע אויסגע-זעהן ווי אַ מכשפה. זי האָט גענעבען אַ מאַך מיט די אַרויפגעשארטע אַרבעל צום „אַלטען תּרח“ און אַ חנ'דעל האָט זיך צוגאָסען אויף איהר פּעט, אַלט, פּלוישיג געזיכט.

— וואָס, דו פּאָהרסט אַוועק „מיט'ן טרוקענעם“, „אַלטער תּרח“;

וואָס וועל איך צושטעלען אויף מיטאָג?

— האָסט דאָך עפּעס צוגענומען אַ נייעם „מאַכער“, לאָמיק זעהן

וואָס ער קען — ווייזט ער מיט'ן באַטעק אויף מאַטקע'ן.

— העי, „אורח“, אַנו לאָמיר זעהן וואָס דו וועסט ברענגען אויף

„פּריהשטיק“ פּון דאָרף! — ווינקט צו איהם „קאַנאַריק“ מיט זיינע רויטע אויגען און מיט די רויטע האָר, וואָס האָבען זיך איהם געלעבט אויפ'ן „זומערבעשפּרענקעלטען“ יטערן פּון פּערשוויצטקייט.

— אויף מיטאָג אויף און אויף נאַכט-עסען אויף — ווינקט איהם

.4

מאטקע זוערט א קונצענמאכער.

צומארגענס אין דער פריה, בעגינען, האָט מען זיך געריכט וויי-טער אין וועג אַרײַן. מאָטקע, וואָס האָט מיט די פּערד אין דרויסען גע-נעכטיגט, האָט געקוקט אויף דעם „אַלטען תּרַח“, און אַ בקשה און אַ פּחד איז געלעגען אין זײַן בליק, ווי בײַ אַ הונד — אַז זײ זאָלען איהם מיטנעהמען. דער „אַלטער תּרַח“, אָנגעטהאָן אין „פּאָלנע פּאַרם“ מיט'ן גראָבען געפּלאַכטענעם באַטעק אין האַנד, מיט דער פּײַסקע אין מויל און מיט דעם קאַטאַרינאַרסקען היטעל, וואָס האָט אַ גלאַנצענדיגען דאַ-שעק, פּערוואָרפּען אויף זײַן גרשיבע, האָט געגעבען אַ מאַך מיט'ן באַ-טעק אויף מאָטקע'ן און געגעבען אַ געשרײַ:

— העי, ממזר, נעהם צונויף דעם היי וואָס די „חיות“ האָבען אָנגעוואָרפּען און לַעג אַרויף אויף דער בויד.

מאָטקע האָט נור אויף דעם געוואַרט, אַז מען זאָל איהם הייסען עפעס טהאָן. פּלינק און מיט חשק האָט ער צוזאַמענגעגראַביעט דעם היי, אַרויפגעלעגט אויף דער פּוהר. דער „הויכער“ יונג, וואָס דער „אַל-טער תּרַח“ האָט איהם גערופּען „קאַנאַריק“ (און מיר וועלען איהם אויך אזוי רופּען), האָט זיך גענומען די פּערד צו שפּאַנען.

וויעדער האָט מאָטקע געקוקט מיט זשערנע און פּרעגענדע אוי-גען, אויב ער קען דאָ ניט מיטהעלפּען.

— העי, ממזר, ציה איין דעם רויטען „קל-זחומר“ אין שפּאַן; וואָס שטעהסטו מיט פּערלעגטע הענד! — און אַ פּלעם פּון באַטעק האָט געגעבען אַ בריה איבער זײַנע פּלײַצעס.

נאָך מײַנמאָל איז מאָטקע ניט געווען אזוי גליקליך פּון אַ קלאַפּ ווי דאָס מאָל, וואָרים דער קלאַפּ איז געקומען פּון „אַלטען תּרַח“ אליין. ער האָט איהם די האַנד געוואָלט קושען דערפּאַר, און פּלינק זיך גע-כאַפט צום „רויטען קל-זחומר“.

טהוט דאָס יעדען אבענד. דער „אַלטער תרה" האָט געוואונקען צו דער
 מיידעל, אויף מאַטקע'ן געוויזען אז ער האָט כח, און געפרעגט די מיי-
 דעל מיט אַ וואונק:

— נו, ווי געפעלט דיר דער נייער אורח?

— ער געפעלט מיר בעסער פאַר אייך ביידען, אַלטע הינהער
 פרעסערס — האָט די מיידעל אָבגעענטפערט און איז פערשוואונדען
 הינטער דעם פאָרהענגעל...

האָבען זיי איהם אַריינגענומען אין זייער חברותא. מאַטקע איז זיי גע-
פעלען.

— אז די האַנד זאָל דיר אָבדאַרען — שפּרינגט צו די אידענע,
וואָס דער „אַלטער תּרַח“ האָט זי פּריהער גערופּען „מכּשפּה“ און ניט
א זעין מיט איהר האַנד דעם גרויסען יונג — קומט צוגעהן צו זיי א
יתום, האָט ניט קיין טאַטע, ניט קיין מאַמע, שלאָגען זיי איהם; אז
אויסגעריסען זאָלט איהר ווערען. הער זיי ניט, די אַלטע תּרַח'ס, זיי
קענען דען אַרבייטען, די גראַבע בייכער, פּרעסען קענען זיי. איך נעהם
דיך צו, איך וועל דיך האַלטען. הער זיי ניט, בלייב מיט אונז.

— שאַדט ניט, אַלטע מכּשפּה, שאַדט ניט. אז ער וויל ווערען א
קאַטאַרינשטיק, מוז ער קענען אויסהאַלטען א קלאַפּ.

— איך קען, עס טהוט מיר ניט וועה — זאָגט מאַטקע וואוילע-
ריש.

— גיב נור אַ קוק ווי די אַלטע מכּשפּה נעהמט זיך אַן פאַר איהם!
האָב ניט קיין מורא, דער יונג וועט דיר ניט וועלען זיין קיין ליובאַוויק.
— האָב איך אייך אַלעמען אין דר'ערד, פּרעסערס. דער טאַפּ איז
שוין אָבגעקאַכט, קומט פּרעסען.

— קום נור אַהער, קליינער „יאַט“ — רופּט איהם דער „אַלטער
תרַח“ — ווי רופּט מען דיך?

— מאַטקע.

— ביי אונז וועסטו הייסען „שמד'ניק“. ווילסטו?

— איך וויל.

— ווילסטו זיין אַ קאַטאַרינשטיק?

— יא.

— ציה מיר אַראָפּ די שטיוועל.

מאַטקע האָט זיך גענומען די שטיוועל אַראָפּציהען. עס האָט לאַנג,
געדויערט ביז מאַטקע, מיט'ן גאַנצען כּח וואָס ער האָט געהאַט, און
וואָס ער האָט געוואָלט זיך ווייזען פאַר דער מיידעל, וועלכע איז נאָך
געשטאַנען און איהם בעטראַכט, האָט אַראָפּגעצויגען די שטיוועל פּון
„אַלטען תּרַח'ס“ פּיס אַראָפּ. — אזוי שווער איז געווען די לאַנגע
כאַליוועס אַראָפּצויהען פּון די פּיעלע אָניצעס, אין וועלכע דער אַל-
טער האָט זיך זיינע פּיס איינגעוויקעלט. מאַטקע האָט געוויזען וואָס ער
קען. ער האָט פּלינקער די שטיוועל אַראָפּגעצויגען ווי דער גרויסער יונג

זי האָט מיט איין האַנד אוועקגעשאַרט די האָר פון פנים און מאַטקע האָט דערזעהן אַ פּאָר שוואַרצע, יונגע, ברענענדיגע אויגען, אַ פּאָר רויטע אָכנעפּאַרבטע ליפּעלעך און בעקעלעך, און אַ פּאָר גרויסע גאָלדענע רינד-נען האָבען זיך געכאַמבעלט אויף איהרע אויערען. אין דער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ שפיגעלע, אין איהרע האָר האָט געשיטעקט אַ קאָפּ, און אויף איהר אַקסעל איז געשטאַנען אַ בלאַזער פּויגעל מיט אַ לאַנגען אָכנענגאָלדעטען שנאָבעל, וועלכער האָט עפעס געמראַטיטעט. מאַטקע איז אזוי געווען פּערכאַפט פון דעם בילד, אז ער האָט שוין פּערגעסען וואָס דער „אַלטער תּרח“ האָט איהם געסמראַשעט און וואָס דער „הויז-כּער יונג“ האָלט איהם פּעסט ביים רוקען. ער האָט געקוקט אויף דער מיידעל, אַ שמייעל פון הנאה האָט פּערגאַסען זיין פנים און ער איז גרייט געווען אוועקצולעגען זיך אַ טויטער צו איהרע פּיס.

— נו, זאָג בעסער מיט גוטען ווער דו ביזט, וועל איך זיך אָפּ-לאָזען. ביזט אַ גנב, הע? אַנטלאָפּען פון אַסמראָג, וואָס? אז ניט וועל איך זיך איבערנעכען צו דער פּאָליציי — זאָגט דער אַלטער נאָך אַמאָל.

— ווער איז דאָס? — פּרעגט די מיידעל מיט אַ קלינגענדע שטימע.
— אַ גנב, געקומען אונז די „חיות“ אויסשפּאַנען — זאָגט דער אַלטער.

— איך בין ניט קיין גנב, איך בין ניט אַנטלאָפּען, און פּאַר'ן סטראַזשניק האָב איך ניט קיין מורא, און פּאַר אייך אויך ניט. איך האָב פּאַר קיינעם ניט קיין מורא — שרייט אויס מאַטקע מיט זיכער-קייט. ער איז רויט געוואָרען און איז צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען פּערשעהמט געוואָרען פּאַר'ן מיידעל מיט'ן בלאַהען פּויגעל.

— וואָס, דו האָסט ניט קיין מורא! און אז מען וועט זיך שלאָך-נען? — זאָגט דער אַלטער מיט אַ געלעכטער.

— וועל איך צוריקשלאָגען, איך קען.
— וועסט צוריקשלאָגען, הע? — גיט איהם דער הויכער יונג, וואָס שמעהט הינטער איהם, אַ קלאַפּ מיט'ן באַטעק איבער'ן קאָפּ.

מאַטקע האָט זיך אויסגעדרעהט, געמאַכט אַ פּויסט און געיוואָלט זיך וואַרפען אויפ'ן יונג. נור אין יונג'ס פנים און מינע האָט ער דער-קענט, אז מיט דעם קלאַפּ וואָס ער האָט איהם געגעבען איבער'ן קאָפּ,

דעם סוויסטשערען פון די קאנאריק־פויגעלעך, וואָס האָט זיך געהערט פון די ווינקעלעך. פון דעם קוויטשען פון דעם פּאָפּונאַי. ער איז געווען ווי אין אַן אַנדער וועלט, און איהם איז דאָ אזוי געפעלען געוואָרען, אז ער איז גרייט געווען דאָס לעבען אוועקצוגעבען, אַבי נור צו פערבלייבען מיט זיי.

— ווער ביזטו? — פרעגט נאָך אַמאָל איבער דער „אַלטער תּרַח“ מיט אַ שטאַרקער באַס שטימע.

— איך בין אַ יתום, איך האָב קיין טאַטען ניט, איך האָב קיין מאַמע ניט — זאָגט וויעדער מאַטקע זיין בעקאַנטען שפרוף מיט אַ טאָן, אין וועלכען עס הערט זיך אי אַ וויינען, אי אַן עקשנות. — שוין געהערט. זאָגסט ליגען. אַ „כתב“ האָסטו? ווייו נור אַהער!

מאַטקע קוקט איהם אָן.

— האָסטו אַ פּאַס, ווייו נור דעם פּאַס — גיט איהם דער הויכער יונג צו פערשטעהן וואָס דער אַלטער מיינט.

— איך האָב ניט קיין פּאַס. די גוים האָבען איהם ביי מיר צור גענומען.

— וועלכע גוים?

— וואָס האָבען מיר געכאַפט און מיך געוואַלט שמד'ן און איך האָב ניט געוואַלט, ווייל איך בין אַ איד. בין איך אַנטלאָפּען פון זיי. — וועמען דערצעהלסטו די מעשיות, ביזט אַ גנב, ביזט אַנטלאָפּען פון אַסטראָג, פּאָליציי זוכט דיך. נעהם איהם, מיר וועלען איהם איבערגעבען צו דער פּאָליציי.

מאַטקע איז האַלב דערשראָקען געוואָרען, נור ער האָט געשייט כעלט. ער האָט געוואוסט, אז איידער זיי קוקען זיך אום קען ער אַנטלויף פּען פון זיי און דערפאַר האָט ער ניט מורא געהאַט. נור פּלוצים האָט ער עפעס דערזעהן, וואָס האָט איהם וויעדער דעם אַטהעם פּערכאַפט. פון אונטער אַ פּאַרהענגעל איז אַרויס אַ מיידעל. זי איז געווען אָנגעד־טהאָן אין אַ רויטען טריקאָט, וואָס איז געווען אויסגעגאַסען אויף איהרע יונגע שמאַלע פּיס, אז עס האָט זיך געדאַכט, אז דער רויטער טריקאָט איז אַ צווייטע הויט פון איהר לייב. אויף די נאַקעטע הענד און ברוסטען אַרויפגעוואָרפען אַ בלאָהליך טולען קאַפטענדעל. די האָר איהרע זיינען געווען שוואַרץ, לאַנג און צופּלאַשעט איבער'ן גאַנצען רוקען און פנים.

שעם אויסזעהן. אין מיטען בויד איז געהאנגען א גרויסע שטייג. אין איהר איז געזעסען אויף א שטעקעלע א רויטער פאפונאי, וועלכער האָט געהאלטען אין איין אַרויסקוויטשען א מענשליך וואָרט: „אַלטער תרח“, דער נאָמען פון דעם עלטסטען קאטארינשטיק, דעם בעל-הבית פון בויד. דער „אַלטער תרח“ איז געלעגען מיט די גרויסע שטיוועל אויסגע-צויגען אויף א פאק מאטראצען, בעט-געוואַנד און ציגיינערשע קאָל-דרעס. ער האָט אויך געהאַט, ווי דער יונג, א רינגעלע אין אויער, נור א גאָלדענס און א גרעסערס. ער האָט געהאַט א גרויסען קאָפּ בעוואַק-סען מיט גראָהע האָר, וועלכע האָבען זיך געקרייזעלט ווי לאָקען, און אַרום דעם קאָפּ איז געגאַנגען א געגאַלטער פאַס, וואָס האָט ווי א ראָד אויסגעגליכען און אַרומגענומען דעם קאָרק, די פּאות מיט דעם שטערען. א פּאַר שטאַרקע גראָהע ברעמען, וואָס האָט זיך געדאַכט, אַז זיי זיינען אַבגעפּאָדערט, האָבען איהם פּערדעקט די אויגען, נור די נאָז, וואָס איז געווען פּלאַטשיג, ברייט, בעוואַקסען מיט איינצעלנע שפּיציגע האָר, האָט הויך געבלאָזען, געשנאָרכט וואַכעדיגער הייט אין צופּלאַשעט ווי א ווינד די גרויסע דיקע וואַנצעס, וואָס האָבען געהאַנגען אויף די פּעטע ליפּען. מיט דער האַנד, אין וועלכער ער האָט געהאַלמען א קליינע, פּערסמאַלעטע און האַלב-אויפּגעגעסענע לולקע, האָט ער געגעבען אַ מאַך און א וואונק געטהאָן מיט די אויגען, אַז מען זאָל איהם צופּיה-רען מאַטקע'ן.

דער הויכער יונג מיט'ן באַטעק אין דער האַנד האָט אָנגענומען מאַטקע'ן ביים רוקען און אַוועקגעשטעלט פאַר'ן „אַלטען תרח“. דער „אַלטער תרח“ האָט זיך אָבער ניט געריהרט פון אַרט, אָנגע-קוקט איהם, און געגעבען אַ ברום:

— העי, מכשפה, גיב נור אהער די לאַמפּ.

פון א ווינקעל האָט זיך ווער אפּירגערקט און צוגעטראַגען אַ לאַמפּ. מאַטקע האָט נור בעמערקט שוואַרצע לאַנגע ווייבערשע האָר, וועלכע האָבען זיך שוין געגראָהט, און א רויט אַבגעברענט ווייבערשע לייב, וואָס האָט אַרויסגעקוקט פון א צוריסענעם רויטען קאַפּטען. דער „אַלטער תרח“ האָט גענומען דעם לאַמפּ, בעלייכטען מאַט-קע'ן, אָנגעקוקט איהם און געפרעגט:

— ווער ביזטו?

מאַטקע האָט ניט געענטפּערט. ער איז פּערקאַפּט: עוואָרען פון

נאנגען אויפ'ן וועג, האָב איך אייך געזעהן — בין איך נאָך אייך נאָכ-
געלאָפּען.

— וואָס ווילסטו דאָ טהאָן ?

— געהמט'ס מיך מיט, איך וועל העלפּען די פּערד טרייבען, איך
קען, איך וועל אלעס טהאָן, וואָס איהר וועט נור הייסען — איך קען.
געהמט'ס מיך מיט.

מאָסקע האָט דאָס געזאָגט אין אזא טאָן, מיט אזא בעטענדיגע
שטימע, אז דער יונג האָט אויפּגעהויבען פון פייער אַ ברענענדיגע
צווייג און בעלויכטען מאָסקע'ן. ער האָט געוואָלט זיין פנים זעהן.

— העי, אַלמער תּרח קום נור אַרויס, גיב נור אַ קוק.

פון די פענסטערלעך פון דער בויד, וועלכע זיינען שוין געווען
בעלויכטען מיט אַ שוואַך ליכט וואָס קומט פון אַ נאָפּט־לעמפלע, האָ-
בען מיט אַמאָל אייניגע געזיכטער אַרויסגעקוקט.

— וואָס איז געשעהן ?

— עפעס אַ קליינער „יאַט“ איז אונטערגעקומען. בעס זיך מ'זאָל
איהם מיטנעהמען.

— פּפּוי זאָלסטו מיר ווערען. די נכּפה (די נשמה) איז מיר
אַרויס, געמיינט, אז מען וויל די גדולים (די פּערד) אוועק'לקח'נען.
אַדער דער אַרון (דער סטראַזשניק) איז געקומען. יאָג איהם אוועק. מיר
וועלען באַלד האָבען אַ דאָרף גוים, אודאי אַ שגץ פון דאָרף, — האָט
אַ שטימע פון אַ פנים אַרויסגערעדט.

— ניין. עס איז אַ לינקער „יאַט“. (א גנב'שער חברה־מאָן).

— וואָס וויל ער ? פיהר איהם אַרײַן, לאָמײַך זעהן.

דער יונג האָט אָנגענומען מאָסקע'ן און איהם אריינגעבראַכט דורך
אַ קליינע הינטערשטע טהיר אין די בויד אַרײַן.

אַז מאָסקע איז אין בויד אַרײַן האָט ער קיין וואָרט ניט געקענט
אַרויסריידען. ער איז פּערכאַפּט געוואָרען פון דעם וואָס ער האָט גע-
זעהן.

די בויד איז געווען אַ לאַנגע, שמאָלע שטוב, מיט קליינע אָבטהײ-
לונגען, וועלכע זיינען געווען פּערהאַנגען מיט פּאַרהאַנגלעך. אַ צוויי
קליינע נאָפּט־לעמפלעך האָבען זיך געברענט אין די ווינקלעך און ראָס
ליכט, וועלכעס איז געפּאַלען אויף די רויטע פּאַרהאַנגלעך, וואָס זיינען
געהאַנגען פאר די בעטען האָט די שטוב געגעבען אַ וואַרימעס היימי-

.3

קאטארינשטיקעם.

די בויד איז געפאָהרען און מאַטקע איז ווי אַ הונד נאָכגעלאָפּען ניט וויסענדיג וואוהין עס פערפיהרט איהם. דער יונג מיט'ן רינגעלע אין אויער, וואָס איז נאָכגעגאָנגען נאָכ'ן וואָגען האָט שוין מאַטקע'ן געהאַט בעמערקט און געפרעגט איהם וואָס ער וויל. מאַטקע האט ניט געענטפערט. ער איז געשטאַנען ווען מען האָט זיך אָבגעשטעלט און געלאָפּען ווען מען איז געפאָהרען. שפּעט אין אבננד האָבען זיך די קאטארינשטיקעס אָבגעשטעלט אויף א פּעלד נעבען אַ וועלדעל, ניט ווייט פון אַ דאָרף. דער הויכער יונג האָט אויסגעשפּאַנט די בהמות, וואָס האָבען געשלעפּט די בויד, און זיי אָנגעבונדען ביי די רעדער זיי פּאַשען. ער האָט זיך גענומען צוזאַמענקלייבען העלצער און צווייגען פון וואַלד און אָנגעלעגט אַ פייער. צום פייער האָט זיך פּלוצים מאַטקע אונטערגע'גנב'עט מיט אַ פּולען אָרים טרוקענע צווייגען, וואָס ער האָט אויך פון דעם וואַלד צוזאַמענגעקליבען און האָט געהאַלפּען דאָס פייער אויפבלאָזען. דער יונג האָט איהם אָבגעשטעלט :

— ווער ביזטו ?

— איך ווייס ניט.

— וואָס הייסט ?

— איך האָב ניט קיין טאַטע, איך האָב ניט קיין מאַמע.

— פון וואַנען קומסטו ?

— איך בין נאָך דער בויד נאָכגעלאָפּען.

— וואו ביזטו געווען ?

— איך בין געווען אין דער „הוטע“, ביי די גוים — האָבען זיי

מיד געוואַלט שמד'ן, געשלאָגען, אז איך זאָל דעם טרפּה'נעם צלם קור שען. האָב איך ניט געוואַלט, בין איך אַנטלאָפּען פון זיי. בין איך גע-

קעדיג. און וואָס גרעסער עס זיינען די אויגען ביי דער מיידעל געוואָר-
 דען, אַלץ בייזער איז ער געוואָרען אויף איהר. ער האָט זי אייניגע מאָל
 גוט אָנגעבויקערט און איז אַנטלאָפּען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז
 זי רופט זיין נאָמען. ער האָט זי אָנגענומען מיט בירדע פינגער פאַר
 איהר דינעם האַלז, נור זי האָט נאָר ניט געזאָגט, געקוקט אויף איהם
 און געשמייכלט, האָט ער איהר אָנגעלאָזט. דערנאָך האָט ער געוואָלט
 דעם וואַלד אונטערצינדען אינאיינעם מיט דער קאַליקע, האָט ער ניט
 געהאַט קיין פייער. און דאָ איז שוין די בויד געווען אוועקגעפאַהרען.
 האָט ער אָנגעהויבען צו פאַטשען די קאַליקע, און געשריען צו איהר:
 „שריי, וויין, שריי!“ און איז אַנטלאָפּען. געלאָפּען נאָכ'ן גערויש פון
 די רעדער, וואָס פיהרען די קאַטאַרינשטיקעס.

נור די קאַליקע האָט ניט געשריען און ניט געוויינט. די נאַכט איז
 וואָס אַמאָל שוואַרצער געוואָרען, און מאַטקע'ן האָט זיך געדאַכט, אז
 פון דער נאַכט קוקען אַרויס די צוויי גרויסע אויגען פון דער קאַליקע
 און קוקען איהם נאָך פון הינטען.

ער האָט געפיהלט די אויגען אויף זיין רוקען...

קיין פערד און ניט קיין עזלען. הינטער'ן בויד זיינען נאָכגעגאנגען אן עזלע, אַ הונד און אַ ציעג אָנגעבונדען צו דער בויד. פון די פענסטער האָט אַרויסגעקוקט אַ מיידעל און אַ הויכער יונג מיט אַ באַטיק אין דער האַנד איז נאָכגעגאנגען נאָך דער בויד. ערגעץוואו פון אינוועניג האָט מען געהערט בעמבעלעך און אַ פויגעל פיסטשען. אז די קינדער פון געסעל האָבען דערזעהן די בויד פון די קאָמעדיאַנטען. מיט דעם עזלע און דער ציעג, האָבען זיי געמאכט אַזעלכע געוואַלדען פון פרייד, אז זיי האָבען דאָס געסעל פּערהילכט, און זיינען נאָכגעלאָך פּען נאָך דער בויד. מאַטקע האָט זיך אויף שטאַרק דערפרעהט מיט די קאָמעדיאַנטען און דעם פייגעל וואָס איז געזעסען אין שטייג. ער איז נאָכגעלאָפּען נאָך דער בויד. ער האָט געהערט הינטער זיך זיין נאָך מען רופּען (צי האָט זיך איהם נור געדאַכט אַזוי), ער האָט זיך אומגע-קוקט און דערזעהן דאָס קינד. די קאָליקע איז איינע אַליין איבערגע-בליבען זיצען אויף איהר אָרט אין מיטען געסעל און אַלע זיינען אַנטלאָך פּען פון איהר. ניט קלערענדיג קיין סך האָט ער געכאַפּט די קאָליקע אויף די פלייצעס און נאָכגעלאָפּען נאָך דער בויד, אַ שטיק וועג אין וואַלד אַרײַן. די איבריגע קינדער זיינען שוין אָבגעשטאַנען, צוריקגע-גאַנגען, איהם גערופּען :

— מאַטקע, מאַטקע, קעהר זיך אום, עס ווערט פינסטער.

מאַטקע האָט אָבער ניט געקלערט פון צוריקקעהרען זיך. ער איז נאָכגעגאנגען נאָך דער בויד, אויף זיינע פלייצעס די קאָליקע, וועלכע האָט איהם מיט די הענטלעך אַרומגענומען דעם האַלז. ער האָט גע-וואוסט ביי זיך, אז צוריקגעהן אין דער פּאַכריק פייער בלאָזען, וועט ער שוין ניט. ער האָט געוואוסט, אז ער וועט נאָכגעהן נאָך דער „בויד“ מיט די עזלען און די פּאַפּוגאַיען, און וואו זיי וועלען בלייבען נעכטיגען וועט ער אויך בלייבען און וואו זיי וועלען געהן, וועט ער אויך געהן. נור וואָס טהוט ער מיט דער קאָליקע וואָס ער האָט אויף די פליי-צעס? צוריקגעהן אין דאָרף, זי צוריקטראָגען, וועט ער ניט. ער וועט פּערליערען די קאַטאַרינשטיקעס. ער האָט אַרעכגענומען די זאָליקע פון זיינע פלייצעס און געוואָרפּען אויף דר'ערד, און איז אַנטלאָפּען. נור אַ פּאַר מאָל איז ער צוריקגעגאַנגען. דאָס מיידעל איז געזעסען, די דינע צובראָכענע פּיסלעך אונטער זיך, און געקוקט אויף איהם. נור איהרע אויגען זיינען יעצט גרעסער געוואָרען, גלאַנצענדיגער און שרע-

א מאַדנע געפיהל איז דאָס געווען ביי איהם. יעדעס מאָל ווען די גויע האָט איהם געוואָלט איבער'צלם'ען, האָט ער די מאַמע דערזעהען, די רויטע זלאַטקע, ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען און טרערען רינען איהר איבער'ן פנים, און ער לינגט אַ נאַקעטער אין ווינד קעל קעלער און קוקט אויף דער מאַמע'ס טרויעריגען פנים...

און אז ער האָט זיך אָן דער מאַמען דערמאָנט, האט ער געוואָלט דער גויע, וועלכע איז איהם געגאנגען איבער'צלם'ען, דאָס פנים אויס-קראַצען.

און דערווייל איז איהם אַלעס אַזוי פער'מאוס'ט געוואָרען, דאָס בלאָזען אין פייער, דער ברענענדיגער אויווען און דאָס עסען מיט'ן אָנגערויכערטען חזיר'שמאַלי, און דאָס שוואַרצע אַרבייטער-געסעל, מיט די הייליגע בילדער, וואָס הענגען ביי אַנטאָן'ען אין שטוב — אז ער האָט אַלעס געוואָלט אונטערצינדען: די הוטע מיט די הייזלעך, מיט די הייליגע בילדער, מיט דער אידענע וואָס זיצט אין געוועלבעל; אָנ-לעגען אַ גרויס פייער און אַלעס אונטערצינדען און אַליין אַנטלויפען. און ער וואָלט עס געטהאָן, נור ער האָט זיך ניט געקענט אַבטשעפען פון אַנטאָן'ס קאַליקע. אז ער איז אַהיים געקומען פאַרנאַכט פון פאַבריק, האָט ער די ערשטע זאָך גענומען די קאַליקע און אויפגעהויבען פון איהר אָרט, אויף וועלכען זי איז אָבגעזעסען אַ גאַנצען טאָג, זי אַרויס-געטראָגען אין גאַס און אַוועקגעזעצט ביי די שפּיעלענדע קינדער. דער-נאָך איז ער געלאָפען אין אידישען געוועלבעל אריין און אָבגעהאַנד-דעלט ביי דער אידענע פאַר אַ אידישע ברכה אַ פאַר צוקערקעס מיט אַ זעמעל, און געבראַכט דער קאַליקע. דערנאָך האָט ער זיך געלאָנג-ווייליגט און געקאַפּיעט די קאַליקע און געשלאָגען זי, און דאָס מיידעל האָט געקוקט אויף איהם מיט די אויגען און צוגעשמיכעלט שטום מיט די דינע ליפען.

נור נאָך האָבען זיך די אידען און די גוים פון דער פאַבריק גע-גרייט אויף אַ מלחמה איבער מאַטקע'ן, ווען מאַטקע האָט זיי פלוצים אַלעמען פערלאָזט. עס איז אַזוי געשעהן. אַמאָל, אין אַ פאַרנאַכט, ווען די גוים זיינען מיעד פון דער פאַבריק אַהיים געקומען, האָט זיך פלוצ-צום איבער'ן וועג, וואָס פיהרט דורך דאָס אַרבייטער-געסעל, געוויזען אַ הויכע לאַנגע בויד מיט פענסטערלעך און אַ קוימען ווי אַ גרויסע שטוב, איינגעשפאַנט צו צוויי חיות, וואָס דאָס זיינען ניט געווען ניט

דורך דעם וואָס מאַטקע האָט געהיט דעם אוריאלניק, איז ער נע-
וואָרען אַ גאַנצער חשוב ביי די גוים. איבריגענס איז שוין צוליב איהם
צווישען די אידען פון קאנטאָר און די גוים אין פאַבריק אָנגעגאַנגען אַ
שטילע מלחמה, די אידען אין קאנטאָר האָבען געוואוסט אז מאַטקע איז
אַ איד. און אַ אידיש קינד געפינט זיך אין גוי'שע הענד. די גוים, ווי
אונטערדריקט זיי זיינען געווען, דאָך זיינען זיי שטאַלץ געווען, וואָס
ביי זיי געפינט זיך אַ אידישע נשמה, זיי ראַטעווען איהר אַרויס פון
„טייפּעל“, און געהאַלטען מאַטקע'ן פאַר אַן אייגענס פון גאַנצען דאָרה
גוים. דערווייל האָבען ביידע צדדים נאָך מורא געהאַט אַריינצומישען
דעם אוריאלניק אין דעם עסק. און פון דעם האָט גאַנץ נוט געוואוסט
מאַטקע, און ער האָט אויסגענוצט די מחלוקה איבער איהם. ער פלעגט
אָפּטמאַל אַריינקומען אין געוועלבעל, וואו די אידענע איז געועסטען און
געזאַגט תהלים, און איבערגעשראָקען די אידענע:

— איהר ווייסט, איך בין אַ איד.

— אוי! קרעכצט די אידענע — אַ איד אין אַ גוי'אישע שטוב.

עסט טרפות, בעט צו עבודה זרות. אוי!

— גיט מיר צוקערקעס, וועל איך ניט קושען דעם צלם.

— אוי איז מיר, וואָס מען הערט זיך אָן — זאָגט די איזענע, און

געהט אַ האַנד מיט צוקערקעס און גיט עס מאַטקע'ן.

— און מאַך אַ ברכה — זאָגט די אידענע.

— אַה, פאַר דעם מאַכען אַ אידישע ברכה? איהר וועט געבען

צוויי זעמעל צו, וועל איך מאַכען אַ אידישע ברכה.

די אידענע האָט זיך אויסגעדרונגען מיט איהם אויף אָנדערהאַל-

בען, און אויסגעהאַנדעלט אַ ברכה פון מאַטקע'ן פאַר'ן אידישען גאַט.

און מיט די פערדיענסטען, וואָס מאַטקע האָט געמאַכט פון דער

אידישער אמונה האָט ער זיך תמיד געטהיילט מיט דער קאַליקע.

נור דאָך איז מאַטקע געטדיי געבליבען דעם אידישען גאַט, וואָרים

וויפיעל אַנטאָן האָט איהם ניט געסטראַשעט מיט'ן דימען, וויפיעל

די שקצים און די שיקסעס האָבען ניט געלאַכט פון איהם, דעם צלם

האָט ער ניט געוואָלט קושען, דאָס געבעט צו דער „מאַטקע באַסקע“

האָט ער ניט געוואָלט זאָגען. און אז די גויע, די אַנטאָניכע האָט איהם

איבערגע'צלם'ט, האָט ער אויסגעשפיגען און איז געלאָפּען צום ברונען

דאָס פנים אָבוואַשען.

בעלט מיט די דינע ליפען, האָט ער עס ניט געקענט אַריבערטראָגען, ער האָט ניט געקענט אוועקגעהן פון אָרט, ער איז ניט געגאָנגען אין וואַלד אַרײַן, איז ניט מיטגעגאָנגען מיט די גרויסע געוועלען, נור איז געשטאַנען און אָבגעהיט די קאַליקע, און זי געטראָגען פון איין אָרט צום צווייטען.

דאָס האָט איהם ניט געלאָזט אוועקגעהן פון אַנטאָן'ען. ער האָט אָפּט געטראַכט, אַז ער וועט די קאַליקע מיטנעהמען אַמאָל אין וואַלד אַרײַן און אויסגראָבען א גרוב און וועט זי דאָרט בעגראָבען, דערנאָך וועט ער אַנטלויפען פון דער טרויעריגער פּאַבריק. ער וואַלט דאָס גע- טהאָן אויך, נור ער האָט זיך געשעהמט צו טראָגען זי אויף די פליי- צעס איבער'ן געסעל.

די קאַנטאָר פון דער פּאַבריק האָט געהאַט אַ געוועלבעל פאַר די אַרבייטער. די גוים פון דער פּאַבריק האָבען ניט געקריגען בע- צאָהלט פאַר זייער אַרבייט מיט געלד, נור מיט קוויטלעך אין געוועל- בעל אַרײַן, אויף וועלכע זיי האָבען גענומען עכענוואַרג און קליידונג. דער איד פון דער הוטע האָט צוטהיילט די הערשאַפט איבער די גוים צו זיין משפּחה און אַ פעטער זיינער האָט געהאַלטען דאָס געוועלבעל פאַר די גוים, און וועלכער האָט זיי געצאָהלט אַכציג קאָפּיקעס סחורה פאַר אַ רובל, פאַר דעם פלעגען זיך אין דעם געוועלבעל זונטאָג צוזאַמענ- קומען די גויעס און די גוים, אָבנעהמען זייער פּאַסט און דיענען זייער גאָט — דאָס געוועלבעל איז אויך געווען זייער גאָטעסחויז. די אַרבייטער זיינען געווען קאַטאָליקען און די רוסישע פּאָליציי האָט זיי ניט ערלויבט קיין אייגענע קאַטאָלישע קירכע. זיי האָבען מורא געהאַט אָבצוריקמען זייער געבעט ביי אַ גוי אין שטוב, כדי די פּאָליציי זאָל זיי ניט כאַפען — זיינען זיי זיך צוזאַמענגעקומען צום אידען אין גע- וועלבעל, — אַ אידיש געוועלבעל, וועט קיינער ניט חושד זיין. אויפ- געהאַנגען אויף די זעק מעהל אַ בילד פון דער הייליגער מוטער און פאַר איהר האָבען זיי געבעטען. מאַטקע איז געשטאַנען אויף דער וואַך, אָבגעוואַרט אויב ס'געהט ניט דער אוריאַדניק. ווען דער אוריאַדניק איז אָנגעקומען, האָט מען דאָס הייליגע בילד בעהאַלטען און מען האָט זיך גענומען מעהל וועגען, נאַפּט קויפען און ביער טרינקען. וואַרים שכור'ן אין געוועלבעל איז געווען אַ גרינגערע עבירה פאַר'ן אוריאַדניק ווי גאָט בעטען.

און ער האָט געקוקט אויף די זאכען, וואָס מיטצונעהמען אָדער אפשר אין דער שטיף איבער אַנטאָן'ס הויזען צו געהן און פון דאָרט געלד אַרויס'גנב'ענען און אַנטלויפען פון דאַנען. ערשט עס רוקט זיך ווער צו איהם און נאָרעט איין דאָס וואָרעם פנים'ל אין איהם ווי אַ קאָץ און מיט אַמאָל דערפיהלט ער, ווי צוויי דינע הענטלעך געהמען זיין האַלץ אַרום.

ער האָט זיך דערשראָקען, אָבגעשאַקעלט זיך און געכאַפט די קאָץ ליקע און אָבגעשטופט פון זיך מיט עקעל. ער האָט געקוקט אויף דעם קינד. די קאַליקע האָט פערבויגען דאָס קעפעל, האַלב פערנלייסט די אויגען און אַ שמייעל האָט בענאַסען איהר גאַנץ פנים'ל, און געפרעהט זיך אין דער שטיף.

— דו, דו ווייסט, אין וואָלד איז דאָ אַ וואַסער, באַדען זיך דאָרט מענשען און שדים. דו ווייסט דערפון? — זאָגט צו איהם די קאַליקע פלוצלינג.

מאָסקע האָט איהר געוויזען די צונג, און פערדרעהט זיך אויף אַן אַנדער זייט.

— דו, דו, וועסט מיך מיטנעהמען דאָרט אין וואָלד אַריין און באַדען מיך אין וואַסער? — האָט די קאַליקע איהם געוועקט. ער האָט זי געקאַפּיעט.

די קאַליקע האָט ניט געשריען, ניט געוויינט, נור מיט אַמאָל האָט מאָסקע דערפיהלט אַ וואָרעמקייט. עס האָט זיך ווער ענג צוגעקאַרטשעט צו איהם און בעהאַלטען אין איהם דעם קאַפּ, דאָס לייב, די פיס און געפיעשטשעט איהם און געגלעט איהם, ווי אַ הינטעל וואָלט געלעקט. מאָסקע איז שוין געלעגען און האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט.

נור פון דענסטמאָל אָן האָט ער געהאַט אַ מאַדנע געפיהל צו דער קאַליקע. ער האָט ניט געקענט דורכגעהן און זעהן ווי די קאַליקע קוקט מיט קנאה אויף די קינדער ווי זיי שפיעלען זיך אין געסעל, און זי קען זיך ניט ריהרען. מאָסקע האָט זי אָנגענומען און איבערגעטראָגען פון שטיבעל צו די קינדער צו. האָט ער עס שוין געמוזט שמענדיג טהאָן. ער האָט זיך מיט דער קאַליקע אַרומגעטראָגען און געוואָרען איהר אַפּעקון. ער האָט זי פיינד געהאַט און פלעגט זי שלאָגען ווען קיינער האָט ניט געזעהן, שטאַרכען זי אונטער'ן אָרעם, נור די קאַליקע האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע קליינע שוואַכע אויגעלעך און געשמיי-

ערשטער מינוט וואָס ער איז דאָ אַרײַנגעקומען. ער האָט דאָס אַלעס
 ניט פּערשטאַנען. צוערשט האָט איהם די פּאַבריק מיט די פּײערלעך
 און די נייע מענשען אויסגעזעהן זעהר אינטערעסאַנט און ער האָט
 עס געהאַלטען פאַר אַ שפּײַעל. אז ער האָט אָבער דערוועהן, אז יעדען
 טאָג איז דאָס זעלבע, יעדען טאָג קומט מען אין דער הוטע אַרײַן, און
 יעדען טאָג בלאָזען, בלאָזען... איז עס איהם אַזוי פּער'מאַוס'ט און
 לאַנגווייליג געוואָרען, אז ער האָט געוואָלט אַוועקגעהן. נור דערווייל
 האָט זיך ניט געמאַכט די געלעגנהייט. און עס האָט איהם אָבגע-
 האַלטען דערפון עפעס אַ מאָדנע זאַך.

אַנטאָן האָט געהאַט אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט, נײַן, און אפּשד
 עלטער. אַ קאַליקע, וואָס האָט ניט געקענט געהן אויף די פּײַס. פּײַס האָט
 זי יאָ געהאַט, נור ווי דינע צובראַכענע שטעקלעך, און זי האָט געמוזט
 זיצען אונטער זיך. אַלע האָבען געשריען אויף איהר. טײלמאָל פּלעגט
 זי אָבזיצען גאַנצע טעג אויף דעם זעלבען אָרט, זי האָט קײן כּח ניט
 געהאַט זיך אַלײן צו בעוועגען, און קײנער האָט קײן צײַט ניט געהאַט
 דאָס קינד אַוועקצונעהמען פון אָרט און אויף אַן אַנדער אָרט צו זעצען.
 און שטענדיג איז זי געווען אין וועג און מען האָט אָנגעטרעטען אויף
 איהר — האָט מען געשריען, ווי דאָס קינד וואָלט שולדיג געווען. האָט
 דאָס קינד געשמייכעלט אין פּנים ארײַן, ווי עס וואָלט זיך געוואָלט
 פּערענטפּערען. אָט די קאַליקע האָט מאַטקע'ן ניט געלאָזט אַוועקגעהן
 פון אַנטאָן'ס הויז.

עס איז אַזוי געווען. די צווייטע נאַכט נאָך דעם ווי אַנטאָן האָט
 שוין צוגענומען מאַטקע'ן פאַר אַ „בלאָזער“, האָט ער איהם אַהיים גע-
 נומען צו זיך שלאָפּען. אז עס איז געקומען צום לעגען זיך איז פאַר דעם
 נייעם מיטוואָוינער ניט געווען וואו צו שלאָפּען און מיט וואָס איהם
 צוצודעקען. האָט אַנטאָניכע איהם געהייסען זיך אַוועקלעגען בײַ דער
 קאַליקע, וואָס איז געלעגען בעוונדער אין אַ ווינקעל. די אַנדערע קינד-
 דער האָבען ניט געוואָלט נעבען איהר שלאָפּען. מאַטקע האָט געקוקט
 אויף דעם ווינקעל, וואו דאָס פּעקעל בײנער איז געלעגען אונטער אַ
 קאַפּטען ווי אַ קאַץ, מיט חשד. צום סוף האָט ער זיך אַוועקגעלעגט. גע-
 לעגען און געקוקט מיט מורא און פּרעמדקײט אויף די הייליגע בילדער
 וואָס זײנען בעלויכטען מיט רײטע לעמפלעך אויף דער וואַנד. געקלערט
 האָט ער, אז ווען אַלע וועלען אײנשלאָפּען וועט ער זיך אַרויס'גאַנגען.

.2

מאָסקע ראַטעוועט זיך פון „גיהנום“.

פאַרנאכט. די גוים זיינען געזעסען פאַר דער טהיר פון זייערע הייזלעך און האָבען אָבגעאַטהעמט פון דער גליהענדער לופט וואָס זיי האָבען אין זיך איינגעזאָפּט דעם גאַנצען טאָג אין דער הומע. די על-טערע זיינען מיעד געווען און געלעגען ווי קלעצלעך און געקוקט מיט אויסגעלאָשענע אויגען ערגעץ. די קינדער אָבער, וועלכע זיינען ווי די עלטערע אַ גאַנצען טאָג אין „הומע“ געווען און געגעסען פייערדיגע לופט, און אָנגעגאַסען זיך די בייכער מיט וואַסער — זיי האָט נאָך גע-טראַגען דער קינדערשער אימפעט. זיי האָבען נאָך געמיטה און חשק געהאַט צו שפּיעלען זיך און אויפצולאָכען פון צייט צו צייט. דאָס קינדישע לאַכען האָט בעלעכט און פּרעהליך געמאַכט די שוואַרץ-פּעררוי-כערטע הייזלעך, וועלכע זיינען געשטאַנען ווי לאַנגווייליגע טרויעריגע קברים פאַר לעבעדיגע מתים. זייער לאַכען האָט ווי אַ זונענשטראַהל געשיינט אין געסעל און דאָרט אויך אַרויסגערופען אַ לעבעדיגע, צו-פּריעדענע מינע אויף די טויט-מיעדע פּנים'ער פון זייערע עלטערען, וואָס האָבען געשמאַכט פאַר די הייזלעך.

מאָסקע האָט זיך צווישען די גוים, אין דער ארכייטער-געסעל, אַרומגעדרעהט ווי אַ פּרעמדער. ער האָט זיך ניט געפונען ניט צווישען די קינדער און ניט צווישען די עלטערע. די פּריילידיגע געזעלען, די ערוואַקסענע יונגען, האָבען געטרונקען ביער און געשטיעפּט מיט מיידל-לעך, נאָר מאָסקע'ן האָבען זיי ניט מיטגענומען און געקוקט אויף איהם פון דער הויך אַראָב. אַ „געפונענער“, כאַטש מאָסקע האָט שוין גע-טראַגען אַ נייעם צייגענעם אַנצוג. וואָס אַנטאָן האָט פאַר איהם גע-נומען אין אידיש געוועלכעל אויף באָרג. מיט די קינדער האָט ער זיך ניט געוואָלט חבר'ן. עס האָט איהם ניט געפאַסט אלס עלטערער „בלאָ-זער“. און לאַנגווייליג איז איהם געווען דאָ אין דער „פּאַבריק“ פון דער

ווארט מיט די טעפלאך עסען און יעדע משפחה האָט זיך פערקליבען אין אַן אַנדער ווינקעל און געגעסען. מאָטקע איז מיטגעגאנגען מיט אַנטאָנ'ס משפחה. די גויע האָט פאר איהם געבראַכט אַ לעפעל און אַנטאָן האָט איהם צוגערוקט צום טעפעל אינאיינעם מיט זיינע קינדער, זאָגענדיג זיין ווייב :

— ווייסט, אין דעם יונג וועל איך האָבען אַ גוטען בלאָזער. אין אַביסעל צייט וועט ער מיר זיין אַ בעהעלפער, ווי אונזער יאָשי עליו השלום. ער האָט געמיינט זיין עלטסטען אינגעל, וואָס איז איהם גע־שטאַרבן פון סוכאַטע, ווי די מעהרסטע קינדער וואָס אַרבייטען אין די הוטעס.

און דענסטמאָל, ווען די קינדער זיינען געשטאַנען פאַר דער מו־טער און געוויזען איהר די גרויסע בייכער און בעריהמט זיך מיט די עמער וואָסער וואָס זיי האָבען אויסגעטרונקען, האָט מאָטקע מיט בענק־שאַפט געקוקט אויפ'ן שוואַרצען וואַלד וואָס האָט זיך געוויזען אין דער נאָהענט. ער האָט געבלאָזען אויף זיינע אָפגעבריהטע הענד און גע־טראַכט ווי אַזוי אַרויסצוקריגען זיך פון דעם „גיהנום“, איז וועלכען ער איז אַריינגעפאַלען.

זייערע קינדער ביי דעם ברענענדיגען אויווען און בלאָזען אין פייער און פרעגלען זיך אין דער היץ. אין דרויסען שיינט אזוי די זון און עס איז אזא ליכטיגער טאָג. פאָרוואָס געהען ניט אלע מענשען אויפ'ן פעלד און לעבען ניט ביים וואַסער און מאַכען זיך פייערלעך ווי ער האָט גע- טהאָן. ער האָט איינגעזעהען, אז ער איז אַרײַנגעפאלען צו שלעכטע מענשען, וועלכע פייניגען זיך און אנדערע ביי אַ ברענענדען אויווען און מען דאַרף אַנטלויפֿען פון זיי ווי אַם געשווינדסטען, אָנצוקומען אויף אַ פעלד אין אַ שטאָדט אַרײַן און צו לעבען אזוי ווי ער האָט גע- לעבט ביז יעצט.

נאָר דערווייל האָט ער נאָך געטהאָן זיין אַרבייט מיט חשק. אַביי- סעל זיך שעהמענדיג פאַר דער קליינער מיידעל, וואָס בלאָזט געשווינד- דער און שטאַרקער פאַר איהם און טרינקט אויס מעהר וואַסער פאַר איהם. אַנטאָן איז פון איהם צופריעדען געווען און בעשטימט איהם צו האַלטען פאַר אַ מיטבלאָזער און איהם אויסצולערנען די מלאכה. דער אויפזעהער, אַ קליינער אידעל מיט אַ רונדיגען קאָפּעליושעל, וואָס איז ווי אַ מייזעל אַרומגעלאָפֿען פון איין ווינקעל קאָמער צום צווייטען, איז צום סוף צוגעקומען צו אַנטאָנ'ען און בעמערקענדיג דעם נייעם בלאָזער

— האָט ער געפרעגט :

— ווער איז דאָס ?

האָט אַנטאָן געענטפערט :

— עס איז אַ אינגעל פון שטאָדט, וועלכען דער פאָטער האָט מיר געגעבען אויף דער לעהר. ער וואוינט ביי מיר און איך לערען איהם אויס די מלאכה.

— און אַ פאָס האט ער ?

— ער איז דאָך נאָך אַ אינגעל, ער בעדאַרף ניט קיין פאָס.

— אלע בעדאַרפען אַ פאָס. איהר ווייסט דאָך, דער סטראַזשניק.

אין אַ פאַבריק בעדאַרפען אלע אַרבייטער אַ פאָס. ווער עס וויל אַרביי- טען דער מוז האָבען אַ פאָס — זאָגט דער אידעל זיכער.

— איך נעהם עס אויף מיר, איך וועל איהם שוין צושטעלען —

זאָגט אַנטאָן טראַכטענדיג, אז ער וועט מיט'ן סטראַזשניק שוין דורכ- קומען.

דער זיינער האָט געשלאָגען צוועלף. די פאַבריק האָט געפייפט און די אַרבייטער זיינען אַרויס אויפ'ן הויף. די ווייבער האָבען שוין גע-

געשוויגען. די היץ האָט וואָס אַמאָל מעהר געשלאָגען פון אויווען; דער קאָפּ האָט געברענט ווי אַ בראַנד פייער, אין האַלז איז טרוקען געוואָרען. ער האָט שוין אַלעס געהאַט אַראָפּגעריסען פון זיך און איז געשטאַנען ווי די אַנדערע קינדער נאַקעט. און געזעהען ווי די אַנדערע קינדער גייען און זיך אַריין גאַנצע קוואַרטען וואַסער פון דעם עמער וואָס שטעהט נעבען זיי, האָט ער אויך אַריינגעגאַסען דאָס וואַסער אין זיך. נאָר די היץ האָט דאָס וואַסער באַלד אויסגעטריקענט און פון די נאַקעטע לייב בער האָט אָנגעהויבען אַרויסצושלאָגען אַ פאַרע און אויפ'ן גאַנצען לייב האָט זיך געזעצט אַ ראָסע. דאָס וואַסער האַט געקאַכט אינוועניג פון די היץ ווי אין אַ קעסעל און עס האָט געיאָגט די פאַרע פון זיך.

— לאַ'מיד זעהן ווער עס האָט מעהר וואַסער אויסגעטרונקען, איך צי ער. ווייזט דאָס קליינע ניין־יעהריגע מיידעלע אויף איהר עמער. אָט האָב איך שוין ניט. און ער האָט נאָך אַ האַלבען עמער. מאַטקע האָט זיך וויעדער פערשעהמט פאַר'ן מיידעל און גע־טרונקען דאָס וואַסער.

— קוקט'ס קוקט'ס וואָס פאַר אַ גרויסען בויך איך האָב פון וואַסער — האָט דאָס מיידעל געוויזען און געקלאַפט אויף איהר בויך מיט איהרע הענד — קוקט'ס, קוקט'ס! —

— און איך אויך! — ווייזט דער צווייטער אינגעל אויף זיין בויך, פון וועלכען עס איז פאַרע אַרויסגעגאַנגען ווי אויס אַ קוימען. נאָר מאַטקע האָט ניט געקענט ווייזען אויף זיין בויך. ער האָט צו וועניג וואַסער געטרונקען.

— קינדער, בלאָזען, בלאָזען, שפעטער וועט איהר ווייזען די ביי־בער! — יאָגט צו אַנטאָן.

מאַטקע'ן איז דאָס שפיעל מיט'ן פייער שוין ניט געפעלען. ער האָט זיך דערמאָנט אָן די לאַנקעס, אויף וועלכע ער איז געלעגען ביי זיך אין שטעדטעל; אָן דעם וואַסער אין וועלכען ער האָט זיך געבאָדען — אָן די קוה, פון וועלכע ער האָט מילך געוויגען, אָן די גערטענדלאַך פון וועלכע ער האָט גרינס גע'גנב'עט, אָן די וואַרימע זון, וועלכע האָט איהם געוואַרימט — און פערנגלייכט דאָס צו דעם פאַרעדיגען אויווען, וואָס שלאָגט פון זיך וואַרעמקייט, צו די טונקעלהייט פון דעם קאַמער, צו דעם שווייס פון די לייבער — און ער האָט ניט געקענט פערשטטהן פאַר וואָס מענשען טהוען דאָס; פאַרוואָס מענשען שטעהען יעצט מיט

— ריהר עם אָן מיט דער האַנד — זאָגט אַנטאָן.
מאָטקע האָט עם אָנגעריהרט מיט דער האַנד און באַלד מיט אַ
קוויטש אויסגעשריען.

— כאַ, כאַ, כאַ! — לאַכען די קינדער אויס איהם — אזא גרוי-
סער יונג און שרייט.

— עם איז דאָך גאָר ניט הייס — זאָגט די ניין־יעהריגע מיידע-
לע, וועלכע איז געשטאַנען נעבען מאָטקע'ן און אָנגענומען די פּלאַש
מיט איהרע הענד און איבערגעטראַגען פון איין אָרט צום צווייטען.
— זעהסט, אזוי דאַרפען די הענד אויסגעאַרכייט ווערען. זאָלסט
קענען פייער נעהמען מיט די הענד, אז דו ווילסט אַ „בלאָזער“ אין אַ
הומע זיין.

— און איך וועל אויך קענען — האָט מאָטקע אויסגעשריען, פער-
שעהמט וואָס דאָס מיידעל האָט געהאַלטען די פייערדיגע פּלאַש אין
דער האַנד. ער איז צוגעלאָפּען און געכאַפּט די פּלאַש אין האַנד אַריין.
דאָס פייער האָט איהם געברענט די הויט. אויף דעם אָרט וואו
ער האָט זיך צומעהרסט אָפּגעבריהט האָט עם איהם געשטאַכען, ווי מיט
טיעפע שפּילקעס. די אויגען זיינען איהם אָנגעלאָפּען געוואָרען מיט
טרערען און אינוועניג האָט עם איהם צוגעדריקט און ער האט ניט נאָכ-
געלאָזט די פּלאַש, געהאַלטען זי פעסט אין דער האַנד, דערנאָך אז ער
האָט זי אָבגעלאָזט איז זי נעבליבען צוגעקלעפט צו דער האַנד און די
הויט האָט זיך אָפּגעשיילט אויף די פּלאַש אַרויף.

דער יונג האָט ניט געשריען. ער איז בלייב געוואָרען און די אויגען
האָבען זיך איהם בעגאַסען מיט טרערען.

— אזוי ביזטו אַ כוואַט, וועסט זיין אַ „בלאָזער“, האָסט גע-
קראָגען דאָס ערשטע פייער. ווער עם וויל זיין אַ „בלאָזער“, מוז פייער
פּערזוכען — קלאַפּט אַנטאָן מאָטקע'ן אין פּלייע.

אַנטאָן האָט וויעדער געכאַפּט שטיקער פייער פון אויווען אַרויס,
געגעבען אַ בלאָז און איבערגעגעבען מאָטקע'ן דאָס אייווען ווייטער צו
בלאָזען. די האַנד איז איהם געווען אָבגעבריהט. ער האָט ניט געקענט
דאָס אייווען האַלטען. יעדעס מאָל, ווען ער האָט דאָס וואַרימע אייווען
מיט דער אָבגעבריהטער האַנד אַרומגענומען, האָט עם זיך צוגעקלעפט
און עם האָט יעדעס מאָל אַ נייע שטיק הויט, אַ שטיק פּלייש פון דער
האַנד מיטגעריסען. דער יונג האָט געביסען די צונג פאַר וועהטאָג און

אנטאָן האָט געגעבען אַ וואונד צו איהם, און מאַטקע איז מיט געגאנגען. אז ער איז נאָהענט צוגעקומען צום אויווען — האָט ער גע- מיינט, אז די היץ וועט איהם באלד אויך פערברענען, גאָר ער האָט גע- זעהן ווי אנדערע קינדער שמעהען, אינגערט נאָך פון איהם, און מייד- לעך אויך צווישען זיי, האָט ער געוואָלט ווייזען, אז ער קען אויך, און אזוועקגעשטעלט זיך געבען אויווען ביי אַנטאָנ'ען.

געבען אַנטאָנ'ען זיינען שוין געשטאנען צוויי אינגלעך און אַ מיידעל, אינגערע פון איהם, וועלכע האָבען געקוקט אויף איהם און ער אויף זיי מיט נייגעריגקייט. באלד האָט אַנטאָן אויפגעפענט דאָס טהירעל פון אויווען און פון דאָרט האָט אָנגעהויבען צו יאגען נאָך אַ גרעסערע היץ. מאַטקע האָט געמיינט, אז נאָך אַ מינוט וועט ער ניט אויסהאלטען, גאָר ער האָט זיך געשעהמט פאַר די קינדער אין ניט גע- ריהרט זיך פון אָרט.

אנטאָן האָט אויף אַן אויווען געגעבען אַ נעהם אַרויס פון אויווען אַ שטיק פייער, אויפגעהויבען עס, געגעבען אַ בלאָז אין אויווען, גע- פאַרמט עס און האָט איבערגעגעבען מאַטקע'ן און געוויזען, אז ער זאָל בלאָזען דורך די רעהר פון אויווען אין פייער אַריין. — שטאַרקער.

מאַטקע האָט אַריינגעבלאָזען וויפיעל כח ער האָט געהאַט.

— נאָך שטאַרקער.

מאַטקע האָט שטאַרקער געבלאָזען.

— אַט אזוי. יעצט גיב עס איהם — ווייזט ער אויפ'ן אנדערען

אינגעל.

מאַטקע האָט איבערגעגעבען דאָס אויווען מיט'ן שטיק פייער דעם צווייטען אינגעל. יענער אינגעל האָט עס אָנגעבלאָזען און וויעדער עס איבערגעגעבען דער קליינער מיידעלע מיט די בלייכע בעקעלעך. דאָס מיידעל האָט עס וויעדער אָנגעבלאָזען ביז דאָס שטיק פייער אויפ'ן שפיץ אויווען איז שוין געוואָרען זעהר אַ גרויסע באלען, האָט עס וויעד- דער אַנטאָן גענומען און עס אַריינגעלאָזט אין אַ פאַרם אַריין. אין אַ מינוט אַרום האָט מאַטקע געזעהן, צו זיין גרויסער פערוואונדערונג, ווי אין דער פאַרם איז אויס דעם שטיק פייער וואָס ער און די אנדערע קינדער האָבען געבלאָזען געוואָרען אַ גרויסע פלאַש.

— אוי, וואָס איז דאָס! — האָט זיך מאַטקע געפרעהט.

— אלע זיינען מיר אזוי. לאָז מען דיך טרייבען פון דער הוטע, וועסטו מאָרגען אויך אזוי אַרומבראָדזשען איבער דער וועלט ווי אַ משוגע'נער הונד.

— און דו האָסט איהם געוואָלט טרייבען, ווייל ער איז אַ "זייערער".

— "אונזערע", "זייערע" — איין טייוועל! — שפייט דער שלעכטער טער גוי אין פייער אַרין.

צו מאָרגענס אין דער פריה האָט מאָסקע'ן אויפגעריסען פון שלאָף אַ לאַנגער שניידענדער פייה, ווי אַ חיה וואָלט געשריען. ער האָט זיך אומגעקוקט און ניט דערקענט וואו ער געפינט זיך. אַרום איהם האָר בען זיך גערדעהט מענשען, און די קאָמער איז שוין יעצט אזוי וואַרים געווען פון דעם געהייצטען אויווען, אַז עס האָט זיך געדוכט, אַז די ווענר צופלאַצען פון די אָנגעפרעסטע היין וואָס האָט זיך געפונען אונטער דעם הילצערנעם דאָך. נעבען איהם איז געשטאַנען אַנטאָן. ערשט יעצט האָט ער איהם דערזעהן, עס איז געווען אַ הויכער ריעזיגער גוי מיט אַ פּאַר שטאַרקע, ברייטע אָרימס, אַנטאָן האָט געוואונקען צו איהם.

— ליעג, ליעג ביז דער אויפזעהער וועט אַרויסגעהן.

מאָסקע האָט געקוקט אויף איהם, פערשטאַנען איהם און פלינג צוגעדעקט דעם קאָפּ מיט'ן זאַק.

— און נאָ, עס דערווייל — האָט איהם אַנטאָן אַרונטערגערוקט

אונטער'ן זאַק ברויט מיט קעז.

דערווייל זיינען וואָס אַמאָל מעהר מענשען אַריינגעקומען אין קאָד מער. פון אונטער'ן זאַק האָט מאָסקע דערזעהען אַז די קאָמער איז זעהר לאַנג און ברייט, צוזאַמעגעהאַקט פון האָליץ. אין מיטען קאָמער שטעהט אַ גרויסער, גרויסער אויווען, וועלכער איז רויט פון פייער, וואָס ברענט אין איהם. און פון אויבען יאָגט אַזאַ היין, אַז עס דאַכט זיך, אַז אלעס ברענט ער אויף וואָס שטעהט נעבען איהם. אין די קאָמער זיינען וואָס אַמאָל מעהר אַריינגעקומען קינדער, אינגלעך און מיידלעך. אלע האָר בען זיך אויסגעטהאָן נאַקעט, געבליבען נור אין די בלוזע נאַקעס, און האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום דעם אויווען. באלד האָט מען אויפֿגעפּענט די טהירלאָך פון אויווען און מאָסקע האָט דערזעהן ווי פייער ניסט זיך דאָרטען ווי וואַסער.

צוגעקומען צו מאַטקע'ן אַ צוויי־דריי פון די וואָס האָבען געטארט ביים
ברענענדען קעסעל. פון זייערע נאָקעטע לייבער האָט אַרויסגעשלאָגען
אַ וואַרימקייט ווי פון אַ געהייצטען אויווען. זיי האָבען בעקוקט מאַטקע'ן
און געפרעגט אַנטאָנען :

— וואו האָסטו איהם געפונען ?

— אויפ'ן וועג איז ער געזעסען און געוויינט.

— אַ גנב, — האָט זיך איין גוי אָבגערופען.

— האָסט אַ טאָטע, האָסט אַ מאַמע ?

— געשטאַרבען — ענטפערט אָב מאַטקע קורץ.

— פאַר וואָס ביזטו אַנטלאָפּען פון דער שטאָרט ?

— געשלאָגען.

— ווער ?

— אַלע.

— אַ פאַס האָסטו ?

— כ'האָב ניט.

— לאָזט איהם דאָ נעכטיגען אין הוטע — זאָגט אַנטאָן.

— ווייס איך וואָס. וועט אַריינקומען דער סטראַזשניק, זוכען.

איהם געפינען, וועלען מיר אַלע נאָך האָבען אַ פּראָצעס.

— ווי וועסט'ן יאָגען אין אזאַ קעלט ?

— זאָל ער געהן פון וואַנען ער איז געקומען.

— איך וועל איהם בעהאַלטען. קום, יונג — זאָגט איינער פון די

היינצערס און נעהמט מאַטקע'ן און פיהרט איהם אין אַ ווינקעל קאַמער

אַריין.

— לעג דיך אַוועק און ריהר זיך ניט פון אָרט.

— נאַ, דעק איהם צו מיט אַ זאַק און שיט אַרויף אַביסעל גלאָז-

מעהל, אז דער סטראַזשניק זאָל איהם ניט געפינען.

— איך וועל'ן געבען עפעס. דאָ האָב איך נאָך ברויט — זאָגט

דער גוי, וועלכער האָט'ן געוואָלט טרייבען — האָט גענומען ברויט מיט

אַ שטיק קישקע און געגעבען מאַטקע'ן אַרונטער אונטער'ן זאַק.

ער איז באַלד איינגעשלאָפּען ווי אַ שטיין.

— אזוי בלאָנדרושעט דאָס אַרום גאַט'ס בעשעפעניש. ווי אַ פער-

וואַגעלטער הונד, — זאָגט דער „שלעכטער גוי“, און שפייט אויס און

געהט צוריק צום קעסעל מישען דאָס פייער.

און מאַטקע איז ווייטער געגאנגען מיט זיין רעטער, וואָס ער האָט אָנגעראַפּען אויפ'ן וועג.

וואָס נעהענטער מאַטקע איז צוגעקומען צו דעם הויז פון וואַנען דאָס פייער מיט'ן רויך האָבען געשלאָגען, אליץ מעהר האָט ער זיך גע-שראַקען דערפאַר. אַרום דעם הויז איז פינסטער געווען. מען האָט ניט געזעהען קיין שטערן און קיין נאַכט, מען איז געגאנגען אין אַ וואַלקען רויך, נאָר פון צייט צו צייט האָט אויפגעפלאַמט אַ פייער און דער וואַלקען רויך איז בעלויכטען געוואָרען און מאַטקע האָט דערזעהען איינצלענע געשטאַלטען פון מענשען, וועלכע שטעהען מיט נאַקעטע הענד און אַרבייטען עפעס. אין אַ מינוט אַרום איז דאָס פייער אויס-געלאָשען געוואָרען און אלעס איז וויעדער פערשוואַנדען אין וואַלקען רויך. ער איז געשפרונגען נאָך אַנטאָנ'ען איבער קאַלויזשעס קאַלף, אַס-פּאָלט און אָנגעוואָרפענע קופּעס מיט שמאַטעס און גלאַז-מעהל. די נאַקעטע פּיס זיינע האָבען געטראָטען אויף אָנגעוואָרפענע בערגלעך צובראַכענע גלאַז, אויף שטיקער שפיציגע צובראַכענע פּלאַשען, גלעזער און באַנקעס — און דאָך האָט ער זיך נאָר ניט פּערוואַנדעט. די הויט פון זיינע פּאדעשוועס זיינען אזוי פּערשטיינערט געוואָרען ווי אַ זויל פון אַ שוך... און באַלד איז ער נאָך אַנטאָנ'ען אַריינגעקומען אין אַ גרוי-סע, גרויסע קאַמער אַריין וואָס עס איז בעלויכטען געווען מיט גרויסע שטיקער פייער פּלאַמען וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פון אַן אויווען. אין דער קאַמער איז וואַרים געווען, און די וואַרימקייט האָט מאַטקע'ן אַרומגענומען און עס האָט איהם גוט געטהאָן נאָך די קעלט פון דער נאַכט. וועניג מענשען זיינען געווען אין דער קאַמער, אַ פּאָר גוים, אויסגעטהאָן ביז צו די הויזען נאַקעט, זיינען געשטאַנען אַרום אַ גרויסען, גרויסען פייער-קעסעל און מיט לאַנגע שפיציגע צוואַנגען האָ-בען זיי געמישט אין דעם קעסעל. טהיילמאַל האָט אַ גוי אויפגעעפענט פון קעסעל אַ טהירעל און אַ פייער-צונג האָט געגעבען אַ שפרונג אַרויס ווי זי וואַלט געוואַלט אויפּלעקען דאָס גאַנצע הויז מיט די מענשען — נאָר באַלד האָט זי דער גוי אַריינגעוואָרפען צוריק אין קעסעל אַריין און פּערהאַקט דאָס טהירעל נאָך זיך... מאַטקע איז געשטאַנען אין אַ וויי-קעל פון קאַמער און איז ערשטוינט און דערשראַקען געוואָרען פון אלעס וואָס דאָ טהוט זיך. אַנטאָן איז אוועק אַהין צו די גוים וואָס האָבען געמישט אין קעסעל און ער האָט עפעס מיט זיי גערעדט. באַלד זיינען

געוואָרען און האָט גאַרנישט גערעדט. באַלד זיינען זיי אָנגעקומען אין אַ דאָרף אַרײַן. זיי זיינען דורכגעגאַנגען אַ שטרעקע קליינע הילצערנע הייזלעך. פאַר די טהירען זיינען געזעסען גוים אין די העמדער און האָבען גערויכערט פיפקעס און ציגאַרעטען. טהייל זיי נען געשלאָפען אויף די שוועלען פון זייערע הייזלעך, טהייל אין די שויסען פון זייערע פרויען. אויף אַ שוועל האָט זיך געהערט אַ האַרמאָניקע שפּיעלען און פון דערווייטענס איז געקומען צושלאָגען דער רויך פון פייער, וואָס דער ווינד האָט צוגעטריבען און איינגעדעקט די שלאָפענדע ווי אין אַ וואַלקען.

— גוטען אַבענד, אַנטאָן. וואָס הערט מען אין שטאָדט?

— ניטאָ קיין נייעס, סטעפּאַן, — האָט דער גוי וואָס האָט גע-

פיהרט מאַטקע'ן אָבגעענטפערט אויף די פּראַגע.

— ווער איז דאָס אינגעל וואָס געהט דיר נאָך?

— געפונען איהם אַ וויינענדיגען אויף דעם וועג. ער זאָגט דער

טאַטע מיט דער מאַמע זיינען איהם געשטאַרבען און ער האָט נישט וואו צו געהן.

— און וואָס ווילסטו טהאָן מיט איהם? — פּרעגט סטעפּאַן אויפ-

הויבענדיג זיך פון דער שוועל און איז צוגעקומען און בעטראַכט מאַטקע'ן.

— איך וויל איהם אריינפיהרען אין דער הוטע איבער נאַכט. זאָל

ער זיך אָנוואַרימען און איבערשלאָפען די נאַכט. צומאָרגענס וועלען מיר זעהען.

— וועסט'ן אפשר נעהמען פאַר אַ „בלאָזער"? דאַכט זיך, אַ גע-

זונדער יונג. ער וועט קענען בלאָזען דאָס גלאָז געזונד, קלאַפט איהם סטעפּאַן אויפ'ן פלייצע. — דיין יונג איז דאָך דיר געשטאַרבען.

— איך וואָלט שוין געוואָלט, נאָר איך האָב מורא, אַז דער איד,

דער אויפזעהער, זאָל איהם ניט אַרויסטרייבען. ער האָט, דאַכט זיך, קיין פאַס ניט. האָסט אַ פאַס? — ווענדעט ער זיך צו מאַטקען.

— ער איז פון „זייערע", זעהסט דאָך אַז ער איז אַ איד, און

אַזעלכען וועט ער ניט טרייבען, — זאָגט סטעפּאַן, און געהט צוריק אין זיין הייזקע.

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

און די פייערלעך וואָס ווייזען זיך פון דערווייטענס אין די הייזער, ווי אויגען פון א שונא... ער האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין אין מיטען וועג און געטראַכט: דאָ וועט ער זיצען, און זאָל געשעהן מיט איהם וואָס עס' וויל. אז עס איז טונקעלער געוואָרען האָט ער געפיהלט קאַלט, און די נאַקעטע שטיקער לייב וואָס האָבען זיך אַרויס-געזעהען פון די צוריסענע הויזען האָבען איהם געפרוירען, האָט ער געקושט די נאַקעטע שטיקער לייב, פאַרשטעלט זיי און געגלעט זיי מיט די הענד... ער האָט אָנגעהויבען הויך צו וויינען... פון דערוויי-טענס האָבען זיך געהערט טריט טרעשטישען איבער די אָנגעשאַטענע שטיינדלעך וואָס ליגען אויפ'ן וועג, האָט ער אָנגעהויבען נאָך העכער צו וויינען... באַלד איז אַ גוי מיט אַ גויע דורכגעגאַנגען און דערהערט מאַטקען וויינען, האָבען זיי זיך אַכגעשטעלט.

— פון וואָנען ביזטו?

— פון דער שמאָרט.

— וואָס זויינכטו?

— מענשען האָבען מיר געשלאָגען.

— פאַר וואָס האָבען זיי דיר געשלאָגען?

מאַטקע קלעהרט אַ מינוט.

— ווייל מיין טאַטע-מאַמע זיינען געשטאַרבען.

— און וואוהין געהסטו?

— איר ווייס ניט וואוהין.

דער גוי האָט זיך גע'סוד'עט מיט דער גויע, און צום סוף

זאָגט ער:

— אז דו ווילסט, קום מיט אונז.

מאַטקע האָט זיך אויפגעהויבען און איז געגאַנגען נאָך דעם גוי.

באַלד האָט אַ האַנד צו איהם אויסגעשטרעקט אַ שטיק ברויט מיט אַ

שטיק קעז. מאַטקע האָט עס צוגענומען, געגעסען און געוויינט.

די נאַכט איז וואָס יאָמאָל טונקעלער געוואָרען און זיי זיינען

געגאַנגען אין די פינסטערניש אָהן ווערטער. באַלד האָט מאַטקע דער-

זעהן פון דערווייטענס ווי אַ פייער רייסט זיך אַרויס פון אַ גרויס הויז

און שלאָגט אין דערהויך מיט אַ וואַלקען רויך. ער האָט געמיינט אז

עס ברענט און איז נייגעריג געוואָרען. נאָר ער האָט געזעהן אז דער

גוי און די גויע מאַכען זיך גאָרנישט דאַרויס, איז ער אויך רוהיגער

צווייטער טהייל.

1.

„דאס גיהנום“

לאנג איז מאטקע גענאנגען איבער דעם וועג צו דער „גרויסער שטאָרט“. די זונן האָט געבריהט איבער זיין קאָפּ און ער איז הונ- געריג און דורשטיג געוואָרען, נאָר עס האָט איהם געטראָגען מיט אַ אימפעט. ער האָט אויסגעמידען די מענשען וואָס ער האָט בעגעגענט אויפ'ן וועג, מורא האָבענדיג פאר זיי, און געקראַכען הינטער די הייזלאַך פון די דערפער ווי אַ נגב, אַז מען זאָל איהם נישט זעהן. איז געלאָפען וואָס אַמאָל ווייטער, ווייטער. די גרויסע שטאָרט איז נאָך אַלץ נישט געווען צו זעהן. צום סוף איז ער אַזוי מיעד געוואָרען, אַז ער איז געבליבען זיצען אויף אַ קופּע שטיינער אין מיטען וועג. ער איז הונגעריג געווען און עס האָט איהם געטריקענט אין מויל. ער האָט דאָס שפייעכץ געשלונגען. ביים וועג האָט ער דערזעהן אַ וואַ- סעריל, איז ער צוגעקראַכען, אָנגעשעפט מיט'ן הוט וואַסער און גע- טרונקען. צו שטילען זיין הונגער האָט ער געפרופּט אויספליקען די בעזימלאַך קאָרן וואָס זיינען געשטאָנען אין פעלד. נור דער קאָרן איז נאָך ניט געווען רייה און די קערענדלאַך האָבען קיין טעם ניט געהאָט.

אַז עס האָט אָנגעהויבען צו טונקלען, האָט ער מיט אַמאָל דער- פיהלט אַ מורא. ער האָט זיך אומגעקוקט אין די גענער. אַלעס איז פרעמד געווען. פון דערווייטענס האָט ער דערזעהן אַ וואַלד וואָס האָט זיך געהילט ביז אין אַ טונקעלער נאַכט. און דער וואַלד איז נישט געווען דער פון זייער שטעדטעל, נאָר אַ פרעמדער, האָט ער איהם אויסגעוויזען עפעס אַ שלעכטער... די לאַנקעס אַרום פרעמד,

אין א וויילע ארום איז מאַטקע געלאָפּען א נאָקעטער מיט זיינע קליידער אין די הענד, איבער די לאַנקעס, ווייט אוועק פון וואַסער. אונטער'ן בערגעל האָט ער געוואָרפּען אויף זיך די הויזען מיט'ן העמד. אַריינגעלאָזט זיך אין וואַלד אַריין, און פון דאָרט האָט ער געזוכט אַ הינטער-וועג, וואו מענשען געהען ניט, אין אַ פרעמדער שטאָרט אַריין, אין דער שטאָרט, וועגען וועלכער מאַטשעק האָט דער-צעהלט, אז אַלע וואָהנען דאָרט אין הויכע געמויערטע הייזער און עסען יעדען טאָג ווייס-ברויט.

פּערצעהן יאָהר איז ער אַלט געווען, ווען ער איז געגאַנגען איבער'ן וועג, וואָס האָט איהם אַרויסגעפיהרט פון זיין שטעדטעל, און אַלעס האָט ער שוין געהאַט גענאָסען אין זיין לעבען, און עס האָט ניט מעהר געפעהלט, ווי נור אַ מענשען צו הרג'ענען.

(ענדע פון ערשטען טהייל.)

חנה'לע האָט זיך עפעס דערמאָנט און פאַר שאַנד, אַז מענשען וועלען קומען, האָט זי זיך אַליין דערשראָקען פאַר איהר געשריי. אַז דאָס מיידעל איז געבליבען שטעהן אויפ'ן ברעג, האָט זי זיך דערמאָהנט אַז זי איז אַ נאַקעטע און האָט זיך אַראַכגעזעצט אויפ'ן זאַנד מיט די פיס אין וואַסער און מיט די הענד פערשטעלענדיג זיך דאָס פנים.

מאָטקע האָט זיך נאָר געהאַט פאַר דעם אויסגעשריי איז דעם ערשטען אויגענבליק דערשראָקען. באַלד האָט ער געגעבען אַ שפּרונג צו צום מיידעל און זיך אַוועקגעזעצט אַ נאַקעטער נעבען איהר. חנה'לע איז געזעסען און געציטערט, איהר האַרץ האָט הויך גע- קלאַפּט. דאָס פנים האָט זי געהאַט בעהאַלטען אין די הענד און מאָט- קע האָט זיך צוגערוקט און אָנגעהויבען צו גלעטען איהר גלאַטיג גאָס לייב.

די חבר'טע, וואָס איז געווען אין וואַסער, האָט צווישען איהרע פינגער, מיט וועלכע זי האָט געהאַט דאָס פנים פערשטעלט, צונטיקוט זיך ווי מאָטקע גלעט חנה'לען, האָט זי אַריינגעלאַכט אין איהרע הענד אַריין.

אַז חנה'לע האָט געהערט אַז די חבר'טע לאַכט, האָט זי זיך אויך ניט געקענט איינהאַלטען, און די שרעק איז אויסגעבראַכען אין אַ געלעכטער.

פּלוצלונג האָט זיך מאָטקע געגעבען אַ וואָרף אויף איהר, און ווי זי האָט זיך געריהרט, איז זי פול געווען מיט מאָטקע'ס לייב. דאָס מיידעל האָט געוואָלט שרייען, רופען, נאָר איהר מויל איז געוואָרען פערשטיקט מיט מאָטקע'ס מויל, פנים, הענד און לייב. באַלד האָט זי שוין אַליין ניט געוואָלט שרייען. זי האָט מוראַ געהאַט, און זיך איינגעקאָרטשעט אונטער מאָטקע'ן, ווי זי וואָלט געוואָלט, אַז ער זאָל איהר בעשיצער זיין...

און די חבר'טע אין וואַסער האָט געפאַטשט מיט איהרע הענד און פיס אין די וועללען און האָט געלאַכט... געלאַכט... און איהר יונגע מיידעלשע שטימע האָט אָבעקלונגען אין דעם ברענענדיגען זונען-טאָג, ווייט אַוועק איבער די צוהיצטע לאַנקעס ווי אַ זילבערן גלעקעל.

— מיר ווילען ניט, דו ביזט א אינגעל, — וואָט געוואָנט די חבר'טע, און חנה'לע האָט זיך פּערשטעלט דאָס פנים און האָט געלאכט. — איז וואָס? — האָט מאַטקע געביסען זיין צונג און פּערקרימט זיך, ווי ער וואָלט זיך האַלב פּערשעהמט.

א מינוט זיינען זיי אזוי געשטאַנען: די מיידלעך בעהאַלטען אין וואַסער און מאַטקע אַ נאַקעטער פּאַר זיי. אַרום און אַרום איז שטיל געווען. די זונן צוגאַסען איבער'ן פּעלד, איבער'ן וואַסער. די פּליגען האָבען געזשומעט און בעהעפט זיך איינס מיט דאָס צווייטע אין דער לופט. פון דערווייטען האָט זיך נאָר געהערט אַ קוה מדיטשען אין פּעלד, רופּענדיג איהר קאַלב צו זויגען. ע סהאָט זיך קיין מענש ניט געוויזען. די לאַנקעס, דאָס וואַסער און די גאַנצע ערד האָט זיך איבערגעגעבען אין די וואַרימקייט פון די זונן וואָס האָט זיי צוגאַסען פון הייז.

אין אַ מינוט אַרום האָט זיך מאַטקע אונטערגעטונקט אין וואַסער. און האָט אַרדוּסגעשוואַמען צווישען די מיידלעך.

די מיידלעך האָבען אויפגעציטערט פאַר שרעק, מירא געהאַט צו שרייען, האָבען זיך נאָך פּעסטער אַרומגענומען איינס דאָס צווייטע און געקוקט זיך ביידע אין די אויגען אַרײַן, מיט האַרץ-קלאַבען, ווי זיי וואָלטען ביידע נייגעריג געווען, וואָס דאָ וועט זיין.

מאַטקע איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, אָנגעקוקט מיט אַ שער מעוודיגע מינע די מיידלעך און גערוקט זיך מיט זיין נאַקעטען לייב צו חנה'לעס נאַקעטען לייב.

חנה'לע האָט אויפגעציטערט פאַר שרעק און אָבגעשפרונגען.

מאַטקע איז אַ מינוט געשטאַנען, אָנגעקוקט די חבר'טע, וואָס איז שטעהן געבליבען, און פּלוצים געגעבען אַ שפרונג נאָך חנה'לען און זי געגעבען אַ נעהם אַרום.

— אוי, מאַמאָ! — האָט חנה'לע געגעבען אַ שריי אויס.

מאַטקע האָט זיך דערשראָקען, זי אָבגעלאָזט, און חנה'לע האָט געגעבען אַ לויף צו צום ברעג.

— חנה'לע, שריי ניט, מען וועט קומען פון שטאָרט, מען וועט אונז שלאָגען, — האָט די חבר'טע צוגערופּען חנה'לען, מיט שרעק און האַרץ-קלאַפונג.

ברוינע ווארימע ליכט פון איהר הויט איז איהם אזוי היימיש און נאָ-
הענט געווען, אז עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער קען צוגעהן און
ארוםנעהמען דאָס לייב און קושען עס און גלעטען עס, און עס וועט
איהם קיינער נאָר ניט טהאָן דערפאַר. עס איז זיינס...
דערווייל איז ער געלעגען.

— אָט וועסטו זעהן, אזוי! — גיט אַ שפרונג דאָס צווייטע מיידעל.
אַ ווייט לויכטענדעס קערפער'ל האָט אויפגעפלאַקערט אין דער זונן
איין מינוט, דאָס וואסער האָט געגעבען אַ שפּריץ, און אַ יונג קול
האָט געגעבען אַ שפּראַץ אַרויס מיט אַ געלעכטער.
מאָטקע האָט דערשטיקט אַ קוויטש אין זיך.
צוויי פּאָר יונגע הענד און פיס האָבען געפאַטשט אין וואסער,
און זייערע שטימען האָבען געקלונגען מיט פרייד ווי זילבערנע גלעק-
לעך.

מאָטקע האָט זיך אין דער שטיל אויסגעטהאָן, און ווי אַ פּראָש
האָט ער געגעבען אַ שפרונג אַריין אין וואסער.
די מיידלעך האָבען געגעבען אַ שריי אויף, ווי אַ פּייער וואָלט זיך
אַנגעצונדען.

אַז הנח'לע האָט דערזעהן מאָטקע'ן, האָט זי זיך ווי עפעס בע-
רוהיגט.

— מאָטקע! — האָבען ביידע מיידלעך אויסגערופען, און אַנ-
גענומען זיך ביידע ביי די הענד און אונטערגעטונקט זייערע נאקעטע
לייבער אין וואסער. עס האָבען נאָר אַרויסגעשטארט צוויי דערשראָקע-
נע מיידעלשע קעפלעך, און דער ווינד האָט צופלאשעט די יונגע צעפּלעך
פון זייערע האָר.

אַז די מיידלעך האָבען זיך נאָך דער ערשטער שרעק בערוהיגט,
האָבען זיי זיך אָנגעקוקט איינס דאָס צווייטע, די הערצער זייערע
האָבען נאָך געקלאַפּט פאַר שרעק, נאָר די אויגען האָבען געפינקעלט
און זיי האָבען געוואָלט לאַכען. געשעהמט זיך, געשראָקען זיך, בע-
האלטען די פּנימ'ער אין די הענד און געקייכעט אין דער שטיל.

— נעהמט מיך אָן, וועלען מיר אינאיינעם שפּרינגען, — זאָגט
מאָטקע מיט אַ געלעכטער און ווייזט זיינע ווייסע צייהן. שמעהענדיג
אַ נאקעטער נאָר ביז די קנייה אין וואסער, און זיין טונקעלער שטאַר-
קער יונגלינגקערפער איז געווען געגאָסען ווי אויס אַ שטיק בראָנו.

ווינד ציטערט אויף די געגליווערטע רוהיגקייט פון די וואסער-פאלדען
און פון צייט צו צייט הערט זיך א גאס ווי עס וואַלט ווער אויפגעלאַכט.
מאָטקע קוקט זיך אום, און דערזעהט פון דערווייטענס, אַבישעל אָב-
גערוקט פון איהם, שטעהען צוויי מיידלעך און טהוען זיך אויס צום
באָדען. זיי מווען איהם נישט בעמערקען, וואָרים זיי שעהמען זיך
גאָרניט, און איינע פון זיי האָט שוין אויסגעטהאָן דאָס העמד. דער
ווינד בלאָזט עס אויף אין איהרע הענד, דאָס קליינע צעפעל האָר
צופלאַשעט זיך און דער יונגער דינער ווייסער רוקען לייכט זיך ווי
א ליכט אין דער זונן. מאָטקע'ן קלאַפט דאָס האַרץ. ער ווערט בלייך
און די הענד און פיס ציטערען. ער האָט זיך איינגעקארטשעט אין
נאַנצען, און ווי אַ וואָרעם האָט ער זיך געגליטשט אויפ'ן בויך צווישען
די גרעזער נעהענטער צו די מיידלעך. ער איז געבליבען ליגען אין
גראָז, איינגעהאַלטען דעם אַטהעם, אַז מען זאָל איהם ניט הערען און
צונעקוקט זיך צו די מיידלעך. די אויסגעטהאַנענע איז געווען חנה'לע,
דער זשאַבלינערניס אייניקעל. דאָס מיידעל איז אין זיינע יאָהרען,
וואָס די כאַמע זיינע האָט אויסגעוויגען, און די צווייטע, וואָס איז
געזעסען אויפ'ן גראָז און האָט זיך מיט די נאקעטע הענד אויסגעטהאָן
די זאַקען, איז געווען איהר חבר'טע. חנה'לע איז מיט אַ געלעכטער
צוגעשפרונגען צום טייך, אַריינגעשטעקט לאַנגזאַם דעם פוס אין וואַסער
אַריין און מיט אַ קוויטש אָבנעשפרונגען.

— אוי, ווי קאַלט!

— מיט אַמאָל, מיט אַמאָל שפּרינג אַריין — זאָגט די חבר'טע,
און טהוט זיך אויס פלינק — וועסט זעהן, ווי איך וועל טהאָן.
— לאַמיר זעהן. עס איז אַזוי קאַלט, — זאָגט חנה'לע און
שטרעקט וויעדער אויס דעם פוס און ריהרט קוים אָן מיט די שפיץ
פינגער דאָס וואַסער, און אַ שוידער געהט דורך, ווי אַ הויך, איבער
איהר הויט. די הויט ווערט גערינצעלט און דער יונגער רוקען בויגט
זיך פאַר פרישקייט און מען מיינט, אז אַט ברעכט ער זיך דורך.
מאָטקע איז געלעגען און האָט זיך צונעקוקט צו יעדע בעוועגונג
וואָס דאָס מיידעל מאַכט, און דאָס האַרץ האָט איהם געקלאַפט. עפעס
האָט ער זיך געפיהלט מיט דער מיידעל משפּחה'דיג. צו דערפאַר,
וואָס ער האָט זי אָפט געזעהן אין קעלער ביי זיין מוטער, צו איבער
די בשותפות'דיגע מילך, וואָס זיי האָבען ביידע געוויגען, — דאָס

17

מאטקע נעהמט נקמה.

צו דעם וואסער, נעבען וועלכען מאטקע איז געלעגען, זיינען אין די זומערדיגע נאכמיטאָגס די ווייבער אַראָבגעקומען זיך באַדען. מאַט-קע האָט זיי אָבגעוואַרט. און אז ער האָט דערזעהן פֿון דערווייטענס ווייבער אויסטהאַן זיך, איז ער אין דער שטיל צוגעקראַכען. אַונטער-גע'גנב'עט זיך און מיט אַמאָל האָט ער זיך געוויזען. איז געוואָרען אַ געשריי צווישען די נאָקעטע ווייבער: „אַ מאַנספּאַרשוין!“ טהייל זיינען אין די העמדער אַריינגעשפרונגען אין וואַסער, אַונטערגעטונקט זיך. טהייל האָבען זיך נאָקעטע אַראָבגעלאָזט אויפ'ן גראָז און פּער-שטעלט זיך מיט די הענד... און געשריען, ווי מען וואָלט זיי שחט'ען געוואָלט, און מאַטקע איז געשטאַנען און האָט געלאַכט... געלאַכט... נאָר ניט אַלעמאָל איז עס איהם אזוי גלאַטיג אָבגעגאַנגען. אז עס האָט זיך געפונען ביים וואַסער די קצב'טע פּעשע די רויטע, מרדכי ליב דעם האַקער'ס ווייב, האָט זי זיך פאַר מאַטקע'ן ניט געשעהמט. די רויטע קצב'טע איז אַ נאָקעטע אַרויס פֿין וואַסער, אָנגעכאַפט מאַטקע'ן פאַר אַ פּוס און איהם אַריינגעשלעפט אין וואַסער און אָנגעטהאַנענעם. אַלע ווייבער, אזוי קליין ווי גרויס האָבען זיך אויף מאַטקע'ן געגעבען אַ וואָרף אַרויף און געשטיקט איהם. מאַטקע האָט געניסט, געהעשעט, און פּערכלאַפּעט האַלז און אויערען מיט וואַסער — אז דער יונג איז קוים אַרויס אַלעבעדיגער פֿון זייערע הענד און מורא געהאַט נאָך אַמאָל זיך צוצו'גנב'ענען צו די נאָקעטע ווייבער, ווען די רויטע קצב'טע איז געווען.

איינמאָל אין אַ שעהנעם נאָכמיטאָג, אזוי אַרום צוויי אַ זייגער, ווען די זונן האַלט אין סאַמע בעסטען ברען, איז מאַטקע געלעגען אַ האַלב נאָקעטער אויף דעם ברעג און זיך צוגעקוקט ווי די רהיגע וועללען גיסען זיך אין וואַסער שטיל-איין שטיל-אויס, אַ לייכטער

איהם געדאכט אז ער האָט וואָס פּערלזירען, און ער האָט זיך קיינמאָל, קיינמאָל נישט געפיהלט אזוי פּערלאָזען, עלענד און אַליין. ער האָט אָנגעהויבען רחמנות צו קריגען אויף זיך און האָט אָנגעהויבען צו לעקען זיינע אייגענע הענד און צו קושען זיין לייב און זיך אַליין צו גלעטען — און ער האָט געוואָלט וויינען פאַר גוטסקייט — און קיינעם נישט געהאַט נור דעם וואַרימען זאַמד אונטער זיך און די וואַרימע זונן איבער זיך און ער האָט זיי לייעב געהאַט, געקושט, געגלעט און געלעמט די ערד אונטער זיך...

נעקוקט ווי דאָס וואַסער שווענקט זיך אויף די נאַקעטע פּים, און ווי די נאַקעטע פּים שלאָגען אָב אויף די וועלען. ער האָט אויסגעזוכט קליינע שטינדלעך און זיי אין וואַסער אַריינגעוואָרפֿען נישט פֿאַר שפּאַס וועגען, נור אז עס זאָל איהר נאם ווערען, כדי זי זאָל דאָס קלייד העכער אויפהייבען... אין דעם ערשטען אויגענבליק האָט ער אויך געוואָלט אַריינשפּרינגען אין וואַסער אַריין, נור עס איז איהם אָבער געווען בעסער דאָ אויפ'ן ברעג צו ליגען און פון דאַנען צו קוקען אויף איהרע נאַקעטע פּים און דערביי האָט איהם דאָס האַרץ אַזוי געקלאַפּט...

דערנאָך האָט ער זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן ברעג. די זאַמד אויפ'ן ברעג איז געווען וואַרים פון דער הייסער זונן, וואָס האָט געגליחהט פון פּריהמאָרגען אָן. דער זאַמד האָט געוואַרעמט מאַטקע'ס קערפּער און עס איז איהם גוט געווען, ער האָט פון זיך אַרונטערגענומען די הויזען און דאָס העמד און אַ נאַקעטער זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן זאַמד, כדי די זאַמד זאָל איהם מעהר וואַרימען, איבער איהם האָבען זיך גע- גאַסען די שטראַהלען פון דער זונן און אויפגעקאַכט יעדען טראָפּען בלוט אין זיינע אָדערען. ער האָט געפיהלט ווי די זונן נעהמט איהם אַרום ווי אַ וואַרימע דעק, און מיט אַמאָל איז איהם געווען ווי די שטראַהלען פון דער זונן וואָלטען זיך געלעגט נאָהענט צו איהם, אויף איהם, ווי אַ לעבעדיגער וואַרימער לייב, און ווי זיי וואַרימען איהם פונקט אַזווי ווי „בורעק" דער הונד וואָס ער איז געלעגען מיט איהם אין דער נאָרע, אָדער ווי אַמאָל, שוין גאַנץ, גאַנץ לאַנג, די מאַמע זיינע, ביי וועלכער ער איז געלעגען אין די קאַלטע ווינטער נעכט צוגעדעקט מיט די פּיעלע טיכער און שמאַטעס ווען ער איז נאָך געווען אין קער- לער... נור יעצט עפעס שלאָגט איהם דאָס האַרץ אַזוי, און עס איז עפעס וואַרים געוואָרען אויף אַזאַ מאָדנעם אופן... ער האָט אַרומ- גענומען די זאַמד פון דער ערד און זיך פעסט צוגעדריקט צו דער ערד, ווי ער וואָלט אַרומגענומען „בורעק'ן", דעם הונד, אָדער אימיצען אַנדערש...

די זון האָט געגליטשט איבער זיין נאַקעטע לייב, געלעט איהם און איהם האָט זיך געדאַכט אז ער האָט געפונען גאָר אַ נייע זאך און אַז יעצט וועט איהם שוין שטענדיג זיין גוט, און עפעס האָט זיך

נור נישט שמענדיג האָט זיך דער גוי נאָכגעיאָגט נאָך מאַטקען איבער די קיה. אָפט פלעגט איהם דער גוי אליין צולאָזען צו די קיה אויסזויגען די מילך פון די אייטערס. דאָס איז געווען דאָן, יוען דער גוי איז צוגעקומען צו דעם פייערעל וואָס מאַטקע האָט פאר זיך געמאַכט און מאַטקע האָט איהם מכבד געווען מיט קארטאָפּעל וואָס ער האָט זיך געבראָטען. פאר די קארטאָפּעלס און מערען וועלכע ער האָט זיך מיט דעם אלטען מאַטשוק געטהיילט, האָט איהם דער גוי געלאָזט פון די קיה זויגען...

פון דעם אלטען מאַטשוק איז אויך מאַטקע צום ערשטען מאָל געוואָהר געוואָרען, אז די וועלט איז אַ גרויסע און אויסער זייער שטערטעל זיינען נאָך דאָ פיעל, פיעל אַנדערע שטערט און די גרעסטע שטאָרט אויף דער וועלט איז ווארשאָ, וואו אלע מענשען וואוינען אין גרויסע געביידעס און עסען אלע טאָג ווייס ברויט מיט פלייש. און פון איהם האָט ער אויך געהערט אז עס זיינען דאָ אזעלכע ווייבער, וואָס קענען אַנטהאַן כּשופּ און מען קען זיך פון זיי נישט אָכטישעפען. און פון אזעלכע ווייבער מוז מען זעהן זיך צו היטען. און נאָך פיעלע זאכען האָט ער געהערט פון איהם, ליגענדיג אין די וואַדיכע זון אַ גאַנצען טאָג ביים מייך ביי זיין פייערעל בראַטענדיג די קארטאָפּעל.

דענסטמאָל איז געשעהן מיט איהם עפעס אזעלכעס וואָס ער האָט נישט פערשטאַנען וואָס דאָס איז. איין מאָל, ווען ער איז געלעבן גען ביים וואַסער און אריינגעקוקט אין די וועלען, האָט ער געזעהן ווי אַ יונגע פּויערטע געהט דורך אַ באַרפּוסע דאָס וואַסער, זי הויבט אויף דאָס קלייד און עס זעהט זיך אַרויס איהרע פעטע נאַקעטע ווייסע פיס וואָס שלאָגען זיך אָב אויף די וועלען פּונ'ם וואַסער. אַן אַנדערש מאָל, ווען ער האָט געזעהן דורכגעהן אַ באַרפּוסע פּויערטע האָט עס איהם גאַרנישט געאַרט און עס איז איהם גאַרנישט אָנגעגאַנגען. פון שפּאַס וועגען פלעגט ער אַמאָל אַ שטיין אין וואַסער אריינזאָרפּען כדי זי זאָל בעשפּריצט ווערען — אָבער דאָס מאָל איז איהם עפעס אזוי מאַדנע געווען... דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאַפען ווי דענסטמאָל ווען ער איז געלענען אונטער די ברעטער און די "בלינדע פּערעל" מיט די אידען זיינען איהם גענאַנגען ארויס-שילעפען. ער איז אַרויס פון אונטער דעם בערגעל און זיך בעהאַלטען ביים ברעג אז די פּויערטע זאָל איהם נישט זעהן און זיך גוט איינ-

מאטען, מעערען און קארטאפליעס און דאָס אוועקגעטראַגען צו זיך אין לאָך אַרײַן וואָס ער האָט געהאַט אונטער דעם בערגעל ביים וואַס סער. דאָרט האָט ער זיך צוזאַמענגעקליבען טרוקענע צווייגען, אַלטע אָבגעפאלענע בלעטער, זיך געמאַכט אַ פייער, דער רויך האָט געשלאָגן גען ווייט אוועק איבער'ן וואַסער — די קארטאפליעס האָבען זיך געבראַטען און מאַטקע האָט זיך ביי'ם פייערעל געווארימט און געפייבט. דאָס זיינען געווען די גליקליכסטע טעג פון מאַטקע'ס יוגענד.

אויפ'ן פעלד האָט געפאַשעט דער אַלטער מאַטשוק די שטאָדטישע קיה. דער אַלטער מאַטשוק האָט געהונקען אויף אַ פּוס און די קיה האָט ער איבערגעגעבען צו זיין הונד קודלאַק, וועלכער האָט פאַר איהם די קיה אָבגעהיט. מיט דעם הונד איז מאַטקע געווען בעקאַנט פון די אַמאָליגע יאָהרען, ווען זיי זיינען נאָך ביידע געווען יונג, יען מאַטשוק איז געווען דער מושל איבער די הינד. איז מאַטקע געוואָרען דורך איהם דער בעל־הבית אויף די קיה. איז ער דורשטיג געוואָרען האָט ער אָבגעטריבען אַ קוה ווייט אוועק פון דער סטאַדע אין פעלד אַרײַן — אַרונטערגעקראַכען אונטער איהר און אָנגעהויבען מיט'ן מויל צו זויגען פון דער קוה'ס אייטערס ווי אַ קאַלכ... אַז ער האָט זיך גוט אָנגעטרונקען מיט מילך וויפיעל ער האָט געוואָלט איז ער אַרויסגעקראַכען פון אונטער דער קוה, אָבגעווישט זיך די נאָך בעלאָפענע ליפען מיט מילך, געקלאָפט דער קוה פאַר נחת אין רוקען אַרײַן, אַזוי ווי ער וואָלט איהר געווען דאַנקבאַר וואָס זי איז גוט געווען צו איהם...

און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די קוה איז איהם גערען, ווארים אַז מאַטקע איז געלעגען אונטער איהר און געזויגען פון איהר אייטער האָט זי זיך נישט באַוואויגען. צושפרייט די פיס, איבערגעגעבען די אייטער אין מאַטקעס מויל, תמ'עוואטע געקוקט און מרוטשעט מיט צופריעדענהייט וואָס אַ מענשען קינד זויגט ביי איהר...

אַז דער אַלטער גוי האָט עס דערזעהן פון דערווייטענס ווי מאַטקע טרינקט אויס די מילך פון די קיה — האָט ער גענומען נאָכלויפען מיט'ן הינקעדיגען פוס איבער אַלע כוחות אום אוועקצוטרייבען די קוה פון איבער מאַטקעס מויל. אָבער איידער ער איז צוגעקומען, איז שוין מאַטקע נישט געווען.

דער ערשטער פרייהלינג...

מאָטקע האָט שוין קיינעם נישט בעדארפט. דער ליעבער זומער איז געקומען אין לאַנד אריין, די לאַנקעס זיינען טרוקען געוואָרען, בע-וואַקסען מיט גראָן און עס איז געווען ווייך צו ליגען. די גערטענדלעך אונטער די שטאָדטישע הייזער זיינען אויפגעגאַנגען מיט ציבעלעס, רער טעכער, טאָמאַטען און מעערען און אויף די קארטאָפּעל האָבען שוין אָנגעהויבען צו בליהען. וועמען האָט מאָטקע בעדארפט? געוואוינט האָט ער אויפ'ן פעלד נעבען וואַסער און ביינאַכט האָט ער זיך אונטערגע'גנב'עט אין ביידעל אריין צו זעליג דעם גערטנער. דאָס איז דער איד מיט די רויטע האָאר און רויטע באָרה, דער אויסגעדיענטער סאָלדאַט, וואָס איז אַהיים געקומען פון די זעלנער און האָט זיך פאַר פלאַנצט אַ גאַרטען מיט גרינס אונטער דער שטאָדט. שעהע בעלי-בתים האָבען פון איהם חוּזק געמאַכט: „א איד זאָל זיך אָבעבען מיט אַזעלכע זאַכען?“

אָבער פון זעליג דעם רויטענ'ס גארטען מיט גרינס האָט מאָטקע געלעבט דעם זומער. דער רויטער זעליג האָט זיך גע'חבר'ט מיט סאָלדאַטען וואָס האָבען געוואוינט אין דער קאזארמע וואָס איז נישט ווייט פון איהם. אין אבענד פלעגט ביי איהם זיצען דער פעלדפעלעל פון דער איינציגער ראָטע וואָס איז געשטאנען אין שמערטעל מיט דעם טרום פייטער — און זיי האָבען ביי איהם טהעע געטרונקען. און יען דער רויטער זעליג האָט פארבראַכט מיט זיינע חברים די סאָלדאַטען, האָט זיך מאָטקע אריינגע'גנב'עט אין זיין ביידעל אריין און זיך אַנזעקענדיג לעגט אויף אַ פּאַר שעה אין אַ ווינקעל, זיך צוגעדעקט מיט ראָגאָזשעס און זיך אויסגעשלאָפען אַ פּאַר שעה. קוים האָט עס נור דעם ער שטען בליאַסק געגעבען, איידער עס האָט נאָך אָנגעהויבען צו גרויען, איז שוין מאָטקע אויף געווען מיטנעמענדיג מיט זיך ציבעלעס, טאָ-

ער האָט זיך פֿלינק אָנגעטראָגן די הויזען, געוואָרפען די קאפּאָטע
אויף זיך, געכאַפּט דעם הוט און געוואָלט אַרויסלויפֿען. ער איז אָבער
צוגעקומען צוריק צו זיין טאָטע, אויפֿגעהויבען די האַנד און געוויזען
דעם פּאָטער:

— אויב'ל דיך שלאָגען, ווען דו וועסט די מאַמע אָנריהרען.

— וויאָס? דו בענקארט איינער! — האָט דער בלינדער ליב

געבאָטן אַ דראַנג

מאָגליך איז אָבער ניט אנטלאָפֿען. ער האָט זיך אנטקעגען גע-

ענטוואַלט דעם טאַטען, געכאַפּט אַ טאַפּ, וואָס איז געשטאַנען אין ווינקעל,

און געזאָגט רוהיג:

— כײַט דעם דיין קאַפּ שפּאַלטען, ווען דו וועסט די מאַמע אָנ-

ריהרען.

דער בלינדער ליב איז בלייב געוואָרען און אָנגעקוקט די רויטע

זלאַטקע, וועלכע איז געשטאַנען אַ דערישראַקענע.

— וועה איז צו מיר, וואָס איך האָב דערלעבט! מאַטקע, הויכט

אויף אַ האַנד אויפ'ן טאַטען? — האָט די רויטע זלאַטקע געוויינט.

— איך ווייס ניט דאָרט אַ טאַטע: נאָר הרג'ענען וועל איך

איהם, אַז ער וועט דיר עפעס טהאָן. — האָט מאַטקע געזאָגט, ווייזענ-

דיג אַ פּויסט דעם בלינדען ליב און איז מיט אַ שטאַלצע מינע אַרויס פּון

קעלער.

דער פּאָטער מיט דער מוטער האָבען זיך אָנגעקוקט.

שטאָדט האָט מיט איהם צו טהאָן. האָט ער געטראַפּען זלאַטקע'ן זי-
צען אין אַ ווינקעל און נעהען די הויזען. איז איהם דאָס שוין ניט
געפעלען. האָט ער געפרעגט זלאַטקע'ן מיט אַ בליק פון בלינדען אויג:
— פאַר וועמען נעהסטו דאָס די הויזען?

האָט איהם זלאַטקע אָכגעענטפּערט:

— פאַר קיינעם ניט.

האָט ער זיך אָנגעהויבען ארויסקוקען אין שטוב און בעמערקט
אין אַ ווינקעלע ליגעט עפעס איבערגעדעקט מיט אַ קאַפּאַטע. האָט
ער געפרעגט, קוקענדיג אויף זלאַטקען מיט'ן בלינדען אויג:

— ווער ליגעט דאָרט אין ווינקעלע?

האָט זלאַטקע זיך דערשראָקען, אויפגעכאַפּט זיך און אָכגעענט-
פּערט ענערגיש: „קיינער ניט“.

האָט דער בלינדער ליב געוואָלט צוגעהן זעהן, איז שוין זלאַטקע
פאַראויס געווען פאַר איהם, פּערשטעלט מאַטקע'ן און געשריען:
— איך האָב איהם נאָר אַרונטערגענומען אביסעל אָנוואַרעמען
זיך. וואָס ווילסטו האָבען פון איהם?

איז דער בלינדער ליב ביז געוואָרען, דאָס פנים אָנגעלאָפּען מיט
בלוט, און דאָס בלינדע אויג האָט זיך אַרויסגעזעצט, ווי עס וואָלט
געוואָלט זעהן:

— האָסט נאָך דעם ממזר אַריינגענומען צו מיר אין שטוב אַריין?
די מינוט זאָל ער אַרויס! איך וועל איהם ממית'ן!

— וועסט איהם ניט אָנריהרען. איך וועל מיר אַ טויט מאַ-
כען, — האָט איהם די מאַמע פּערשטעלט.

און זלאַטקע האָט זיך געגעבען אַ וואָרף אויף מאַטקע'ן און אָנ-
געהויבען איהם צו קושען, צו האַלזען און צוצודריקען פּעסט צו איהר
האַרץ:

— מיין אָרים, אָרים, אונגליקליך קינד...!

דער בלינדער ליב איז געשטאַנען אַ צוטומעלסטער און האָט ניט גע-
וואוסט, וואָס צו טהאָן.

אָבער מאַטקע האָט זיך באלד אַרויסגעריסען פון דער מאַמע'ס
אַרעמיס, ער איז וואָך געווען און אלעס געהערט. ער האָט געריסען די
הויזען פון דער מאַמעס הענד:

— לאַמיר געהן, איך וויל דאָ ניט זיין.

וויעדער אזוי געוואָרען ענג אין האַלז, אז ער איז וויעדער ארויס מיט
א געוויין, נאָר דאָס מאָל שוין שטילער. ער האָט זיך אַ נאָקעטער
אָוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל קעלער און געוויינט.

די מאַמע האָט איהם שוין גאָר ניט געזאָגט, נאָר איז געזעסן
איינגעבונגען איבער די הויזען.

מאָטקע האָט אזוי לאַנג געוויינט, ביז ער האָט זיך בערוהינט.
די מאַמע האָט געמיינט, אז ער איז איינגעשלאָפען, האָט זי גענומען
אן אלטע קאפּאַטע און האָט מאַטקע'ן צעגעדעקט.

מאָטקע איז אָבער ניט געשלאָפען. ער איז געלעגען אונטער דער
קאפּאַטע אַ נאָקעטער און האָט געקוקט אויף דער מאַמע. ווי זי זיצט
און נעהט איהם די הויזען. ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איהר
פנים. דאָס פנים איז געווען שוואַרץ, איינגעשרומפען, נאָר די נאָז
בלייב, — לאַנג און גרויס — האָט ארויסגעשטארט פון אלטען פנים.
און די אויגען זיינען ביי איהר געווען גרויסע און ארויסגעזעצטע, און
דאָס מאָל אזוי איינגעצויגען, ווי ביי אן אַלטער הוהן. און עפעס האָט
איהם די מאַמע דערמאָנט אָן אַ הוהן, וואָס ער האָט אמאָל געזעהן אין
שעכט־הויז ביים שוחט צווישען די קניע. די הוהן האָט פּערגלאָצט
די אויגעלעך, און איהם האָט זיך געדאַכט, אז די הוהן בעט זיך ביי
איהם מיט איהרע פּערגלאָצטע אויגעלעך. האָט ער געוואָלט צולויפּען
און ארויסרייסען די הוהן פונ'ם שוחט'ס קניע ארויס,
נאָר נתן גנב האָט איהם געוויזען מיט דער האַנד, אז ער וועט איהם
הרג'ענען, האָט ער מורא געהאַט. יעצט, דאַכט זיך איהם, איז די
מאַמע אויך אזוי ווי די הוהן, און די אויגען פּערגלאָצט זי כאַר איהם.
ער האָט געוואָלט צוגעהן און לעקען דער מאַמען די אויגען, די הענד
און דאָס אלטע, פינסטערע פנים, נאָר ער האָט זיך געשעהמט...

פאַרנאַכט איז געקומען דער בלינדער ליב, דער טאַטע, פון גאַס.
אין מאַרק האָט ער שוין געהערט, וואָס עס האָט זיך היינט אַ גאַנצען
טאָג אָבגעטהאָן מיט מאַטקען אין דער שטאָרט. הברים ווי־אָבבאָקעס
האָבען איהם שוין אין געסעל אָבגעשיקט צו מאַטקע'ן: „געה ראַטעווע
דיין מאַטקע'ן“. „די בלינדע פּעריל שלאָגט איהם“. „האַפּ, זעה, מאַטקע
פליהט איבער דעכער“. ער האָט זיי אלעמען אָבגעשיקט צו אַלדי
שוואַרצע יאָהר און איז אהיים געגאַנגען אויסלאָזען זיין ביטער האַרץ
צו זלאַטקע'ן, פאַרוואָס זי האָט געבוירען אַזאַ כּמור, וואָס די גאַנצע

ערשמען מאָל הערט זי מאַטקע'ן אזוי וויינען... ער שרייט ניט, ער מאכט ניט קיין ליארם, נאָר ער וויינט פאַר זיך. ביים האַרץ האָט עס זי געשיניטען. איז זי צוגעלאָפּען צום געלעגער און האָט אָנגעהויבען פון מאַטקע'ס קאָפּ דעם טוך אראַכצורייסען און צו פרעגען:
— וואָס איז דיר, מאַטקעלע, מיין קינד? וועה איז מיר, ווי זיי האָבען דאָס דיר געשלאָגען!

די ווערטער האָבען איהם נאָך מעהר געקרענקט. מאַטקע האָט ניט געלאָזט דאָס טוך אראַברייסען פון זיין קאָפּ און אָנגעהויבען פלור צים מיט די פיס און מיט די הענד צו קאָפּיען און צו שלאָגען, וואו ער האָט געטראַפּען: די וואַנד, דאָס בעטגעוואַנד, די מאַמע, — און מיט אַ מאָל איז ער גאָר אין גאַנצען געגעבען אַ שפרונג אַראַב פון בעט און געוואָלט אַ נאַקעטער ארויס, האָט איהם די מוטער קוים איינגעהאלטען:

— וואָס איז דיר, מאַטקע?

— גאָר ניט, גאָר ניט, גאָר ניט! — האָט מאַטקע נאָכאָנאָנד געשריען און געכאַפּט אויף זיך פלינק די הויזען און די קאַפּאַטע.
— איך וויל ארויס, לאָז מיר ארויסגעהן.
— וואו וועסטו געהן? וואוהין? וויעדער גנב'ענען? וויעדער שלאָגען? וויעדער זיך אַרומוואַלגערען? — האָט איהם די מאַמע פערשמעלט די טהיר.

— איך וויל ארויס, לאָז מיר ארויסגעהן.

— מאַטקע, געדענק אָן גאָט, וואו וועסטו געהן? דו ביזט דאָך אַ צוביילטער, אַ צו'הרג'עטער.

— ניט דיין עסק, איך וויל געהן, און שוין.

— פאַרוואָס, מיין קינד, לויפסטו פון מיר, פאַרוואָס? וויינט די מאַמע.

— איך וויל שוין געהן, מאַמע, לאָז מיר געהן.

— ווארט כאַטש, איך וועל דיר די הויזען צונעהען. קענסט דאָך ניט אזוי ארויסגעהן. מענשען וועלען דאָך לאַכען אויס דיר, אויס דיין מאַמען.

די מוטער האָט ארויסגענומען פון אַ קאַסטען דעם בלינדען ליב'ס אַ פּאָר הויזען און אָנגעהויבען צו נעהען פאַר מאַטקע'ן. מאַטקע האָט געזעהן, ווי די מאַמע זיצט און נעהט פאַר איהם די הויזען, איז איהם

.15

מאטקע נעהמט זיך אן פאר דער מאמען.

די מאמע האָט אַהיים געבראכט מאַטקע'ן און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן געלעגער. מאַטקע איז געווען צושלאגען, דאָס פנים צו-ביילט און די קליידער אָבגעריסען, איינגעריכט פון שלאגען און ארומ-וואלגערען זיך אין וואַך. די מאמע האָט איהם די קליידער אַראָכגע-ריסען, דאָס פנים מיט אַ נאַסער שמאטקע אָבגעווישט, דאָס בלוט אָבגעוואשען, איהם אויף איהר געלעגער צווישען די קישענכ און פּע-רענעם אריינגעלעגט און ניט אויפגעהערט די גאַנצע צייט איבער מאַט-קע'ן צו קלאָגען:

— מאַטקע, מיין אונגליקליך קינד, ווי דו זעהסט אויס! וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין? מיין אונגליקליך, שלעכטס קינד!
מאַטקע האָט זיך געלאָזט פון דער מאמען אָבוואשען, אויסטהאַן מיט אַ ברוגז'דיגער מינע און מיט אַ מורמעל אונטער דער נאָז, וואָס קיינער האָט ניט פּערשטאנען, וואָס דאָס בעדייט. נאָר ווען די מאַ-מע האָט איהם אַ נאַקעטען אריינגעלעגט אין איהר געלעגער, האָט ער זיך אזוי געפיהלט, ווי קיינמאָל ניט. עפעס איז איהם אזוי געוואָרען, אז ער האָט זיך פּערשעמט פאר זיך און און געוואָלט זיך אויפהויבען און ארויסשפּרינגען פון בעט אויפ'ן גאַס ווי ער איז געשטאנען און געגאנגען... ער האָט זיך גאָר מיט אמאָל אָנגעהויבען עפעס צו שעמען פאַר דער מאַמען, און אין האַלז האָט איהם געשטיקט. ער האָט זיך ארונטערגערוקט אין אַ ווינקעל און פּערדעקט דעם קאָפּ מיט אַן אלט טוך, וואָס איז געלעגען איבער'ן געלעגער. אזוי איז ער געלעגען אַ וויילע און פּלוצים האָט ער דערפיהלט ווי עס רינט איהם עפעס פון די אויגען און עס רייסט זיך ארויס פונ'ם האַלז.
די מוטער האָט דערהערט פון אונטער דעם טוך מאַטקע'ס פּע-ר-שטיקטע שטימע, האָט זי זיך דערשראָקען: וועה איז איהר, צום

— ביזט אליין א גנב! — שרייען די ווייבער — קוקט נאָר אָן
 דעם צדיק!
 — אז איהר ווילט א גנב, האָב איך א דאגה. וואָס פאַר אַן עסק
 האָב איך? — זאָגט די „בלינדע פּעריל“ און וואַרפט אַרויס מאַטקע'ן
 פון דער וואַך, צוקלאַפּענדיג די טהיר נאָך איהם.
 — נעהמט זיך איהם, אז איהר ווילט — האָט ער געזאָגט און
 אָנגעקוקט שטרענג די אַרעסטאַנטען משה-שלמה'ן מיט „פּאַלסקי וואָי-
 סקע“, וועלכע האָבען געציטערט אין די ווינקעלעך.
 די מוטער האָט איינגעהילט מאַטקע'ן מיט איהר טוך און גע-
 פיהרט איהם איבער דעם מאַרק אַהיים צו זיך אין קעלער. זי האָט
 איהם אונטערנעהאַלטען מיט די הענד און די טרערען זיינען איהר גע-
 רונען פון די אויגען איבער זיין קאַפּ, איבער זיין פנים, און זי האָט
 געשלוכצט:
 — מײן שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין?

זי האָט געקלעטערט אויף די ווענד, צום פענסטער'ל צו, גע-
קלאַפּט מיט'ן קאָפּ אויף דער טהיר פון דער וואָך און אַליץ געשריען:

— אידען, האָט רחמנות, ער וועט מיר דאָס קינד טויטען!

די האָר האָבען זיך איהר צופאַטעלט, די אויגען פול מיט טרע-
רען, האָבען זיך ביי איהר אַרויסגעזעצט, מיט די דאַרע צוקראַצטע הענד
האָט זי די טהיר פון דער וואָך געריסען און געקלאַפּט מיט'ן קאָפּ אויף
דער טהיר:

— אידען, האָט רחמנות!

מאָטקע האָט פון אינעוועניג דערהערט דער מאַמע'ס קול און ער
האָט נאָך העכער אָנגעהויבען שרייען. די שטימען, דער מאַמע'ס מיט
דעם יונג'ס, האָבען זיך אויסגעמישט און אָנגעוואָרפען אַ פּחד אין דעם
העלען זון־בעשיינטען טאָג. די אידען האָבען עס ניט געקענט אויס-
האַלטען. נאָר די ערשטע זיינען געווען די ווייבער און די פּויערטעס
פאַר דעם פענסטער'ל פון דער וואָך, וואָס האָבען זיך אָנגענומען פאַר
מאָטקע'ס מוטער. די ווייבער האָבען אָנגעהויבען צו רייסען די טהיר
פון דער וואָך, דערנאָך זיינען צוגעלאָפּען די יונגען מיט דרענגער און
שטעקענס, געקלאַפּט אין דער טהיר, אונטערגעשפּאַרט זי, ביז זיי האָ-
בען די טהיר אויפגעבראַכען און אַריין אין דער וואָך.

מאָטקע איז געלעגען אויף דר'ערד אַ צובלוטיגטער, און די „בלינד-
דע פּעריל“, רויט פאַר בעס, איז געשטאַנען איבער זיין קרבן מיט דער
שווערד.

די „רויטע זלאַטקע“ האָט זיך געגעבען אַ וואַלע אַרויף אויף איהר
יונג און איהם פּערשטעלט מיט איהר קערפּער, און די אידען האָבען
דערווייל אוועקגעריסען די „בלינדע פּעריל“.

— וואו איז דער יושר! דו נעהמסט ניט צעהן גילדען, צעהן
בלוטיגע גילדען פון אונז אַ וואָך?!

די „בלינדע פּעריל“ האָט זיך איינגעקוקט און דערזעהען די וויי-
בער, די פּויערטעס מיט די צושראַקענע אויגען און אויסגעשטרעקטע
הענד, די אויפגערגענטע געזיכטער פון די אידען, האָט ער זיך ווי דער-
שראַקען און אויסגעשריען:

— אַ גנב, ער איז אַ גנב!

— ווער אַ גנב? ביי אונז זיינען ניטאָ קיין גנבים.

אָבער מאַטקע האָט זיך ניט געשראָקען פאַר'ן פּיסטאַלעט. ער האָט
נור מיט די גנב'ישע אויגעלעך געגעבען אַ ציטער און דאַן נאָנין רוהיג
געקוקט דער „בלוינדער פּעריל“ אין פנים אַרײַן.

— איך וועל דיך שיסען! — שרייט די „בלוינדע פּעריל“ — זאָג,
אַ נישט וועל איך דיך שיסען!

— אוי! — שרייט אויס משה'שלמה פון ווינקעל.

די „בלוינדע פּעריל“ קוקט איהם אָן, משה'שלמה שטעקט פלינק
דעם קאָפּ אין סדור אַרײַן און זאָגט מיט אַ צובראָכען האַרץ:

— אוי! כי יודע ה' דרך צדיקים, דרך רשעים תאבד!

אַז די „בלוינדע פּעריל“ האָט געזעהן ווי מיט סטראַשוּנקעס קען
ער גאָר ניט מאַכען — האָט ער מאַטקע'ן געגעבען דעם ערשטען פאַטיש.
נור דאָ האָט זיך מאַטקע דערמאַנט, אַז ער קען שרייען. ער האָט
מיט אַמאָל געמאַכט אַזאַ געוואַלד, אַז דאָס גאַנצע געסעל איז געקור-
מען צולויפּען פאַר די פענסטערלעך פון דער וואַך.

די „בלוינדע פּעריל“ איז ביז געוואָרען, געגעבען מאַטקע'ן אַ
וואָרף אויף דר'ערד און איהם אָנגעהויבען צו קאָפּיען מיט די פּיס און
צו שלאָגען מיט דער שייד פון דעם שווערד, וואו ער האָט געטראָ-
פּען.

נור מאַטקע האָט ניט געשוויגען, זיינע געוואַלדען האָבען געריר-
פען, ווי דאָס קלינגען פון פייער-גלאַקען, די איינוואוינער פון שטעדטעל
צו די פענסטערלעך פון דער וואַך, וואָס אַמאָל מעהר זיינען זיך צוזאַ-
מענגעלאָפּען די איינוואוינער, און איינער האָט דעם צווייטען געטראָ-
קען:

— מען שלאָגט מאַטקע'ן אין דער וואַך, מען שלאָגט מאַטקע'ן.

די „רויטע זלאַטקע“ האָט שוין פון דערווייטענס גע-
הערט מאַטקע'ס געוואַלדען, וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען
פון צווישען די שטאַכעטען פון קליינעם וואַך-פענסטער'ל. מיט'ן
טויף איבער'ן קאָפּ איז זי געקומען צולויפּען פאַר די פענסטערלעך, גע-
בראָכען זיך די הענד, די טרערען זיינען איהר גערונען איבער די באַ-
קען און זי האָט געשריען מיט אַ ווילד קול ווי אַ חיה'מוטער, וואָס מען
האָט פון איהר דאָס קליינע גערויבט:

— געוואַלד, ער וועט מיר דאָס קינד טויטען! געוואַלד, אידען,

געוואַלד!

„פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך גענומען צום האַרץ מישה'ש'למה'ס
מוסר, געקראַצט זיך אין קאָפּ און אָבגעענטפערט :
דו האָסט רעכט, פאַני משה שלמה, האָסט רעכט.

„פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך בערוהיגט, אָבגעטאָכט ביי זיך ניין
מיעהר צו טהאָן די נאַרישקייט, און צוכאַרדענט האָט איהם „די בלינדע
פּעריל“ אַרויסגעלאָזט מיט אַן אונטערדעגעהאַקט אַרױם און „פאלסקי
וואַיסקע“ איז צוריקגעגאַנגען צום „זשיד“ ברוך אין ווערקשטאָט און
רוהיג ווייטער געקלאַפּט אין די פאַדעשווע ביו צום טווייטען זונד
טאָג, ווען „פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך וויעדער אָנגע'יבור'ט און
דערשראַקען דאָס געסעל מיט „יעשטשע פאלסקא ניע פּיגעלאַ“...

אַט צו די צוויי שרעקליכע אַרעסטאַנטען האָט די „בלינדע פּעריל“
אַריינגעבראַכט, בעוואַכט מיט שווערד און ביקס, דעם קליינעם צוועלף-
יעהריגען מאַטקע גנב, אין די וואַך, אויף דער שטוב'דיגער
שטיינערנע פּאָדלאָגע, איז געלעגען „פאלסקי וואַיסקע“ מיט
אַן אונטערדעגעהאַקט אויג פון די „בלינדע פּעריל'ס“ קלעפּ
און הויך געשנאָרנט. משה שלמה, דער אונטער-רשמיש, איז גע-
זעסען ביי'ם פענסטער'ל אָנגעטהאָן אין ברילען, געהאַלטען אַ גרוי-
סען סדור אין האַנד, אַז ער האָט דערזעהן דעם שרעקליכען אַרעסטאַנט,
וואָס מען לאָזט אַרױן צו איהם אין וואַך אַרױן, האָט ער זיך איינגע-
קאָרטשעט, אָבגעקערעכצט און אַרויסגעוואָגט פון תהילים, שאַקלענדיג
מיט'ן קאָפּ אויף מאַטקע'ן : „אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים,
ובדרך חטאים לא עמד“...

די „בלינדע פּעריל“ האָט אַרויסגענומען דעם פּיסטאָלעט פון שיי-
דעל אַרױס. דער פּיסטאָלעט וואָס איז געווען פּערראַסטעט און האָט
קיינמאָל קיין קויל ניט אָנגעזעהן, האָט אזא שרעק אָנגעוואָרפען אין
טורמע צווישען די אַרעסטאַנטען, אַז מישה'ש'למה האָט די אויגען צו-
געמאַכט און געשריען „שמע ישראל“ און „פאלסקי וואַיסקע“ האָט
זיך פון שלאָף אויפגעכאַפּט און פאַר שרעק האָבען זיך איהם די האַר
אויפ'ן קאָפּ קאַפויר געשטעלט. דער פּיסטאָלעט איז אָבער ניט געווען
צו זיי געווענדעט. די „בלינדע פּעריל“ האָט צוגעטראַגען דאָס פּיסטאָל-
לעט נאָהענט צו מאַטקע'ס פנים און געשריען :

— זאָג די מינוט, אַז נתן גנב האָט דיך געשיקט די שטיוועל
גנב'ענען, אַז ער האָט זיי אָבגענומען פון דיר ; זאָג די מינוט !

— עם איז דאָ אַ איד אין דער שטאָרט, ר' משה-שלמה, דאָרף ער האָבען פרנסה.

נאָך אַן אַרעסטאַנט איז געווען אַ בעשטענדיגער איינוואוינער פֿון דער וואָך. דאָס איז שוין געווען אַ געפעהרליכער, אַ פּאָליטישער, כאַ-נאַצקי, דער פּוילישער שוסטער, אָדער ווי אידען האָבען איהם גערוד-פֿען „פּאָלסקי וואָיסקע“.

דאָס איז געווען אַן אָרימער גוי, וועלכער איז אַ גאַנצע וואָך אַכ-געזעסען ביי ברוד'ן אין ווערקשטאַט, איינגעכויגען איכער זיין שטי-וועל און געקלאַפט אין דער פּאַדעשווע. אַ הויכער, אַן אויסגעמאַגער-טער, מיט אַ פּאַר גרויסע פּוילישע וואָנצעס. אַ גאַנצע וואָך איז ער גע-ווען אַ שטילער, אַ גוטער, צו אַלעמען געשמייכלט און די קינדער פֿון געסעל צוקערקעס געטהיילט. נור, אַז עס איז געקומען זונטאָג, האָט ער זיך אָנגע'שכור'ט און איז אַרויס אין גאַס, אָנגעטהאָן עפעס אַן אַלט זעלנעריש היטעל פֿון נאַפּאַלעאָנ'ס צייטען, מיט אַן אַלטען פּערראַכט-טעמען שווערד, פֿון די פּוריס-שפּיעלער, וואָס ער האָט עוגעזי-וואו געהאַט פּערשטעקט, אַרויס אין גאַנצען יוניפּאַרם און אָנגעהויבען צו זינגען: „יעשטישע פּאָלסקאַ ניע סגינעלאַ“... און געשריען אין געסעל: „פּאָלסקאַ וואָיסקאַ“, דעמבאַראָווסקי... קאָסטשיושקאַ... אַז מען האָט דערהערט די שרעקליכע רעוואָלוציאָנערע ווערטער אין געסעל, איז אַ שרעק אָנגעפּאַלען אויף קליין און גרויס. „פּאַווסטאַניע“, געוואַלד, דער פּוילישער שוסטער וועט אונז אונגליקליך מאַכען! איז אָנגעקומען די „בלינדע פּעריל“ מיט'ן רעוואָלווער און די שווערד און האָט פּאָלסקי וואָיסקאַ'ן אין וואָך געפּיהרט. דאָרט האָט ער איהם גוט אָנגעשלאָ-גען „פּאָלסקי וואָיסקע“ איז אָבגעלעגען אַ נאַכט אין דער וואָך, אויס-געניכטערט זיך.

ווען משה-שלמה דער אונטער-שמיש האָט געזעהען דעם שכור'ען „פּאָלסקי וואָיסקע“ זיך אַרומוואַלגערענדיג אויף דער פּאַדלאָגע פֿון דער וואָך, האָט ער גערעכצט און בעדויערט גאָט'ס בעשעפעניש. אַ מענטש איז משוגע, קרעכצט ער, בחנם זאָל ער זיך געהמען אוועק-צען אין וואָך, און משה-שלמה האָט איהם גענומען מוסר זאָגען:

— אַ מענטש זאָל זיך אַזוי צום נאַר מאַכען! אוי, אוי, פּאַני „פּאָלסקי וואָיסקע“, שאַקעלט ער אויף איהם מיט'ן קאַפּ.

פאָהרען פון דעם גרעסערען שטעדטעל און איז ארומגעגאנגען אין די הויפען נאָכקוקען צו ס'איז ריין, און יעדען שעהנעם בעל־הבית פער־שריבען פינף רובעל א טאָג אָדער פינף טעג זיצען — האָט מען אָב־געמאַכט מיט משה־שלמה'ן דעם אונטער־שמש, אז ער זאָל געהן אָב־זיצען פאר די בעלי־בתים. משה־שלמה דער אונטער־שמש האָט עס גע־מאַכט ביליגער ווי פינף רובעל א טאָג. גענומען האָט ער צוויי גילדען א טאָג פון א בעל־הבית, און דערביי האָט משה־שלמה די צייט ניט פערטאָכלעוועט; ער האָט זיך דערווייל אָנגעגרייט די צווייטע וועלט — ער איז געזעסען און געזאָגט תהילים. די „בלינדע פּעריל“ האָט שוין געזאָרגט דערפאר, אז משה־שלמה זאָל פרנסה האָבען, אז ער זאָל שטענדיג דארפֿען זיצען, פאר וועלכען משה־שלמה איז דער „בלינדער פּעריל“ זעהר דאַנקבאַר געווען. אָבגעזעסען איז דער אונטער־שמש א גאַנצע וואָך, און פרייטאָג האָט די „בלינדע פּעריל“ געוואוסט, אז אַ איד דאַרף שבת זיין ביים ווייב מיט די קינדער, האָט ער משה־שלמה'ן אַרויסגעלאָזט ווען דער שמש האָט געדאַרפט ליכט צינדען. שבת צו־נאַכט, ווען אַלע אידען האָבען זיך גענומען צו זייער וואַכעדיגע פרנסה, איז משה־שלמה אַליין צוריקגעגאנגען צו זיין פרנסה — אין דער וואָך אַריין.

עס האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אז די „בלינדע פּעריל“ האָט פער־געסען אָן משה־שלמה'ן און האָט די בעלי־בתים ניט פערשריבען אין ביכעל, איז איהם דער אונטער־שמש געקומען בעטען און גע'טענה'ט צו איהם :

— וואָס, איך בין ניט קיין איד, איך דאַרף ניט קיין פרנסה ?
האָט די „בלינדע פּעריל“ איינגעזעהען, אז משה־שלמה האָט אַ ווייב מיט קינדערלעך, האָט ער פערשריבען אין ביכעל א בעל־הבית אויף פינף טעג צו זיצען — ניט דערפאר, וואָס דער בעל־הבית האָט הלילה מיט עפעס זיך פערזינדיגט, נאָר כדי משה־שלמה זאָל האָבען וואָס צו טהאָן און די וואָך זאָל ניט בלייבען לעדיג. און אז דער בעל־הבית האָט דערנאָך געמאַכט אַ געוואָלד אין געסעל, גע'טענה'ט צו דער „בלינדער פּעריל“:

— וואָס הייסט ? וואו איז דער יושר ? דו נעהמסט ניט קיין צעהן גילדען אַ וואָך ? פאַרוואָס פערשרייבסטו מיך ?
האָט די „בלינדע פּעריל“ אָבגעענטפערט גאַנץ אירישלעך :

.14

אַרענטאָנטען.

די „וואַך“ פון שטעדטעל איז געווען אין מיטען מאַרס, אין שעה'דיג
 כטען, געוונדסטען הויז פון שטאָדט. די פענסטערלעך האָבען אַרויס-
 געקוקט אין מאַרק אַרײַן און מען האָט פון די וואַך געקענט זעהען
 אַלעס וואָס עס טהוט זיך אין גאַס, און פון גאַס — אַלעס וואָס טהוט
 זיך אין דער וואַך.

פאַר אַ פערברעכען האָט מען אוועקגעזעצט אין וואַך... למשל, און
 אַ איד האָט פערקויפט אין געהיים פון זײַן געוועזענעל זונשאַן פאַר
 צוועלף אַווינגער, ווען די קירכענגלאַק האָט געקלונגען, און געזימען
 דער פאַרציאָנט, וועמען מען האָט גערופען „די בלינדע פּעדיג“ און
 פערשריבען אין ביכעל. האָט דער „סאָנדר“ (סודיא) דערנאָך גע'מישפט.
 און דער איד זאָל פינף טעג אָכזיגען אָדער בעצאָהלען פינף רובעל אַ
 טאָג. האָט דער איד געוואָלט ליבער פערדיענען די פינף אין צוואַנציג
 זיב רובעל און איז געגאַנגען אָכזיגען די פינף טעג, און מען האָט אידס
 דערנאָך צוגעוואונשען, הלאַזי יעדע וואַך אַ פינף-און-צוואַנציגער פער-
 דיענען.

דאָס איז נאָך אַלעס געווען פערצייטענס, אין אָנהויב, ווען די
 „בלינדע פּעריל“ איז נאָך געווען אַ „פּריטיג“ (א גרינגער), און ער האָט
 דערזעהן אַן עולה אין שטעדטעל האָט ער עס נישט געקענט איבער-
 טראָגען און באַלד פערשריבען אין זײַן ביכעלע. דערנאָך האָט זיך די
 „בלינדע פּעריל“ צוגעוועהנט צום שטעדטעל, מען האָט אָנהעמאכט
 מיט איהם צעהן גילדען אַ וואַך מיט אַ פונט טהעע און דריי פינעס צו-
 קער. דער שמש האָט עס זעדען פּרייטאָג צוואַמענגענומען גראַשיענד
 ווייז פון די בעלי בתים, און צו שטיקלעך צוקער פון די בעליבית'טעס
 פאַר די „בלינדע פּעריל“, פון דענסטמאָל אָן, און אַ שעהנדר געל הבית
 און אַריינגעפאַלען, למשל, און דער פאַן האָט פאַר אַ געקומען צו-

די גוים האָבען איבערגעגעבען מאַטקע'ן אין די הענד פון דער „גערעכט־טיגקייט“, און די „גערעכטיגקייט“ אין דער פּערזאָן פון דער „בלינד־דער פּעריל“ האָט איבערגענומען מאַטקע'ן מיט אַן ערנסטער מינע, אָנ־געשטעלט דעם דעוואָלווער און געפיהרט מאַטקע'ן ביי דער האַנד אין וואָך אַרײַן.

ווען די איינציגע, וואָס זיינען איהם נאָכגעלאָפּען. די אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די שטעקענס און בעזימער אין די הענד זיינען שוין געשטאַנען, האָבען זיך צוגעקוקט, ווי די „בלינדע פעויל“ מיט דער לאַנגער שווערד אין האַנד און נאָך איהם אפרים'שי גייגער אין די גאַטקעס מיט'ן שלאָפּמיין לויפען נאָך דעם יונג, און מאַטקע פליהט ווי א פייל פון בויגען איבער פּלויטען, איבער דעכער, און די „בלינדע פעויל“ סאָפּעט מיט'ן רויטען האַלז ווי אַ שווערע גאַנז. האָבען זיי געלאַכט.

צום סוף איז די „בלינדע פעויל“ מיעד געוואָרען, יאָגענדיג זיך נאָך מאַטקע'ן. ער האָט זיך אָבגעשטעלט, צוריק אַרײַנגעטהאָן די שווערד אין שײד, אויסגעשפיגען און געזאָגט אויף אידיש צו די אַרומשטעהענדע אידען:

— אז איהר ווילט א גנב, האָב איך אן עסק! וואָס איז עס מיין עסק?

און דערזעהנדיג אפרים'שין אין די גאַטקעס מיט'ן שלאָפּמיין, ווי ער שטעהט און רייסט די האַר פון קאָפּ: „געוואַלד, ער האָט דאָך מיך געשאַכטען!“ האָט די „בלינדע פעויל“ אויסגעלאַזט דעם גאַנצען כעס אויף אפרים'שין. ער האָט איהם נאָכגעקרימט און געזאָגט: „געוואַלד, ער האָט מיך געשאַכטען!“ אלעס ביזטו שולדיג. ווער הייסט דיר האַלטען די שטיוועל אין קאַמער? גיב זיי צוריק די שוסטער וועט מען ניט גנב'ענען.

נור באלד איז געוואָרען אַ געלאַפּ אין עק געסעל, וואו מאַטקע איז אַנטלאָפּען. יונגען זיינען געקומען פאַראוים צו לויפען און אָנגערזאָגט מיט גדולה די בשורה: „געכאַפּט! געכאַפּט!“ באלד האָט זיך געוויזען דער גוי'שער קיילער מיט זיין שיינען. זיי האָבען געפיהרט מאַטקע'ן ביי ביידע הענד. זיי האָבען איהם געכאַפּט אין זייער הויף, וואוהין מאַטקע איז אַריין. מאַטקע איז געגאַנגען צווישען זיי, רהיג, מיט אַ ברונז'ער מינע און די אויגעלעך האָבען איהם גענלאַנצט. די „בלינדע פעויל“ האָט זיך גלייך געשטעלט, אַרויסגענומען דעם רע-וואָלווער און גרייט געהאַלטען איהם. אידען האָבען זיך דערשראָקען פאַר דער „בלינדער פעויל'ס“ רעוואָלווער, האָבען זיי זיך אָבגערוקט.

נען? איך שים דורך ווי א הונד! דו לאָזט מיך ניט דאָס געזעץ אויס-
פיהרען.

עס איז געווען אַביסעל צו ליכטיג, און נתן גנב האָט זיך אָבגע-
רוקט. אז די „בלינדע פּעריל“ האָט דערזעהן, אז ער איז תקיף, האָט
ער געגעבען אַ געשריי צו די אידען, ווייזענדיג אויף נתן/ען:
— בינדט איהם, ער האָט מיר געשטערט דאָס געזעץ אויסצו-
פיהרען.

נתן איז געשטאַנען בלייב און געשמייכעלט, אין דער האַנד האָט
ער שוין גרייט געהאַלטען דעם „אייזערנעם שטאַכער“, מיט וועלכען
ער האָט זיך געשלאָגען, און קיין איד האָט ניט געוואָגט צוצוגעהן צו
איהם.

די „בלינדע פּעריל“ האָט געזעהן, אז ער איז איצט אליין, האָט
ער זיך ווייטער גענומען מאַטקע'ן צו כאַפּען; אָבגעשטופט די אי-
דענע און געשריען אויף די אידען, אז זיי זאָלען די ברעטער אַראָב-
וואַרפען.

נור קיין אידענ'ס האַנד האָט שוין ניט מיטגעהאַלפּען די ברע-
טער פּונאַנדערצוואַוואַרפען. צי זיי האָבען מורא געהאַט פאַר נתן/ען,
צי איבער דעם וואָס די „בלינדע פּעריל“ האָט געשלאָגען מאַטקע'ס
מוטער, האָט זיך די סימפּאַטיע איבערגעוואויגען אויף מאַטקע'ס זייט,
סײ ווי סײ: די „בלינדע פּעריל“ האָט אליין די ברעטער אויפגעהוי-
בען און דערביי האָט ער זיך צוואוואַרעמט, דער שוויים האָט גערונען
פון זיין פעטען האַלז. ער איז רויט געווען און געשלאָטען די אידען
און זייערע ראַביס. די אידען זיינען געשטאַנען און צוגעזעהן, ווי די
„בלינדע פּעריל“ אַרבייט, און האָבען געשמייכעלט. אזוי האָט ער אָב-
געאַרבייט, ביז ער האָט פאַנאַנדערגעוואַרפען אַ גאַנצען הויפּען ברע-
טער. מיט אַמאָל האָט מאַטקע געגעבען אַ שפרונג ארויס פון אַ לאָך,
איז אַריין צווישען אַ געזעמעל אידען. קיינער האָט איהם ניט גע-
וואָגט צו כאַפּען. אדרבא, אַ טהייל האָבען איהם נאָך פּערשטעלט מיט
די קאַפּטעס. די „בלינדע פּעריל“ האָט אַרויסגעכאַפּט די שווערר
און אַריינגעלאָזט זיך צווישען די אידען נאָך מאַטקע'ן. אָבער מאַטקע
האָט שוין געמאַכט אַ „ויכרח“, וויעדער אַריין אין אַ הויף און פון
דאָרט האָט ער זיך אַריבערנעלאָזט איבער אַ פּלויט אין פעלד אַריין,
צום וואַסער צו. די „בלינדע פּעריל“ מיט אַפּריס'שי גייגער זיינען גע-

קומען אָננעהמען פאַר איהר קינד. אזוי גרויס ווי זי איז נעווען, האָט זי זיך געגעבען אַ וואַליע אַרויף אויף די ברעטער און ניט געלאָזט זיי פונאַנדערשלעפען כדי מאַטקע'ן אַרויסצוציהען.

— דו זאָלסט אַוועקגעהן. די מינוט אַוועק! — שרייט צו איהר די „בלינדע פּעריל“ — איך הייס דיר! — קלאַפט ער מיט'ן שווערד. אָבער די רויטע זלאַטקע איז געלעגען אויף די ברעטער, ניט גע-
ריהרט זיך פון אָרט, און געשריען ניט מיט קיין מענשליך קול:
— איך וועל ניט אַוועקגעהן, איהר וועט איהם ממית'ן.
— אידען, נעהמט זי אַוועק פון דאַנען! — שרייט די „בלינדע פּעריל“. איך ווער אין כּעס.

די אידען האָבען געוואַלט צוגעהן צו דער רויטער זלאַטקע. זי האָט געוואַרפען מיט די פיס און מיט די הענד, אַוועקגעשטופט פון זיך די אידען, די יונגען, די פנים'ער מיט די נעגעל אויסגעקראַצט און ניט צוגעלאָזט צום יונג.

— איך וועל אייך ניט צולאָזען. איהר וועט איהם ממית'ן.

און נתן האָט געברוכט צווישען די צייהן אויף די אידען:

— איך וועל אייך די קעפּ צושפּאַלטען.

די אידען האָבען אָנגעקוקט נתן'ען, מורא געהאַט פאַר איהם און געשטאַנען, ניט וויסענדיג וועמען צו געהאָרכען: די „בלינדע פּעריל“ אָדער נתן גנב.

אז די „בלינדע פּעריל“ האָט געזעהען, אז די אידען נעהמען ניט אַוועק די רויטע זלאַטקע, האָט ער געוואַרפען אַן אויג אויף נתן גנב, איז אליין צו צו דער רויטער זלאַטקע און זי אָנגעהויבען שלאָגען מיט דער שייד פון דער שווערד, צוטופּענדיג: אַוועק, דו ממזרה, גנבים וועסטו ערציהען!

דאָס האָט נתן ניט געקענט דערטראַגען: ער איז צו צו דער „בלינדער פּעריל“, אָנגעכאַפט איהם פאַר דעם לאַץ, געווייען איהם אַ פּויסט אין פנים אַריין:

— אַ אידענע וועסטו שלאָגען? איך וועל דיר דעם קאָפּ צו-
שפּאַלטען!

די „בלינדע פּעריל“ האָט זיך דערשראָקען, געכאַפט דעם רעוואַל-
ווער אין האַנד און געשריען אייף נתן'ען: דו געהסט אַוועק פון דאָ-

פעריל" אָנגעהויבען ריידען רוסיש, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז די „בלינדע פעריל" איז זעהר אין כעס.

ער איז צוגעגאנגען צו די ברעטער, געקלאַפט אויף אַ ברעט מיט דער שווערד און געשריען:

— עי, מאַשעניק, וויליעזאי!

אָבער מאַטקע איז געלעגען הינטער די קלעצער און אַרויסגעשטקט מיט די גלענצענדע אויגען פון אַ לאַך אַרויס, געזעהען די אידען מיט די שטעקענס אין די הענד, די „בלינדע פעריל" מיט דער שווערד. ער האָט ניט מורא געהאַט. ער האָט ניט געציטערט. געקוקט זיי אין די אויגען אַריין און געוואַרט וואָס דאָ וועט זיין.

— וואָס איז געשעהן? — פרעגט נתן גנב, וואָס האָט זיך פֿור צום אין הויף צווישען די אידען בעוויזען.

די אידען קוקען זיך איינס דאָס אַנדערע אָן און ענטפערען אָב מיט אַ שמייכל, ווי וועלענדיג זיך אַרויסמאַכען פון גאַנצען עסק.

— מיר ווייסען דען? אַלע לויפען, זיינען מיר אויך געלאָפֿען.

— וואָס? אַ גנב? — פרעגט נתן.

— פּאַסמאַטריס! — האָט די „בלינדע פעריל" אָנגעקוקט און געקלאַפט שטאַרקער מיט דער שווערד אויף די ברעטער און גערופֿען מיט אַן ענערגישען קול:

— העי, מאַשעניק, וויליעזאי!

נתן האָט איהם אָבגעענטפערט מיט אַ בליק און זיך אוועקגע-שטעלט מיט די אַנדערע אידען אַבוואַרטען די זאַך.

אַז מאַטקע האָט דאָס מאַל אויך ניט אָבגעענטפערט אויף דער „בלינדער פעריל'ס" אויפֿרוף, האָט זיך די „בלינדע פעריל" געווענדעט צו די אידעלעך אויף אידיש:

— העי, אידעלעך, שאַרט אוועק די ברעטער.

די אידען האָבען זיך געגעבען אַ נעהם צו די ברעטער, צום מעהר-סטען די שוסטער, וועלכע האָבען פערזעצט זייערע שטיוועל ביי אפֿריס'שין, געוואַרפען די דרענגער, די קלעצער, און מאַטקע איז גע-לאָפֿען פון איין לאַך אין צווייטען אַריין.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ גרויס ווילד געשריי אין הויף:

— איך וועל ניט לאָזען! — איך וועל ניט לאָזען!

דאָס איז וויעדער געווען די „רויטע זלאַטקע", וואָס איז זיך גע-

מיט אמאָל זיך געגעבען אַ לאָז אַרײַן אין אַ לאָך, אַ שפרונג איבער אַ הויז, ווי אַ שוואַרצע מױז, געגעבען אַ לױף אַרױבער דאָס געסעל, אַרײַן צום סטאָליר אין הױף און אױז פּערפּאָלען געוואָרען אין אַ לאָך צוויי שטען די קלעצער, דרענגער און ברעטער, וועלכע זײנען געווען אָנגע- לענט אין הױף.

דאָס שטערטעל מיט די בעזימער אין די הענד, וואָס אױז נאָכ- געלאָפּען מאַטקע'ן איבער די דעכער, האָט אױס דערזעהען פּערשוואַונ- דען ווערען אין סטאָליאַר'ס הױף. באַלד האָבען די אלע אידען, וויי- בער, יונגען און מױדען, אָנגעפילט דעם הױף מיט די דרענגער און בעזימער אין די הענד, צווישען זײ אפרים'שי גיגער אין די גאַסעס און מיט'ן שלאָף-מױז, רױסענדיג זיך די האָר פון קאַפּ:

— געוואָלד, דער יונג האָט מיך געשאַכטען!

— ר' אפרים, קומט, מיר וועלען די ברעטער אָבּוואַרפען און דעם יונג אַרױסנעהמען! — שרױט נחום'שי שוסטער, וועלכער האָט דאָס גאַנצע לעבען אָבעראַרבייט שטיוועל פאַר אפרים'שי גיגער'ס קאַמער. ער האָט מיט די אײנגעדאַרטע, אײנגעפּאָלענע שוואַרצע באַ- קען געבלאָזען, קױם דעם אָטהעם כאַפּענדיג.

— שטעהט, שטעהט, די „בלינדע פּעריל“ געהט! — רופּען אַנ-

דערע אױס.

— אידען, מאַכט פּלאַץ, די „בלינדע פּעריל“.

די אידען האָבען זיך אָבגערוקט. די „בלינדע פּעריל“ אין „פּאָל- נע יוניפּאָרם“, בעוואַפענט מיט דעם שווערד און מיט אַ ביקס, אױז אַרײַנגעקומען אין הױף אַרײַן. דער רױטער קאַרק זײנער האָט זיך אַרױסגעגאַסען פון זײן גומענעם קראַגען, ווי דאָס פעטס בײ אַ הױז. די אױגען, וועלכע זײנען נאָך געווען האַלב פּערשלאָפּען, האָבען אױסגעקוקט ווי שכור'ע, און די האָר האָבען זיך אױסגעשטעלט פאַר בעס.

— אידעלעך, וואָס אױז? — זאָגט די „בלינדע פּעריל“, איבער-

פיהרענדיג מיט דער גרויסער האַנד איבער די גרויסע וואַנצעס, וואָס דאָס אױז געווען אַ סמן, אַז ער אױז בײז.

— אױ, פּאַניע, ער האָט דאָך מיך גע'הרג'עט! ער האָט דאָך

מיך געשאַכטען!

— פּאַסמאַטריס! פּאַסמאַטריס! — האָט פּלוצים די „בלינדע

שים קאמער, האָט זיך מאַטקע בעוויזען. ער איז האַלב געווען בע-
האַלטען הינטער דעם קוימען. מען האָט אַרויסגעזעהען דאָס היטעל
מיט די ננב'ישע אויגען. ער איז האַלב געשטאַנען, האַלב געלעגען, גע-
האַלטען אין דער האַנד אַ פּאָר שטיוועל און געקוקט מיט ש-עקע-
דיגע אויגען, ניט וויסענדיג, ווי זיך אָן עצה צו געבען.

— אָט, אָט, דאָ, זעהט!

— מאַטקע ננב! עם איז מאַטקע!

— דעם בלינדען ליב'ס! איך האָב באַלד געוואוסט, אז עם וועט

אויס דעם בחור אויסוואקסען אַ פרי.

— רינגעלט אַרום דעם דאָך — שרייען איינצעלנע שטימען.

דערווייל האָבען אפרים'שים געוואַלדען ניט אויפגעהערט און
געהאַלטען אין איין צוזאַמענרופען די בעלי-בתים פון שטערטעל. פון
די געסלעך, הויפען און הינטער-געסלעך זיינען זיך צוזאַמענגעקומען
אידען, ווייבער, יונגען און מוידען, בעוואַפענט מיט דרענגער, וואַלגער-
העלצער, בעזימער און האַקמעסערס, אַלע מיט געוואַלדען און גע-
שרייען: וואו איז דער ננב, דער ננב?!

— געכאַפט! געכאַפט!

— אָט, אָט!

די גאַנצע צייט האָט זיך מאַטקע גערעהט ווי אַ מויז אויפ'ן
דאָך. פאַר שרעק ניט אַרויסגעלאָזט די שטיוועל פון די הענד, און גע-
קוקט מיט אונרוהיגע אויגען, וואָס דאָ וועט זיין.

— קומט אַרויף אויפ'ן דאָך!

— ווער געהט מיט מיר אויפ'ן דאָך?

און דאָ און דאָרט ווייזען זיך שוין אייניגע גבורים און הויבען
אָן צו קלעטערען אויפ'ן דאָך כאַפען מאַטקע'ן.

אַבער מאַטקע, דערזעהענדיג, אז די יונגען געהען נאָך איהם, האָט
ער מיט אַמאָל געגעבען אַ שפרונג, ערגעץ וואו פערפאַלען געוואָרען
אויף אַ מינוט, דערנאָך האָט ער זיך באַלד געוויזען אויף אַן אַנדערען
דאָך.

— אָט, דאָ איז ער! דאָ!

די שטאָרט אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די בעזי-
מער און שטעקענס אין די הענד נאָך איהם.

אַבער מאַטקע איז שוין געפלויען ווי אַ קאץ פון דאָך צו דאָך,

.13

א גנב! א גנב!

— געוואלד, א גנב! — האָט זיך געלאָזט הערען איבער דעם
שניאָלען געסעל א שרעקעדיג געשריי אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען.
לאָדענס האָבען זיך אויפגעפראַלט. פון די אָפענע לופטשיקעס
האָבען זיך ווייסע שלאָף־מיצען און בעפעדערטע בערד געלאָזט זעהן.
מענשען האָבען געפרעגט מיט דערשראָקענע אויגען:
— וואו ברענט?

זיי האָבען דערזעהען אַפריס'שי גייגער, אין די גאַטקעס און שלאָף־
מיץ, שטעהט אויפ'ן גאַניקעל פון זיין הויז. ער רייסט זיך די האָר פון
קאָפּ און האַלט אין איין שרייען:

— געוואלד, א גנב! מען האָט מיך בע'גול'ט! כדלות געשטעלט!
טהור און טויערען האָבען זיך אויפגעעפענט. אידען אין אונטער־
וועש, ווייבער אין די העמדער, מוידען אין טיבער איבער די קעפּ, יונג
גען מיט שטעקענס און העק אין די הענד האָבען זיך אַרויסגעלאָזט
פון די הייזלעך און געשריען:
— וואו? ווען? וועמען?

— דאָ איז ער אַנטלאָפּען! ער איז אַריבער דעם פלוים!

— ניין, אין הויף אַריין, צום גאַמבינער אין הויף אַריין.

— איך האָב איהם אַליין געזעהן דורך דעם הויף.

— קומט, אידען!

און צווישען די אלע געשרייען הערט זיך אַפריס'שים געוואלד:

— ער האָט מיך געשאַכטען!

— ווער איז עס געווען?

— נאָ, אָט דאָ איז ער! — ווייזט אַ יונג אויפ'ן דאָך הינטער'ן

קוימען.

אויפ'ן דאָך, וואָס איז געווען פאַר די פענטערלעך פון אַפריס'־

פאָרזיכטיג, מיט האַרץ־קלאַפּעניש האָט ער אויפגעעפּענט די טהיר פון קאַמער : געלויבט איז גאָט, די שטיוועל זיינען דאָ. דער לאָדען איבער'ן פענסטער'ל און דער פרענט אויך.

— געלויבט איז גאָט — אטהעמט אָב אפרים'שע נייגער — איך

האָב זיך געשראַקען. די קאַמער אַליין געלאָזט.

— עס איז אין דעם זכות פון ספר־תורה'לע — זאָגט טויבע.

— דו האָסט רעכט, מיין ווייב.

אין צום ערשטען מאָל דעם אבענד האָט מאַן און ווייב גערעדט צווישען זיך אַהן קללות, זייענדיג פול מיט דעם נחת וואָס זיי האָבען געהאַט פון זייער „קינד“, דאָס ספר־תורה'לע.

פון דענטמאָל אָן זיינען אויף אַ שטיקעל צייט, דורך די מיה פון מאַטקע'ן מיט זיין רבי'ן נתן'ען, די שטיוועל אָנגעקומען צו די ריכט סיגע בעלי־בתים, פאַר וועמען די בעלי־מלאכות האָבען זיי געמאַכט — צו די מענשען. אַ סך אידען און פויערים זיינען צו הערבסט־צייט געווען צוגעגרייט צו די רעגענס מיט גוטע, געזונדע שטיוועל, און ווייל שטיוועל זיינען מיט אַמאָל ביליג געוואָרען אין שטערטעל, האָט זיך אַן אַרימאָן אויך געהענט פּערגינען אַ פאַר שטיוועל אויף יום־טוב.

נור באַלד האָט דאָס אויפגעהערט. די שטיוועל האָבען אָנגעהויבן בען צוריק צו געהן אפרים'ען אין קאַמער אַריין, ווי מויר וועלען עס שפּעטער דערצעהלען. וואָרים דער היטער פון די גערעכטיגקייט, „די בלינדע פּעריל“, האַלט וואָך זיין אויג איבער די אָרדנונג פון דער שטאָרט...

איז ער בעשטאנען, אז דאָס מענטעלע מיט די עץ החיים'ס זאָלען זיין אויף איהר נאָמען.

דאָס קדשי־קדשים איז נאָך נישט געבליעבען איין מינוט אליין צייט אפרים'שי האָט חתונה געהאַט. צי איז אפרים אין דער היים, צי איז ער אין דער חברה ביי'ם מנחה דאוונען, זיצט אַלץ טויבע, זיין ווייב, ווי אַ געטרייער הונד אויף דער שוועל פון דער טהיר און טרייבט אוועק אַלע, וואָס ווילען זיך דערנעהענטערען צום קדשי־קדשים, מיט איהר סגולה־וואָרט „סטופיין“. צום חנוך אָבער פון ספר־תורה'לע האָט בען ביידע, אי אפרים, אי זיין ווייב, פערלאָזט דאָס קדשי־קדשים אויף קיינעם נישט און זיינען גענאָנגען מיט דעם עולם אידען אין דער חברה אַריין, אין דער חברה האָבען זיך אידען געפרעהט מיט'ן נייעס ספר־תורה'לע, און אפרים מיט זיין ווייב האָבען פערגעסען אָן די שטיוועל און געטאַנצט מיט זייער „קינד“, מיט'ן ספר־תורה'לע, שפעט אין אבענד אַריין.

דענסטמאָל האָט זיך נתן גנב אַרויפגעלאָזען אויף מאַנדריק'ס דאָך און מיט אַ שטיק אייזען אונטערגעשפאַרט דעם פרענט פון דעם לאָדען. דער פרענט האָט נאָכגעגעבען. זיינען איבערגעבליבען די שטאַכעטלעך, האָט זיי נתן גנב אויך באַלד פארנאנדערגעשפרייט. ער האָט געגעבען אַ וואונק צו מאַטקע'ן, און מאַטקע האָט זיך ווי אַ קאָץ געגעבען אַ קוועטש אַריין צווישען די שטאַכעטלעך, און באַלד האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצואוואַרפען שטיוועל דורך דעם פענסטער'ל צו נתן'ען.

אז מען האָט שוין אָנגעפאַקט אַ פּאַר זעק, האָט נתן געגעבען אַ קאָמאָנדע, אז מאַטקע זאָל אינעוועניג צונויפלעגען די שטיוועל אַזוי, אז מען זאָל ניט באַלד בעמערקען. מאַטקע האָט זיך צוריק אַרויסגעקוועטשט פון די שטאַכעטלעך, נתן האָט צוריק פערבויגען דעם פרענט אויפ'ן לאָדען, אז מען זאָל נישט אָנועהן, און מען זאָל נאָך אַמאָל קענען נעהמען פון קדשי־קדשים.

אפרים איז אהיים געקומען מיט זיין ווייב פון דער חתונה, וואו זיי האָבען אויסגעגעבען זייער קינד דאָס ספר־תורה'לע. האָט ער זיך דערמאָנט אָן דער קאַמער.

געוואָלה, זי איבערגעלאָזט אליין, צום ערשטען מאָל אליין. האָט ער גוט בעקוקט די שלעסער אויף דער טהיר, אָבער אַלעס איז גאַנץ.

הָאָט אָבער נישט געהערט און איז ווייטער געגאנגען. פרעגט טויבע:
 „וועמען זוכסטו?“ איידער די אידענע האָט נאָך אָבער צייט דאָס וואָרט
 אויסצוריידען, איז שוין מאַטקע אין שטיבעל, קוקט זיך אַרום, דערזעהט
 דעם שפּאַלט פון דער קאַמער, אַ זונען־שטראַהל פאַלט אַרײַן דורך די
 קוים צוגעמאַכטע טהיר, עפענט ער שוין די טהיר און דערזעהט אפּריס
 גייגער טויכט זיך צווישען אַ וועלט מיט שטיוועל. מאַטקע איז דער־
 שראַקען געוואָרען, אַז ער האָט דערזעהן דעם אידענ'ס באַרד מיט
 די אויגען אַרויסשטאַרען פון צווישען די שטיוועל.

— ווער איז דאָס? — האָט אפּריס'שי געמאַכט אַ געשרײ, אויפ־
 גערעגט, וואָס אַ פרעמד אויג האָט געזעהען, ווי ער טהוט זײַן דיענסט
 אין זײַן קדש־קדשים.

— דער מייסטער האָט מיך געשיקט.

— ווער מייסטער, וואָס פאַר אַ מייסטער? טויבע, רע־טויבע,
 וואו ביזטו? — איז אפּריס'שי אַרויס אַ פּערשטויכטער פון צווישען
 די שטיוועל.

נאָר מאַטקע איז שוין נישט געווען.

פון דעם טאָג אָן איז דאָס פּענסטער'ל פון דעם קאַמער פּער־
 קלאַפט מיט נאָך אַ לאָדען און אַ פרענט, און די טהיר פון אפּריס'שים
 קדשי־קדשים איז געוואָרען בעלעגט מיט נאָך צוויי שלעסער, אַז קיין
 פּרעמדענ'ס אויג זאָל ניט אַרײַנדרײַנגען, און מאַטקע האָט געקראָגען
 קלעפּ פון נתן גנב — וואָס ער האָט די מעשה אזוי נישט געשיקט
 געמאַכט.

מאַטקע אָבער האָט אויסגעשפּירט, אַז די קאַמער האָט אַ פּענ־
 סטער'ל און דאָס פּענסטער'ל געהט אַרויס אויף מאַנדריק'ס דאָך.
 עס האָט זיך געמאַכט באַלד אַן אַנדער געלעגענהייט. אַרײַנצו־
 דרינגען אין אפּריס'שים קדשי־קדשים, אפּריס גייגער, אזוי קאַרג ווי
 ער איז געווען, האָט ער דאָך געוואָלט האָבען אַז עס זאָל איבערבליי־
 בען אַן אַנדענקעניש נאָך איהם. פינף יאָהר האָט ער זיך געדונגען
 מיט אַ סופּר, אַז ער זאָל שרייבען פאַר איהם אַ ספּר־תּורה אין דער
 חברה, וואו ער דאווענט. האָט טויבע געוויינט, אַז זי וויל, אַז דאָס
 ספּר־תּורה זאָל זײַן געשריבען אויך אויף איהר נאָמען, האָט אפּריס'שי
 נישט געוואָלט. האָט די אידענע צושטייער געגעבען פון איהר געלד,
 וואָס זי האָט בגנבה אָנגעוואַמעלט אין אַ זאָק, גאַנצע פּופּצעהן רובעל,

געהאט פון א מאנספארשוין, נאָר אָהן אַ באָרד און אָהן וואָנצעס, מיט בעוואַקסענע וואָרצלעך, און פיינד האָט דאָס געהאט מענטשען. געד זעהן אַ קינד אין גאס — אַ שטויס געגעבען, און אלעס לעבעדיג אַוועקגעיאָגט פון זיך: „סטופּי“, „סטופּי!“ — האָט זי געהאט אויף אַלצדינג איין וואָרט.

זומער פאַרנאָכט איז זי געזעסען אויף די טרעפּלעך פאַר איהר טהיר און געשעפט לופט. זי האָט שווער געאַטעמט צוליעב אַסכטאָ. די קינדער פון די בעלי־מלאכות האָבען געבראַכט צו שלעפען אויף די אַקסלען די פאַרטיגע שטיוועל און קאַמאַשען צו אַפּריס'שן. די אידענע האָט עפעס געברומט אונטער דער נאָז, גענומען די שטיוועל און אַרײַנגעוואָרפען אַפּריס'שן אין קאַמער אַרײַן און געמורמעלט צו די קינדער: „סטופּי!“ „סטופּי!“

דאָס איינציגע פּערגעניגען פון אַפּריס גייגער איז געווען די קאָד מער מיט זיינע שטיוועל. ער פלעגט זיך אָפּטמאָל איינשליסען אין איהר אויף אַ גאַנצען טאָג און איבערוואָרפען די שטיוועל, וואָס האָבען געפּוילט דאָרט פון יאָהרען לאַנג. דאָס פּערפּוילטע לעדער האָט אַרײַס געגעבען אַ נעשטאַנק, און אַפּריס האָט גוט אַרײַנגעהויכט דעם ריח פון דעם לעדער און הנאה געהאַט. אַרײַסקומען פלעגט ער פון דעם קאָד מער מיט אַ צופּריעדענער מינע, דער שמייעל האָט איהם אַראָכגע־לאַכט פון די אויגען און אַרײַנגעפאַלען אין זיין קאָלטענעוואַטע דאָרד, וואָס די האָר איהרע זיינען צוזאַמענגעקלעפט געווען פון לעדער־שטויב. פלעגט ער מיט אַמאָל דערזעהן דאָס ווייב, ווי זי זיצט מיט דעם אָהן קינדיגען־פנים און גלאַנצט מיט איהרע קליינע אויגעלעך, פלעגט איהם מיט אַמאָל דאָס גאַנצע פּערגעניגען פון די פּוילענדע שטיוועל פּער־זעהן — פלעגט ער געבען אַ מרוקע, אַרײַסגעלאָזען אַ קללה אויף איהר און געכאַפט די קאַפּאָטע און אַוועק אין חברה מנחה דאַוונען.

אַט אויף דער קאַמער מיט די פּוילענדע שטיוועל האָט נתן נב זיין אויג געוואָרפען. האָט ער אַרײַנגעשיקט צו אַפּריס'שן מאָטקע'ן מיט אַן אויסרייד. מאָטקע האָט געדאַרפט אויסשפירען, צי די קאַמער האָט אַ פּענסטער'ל, און וואוהין דאָס פּענסטער'ל געהט אַרײַס.

אַנגעטראָפען האָט מאָטקע טויבע'ן, ווי זי זיצט אויף די טרעפּלעך און כאַפט פּרישע לופט זומער פאַרנאָכט. זי האָט איהם בעגעגענט מיט איהר געוועהליכען ווערטעל: „סטופּי!“ „סטופּי!“ מאָטקע

איז זיין איינציג פערנגיגען געווען, אז די קאמער איז וואָס אמאָל מעהר פול געוואָרען מיט שטיוועל. נאָך סוכות-צייט, ווען די רעגענס גיסען, איז אַ גאַנץ שטעדטעל אַרומגעגאַנגען באַרפוס, די בלאַמע האָט אַרײַנגערױנען דורך די אָפּענע לעכער, און בײַ אַפּרײַס'שײַ אין קעלער האָבען געפּוילט די שטיוועל, וואָס די שוסטער האָבען אויסגעאַרבייט פאַר דער בעפעלקערונג אויף דער צײַט, ווען דער רעגען וועט קומען.

געווען איז אַפּרײַס אַ אידעל אַ קאַרגער, וואָס האָט נײַט פּערגור נען דעם ווייב דעם ביסען ברויט וואָס זי עסט. יעדען פּריהמאַרגען איז דאָס געסעל אויפגערודערט געוואָרען פון די קריגערייע צווישען אַפּרײַס'שײַן מיט זײַן ווייב, און יעדען פּריהמאַרגען האָט ער געשלעפט דאָס ווייב צום גט: „שײַן די מינוט זאָלסטו מיר נעהן צום רב, די מינוט“.

כ'האַט זיך שײַן איינמאָל געטראָפּען, אז דער רב איז מיעד גע-וואָרען שלום כאַבען צווישען זײַ, און האָט בעשטימט זײַ אָכצו'גט'ן. פּרעגט אַפּרײַס'שײַ:

— וויפּיעל וועט דאָס קאַסטען?

— דו דאַרפסט דאָך איהר געבען אַ כתובה, און דעם סופּר, און שכר-טרחת, און אַ ציוויליגט.

— אָבער וויפּיעל, אַרום און אַרום?

— אַרום און אַרום, מיט אַ ציוויליגט, און פאַר'ן סופּר, און פאַר מיר, אַ פינף און צוואַנציג רובעל.

— פינף און צוואַנציג רובעל! — שרייט אויס אַפּרײַס'שײַ — טויבע, קום אַהיים! די מינוט אַהיים! — שלעפט ער די ווייב ביים אַרבעל.

צוליעב די פינף און צוואַנציג רובעל, וואָס ס'האַט איהם בע-דאַרפט דער גט אַבקאַהיטען, האָט ער אָבגעלעכט מיט אַ ווייב אַ מרשעת, וואָס זײַ האָבען זיך בײַדע פּײַנד געהאַט, אַ גאַנצעם לעבען, און געריסען זיך דעם ביסען פון די מײלער, און געזעטיגט אײַנס דאָס צווייטע מיט קללות.

אפּשר האָט איהם מאַקע טויבע די מרשעת דערצײ געבראַכט, אז ער זאָל אזױ שלעכט זײַן, וואָרום די אידענע איז מיט אַן אמת געווען אַ מרשעת. געווען איז זי אַן עקרה, און דאָס נישט-קינדער-האַבען האָט מען איהר אָנגעזעהען אויפ'ן פּנים... אַ שנים האָט זי

.12

א אדישער לאמבארד.

אין שטעדטעל האָבען געוואוינט אַ סך שוסטער, וואָס האָבען אויסגעאַרבייט שטיוועל פאַר די פּויערשע יאָהרמערק. אַ גאַנצען זומער איז מען אָבגעזעסען איבער דער טאַנדעט-אַרבייט און געגרייט סחורה פאַר הערבסט, ווען די יאָהרמערק וועלען זיך עפענען און מען וועט פאַהרען מיט דרענגלעך און געשטעלען אויף די ירידים אַרום. אָבער וועניג שוסטער האָבען זיך געקענט דערוואַרטען אויף דעם גליק. אַז זיי זאָלען אַרויספיהרען זייערע סחורות אויף די מערק. די מעהר-סטע פון זיי האָבען ניט געקענט דורכשלאַפען דעם זומער און אויס-האַלטען די שטיוועל, און צו די ימים-טובים צו האָבען שוין די שטי-וועל אַריינגעוואַנדעלט צו אפרים'שי גיינער אין קאַמער אַרײן, וואו מ'האַט זיי פערזעצט פאַר אַ פאַר רובעל אויף צו לעבען, אויף סחורה צו קויפּען אָדער אויף יום טוב מאַכען.

אפרים'שי גיינער איז געווען דער פּראָצענטניק פון די שוסטער. נעהמען פלעגט ער פון אַ קערבעל אַ צוויי גילדען פּראָצענט און אַ משכון די שטיוועל. אַז עס פלעגט קומען הערבסט, פלעגען זיך די שוסטער בעטען: „ר' אפרים'שי, גיט אַרויס די שטיוועל אויפ'ן מאַרק“. אָבער אפרים'שי ווייסט, אַז אַ שוסטער איז אַ שכור, און די שטיוועל קענען נאָך אויפ'ן וועג צום מאַרק אַריינפאַלען אין שענקעל, און אזוי ווי דאָס רוב שטיוועל זיינען שוין ניט ווערטה געווען דאָס געלד מיט דעם פּראָצענט, וואָס איז דורך די פאַר וואָכען אויף זיי אָנגעוואַקסען, פלעגען זיי בלייבען ביי אפרים'ען אין קאַמער פוילען, און האָבען שוין ניט געזעהן די ליכטיגע שיין מעהר. אפרים'שי האָט זיי ניט פערקויפט. קיין געלד האָט ער ניט בעדאַרפט. אָבגעלעבט מיט זיין ווייב, טויבע די מרשעה, אַ יאָהר צוואַנציג-דרייסיג אין קריגעריי, און געגעסען דעם גאַנצען טאָג אַ נעכטיגען ברויטעל מיט אַ ציבעלע.

געטהאָן, האָט ער געוואָלט איהר אָבצאָהלען. ער האָט אָבער ניט גע-
וואוסט מיט וואָס. ער פלעגט אַמאָל פון גאָס אַהיים ברענגען אַ הוהן
אונטער דער פּאַלע אָדער זיך אַרײַנלאָזען אין שענקעל אַרײַן און
אַרויסקריגען אַ פּלעשעל. האָט עס אַהיים געבראַכט און פאַר דער אײ-
דענע ביים קוימען אַוועקגעלעגט. פּלעגט די אײדענע איהם אויס דער
שטוב טרײבען.

— טראָג דיך אָב, דו קלײנער גנב, טראָג דיך אָב מיט דײַנע

גנבות.

און מאַטקע האָט געזעהען, ווי דאָס פּלעשעל בראַנפען ווערט פּער-
שוואַונדען אונטער דעם קישען אין דער אײרענע'ס געלעגער, האָט ער
געלאַכט און איז אויס דער שטוב געלאַפּען.

אַז די „בלינדע פּעריל“ האָט דערזעהען, אַז מאַטקע איז בײַ נתן'ען
אַ בן-בית געוואָרען און נתן גנב טראָגט זיך אַרום מיט איהם, האָט
ער אַלץ געקלערט ווי דעם יונג אין דער האַנד צו כאַפּען. ער האָט
זיך געוואָלט דורך מאַטקע'ן מיט נתן'ען אָברעכענען און אַלץ אָבגע-
ווארט אַ געלעגענהייט, ווען דער יונג וועט איהם אין די הענד פּאַלען.
ער האָט ניט בעדאַרפט לאַנג וואַרטען: די געלעגענהייט האָט זיך באַלד
געמאַכט.

— קענסט קריאת שמע לייענען? — פרעגט נתן גנב, וואָס איז געווען אַרײַנגעטראָן אין דער הייסער שיסעל.

מאָטקע לאַכט, האַלטענדיג אויף זײַנע צײַהן אַ זודניגע קאַר-
מאַפּעל:

— נײַן!

— און וואָס איז אויף דיר דאָס געלעכטער אַזוי? עס געהען אַזעל-
כע גרויסע ימים טובים אין לאַנד אַרײַן און דו קענסט ניט קײַן סדור
אין דער האַנד האַלטען — זאָגט די אַלטע.

נתן איז מכבד מיט דער ברייטער האַנד מאָטקע'ן אַיבער'ן
פנים.

מאָטקע לאַכט.

— וואָס שלאָגסטו איהם? צו שלאָגען ביזטו אַ בדיה, וואָלסט
בעסער גענומען אַ סדור און דעם יונג אויסגעלערענט עברי זאָגען —
זאָגט די מוטער — דו קענסט דאָך, זאָל ער אויך קענען.

מאָטקע לאַכט.

זאָכ'ן עסעו האָט נתן אַראָבענומען פֿון שענקעל, וואו עס שטעהען
די צוויי שבת-לייכטערלעך, דער מאַמע'ס מחזור, אויפגעבישט די
גרויסע אותיות און אָנגעהויבען צו לערנען מאָטקע'ן:

— נאָ זעה, דאָס איז אַ היי, און דאָס איז אַ בית, זאָג גאָט: אַ
היי, אַ בית.

מאָטקע לאַכט.

— וואָס איז אויף דיר דאָס ביזנע געלעכטער? גיב נור אַ קוק,
ווי ער האָט זיך צולאַכט! — און נתן האָט געכאַפט מאָטקע'ן אויפ'ן
קניע און האָט איהם אָנגעהויבען מכבד צו זײַן.

— נאָ, גיב נאָר אַ קוק, ווי ער האָט זיך גוראָיעט! נתן גנב, לאָז
אַב, לאָז אָב, וועסט דאָך דעם יונג מינות'ן! — שלעפט אַהײַם די
אַלטע מאָטקע'ן פון נתן'ס הענד.

נתן לערנט וויעדער און ניט מאָטקע'ן וויעדער קלעפּ.

— מײַן רבי, קוק אָן דעם רבי'ן, אז די הענד זאָלען דיר ווערען
אַכגעזאַרט. שלאָגען קענסטו איהם, אָכער לערנען? — שרײַט די אַל-
טע אויף נתן'ען.

און מאָטקע לאַכט אונטער נתן'ס קלעפּ.

מאָטקע האָט דערפיהלט, אז די אַלטע פעשע האָט איהם נומס

נתן ננב האָט געלעבט מיט דער מוטער אין הילצערנעם הייזעל. איין נומע מדה האָט דער יונג געהאט, וואָס די שמאָרט האָט איהם דערפאר געריהמט: ער האָט בכבוד געהאלטען זיין מוטער. דאָס ווייב האָט ער אויס דעם הויז געשיקט ווייל זי האָט ניט געקענט הויזען מיט דער שוויגער און געקריגט זיך מיט איהר. דער יונג האָט איהר בכבוד'ע קליידער געמאַכט, אַ שעהנע „שמאָרט“ אין דער ווייבער־שוהל איהר געדונגען און אַהיים געבראַכט דער מאמען דאָס בעסטע פלייש און די שעהנסטע פיש אויף שבת. שבת נאָכמיטאָג האָט נתן ננב זיין מאמע אויסגעפוצט אין אַ נייער הויב מיט אַ נייעם קאפּטענדעל, אין געסעל אַרויסגעפיהרט צום שפּאַציער. אַז די ווייבער האָבען געזעהען ווי נתן האָלט בכבוד זיין מאמע, האָבען זיי דעם יונג אַלעס מוחל געווען און געזאָגט, אַז ער פערדיענט זיך סיי ווי סיי די צווייטע וועלט. מען האָט דערצעהלט, אַז די אַלטע פעשע, נתן קצב'ס מוטער, וואָס איז אַליין אַמאָל געווען אַ קצב'טע און איז נאָך היינט אויך בכח אויס־צוטרונקען אַ האַלב קווערטעל בראַנפּען, פאַטשט נאָך היינט אויס דעם יונג, אַז עס געפעלט איהר עפעס ניט אין איהם, און נתן ננב, פאַר וועלכען די „בלינדע פּעריל“ ציטערט, לאָזט זיך אויספאַטשען פון דער מאמע און זאָגט איהר קיין וואָרט ניט.

אַט די אַלטע פעשע, די שטאַרקע אַכטציג־יעהריגע אידענע מיט די רויטע געפרוירענע באַקען, האָט אַריינגענומען מאַטקע'ן אין אַ ווייב־קעל פון דער קיך, און פאַר מאַטקע'ן טהיילמאָל אַ העמד אויסגע־וואַשען און אַ לעפעל וואַרעם געקעכטס געגעבען. די אַלטע פעשע איז געוואָרען מאַטקע'ס בעשיצערין און האָט אויפ'ן זוהן אָנגעשריען, ווען יענער האָט מאַטקע'ן געשלאָגען. נתן ננב האָט געזעהען, ווי די מאמע האָט גערן מאַטקע'ן, האָט ער איהם אויך גערן געקריגען און אָנגע־הויבען איהם צו, בעהאַנדלען ווי אַן אינגערען ברודער.

איינמאָל אַן אויף־דער־נאַכט, ווען זיי זיינען ביידע אַהיים גע־הימען פון שעכט־הויז, די אַלטע פעשע האָט אויפגעשמעלט אויפ'ן טיש די הייסע קאַרטאָפּל־זופּ מיט דעם פאַרעדיגען פלייש, רופט זיך אָן די אַלטע אידענע צו נתן'ען:

— נתן, עס געהט צו ראש השנה און יום כפור. דער יונג קען אוראי קיין קריאת שמע ניט לייענען.

רעל" געהאט זיין חברה ננכים, וואָס האָבען גע'גנב'עט, איהם אָבער-
שטעקט, און ער האָט פאר זיי פּערהאַנדעלט דערנאָך מיט די בעלי
בתים. האָט איין באַנדע געמאַכט דער צווייטער קאָנקורענץ. צוויי-
שען די אָנפיהרער פון די באַנדעס האָט אויבען-אויף געהערשט שלום :
זיי האָבען גערעדט צווישען זיך, געטרונקען אין איינעם "פאַלשען
בראַנפּען" ביי הנה'שרה'ן אין געוועלבעל, אָבער זיי האָבען מורא
געהאַט צו בלייבען איינער מיט'ן צווייטען אליין, אז איינער זאָל דעם
אַנדערען אַ מעסער נישט אריינשטעקען, און נור אָנגעקוקט זיך מיט
די אויגען, און מיט דעם בליק אלעס געזאָגט. עס איז געווען אָבער-
מאַכט צווישען זיי, אז איינער זאָל זיך אין צווייטען'ס עסקים ניט
מישען. דורך דעם, אז עס איז געשעהן אַ גנבה אין דער שטאָרט און
מען איז געקומען צו לויפּען צו די "בלינדע פּערעל" האָט ער זיך בע-
האַלטען, ער איז נישט געווען אין דער היים. ...

דערפאַר האָט איין אָנפיהרער דעם צווייטען'ס באַנדע גע'רודר'ט.
אז נתן גנב האָט אָנגעטראפּען אין אַ ווינקעל אַ שניץ פון די "בלינדע
פּעריל'ס" באַנדע, האָט ער איהם שוין פאַרלאָזט מיט אַן אינטערנע-
האַקטע זייט. און צייט מאַטקע האָט זיך גע'חבר'ט מיט נתן גנב,
האָט די "בלינדע פּערעל" געוואָרפּען אויף איהם אַן אויג און נישט
געלאָזט איהם אין מאַרק זיין אין אַ יאָהר-מאַרק. וואו ער האָט איהם
געטראָפּען, האָט איהם די "בלינדע פּערעל" געשלאָגען, געיאָגט און
געוואָרט נאָר, אז ער זאָל אין זיינע הענד אריינפאַלען. מאַטקע האָט
זיך נישט געקלאָגט פאַר נתן גנב : ערשטענס האָט ער געוואוסט, אז
עס דאַרף אזוי זיין, און צווייטענס, איז נאָך מאַטקע גנב געווען אַ צו
קליינער יאַט, אז דער רבי זאָל זיך פאַר איהם אָנגעהמען און געהן זיך
שלאָגען צוליב איהם מיט די "בלינדע פּעריל".

אָט פאַר דעם נתן גנב — וואָס האָט געקענט אזוי ווייט ברענ-
גען, אז די "בלינדע פּעריל" זאָל פאַר איהם ציטערען און אויסמיידען
פון וועג, ווען ער טרעפט איהם אָן — האָט מאַטקע גנב דרד'אָרץ
געהאַט, פּערגעטערט איהם און איז גרייט געווען פאַר איהם אין פייער
און וואַסער צו געהן. נתן גנב האָט דערפיהלט, אז דער יונג איז אַ
נוטער "יאַט" און מען וועט איהם קענען אַמאָל אויסנוצען צי אַן עסק,
האָט ער איהם צוגעלאָזט צו זיך, אַהיים גענומען מיט זיך און אפילו
געלאָזט שלאָפּען אין הויז ביי זיך.

— איך וויל? די גנבים ווילען, זיי זיינען געקומען צו מיר, האָבען מיר געזאָגט. איך מיין — פאַר צוויי הונדערט רובעל.
מען דינגט זיך, או דער סוף איז, אז נתן ווייזט אָן, וואו די פעל
זיינען איינגעגראָבען אין לאַנקע ביים וואַסער.

די גערעכטיגקייט פון דער שטאַדט האָט געהיט דער סטאַרשי
סטראָזשניק יאַנאַוויטש, אָדער, ווי די אידען האָבען איהם אַ נאָמען
געגעבען, „די בלינדע פערעל“, — דערפאַר, ווייל אז ער וויל קען ער
ווערען בלינד, ווי די אָרימע אידענע פערעל, וועלכע זיצט פאַר דער
שוהל און בעט נדבות: ער זעהט נישט, אַז אַ איד האַלט אָפען דאָס
געוועלבעל זונטאג נאָך צוועלף אַזייגער און לייזט געלד; ער זעהט
נישט, ווי עס פערשווינדט פון אַ פויער'ס אַ פוהר אַ קעלבעל, ווי מען
שפּאַנט פון אַ וואָגען אין מיטען העלען טאָג די פערד אויס, אָדער
ווי נתן'ס חברה האַקען אויף אַ שפייכלער ביינאַכט און נעהמען די
קאַלבס־לעדער אַרָאָפּ. ער איז די „בלינדע פערעל“, ער זעהט נישט
און הערט נישט. ריידען רעדט דער סטאַרשי סטראָזשניק אידיש און
זאָגט אָן די אידען אַ פריהער, ווען דער קאָמיסאַר וועט קומען נאָכ־
קוקען אין די געוועלבער דעם פאַטענט. די „בלינדע פערעל“ האָט
מען בערארפּט אין שטעדטעל, ווי מען בעדאַרף, להבדיל, אַ רב אָדער
אַ מקוה. ער האָט געמאַכט שלום צווישען אידען. אַז איין איד האָט
גע'מסר'ט דעם צווייטען, אז ער האַנדעלט מיט פאַלשע בראַנפען.
איז ער געקומען און האָט דערצעהלט. האָט יענער גע'מסר'ט דעם
צווייטען, אז ער האַנדעלט מיט גנבות — האָט ער פון ביידע גענור
מען כאַבאַר און שאַ, שטיל. אין זיינע צייטען איז קיין איד נישט
אריינגעפאַלען אין גו'אישע הענד, נישט אין געריכט און נישט אין
די וואַך. און אז עס האָט זיך געמאַכט, אַז בעריל מסור האָט גע־
מסר'ט צום נאַטשאַלניק און אָנגעוויזען אויף די „בלינדע פערעל“, אַז
ער נעהמט כאַבאַר פון די אידען, האָט זיך „די בלינדע פערעל“ גע־
קאַכט אין איינעם מיט אידען ביים רב און גע'מענה'ט אויף אידיש:
— אַזאַ מעשה, אַ איד זאָל איבערענטפערען אידען אין גו'אישע
הענד! וואָס, עס איז נישטאָ קיין רב, ביז הונדערט און צוואַנציג
יאָהר? האָסט עפעס, געה צום רב.

צווישען נתן נבב און די „בלינדע פערעל“ איז אָנגענאַנגען אַ
שטילע מלחמה. אזוי ווי נתן נבב, אזוי האָט אויך די „בלינדע פע־

.11

די „בלנדע פעריל“

פאר איין מענשען האָט מאַטקע דרך ארץ געהאט און גענומען אַ מוסר פון איהם. דאָס איז געווען נתן נבב, דער העקער. זיין פרנסה איז געווען, אבשינדען די בהמות אין שעכטהויז, און דערנאָך דאָס פלייש אויסהענגען אין יאטקע פאר די ווייבער. אָבער זיין הויפט־פרנסה איז געווען גנבה. נתן נבב האָט געלעבט מיט זיין אלטער מיר טער אין הילצערנעם הייזעל אין עק שטאָדט, ביי דער שוכטער־גאַס. פאר דעם „הילצערנעם הייזעל“ האָט דאָס שטעדטעל געזיטערט. אין עפעס אַ גנבה געשעהן אין שטעדטעל: אַ פאָר זילבערנע לייכטער פון אַ טיש אראָפּגענומען אַ פרויטאג ביינאַכט, ביי לייזער מאיר'ן דעם וואָל־סוהר דעם שפייכלער אויפגעהאקט און די פעל ארויסגע'גנב'עט. — איז מען צוערשט געקומען צום „הילצערנעם הייזעל“. אינעווייניג איז מען נייט אריינגעגאנגען: עס האָט געקענט שמעקען מיט אַ מעסער־שטאָך; נור מען האָט זיך ארויף און אראָפּ געדרעהט כאַר דעם הייזעל מיט געבראָכענע הענד און געקרעכצט, געפרואוויט אריינ־וואַרפען אן אויג, אין אַ פּערהאנגען פענסטערעל אריין. איז שוין נתן אַרויסגעקומען פאר דער טהיר און געפרעגט תם'עוואַטע:

— וואָס איז געשעהן?

— נתן, געדענק אין גאָט, האָב רחמנות אויף מיין ווייב און קינד דער, גיב ארויס די פעל.

— פעל? ביי וועמען האָט מען דאָס גע'גנב'עט פעל וויעדער?
וואָס טהוט זיך דאָ אין דער שטאָדט! מען וועט דאָך שוין נייט קענען לעבען באלד. יעדע נאכט אן אנדער גנבה, — צוקאכט זיך נתן.

— נתן, זאָג, וויפיעל ווילסטו, אז דו זאָלסט ארויסגעבען די פעל?

שליסען אין בית המדרש אויף א גאנצען טאָג, אז ער זאָל נישט קע-
נען ארויסגעהן. נאָר מאָטקע האָט מורא דעם אלטען דין צו טשע-
פען. נתן נבב האָט אויך מורא פאר דעם אלטען דין. אונטער די
אויגען, שילט ער איהם, און אז דער אלטער דין קומט, ציטערט ער
פאר איהם, און אויך דער אלטער ברוך, און אלע קצבים פיהרען זיך
אזוי, האַלט זיך מאָטקע אויך אזוי. נאָר עס וועט אויף איהם אויך
א צייט קומען.

אזוי האָט מאָטקע בעהערשט די שטאָדט מיט זיינע הינד און
די הינד האָבען איהם געפאָלגט אלעס, וואָס ער האָט זיי בעפוילען.
זיי זיינען איהם געווען אונטערטהעניג ווי אַ קעניג.

ביינאָכט, ווען דאָס שטערטעל איז שוין געשלאָפען, איז זיך מאָט-
קע צוואמענגעקומען מיט זיינע הינד אויף די יאָטקע-קלעצער אין
מאָרק. די לבנה האָט געשיינט. מאָטקע איז געזעסען ווי אַ קעניג
אויף דעם העכסטען יאָטקע-קלאָטי, נעבען איהם איז געלעגען זיין
פריינד, דער עלטסטער פון די הינד, „בורעק“, מיט דעם געשאַרענעם
הינטען און בעוואַקסענעם קאָפּ און עק ווי ביי אַ ליב, — נאָטע קאָ-
טארינארזש'ס הונד, וואָס האָט געהאלפען מאָטקע'ן, ווען ער איז נאָך
שוואַך און קליין געווען און זיך נישט געקענט געבען קיין עצה געגען
די מענשען. ער איז געבליבען מאָטקע'ס נאָהענטסטער פריינד, און
מאָטקע האָט איהם געמאכט פאר אַן עלטסטען פון די הינד: איהם
האָט מאַטקע צום ערשטען אָבגעגעבען די גרעסטע שטיקער ביינער
און איהם האָט מאַטקע בעפרייט פון זיין קייט און מיטגענומען אור-
מעטום וואוהין ער איז געגאנגען. אויפ'ן יאָטקע קלאָץ ליגט ער נע-
בען מאָטקע'ן און מאַטקע שפיעלט זיך מיט איהם און ארום די יאָט-
קע-קלעצער שפרינגען ארום די אונטערטהאָנען — די הינד: זיי
שטעלען זיך אויף צוויי פיס — מאַכען נאָך ווי מענטשען, פאר מאָט-
קע'ן, שפרינגען פאר איהם און בילען מיט ווילדע געשרייען, ווי זיי
וואַלטען זאָנען:

— בעפעהל, בעפעהל אונזער קליינער הערשעה, אלעס, אלעס ווע-
לען מיר טהאָן פון דיינעטוועגען.

געבראכט א הוהן, א גאנז אָדער א קאטשקע — איז אלעס געווען ביי איהם טריף. אויף דער צווייטער זייט טיש אין בית המדרש איז גע- זעכען רבי יצחק דין. ר' יצחק איז דוקא געווען א הויכער איד מיט א ימיינלעך אין דער באַרד, און אויב דער דין רבי ליבוש האָט קיין קינדער נישט געהאט, האָט רבי יצחק דין דוקא געהאט א סך קינד- דער, און ביי רבי יצחק'ן זיינע אלע גענוג, קאטשקעס און היינער גע- ווען כשר. אָבער די ווייבער זיינען נישט געגאנגען צו רבי יצחק'ן, נאָר דוקא זיך געשטופט צו רבי ליבוש'ן און ארומגעטראָגען דערנאָך די טריפה געמאכט עופות צו די שטאָדטישע גוים צו פערקויפֿען.

אָט דעם רבי ליבוש האָט מאַטקע נאָך פיינד געהאט ווען ער איז נאָך געווען א קינד. די מאמע איז ארומגעלאָפֿען איבער'ן מארק א גאנצע וואָך און אָבגעשפּאַרט אויף אן עוף אויף שבת. מאַכט זיך א שאלה. אז מען האָט מאַטקען געשיקט מיט דער שאלה, איז ער געגאנגען צו רבי יצחק'ן. האָט די מאמע דוקא געשיקט צו רבי ליבוש'ן. און קוים איז די שאלה אריינגעפאלען צו רבי ליבוש'ן, האָט שוין מאַטקע געוואוסט אז די מאמע וועט וויינען און דאָס שוועסט- טערעל וועט טראָגען די גאנז צו דעם פעטען דייטש צו פערקויפֿען און שבת וועלען אלע עסען טרוקענע חלה. פאר דעם טריף-מאכען האָט מאַטקע דעם דין פיינד געהאט פון קליינערהייד אָן, און יעצט זעהט ער, אז ער מאכט אלעם טריף אין דער יאָטקע. אז רבי ליבוש קומט אין שעכט-הויז אריין ווערען אלע קצבים טרויעריג און ציטערען פאַר שרעק. מען טראָגט איהם אונטער א לונג-און לעבער, נתן בלאָזט זי אָן און דער אלטער דין קוקט זיך גוט איין, זוכט, זוכט, באלד טריף! איז ווי א בראָך וואָלט אויסגעבראָכען, און נתן זאָגט אין דער שטיל:

— איך האָב באלד געוואוסט, אז דער אלטער וועט טריף מאַכען.
 — עס איז דען א וואונדער, ער האָט קיין קינדער נישט, ווי א שטיין, — זאָגט מיט א קרעכץ דער רויטער ברוך מיט די רויטע אוי- גען און טרעהרען רינען איהם אויף די באַקען.

און פערקעהרט, אז רבי יצחק קומט אין שעכט-הויז, זיינען אלע פרעדליך, אין מאַטקע ווייסט, אז דערנאָך וועט ער שוין געהן צו חנה-שרה'ן אין געוועלבעל אריין נאָך אַקעוויט.

דערפאר האָט מאַטקע פיינד דעם דין רבי ליבוש און וואָלט איהם אַמאָל געוואָלט מיט זיינע הינד מכבד זיין, איהם אַמאָל איינ-

האָט נאָר בעדארפט אַ שמעק טהאָן איהם און דערפיהלען אָן זיין ריה אז ער איז דער קעניג איבער די הינד.

קוים האָט ער נאָר געקראָגען די מאַכט איבער די הינד, האָט ער זיך בענוצט מיט איהר זיך אָבצורעכענען מיט זיינע פיינד. די פיינד זיינע זיינען געווען דאָבשע די מייסטערין, דער פאָטער זיינער און דער דיין רבי ליבוש.

צו בעריש מייסטער, וואָס ער האָט איהם אזוי געשלאָגען, האָט ער קיין גרויסען האַס ניט געטראָגען. ער פערשטעהט עס פאַר וואָס — אַ מייסטער מעג, אַ מאַנספערשוין! נאָר אויף איהר, אויף די אידענע מיט די פערשטאָפטע אויערען האָט ער געטראָגען אַ שרעק־ליכען כעס. ווי ער האָט זי געטראָפען אין געסעל האָט ער אָנגעשיקט די הינד. די הינד זיינען איהר בעפאלען, דאָס קלייד אַראָנגעריסען, די אידענע האָט געשריגען און מאַטקע איז געשטאַנען און געלאַכט הויך. ער האָט דער אידענע אויף דער ליכטיגער שיין נישט אַרויסגעלאָזען. די הינד האָבען פון איהר שוין אַוועקגעכאַפט דאָס פונט פלייש, וואָס זי האָט געטראָגען, פוטער, אַ קאָרב אַרויסגעריסען און אייער צובראַכען. דעם שוואַרצען קאָטער האָבען די הינד שוין דעם גאַנצען עק אָבגעריסען און איהם צובלוטיגט ווי אַ הורג — און מאַטקע קען זיך נאָך נישט בערוהיגען. ער האַלט נאָך די אידענע איינגעשלאָסען אין שטוב.

פאַר זיין פאָטער פיהלט ער זיך נאָך צו שוואַך מיט זיינע הינד. און ער וואַרט ביז ער וועט אליין זיך קענען אָברעכענען מיט איהם מיט זיינע אייגענע כחות. דערפאַר מיידעט ער איהם נאָך אויס. נאָר דער פאָטער מיידעט מאַטקען אויף אויס זינט מאַטקע געהט אַרום מיט די הינד; ער טשעפעט איהם נישט מעהר און לאָזט איהם לוי־פען. ווען ער דערזעהט איהם אין געסעל מיט דער סטאדע הינד נאָך איהם, קוקט ער איהם נאָך מיט איין אויג און ער קלעהרט זיך, אז פון דעם יונג וועט עפעס אויסוואַקסען אַזעלכעס, פאַר וואָס מען וועט זיך דארפען היטען...

אויף ר' ליבוש דין טראַגט מאַטקע גלאַט אַ האַס אָהן אַ פאַרוואָס. ר' ליבוש איז געווען אַ האַרטער קליינער איד, וואָס האָט קיין קינדער נישט געהאַט, מיט אַ פערשטיינערט שטרענג פנים. אַ פרייטאג נאָכ־מיטאג פלעגט ער זיך אַוועקזעצען אין בית המדרש מיט זיין מע־סערעל אין דער האַנד שאַלֹות פסק'נען און ווען אַ אידענע האָט אַרייני־

אמאל האט ער רחמנות געהאט אויף דער אידענע, האט ער גע-
געבען א וואונק צום הונד און אראבגענומען די "בעלאגערונג" פונ'ם
געוועלבעל. טהיילמאל, אז ער האט געטראגען אויף וועמען א שלעכט
הארץ, האט ער אזוי דעם הונד אָבגעהאלטען א גאנצען טאָג פאר דער
טהיר און קיינעם נישט אַרײַנגעלאָזט און נישט אַרױסגעלאָזט פונ'ם
געוועלבעל.

די הינד האָבען איהם געגעבען מאַכט און מען האָט זיך אָנגעהוי-
בען צו'חנפ'נען צו איהם. איין כוחר האָט איהם געלד געוואָלט בעצאָה-
לען, אז ער זאָל בעלאַגערען מיט זיינע הינד די טהירען פון זיין קאָנקור-
רענטס קראָם. נאָר מאַטקע האָט בענוצט זיין מאַכט איבער די הינד ניט
פאר געלד, נאָר פאר אייגענער אַמביציע. און עס האָט זיך אַמאל גע-
טראָפען אז מאַטקע האָט בעלאַגערט אַ גאַנץ שטיבעל חסידים מיט
זיינע הינד און זיי נישט געלאָזט אַהיים געהן שבת פונ'ם דאוונען, —
דערפאר וואָס עוזר חסיד האָט געשריען אויף איהם, אז ער וועט דער-
צעהלען, אז ער רייסט באַרען פונ'ם גוי'אישען סאָד אום שבת. מאַטקע
האָט ערשט דעמאָלט אַהיים געלאָזט די חסידים פונ'ם דאוונען, ווען
דאָס האָט זיך איהם אַליין פּערגלוסט.

די מאַכט איבער די הינד האָט ער געקראָגען נישט בלויז דערפאר.
וואָס ער האָט זיי פון שעכטהויז אַרױסגעוואָרפען די אַלטע לאַפען,
שטיקער הויט, מילץ, קאַליע געוואָרענע פלייש. ניין, וי ליעבע און
צוגעבונדענקייט צווישען איהם און די הינד האָט גערוהט אויף אַ פיעל
טיעפערען אינסטיקט, ווי אויסערליכער נוצען. די הינד האָבען דער-
פיהלט אין איהם, אז דאָ האָבען זיי געפונען די בעשעפעניש, וואָס די
נאַטור האָט בעשאַנקען מיט די רייכטהימער פון רעדען, געהן אויף צוויי
פּיכ, מיט שכל און מיט מענשליכע אינסטינקטען, און די בעשעפעניש
וועט דאָס אַלעס אוועקשיינקען זיי, צו פיהרען זיי און צו הערשען איבער
זיי. ביז מאַטקע'ן, האָט זיך ניט געפונען קיין מענש, וואָס זאָל וועלען
זיין דער קעניג און דער פיהרער פון די הינד. און מאַטקע איז געוואָר-
רען זייער קעניג. די הינד האָבען איהם אַנערקענט כאר זייער
פיהרער און געפאָלגט זיינע בעפעהלען. ער האָט זיי ועשלאַגען, גע-
שטעלט אויף צוויי פּיס, געהייסען זיי קריכען איבער פלויטען, אויף
דעכער, שפּרינגען איבער הייזער. זיי האָבען איהם געפאָלגט. א הונד

.10

דער קעניג פון די הינד.

און צייט מאַטקע האָט זיך אַרײַנגעקראָגען אין שעכט־הויז, איז ער געוואָרען דער מלך פון די הינד. וואו ער איז געגאַנגען, איז איהם אַ מהנה הינד נאָכגעגאַנגען ווי אַ וואַך און געהיט איהם, אַז מען זאָל איהם קיין שלעכטס ניט טהאָן. קיין חברים אינגלעך האָט ער נישט געהאַט, נאָר הינד זיינען געווען זיינע חברים, און „בורעק“, זיין ער־ציהער איז איהם דער נאָהענטסטער געווען. צוליבע די הינד האָט מען פאַר מאַטקע'ן דרך ארץ געקראָגען און מורא געהאַט. די יונגען און גאס האָבען געציטערט פאַר איהם. מאַטקע האָט נאָר בעדאַרפט אַ וואונק געבען און אויף וועמען זיינע הינד אָנרייצען, אַז מען זאָל אַנט־לויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט.

טהיילמאָל האָט זיך מאַטקע'ן פּערגלויסט, האָט ער גענומען אַ הונד און איהם אוועקגעלעגט פאַר אַ שוועל פון אַ אַידיש קרעמעל און דער הונד איז אַזוי לאַנג געלעגען ביז מאַטקע האָט איהם נישט געהייסען זיך אויפהויבען. אידען האָבען צוליבע דעם הינד מורא געהאַט אַרײַנצוגעהן און אַרויסצוגעהן פון דעם געוועלבעל. קיין קונד האָט שוין אין דעם געוועלבעל נישט אַרײַנגעשמעקט, און מאַטקע איז געשטאַנען ווי אַ קעניג אין מיטען מאַרק און געזעהן ווי דער הונד פיהרט אויס זיין בעפעהל: — ער ליענט פאַר דער טהיר פון דער אי־דענעס קרעמעל און קוקט מיט בייזע אויגען און לאָזט אַרויף אַ ברום אויף יעדען, וואָס וואַגט אַרײַנצוגעהן אָדער אַרויסצוגעהן פון געוועל־בעל — ער איז בערייט אָנצופאַלען אויף איהם. מען איז געקומען צו לויפען צו מאַטקע'ן און זיך געבעטען ביי איהם:

— מאַטקע, נעהם צו דעם הונד, טהייערער מאַטקע, פאַרוואָס

טהוסט דו מיר דאָס?

פלעשעל צו טרינקען, מיט א שטיק פערבלוטטיגטע ברויט — איז מאַטקע
 געווען דאָס גליקליכסטע קינד אין דער וועלט.
 ער האָט אויפגעהויבען פון ד'רערד א שטיק לאַפּען פון אן אלטער
 מילץ און צוגעוואָרפען צו די גאַסען־הינד, וואָס זיינען איהם נאָכגע־
 לאַפּען. די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט רעספעקט און צופריע־
 דען געווען, וואָס אויף זייער מאַטקע איז געוואָרען אזא לייט.

נעם אָקס אַ לונג און לעבער. ער בלאָזט דורך אַ רעהר, און די לונג ווערט אָנגעבלאָזען, און דאָס אידעל, וואָס האָט פריהער דעם אָקס געשאַכטען, קוקט צו, טאָפּט די לונג און קוקט זי גוט דורך, צו זי איז גאַנץ, צי דער אָקס איז כשר, צו טרפּה...

מאָטקע האָט געהאַלפּען די לונג־און לעבער שלעפען, און די הענד האָט ער שוין געהאַט אויף בעפלעקט מיט בלוט. האָט ער געקראָגען אַ פּלעם אין פנים אריין פון הינטען ארום:

— נאָ, ווער איז דער נייער קצב? — האָט איהם דער הויכער יונג, נתן גנב, מכבד געווען.

— עס איז דעם בלינדען ליב'ס, לאָז איהם געהן. דער יונג איז אַ יאַט. פּערלאָז זיך אויף מיר, ער וועט זיין אַ לייט.

— טאָ געה און ברענג אַ האַלב פּלעשעל אַקעוויט פון חנה שרה'ן, און אַ ברויט מיט אַ הערינג, — גיט איהם נתן געלד. נור די מינוט צוריק, דו הערסט? אַז ניט וועל איך דיר אַ זייט איבערהאַקען.

מאָטקע האָט ניט פּראָטעסטירט גענען דעם פּלעם, וואָה ער האָט געקראָגען. עס איז איהם גאָרניט איינגעפאלען צוצונעהמען דאָס געלד, ווי ער האָט מיט דעם מייסטער'ס געטהאָן. עס איז איהם דאָ געפּעלען אין שעכט־הויז. און ער האָט געוואָלט זיינע נייע בעלי־בתים צופריע־דען שטעלען. מיט איין שפרונג איז ער געווען ביי חנה־שרה'ן אין געהיימען שענקעל. געבראַכט האָט ער דאָס האַלבע פּלעשעל אַקעוויט, וואָס ער האָט געקויפּט און נאָך אַ האַלבעס, וואָס ער האָט אין די טאַש אַראַבגעלאָזט, וועלענדיג זיך אויספיינען פאַר נתנ'ען, וועמען דאָס איז זעהר געפּעלען. דאָס ברויטעל, וואָס ער האָט געבראַכט, איז געווען פּערבלוט־יגט פון זיינע הענד. נתן קצב האָט צוגענומען די צוויי פּלעשעלעך און איהם געגעבען אַ וואַליע מיט דער האַנד איבער'ן קאַפּ:

— אַזוי, ביזמו דאָך גאָר אַ יאַט. וועט דאָך טאַקע פון דיר ווערען אַ לייט.

מאָטקע האָט צופריעדען געשמייכעלט איבער דעם לויב. וואָס ער האָט געקריגען פון נתן קצב, און געשטאַנען גרייט אויסצופיהען יעדען אַנדערען בעפעהל; אפילו מען וואָלט איהם געהייסען אַ מענשען הרג'ענען, וואָלט ער עס געטהאָן. און אז נתן האָט איהם געגעבען פון

אויגען, דאָס אידעל רייסט ארויס די פּעדערען פון ווייכען העלזעל, עס זעהט זיך אַ בלאָהע, ווייכע הייטעל מיט אָדערען אדורכגעצויגען... אַ שנייד אַרײַן, אַ שפּרײַז מיט בלוט, — און דאָס אידעל וואַרפט אוועק דאָס געשאַכטענע הינדעל, און דאָס הינדעל וואַרפט זיך אויף דר'ערד ווי אין קדחת, דאָס בלוט רינט דערפון, ביז עס פּערגלאַצט די אויגען און בלייבט ליעגען אָהן אָטהעם. אָט ציהט שוין גדליה דאָס געשאַכט טענע קאַלב אויף אַ שטאַנג אַרויף און שניידט אַדורך מיט אַ מעסער דעם בויך, ציהט אַרויס די געדערעם מיט'ן לונגיאַון-לעבער, אַ פאַרע געהט אַרויס דערפון, ער ציהט די פּעל אַראָב, בלוט גיסט זיך איבער די הענד, איבער'ן מעסער, אויף די קאַפּטע אַרויף — און דאָס קאַלב האַלט נאָך די אויגען אָפּען און גלאַצט... וואו ער האָט זיך נאָר גער סוקט, האָט ער געזעהן בלוט, געשאַכטענע קעלבער, געקוילעטע חזרים. אָקסען האָבען געמריטשעט און געשריען פאַר'ן שעכטען מיט ווילדע געשרייען. קעלבער און שעפּסען האָבען זיך געבעטען מיט שוואַכע אונבעהאַלפענע שטימען: מע, מע, ווי קליינע קינדער, און חזרים האָבען הויך געוואַלדען געמאַכט, און היינער אין היינער האָבען שרעקענדיגע קינדערשע געשרייען פון זיך אַרויסגעגעבען. אין מענטשען זיינען געשטאַנען מיט מעסערס אין די הענד, בעגאַסען מיט בלוט, און אַלעס לעבעדיגעס געשאַכטען, געשונדען די הויט, די פּעדערען פון די העלזער אויסגעפליקט, און עס האָט זיך מאַקע'ן ג'יזאַכט, אז נישט בלויז בהמות, נאָר מען וועט באַלד אַ מענטשען אַוועקלייגע און מען וועט איהם שעכטען. אַלעס מעג מען דאָ, אין דעם שעכט הויז: שלאַגען, שניידען און שעכטען, און מען טהוט גאָר נישט דערנאָר. און ער האָט גאַרנישט געוואוסט דערפון, אז מען מעג שעכטען...

ער איז גערייצט געוואָרען פון בלוט, און געבעטען זיך ביי גדליה קצב, ער זאָל איהם געבען דאָס מעסער, ער וויל אויך שינדען דאָס קאַלב. גדליה קצב האָט איהם אָנגעקוקט מיט די רויטע אויגען אויף דעם פון בלוט בעשפּריצטען געזיכט און געזאָגט צו איהם:

— דו קענסט נאָך נישט. דו וועסט דאָס לעדער אדורכלעבערען. נאָ, קוק דײַך צו, לערען דײַך צוערשט אויס, דערנאָך וועסטו שינדען.

און מאַטקע האָט זיך גוט צוגעקוקט און געוואַלט זיך אויסלערנען. באַלד האָט ער דערזעהן, ווי אַ יונג רייכט אַרויס פון אַן אויפגעשניטע-

די הינד האָבען איהם געהאַלפּען די קעלבער אונטעריאָגען.
 אין שעכטהויז האָט זיך פאַר איהם אויפגעעפּענט א נייע וועלט.
 ער האָט דערזעהן אַזעלכעס וואָס איז איהם איבערגעבליבען אַ לעהרע
 אויפ'ן גאַנצען לעבען. ביו צום שעכטהויז, אַז ער האָט געזעהן שלמה
 אָדער גדליה קצב טראָגען אַ ריפּ פּלייש אויפ'ן אַקסעל, איז איהם גאָר
 ניט איינגעפאַלען, אַז דאָס פּלייש איז אַן אַקס, אַ קוה, אַ קאַלב אָדער
 אַ שעפּס, וואָס ער זעהט זומער זאַרנאַכט אין געסעל אַהיים געהן פון
 פעלד. ער האָט גאָרנישט געקלעהרט וועגען דעם און געמיינט, אַז
 אַ לעבעדיג קאַלב איז עפעס אַנדערש. ער האָט געזעהן ווי גדליה
 טרייבט צונויף די קעלבער אין הויף פון שעכטהויז, נעהמט אַ קאַלב,
 בינדט איהם צונויף אַלע פיער פיס. דאָס קאַלב ליעגט שוין אויף
 דר'ערד און שרייט, און שמעקט ארויס אַ פּאָר אויגען און גלאַצט.
 דערנאָך קומט צו אַ אידעל מיט אַ פּערבלוטטיגער קאַפּאָטע און האַלט
 אַ גרויס, גרויס מעסער אין דער האַנד, וואָס די שאַרף פּלאַקערט אין
 דער זון. דאָס אידעל מיט'ן בערדעל נעהמט דאָס מעסער אין מויל
 אַריין. האַלט עס צווישען די צייהן, און גאַלט אָב מיט אַ בריטוויל דעם
 קאַלב'ס האַלז, אַז ער זאָל גלאַט זיין. אַז דער האַלז איז שוין זעהר
 גלאַט, נעהמט ער דאָס מעסער און גיט אַ שנייד אַריין. בלוט שפּריצט.
 דאָס קאַלב זעצט די אויגען ארויס, כאַרכעלט — און עס איז שוין טויט
 און קיינער טהוט זיי גאָרנישט, נישט דעם אידעל, נישט גדליה קצב
 דערפאַר, מען שלאָגט זיי ניט, מען שרייט ניט אויף זיי. דערנאָך נעהמט
 מען זיך צו אַן אַנדער קאַלב און מען טהוט מיט דעם אויף אויז, אַז ער
 האָט זיך אומגעקוקט אין שעכטהויז, האָט ער געזעהן, ווי עס שמעהען
 מענשען מיט פּערבלוטטיגע קאַפּאָטעס און האַלטען גרויסע מעסערס
 אין די הענד און קוילען, שעכטען לעבעדיגע זאַכען. דאָרט ליעגט
 אויף דער ערד אַ גרויסער אַקס, געפּענטעוועט די פיס. אַ שטאַרקער
 יונג האַלט דעם קאַפּ פון אַקס. ער זעהט די גרויסע אויגען אַרויס-
 שטאַרען, און אַן אַנדער אידעל שמעהט נאָך מיט אַ גרעסערען מעסער
 און שניידט איבער די האַלז. אין אַ עק פון שעכטהויז האָבען שקצים
 צוגעבונדען אַ חזיר ביי אַ הויכען קלאַץ און שמעהען ארום און קלאַפען
 איהם איבער דעם קאַפּ מיט דרענגער, און דער חזיר קוויטשעט און
 שרייט. אין אַן אַנדער ווינקעל זעהט ער אַ אידעל האַלט אַ מעסער אין
 מויל, צווישען די קניע אַ יונג הינדעל. דאָס הינדעל פּערגלייסט די

מאמע אין זיינע אויגען שרעק ערוועקט. ער האָט מורא געקריגען. פלינק זיך אויפגעכאַפּט און אַנטלאָפּען. די הינד נאָך איהם. ער האָט זיך אָבגעטראָגען פון מאַרק און איז אריין אין בית־המדרש־געסעל, וואו דער אָקסען־מאַרק איז. דאָרט זיינען פויערעם געשטאַנען מיט אָקסען, קיה, קעלבער, און אידען זיינען אַרומגעגאַנגען צווישען די בהמות, געטאַפּט דאָס פעטס אויף די לעבעדיגע אָקסען און קיה, געמאָלקען פון די אייטערס און פּערזוכט די מילך און געדונגען זיך מיט די פויערעם, געפאַטשט זיך אין די הענד, געשריען, געלד געוואָרפען. מאַטקע האָט זיך געפלאָנטערט צווישען די פיס, געווען דאָ ביי אַ קוה, דאָרט ביי אַ קאַלב. אויך געפרובט די הענד אונטער אן אייטער אַרונטערצושטעקען, אויסצומעלקען מילך און אויסצוטרינקען — האָט איהם דער פויער מיט אַ שטריק פון די קוה אָבגעיאָגט. עס איז איהם געשעהן דאָ צווישען די קיה און די קעלבער, צווישען די פויערעם און די אידען, ווי דאָרט צווישען די גענז און די ווייבער.

אין איד, דער לאַמער גדליה קצב, האָט קעלכליך צוואַמענגעקליי־בען פון מאַרק אַראָפּ, האָט זיך דער אַלטער איד מיט זיי קיין עצה ניט געקענט געבען. די קעלכלאך זיינען זיך צולאָפּען און יעדעס מאָל האָט ער אַן אַנדערס געיאָגט, וואָס איז אריין צווישען די פוהרען. מאַטקע האָט עס בעמערקט — האָט ער גענומען, ווי אַ גרויסער, אַ רוט פון דער ערד, און געהאַלפּען דעם לאַמען גדליה די קעלבער צונויפ־יאָגען.

— אָט אזוי, העלף זיי מיר טרייבען אין שעכט־הויז אריין, וועסטו קריגען אויך אַ זעמעל. טהו עפעס, יונג, העלף! דרעה זיך נישט אַרום לעדיג, — שרייט צו איהם דער לאַמער גדליה, וואָס עס האָט געקאַפּעט פון זיינע ביידע רויטע אויגען און ער איז טויב געווען אויף ביידע אויערען. ער האָט געמיינט אז אַלע זיינען טויב, דאָריבער האָט ער צו אַלעמען געשריען.

מאָטקע'ן איז דאָס געפעהלען. ער האָט צונויפגעיאָגט די קעלבער, געדרעהט דעם עק פון קאַלב, ווען עס האָט זיך אָבגעשטעלט, מיטגער־האַלפּען גדליה'ן די קעלבער צו פוהרען אין שעכט־הויז אריין. ס'האַט בען זיך צו איהם צוגעטשעפעט אַ פאַר גאַסען־הינד, מיט וועלכע ער האָט זיך בעקענט פאַר'ן קיילער'ס געוועלכ. ער האָט זיי בעפויילען און

זשערנע אויגען אין דער קראָם פון טריפה פלייש. אויף דער שוועל פון זיין קראָם איז געשטאנען שאָלץ, דער דיקער דייטשמיט א פער-בלוטיגטען שירץ, און די הינד האָבען מיט רעספעקט געקוקט אויף איהם. דער ווארעמער ריח פון די גערויכערטע קישקעס האָט אויף מאַטקע'ן גערופען אינאיינעם מיט די הינד צו דער טהיר פונ'ם קייד לער'ס געוועלכ. די זונן האָט דאָרט געשיינט, און די שטיינער פון די טרעפלעך זיינען ווארעם געווען, — האָט ער זיך אויף די טרעפלעך פונ'ם געוועלכ אוועקגעזעצט, געווארעמט זיך אין דער זון און אין זיך איינגעזעמט דעם ריח פון דעם געבראָטענעם הזיר-פלייש. דאָס וואר סער איז איהם געקומען אין מויל אריין, און עס איז איהם גוט געווען, און די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט קנאה, וואָס ער געפינט זיך אזוי נאָהענט צום פלייש. . .

דער מאַרק האָט זיך אָנגעהויבען אָנצופילען מיט פעטע אידישע ווייבער, און עס איז געוואָרען א גרויס גערודער פון מענשען-מיוילער, אויסגעמישט מיט די געשרייען און קולות פון די עופות. איין אידענע האָט פון דער צווייטער די גענו, די קאָטשקעס, די היהנער אויס די הענד געריסען, די פאָכטערס האָבען זיך געקרויגט מיט זיי, און די פּעדע-רען פון די עופות זיינען איבער זייערע קעפּ געפלויען. צווישען דעם הרהאָ און געשריי זיינען זיך רוהיג געשטאנען פאר די טהירען פון זייערע געוועלכלעך פון איין זייט דער דייטשער קיילער שאָלץ, פון דער צווייטער זייט מאַרק דער דייטשער בעקער קעניג. די הינד פון גאָס מיט מאַטקען אן דער שפיצע האָבען זיך צונויפגעקליבען אַרום זייערע געוועלכלעך. דער קיילער און דער בעקער האָבען אָבער ניט בעמערקט ניט די הונגעריגע הינד און ניט דעם הונגעריגען מאַטקע'ן. זיי האָבען זיך רוהיג צוגעקוקט צוום גערודער פון מאַרק, ווי די אידישע ווייבער רייסען זיך איבער די היהנער און געשמייכלט אין זיך, אי-בערגעוואונקען איינער צום צווייטען, טראַכטענדיג זיך : דער „ראָ-בין“ וועט דאָס סייווי-סיי אלעס טרפה מאַכען, און די אלע קאָטשקעס, גענו, היהנער וועלען צו זיי אַריינפאלען אין די הענד, געשאַכטענע שוין, אָבערפליקטע, ריינע, פאַר אַ גאַרנישט.

דערווייל האָט מאַטקע דערזעהן די מוטער פונדערווייטענס צוויי-שען די פויערשע פוהרען. ער האָט געוואָלט צולויפען, דאָס היימישע געפיהל האָט איהם געצויגען. אָבער צייט די נעכטיגע קלעפּ האָט די

וואָס מען האָט זיי אין שטאָרט געבראכט צום עסען. פּעדערען זיינען אַרומגעפּלוינען. אין מיטען מאַרק איז זעליג'ל דער האָרפּס-איד מיט באַשקען זיין מויד ביי אַ באַליע לעבעדיגע פּיש געזעסען. גרינוואַרג און רייפּע פּרוכטען: בלויע פּלוימען און רויטע מאַלינעס זיינען געווען פּערשפּרייט אַרום באַשע'ן. איהרע רויטע באַקען, וואָס זיינען קאַלט געווען פּון דעם פּריישען מאָרגען, וואָס האָט זי אַרומגענומען, האָבען אויך אויסגעזעהן ווי רייפּע פּרוכט, וואָס מען האָט פּון דאָרף געבראכט צווישען אַנדערע עסענוואַרג... וואָס אַמאָל זיינען נייע וועגען אין מאַרק אָנגעקומען מיט פּריישע אויבסט, קאַטשקעס, הינער, נענז, פּויר ערים מיט קעלבּלעך, פּויערים מיט זעקלעך קאַרטאָפּעל, פּאַכטערס מיט פּוטר און אייער, קעז און מילך. און דער גאַנצער מאַרק איז פּערכאַפט געוואָרען פּון דעם ריח, וואָס די פּרוכטען האָבען אַרויסגעגעבען. עס האָבען זיך באַלד געוויזען הינד אין מאַרק, וואָס האָבען געשמעקט צו יעדען וואָגען: דער ריח פּון עסענוואַרג האָט ביי זיי דעם אַפּעטיט דער-וועקט. און מיט די הונגעריגע הינד האָט זיך אויך מאַטקע מיטגינג-שילעפט. ער איז ווי זיי נאָך דעם ריח פּון דעם עסענוואַרג אין מאַרק אָב-געקומען און אָנגעהויבען זיך פּלאַנטערען צווישען די פּוהרען. ער האָט נאָר מורא געהאַט פאַר'ן טאַטען מיט בעריש דעם מייסטער, האָט ער זיך יעדעס מאָל מיט שרעק אומגעקוקט. ער איז אָנגעקומען צו די שטע-לען פּון אויבסט און אויפגעקליבען פּון צווישען די שטיינער די פּערפּויל-טע עפעל און ווערעמדיגע פּלוימען, וואָס האָבען זיך אַרומגעוואַלערט, ער האָט עס אָבער ניט געקענט עסען. עס איז איהם אינוועניג אין די קייטקעס קאַלט געווען, אָן ער האָט געציטערט. עס האָט איהם אָנגע-שמעקט פּריישע פּוטר, וואָס אַ גויה האָט אַרויסגעלעגט פּון איהר קאָרב. ער איז שוין געווען נאָהענט, האָט געוואָלט די האַנד אויסשטרעקען — איז ער אָבער געווען אָנגעשראָקען פּון די נעכטיגע קלעפּ. האָט ער זיך אַוועקגעדרעהט. ער איז אונרוהיג געווען. באַלד האָט זיך אין מאַרק געלאָזט הערען דער ריח פּון געפּילטע קייטקעס, געפּרענעלט חזיר-פּלייש, וואָס איז אָנגעקומען פּון דעם קיילער'ס געוועלכ אין מיטען מאַרק. דער קיילער האָט נעכטען געהאַט אַ חזיר געקוילעט אויף היינטיגען מאַרק, און דאָס האָט מען יעצט די קייטקעס געפּילט, — די ערשטע האָבען עס דערשמעקט די הינד אין מאַרק און אָנגעהויבען זיך צוזאַמענצוקלייבען פאַר'ן קיילער'ס שוועל, בעלעקט זיך מיט די צונגען און געקוקט מיט די

.9

מאטקע זוכט זיך אליין אויס א פרנסה.

דער הונגער האָט מאָטקע'ן ארויסגעטריבען פונ'ם בורקע, וואו ער האָט זיך געהאַט בעהאַלטען איבער נאַכט פאר די מענשען. פאָר-זיכטיג האָט ער זיך אומגעקוקט אין שמאָלען געסעל, איבער'ן פלייט. צי דער פאָטער אָדער דער מייסטער יאָגען איהם ניט נאָך. זיין געסעל איז געווען שטיל. פארטאָג. די זון האָט ערשט פריש געשיינט איבער דעם ברק און זיך יום-טוב'דיג אָבגעשפיענעלט אין די געוואַשענע שויבען. נאָך ניט אלע איינוואָהנער פון געסעל זיינען וואָך געווען. טייל לאָדענס זיינען געשטאַנען פעהאַקט. שלמה'לע קצב טראָגט א פרישע ריפ פלייש איבער דעם אָקסעל. איבער'ן בריקעל קומט צו פאָהרען חיים'ל מילכיגער מיט די טונען מילך פון דאָרף. פון בעקער-געוועלבעל שמעקט ארויס פרישע געבעקס: ברויט מיט מאָהן און מיט קימל בעשיט. מאָטקע איז געשטאַנען און האָט געציטערט פאר קעלט: ער איז איבער נאַכט ביים הונד געפרוירען געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם גענאָגט פון הונגער. דער פרישער ריח פון ברויט האָט איהם אָנגעשמעקט. דער ריח פון פוטער, מילך און די ריפ פלייש אויף שלמה'לעס אָקסעל האָט איהם גערייצט. ער האָט געוואָלט אריין צום בעקער גנב'ענען א ברויטעל. דער בעקער איז אָבער געשטאַנען אין דער טהיר פון זיין געוועלבעל. ער האָט זיך דערמאָנט אָן די נעכ-טיגע קלעפ, אָבגעטרייסעלט זיך און גענאָגען אין מאַרק אריין.

עס איז געווען פרייטאג אין דער פריה, אַ מאַרק-טאָג פאר אָסיען, ווען אלעס אויפ'ן פעלד, אין גאָרטען און אין שטאַל איז ריף און אויס-געוואַקסען. די פויערים האָבען געבראַכט פון די דערפער דאָס בעס-טע און דאָס פערטיגסטע צום פערקויפען: פעטע הינדלעך מיט געבונד-דענע פיס זיינען געשפרונגען איבער די פויערשע פוהרען. דער מאַרק איז געווען פערכאַפט פון געוואַלדען פון די פערשיעדענארטיגע עופות,

געקענט, אויסגעשפיגען. צום סוף איז ער אזוי מיעד און דערשלאָגען
 געוואָרען, אז ער האָט זיך איינגעקארטשעט אונטער דעם הונד'ס בויך.
 דער הונד האָט איהם בעהויבט און אָנגעוואַרעמט מיט דעם אָטהעם פון
 זיין פיסק און מיט די וואַרעמע האָאַר, און מאַטקע איז זיכערער איינ-
 געשלאָפען ביים הונד, וויסענדיג, אז ער געפינט זיך נישט צווישען
 מענטשען.

קארטאָפּלעס, ארויפגעקראַכען אויף די קארטאָפּלעס און געפרופט ארויסשטעקען דעם קאָפּ. עס איז געגאנגען. ווייטער האָט ער נישט גע- קענט: עס האָט געשטערט דאָס דראַטענע שטאַכעטעל. מאַטקע האָט זיך אָנגעלעהנט דערויף מיט ביידע הענד און אונטערגערוקט דעם קער- פּער און האָט זיך איינגעקוועטשט אין דעם לעכעל פון פענסטער. ער האָט ניט געפיהלט קיין ווייטאָג, קיין דריקעניש, נאָר וואָס כּח ער האָט געהאַט, האָט ער אריינגעשטעקט דאָס קערפּערעל און געקראַכען דורך'ן לאַך. ער האָט זיך ארויסגעגלייטשט און איז געבליבען ליגען מיט'ן קאָפּ אין רינשטאַקעל.

אז ער איז ארויסגעקומען אויף דער פרייער לופט, האָט ער זיך אומגעקוקט, אויב קיינער זעהט נישט, אויסגעזוכט אַ שאַרפען דריי- קאַנטיגען שטיין, ארונטערגעקראַכען אויף אלע פיער אונטער בעריש חוואַט'ס פענסטערעל און מיט וואָס כּח ער האָט געהאַט געגעכען איהם אַ לאָז אריין אין די שויבען.

עס האָט געגעבען אַ קלימפּער פון גלאָז, פון אינעוועניג האָט זיך געהערט אַ געשריי, נור מאַטקע איז שוין ניט געווען. ער איז שוין ארום- טער אונטער אַ פלייט. פון דאָרטען האָט ער זיך אדורכגעלאָזט דורך אַ פינסטערען קאָררידאָר אין אַ הויף ריין. דערזעהן אין הויף אַ קופּע מיט ברעטער, האָט ער זיך געגעבען אַ לאָז ארונטער אונטער ד ברעטער און איז געלעגען.

ער האָט געהערט, ווי מען לויפט אין הויף. ער האָט דערקענט דער מייסטער'ס שטימע, דעם געזעלענס, די לערן-אינגלעכ'ס. ער איז געלעגען אין לאַך אונטער די ברעטער. אַמאָל זיינען זיי שוין גאַנץ נאָהענט געווען נעבען איהם, זיי האָבען איהם אָבער נישט געזעהן. אזוי איז ער אָבגעלעגען ביז פארנאַכט.

אז עס איז נאַכט געוואָרען, איז איהם קאַלט געוואָרען און ער איז געווען הונגעריג. ער האָט געקלעהרט וואוהין צו געהן. דערמאָנט זיך אָן זיין פריינד בודעק דעם הונד, איז ער ארויס פאָרויכטיג פון אונטער די ברעטער, אוועק דורך הינטער-גאַסען, אויסמיידענדיג מענש'ן. ער איז אריין צו נאָטע קאַטאַרינאַרוזש אין הויף, צוגעקראַכען אויף אלע פיער אין הונד'ס בודקע. דער הונד האָט איהם בעלעקט, דערווארעמט. ער האָט געזוכט אין דער בודקע און געפונען דעם טעלער מיט אלע עסענווארג, וואָס שמעהט פאר'ן הונד, האָט ער געפרופט עסען. נישט

— וואָס דו טהוסט מיר אָן, דו שלעכט קינד. אויסגערונען האָסטו
 בעדארפט ווערען איידער ביזט געבוירען געוואָרען.
 — אזוי רעדט איהר, ווי א מוטער, — זאָגט דער אַלטער רב בע-
 ריש, אָכווישענדיג די פייכטע ליפּען, וואָס דער שוים איז איהם געקו-
 מען אויף די וואָנצען פון כעס.

נאָר זלאַסקע האָט שוין מעהר נישט געהערט, זי האָט געכאַפט
 דאָס טוך און איז אַנטלאָפּען, וואו די אויגען האָבען זי געטראַגען.
 נאָך דער סצענע האָט בעריש איהם שוין נישט געשלאַגען. דער
 געזעל מיט די דריי לעהר-אינגלעך האָבען אָנגענומען מאַטקע'ן און
 אַראָבעטראַגען איהם אין קעלער אריין, אנדערגעלעגט איהם אויף דער
 פייכטער ערד און פערמאַכט דעם קעלער מיט'ן ברעט.

א לאַנגע צייט איז מאַטקע געלעגען אויף דער פייכטער ערד און
 האָט נישט געוואוסט, צו ער שלאַפט, צו ער איז וואָך. ער האָט גע-
 פיהלט א ווייטאַג אין אלע גליעדער און ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אז
 די הענד מיט די פיס זיינען איהם דורכגעבראַכען און ער וועט שוין נאָר
 נישט קענען טהאָן. פון דעם שלאַגען און רייסען זיך האָבען זיך איהם
 אויפגעלעזט די שטריק, מיט וועלכע עס זיינען געווען געבונדען די
 הענד מיט די פיס. נאָך א לאַנגע וויילע האָט ער געפרופט מיט'ן גאַנ-
 צען קערפער אַראָבצורוקען די שטריק פון זיינע הענד. דאָס איז איהם
 געלונגען. ער איז וויעדער א לאַנגע וויילע געלעגען מיט פרייע הענד
 און נאָך נישט געפרופט ריהרען מיט זיי. מיט אַמאָל האָט זיך בע-
 וויזען דער שווארצער קאָטער צו איהם אין קעלער. דער קאָטער איז
 צוערשט ארומגעגאַנגען אין די ווינקעלעך, פון וואָנען עס האָט זיך גע-
 הערט א קראצען פון מייז. אז דער קאָטער האָט זיך בעוויזען, איז שטיל
 געוואָרען אין קעלער. דערנאָך איז דער קאָטער צוגעגאַנגען צו איהם,
 בעשמעקט איהם, ארויסגעשטעקט דאָס רויטע צינגעל און בעלעקט
 איהם. מאַטקע האָט איהם אָבעקאָפּיעט מיט די פיס. — האָט זיך
 דער קאָטער פערוואונדערט און איז אַוועק. דערנאָך האָט מאַטקע בע-
 מערקט דאָס קליינע פענסטערעל, וואָס איז ביי'ם געוועלכ פון קעלער.
 עס איז איהם עפעס איינגעפאלען, נאָר ער האָט נאָך נישט געפיהלט
 קיין כח דאָס אויסצופיהרען. ביסלעכווייז האָט זיך דער כח און די
 ענערגיע געזאַמעלט ביי איהם. ער האָט זיך דאן שטיל אויפגעהויבען,
 צוגעקראַכען אויף אלע פיער, צוגערוקט צום פענסטערעל דעם זאַק מיט

ריק, איך בעדארף ניט פרעמדע שמוץ, — שרייט דאָכשע פון דעם צור-
געכונדענעם טוך ארויס.

— זלאַטקע טרעט אָב, זלאַטקע, וואָרום איך טאָך דיר א טויט, —
טופעט מיט די פיס דער בלינדער ליב.

זלאַטקע האָט זיך דערשראָקען און איז אָבגעטרעטען פון יונג.
— זעהסטו, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט? פרעמדע מענשען נעה-
מען זיך פאר דיר אָן, ווילען אויס דיין ממזר א לייט מאַכען, און דו
קומסט נאָך שרייען אויף זיי. צו דאַנקען האָסטו דאָך זיי בעדארפט.
נאָ, נעהם דיר צוריק אהיים יעצט דיין ממזר.

— דאָס האַרץ ווערט דאָך מיר צוריסען, אז איך זעה ווי זיי קאָ-
טעווען דעם יונג. זיי וועלען דאָך איהם א טויט מאַכען, — זאָגט
זלאַטקע, אין טרערען צוריקטרעטענדיג.

— רב בעריש, קוקט ניט אויף איהר, טהומ מיט איהם וואָס איהר
ווילט: קאָטעוועט איהם, מאַכט איהם א טויט. איהר ניט איהם צו
עסען, איהר לערנט איהם אַ מלאכה, מענט איהר.

— ניין, ליב, נעהם איהם צוריק, איך וויל ניט האָבען מעהר מיט
איהם צו טהאָן. גיב מיר צוריק דעם רובעל, וואָס איך האָב דיר גע-
געבען האַנדגעלד, און די פאָאר גראַשען וואָס דער יונג האָט פערטאַכ-
לעוועט.

— זעהסט, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, זלאַטקע, איך וועל דיר
טויטען מיט'ן יונג צוזאַמען. בעט רב בעריש'ן, אז ער זאָל איהם צו-
נעהמען יעצט. בעט פאר דיין ממזר, בעט.

— איך בין איהר מוחל, זאָל זי זיך האַלטען איהר
סחורה, אז זי שטעלט זיך איין פאר איהם, — האָט דער אַלטע בע-
ריש געזאָגט, אַוועקלעגענדיג דעם רימען.

— מיר וועלען קריגען אַזעלכע סחורות, — בעלעקט זיך דאָכשע.
— געהערט? —

— זעהסט! — האָט דער בלינדער ליב אָנגעקוקט זלאַטקע'ן.

זלאַטקע האָט טאַקע איינגעזעהען איהר נאַרישקייט. זי האָט זיך
פארשעהמט פאר זיך, זי האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. איז זי
צום סוף צוגעפאַלען מיט ביידע הענד אויף מאַטקע'ס קאָפּ און אָנ-
געהויבען איהם צו שלאָגען:

איז געווען דער הויז־רימען, וועלכער האָט זיך איינגעשניטען מיט דער
נאַנצער קראפט אין זיין לייב אריין. דאָס מאָל האָט מאָטקע נישט גע-
שוויגען. דערזעהן דעם אלטען פרעכידען איה, וואָס שטעהט מיט דעם
רויטען פנים און ילאָגט איהם מיט'ן רימען, דערזעהן די מייסטערין,
וועלכע בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל און נעבען איהר דעם שווארצען
קאָטער, וועלכער בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל, און די צישראָקענע לערן-
אינגלעך, וועלכע קוקען אויף איהם מיט גלאַנצענדיגע אויגעלעך, האָט
זיך אין מאָטקע'ן ערוועקט צוריק די קראפט. ער האָט זיך געגעבען א
וואָרף און האָט זיך געגעבען אַ לאָז אריין אין אַ באַנטש טעלער פון
נעכטיגען נישט־געוואָשענעם געפעס, וואָס איז געשטאַנען אין אַ וויי-
קעל שטוב, — אַ קלימפער, די טעלער צובראָכען. דאָבשע האָט זיך
אויפגעכאַפט מיט אַ געוואָלד, אין דעם מייסטער האָט זיך נאָך מעהר
צוברענט דער כעס, ער האָט געגעבען אַ וואונק צו דעם געזעלען, צו
די לערן־אינגלעך, מען האָט מאָטקע'ן געגעבען אַ כאַפּ. די לערן־אינ-
לעך האָבען זיך ארויפגעזעצט אויף די פיס, דער געזעל וואָט גע-
האַלטען די הענד, דאָבשע האָט צוגעדריקט דעם קאָפּ צו דער פאָר-
לאַגע און דער אלטער האָט די הויזען אַראָבנעריסען און דער הויז־רימען
איז אַרומגעשפּרונגען, ווי אַ פייערדיגע שפּיז איבער דעם נאַקעטען
לייב. צוערשט האָט זיך כעוויזען אַ בלויער פאַס, דערנאָך האָט עס גע-
געבען אַ שפּריץ מיט בלוט...

פּלוצים האָט זיך די טהיר געגעבען אַ פּראַל אויף און זלאַטע איז
אריין מיט אַ געוואָלד.

— גזלנים, וואָס ווילט איהר פון איהם? — און זי האָט זיך אין
נאַנצען, אזוי גרויס ווי זי איז געווען, געגעבען אַ ציה אויס אויפ'ן
יונג, פערשטעלענדיג איהם מיט זיך.

— נאַט, אז די מאַמע אליין לערנט איהם אזוי צו זיין, — שרייט
אויס דער אלטער בעריש — גיט מיר צוריק מיין רובעל מיט דעם וואָס
דער יונג האָט אויפגעפרעסען, און נעהמט איהם איך צוריק. איך
וויל איהם ניט האָבען!

— מיין מאַן האָט קיין כח ניט צו אזא יונג, ער שטעלט אונז
בדלות, מיין מאַנ'ס שווער־פּערהאַרעוועטען גראַשען אויפגעפרעסען.
אין דאָס קומט זיך נאָך אָננעהמען פאַר איהם... נעהמט אייך'ן צו-

— איך וועל איהם שוין שלאָגען. איך וועל איהם שוין לערנען פון אַ מייסטער צו אנטלויפען, געלד צורצורנעהמען, — זאָגט דער אלטער בעריש, וועלכער איז רויט געוואָרען ווי אַ בוריק בון כעס, דער זעהענדיג דעם יונג. ער האָט פערביסען די אויבערשטע געשפּאַלטענע ליפּ און איז ארויפגעקראַכען אויף אַ בענקעל זוכען עפעס אויף אן אלטער פערשטויבטער פּאַליצע.

— וואו האָסטו איהם געפאַקט? — פּרעגט דער אלטער בעריש, אראַבנעהמענדיג פון דער פּאַליצע אַ חזירדימען, וואָס ער האָט בעדנוצט צו שלאָגען זיינע לערן־אינגלאַך. — דאָבשע, גיב מיר נאָר אבי־סעל עסיג דעם רימען צו בעשמירען: ער ברעכט זיך שוין, — זאָגט דער אלטער גלייבגילטיג, ברעכענדיג דעם רימען.

— ער איז דאָך נאָך אהיים געקומען שלאָפען אין סעלער אריין, און מיין ווייב האָט איהם נאָך ארויסגעשטעלט אין הויז אריין אַ טעג פּעל קארטאָפּלעס מיט ברויט: זיי האָבען געמיינט, אז איך שלאָף. איך האָב אלעס געהערט, האָב איך נאָר געווארט, אז דער יונג וועט איינשלאָפען. האָב איך איהם געבונדען אין שלאָף, און אז ער איז שוין געווען געבונדען, האָב איך איהם ערשט דאָן מקיים פסק געווען. מיין אלטע האָט נישט געלאָזט, האָב איך איהר אויך ארונטערגעלאָזט. — אלץ איז די מוטער שולדיג: זי האָט דאָך איהם קאַליע געמאַכט, זי נעהמט זיך דאָך אָן פאר איהם, לאָזט איהם נאָך אין קער לער אריין, גיט איהם נאָך צו עסען, — זאָל עס נישט אויכוואקסען אַ גנב? — זאָגט דאָבשע פון דעם צוגעבונדענעם פנים ארויס, ווי פון אַ הויל פּאס, און גיסט זיך אָן אויף דער האַנד עסיג און שמירט אדורך דעם חזיר־רימען מיט'ן עסיג.

דערווייל איז מאַטקע געלעגען אַ געבונדענער אין מיטען שטוב און אויסגעהערט דאָס געשפרעך, וואָס מען פיהרט איבער איהם. די לערן־אינגלעך מיט בלייכע צושראַקענע פנים'ער און גלאַנצענדיגע צו־פריעדענע אויגעלעך איבער דעם שפּיעל, וואָס דאָ וועט פּאַיקומען, האָבן בען געקוקט אויף איהם מיט רחמנות און טשיקאָווע. דער קאָטער איז צוגעקראַכען צו איהם, בעקוקט איהם ווי דאָבשע די מייסטערין, בעדלעקט איהם מיט'ן רייטען צינגעל און איז אוועקגעגאַנגען. מאַטקע האָט איהם נאָר ניט געקענט טהאָן, ער איז געווען געבונדען. באַלד האָט ער דערפיהלט, ווי אַ מעסער שניידט און שפּאַלט זיין הויט. דאָס

ערען אין גאס ארויס און נאָך געשלאָגען שלעפענדיג איהם איבער דער גאס:

— צום מייסטער געה, צום מייסטער.

דאָס מאָל איז זלאַטקע נישט נאָכגעגאנגען מיט אַ זעמעל און אַ גריסקע, ווי זי האָט דאָס געמאָהן ווען מען האָט מאַסקע'ן אין חדר געשלעפט. זי האָט זיך געשעהמט וואָס זי האָט אזאָ זעהן ערצויגען, איז זי געבליבען אין דער היים און געוויינט אויף איהר ביזן מזל.

מענטשען אין גאס האָבען געזעהן, ווי דער בלינדער ליב שלעפט דעם יונג ביי דער שטריק איבער דער גאס. האָבען זיי זיך אָבער-שמעלט אויף אַ מינוט, וויפיעל זיי האָבען צייט געהאט, צוגעשאל-טען און ליב'ן מוטא צוגעגעבען:

— דאָס איז גוט... ביזטו אַ טאַטע, זיי אַ טאַטע, לערן אַ קינד.

— ליב, וועסט צרות האָבען פון'ם יונג. ליב, האַלט איהם שמאָל: עס וואַקסט אויף אַ היה, וואָס די וועלט האָט נאָך נישט געזעהן אועל-כעס, — זאָנט נביאות אויף איהם אהרון-מאיר דער וואַסער-טרענער, וואָס איז פאַרבייגעגאנגען מיט די הילצערנע עמער איבער'ן געסעל. — האָב נישט קיין מורא, איך וועל שוין פון איהם דעם גנב ארויסהאקען, ער וועט שוין ביי מיר אַ לייט ווערען, — האָט דער בלינדער ליב אָבגעענטפערט. שלאָגענדיג מאַסקע'ן:

— געה, ממזר, געה.

מאָטקע האָט זיך געלאזט קאַפּיען, שלאָגען. דאָס בלוט איז איהם גערונען איבער'ן פנים, און די שטריק האָבען איהם איבער די הענד פון הינטען געשניטען.

דער מייסטער בעריש חוואט מיט דער מייסטערין דאבשע און דער עלטערער געזעל העניך פיקניק מיט די דריי לערן-אינגלאך האָבען שוין מאַסקע'ן אָבגעווארט מקבל פנים צו זיין, ווען דער פאָטער האָט איהם אין די געווערקשמעל אריינגעשליידערט און געגעבען איהם אַ בענץ אנידער אויף דר'ערד, ווי אַ זעקעל קאַרטאָפּעל.

— רב בעריש, טהוט מיט דעם יונג וואָס איהר ווילט. איהר גיט איהם עסען, האָט איהר רעכט איהם צו שלאָגען. איהר זיינט צו איהם אַ טאַטע אזוי ווי איך. אייער געלד צוגענומען, אייער ברויט אויפגעגעסען, שלאָנט איהם.

.8

די ערשטע שטראף.

צו מאַרגענס באַנינען, ווען מאַסקע האָט געהאלטען אינמיטען בעסטען שלאָף, האָט ער דערפיהלט, ווי פייערדיגע ריטער שפּרינגען ארום איבער זיין פנים, איבער זיינע אויגען, אויערען און הענד. ער האָט זיך אויפגעכאַפט און דערזעהן (ווי ווייט ער האָט געקענט), אז דער פּאָטער שטעהט איבער איהם ווי א גולן מיט אַ באַטעק אין דער האַנד און שלאָגט איהם. דער יונג האָט נישט געוויינט, נישט גע- שריען, ער האָט נור געפרופט צו פערשטעקען דעם קאַפּ אונטער'ן טוף. דאָס איז איהם אָבער נישט געלונגען: די הענד זיינע זיינען געווען צוגעבונדען מיט אַ שטריק הינטער-ארום. דער פּאָטער האָט איהם אין שלאָף פערבונדען.

ער האָט דעם פּאָטער גלייך געקוקט אין די אויגען אריין, און יעדער ברען פון באַטעק מיט דעם בלייענעם קויל האָט איהם די אוי- גען פערבלענדט, — דאָך איז ער געלעגען און געפרופט ווי ווייט ער האָט געקענט צו בעהאלטען דאָס געזיכט. די מוטער איז געשטאנען דערביי, געריסען דעם פּאָטער ביים פּאַלע, זי האָט זיך שוין אליין אוועקגעשטעלט און פערדעקט איהם מיט איהר קערפער, האָט זי גע- קראגען די קלעפּ: דער פּאָטער האָט זי אוועקגעשמיסען מיט'ן באַ- טעק, די מוטער האָט אויסגעשריען פאר וועהטאָג, האָט זיך מאַסקע גע- פרופט נאָך אַמאָהל אויפכאַפען און ווארפען זיך אויפ'ן טאַטען, ער האָט אָבער נישט געקענט: די הענד און די פיס זיינען איהם געווען צוגעבונדען. האָט ער זיך שוין אוועקגעלעגט ווי א גע'שחט'ען קאַלב און געלאָזט זיך שלאָגען, וויפיעל דער פּאָטער האָט נאָר יי געהאַט. אז דער יונג האָט שוין געבלוטעט פון פנים און זיך נישט מעהר דיהרען געקענט, האָט איהם דער פּאָטער ארויסגעצויגען ביי די אוי-

מעל, וואָס ער האָט אין די קעשענעס געהאט, און געטהיילט זיך מיט'ן הונד. דער הונד האָט געקויפט א האַלבע זעמעל, ער די אנדערע העלפט. ער האָט געוואוסט איצט, אז מען זוכט איהם ארום. דער טאטע, דער מייסטער, די מייסטערין דרעהען זיך ארום אין מארק מיט שטעקענס, מיט רימענס און זוכען איהם. עס האָט איהם נישט באנג געטהאָן, ער האָט נישט מורא געהאט פאר די קלעפּ. נאָר דאָס הארין האָט אין איהם געשלאָגען, און די אויגען האָבען ביי איהם גע- גלאנצט. ער האָט זיך בעהאלטען אונטער דעם בויך פון הונד און ארויסגעקוקט מיט די גנב'ישע אויגען פון דער בודקע אין הויף אריין — אָבער זיי קומען נישט נאָך איהם.

אזוי איז ער אָבעלעגען א גאנצען טאָג, ביז עס איז שפעט גע- וואָרען. ביינאכט איז איהם געוואָרען קאַלט. ער האָט זיך צוגע- קאָרטשעט צום הונד, דער הונד האָט דערפיהלט, וואָס ער וויל, האָט ער איהם פארדעקט און געווארעכט מיט זיין בויך און בעלעקט איהם מיט דער צונג.

שפעט ביינאכט האָט זלאטקע דערהערט — עפעס וואָס קראצט הינטער דער טהיר פון קעלער. זי איז נישט געשלאָפען און געווארט אויף דעם א גאַנצע נאַכט. אז זי האָט געהערט די בעוועגונג הינטער דער טהיר, האָט איהר הארץ אויפגעציטערט. זי איז פאמעלעך ארויס- געקראָכען פון איהר בעט און זיך איינגעהאָרכט, אויב דער בלינדער ליב שלאָפט. ער האָט געשנאָרכט הויך, איז זי צוגעקראָכען צום קווי- מען, אראָפגענומען פון דאָרט א טעפעל, פאמעליך אויפגעעפענט די טהיר און עס ארויסגעשטעלט. דערנאָך האָט זי אין אַ ווינקעלע גע- זוכט און גענומען דאָס אלטע טוך, וואָס זי האָט אָנגעגרייב, און עס ארויסגעטראָגען אין פאָרהויז אריין. צווישען די קערב און די טור- נען איז געלעגען מאַטקע אן איינגעקאָרטשעטער און געציטערט פאַר קעלט. זי האָט איהם צוגעוואָרפען דאָס טוך, צוגעשטעלט דאָס טע- פעל און געשעפטשעט אין דער שטייל:

— מאָרגען באגינען אנטלויף, ווארים אז דער טאטע וועט דיך דאָ פאקען, וועט ער דיך כמית'ן. — און זי איז דער שטייל צוריק אריין אין קעלער און ארויפגעקראָכען אויפ'ן געלעגער, אז דער בלינדער ליב זאָל נישט דערהערען.

נישט אָבגעהאַקט מיט'ן האַקמעסער. נור ער האָט געוואוסט, אז ער וועט עס טאָן אַמאָל.

ער איז אַרויס אויף דער גאַס. די זון האָט איהם אַרומגענאַפט און זיך דערפרעהט מיט איהם, וואָס זי דערזעהט איהם וויעדער אויף איהר ליכטיגען שיין. דאָס געלד האָט אירם געבריהט אין דער האַנד. ער האָט זיך ערשט פאַר גדולה לויפּען געלאָזט. ער איז אָנגעקומען אין מאַרק'ל און דערפיהלט דעם ריח פון די עפעל און די פרישע באַרען, און עס איז איהם גוט געווען. ער איז אַדורכגעגאַנגען די בעקעריי, האָט איהם אָנגעשמעקט די פרישגעבאַקענע ברויטלעך און זעמעל, איז ער אַריינגעגאַנגען און אָנגעקויפט זיך פולע קעשענעס מיט זעמעל און אָנגעהויבען באַלד צו עסען. פון דערווייטענס וואָט ער דערזעהן ווי פייגעלע זיצט איינגעמויערט אַרום איהרע קוישען, טונען און זעק מיט אויבסטען אין מיטען מאַרק. אז ער צו צו איהר און אַרויסגעכאַפט פון דער מולטער עטליכע באַרען.

אז פייגעלע האָט איהם דערזעהן, האָט זי זיך די הענד געבראַכען און אַ געוואַלד געמאַכט :

— וואָס טהוסטו דאָ אין מאַרק אין מיטען העלען טאָג? ביזט אַנטלאָפּען פון מייסטער? דער טאַטע דיינער וועט דאָך דיך ממית'ן. מאַטקע האָט זיך דערמאַנט, וואָס ער האָט געטהאן. די העלפט געקויפט זעמעל האָט ער שוין געהאַט אויפגעגעסען. צוריקגעהן צום מייסטער קען ער שוין נישט. עס דאָט איהם קיין איין מינוט ניט באַנג געטהאָן, פאַר וואָס ער האָט אזוי געטהאן. נאָר ער האָט דער-פיהלט די מורא פאַר'ן שלאָגען. ער האָט דערשפירט ווי אַ יונגער הונד, אז מען וועט איהם באַלד זוכען, און מען וועט זיך באַלד יאָגען נאָך איהם.

ער האָט דערפיהלט אז ער דאַרף זיך בעהאַלטען. ער האָט זיך אָבגעטראָגען בון מאַרק, אַריין אין אַ שמאָל געסעל. דערנאָך האָט ער זיך אָן עפעס דערמאַנט, איז אַריבער אַ פלייט און איז אַריין אין הויף צו נאָטע קאַטאַרינאַרוש און צוגעקראַכען אויף אַלע פיער אין דער בודקע פון דעם הונד בורעק. דאָרט האָט ער זיך אַוועקגעלעגט און איינגעקאָרטשעט.

דער הונד האָט איהם דערפיהלט, בעשמעקט, בעלעקט די הענד און דאַס פנים, מאַטקע האָט אַרויסגענומען די איבערגעבליבענע זע-

יִשְׁלָאָפֶען. אין דער שטוב הערט זיך דאָס רעגעלמעסיגע קלאָפֿען פֿון העמערעל אויף דער זוויל; דער מייסטער זיצט איבער א שטיוועל, אַלע זיצען איינגעבויגען און פֿערטהאָן אין דער אַרבייט. דער זייגער קלאָפֿט טיק, טאָק. אין באלד איז מאָטקע'ן דאָס גאַנצע שטיבעל מיט דעם מייס־טער, מיט דער מייסטערין און מיט דעם קאָטער אזוי פֿער'טיאוס'ט און לאַנגווייליג געוואָרען, אז ער האָט געוואָלט אַרויסלויפֿען. ער האָט געבענקט נאָך דער גאַס, געקוקט אויפֿ'ן פֿענסטערעל און דערזעהן, ווי די זון קריכט פֿון דרויסען אויפֿ'ן צווייטען זייט פֿענסטערעל און וויל זיך אַריינקריגען אין שטיבעל אַריין און קען נישט. איז איהם עפעס אומעדיג געוואָרען. ער האָט זיך געוואָלט אויפהויבען און אַרויסלויפֿען דורך דער טהיר, נאָר ער האָט עפעס אַן איננערליכע אימה געהאַט; האָט ער זיך איינגעהאַלטען. ער האָט שוין אָבער ניט געקענט איינ־זיצען, געוואָרפֿען זיך אויפֿ'ן בענקעל, נישט געוואָלט מעהר דרעהען די דראַטווע אין וואַקס. ער איז איהם מיאוס געוואָרען, ער איז ביז געווען אויפֿ'ן קאָטער און געטראַכט ביי זיך: יעצט איז די ריכטיגע צייט, ווען ער שלאָפֿט אזוי, דעם עק איהם אָבצוהאַקען מיט'ן האַק־מעסער.

ער האָט זיך אומגעקוקט און געזוכט דאָס האַק־מעסער. ער האָט עס דערזעהן אין ווינקעל, וואו ער האָט געהאַקט דאָליץ. ער האָט זיך אויפֿגעהויבען און גענומען דאָס האַק־מעסער. דער מייסטער האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ פֿון דער אַרבייט און געפרעגט איהם:

— וואָס געהסטו טהאָן?

מאָטקע האָט געהאַלטען דאָס האַק־מעסער אין דער האַנד און גע־שוויגען.

פֿון דעם מייסטער'ס רייד האָט זיך די מייסטערין אויפֿגעכאַפֿט אינאיינעם מיט'ן קאָטער און אַרומגעקוקט זיך פֿערוואונדערט אין שטוב אינאיינעם מיט'ן קאָטער, און בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל. פֿלוצלונג האָט זי זיך אָן עפעס דערמאָנט, צוגעגאנגען צו אַ קאַמאָד, אַרויסגענומען קליין־געלד און גענעבען מאָטקע'ן, ער זאָל בריינגען פֿון געוועלבעל אַ ברויט מיט צוויי הערינג.

מאָטקע האָט גענומען דאָס געלד אין האַנד אַריין און איז אַרויס אין גאַס. ער האָט געוואוסט, אז צוריקומען וועט ער שוין נישט. עס האָט איהם נאָר באַנג געטהאָן, וואָס ער האָט דעם קאָטער דעם עק

פענסטערעל, און וויל אין שטיבעל אריין און דאָס שפינוועבס לאָזט נישט.

באַלד האָט ער דערפיהלט אַ שטופ אין אַ זייט. ער קוקט זיך אום : נעבען איהם איז אויסגעוואקסען די מייסטערין, ווי אַ שוואַרץ געשמאלט און פון איהרע פיס איז ארויסגעקראָכען אַ שוואַרצער קאָטער מיט גלאַנ-צענדיגע אויגען און בעלעקט זיך מיט'ן רויטען צינגעל.

— נא, ברענג וואַסער, — האָט זי איהם געשטופט די קאָן אין דער האַנד אַריין.

מאָסקע האָט זיך דערפרעהט. אַלעס איז איהם דאָ געפעלען און ניי געווען. ער האָט געכאַפט די קאָן, געגאַנגען צום פלומפעל, געבראַכט אַ קאָן מיט וואַסער. די מייסטערין האָט איהם געוווּזען דאָס טונדעל, ער האָט אָנגעגאַסען, ווידער געלאָפּען, און עס האָט ניט געדויערט קיין צוויי מינוט. איז ער שוין צוריק געווען.

וויעדער האָט ער זיך אוועקגעזעצט, גערעהט די דראַטווע, וואָס ער האָט נישט געקענט האַלמען אין דער האַנד צוליב דעם שטיקעל וואַקס. האָט ער זיך וויעדער אומגעקוקט אין שטיבעל. יעצט האָט איהם פּעראינטערעסירט דער שוואַרצער קאָטער, וואָס איז אָנגעבונדען מיט אַ לאַנג שטריקעל ביים בעט, און דרעהט זיך צווישען די פיס פון דער מייסטערין, וואו זי געהט. געהט ער מיט, און עס דאַכט זיך מאָט-קעץ, אז די מייסטערין מיט דעם קאָטער זיינען צונויפגעוואקסען און עס קען שוין נישט איינס אָהן צווייטען זיין.

באַלד דערפיהלט ער וויעדער אַ שטופ אין אַ זייט :

— נא, צוהאַק מיר האַלץ — האָט זי איהם געגעבען דאָס האַק-מעסער אין דער האַנד.

מיט גרויס חשק האָט זיך מאָסקע גענומען דאָס האַלץ צוהאַקען. ער איז שוין געוואָהנט געווען פון דער היים, עס איז איהם אייגענטליך דאָ געפעלען. עס איז אַלעס ניי געווען. נאָר ער האָט געקוקט אויפ'ן קאָטער און האָט גרויס חשק געהאַט דעם קאָטער דעם עק אַבצוהאַקען. ער האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט אויפ'ן קליינעם בענקעל און וויעדער געצויגען דעם שנור דורך דער וואַקס. ער האָט זיך וויעדער אומגעקוקט אין שטיבעל. די מייסטערין האָט געמאַכט פייער, אוועק-געזעצט זיך אין שוואַרצען ווינקעל ביים קיכעל און איינגעשלאָפּען. דער קאָטער איז אַרויפגעקראָכען אויף איהר שויס און איז אויף איינגע-

זיך דערהערט א שטיק, און געדאכט האָט זיך, אז עס קומט נישט פון דער אידענע, נאָר פון ערגעץ אַ הוילע פאַס אַרויס :

— וועמענס איז דאָס ? — האָט זי פערקויפט מיט אַ הוסטעל.

— עס איז ליב'ס, — האָט דער מייסטער געוואָרפען מיט דער האַנד אויפ'ן בלינדען ליב.

זי האָט זיך אומגעדערהט צו ליב'ן און איהם אָנגעקוקט אַ ווילע. דערנאָך האָט זי געזאָגט :

— זיין אַ לייט, ווי דער טאַטע זיינער, האָט געגעבען אַ מאַך מיט'ן קאַפּ, ווי אַ ציעג, און אַ שאַקעל צו מיט'ן האַנד, און איז געגאנגען אין איהר ווינקעל אַרײַן.

— איך לאָז אייך איהם דאָ איבער, רב בערייַש, איהר זאָלט זיין צו איהם ווי אַ טאַטע. איהר מענט טהאָן מיט איהם, וואָס איהר ווילט : שלאָגען איהם, אז ער וועט נישט פאָלגען. איהר גיט איהם עסען, מענט איהר איהם שלאָגען. — הערסט ? — האָט ער געזאָגט צום זונג — זאָלט האָרען דעם מייסטער און די מייסטערין, אז נישט וועל איך דיך טויטען, דו הערסט ?

מאָסקע האָט געשוויגען, און דער טאַטע איז אַוועקגעגאנגען. בעריש האָט איהם געהייסען זיך זעצען, און געגעבען איהם אַ שטור מיט אַ שטיק וואַקס, ער זאָל דרעהען אַ דראַטווע. מאָסקע האָט עס גענומען אין האַנד, נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט, האָט ער זיך געשפיעלט מיט'ן פאָדעם און מיט גרויסע אויגען אַרומגעקוקט זיך אין שטיבעל : דערזעהן די צוויי הויכע בעטען, וואָס שלינגען איין דאָס גאנצע שטיבעל, אָנגעלעגט מיט בעטגעוואַנד ביז אין האַלבען באלד קען, געקוקט אויף די פערשטייבטע בילדלעך, וואָס הענגען פאר די בעטען, אויף די פאָלציעס וואָס זיינען אָנגעלעגט מיט כאַלעוועס, אַלטע שטיוועל, שטיפלעטען און שטיקער לעדער. ער האָט זיך אַרומ געקוקט שטיקאווע, אין דער נייער היים, וואָס אַהער האָט מען איהם אַרײַנגעגעבען אויף גאַנצע זעקס יאָהר, געקוקט אויף זיינע חברים, דו צוויי אינגלעך מיט דעם געוועלען, אַן אַלטען גוי, וועלכע האַקען פאַר דעשוועס. ביי די ביינקלעך ווייקט זיך לעדער אין וואַכער, און דאָס גיט פון זיך אַ ריח. ער האָט געקוקט אויף די כענסטערלעך, ווי זיי זיינען פערקאוועט אין שפינוועבס און בעלייגט מיט מאַסען, מיט פאָרר מעס און שנרען, און פון דרויסען קריכט די זון און גנב'עט זיך אין

ביו דער האנד צו בעריש דעם שוסטער „אויף די לעהר“. דער קליינער מארק איז פול געווען מיט צייטיגע אויבסט, וואָס די פויערים און די פרוכטיגענדלער האָבען געבראַכט אין שטעדטעל. די לופט איז פער- כאַפט געווען פון עפעלדיה, גרינס און פרישע פיש. אין אזא טאָג האָט איהם ליב אַריינגעבראַכט אין דעם ענגען, פעררויכערטען שטיבעל, אין וועלכען בעריש שוסטער האָט געוואָהנט. די פענסטער זיינען געווען פעהאַקט, וואָרים דאָבשע די מייסטערין האָט געליטען אויף אן אייער און האָט מורא געהאַט פאר אַ „צוג“, און נישט געלאָזט עפע- נען אַ פענסטערעל איבערן גאַנצען זומער. אין שטוב האָט זיך שטאַרק געשפירט דער ריח פון פערפוילטע לעדער, וואָס האָט ערגעץ וואו אין די ווינקעלעך פון דעם שטיבעל געשימעלט זייט יאָהרען, צייט בעריש איז אַ שוסטער. די מייסטערין איז נישט געווען. בעריש, אַרומגע- רינגעלט מיט אַ דרייפיער געזעלען און לערן-יונגלעך, איז געזעסען איינגעהויקערט אַרום דעם קליינעם טישעל און געקלאַפט אַ זייל אויפ'ן שטיין.

— דאָ איז ער, דער בחור מיינער, זאָגט ליב.

דער אַלטער רב בעריש האָט אויפגעהויבען זיינע געדיכטע הויכע ברעמען, אַרויפגערוקט די ברילען (אין וועלכע די גלעזלעך זיינען געווען צושפאַלטען), האָט געוואָרפען אויפ'ן יונג אן אויג און האָט גערופען אין אַ ווינקעל אַריין:

— דאָבשע, דאָבשע, קום נור אַרויף. אַ נייער לערן-יונגעל.

באַלד איז פון הינטער אַ בעט פון אַ שוואַרצען קעלער אַרויסגע- קומען עפעס אַ הויכע, אַ דאַרעם, איבערגעהאַנגען מיט שמאַטעס, טי- כער, פאַטשיילעס, ווי אין די גרעסטע פרעסט. איבערן פנים האָט דאָס געהאַט פערבונדען אַ פאַטשיילע מיט צוויי שפיצען פונ'ם קניפ אויפ'ן קאַפּ, אזוי, אז דאָס בעשעפעניש האָט אויסגעזעהן ווי אַ מכשפה, דאָס טיבעל איבער די אויערען איז שוין געווען טונקעל-גראַה און פון דעם זעלבען קאָליר, ווי דאָס פנים. דאָס איז געווען דאָבשע די מיי- סטערין. זי האָט אַ מינוט געשוויגען, אַרויסגעקוקט מיט צוויי גרויהע אויסגעלאָשענע אויגען ווי ביי אַ טויט פערד, אַרויסגעשטעקט אַ שפיץ צינגעל אויף די פערדאַרטע, פערצויגענע ליפען, וועלכע זיינען בעדעקט געווען מיט שטייב, ווי די אַלע זאַכען, וואָס זיינען געשטאַנען אָנגע- שטעלט אין שטוב. עס האָט געדויערט אַ לאַנגע וויילע, ביז עס האָט

— אזוי לאנג ווי דו ביזט געווען. ווי אלט איז ער יעצט, דער יונג, זיעבען יאָהר? ער וועט זיין ביי מיר ביז ער וועט אַלט ווערען עלף, צוועלף יאָהר, ביז ער וועט זיך גוט די מלאכה אויסלערנען. איך וועל איהם געבען צו עסען, אַ נאַכט־לעגער, אַ קאַפּאַטע מאַכען אויף יום־טוב. דערנאָך אז ער וועט זיך אויסלערנען די מלאכה, וועל איך איהם צאָהלען דאָס ערשטען יאָרד פינף רובעל, דערנאָך וועט ער קריגען גאַנצע צעהן. דו ווייסט דאָך, אז מיר האַלטען אַ פרעמד קינד גוט, קענסט דאָך מיין אַלטע: אייגענע האָט זי נישט, אָבער צו פרעמדע קינדער איז זי ווי אַ מוטער.

— יא, איך געדענק דאָכשע די מייסטערין. איך געדענק איהרע קנייפען גוט. שטיקער פלייש האָט זי פון די הענד אַרויסגענומען, אונטער די טהיר אַרויסגעשטעלט אין דער קעלט און וואַסערדיגען כאַרשט צו זופען געגעבען. איי, רב בעריש, האָט איהר אַ אידענע.

— נו, גט'ן וועל איך מיך מיט איהר נישט צוליעב אַ לערן־אינגעל— האָט דער אַלטער רב בעריש געלאַכט — געקנייפט האָט זי דיך, אמת, אָבער קיין מענטש ביזט דו נאָך אלץ נישט געוואָרען. נו, קום צו שרה' חנה'לען אין שענקעל אַרײַן, וועלען מיר דאָרט דאָס איבעריגע אָברעדען. ביי שרה'חנה'לען, וואו מען האָט געקענט קריגען אַ געהיים גלעזעל בראַנפען מיט תּײַמישע קיכלעך און הערינג צו פּערבייסען, האָט דער בלינדער ליב פּערקויפט זיין זוהן אויף גאַנצע זעקס יאָהר צו „דאָכשע די מייסטערין“ אין די הענד אַרײַן. ער האָט גענומען אַ רובעל האַנד־געלד אויפ'ן ערשטען זמן, ווען דער יונג וועט אין זעקס יאָהר אַרום אָנהויבען געלד קריגען. ביים גלעזעל האָט דער אַלטער בעריש גע'טענה'ט.

— נאָר ער זאָל מיר נישט אַנטלויפען און לערען דעם מייסטער און די מייסטערין. אַ גאַנג געהן, וואו מען דאַרף. זאָג איהם אָן, דו הערסט?

— האָט נישט קיין מורא, רב בעריש, ער וועט שוין ניט אַנטלוי־פען. איך וועל איהם שוין ביי די אויערען צוריק בריינגען. צו מאַרגענס אין דער פּריה איז געווען אַ שעהנער רייפער זומער־טאָג, די טעג פאַר ראש השנה, ווען די עפעל און די באַרען זיינען רייף אויף די בוימער און בעטען זיך נאָר, מען זאָל זיי אָבפליקען און אויפ־עסען. אין אזאַ טאָג האָט ליב גענומען מאַסקע'ן און געפּיארט איהם

7

מאטקע לערענט אַ מלאכה.

אין אַ צייט אַרום האָט זיך דער בלינדער ליב ווייטער דערמאָהנט אָן זיין זוהן, אַז מען דאַרף פון איהם מאַכען אַ לייט. געשעהען איז עס נישט פון זיך, נאָר דערמאָהנט האָט איהם אָן זיינע פּפּליכטען, אַלס פּאָטער, דער עלטסטער מייסטער פון דער חברה שוסטער, בעריש חוואַט, וואָס אַמאָל האָט נאָך ביי איהם דער בלינדער ליב אַליין גע- לערנט זיין מלאכה. בעריש חוואַט האָט אָנגעראַפּען ליב'ן טאַקע אין דער חברה שוסטער, אַמאָל, שבת צו נאַכטס, צו מעריב. כאָטש דער בלינדער ליב האָט די מלאכה שוסטעריי אַוועקגעוואָרפּען, דאָך אין חברה שוסטער איז ער נאָך געקומען דאַוונען און גערעכענט זיך פאַר אַ זייעריגען. האָט איהם דאַרטען דער אַלטער מייסטער בעריש חוואַט מוסר געזאָגט אַזוי :

— וואָס וועט פון דיין יונג דער סוף זיין ? דו לאָזט איהם אַרומ- לויפּען פּוסט און פּאַסט, ער וועט דאָך אויסוואַקסען אַ גנב. — וואָס טהוט מען מיט איהם, רב בעריש ? אַז דער יונג וויל ניט אין חדר געהן.

— גיעב איהם צו אַ בעל-מלאכה, ווי דער טאַטע דיינער האָט דיך אָכגעגעבען. איך געדיינק, ווען דער טאַטע דיינער, זעליג דער פּורר- מאַן, האָט דיך געבראַכט צו מיר אַ זונטאָג אין דער פּריה. אוי, ביסט דו געווען אַ חברה-מאַן, האָסט דו ניט געוואָלט די דראַטווע דרעהען. — האָט איהר מיט'ן רימען אַרונטערגעלאָזט, אַז איך האָב נאָך צו געדענקען ביז'ן היינטיגען טאָג. — לאַכט דער בלינדער ליב מיט דעם לעבעדיגען אויג און מיט דעם טויטען אויג. — ברענג איהם צו מיר. אַזוי ווי איך האָב פּוֹן'ס טאַטען געמאַכט אַ לייט, אַזוי וועל איך פון דעם זוהן, מיט גאָט'ס הילף. — אויף ווי לאַנג ? — פרענט ליב.

געזעהן, און עס איז איהם געוואָרען אזוי, וואָס ער האָט אליין ניט געוואויסט וואָס, איז ער געלאָפּען צום הונד. אריינגעקראַכען צו איהם אין בודקע אַרײַן, אַוועקגעלייגט זיך נעבען איהם, און צוגענומען דעם הונד'ס וואַרימען פּיסק צו זיינעם און אַריינגערעדט איהם אין אויער אַרײַן :

— ווייסט, דער טאַטע מיינער האָט געשלאָגען דער מאַמען. גוט געשלאָגען. זי האָט געוויינט. איך וועל גרויס ווערען, וועל איך איהם צוריק שלאָגען ; אַ כלויע אונטערגעשלאָגענע אויג וועל איך איהם מאַכען.

דער הונד האָט אויסגעהערט, פּערטראַכט זיך, פּערגלייסט די אויגען, ערגעץ וואו געקוקט, ערנסט געוואָרען און עפעס אין זיך אַרײַנד געמורמעלט.

— און דיך האָבען זיי פאַר אַ מיידעל געמאַכט, אָוגעטהאָן דיר אַ קליידעל מיט אַ קאַפּעלוש אויפ'ן קאַפּ. לאָז דיך נישט — האָט איהם מאַטקע אין אויער אַריינגעשריען.

דער הונד האָט נאָך מעהר די אויגען פּערגלייסט, געשנופּט מיט דער נאָז, ערנסט געוואָרען און פּערטראַכט זיך.

— פאַר אַ מיידעל האָבען זיי דיך געמאַכט, מיט אַ קאַפּעלוש אויפ'ן קאַפּ. און איך וועל נישט געהן אין חדר אַרײַן, איך וועל נישט געהן, זאָל ער מיך שלאָגען, האָט מאַטקע נאָך שטאַרקער אַריינגעשריען דעם הונד אין אויער אַרײַן.

דער הונד האָט די פּאָדערשטע צוויי לאַפּעס אויסגעצויגען, דעם פּיסק אויסגעשטרעקט, די אויגען אין גאַנצען צוגעמאַכט, אין הויך אויפ' געשטעלט די אויערען, און אָנגעהויבען ווי מיט אַ הויזעריגע מענשען-שטימע צו בילען, אזוי ווי ער וואָלט ווערמער געוואָלט ריידען. מאַטקע האָט איהם פּערשטאַנען.

א טראַלט האָר. אויפ'ן יאָרד איז דער הונד ניט געווען קיין הונד, נור אזא מין בעשעפעניש אין אַ קליידעל אָנגעטהאָן, מיט אַ היטעלע אויפ'ן קאָפּ, און ער האָט נאָכ'ן שפּיעלען אין דעם פּיסק דאָס צעטעל אַרומ געטראָגען צו די אַרומשטעהענדע פּויערים און צוזאַמענגענומען קליין געלד. ווען דער הונד האָט געוויזען די שטיק, האָט איהם מאַטקע ניט ליעב געהאַט. ער האָט אויף דעם הונד רחמנות געקראָגען, און פּינד געהאַט נאָטע קאַטאַרינאַרוש, וואָס ער האָט פון דעם הונד געמאַכט אויס הונד.

ליעב האָט מאַטקע דעם הונד געהאַט, ווען דער הונד איז אין דער היים, אין הויף, אין זיין בודקע געלעגען, צוגעבונדען מיט אַ קייט ווי יעדער הונד, און ערפּילט די פּפּליכטען צו זיין בעל־הבית ווי יעדער הונד, געבילט אויף אַ דורכגייענדען, געריסען זיך פון קייט און געשריען אויף מענשען.

ער האָט זיך בעקענט מיט דעם הונד טאַקע אויפ'ן מאַרק, וואו ער איז אַמאָל אַן אויסגעדראַטער מיט אַ שמוציג קליידעל און מיט'ן טעצעל אין פּיסק אַרומגעאַנגען אויף די הינטערשטע ציווי פּיס און געשנאָרעט ביי די פּויערים קליין געלד. מאַטקע האָט איהם דערזעהן אין אזא ניט הינטישע פּאָזע און האָט אויף איהם גרויס רחמנות גע־קראָגען. ער איז איהם נאָכגעגאַנגען ביז ער איז אַהיים געקומען און דער זעהן ווי נאָטע בינט איהם אָן ביי דער קייט אין דער בודקע. ער האָט געוואָלט צוגעהן צו איהם — האָט דער הונד אויף איהם געבולען. דאָס איז איהם געפּעלען און ער האָט זיך אָנגעהויבען מיט איהם חבּר'ן, געבראַכט איהם פון אַלצדינג, וואָס ער האָט אַליין געקראָגען: זעמעל, ברויט. און האָט ער אַמאָל אַ האַלב פונט פוטער אַראָבגע'גנב'עט פון אַ פּאַכטער'ס אַ קאָרב און האָט עס נישט דער מאַמען אָבגעגעבען, האָט ער זיך אָן זיין הונד דערמאַנט און געבראַכט עס זיין „בורעק'ן“. מיט דער צייט איז „בורעק“ מיט איהם נוט־פריינד געוואָרען, צוגעלאָזט איהם צו זיך. מאַטקע פּלעגט איהם אָפט בעזוכען אין זיין בודקע, אַוועקזעצען זיך נעבען איהם, נעהמען איהם אויף די הענד און ריידען מיט איהם. דאָס איז געווען דאָס איינציגע לעבעדיגע נפש, מיט וועל־כען מאַטקע האָט גערעדט אַלצדינג. פאַר דעם הונד האָט ער אויפ־געפּענט זיין יונג האַרץ און אַלעס פּערטרויט. און איינמאָל, ווען דער פּאַטער האָט זיין מוטער געשלאָגען און מאַטקע האָט דאָס צו־

באלד האָט ער איבערגעלאָזט די שפּיעל־וואַרג און געקוקט אויף דער מיידעלע — איהרע בעקעלעך זיינען רויט געווען און אויסגעקאָממען פול ווי בולקעלעך. מאָטקע האָט אַריבערגעפּיהרט מיט זיין וואַרים שטוציג הענטעל איבער דער מיידעלע'ס בעקעלעך. די מיידעלע איז געשטאַנען און האָט זיך געלאָזט. דערנאָך איז איהם עפעס איינגע־פאַלען. האָט ער צוגעלייגט זיין פנים'ל און אָנגעהויבען מיט זיין פעט צינגעל צו בעלעקען דער מיידעלע'ס בעקעלעך, העלזעל. ווי אַ הינטעל. די מיידעלע האָט זיך געלאָזט און געלאַכט הויך :

— אוי, ס'אַראַ נאַר ער איז !

מיט קיין אינגלעך זיינס גלייכען האָט זיך מאָטקע נישט געקענט חכר'ן. ווי נאַר ער האָט זיך געטראַפּען מיט די יונגען, ביי די ערשטע בעגעגעניש, האָט ער זיך געשלאָגען מיט זיי. דער סוף איז געווען, אַז די יונגען פון דער גאַס האָבען איהם אויסגעמיעדען און געלאָזט אליין. נור פון דעם מאַרק, וואו ער איז מיט דער מאַמען איבער די פּויערשע וועגען געגאַנגען, האָט ער אַן אַנדער חכר געפונען — דאָס איז געווען דעם קאַטאַרינאַרוש'ס הונד.

אויפ'ן מאַרק האָט זיך אַרומגעדריעהט אויף יעדען יאָריד נאָטע קאַטאַרינאַרוש מיט די קאַטאַרינקע. אויפגעשטעלט די קאַטאַרינקע אין מיטען מאַרק, האָט ער צוזאַמענגערופּען מיט'ן שפּיעלען די פּויערים, און דער בלויער פּויגעל אין שטייג האָט פאַר פינף קאָפּיקעס אַרויס־געצויגען מיט'ן פּיסק אויס אַ שיה־לאָד אַ „לאָז“, אויף וואָס עס איז געשטאַנען אויפגעשריבען אַלצדינג וואָס עס וועט זיך מיט דעם מענישען טרעפּען אין זיין גאַנצען לעבען. ס'היילמאַל האָט נאָטע מיטגעבראַכט מיט זיך די מיידעלע, וואָס געהט אָנגעמאַהן אין אַ פּאַר קאַרטע־הויזען און דרעהט זיך אין אַ ראָד. מאָטקע'ן זיינען די שטיק אזוי געפעהלען, אַז יערעם מאָל, ווען ער האָט דערזעהן נאָטע'ס קאַטערינקע מיט דעם בלויען פּויגעל און דער מיידעלע מיט די רייפּען, האָט ער איבער־געלאָזט די מאַמע מיט די קווישען און נאָכגעלאָפּען די קאַטערינקע. נור אַס מעהרסטען האָט איהם פּעראַינטערעסירט דער הונד בורעק, וואָס נאָטע האָט נאָכגעפּיהרט נאָך דער קאַטערינקע. דאָס איז געווען אַ ווייס־געשוירענער פּודעל מיט געקרייזעלטע האַאר ווי ביי אַ שעפּס. נאָטע האָט איהם אָכגעשאַרען ווי אַ לייב, אַ גאַלען הינטען, ביים קנאָט פון עס

שטאנען און אָנגעקוקט זיך איינס דאָס צווייטע. מאָטקע איז געווען פּערשעהמט, געהאַלטען דאָס שמאַלצען ברויט אין האַנד און ניט גע-
וואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט. די מיידעלע איז געווען דרייַסטער, האָט איהם געקוקט אין די אויגען אריין און געוויזען דאָס נייע שער-
צעל וואָס זי טראָגט. דערנאָך האָט זי איהם געוויזען די אוירינגלאַך וואָס מען האָט איהר אויף די אויערען אָנגעטהאָן. דערנאָך האָט זי איהם געוויזען די קרעלען. מאָטקע האָט דאָס אַלעס אָנגעקוקט און געשוויגען. באַלד האָט איהם די מיידעלע ביי דער האַנד אָנגענומען און געפיהרט איהם מיט זיך אין איהר קינדער-צימער. מאָטקע האָט זיך ארוםגעקוקט פּערוואונדערט. אַלעס איז אזוי ווייס געווען און ריין, און אזוי פּיעל קינדערשע זאַכען זיינען געווען אָנגעשטעלט. אַ גרויס פּערד איז געשטאַנען, און אַ ריכטיגער וואָגען, און צוויי פּויגלען, אַ צובראַכענער זעלנער מיט אַ צימבעל אין דער האַנד. די מיידעלע האָט איהם געוויזען די שפּיעל-וואָרג און געפּרעגט, אויב ער האָט אויך אַזעלכע זאַכען. מאָטקע האָט געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין. און האָט נישט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט.

צוערשט האָט ער זיך פּערשפּיעלט מיט די שפּיעל-זאַכען, און האָט אָנגעהויבען צו לאַכען — געשטופּט דאָס פּערד ביים עק, אז עס זאָל גערן ווי ער האָט געזעהן אויפ'ן מאַרק ווי די פּויערים טהוען מיט זייערע קעלבער, ווען זיי ווילען ניט געהן. די מיידעלע האָט הויך גע-
לאַכט.

— זעהסט, אזוי דרעהט מען אַ פּערד ביים עק, אז מען וויל עס זאָל געהן — האָט מאָטקע געוויזען דער מיידעלע.

די מיידעלע האָט הויך אויפגעלאַכט. זי האָט געוויזען די קאַפּ וואָס זי האָט און געפּרעגט:

— און אַ קאַפּ דרעהט מען אויך ביים עק, אז מען וויל זי זאָל געהן?

מאָטקע האָט זי געגעבען אַ קוק אָן פּון אויבען אַראָפּ מיט אַ שפּאַר-טישען בליק און געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין:

— מיט אַ קאַפּ שפּיעלט מען זיך נישט. אַ קאַפּ דרעהט מען נישט ביים עק — האָט ער געזאָגט אזוי בעשטימט, אז די מיידעלע האָט זיך פּערשעהמט.

— אין חדר אריין געהט ער? — פרעגט די זשאכלינערין, וויזענדיג אויף מאַטקע'ן.

זלאַטקע פערשעהמט זיך וויעדער.

— ער איז נאָך אַ קינד, האַלט זיך נאָך ביי די מאַמעס שערץ.
— אי, ס'איז נישט גוט, אַ אינגעל מוז געהן אין חדר אריין. מוז תורה לערנען, זאָגט די אלטע זשאכלינערין, און שאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף מאַטקע'ן, ווי ער וואָלט שוין געווען אַ פערפאלענער.
באלד קומט אַרוינצולויפען אין קיך חנה'לע, די מיידעלע אין מאַטקע'ס יאָהרען, וועלכע זלאַטקע האָט אויסגעזויגען, אַ פרישע, מיט רויטע רונדיגע בעקעלאַך ווי וואַרימע זעמעלאַך, מיט אַן אויסגענוואַגען סעפעלע, אין אַ ריין קליידעל און פארטיכעל.

זלאַטקע האָט געהאַט אַ מאַדנע געפיהל צו קינדער, וועלכע זי האָט געקאָרמעט. עפעס איז עס יאָ איהרע און עפעס נישט איהרע. זי האָט די קינדער, וועלכע זי האָט געקאָרמעט מיט איהר מילך, לייעב געהאַט און פיינד געהאַט. זי האָט נישט געקענט זיין גלייכנילטיג צו זיי. זי האָט זיך הערצליך דערפרעהט מיט חנה'לען, אַרויפגענומען דאָס קינד אויף איהרע הענט, און געקוישט עס.

— מיין חנה'לע, מיין קליין חנה'לע, וואָס מאַכסטו, האָסטו שוין פערגעסען דיין אָם? איך האָב דאָך דיך געקאָרמעט, מיין חנה'לע.

מאַטקע האָט געזעהן ווי די מאַמע טראָגט אויף די הענד דאָס פרעמדע קינד, און עפעס אַ מאַדנע געפיהל האָט איהם אויך אַרומגענוג מען. ער האָט פיינד געהאַט די פרעמדע מיידעלע, וואָס די מאַמע האַלזט ווי אַן אייגענע, און גלייכצייטיג לייעב געהאַט. ער האָט זיך פערשעהמט צו קוקען דערויף. דערווייל האָט איהם די אלטע זשאכלינערין געגעבען אַ שטיק ברויט מיט שמאַלץ אין דער האַנד אַריין.

ער האָט אָנגעהויבען צו עסען פון ברויט און פערגעסען דערפון. אָבער באלד האָט ער אויפגעהערט צו עסען און געקוקט אמאָל אויף דער מאַמע און אמאָל אויף דער מיידעלע.

די אלטע זשאכלינערין האָט אַרויסגענומען חנה'לען פון זלאַטקע'ס הענט, האָט אָבעגעווישט מיט די שערץ זלאַטקע'ס קושען פון קינד'ס בעקעל, און מיטגענומען זלאַטקע'ן מיט'ן קאָרב אייער און פוטער מיט זיך אין צווייטען שטוב אַריין. אַ מינוט זיינען ביידע קינדער גע-

.6

מאטקע האט א חבר.

ער איז אויסגעוואקסען דורך דעם יאָהר און אליין שוין זיין שטיי קעל ברויט אויף זיך פערדיענט. אָנגעהויבען האָט ער פֿין דעם, וואָס ער האָט געהאַלפֿען דער מאַמען די קאַרב אין די שטובען אַרומטראָגען. מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אין מאַרק אַרײַן, געקראָכען אויף די פּויערשע פּוהרען, געהאַלפֿען דער מאַמען זיך דינגען מיט די פּויעריס און טהײלמאַל האָט זיך געמאַכט, אז די מאַמע האָט אַרויסגעצעהלט אייער פּון אַ פּויערשען קוײבער, האָט ער געהאַלפֿען מיטצעהלען, איז איהם געבליבען אַ פּאַר אין די טאַט — האָט ער דערנאָך זיי דער מאַמען געגעבען. האָט די מאַמע צוגענומען צופּדיעדען, און געשוויגען, איז מאַטקע ווייטער געגאַנגען. איז אַרויף אויף אַ פּוהר און געזעהן קליינע הינדעלעך, האָט ער די מאַמען צוגערופֿען. די גויע האָט גע־שריען, אז ער זאָל די הינדעלעך ניט ריהרען, און מאַטקע לייגט שוין די הינדעלעך אין די מאַמעס שוים אַרײַן. און די מאַמע שטעקט די גויע געלד אין האַנד און דינגט זיך מיט איהר.

אַמאָל איז ער מיט דער מאַמען אַרײַנגעקומען אין קיך צו די זשאַכלינערין. זלאַטקע, צייט זי האָט די זשאַכלינערס אייניקעל גע־זויגען, איז דאָרט אַ גאַנצע היימישע געוואָרען און פלעגט אין הויז אַרײַנטראָגען פּוטער און אייער. אין די קיך ביי די זשאַכלינערין האָט מען זי גאַנץ גוט אויפגענומען און די דיענכטען האָבען זיך זעהר דער־פּרעהט מיט מאַטקע'ן.

— דאָס איז דער שרייער, — האָט די אַלטע זשאַכלינערין געזאָגט, אַנקוקענדיג מאַטקע'ן, וועלכער האָט זיך אַ פּערשעהמטער בעהאַלטען אונטער די מאַמעס פּאַרטוך.

— געלויבט צו גאָט אויפגעצויגען זיך. זאָגט זלאַטקע פּערשעהמט גאַר איהר בחור.

אז זי האָט דערזעהן זיינע צוויי אויגען, ווי ער קוקט תמ'עוואַטע, מיט אַ בקשה, איז איהר האַרץ צושניטען געוואָרען. האָט זי געשוויגען, נור די טרערען האָבען איהר געשטיקט, האָט זי איהם אַרומגענומען, געשלאָגען איהם און געקושט איהם, און געזאָגט מיט אַ שווער האַרץ: — מיין קינד, מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר ווערען? וואָס, טאַטע אין הימעל?

און אין אָבענד, אז דער בלינדער ליב האָט דעם פאַסעק פון די הויזען אַראָבגענומען דעם יונג צו שלאָגען, האָט זי איהם שוין פער-שטעלט מיט איהר לייב, פאַר איהם צוגענומען די קלעפּ און געבעטען זיך:

— ליב, ער איז דאָך נאָך אַ קינד, עס איז קאַלט אין דרויסען. לאַז איהם נאָך ביז זומער אין שטוב.

אויף דער מאמען. דערזעהן, אז די מאמע געהט ארויס פון טהיר, איז
ער שוין געווען מיט א פיסעל אונטער'ן באַנק.

— אי, ביזט דאָך מיר גאָר אַ שייגעץ, אינגעל, — זאָגט דער רבי
און גיט וויעדער אַ נעהם אָן מאַטקע'ן ביים בעקעל מיט די דינע ביי-
נערדיגע צוויי פינגער, און דעם רבינ'ס גרינע אויגען פון בלייכען אַהן-
בלוטטיגען פנים גיעבען אַ בליטץ, ווי ביי אַ קאָץ, און איידער מאַטקע
האָט נאָך צייט אַרומצוקוקען זיך, ליעגט ער שוין איבער'ן בענקעל מיט'ן
הינטען אַרויף און די לאַקשען פון קאַנטשיק טאַנצען אַרום איבער
מאַטקע'ס נאַקעטען געזעסעל, ווי פייערדיגע צינגלעך איבער אַ ווייך
אויסגעקעטען ברויטעל. און דער רבי זינגט צו מיט'ן ניגון אין טאַקט:
— אָט אזוי, קינדערלעך, טהוט מען צו אַ אינגעל, וואָס וויל ניט
נעהן אין חדר אַריין.

די פינף — זעקס־יעהרדיגע קינדערלעך זיינען געזעסען אויף די
ברעטלעך אַרום די ווענד און דערשראָקענע, מיט אונרוהיגע אויגעלעך,
האָבען זיי זיך צוגעקוקט צום רבינ'ס מקיים פסק זיין. טהייל האָבען
זיך געשראָקען און אָנגעהויבען וויינען, נור אויף מעהרסטענס פון זיי
האָט דאָס שוין ניט געמאַכט קיין איינדרוק: זיי זיינען געווען צוגע-
וועהנט דערצו. האָבען זיי זיך ווייטער רוהיג געגעסען די בייגעל מיט
די גריסענס, אָדער זיי האָבען זיך געשפיעלט מיט די מיידעלעך אין
שטיינדעלעך, נאָכזאָגענדיג אויס געוואָנהייט דעם רבי'ן פון סדור
אָרויס: „אן אלף“, „א בית“.

מאַטקע האָט דאָס מאָל ניט געוויינט. אזוי ווי דער רבי האָט
איהם אָבגעלאָזט און אַוועקגעזעצט צווישען די קינדער, איז ער געבלי-
בען זיצען שטיל און געשוויגען. אַ קינד האָט געפרופט עפעס רעדען
צו איהם, האָט ער איהם געגעבען אַ שטופ אַב מיט'ן עלענבויען און
ווייטער געקוקט מיט זיינע גלענצענדע צוויי אויגעלעך צו דער טהיר.
און אזוי ווי דער רבי האָט זיך נור אַוועקגעזעצט צום טיש מיט אַן אַנט-
דער קינד ביים סדור, איז שוין מאַטקע געווען ביי דער טהיר, אַ פּראַל
אויף, און מיט אַראַבגעלאָזענע הויזלעך און אַ רויט־פלאַמענדען אָבנע-
שמיסען געזעסעל איז ער געלאָפען איבער'ן מאַרק פון חדר אהיים.

אַ זלאַטקע האָט איהם דערזעהן אין קעלער, ווי ער איז אהיים
געלאָפען פון חדר, האָט זי געמיינט, אַז די ערד עפענט זיך אויף אונ-
טער איהרע פיס. זי האָט געוואָלט צו צום יונג, איהם ממית'ן. נור

רבי'ן, ווי ער האלט א קאנטשיק אין האנד און דרעהט זיך ארויף און אראָב איבער דער שטוב, וואו די קינדערלעך זיצען אויסגעזעצט אויף דער ניעדריגער באַנק ארום די ווענד:

— רבי לעבען, רבי קרוין לערענט מיין אינגעל אויס דאוונען, — בעט זיך זלאַטקע ביי דעם רבי'ן. דער רבי האָט אויסגעצויגען זיין לאַנגען האַלז פון די קרומע פלייצעס אַרויס ווי אַ שלאַנג, און אַ בויג אַריבער זיך געגעבען מיט דעם גאַנצען קערפער איבער מאַטקע'ן און מיט די פינקעלדיגע גרינע אויגען, וואָס זיינען געזעסען אין בלייכען בלוט-אַרימען געזיכט, אָנגעקוקט מאַטקע'ן:

— איז אָט דאָס בחור'ל, וואָס וויל ניט אין חדר אַריין געהן? קום נור אַהער, דו יונגעלע, — נעהמט ער אָן מיט די צוויי דאַרע פינגער מאַטקעלע'ס בעקעלע און גיט איהם אַ קניפעל, אז טרעהרען שטעלען זיך איהם אין די אויגען — דו ווייסט, וואָס מען טהוט מיט אַ אינגעלע, וואָס וויל ניט געהן אין חדר — אָט אזוי טהוט מען מיט אַזאַ אינגעלע, ווייזט ער מיט'ן קאנטשיק אין דער האַנד.

מאָטקע האָט זיך אין ערשטען אויגענבליק דערשראָקען פאַר'ן רבי'ן און האָט שטיל געשוויגען.

— איך בין אַן אַרימע אידענע, איך קען אייך ניט פיעל צאָהלען. צוויי גולדען אַ חודש, אַז גאָט וועט מיר העלפען. איך וועל אַבשפּאַרען דעם ביסען פון מויל, נאָר לערנט איהם אויס דאוונען, אַז ער זאָל קענען פון סדור לייענען, אַז גאָט זאָל מיר ביישטעהן. איך האָב מורא, דאָס קינד זאָל מיר ניט אויסוואַקסען, איך וויל ניט אויסרעדען די רייד, אַ שלעכט קינד: וויל נישט אין חדר געהן, — זאָגט די אידענע מיט טרעהרען.

— לאָזט איהם נאָר איבער ביי מיר, לאָזט נאָר איבער, ביי מיר וועט ער שוין געהן, — זאָגט דער רבי און נעהמט אָן מאַטקע'ן און גיט איהם אַ זעץ אוועק אויפ'ן בענקעל נעבען זיך און אַ מיש אויף אַ סדור, אין וועלכען די אותיות זיינען געווען פערפלעקט און אויסגעווייקט פון קינדערשע טרעהרען.

— נא, קוק אַריין, אינגעלע, וואָס איז דאָס? — זאָג, אינגעלע: „אַן אַלף“, זאָג: „אַן אַלף“.

נאָר כאַטקע האָט ניט אַרייגעקוקט אין סדור, ער האָט געקוקט

עס האָט גאָר ניט געהאַלפּען. מאַטקע האָט צוגענומען די צוויי עפעלעך, ער האָט צוגענומען די גריסנעלעך, ער האָט צוגענומען דאָס סדור'ל און אין חדר אריין געהן האָט ער ניט געוואָלט. פעסט האָט ער זיך אָנגעהאלטען ביי דער מאמע'ס שירץ. דער טאטע האָט גע- שלאָגען מיט'ן פּאַסעק, די טרעהרען זיינען מאַטקען פון די פייכטע אויגעלעך איבער'ן פנים גערונען, און די עפעלעך האָט ער געהאלטען אין איין עסען, און ניט געריהרט זיך פון אָרט.

נור דעם בלינדען ליב'ס געדולד האָט געפּלאַצט. ער האָט איהם געכאַפט אויפ'ן פלייצע און איז ארויס מיט איהם אין גאַס. מאַטקע האָט געמאַכט אַזעלכע געוואַלדען, אַז דאָס געסעל איז זיך צוזאַמען גע- לאָפּען. ער האָט געקאָפּיעט מיט ביידע פיס, דער מאמעס קאַמאַשען פּערלזירען פון די פיס אַראָב, דאָס היטעל פּערלזירען, די גריסנעלעך מיט'ן סדור'ל פּערלזירען. די מאמע האָט עס אויפּגעהויבען און נאָכ- געטראַגען נאָך מאַטקען, און געבעטען זיך ביי איהם :

— מאַטקע, זיי אַ גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, — און געווישט

איהם די טרעהרען פון בעקעל מיט דער פאַטשיילע.

און מאַטקע האָט געהאַלטען אין איין שרייען, און אַ גליטש זיך פון טאַטענ'ס אָרימס, און ער ליגט שוין אויפ'ן ברק אין געסעל און שרייט, און דער טאטע האַלט דעם פּאַסעק און שלאָגט איבער'ן קאַפּ :

— אין חדר אריין, געה אין חדר אריין.

און די מאמע פּערשטעלט איהם מיט איתר לייב, און נעהמט אויף

זיך די שלעג פון בלינדען ליב'ס פּאַסעק און בעט זיך ביי מאַטקען :

— מאַטקע, זיי אַ גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, מאַטקע.

און עס לויפּען דורך אידען, פּערהאַוועט אין מסחר, הערען אַ גע-

וואַלד, שטעלען זיך אָב אויף אַ מינוט, פּרעגען זיך נאָך, וואָכ איז.

און דערהערט אַזאַ מעשה, אַז אַ אינגעל וויל ניט געהן אין חדר אריין.

ביזערען זיי זיך אָן :

— אין חדר אריין געה, דו יונגאַטש איינער, אין חדר אריין.

און לויפּען ווייטער צו זייערע מסחרים.

נור געלויבט צו גאָט, קוים דערשלעפּט מאַטקען אַ לעבעדיגען אין

תלמוד תורה אריין. דער בלינדער ליב האָט זיך גוט דערוואַרעמט

ביי איהם. דער שווייס רינט פונ'ם פנים, און מאַטקע, אַ צויושעמער,

מיט די גריסנעלעך און עפעל אין די הענד, שטעהט און קוקט אָן דעם

ליענ ביי דער מאמען, — האָט איהם זלאַטקע נעהענטער צונערקט צו זיך, און דער יונג האָט בעהאלטען דאָס קעפעל אונטער דער מאמע'ס אַרעמס, אז מען זאָל איהם אין שטוב ניט אנזעהן.

— מען וואָלט איהם בעדארפט אין א חדר שיקען, אין תלמוד תורה פיהרען, אז דאָס זאָל זיך אויסלערנען כאָטש מודה אני זאָנען, א ברכה מאכען. עס וואקסט דאָך אויף ווי א נוי, — האָט זיך דער אלטער רב מאיר פון זיין ווינקעל ארויסגערופען.

— אז דו וואָלסט נעווען אַ טאטע, וואָלסט דו זיך וועגען דעם נעזאָרנט, — האָט זיך זלאַטקע פון בעט ארויסגערופען צום בלינדען ליב.

— טאָ זאָל ער שוין פון בעט ארויסקריכען, איך וועל איהם אין תלמוד תורה פיהרען.

— אדרבה, לאָמיר זעהן, זיי א טאטע צו מיינע אַרימע קינדער, ס'איז שוין צייט, — האָט זלאַטקע ארויסגערעדט אין טרעהרען — נו, געה, מאָטקעלע, נו, געה פון בעט ארויס, דער טאטע וועט דיך אין חדר פיהרען, — האָט איהם די מאמע איבער'ן קעפעל געגלעט.

אזוי לייכט איז איהר דאָס ניט אָנגעקומען. מאָטקע האָט זיך גאָר ניט וויסענדיג געמאכט ניט פונ'ם טאטענ'ס געוואלדען און ניט פון דער מאמע'ס גוטע רייד. ער איז ווייטער געלעגען איינגענאָרעט אין דער מאמען אריין און האָט זיך ניט געלאָזט איינריידען. ס'האָט גאָרניט געהאָלפען, ביז די מאמע איז אליין ניט ארויס פון בעט און דער טאטע האָט איהם פון געלעגער מיט'ן פאסעק ארויסגעשטיכען.

באלד האָט די מאמע אויסגעזוכט דעם בלינדען ליב'ס אן אלטע וועסט און האָט מאַטקע'ן דערמיט אויסגעציערט. זי האָט איהם אָנגעטהאָן איהרע שבת'דיגע קאמאישען, וואָס זי האָט זיך געהאט גערקויפט פאר יום טוב. זי האָט געוואלט אריינגעבען מאַטקע'ן השק אין חדר צו געהן. פייגעלע האָט איהם געגעבען די שעה'נסטע צוויי עפעלעך פון איהר קאָרב ארויס. הינדעלע, די שוועסטערלי, איז געלאָפּען אין געוועלבעל אריין און געבראכט פאר מאַטקע'ן צוויי גריסנע-לעך מיט מאָהן און קאָפּער בעשיט. דער אלטער רב מאיר האָט איהם דאָס נייע סדור'ל מיט די גרויסע אותיות געשענקט, וואָס ער האָט נור געקויפט מיט די מיידעלעך צו לערנען.

געלעך און מיט'ן אָבערענטען רונדיגען פנימ'ל, וועלכעס איז בע-
שמוצט געווען פון די נעכטיגע קארטאָפּליעס, וואָס ער האָט געגעסען.
עס איז איהם גוט געווען און ווארעם ביי דער מאַמען אין בעט.

אין אזא מאָרגען איז בעשטימט געוואָרען זיין גורל. וואָרים
באַלד האָט איהם דער בלינדער ליב בעמערקט ארויסשיינענדיג פון
אונטער דער מאַמעס אָרעמס, און דער בלינדער ליב האָט זיך דערמאָנט,
אז עס איז צייט צו זאָרגען וועגען אַ תּכּלית פאר דעם יונג. האָט ער
זיך אזוי אָנגערופען:

— גיב נאָר אַ קוק, דער ממזר ליעגט דאָך אויף ביי דער מאַמען.
ארויס פון בעט, געה זוך מיר האָלץ, דעם אויווען איינצוהייצען.
דער קליינער מאַטקע האָט זיך איינגעקארטשעט אונטער דער
מאַמען און געוואָלט זיך בעהאַלטען. די מוטער האָט אויף איהם
רחמנות געהאַט.

— וואָס ווילסטו פון איהם, ער איז דאָך נאָך אַ קינד. עס איז
קאַלט אין שטוב, לאָז איהם נאָך ליעגען.

— יא, קוק מיר אָן דאָס קינד! אַ יונג פון פינף יאָהר. אַ טער-
לעך קארטאָפּליעס קען דאָס אריינרייבען, ווי אַ סאָלדאַט, און אז מען
דארף אַ שטיקעל האָלץ אין שטוב, איז קיינער ניטאָ. ארויס, ארויס
פון בעט, איך נעהם באַלד דעם פּאַסעק צו דיר.

— עס וואָלט שוין צייט געווען, דעם יונג פון שטוב ארויס-
צו'פּטר'ן: מען קען דאָך גאָר ניט לאָזען שמעהן אין שטוב. נעכטען
האָב איך מיר איבערגעלאָזט אויפ'ן קיכעל אַ טעפעל באַרשנש און אַ
האַלב ברייטעל אויפ'ן אָבענד. איך קום אהיים: וואו באַרשטש, וואו
ברויט? מאַטקעלע האָט עס שוין דערשמעקט. מען קען דאָך קיין
ביסען אין שטוב ניט איבערלאָזען, — האָט זיך די אַלטע פייגעלע
אָבערופען פון איהר ווינקעלע ארויס, מאַכענדיג מיט איהרע איינ-
געפאַלענע יאַסלעס אָהן צייהן ווי עס מאַכט אַ פּויגעל.

— ער קען מיך אויפעסען מיט די קאָפיטעס. אויף דעם וועל
איך אויך נאָך ארבייטען? אזאַ ממזר האָט שוין אליין פאַר זיך בע-
דארפּט פּערדיענען. ארויס, ארויס פון בעט די מינוט.

— גיב נור אַ קוק, ווי זיי האָבען זיך אַלע אויף איהם אָנגעזעצט,
ווי גרויס ער איז זיי אין די אויגען. דעם קינד איז קאַלט, אַ בייזער
פּראָסט אין שטוב. איך וועל איהם ניט ארויסלאָזען ליעג, מאַטקע.

.5

מאמקע געהט אין חדר.

עס איז געווען א קאלטער גרויער ווינטער-מאָרגען אין קעלער. דער פראַסט, וואָס האָט פערקאוועט די פענסטערלעך פון קעלער איז בער'ן גאַנצען ווינטער, האָט זיך אַריבערגעצויגען פון טהיר און שויב אויף די ווענד ארויף און אָנגעהויבען צו בעפוצען די ווענד פון קעלער מיט זיינע קאלטע שנעע-בלומען. אלעס אין קעלער האָט געפרוירען. די קערב מיט די אויבסטען זיינען צוזאמענגעוואַקסען און געוואָרען איין שטיק איין. אין א ווינקעל שטוב, ביי די פענסטערלעך, האָט זיך דער אַלטער ר' מאיר איינגעקארטשעט און האָט פון דאָרט ארויס-געמורמעלט זיין תהילים. די אַלטע פייגלע, ארומגעהאַנגען מיט איהרע פיעלע יאַקען און קאַפטענס, איז געזעסען ווי א איינגעמויירטע צוויי שען די טונען מיט אויבסט און האָט זיך רוהיג געשיילט קאַרטאָפליעס פון דעם שויס אין טאַפ אריין. דער בלינדער ליב, נאָו וואָס אן אויפגעשטאַנענער, מיט א פולען צושויבערטען קאַפּ פעדערען, האָט א ניכטערער געזוכט אין די ווינקעלעך פון שטוב אַלטע טונען, רייפּען, קערב, וועלכע מען קען צוברעכען אויף געהילף איינצוהייצען אין אוי-ווענדעל. ער האָט געשאַלטען, געשריען, ווי תמיד, ווען ער הייבט זיך אויף און איז נאָך אויפ'ן ניכטערען מאָגען. און זלאַטקע, א פערטיגער קענע צווישען די קינדערלאַך, איז געלעגען אויפ'ן געלעגער, אָנגעדעקט מיט אַלטע שמאַטעס, פלאַכטעס, אַלטע קאַפּאַטעס און טיכער, וואָס האָט בען זיך נור געפונען אין קעלער. אין דעם איינעם ווינקעל, ביי זלאַט-קען אין געלעגער, איז ווארעם געווען, זי האָט געהאַט נעבען זיך די קינדערלאַך, און זיי האָבען זי געוואַרעמט מיט די יונגע לייבלעך, און זי האָט זיי ארונטערגענומען אונטער זיך, ווי א הוהן געהמט ארום די קליינע היהנדערלעך. פון צווישען די קינדערלעך, דורך דער מאַמעס אַן אַרעם, האָט מאַטקע גנב ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע אוי-

אויסגעשטאנען צוליעב איהם. ניט איין אידענע האָט איהם געבראכט צוריקצושלעפען ביי די אויערען אין קעלער אריין און נביאות געזאָגט אויף איהם. זיין געסעל איז מאַטקע געוואָרען אַ שרעק, אז מען האָט איהם דערזעהען זיך ארויסלאָזען אויף אלע פיער פון קעלער, האָבען די מאַמעס די קינדער בעהאַלטען אין די הייזער אריין, טהיר און טויער האָט מען פערשלאָסען פאר איהם — און, אז מען האָט איהם דער-זעהן פון דערווייטענס האָט איין שכן'טע דער צווייטער אָנגעזאָגט און צו וויסען געגעבען, ווי עס וואָלט אַ געוויטער אָנגעקומען: „מאָטקע געהט“, „מאָטקע געהט!“

ארויסגענומען מאַסקע'ן פון שפּרינצעלע'ס הענד און האָט אזוי גע-
זאָגט:

— וואָס צושרייט זי זיך אזוי אויפ'ן קינד? נאָ, זעה, דאָס
קינד ציטערט דאָך אין גאַנצען. וואָס האָט ער געטהאָן אזעלכעס?
קינד, מיין קרוין — האָט זי מיט אַ מאָל ארומגענומען מאַסקע'ן און
צום ערשטען מאָל אין לעבען אפּשר'הערצליך געקושט איהם.

— נאָ, זעהט, ווי זי קושט איהם נאָך פאר דער חכמה וואָס ער
האָט געטהאָן. אודאי, די מאַמע לערנט איהם אליין. אַ שעהנער גנב
וועט דאָס ארויסוואַקסען — האָט שפּרינצעלע נביאות געזאָגט אויף
איהם.

— אז די צונג זאָל איהר ווערען אָבגעביסען, אז ניט דערלעבען
זאָל זי דאָס — האָט זלאַטקע'זיך אָנגענומען פאר איהר קינד — אַ רב
וועט דאָס זיין — האָט זי געקושט מאַסקע'ן אויפ'ן קעפּל.

מאָסקע האָט איינגעקארטשעט זיין קעפעלע אין די מאַמע'ס
ארעמס און פון דאָרט ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע פינקעלנ-
דע אויגעלאַך. ער האָט זיך צוגעהערט צום געשפרעך, וואָס מען
פיהרט איבער איהם, און עס איז איהם גאָר נישט אָנגעגאנגען. ס'איז
איהם גוט געווען אין דער מאַמע'ס ארעמס, און ער האָט מיט צו-
פריעדענהייט גענאָסען.

— אז דו זאָלסט מיר וואַקסען געזונטערהייד — האָט איהם
זלאַטקע געקושט אין קעכעל און איהם אוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל
געבען זיך — נאָ, זיך ביי דער מאַמען. ווי זי האָט דאָס נביאות גע-
זאָגט אויף איהם. אז ניט דערלעבען זאָל זי דאָס!

גאָר קוים איז דורכגעגאנגען אַ פּאָר מינוט און די מאַמע איז
געווען פּערנומען, איז שוין מאַסקע ווידער געווען אויף אלע פּיער אין
געסעל. ער האָט דערשמעקט וואו זיין חיונה איז. פּונדענסמאָל אָן זוכט
מאָסקע זיין פּרנסה אין געסעל. אלעס איז אָפּען געשטאַנען פאר איהם,
און וואָס ער האָט געפונען דאָס האָט ער גענומען. זיך אריינגעגליטשט
אין אָפּענע טהירען, געפונען עסען אויפ'ן טיש, — אויפגעגעסען. דער-
זעהן אַ קינד אין געסעל מיט אַ בייגעל — אוועקגעכאַפּט און אויפגע-
געסען. איז געשטאַנען אַ אידענע מיט אַ קויש עפעל אין גאַס — צו-
גערוקט זיך צום קויש און ארויסגעגעסען. ניט איין חרפה איז זלאַטקע

בייגעל, איז עס ארויס מיט אזא ליארם, מיט אזא געשריי, אז מען האָט געמיינט עס ברענט.

אויף דער שוועל האָט זיך באלד געוויזען דעם קינד'ס מאַמע. מאַטקע האָט אָבער דאָס מאָל אָנגעטראָפּען אויף שפּרינצעלע די ניי-טערקע. דאָס איז א אידענע מיט א געשליפּען מיילכעל, און אז איהר געטעהט אן עולה, דערהערט מען עס שוין אין געסעל. מען היט זיך פאר איהר, ווי פאר פייער. ווארים עס איז גענוג, אז מען זאָל איהר געבען נאָר די מעגליכקייט אויסצורעדען א וואָרט, איז עס ווי א פלאַס פייער, וואָס נאָפּט זיך אָן און ברענט אלעס אונטער. א אידענע ווי שפּרינצעלע, אז זי האָט דערזעהן זלאַטקע'ס נייעס ממזר, וואָס „איז ארויס מענשען צו בעפאלען אין מיטען גאָס“, האָט זי געמאכט אזא גערודער אין געסעל, אז מען איז זיך צוואמענגעלאָפּען.

— זעהט, זעהט, געוואלד, דער יונג עסט מיך אויף! זלאַטקע האָט ארויסגעשיקט מוזרים אין גאָס אריין, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

און זי האָט אָנגענומען מאַטקע'ן ביים הענטעל און צוריקגע-בראכט אין קעלער, און אָנגעהויבען צו שרייען, ווארפענדיג מאַטקע'ן אין קעלער אריין:

— האַלט אויך איהם דאָרט! אַרויסגעשיקט אַ ממזר אין גאָס אריין, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

זלאַטקע האָט פונקט געהאַלטען אין וואשען א העמד פאר דעם בלינדען ליב אויף פסת. דערהערט, אז מען שרייט אין קעלער אריין, איז זי ארויסגעקומען מיט די ארויפגעשארטע ארבעל און מיט דעם הייבעל אויף'ן קאָפּ; דערזעהן מאַטקע'ן אין שפּרינצעלע'ס הענד, און פון שפּרינצעלע'ס שפיציגע אויגעלאך און בלאָען מיילכעל שיט זיך פעך און שוועבעל, האָט זי קודם כל געוואָלט ארויסנעהמען מאַטקע'ן פון איהרע הענד. מאַטקע האָט אויסגעזעהן אין שפּרינצעלע'ס הענד ווי א נגזל, ער האָט געציטערט פאר שרעק און ניט פערשמאנען, פאר-וואָס מען שרייט דאָס אויף איהם און דערזעהן די מאַמען — האָט ער זיך צוואוויינט. זלאַטקע'ן האָט עס געגעבען אזא שטאָך אין האַרצען. עפעס א רחמנות געפיהל האָט זי מיט אמאָל געגעבען א נעהם ארום צו איהר קינד און דאָס האַרץ איז איהר צושניטען געוואָרען. איז זי צו.

באלד אָבער רוקט ער זיך אליין צו צום טעלעריל און שטעקט אריין דאָס נעזעל און הויבט אָן מיטצולעקען אויס דעם טעלעריל, ווי אַ הינטעל. דאָס מיידעל קוקט איהם צוערשט אָן פּערוואונדערט, פּער-שמעהט ניט, וואָס ער טהוט. באלד פאלט זי ארויס אין אַ גרויס גע-וויין. די מוטער קומט ארויס פון שטיבעל און דערזעהט, ווי מאַטקע לעקט זיך רוהיג פון איהר קינד'ס טעלעריל ארויס, און איהר קינד זיצט מיט'ן לעפעל אין האַנד און וויינט. פאלט זי ארויס מיט אַ גע-שריי:

— ווער איז דאָס? וועמענס איז דאָס? אוועק פון דאנען!
מאָטקע לאָזט זיך נישט אָבשרעקען פון געשרייען און לאָזט נישט פריהער אָב דאָס טעלעריל, ביז די אידענע רייסט עס נישט ארויס מיט געוואלד.

— אַ ביזע נאכט אויף מייע שונאים'ס קעפּ. וועמענס איז דאָס?

— עס איז דאָך זלאַטקע'ס, דער אינגסטער — זאָגט אן אנדער אידענע, וועלכע איז אויף די געוואלדען פון שטיבעל ארויסגעקומען.
— יא, זעהט, דער בלינדער ליב האָט שוין ווידער אַ נייעם ממזר אין דער גאָס ארויסגעשיקט. מען וועט שוין נישט קענען קיין קינד אויף דער שוועל ארויסלאָזען.

— אוועק פון דאנען — שאַרט איהם די אידענע אָב.
מאָטקע האָט זיך אוועקגערוקט פון דער שוועל. די זון האָט געד-שיינט אין געסעל, עס איז ווארים געווען און גוט געווען, האָט ער געפרופט ווייטער זיך ריטשען אויף אלע פיער.

אויף אַ צווייטער שוועל האָט ער אָנגעטראַפּען קליינע קינדער פון זיין גרויס זיצען צווישען ארויסגעשטעלטע זאכען, בעטגעוואנד און האַלטען בייגעל מיט פוטער אין דער האַנד. איינס פֿון זיי, גאָר אַ יונגס, לאָזט דעם בייגעל פון דער האַנד ארויס און וויינט. קיינער פּערנעהמט נישט דעם קינד'ס וויינען. אַ מינוט איז מאַטקע וויער דער געשטאנען און אָנגעקוקט מיט פּערוואונדערונג די קינדער, דער-נאָך האָט ער גאנץ רוהיג דעם בייגעל אויפגעהויבען פון דער ערד און האָט אָנגעהויבען עסען.

אַ דאָס וויינענדיגע קינד האָט דערזעהן, אַז מאַטקע עכט זיין

רייניגען אויף פסח. צוזאמען מיט די אלטע שטובזאכען פון קעלער האָט אויף מאָטקע געוואנט אויף אלע פיער זיך ארויסריטשען פון קעלער ארויס. ער איז אויף די טרעפלאך ארויף און ארויסגעקוקט אין גאס אריין, און דערזעהן האָט ער, אז די וועלט איז גרעסער פון קעלער.

א פאָר מינוט איז ער נאָך געשטאנען אויף די טרעפלאך. די זון האָט איהם געווארימט, און איהם איז גוט געווען. ער האָט גע-קוקט מיט אונצוטרויען אין געסעל אריין און מורא געהאט ארויסצו-קריבען. צווישען דעם קעלער און געסעל איז געווען אַ ברייטער רינשטאָק, וואָס מען האָט איהם געדארפט איבערשפרייגען, איבער-געהענדיג אויפ'ן ברוק פון געסעל. מאָטקע האָט אייניגע מאָל גע-פרופט אריבערצוקריבען דעם רינשטאָק און האָט ניט געקענט. ער האָט געקוקט מיט זיינע אויגען און געווארט, אז אימיצער זאָל קומען און העלפען איהם איבערשפרינגען די שוועל פון קעלער. אין עס איז טאקע געווען זיין שוועסטעריל, זיין ערציהערין הינדעלע, וועל-כע האָט איהם צום ערשטען מאָל געהאָלפען אריבערגעהן דעם רינ-שטאָק, וואָס ליענט פאר דער שוועל פון זיין לעבען... זי האָט איהם ביים הענטעל אָנגענומען און געבראכט איהם אין געסעל אריין.

אין געסעל האָבען זיך געשפיעלט קליינע קינדער. ווייבער האָ-בען געוואשען, גערייניגט די טונען מיט די בענק און דאָס ווייסע געהילץ אויף פסח. אין פיעל שטובען האָט מען געוויסט אויף יום-טוב און דאָס בעל-בתישקייט מיט די קינדערלאך זיינען געווען אויף'ן גאָס. ער איז געקראָכען צווישען די אָנגעשטעלטע זאכען, צווישען די קינדער, אָפטמאָל האָט מען איהם אָנגעטרעטען, א שראַנק איז שיער ניט ארויפגעפאלען אויף איהם. ער איז אומעטום געווען, ער האָט זיך געפלאָנטערט צווישען די פיס און אומעטום דאָס נעזעל אריינגעשטעקט.

באלד דערזעהט ער אויף אַ שוועל פאר אַ הויז זיצט אַ קליין מיידעלע און האלט אַ טעלעריל אין האַנד און עסט געשמאק די קליס-קעלעך מיט מילך פון טעלעריל ארויס. מאָטקע'ן האָט עס אָנגעשמעקט, ער האָט זיך אויף אלע פיער צוגערוקט צו דער שוועל, אויף וועלכער דאָס מיידעלע איז געזעסען. אַ מינוט האָט ער נאָך נאָכגעקלעהרט און געקוקט מיט קנאה אויף דער מיידעלע, וואָס עסט די קליסקעלעך.

בארנעלעך, כדי מאַסקע זאָל פון זיי זיין חיונה קענען ציהען. ער האָט זיך פון די פירות גענעהרט אין די לאנגע ווינטער־נעכט, ווען דער ווינד האָט געקלאַפּט אויף די פערפרוירענע פענסטערלאַך.

צום ערשטען מאל ווען מאַסקע האָט ענטדעקט די קוועלען פון זיין חיונה און האָט זיך מיט זיי גוט אָנגעגעסען, איז ער אזוי קראַנק געוואָרען, אז אלע האָבען געמיינט, אז ער וועט שמארבען. מען האָט געבראכט צו איהם די מאַמען. זלאַסקע האָט איהם די ברוסט אין מויל געשטעקט, מאַסקע האָט ניט געוואָלט זויגען, האָט ניט געוואָלט דאָס פלעשעל נעהמען אין מויל אריין. זלאַסקע איז געזעסען איבער איהם און האָט געוויינט. עס איז געווען נאָכט, אלע אין קעלער זענען געשלאָפּען. דעם בלינדען ליב'ס שנאָרען האָט געפויפט פון ווינקע־לע ארויס. איז זלאַסקע אליין געזעסען ביי איהר קינד און געוויינט. מאַסקע איז געלעגען א צוהיצטער אין זיין קויש, מיט פערמאכטע אויגען, און האָט שווער אבגעאטהעמט. איינמאל, הערענדיג ווי די מאַמע וויינט, האָט ער די פערנלייזטע הייטלאַך אויפגעעפענט און אָנגעקוקט די מאַמען מיט זיינע שוואַרצע אויגען. עס האָט זיך גע־דאכט, אז מאַסקע פערשטעהט די מאַמע און ער קוקט זיך אין איהר גוט איין, ער וויל זי דערקענען און געדענקען שפעטער, ווען ער וועט גרויס ווערען, אז זי האָט אמאל געוויינט אויף איהם...

נאָר צומאָרגענס איז מאַסקע'ן בעסער געוואָרען. און מאַסקע האָט ווידער אָנגעהויבען צו עסען פייגעלע'ס קוישען. נאָר נישט שוין האָט איהם מעהר געשאַרט. ער האָט שוין געקענט אלעס אויפעסען. אפילו דעם טאטענ'ס אלטע שטיוועל, און עס וואָלט איהם שוין מעהר נישט אָנגענאנגען. זיין מאַגען איז געוואָרען ווי פון אייזען און זיינע געדערים ווי פון שמאָהל.

דאָס איז אלעס געווען ווען דער ווינטער האָט געהערשט אין דרויסען, און מאַסקע איז געווען אָנגעוויזען אויפ'ן בלויען קעלער. אָבער באלד איז פריהלינג געוואָרען. די זון האָט אָנגעהויבען אריינג־קומען אין קעלער אריין, געשמעלט זיך אויף די טרעפלאַך און אריינג־געקוקט מיט איהר שוין אין שמיבעל אריין. אין קעלער האָט מען זיך אָנגעהויבען צו ריכטען אויף פּסח. זלאַסקע, וועלכע האָט שוין דענסמאל געטרָגען א צווייטען קינד, האָט אָנגעהויבען ארויסשמעלען פון קעלער בעל־הבית'ישקייט אויפ'ן נאָס אריין, אָבשייע־ען און אָב־

.4

מאטקע קריענט צייהנער.

שלעכט איז געווען מאטקע'ן, ווען ער איז געלעגען אין קויש און געמוזט ווארטען, ביז דאס שוועסטעריל אָדער דער אלטער רב מאיר וועלען געדענקען און איהם צוטראָגען דאָס פלעשעלע. ער האָט זיי געמוזט יעדעס מאָהל דערמאָהנען מיט זיין שרייען, אז ער לעבט און בעדארף זיין חיונה. דער קעלער איז שוין אָבער אזוי געוואוינט גע-ווען צו זיינע געוואלדען, אז מען האָט איהם שוין ניט געהערט. קוים אָבער האָט זיך מאָטקע ארויסגעקריגען פון קויש און געקענט אליין קריכען אויף אלע פיער, האָט ער זיך שוין בעזאָרנט אליין זיין חיונה. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער זיין האַנד: פון שטיקלאך איבערגעבליבענע כרויט ביז אן אלטען קא-מאַש, אַ קויש, א זאק, אלעס האָט ער געעסען, וואָס האָט זיך געפיר-נען אין קעלער. אָבער זיין הויפט שפייזקאמער זיינען געווען פיי-געלע'ס קוישען מיט די פערפוילטע ווינטער-עפעלאך.

אין אַ ווינקעל קעלער זיינען זיי געשטאנען יאָהר איין, יאָהר אויס, פייגעלע'ס קוישען מיט פאר-אי-יאָהריגע עפעל, לעזעלקעס, פער-פוילטע באַרנעלעך, פערגליווערטע פלוימען. די קוישען האָבען זיך צוגעוואקסען איינס צום צווייטען דורך די לאַנגע ווינטער-נעכט, און די אויבסטען, וואָס האָבען געפוילט אין זיי, האָבען אריבערנעיורט פון איין קאָרב אין צווייטען אריין. מען האָט נישט געקענט מעהר וויסען, וואָס פאר אַ פירות דאָס זיינען געווען: אלע פערדעקט מיט איין שימעל — און דאָס האט געגעבען פון זיך אַ געשמאקען ריח, וואָס האָט זיך פערשפרייט איבער דעם קעלער. און געווארימט אין ווינטער... אָט דאָס פייגעלע'ס ווינקעלע איז געווען מאָטקע'ס שפיי-זער. עס האָט זיך געדאכט, אז פייגעלע האָט געזאמעלט די טונען מיט די פערפוילטע „לעזעלקעס“, ווינטער-עפעלאך און פערפוילטע

שלאָפען, האָבען זיי איהם אריינגערוקט אין מויל אריין די שמאטקע מיט'ן שטיקעל צוקער, און פון דענסטמאָל אָן האט זיך מאָטקע אויס-געלערענט א שמאטקע צו זויגען.

טהיילמאָל האָט איהם הינדעלע געבראכט צו דער מאמען. די מאמע האָט זיך מיט איהם געפרעהט, און אז קיינער איז אין שטוב נישט געווען, האָט זי ארויסגע'גנב'עט איהר ברוסט פון פרעמדען קינד'ס מויל און מאָטקען געגעבען. ער האָט אמאָל שוין דער מאמע'ס ברוסט זויגען ניט געוואָלט: ער איז געווען צוגעוועהנט צו דער שמאטקע.

און אז זלאטקע האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן, אז איהר קינד וויל נישט זויגען פון איהרע בריסטען, האָבען זיך איהר טרעהרען אין די אויגען געשטעלט.

און איינמאָל, עס איז שוין געווען אין א צייט ארום, מאָטקע איז שוין דענסטמאָל אלט געווען אן אכט-ניין חדשים, האָט איהם הינדע-לע צו דער מאמען געבראכט. די מאמע האָט איהם געהאלטען אויף איין האנד, אויף דער צווייטער האנד האָט זי געהאלטען דאָס פרעמדע קינד און געזויגען. מען ווייסט נישט, ווי אזוי עס איז געווען, נאָר מאָטקע האָט זיך גענומען שלאָגען און יענעם קינד דאָס געזיכטעל צו-דראפעט. דאָס קינד האָט געמאכט אַ געוואלד. די זשאכלינערין מיט דעם גאנצען הויזגעזינד זיינען געקומען צולויפען. ווען די יונגע מאמע האָט דערזעהן דעם רויטען קראיז, וואָס מאָטקע האָט געמאכט איהר מיידעלע אויף'ן פנים, איז זי אין חלשות אוועקגעפאלען. מען האָט מאָטקען פון דענסטמאָל אָן מעהר נישט צו דער מאמען צוגע-לאָזט, דורך דער גאנצער צייט, וואָס זי האָט געזויגען דער זשאכ-לינערין'ס אייניקעל. און געזויגען האָט זי דער זשאכלינערין'ס איי-ניקעל גאנצע צוויי יאָהר. מאָטקע איז דערוויל פון דעם אלטען אויבסט'קארב ארויסגעוואקסען. דורך דער צייט, וואָס יענע קינד האָט זיין מאמע'ס מילך געזויגען, האָט ער צייהנער געקראָגען און אָנגע-הויבען זיך אליין צו דערנעהרען. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער דער האנד.

און אויסגיסענדיג איהר ביטער הארץ אויף הינדעלע'ן! האָט זי
אויף איהר אָנגעהויבען צו שרייען:

— וואָס ביזטו געלאָפּען נאָך מיר? פאר וואָס שטילסטו נישט
יייני דאָס קינד? וואו לויפסטו ארום? — און האָט זיך גענומען
הינדעלען שלאָגען.

די אלטע זשאַכלינערין האָט זי אָכגעהאלטען. זי האָט ארויס-
גענומען קליין געלד און צוטהיילט צווישען זלאַטקע'ס קינדערלעך,
וואָס זיינען זיך צוואַמעגעלאָפּען פון אלע עקען גאָס, ווען זיי האָבען
דערהערט, אז די מאַמע איז געקומען. הינדעלען האָט זי מעהר גע-
געבען פון אלע קינדער, — גאנצע פינף קאָפּעקעס, און געזאָגט צו
איהר:

— קום אמאָל מיט'ן קינד אהין צו דער מאַמען. ס'שאַדט נישט,
קום אין קיך אריין. די דיענסט וועט דיר עפעס געבען. פאר וואָס
קומסט דו נישט?

דערנאָך האָט זי געשמייכעלט מאַטקע'ן אין פנימ'ל אריין, קי-
לענדיג איהם מיט איהרע פעטע פינגער אויף זיין בייכעל:

— דו שרייער, דו... דו... אויסגעוואַקסען, אָהן עין הרע, אַ
יונג, צוויי מאָל אזוי גרויס ווי אונזערע. (דערביי האָט זי איהם
געפאַטשט אין געזעסעל אריין). קיין עין הרע זאָל איהם נישט שא-
דען. — האָט זי געזאָגט צו זלאַטקען מיט אַ שמייכעלע און האָט זי
מיטגענומען מיט זיך.

הינדעלע איז אליין איבערגעבליבען מיט מאַטקען. דאָס סינד
האָט וויעדער אָנגעהויבען צו שרייען. זי האָט וויעדער נישט גע-
וואוסט וואָס צו טהאָן: דאָס פלעשעל האָט ער ניט געוואָלט נעהמען,
נישט דאָס שמאַטקע און נישט דאָס הענטעל. אזוי האָט ער אָכגע-
שריען ביז דער טאַטע זיינער, דער בלינדער ליב איז געקומען. דער
בלינדער ליב האָט נישט געמאַכט מיט איהם קיין לאַנגע שהיות. ער
האָט זיך גאנץ גוט אָנגעשריען אויף איהם, און אז מאַטקע האָט זיך
נישט געוואָלט איינשטילען, האָט ער איהם פערדרעהט אויף דער
צווייטער זייט און מיט דער האַנד איהם אָנגעפאַטשט אויף'ן געזעסעל.
אַ לאַנגע ווילע האָט מאַטקע נאָך געוויינט ביז זיינע טרעהרען און
געשרייען זיינען פערשטילט געוואָרען אין שלאָף. ווען ער איז גע-

געוויין, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פּערענטפּערען מיט'ן געוויין, אז זי איז ניט שולדיג:

— דאָס קינד וויינט, עס וויל ניט געהמען דאָס פּלעשעלע, עס איז קראַנק, מאַמע.

אז זלאַטקע האָט דערהערט, אז איהר קינד איז קראַנק, האָט זי פּערגעסען, אז זי איז א פּערקויפּטע, געכאַפּט דאָס טוך איבערן קאָפּ און מיט די אָפּענע ארויסהענגענדע בריסטען איבער דעם מאַרק גע-לאָפּען.

אין א פּאַר מינוט ארום האָט שוין מאַטקע זיין צוהיצט מיעד פּנים'ל צווישען דער מאַמע'ס ווארימע בריסט איינגעגראָכען, און מיט זיין ענערניש מילכעל האָט ער געצויגען פון זיי, אָהן דעם אָטהעם צו כאַפּען, ווי ער וואָלט געוואָלט אין זיך אריינזויגען די קוואַלען פון לעבען. איבער דעם קערפּעריל איז איהם געקומען יענע ווארימקייט, וואָס ער האָט געפיהלט אין די ערשטע טעג פון זיין קומען אויף דער וועלט...

אָבער לאַנג איז מאַטקע'ן דאָס גליק נישט בעשערט געווען. אין קעלער האָט זיך באלד געוויזען די אלטע זשאַכלינערין, אין איהר רייך-בעפּוצטער הויב מיט בענדער, מיט דער גאַלדענער קייט אויף'ן פּע-טען האַלז, וועלכע האָט זיך אַראָפּגעלאָזט און פּערדעקט אַ האַלבע ברוסט, און געזאָגט מיט אַ פּרום מינעלע, פּערנלאָצענדיג די קליינע, קורצזיכטיגע אויגען, מיט א פּעמען שמייכעלע אויף די שמאַלצענדיגע ליפּען:

— וואָס איז דעם קינד? ער איז נישט געזונד?

און זי איז געהענטער צוגענאנגען און געטאַפּט מאַטקע'ס ביי-כעלע מיט איהרע פּעמע קורצע פינגער:

— וואָס איז איהם? ער איז קראַנק? — האָט זי איבערנע'ן-חור'ט די פּראַנע מיט איהר פּעמען געלעכטערעל.

זלאַטקע איז פּערשעהמט געוואָרען פאַר דער אלטער נגידת'טע. זי האָט מיט געוואַלד ארויסגענומען איהר ברוסט פון מאַטקע'ס גאָ-גענדיגען מויל און געענטפּערט מיט אַ פּערשעהמטער מינע, ווי זי וואָלט זיך פּערענטפּערען וועלען:

— עס איז אַ קינד, עס קען זיך נישט צוגעוועהנען צום פּלעשעל.

נעקאכט אין שטוב א פריש יאָיכעל, האָט מען נישט פּערנעסען אָן דער אָם: „זי זויגט דאָס קינד“. און אייגענטליך וואָלט זלאַטקען נאָנץ גוט געווען זייענדיג אן אָם: דורך דער צייט, וואָס זי האָט געזויגען דאָס פּרעמדע קינד, האָט זי זיך אַביסעל אָבגערוהט פון טראַג־גען, פון לויפּען איבער די מערק מיט די קוישען, פון כאַפּען פון די פּויערשע וועגען. און געגעסען האָט זי גוט, און געשלאָפּען איז זי וויפּיעל זי האָט געוואָלט. נור עס האָט איהר געוועהטאָגט איהר קינד, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט אין דער היים. און יעדעס מאָל, ווען זי האָט גענומען דאָס פּרעמדע קינד צו זויגען, האָט זי געקעכצט... און נישט איינמאָל האָט זי געקלעהרט מיט איהר פּראָסטען שכל, אָו עס וואָלט טאקע געווען א גוטע זאך, ווען מען בעהאנדעלט זי אזוי פּיין און מען לאָזט איהר דערביי איהר אייגען קינד זויגען... טהייל־מאָל, ווען די מילך האָט איהר געשטאַכען אין די בריסטען (דאָס פּרעמדע דע קינד האָט נישט געקענט אלעס אויסזויגען, וואָס זלאַטקע'ס קוואַל־לען האָבען געפּלאָסען), און זי האָט געמוזט מיט דער האַנד אליין זיך אָבזויגען און די מילך אויסניסען — האָט זי דענסטמאָל געקלעהרט וועגען איהר מאַטקען אין דער היים און פּיינט געהאט דאָס פּרעמדע קינד, און געוואָלט איהם שלעכטס טהאָן...

לאנג איז הינדעלע געשטאנען אין קיך און געווארט אויף דער מאמען. מען האָט זי נישט צוגעלאָזט — די מאמע האָט פונקט גע־זויגען דאָס קינד, דער זשאַבלינער'ס אייניקעל — אַ מיידעלע אין מאַטקע'ס יאָהרען. אָו די מאמע איז פון ווארימען שלאָפּצימער אַרויס־געקומען, האָבען די פולע בריסטען איהרע פון אָפענעם קאפּטענדעל אַרויסגעהאנגען און די מילך האָט נאָך געטריפט פון די פעטע וואָר־צעלעך. אַ מינוט האָט הינדעלע דער מאמען נישט דערקענט, קיינ־מאָל האָט זי נאָך איהר נישט געזעהן אזא אויסגעשלאָפּענע און אויס־גערוהטע. די באַקען זיינען איהר רויט געווען און פול, אויפ'ן קאָפּ האָט זי געטראַגען אַ ווייסע הויב, אָנגעטהאָן איז זי געווען אין אַ ריין ווייס קאפּטענדעל מיט אַ ריינע ווייסע שערץ. הינדעלע האָט פאר דער מאמען מורא געקראָגען און דרך־אָרץ געהאט, און געשעהט זיך צו זאָגען, נאָך וואָס זי איז געקומען.

— וואָס איז געשעהן? — פּרענט זלאַטקע אַ דערשראָקענע. אַ מינוט האָט הינדעלע געשוויגען, באלד איז זי אַרויס מיט אַ

לע געבליבען א דערשראָקענע. דאָס ערשטע מאָהל אין איהר פראַפּי
טיק טרעפט זיך אזא זאך, אז א קינד פון קעלער, דער געלער זלאַט
קע'ס אַ קינד, זאָל נישט וועלען געהמען דאָס פלעשעלע. זי האָט
נישט געוואוסט אליין וואָס צו טהאָן. דאָס קינד האָט געהאלטען
אין איין שרייען. זי האָט עס גענומען אויף די הענד, זי האָט עס
געוויענט, זי האָט געזונגען וויעגליעדעלעך, — דאָס קינד האלט אין
איין שרייען. האָט זי אויך אָנגעהויבען צו שרייען און צו וויינען אין
איינעם מיט'ן קינד. עס זעהט אויס, אז זי האָט זיך אויף א מינוט
פערגעסען און געמיינט, אז זי איז נאָך אויך אַ קינד און האָט אויך
דאָס רעכט צו וויינען, אָבער דער אלטער רב מאיר האָט זי באלד
ארויסגענומען פון איהרע קינדערשע חלומות; ער האָט איהר דער-
מאָהנט, ווער זי איז אזעלכע.

— וואָס שטעהסטו ווי א גולם און שרייסט? הינדעלע, וואָס
טהוט זיך מיט דיר? ביזט דאָך עפעס א דערוואַקסען מיידעל. די
מאַמע וועט דאָך דיר הרג'ענען... וואָס האָסטו דיך נאָר אוועקגע-
שטעלט שרייען?

— איך ווייס ניט וואָס איך זאָל טהאָן. דאָס קינד וויל נישט
דאָס פלעשעלע, — האָט הינדעלע געהאלטען אין איין כליפען.
— געה נאָך דער מאַמען: דאָס קינד איז קראַנק, — זאָגט דער
אלטער רב מאיר.

הינדעלע האָט זיך פערוואונדערט, פארוואָס דאָס איז איהר נישט
באלד איינגעפאלען צו געהן נאָך דער מאַמען. דאָך אין האַרצען האָט
זי עפעס מורא געהאט צו רופען די מאַמע צום קינד: זי האָט שוין
געוואוסט, אז די מאַמע איז פערקויפט פאר אַ צווייטע קינד. נאָר
דאָך האָט זי געפאָלגט דעם אלטען רב מאיר, געכאַפט אַ טיכעל און
געלאָפען צו דער זשאַכלינערין נאָך דער מאַמען.

אזוי באלד האָט מען זי צו דער מאַמען נישט צוגעלאָזט. אז
זלאַטקע איז אין א רייך הויז אן אַם, בעהאַנדעלט מען זי גוט, און
ביי די זשאַכלינערס האָט מען זי פשוט געהאלטען ווי אַ קעניגין. געד
שלאָפען איז זי מיט דעם קינד אין דעם גרעסטען צימער פון הויז,
מ'האַט געזעהן, אז זי זאָל שטענדיג געהן ריין אָנגעטהאָן, אין אַ וויי-
סען קאַפּטענדעל און א געוואשענע שערין. און די אלטע זשאַכלינע-
רין האָט איהר צוגעטראָגען יעדע מינוט עפעס אַנדערש. האָט מען

מאיר איז ארויס אין געסעל אויפזוכען הינדעלען, מאַטקעס עלטערע שוועסטערעל, וועמען די מאַמע האָט אנפערטרויט מאַטקע'ס ערציהונג. הינדעלע איז אין גאנצען אלט געווען אַכט־ניין יאָהר. זינט זי איז פיער יאָהר אַלט געוואָרען ניאַנטשעט זי די קינדער. ווען די מאַמע געהט אוועק אין די הייזער אלס אן אַם, לאָזט זי דאָס קליינע קינד אויף הינדעלע'ס הענד, אַז זי זאָל עס אויפציהען מיט'ן פלעשעל און מיט דער שמאַטקע. פיער קינדער האָט הינדעלע שוין אזוי ער־צויגען: צוויי פון זיי זיינען געשטאַרבען, און צוויי האָבען זיך אדורכגעקאָרמעט מיט די שמאַטקעס און דעם שטיקעל צוקער. הינדעלע איז אָבער נאָך אליין געווען אַ קינד, און אַ חוץ דעם וואָס זי האָט ליעב געהאט צו שפיעלען זיך אין געסעל מיט אנדערע קינדער, האָט זי נאָך געמוזט זעהן אליין זיך צו דערנעהרען. ווארים דער בלינדער ליב האָט געהאַלטען די קינדער ווי פויגעלעך, און האָט זיי געשיקט, ווי די פויגעלעך, אין געסעל אריין אויפפיקען די אלטע קרוי־שעלעך און דעשטלעך ברויט, חלה, פלייש, וואָס זיינען איבעריג אין אַ בעל־הבית'ישע שטוב און מ'גיט עס אוועק פאר אַ שליחות געהען, פאר געפעס וואַשען אָדער אזוי עפעס פאָלגען. הינדעלע האָט זיך דאָס מאָל געפונען ביי בלימעלע די שניידערקע, וואו זי האָט דאָס געפעס געוואַשען פאר אַ שטיקעל ברויט מיט אַ טעפעל באַרשטש. לאַנג האָט זי דער אלטער מאיר געזוכט אין געסעל ביז ער האָט זי געפונען. ווען הינדעלע האָט דערהערט, אַז דאָס קינד וויינט אזוי, אַז דער אל־טער מאיר איז אַזש ארויסגעגאנגען זי זוכען, האָט זי איבערגעלאָזט בלימעלע'ס געפעס און איז אהיים געלאָפּען. זי האָט זיך נישט וויי־ציגער געוואונדערט ווי דער אלטער מאיר און געפרופט דאָס קינד בערוהיגען מיט די אלטע בעקאנטע מיטלען, וועלכע זי האָט אָנגעווענדט דעם דורך דער לאַנגער צייט פון איהר אלטער פראקטיק ביי קינדער ערציהען: דאָס הענטעל אין מויל אריין, דאָס שטיקעל שמאַטקע מיט צוקער, און צום סוף דאָס ראדיקאלסטע מיטעל — דאָס פלעשעלע וואַסער מיט מילך, צונויפגעגאָסען פון דעם, וואָס איז איבערגעבליבען אין די טעפלעך אין קיך. אַז דאָס פלעשעלע האָט אָבער אויך נישט געהאַלפּען, און מאַטקע האָט גאָרנישט געפרופט נעהמען אין מויל אריין, נאָר אַרפּאָגעוואָרפען פון זיך מיט ביידע פיסלעך דער מאַמע'ס טוך און געשריען, אַז דער באלקען האָט זיך געשפּאַלטען, איז הינדער־

ערשט האָט דער קעלער געשווינען, דאָס געסעל האָט זיך
 רוהיג פּערהאַלטען צו מאַסקע'ס געשרייען, וואַרים מ'איז דאָרט גע-
 וואוינט געווען, אז קינדער זאָלען וויינען און שרייען, און דאָס האָט
 אויף קיינעם קיין איינדרוק נישט געמאַכט. אָבער מאַסקע איז גע-
 ווען אן אויסנאַהם. מאַסקע האָט געוואלט לאָזען הערען דער וועלט,
 אז עס איהם געשעהן אן אומרעכט. מאַסקע'ס געוואלדען האָבען קיין
 ענדע נישט גענומען. דער אלטער רב מאיר, וואָס איז געזעסען ביי
 די פענסטערלעך אָנגעטאַהן אין א גרויסע פּאָר ברילען און האָט
 פאַר אַ אידענע א בריעף געשריעבען קיין אמעריקא, איז געווען דער
 ערשטער, וואָס האָט זיך אָבגערופען אויף זיינע געוואלדען. ער האָט
 פריהער געמיינט, אז דאָס זיינען די געוועהנליכע געשרייען, וואָס מען
 הערט אָפּט אין קעלער און אין דעם געסעל — די געשרייען פון די
 הונגעריגע קינדער, — איז ער צוגעגאַנגען און האָט מאַסקען געגעבען,
 ווי תמיד, זיין אייגען הענטעל אין מויל אריין. מאַסקע האָט זיך אָבער
 נישט געלאָזט דאָס מאַל אָבנאַרען: ער האָט שוין דערפיהלט, אז
 פון הענטעל קומט גאָר נישט ארויס. רב מאיר האָט איהם געשטעקט
 די שמאַטקע אין מויל אריין, מאַסקע האָט געגעבען אַ פּאָר ציה און
 דערפיהלט, אז די שמאַטקע ניט גאָר נישט. האָט ער זי ארויסגעלאָזט
 און וויעדער געשריען. מיט ערשטוינונג האָט דער אלטער רב מאיר
 געקוקט אויף איהם און פּערוואונדערט זיך אויף מאַסקע'ס געשרייען.
 צום ערשטען מאַל האָט דער קעלער געהערט אזעלכע געוואלדען. ביז
 איצט, אז זלאַסקע פלעגט אוועק אלס אַס און איבערלאָזען אַ קליין
 קינד אין דער היים, און מ'האַט דעם קליינעם קינד געשטעקט די שמאַט-
 קע אין מויל אריין, האָט דאָס קינד פריהער געשריען, געשריען, ביז
 עס איז מייער געוואָרען און גענומען ציהען די שמאַטקע. דער סוף
 איז געווען: אָדער עס איז געשטאַרבען, אָדער עס האָט זיך אדורכ-
 געצויגען די שלעכטע צייט, ווען עס איז נאָך נישטאָ קיין צייהנער
 אין מויל און מען קען נישט עסען וואָס אלע מענשען עסען, און דאָס
 קינד איז געבליבען ביים לעבען. דער אָבער וויל גאָר נישט שוויי-
 גען! בחנם האָט זיך דער אלטער מאיר געפרופּט ווייטער אוועקגעצען
 צום בריעף, מיינענדיג אז מאַסקע וועט זיך באלד איינשמילען. מאַט-
 קע האָט נישט געשוויגען. מאַסקע האָט נישט געלאָזט קיין בריעף
 שרייבען, ניט די מיידלעך לערנען פון צאינה וראינה. דער אלטער

אמאָל פלעגט דער אלטער רב מאיר זיך אויפהויבען, ווען זיין אָרט ביי די פענסטערלאך, צוקומען צום קויש און אריינשמעצען איהם דאָס הענטעל אין מיילכעל אריין, און מאַטקע האָט זיך ווייזער גענומען נאָגען, זויגען פון די הענטעלעך אָדער פון שטיקעל לייזענדיג, וואָראַט ווי מען וואָלט איהם אַ קוואַל פון מילך צום מויל צוגעלעגט.

איך ווייס נישט, אויב מאַטקע האָט ווען עס איז שפעטער, אין זיין בעוועגטען און רעש'דיגען לעבען, צייט געהאט צו קלעהרען ווע גען זיך און וועגען זיין גורל. נאָר מיר דאכט זיך, אז יעצט, ווען מאַטקע איז אזוי געלעגען אין דעם אלטען קויש, בעלויכטען מיט די שטראהלען פון דער זון, וועלכע זיינען צוערשט דורכגעגאנגען דעם רינשטאָק פון הויז, נאָכדעם דאָס קעלער־פענסטערעל מיט דער אלטער שמאַטע וואָס שמעקט אין דער צובראָכענער שויב ביי זיי האָבען דער־נרייכט צו מאַטקע'ס קויש און געווארעמט זיינע הענטעלעך מיט'ן פניםל, — ווען מאַטקע איז געלעגען און הנאה געהאט פון דער ווארימקייט פון דער זון און אַ פילאָזאָפישע האלב־פערשלאָפענע רהיניקייט האָט געשוועבט איבער איהם, האָט ער געוויס געקלעהרט וועגען אַ ווייז־טיגען ענין. געקלעהרט האָט ער, פאר וואָס אמאָל אז ער האָט אזוי געמאכט מיט'ן מיילכעל, איז אַ פליסיגקייט אריינגעקומען און האָט איהם געזעמינט, און עס איז איהם גוט געווען אין אלע גליעדערלעך און וואָרעם געווען, און יעצט ציהט ער און ציהט, און קיין פליסיגקייט קומט נישט ארויס, און די נעדערמילעך בלייבען לעדיג, אין בייכעל ווערט קאָלט, און מען פיהלט זיך עפעס אזוי פערלאָזט, יתום'דיג, אמאָל ווען מען האָט דאָס מיילכעל צוגעדריקט צו דער מאַמע'ס ברוסט, איז אזוי וואָרעם געווען, אז מען האָט זיך געפיהלט אזוי נאָהענט, אזוי היימיש, וואָרזשע איז די ווארימקייט אהינגעקומען, וועלכע האָט איהם אזוי נאָהענט צוגענומען צו זיך און אזוי פעסט געהאלמען? וואָס איז געשעהן, וואָס צייט אַ פאָר טעג איז יענע וואָרעמקייט נישט מעהר דאָ? — אזוי האָט געמוזט מאַטקע קלעהרען, נאָגענדיג זיינע ווענטלעך, באַלד אָבער האָט ער זיין פילאָזאָפישע רהיניקייט פערלוירען, און מאַטקע איז ארויס מיט אזא געוואָלד, מיט אזא געשריי, אז דער גאנצער קעלער האָט זיך אויפגעשמעלט קאפויר, און די גאנצע געגענד איז אויפגערודערט געוואָרען פון די געשרייען. מאַטקע האָט דער־פיהלט, אז עפעס איז געשעהן, מאַטקע האָט געשרייען, צו־

3

מאָטקע וויל ניט די שמאָטקע זינגען.

אין אַ פּאָר וואָכען ארום, אין אַ שעהנעם נאָכמיטאג, אין אַ זונען־טאָג איז מאָטקע געלעגען אין אַן אלטען קויש, אין וועלכע פייגעלע די אויבס־הענדלערין האָט דורכ'ן ווינטער פערפוילטע עפען געהאלטען. דער מאַמע'ס אַן אלטע טוך אויסגענוצעוועט פון ווינד און רעגען, וואָס די מאַמע האָט עס אין אלע וועטערס געטראָגען, האָט מיאָטקע'ס יונג לייבעל אַרומגעהילט. דאָס מיילכעל זיינס איז געווען פערשטאַפט מיט אַ שטיקעל נאַסע לייזענד אין וועלכען עס איז געווען איינגעבונדען אַ שטיקעלע צוקער, און מאָטקע האָט דערפון אַהן אויפהער גענאָגט, געצויגען. די ענערגישע אָדערען ביי דעם קינדערשען מיילכעל האָבען זיך צונויפגעצויגען ארום דעם שטיקעל לייזענד און געצויגען דערפון דאָס „חיות“. זיינע שוואַרצע אויגען־לעך זיינען האַלב געווען פערשלאָסען, און ווי אַ חלום האָט זיך דער שלאָף געוועבט איבער זיין ברוינעם יונגען געזיכטעל. די אוי־בערשטע העלפט פון דעם פנים: די אויגען מיט דעם קורצען שטע־רען און מיט די נאַסע שוואַרצע הערלעך, וואָס האָבען זיך געקלעפט איבערן שטערען, האָבען דערמאָנט אָן טאַטען — דעם בלינדען ליב; די אונטערשטע העלפט מיט דעם ענערגישען מויל, מיט דער קורצער גאָמבע און דעם ווייכען שמייכעלע, איז געווען עהנליך צו דער מאַמעס — דער געלער זלאַטקע. דאָס געזיכטעל איז אזוי רוחיג געווען, אז עס האָט זיך געדאַכט: דאָס קינד שלאָפט; דאָך געשלאָפען איז מאָטקע נישט, ווארים ער איז פון צייט צו צייט ארויס מיט אַ קוויטש, מיט אַ געוויין, און געשריען אזוי לאַנג, ביז דאָס קליינע שוועסטערל, וואָס איז טהיילמאַל געוועסען לעבען איהם און טהיילמאַל זיך גע־שפיעלט מיט די קינדער אין געסעל, איז צוגעקומען צום וויעגעל און מאָטקען צוריק אריינגעשטעקט דאָס שטיקעל לייזענד אין מויל אריין.

לינער אליין, און דער יונגערמאן, דעם זשאבלינער'ס זוהן, אלע געהען ארום איהר, הייסען איהר זיצען, מען גיט איהר דאָס קינד אין האַנד אריין, מען ווינשט איהר מזל-טוב! און וואָס איז זי דאָס, מ'שטיינס געזאָגט, אין גאנצען?

און דער בלינדער ליב זיצט אויבען אָן, לעבען דיין. מען דער-לאנגט לעקעך און בראנפען, אלע טרינקען צו איהם לחיים און רופען איהם „בעל ברית“, און ער טראכט זיך: א וואוילע זאך א ברית צו מאכען. מען גיט לעקעך און בראנפען, און נאָך געלד דערצו, און מען ווערט א מענש, מען האָט כבוד. א שאָד, וואָס מען קען ניט יעדען טאָג א ברית מאַכען.

אָפּגעגעבען. דער בלינדער ליב האָט תמיד ליעב צו זיין אַ בעל ברית. עפעס ווערט ער דאמאָלסט, ווען דאָס ווייב געבוירט איהם אַ זעהן, אַ נאנצער מורינו. אלע קומען אריין צו איהם: דער דיין און דער מוהל, און שעהנע אידען דרעהען זיך אין זיין קעלער, אין מען רופט איהם „רב ליב“, „דער בעל-ברית“. „בעל-ברית דאָ, בעל ברית אהער“ — און מען עסט גענוענס, און מען טרינקט ביער, און עס סאָסט קיין געלד נישט.

דער בלינדער ליב האָט דאָס מאָל אויך דורך מאַסקע ננב גרויס כבוד געהאט. מען האָט מאַסקען אין אַ נייעם, איבערגעצויגענעם קי-שען געבראכט צו דער חברה טרעגערס.

סנדק איז געווען דער יונגער מאן, דעם זשאכלינער'ס זעהן, טא-קע דער, וואָס זיין קינד וועט זלאַטקע זויגען. ער האָט דאס מאַסקען צוגעטראגען און איבערגעגעבען דעם פאָטער. דער בלינדער ליב איז געווען איינגעוויקעלט אין אַ לאנגען ברייטען טלית. ער האָט גענומען מאַסקען און אָפּגעגעבען דעם דיין, וואָס איז געזעסען אויף דעם שטוהל. דער בלינדער ליב האָט זיך אומגעקוקט און געזעהען זיך צווישען דעם דיין און דעם זיידענעם יונגען מאנטשיק — און נע-ביהלט כבוד.

באלד האָט מאַסקע געגעבען אַ קוויטש, אז דאָס גאנצע שוהל'— בעל האָט געציטערט: ער האָט דערפיהלט די ערשטע עולה, וואָס מען טהוט איהם, און נישט פערשטאנען, פאר וואָס. זלאַטקע איז געשטאנען אין הויז פון שוהל'בעל, אַ בלאסע נאָך, און האָט געוויינט. — אין איהר ווייסע הויב און ווייסען קאפטען, וואָס די זשאכלינערין האָט איהר געשענקט און די יום-טוב'דיגע מינעס ארום איהר, און דער גאנצער כבוד האָט זיך גאָר נישט געפאָסט צו דעם אָפּגעברענטען, פעהארטעוועטען געזיכט איהרען, וואָס איז טונקעל געווען און הארט ווי אַ זויל, וואָס איז גוט אויסגעקלאפט גע-וואָרען אויפ'ן שטיין ...

זי איז געשטאנען אַ צוטראַגענע, אַ פערזאָרנטע, עפעס איז איהר נישט אָנגעשטאנען דער גאנצער כבוד, וואָס מען מאכט דאָ ארום איהר. ווער איז זי, מ'שטיינט געוואָנט? זלאַטקע די קוישען-טרעד-נערין. און ווי קומט זי צו זיין אַ מאַמע פון אַ געאירישט קינד? און דער דיין זאָגט איהר: „מזל-טוב יולדת“, און דער אלטער זשאכ-

זלאמסקע האָט ניט געמאכט קיין לאנגע שהיות, — זי איז געווען געוואהנט צו די זאכען, — און איידער דער בלינדער ליב איז צוריק געקומען פון דעם בית המדרש־שמש מיט די קוויטלאך אויסצוקלעפען אויף די ווענט געגען שטן, האָט שוין א מורא'דיגער שרייער דעם נאנצען קעלער אויפגערודערט; דאָס האָט מאַסקע גנב צו וויסען געגעבען: ער איז דאָ!

די ערשטע אכט טעג ביז צום אידישען, איז איהם וואויל געווען אויף דער וועלט. ער איז געלענען אין א קישען יאיינגעוויקעלט, עס האָבען זיך נאָר ארויסגעוויזען זיינע צוויי שווארצע פינקעלדיגע אויגן געלאך, וועלכע זיינען ארומגעלאָפּען איבער דעם נאנצען קליינעם שווארצען פנים'ל, ווי צוויי מיוזלאך. יעדען אויגענבליק האָט איהם זלאַטקע צו דער ברוסט צוגענומען. אויף דעם האָט יכטונג געגעבען די אלטע זשאַכלינעריין, אז מאַסקע גנב זאָל א סך זויגען, כדי זלאַטקע זאָל פיעל מילך האָבען פאר איהר שנור'ס קינד, האָט זי זלאַט קען געבראכט אין דעם קינפעט פון אלעם בעסטען: דאָ אַ יאַיכעל, דאָ אביסעל יאיינגעמאכט, דאָ מילך, דאָ אפילו אַ פלעשעלע וויין. עס איז געווען אי אַ מצוה — אן אָרימע קינפעטאָרין, אי אַ נוצען — די מילך פון איהר יאייניקעל'ס אַם זאָל פעט זיין. מאַסקע האָט זיך ניט געלאָזט בעטען, יעדעס מאָל מיט'ן פּיסק'ל דער מאַמעס ברוסט געזוכט און געשוויצט אין קישען, ווי אין אַ באָד, אז אַננסטען האָבען איהם געשלאָגען פון קליינעם שווארצען שטערען, אויף וועל־כען עס האָט זיך שוין געקרייזעלט אַ נאַסע לאָק ווי ביי דעם בלינד־דען ליב.

פיער שיר המעלות'ן אויף די פיער ווענד אויסגעקלעפט האָבען איהם געהיט פאר'ן שטן. יעדען פארנאכט זיינען חדר־אינגלעך אריינגעקומען צום נייעם גאסט צו בעגריסען און קריאת שמע לייענען פאַר זיינעם וועגען.

פרייטאג צו נאַכטס איז זיך אויך די חברה טרעגער צוזאַמענגעקומען אין קעלער אריין — דעם קליינעם זכר שלום עליכם אָבצורגעבען. די אלטע זשאַכלינעריין, וועלכע האָט אָכגעקויפט די מצוה פון סנדק פאַר איהר זוהן, האָט אַ שלום־זכר אָנגעגרייט, מיט אַרבעסען, מיט ביער, און חברה טרעגער האָבען אין וואַרימען קעלער געשוויצט, ביער געטרונקען, אַרבעס געקויט — און דעם בלינדען ליב מזל טוב

זשאכלינערס ווילען ניט פאר דער שנור קיין קריסטליכע אים: דער זוהן איז דאך פרום, וויל ער דוקא פאר דעם קינד א אידישע אים. פון קריסטליכע, אמען, זאגען זיי, ווערען די קינדערשע קעפלעך פערשטאפט און זיי ווילען דערנאך נישט לערנען. מען האָט מיר געהייסען שוין פאר וואָכען ארומזוכען א אידישע אים. זי קען דאָך כאַפּען אַ שעה נעם גראַשען.

נאָך יענעם טאָג האָט זלאַטקע גענומען האַנד-געלד אויף דער מילך, מיט וועלכער די נאַטור האָט זי בעשאַנקען פאַר איהר קינד. און יענעם אַבענד האָט דער בלינדער ליב געגעסען פלייש אויף ווע-טשערע און געקלאַפט דעם ווייב איבער דער פלייצע און געזאָגט: — נו, זלאַטקע, האָב איך נישט רעכט? נאָך אַ פּופיק, מעהר פּרנסה.

זלאַטקע איז עפעס ביז געווען אַ גאַנצען אַבענד, זי האָט אליין נישט געוואוסט פאַר וואָס. האָט זי איהם אָבגעענטפערט: — אַז אַ ביין זאָל דיר אין האַלז בלייבען שטעקען, טאַטע איינ-ציגער, און זאָלסט נישט אזוי פיעל ריידען.

דערווייל איז זיך מאַטקע געזעסען גאַנץ רוהיג אין דער מו-טער'ס בויך, איז מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אויף אלע מערק, גע-קראַכען אויף אלע פּוהרען, געשלעפט מיט דער מאַמען די זעק און די קערב און וועניג זיך אויסגעמאַכט, וואָס די מאַמע האָט זיין מילך פּערקויפט, ווארים עסען האָט ער דערווייל געהאַט: די מאַמע האָט שוין פאַר זיינעטוועגען אועלכע זאַפטען אויסגעאַרבייט און דורך דעם נאַפעל איהם אין זיינע גליעדער אריינגענאַסען. און וואָס אַאַרט עס איהם, וואָס אין דרויסען טהוט זיך? דערווייל איז ער נאָך נישט דאַרט...

אַז עס איז געקומען די צייט, אַז מאַטקע זאָל אויף דער וועלט קומען, האָט זיך שוין די אלטע זשאַכלינעריין (ביי וועלכע זלאַטקע האָט איהר קינד'ס מילך פּערקויפט פאַר דער שנור) געמיהט, און די חברה ווייבער, וואָס גיבען זיך אָפּ מיט קינפעטאַרינס האַכען אונטער זלאַטקע'ס בעט אַ ריין לאַקען אונטערגעלעגט. די באַכע האָט זיך געפונען צו דער ריכטיגער מינוט; אין אויווען האָט זיך ווארים וואַ-סער געקאַכט, און אלעס האָט זיך געפאַרעט ארום מאַטקע גנב.

— דאכט זיך אין זיבעטען.

— יא, עס וועט אזוי זיין — שאַקעלט יענטעל מיט'ן קאָפּ, קו-
קענדיג אויף זלאַטקען. — איז זי דאָך אין איין צייט מיט דעם זשאַכ-
לינער'ס שנור.

— וועגען וואָס מיינט זי דאָס? — פרעגט זלאַטקע נייגעריג,
כאָטש זי שמויסט זיך שוין אָן, און עס ווערט איהר עפעס אַכיסעל
פּריקרע.

— איך מיין דאָס געגען דעם, אז ביי דעם זשאַכלינער וועט איהר
גוט זיין, און זיי וועלען איהר צאָהלען אַ שעהנעם גראַשען און האַלטען
זי ווי אַ בכבוד'ע.

— וואָס, דאָס ווייבעל קען נישט אליין שטילען דאָס קינד?
אַ שוואַכע?

— יאָ אַ שוואַכע, נישט אַ שוואַכע. זי ווייסט דען נישט? אַ
נגיד'עסטע, מעג זי זיך ערלויבען. וואָס פעהלט איהר? הלואי וואָלט
מיר און איהר נישט אזוי געפעהלט, ווי עס פעהלט נישט דעם זשאַכ-
לינער'ס שנור.

— וואָס מיינט זי דאָס צו צאָהלען?

— מילא, מיר וועלען שוין אדורכקומען. יענע בעמען מיך שוין
צייט אַ חודש, איך זאָל האָבען אויפ'ן זין אַ גוטע אַם, וואָס דארף
מען אַ בעסערע ווי זלאַטקע? וועגען צאָהלען וועט קיין רייד נישט
זיין.

— איך ווייס? — זאָגט זלאַטקע מיט עניות פערשעהמט, וואָס
יענע האָט זי געמאכט פאר אַ גוטע אַם. — מילא, זי קען זיך נאָכ-
פרעגען אויף מיין מילך. איך האָב אויסגעזוויגען משה פינשעווער'ס
אָן אייניקעל און ביי די זילכערבערגס צוויי קינדערלעך, און ביי דער
נגיד'עסטע. זיי קענען דאָך פרעגען אויף מיין מילך.

— דאָס ווייסען מיר דאָך טאקע. דורך דעם, זלאַטקע, געהערט
שוין מעהר מיט קיינעם ניט ריידען דערפון. אָבנעמאכט. איך געה
באלד אַהין צו די זשאַכלינערס און נעהם אייך מיט. טהוט אייך נאָר
אָן אַ ריינע שערץ, עס וועט באלד זיין האַנדגעלד.

— יא אַ ריינע שערץ, נישט קיין ריינע שערץ, איך בין די זעל-
בע זלאַטקע.

— ניין, זלאַטקע, איך מיין עס אויף אַן ערנסט, ווארים די

— יא דער באַבע'ס ירושה, נישט דער באַבע'ס ירושה, אַבי ניב עמען, זלאַטקע.

זלאַטקע האָט דערווייל צוגעטראַגען א גרויסען פּאָלומעשויק מיט אַנגערייטמע קארטאָפּעל. זי האָט עס אוועקגעשטעלט אויף א קאכ-טען, און די קינדערלאך האָבען דערינען אַנגעהויבען ארומצוויכען מיט די הענד. דער בלינדער ליב האָט געצויגען מיט אַ לעפעל און מיט דער צווייטער האַנד האָט ער אוועקגעלעגט אן איבערגעדריעהטען קויד-בער פאר זלאַטקע'ן. זלאַטקע איז אויך צוגעקומען, זיך אוועקגעזעצט, גענומען אַ קארטאָפּעל אין האַנד, נישט גענעסען, נור געהאלטען אין איין האַנד, מיט דער צווייטער האָט זי זיך דעם קאַפּ אונטערגעלעהנט און געקרעכצט.

— וואָס קרעכצסטו, זלאַטקע? — מאַכט צו איהר דער בלינדער ליב, קייענדיג אַ הייסע קארטאָפּעל, וועלכע ער ווארפט פאַר הייסקייט פון דער צונג אויף די צייהן און צוריק — עס וועט צוקומען נאָך אַ פּופיק, וועט זיין נאָך פּרנסה.
— נאָך פּרנסה, — קרעכצט זלאַטקע און ווארפט אַ ביווען בליק אויף איהר מאַן.

דער בלינדער ליב קען זיין זלאַטקען און ער ווייסט, אז יעצט איז נישט קיין צייט גענען איהר זיך צו שטעלען. פּרנסה וועט סיי ווי סיי זיין, טראכט ער זיך. עסט ער ווייטער געשמאק זיינע קאד-טאָפּעל און ווארפט זיי פון דער צונג אויף די צייהנער און צוריק.
אין אַ פּאַר וואָכען ארום האָט יענטעל די מעקלערין, — די איר-דענע מיט'ן ברייטען קלייד, — וואָס מען זאָגט אויף איהר, אז זי טראָגט אַ פּאַר פּוד סחורות אונטער'ן קלייד דורכ'ן גרענעץ, — אַנ-געטראַפען זלאַטקען אין גאַס, ווי זי האָט געדונגען ביי אַ פּויערשער פּוהר קארטאָפּעלעס. זלאַטקען האָט כּוּן שוין, אָהן עין הרע, גענוג אַנגעזעהן, און אז יענטעל האָט אויף איהר געוואָרפען אַ שפּארען בליק, האָט זי איבערגעלעקט מיט דער צונג די דאַרע ליפעלעך, ווי אַ קאַץ, און געזאָגט:

— שוין וויעדער, זלאַטקע, זאָל זיין מיט מזל.
— אז גאָט וויל, — שמייכלעך זלאַטקע פּערשעהטט.
— שוין ווייט? — ווארפט יענטעל אַ בליק אויף זלאַטקע'ס בויך, ווי אַ מבין'טע.

פערשיעדענער גרויס, טהייל זיינען נאָך געקראַכען אויף אלע פיער. זיי זיינען ארויס ווי מייזלעך פון די ווינקלען. דער בלינדער ליב האָט זיי אלעמען ארומגעקליבען ארום זיך און מיט זיין פאַטשען מיט די הענד זלאַטקען צוגעיאָגט. האָט זיך זלאַטקע צוביזערט:

— וואָס יאָגסטו פון מיר דעם דוך (רוח) ארויס, אזוי קוים וואָס איך שטעה אויף די פיס.

איז דעם בלינדען ליב נישט געפעלען די ווערטער „קוים וואָס איך שטעה אויף די פיס“. ער ווייסט, אז זלאַטקע זאָגט עס נישט יעדע אכט טעג און איז נישט געוואוינט זיך צו קווענקלען. האָט ער געגעבען אַ קוק אויף די קויבער מיט די ציבעלעס, וואָס זלאַטקע טראָגט ארום אין די שטובען, האָט ער געזעהן, אז זיי שטעהען ניט אָנגער־ריהרט, האָט עס איהם געגעבען אַ פיק אין האַרץ. פרעגט ער:

— זלאַטקע, ביזט היינט אין גאָס נישט ארויס ?

— עס זאָל דיר אזוי נודיען, ווי עס האָט מיך גענודיעט אַ גאנצן צען טאָג; מיט דער גאַל געשפיעגען.

— וואָס איז די מעשה, זלאַטקע ? — האָט ער געזאָגט, געהמענ־דיג איין קינד אויף דער האַנד בשעת אן אנדערס האָט זיך ארומגע־האַלטען ארום זיין שטיוועל.

— וואָס איז די מעשה ? גיב נאָר אַ קוק, ליב'עלע ממזר, — זאָגט זי פון דער קיך ארויס און וואַרפט אויף איהם אַ גנב'ישען בליק, — ער ווייסט נישט, וואָס די מעשה איז. פרעג דעם זעלנער, וועט ער דיר זאָגען, אז דו ווייסט נישט.

— וואָס, זלאַטקע, אַ נייער ממזר ? — מאכט ליב האַלב טרויע־ריג און האַלב פערוואַנדערט־איבערראַשט.

— אַ בראַך נאָך דייע יאָהר, אז דער אייגענער טאַטע רופט אָן זיינע קינדער ממזרים — שפייט זלאַטקע אויס. — טפוי זאָלסט דו מיר ווערען.

ווערט דער בלינדער מילדער און זאָגט מיט אַ טויטען שמייכעל, וואָס קומט פון זיין אויסגערונען אויג:

— זלאַטקע, וועט צוקומען נאָך אַ פופיק ? אָך, זלאַטקע, ביזט דו דאָך נאָר אַ מענש.

— עס קאָסט דען דיך אַ סך געזונד, וואָס לייגסטו צו דערצו ? דער באַבע'ס ירושה ?

אריין צו איהם נאָכ'ן אָנבייסען און ער לערענט זיי לייענען פון צאינה וראינה מיט א גרויסען טייטעל ביים פענסטער. אָבער דערפאר איז ער א ברעפען־שרייבער און צו איהם קומען די ווייבער א ברעיעף לאָך זען שרייבען אָדער איבערלעזען. דענסטמאָל טהוט זיך מאיר אָן די גרויסע ברילען אויף דער נאָז, בויגט צו דעם ברעיעף צו די פענסטער־לאָך און לייענט פאָר דער אידענע דעם ברעיעף, און די אידענע וואונדערט זיך, ווי אזוי מאיר דער לעהרער קען אלעס פון א שטיקעל פאָר־פיער ארויסלעזען.

דער פערטער שכן, דער וויכטיגסטער פון קעלער, איז געווען דער בלינדער ליב. ער האָט טאקע קיין חזקה נישט געהאט, נאָר ווער וועט'ס זיך שטעלען מיט'ן בלינדען ליב? האָט ער זיך אַמאָל אויפ'ן ווינטער אריינגעכאפט מיט זלאטקען און בעלייגט א גאנצע וואַנד מיט געלענערס: דער בלינדער ליב האָט שוין דענסטמאָל געהאט א גרויס געזינדעל. זלאטקע האָט געקינדעלט, יעדעס יאָהר איינס: ווארים דאָס קינדלען איז געווען איהר הויפט־פרנסה. זלאטקע איז געווען גערעכענט אין שטאָרט אלס א גוטע אַם, וואָס פון איהר מילך ווערען די קינדער פעט. האָט זי איהר קינד געקאָרמעט נאָכ'ן אידישען מיט א פלעשעל און אליין געגאנגען פאר אן אַם. און אזוי ווי דער בלינדער ליב האָט בעדארפט יעדעס יאָהר פרנסה, האָט זלאטקע יעדעס יאָהר אָדער יעדעס צווייטע יאָהר געהאט א קינד, און דאָס איבעריגע האָט שוין דער בלינדער ליב אליין צופערדיענט אין גאס.

איז עס אַמאָל געווען אין א פארנאכט, ווען דער בלינדער ליב איז אהיים געקומען פון גאס, צו אָסיען, ראש־השנה־צייט, ווען די נעכט רוקען זיך פריהער אָן. דעם קעלער האָט אָנגעפילט א פאַרע, וועלכע האָט אַפיר געבלאָזען פון אונטער דעם דעכעל, וואָס איז איר בער'ן קוימען. א טעם און א ריח פון אָנגעריישעכטס האָט געוואלדען געמאכט אין דער שטוב; עס האָט זיך געדאַכט, ווער ווייסט וואָס זלאטקע ריישט דאָרט אָן אין קיך. דערווייל איז עס נאָר געווען פשוט'ע ציבעלעס, וואָס האָבען אזוי געשריען אויף דער בלעך און פערקאַפט מיט זייערע געוואלדען און ריח די שטוב. דעם בלינדען ליב איז דאָס וואסער געקומען אין מויל אריין, האָט ער זיך צוגעאיילט פלינג און איז ארויס און האָט צוזאמענגערופען זיינע בנים פון דער נאַך. עס זיינען זיך צוזאמענגעלאָפען פון אלע עקען גאס קינדער־לאָך פון

.2

ווי אזוי מאטקע ננב איז אויף דער וועלט געקומען.

די בשורה פון זיין קומען איז אָנגעזאָגט געוואָרען און איז אויפֿ-
גענומען געוואָרען מיט נישט קיין איבעריגער שמחה. דאָס איז פֿאָר-
געקומען אזוי:

דער בלינדער ליב (ווי ער האָט שוין דענסמאָל געהייסען) האָט
געוואהנט מיט זלאטקען (צו וועלכער עס האָט זיך שוין מעהר גע-
פאסט דער נאָמען געלע ווי רויטע) אין דעם „קעלער“. אין קעלער
האָבען געוואהנט אזעלכע מענשען, וואָס האָבען ניט געצאָהלט קיין
דירה-געלד, נור א חזקה געהאט אין איהם. געווען איז דאָס אַ קעלער
אונטער אן איינגעפאלענער חורבה, וואָס אמאָל אין אלטע צייטען איז
אין איהם געווען אַ בעקעריי. איין האלבען קעלער פערנעהמט פייגעלע
די אויבסט-הענדלערין מיט איהרע קויבערס, זעק און פוילע האָנאָ-
זשעס. זי האָט די אמת'ע חזקה אין קעלער — זי האָט דאָ געוואהנט
נאָך ווען דער קעלער איז געווען אַ בעקעריי. די צווייטע העלפט
פערנעהמט דער הויבער שפּאַלער, וועלכען די חדר-אינגלאך רופען
„גאָן-גאָן“, ווייל ער האָט אַ „גאָנער“ אין האַלז, און וואָס אלע זומער
פאר'ן אָנבויסען ציהט ער אויף זיינע ווייסע פערדים אויפ'ן שפּאַל-
ראָד אין געסעל און פערנעהמט אַ האלבע גאס מיט זייער לענג — און
חדר-אינגלאך וואונדערען זיך, ווי אזוי קען זיך דער „גאָן-גאָן“ מיט
אלע זיינע שפּאַלעס, וואָס פערנעהמען דאָך אַ האלבע גאס, איינגע-
פינען אין קעלער? ! דער דריטער שכן אין קעלער איז געווען מאיר
דער ווייבערשער לעהרער, וועלכער איז אליין געווען אַ שטיק „חזקה“,
ווייל ער איז געווען פייגעלע דער אויבסט-הענדלערינס אן איידים.
ער האָט פערנומען דעם ווינקעל קעלער ביי די פענסטער. רופען רופט
מען איהם דער ווייבער לעהרער, אָבער אין אמת'ן איז ער שוין ניט
קיין ווייבער-לעהרער, אַ חוץ נאָר וואָס אַ פֿאָר קליינע מיידלעך קומען

איבער זיך, האָט ער דעם קאָפּ אין דער הויך געריסען. דענסטמאָל האָט ער בלינדערהייד עפעס געטאָפּט, געזוכט מיט די הענד, זלאַטקע האָט געוואוסט וואָס ער וויל — און זי האָט אַרונטערגעשטעקט דאָס פנים אונטער דעם יונג'ס פויסט און דער יונג פלעגט זי שלאָגען מיט די פויסטען וואוהין ער טרעפט...

אין אַ פאָר חדשים ארום האָט מען פון דעם יונג'ס פנים אַראָב־גענומען דעם פלאסטער, דאָס פנים איז איהם געווען אָבגע'שרפה'ט, מיט אַ רויהער רויט־פלייש בעוואקסען איבער'ן גאַנצען פרצוף. איין אויג איז איהם אויסגעברענט, דאָס צווייטע האָט מען געראטעוועט, ער האָט קוים אויף דעם געזעהען, און פון דענסטמאָל אָן רופט מען איהם: „דער בלינדער ליב“. דערנאָך האָט ער געשטעלט אַ שטילע חופה מיט זלאַטקען. קיינער איז אויף דער חתונה ניט געווען, דער אלטער דין האָט קדושין געגעבען, און דער פעטער בעריש האָט אַ ריפּ פלייש געבראכט פון יאַטקע און אַ פעטען מיטאג אָבגעקאָכט. דערנאָך האָבען זיי זיך גערונגען אַ שטיבעל פאַר אַ יאָהר, דער פעטער בעריש האָט אַ פאָר זאכען געשענקט אין בעל־הבתישקיים אריין. צו דער ארכיט איז שוין ליב ניט געגאנגען — ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט פאַרנעמען די מלאכה — האָט ער זיך אין גאַס אַרומגעדרעהט פוסט און פאַס. זלאַטקע האָט זיך געשטעלט דיענען ווי פריהער און דעם יונג אַהיים געבראכט עסען. און ער האָט נאָך פערטרונקע' דאָס ביסעל וואָס זלאַטקע האָט אָנגעקליעבען איבער'ן זמן. דערנאָך, אַז זלאַטקע איז געקומען אין די הויכע חדשים אריין און האָט שוין ניט געקענט ארכייטען, האָט דער יונג אָנגעהויבען אין גאַס צו פערדיע־נען; ער איז געוואָרען אַ טרעגער.

פון דער טאַטע־מאַמע איז אַרויסגעקומען מאַטקע גנב.

נעהאט האָט געקלאַפּט מיט זיין פּוּיסט איבער איהר קאַפּ. זי האָט אַרונטערגעשטעקט אונטער זיין פּוּיסט איהר קאַפּ, איהר פּנים, כדי עס זאָל איהם זיין לייכטער צו שלאָגען און נאָך יעדען קלאַפּ וואָס זי האָט געקראָגען האָבען איהרע אויגען גענאָסען מיט טרעהרען און איהר פנים האָט געלויכטען פון שמחה.

באלד איז דער וועכטער אריין און דערוועהן די סצענע, האָט ער זי ארויסגעיאָגט, נור די רויטע זלאַטקע האָט נישט קיין איין טאָג פארפעהלט צו לויפען אין האָספיטאל אריין און טראָגען די יאכע לעך. ווען זי האָט נור צייט נעהאט איז זי שוין געשטאנען הינטער די פענסטער, דעם וועכטער אויסגעפרעגט, דעם דאָקטאָר נאָכגעלאָך פען און די הענד געקושט. נאָך די קלעפּ איז זי שוין דרייַסטער אריין צו איהם, — און יעדעס מאָל האָט זיך וויעדער אָכגעשפיעלט די זעל בע סצענע וואָס פריהער.

אין אַ פּאָר וואָכען ארום האָט מען ליב'ן פון דעם האָספיטאל אויסגעשריבען. דאָס פנים איז נאָך געווען פערקלעפט מיט פלאַס-טערס און די אויגען פארבונדען. די רויטע זלאַטקע האָט אָבער איהר נאנצען אויסשטייער פארקויפט: דעם קאסטען וועש וואָס זי דאָט זיך געהאט אָנגענייהט און דאָס בעטגעוואנד, וואָס די מוטער דאָט איהר איבערגעלאָזט, אליין האָט זי נאָך אַ פּאָר גילדען געהאט אָבגע-שפּאַרט פון דער שטעלע, אויף וועלכער זי איז געווען דורך דער צייט, וואָס דער יונג איז געלעגען אין האָספיטאל, און זי האָט זיך מיט דעם יונג אריינגעצויגען אין שכנות צו אַ שניידער; דאָרט האָט זי גער קאָכט פאר איהם יאכעלעך און געבראכט איהם צושלעפען פון די בעל-הבית'טעם, וואו זי האָט אמאָל געדיענט, איינגעמאכטס. פאַר-נאָכט האָט מען געזעהן אין שטעדטעל ווי זלאַטע פיהרט ארויס דעם בלינדען יונג פאר דער טהיר, בעט איהם אויס מיט בעטעגוואנד אַז עס זאָל איהם זיין ווייך צו זיצען, און דערנאָך, ווען דער יונג האָט שוין געקענט געהן, האָט איהם זלאַטקע געפיהרט ביי דער האַנד אַ בער'ן שטעדטעל.

טהייל מאָל, ווען עס האָט זיך דערהערט אַ פייפען אין גאס און דער נוי'אישקער בעקער האָט זיינע טויבען ארויסגעלאָזט פון דעם טויבען-שלאַק — די טויבען האָבען זיך געדרעהט אין אַ ראָד איבער'ן מאַרק — און דער יונג האָט געהערט דעם רויש פון די טויבען-פלינגלען

אז מענשען זיינען געקומען, האָבען זיי געפונען דעם יונג ליגען מיט א פערברענטען פנים, בלינד, מיט א פערברענטען אנצוג אין די דריי טרעפערדיגע קאמאשען, הינטער דער טהיר פון דער שניידערקע, און די רויטע זלאסקע האָט געקניעט נעבען איהם און זיך געוויסען די האָאר פון'ם קאָפּ, זיך געשלאָגען מיט די פויסטען אין דער כרוסט אריין און געשריען: „מענשען, העלפט איהם, זעהט, וואָס איך האָב איהם געטהאָן, זעהט!“

עס איז געקומען דער דאָקטאָר, מען האָט ליב'ן צוגענומען אין האָספיטאל. די רויטע מויד האָט איהם נאָכגעטראָגען דעם הוט מיט דעם קראָגען און זיך גערויסען די האָאר פון'ם קאָפּ און האָט געשריען איבער דעם גאנצען וועג: „זעהט וואָס איך האָב געטהאָן, זעהט!“

מען האָט זי גענומען אויף אַ פאָר טעג אין דער פאָליציי אריין, לאנג האָט מען זי נישט געהאלטען. אז מ'האָט זי ארויסגעלאָזט, איז זי באלד געלאָפען צום האָספיטאל, וואו ליב ליגט — מען האָט זי אָנער נישט צוגעלאָזט, האָט זי זיך ארומגערעהט ארום דעם האָס-פיטאל ווי אַ פערשטוויסענער הונד. דערנאָך האָט זי זיך אוועקגע-שטעלט דיענען אויף אַ שטעלע און האָט פאר דעם יונג הינדעלעך גע-קאָכט און יעדען פארנאכט צו איהם אין האָספיטאל געטראָגען. דער וועכטער האָט עס ביי איהר צוגענומען און זי האָט מען אלץ נישט צוגעלאָזט צו דעם יונג: ער וויל זי נישט זעהן, — האָט מען איהר געזאָגט. אָכער זי האָט נישט אויפגעהערט צו טראָגען אין האָספיטאל די יאכעלעך, די געבראָטענע הינדעלעך.

און אמאָל האָט זי דעם וועכטער אַ גילדען געגעבען אז ער זאָל זי אריינלאָזען. זי איז אריין אין האָספיטאל. אז זי האָט איהם דערזעהן איז איהר נישט גוט געוואָרען. דער יונג איז געווען מיט אַ פנים נישט פון קיין מענשען, נור עפעס אַ מין ווילדע בעשעפעניש מיט פערקלעפטע אויגען איז געלעגען אויפ'ן בעט. זי האָט זיך גע-געבען אַ וואָרף פאר'ן בעט און ארומגענומען די פיס פון'ם יונג און איינגעטראָבען אין זיי איהר פנים און געקושט זיי און געוויינט.

צוערשט האָט דער יונג גאָר נישט גערעדט, נישט געריהרט זיך. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען צו שטאַמלען צו איהר, אז זי זאָל צו-געהן נעהענטער. זי איז צוגעקומען נעהענטער צום בעט און זיי אוועקגעלענט פאר איהם ווי אַ הונד. דער יונג, וויפיעל כּד ער האָט

קער מאַמען און ביי'ם טאטען'ס קבר": ער האָט אָנגעהויבען אריינ-
 שטעלען אַ פּיסעל צו באַשע די שניידערקע. געוואגט האָט מען דער-
 נאָך אַז דער יונג איז ניט שולדיג געווען: דאָס האָט איהם די טויבע
 יעכע, דער שניידערקע'ס מוטער, אזוי אריינגעצויגען צו דער מויד,
 ווארים עם האָט זי געקרענקט, וואָס איהר טאָכטער, וועלכע איז נישט
 קיין דיענסט, נאָר אַ שניידערקע, זיצט אין געהאקטע וואונדען; און
 אַ ליאָדע יתומה קריגט אזא חתן (ווארים ליב האָט נאָך די תנאים
 אוועקגעוואָרפּען די טויבען און זיך גענומען פעסט צו דער ארבייט).
 דער יונג איז ביי דער שניידערקע אָבגעזעסען גאנצע פרייטאג-צור-
 נאַכטס און גאנצע שבתים. ביי דער שניידערקע האָט מען געלעזען
 ביכלעך און ראָמאַנען, און די יונגען מיט די מוידען זיינען זיך דאָרט
 צוזאמענגעקומען שבת און האָבען ליעדער געזונגען, אמאָל געטאַנצט.
 — האָט עם איהם אַהין געצויגען. (ארויסצוגעהן שפאצירען האָט
 ער זיך נאָך געשעהמט, — האָבען זיי זיך בעהאלטען אין דער היים).
 די רויטע זלאַטקע איז גאנצע שבתים אָבגעזעסען אין דער קיך ביי
 דער בעל-הבית'טע און אָנגעהאַנגענע און געווארט אויף ליב'ן. זי האָט
 זיך נעבעך בחנם די אויגען אויסגעוויינט, עם האָט איהר גאָר נישט
 געהאַלפּען. אין שטאָרט האָט מען שוין גערעדט דערפון און די בעל-
 הבית'טע האָט גע'טענה'ט אַז זי האָט איהר באַלד אזוי פאַראוים גע-
 זאָגט, אַז זי זאָל זיך נישט אריינלאָזען מיט דעם יונג אין קיינע גע-
 שעפטען, ווארים איהר סוף וועט אזוי זיין. און די רויטע זלאַטקע
 זאָגט גאָר נישט און שווייגט.

דעם ערשטען טאָג שבעות איז עם געווען, האָט זי דעם יונג אָב-
 געווארט אין פינסטערען קאָרידאָר הינטער באַשע דער שניידערנים
 טהיר, און ווען דער יונג איז אריין אין הויז האָט זי דערזעהן דורך
 אַ ליכטיגען שפאלט די קאַמאַשען מיט די דריי טרעפּ גענייהט —
 „איינע געל, איינע רויט און איינע שוואַרץ“, וואָס ער האָט זיך געמאכט
 צו די תנאים, האָט עם איהר געגעבען אזא שטאָך אין האַרצען, אַז
 זי האָט דעם יונג בעגאַסען דאָס גאנצע פרצוף מיט דער פּלאַש ווייט-
 ריאָל, וואָס זי האָט געהאַלטען הינטער דעם שערץ. דער יונג, אַ
 פער'שרפה'טער, האָט געגעבען אַ פאַל אויף דר'ער, זי איז אָבער ניט
 אנטלאָפּען, זי איז אליין ארויס אין הויף און געמאכט אַ געוואלד און
 צונויפנערופען מענשען צו הילף.

זיי אוועק דעם יונג. און טאקע האט מען אונטער זלאטקע'ס קישען געפונען איינגעוויקעלט אין פאפיער פרישע הינדעלעך, א שטיק פיש אָדער די בעסטע קיכעלעך. נור קיינער האָט דאָך אין דער שטאָרט נישט געגלויבט, אַז ליב וועט חתונה האָבען מיט זלאטקען. נישט איין בעל־הבית'טע האָט איהר נביאות געזאָגט, אַז דער יונג וועט זי אוועקשיקען מיט „אַ פעקעל“, און אלע בעל־יבתיים האָבען געזעהן, ווי ליב מאכט אונגליקליך א יתומה (ווארים די רויטע זלאטקע איז געווען א יתומה פון טאטע־מאמע), אָבער קיינער קען נאָר נישט העל־פען: ווער וועט זיך נעהן דאָס לעבען איינשמעלען און זאָגען עפעס דעם יונג? טראַכט זיך ליב: דערפאר וואָס די שטאָרט האַלט מיך אזוי, אַז איך וועל זי אונגליקליך מאַכען, וועל איך זיי ווייזען, וואָס ליב קען. אין אַ שבת־צירנאָכט איז ער אריין צום רב און געזאָגט:

„רבי! איך וויל אייך געבען אַ תקיעת־כף, אַז איך וועל חתונה האָבען מיט זלאטען, אזוי גיך ווי איך וועל נאָר פריי ווערען פון מיר ליטער.“ זאָגט דער רב: — „וואָס טויג מיר דיין תקיעת־כף? ווייסטו וואָס דאָס הייסט, אַז אַ איד גיט אַ תקיעת־כף? און טאָמער, חלילה, האַלסט דו דאָס נישט?“

האָט זיך ליב געשוואוירען ביי זיין פאָטער'ס קבר און ביי זיין קראַנקער מאַמע. האָט מען איהם געגלויבט. האָט דער רב געשיקט נאָך בעריש דעם קצב, דער יתומה'ס אַ פעטער, און מען האָט שבת־צירנאָכט תנאים געשריבען, טאקע ביי'ם פעטער בעריש אין הויז און דער רב אליין איז געקומען צו די תנאים.

אויפ'ן צווייטען שבת, אַז ליב איז ארויס מיט זיין כלה איבער דער גאַס שפאָציערען (ער האָט דענסטמאָל אויפגענייט צוויי פאָר קאמאשען מיט דריי טרעפען יעדע: איינע געל, איינע רויט און איינע נע שוואַרץ, פאר זיך מיט זיין כלה), האָט שוין קיינער קיין וואָרט נישט גערעדט, אדרבה, דאָס שטעדטעל האָט זיי צוגעשיקט פריינד־ליכע גריסען, מען האָט ליב'ן „גוט שבת“ געבאָטען ווי אַן אַרענט־ליכען בעל־הבית, און איינער האָט געזאָגט צום אנדערען: „זעהט איהר, וואָס ער איז, איז ער, אָבער אַן עהרליכער יונג איז ער דאָך, ער האָט חתונה מיט דער יתומה.“

נור עס איז נישט אויסגעגאנגען קיין פיער וואָכען, און ליב האָט געבראָכען די שבועה, וואָס ער האָט געגעבען דעם רב „כיי דער קראַנ־

כער פון שמעדטעל מיט א גרויסען שמעקען אין האַנד און טרייבט די טויבען אונטער הימעל, וואָס ציהט זיך רוהיג איבער'ן שמעדטעל אַריבער. און טאָמער זאָגט איהם עפעס דער בעל־הבית, וואָרפט ער דעם קאַמאַש וואָס איז אין דער אַרבייט אין פנים אַריין, וואָרפט אַראָב פון זיך דעם שערץ, און ער איז שוין נישט דאָ. ער איז נאָך איין מאָל נישט אויסגעווען אַ זמן, אַמאָל שוין אַ מייסטער צו־שלאָגען אויף. האָבען חברה שוסטערס זיך געמאַכט אַ יד אחת, ליב'ן ניט צו צולאָזען צום פּאַך. איז נישט אויסגעגאַנגען קיין וואָך — און ליב האָט שוין געאַרבייט ביים „געלען זעליג“. „וואָס זאָל מען טהאָן? — האָט דער געלער זעליג גע'טענה'ט פאַר דער חברה, — אַז דער יונג איז דאָך דער בעסטער בעל־מלאכה אין שטאָדט, און טאָמער דאַרף מען אַן איידעל שטיקעל אַרבייט, וועט עס קיינער דיר נישט אזוי אויפנייהען ווי ליב. אַז ער וויל, גיט ער דיר אַ גוס אָב אַ קאַמאַשעל, נור נאָך וואַרשאַ איהם אוועקצושיקען, אין שוין פענסטער אַרויסצושטעלען, — נאָ, זעה, דאָס קאַמאַשעל טאַנצט אַליין“ — האָט זיך דער געלער זעליג בעלעקט פאַר נחת, ווען ער האָט גערעדט וועגען ליב'ס מלאכה, וואַרים ער איז געווען אַ מבין דערויף.

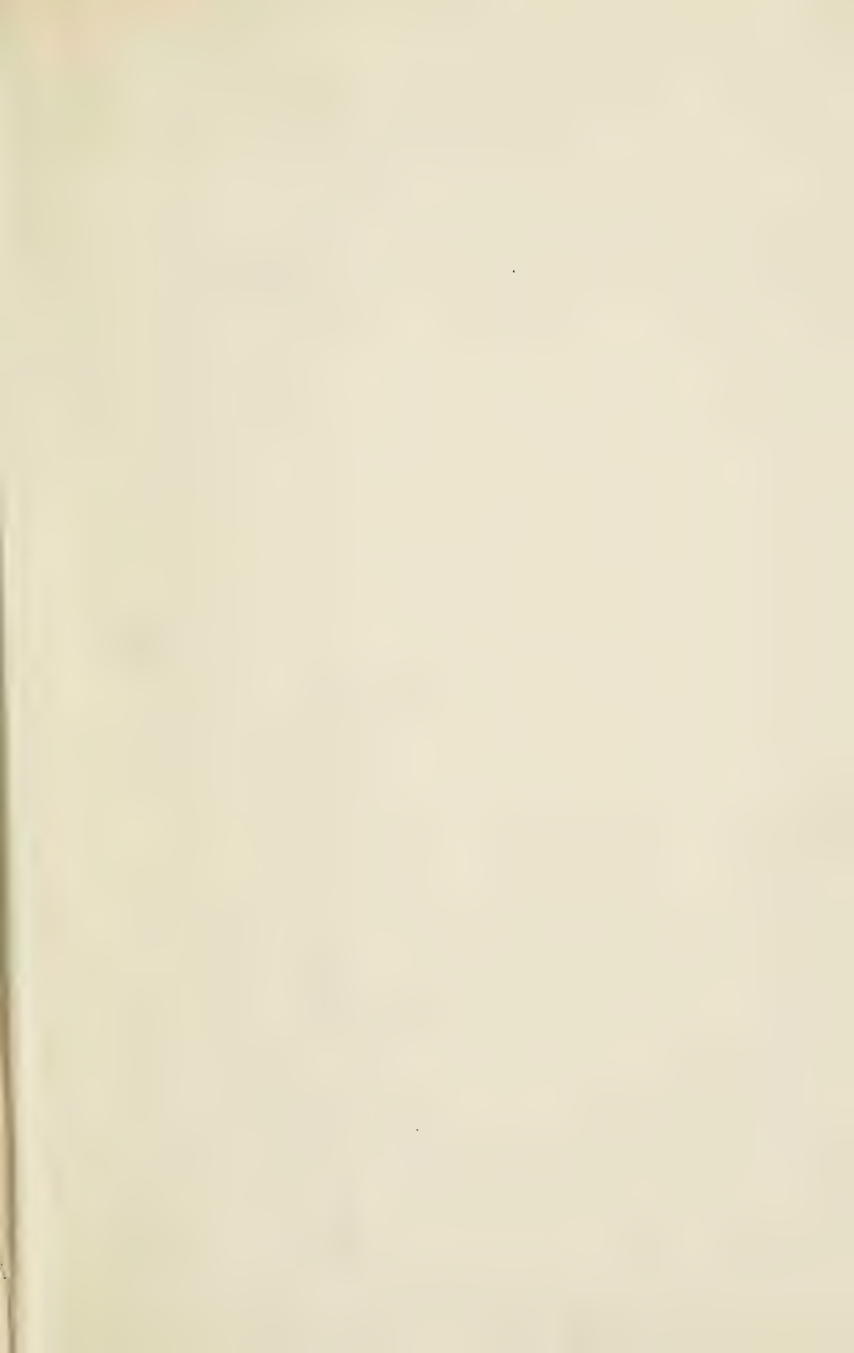
דענסטמאָל טאַקע איז ליב אַ חתן געוואָרען פאַר דער רויטער זלאַטקע, געגאַנגען שפּאַציערען איז ער שוין לאַנג מיט איהר, אין די שבתים האָט מען זיי שמענדיג געטראָפּען אין די סעדער, אויף די וועגען, הינטער דער שטאָדט שפּעט אין דער נאַכט. די רויטע זלאַט־קע האָט ניט געקענט קריגען קיין שמעלע צוליעב ליב'ן, וואַרים האָט זיך ליב'ן פּערגלוסט, איז ער זיך אין מיטען העלען טאָג געקומען צו זיין כלה און זי אַרויסגערופּען פון דער קיך און אוועק־געגאַנגען מיט איהר אויף אַ גאַנצען טאָג אין די סעדער אַריין. אין דער היים איז די מילך געלאָפּען, דאָס געפּעס איז נישט געווען גע־וואַשען, קיין מיטאג ניט צוגעשטעלט, די בעל־הבית'טע איז שיער ניט אוועקגעפאַלען פאַר קרענקונג, „וואָס אַ מויד קען“ — און אַז די רויטע זלאַטקע איז אַהיים געקומען האָט זי שוין געפונען איהר קאַסטען אַרויסגעשטעלט אין הויז אַריין: „געה זוך דיר אַן אַנדערע שמעלע“. און נאָך האָט מען געזאָגט אין שמעדטעל, אַז די רויטע זלאַטקע ננב'עט אַרויס פון דער קיך די בעסטע ביסענס און טראָגט

ווי אזוי דער טאטע האט חתונה געהאט מיט דער מאמען.

דער פאָטער זיינער, „דער בלינדער ליב“, האָט חתונה געהאַט מיט זיין מוטער, „די רויטע זלאַטקע“, אויף אזא אופן:

דער בלינדער ליב איז געווען אַ יונג, מיט וועלכע כען דאָס שמערטעל האָט געקלונגען. ער האָט געארבייט ביי זעליג דעם שוסטער, (ביי דעם, וואָס האָט יעדעס יאָהר אַ קינד). אן אר-בייטער איז דאָס געווען איינער אין דער וועלט, גאָלדענע הענד, גע-קענט אויפנייען אַ פּאָר קאַמאַשען טאָפּעל-גענייהט, דאָס הייסט איין זויל האָט זיך געלייגט אויף דער צווייטער ווי אַ טרעפּ. איין טרעפּ האָט ער בענייהט געל און די צווייטע שוואַרץ, (דאָס איז געווען זיין מאָדע, וועלכע ער האָט ערפונדען), און אז דער יונג איז אין די ערשטע טעג פסח אויף דער גאָס ארויסגעקומען מיט אזא פּאָר קאַ-מאַשען, איז מען געקומען אויף וואונדער קוקען. אלע יונגען האָט די נכפה גענומען און אלע האָבען דוקא געוואָלט האָבען אזא פּאָר קאַ-מאַשען — „טאָפּעל-גענייהט, איין טרעפּ געל און איין טרעפּ שוואַרץ“.

נאָר קיינער וואָס עס נישט געקענט נאָכמאַכען. דער יונג האָט פאַר קיינעם נישט געוואָלט אויפנייען אזעלכע קאַמאַשען, כאָטש בעגולד איהם, „דאָס האָב איך פאַר מיר אליין געמאַכט, און קיינער טאָר ניט האָבען אזעלכע שייך, ווי איך האָב“. נור וואָס קומט ארויס, — אז ער איז אַ „טויבען-כאַפּער“ און וויל נישט ארבייטען. אין מיטען דער בעסטער ארבייט, פאַר פסח אָדער פאַר סוכות למשל, דאָס שטיקעל ארבייט ברענט אונטער די הענד, איז גענוג אז ליב זאָל דערהערען אַ פייפען פון הינטען פענסטער, האָט ער שוין דעם קאַפּ אין פענסטעריל און דער אויג דערזעהט, אז דער גוֹי־אישער בעקער לאָזט ארויס זיינע טויבען, וואַרפט ער שוין די ארבייט און לאָזט זיך אויפ'ן דאַך ארויף צו זיין טויבען-שלאַק, און אָט שטעהט שוין ליב אויף די דע-

אינהאלטס-פערצייכנים

ערשטער טהייל.

3	וויא אזוי דער מאטקע האט התונה געהאט מיט דער מאמען	.1
10	וויא אזוי מאטקע נגב אין אויף דער וועלט געקומען	.2
19	מאטקע וויל נים דיא שמאטקע זיינען	.3
28	מאטקע קריענט צייהנער	.4
35	מאטקע געהט אין חדר	.5
42	מאטקע האט א חבר	.6
48	מאטקע לערנט א סלאכה	.7
56	דיא ערשטע שטראף	.8
64	מאטקע זוכט זיך אליין אויס א פרנסה	.9
72	דער קעניג פון דיא הינד	.10
77	דיא „כלינדע פעריל“	.11
83	א אידישער לאמבארד	.12
89	א נגב! א נגב!	.13
97	ארעסטאנטען	.14
104	מאטקע געהיט זיך אז פאר דער מאמען	.15
109	דער ערשטער פריהלינג	.16
114	מאטקע געהיט נקמה	.17

צווייטער טהייל.

120	„דאס ניהנום“	.1
131	מאטקע ראטעוועט זיך פון „גיהנום“	.2
139	קאמאדינישטיקעס	.3
146	מאטקע ווערט א קונצענמאכער	.4
153	מאטקע ווערט א וועלט בערוהמטער „שיאמפיאן“	.5
162	ביי דיא ליכט פון דיא שטערן	.6
170	דער „קעניגליכער“ האמפל	.7
179	דער קאמפף פאר דיא דראטעזיגעהערין	.8
186	א פאס אין דא ?	.9
191	מאטקע ערקלעהרט קריענ דער וועלט	.10
200	דער מיטש איבער מאטקע'ן	.11
209	מאטקע פערקאזט דיא קאמאדינישטיקעס	.12
216	וויא אזוי פון „מאטקען“ ווערט „קאנארק“	.13

דריטער טהייל.

223	דיא אלטע שטארט	.1
229	דער „דירעקטאר“	.2
242	קיינעמס פרנסה קומט נישט אן גרינג	.3
249	אין דיא נעבעלדיגע אבענדען	.4
259	וויא מען בעדיענט מאטקע'ן	.5
267	מאטקע וויל זיך אנווארימען	.6
271	מאטקע וויל א חתן ווערען	.7
278	מאטקע שרייבט א בריוועל צו דער מאמען	.8
284	דער פאלקאוניק קאמיסאר כוואסטאוו	.9
291	מאטקע בענקט	.10
299	דער מענישעןמארק	.11
305	מאטקע ווערט א סטאטיק	.12
312	מאטקע ווערט א חתן	.13
319	מאטקע אין זיך מתודה פאר זיין כלה	.14
326	אויס מחותנישאפט מיט מאטקען	.15
331	מאטקע האט א גומען שוטימלאך...	.16
341	חנה'לע, פאר וואס ??	.17

Copyright 1916

by

SHOLEM ASH

(All rights reserved)

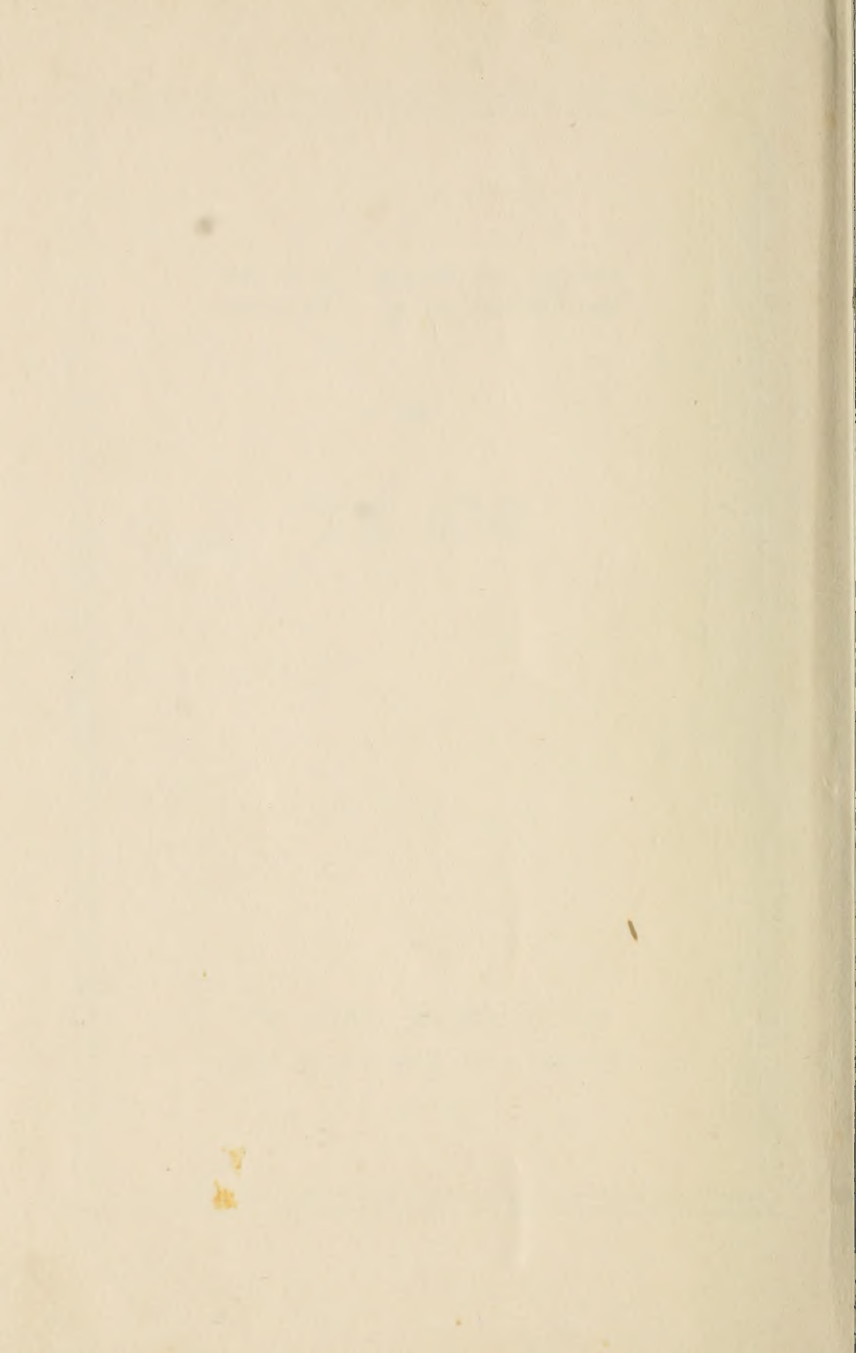
מאטקע גנב

סון

שלם אש

ארויסגעגעבען פון "פארווערטס"
175—173 איסט בראדוויי, ניו יארק.

1916

מאסקע גוב

ארויסטענעבער
פון פארזעקלס
אסאטאישאן

ר' א. ג. ג.